Les Bibliothèques Virtuelles Humanistes

Extrait de la convention établie avec les établissements partenaires :

- ces établissements autorisent la numérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de manipulation des documents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les images résultant de la numérisation seront dûment référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré comme une « oeuvre » (numérisation, traitement des images, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et administrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est soumise à autorisation.
- toute utilisation commerciale restera soumise à autorisation particulière demandée par l'éditeur aux établissements détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques compétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Humanistes

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Musée Fabre Montpellier Méditerranée Métropole

13 GREGOIRE DE NAZIANZE (Saint-). Orationes lectissimæ XVI (græce). [A la fin :] *Venetiis in Aedibus Aldi et Andreæ Soceri mense apriti* M. D. XVI. [1516]; in-8 de 8 ff. n. ch., le dernier blanc, 311 ff. ch. et 1 f. de marque, demi-rel. chag. brun, dos orné, plats toile chagr., tr. dor. (*Rel. mod.*).

PREMIÈRE ÉDITION, remarquable spécimen de typographie grecque d'*Alde Manuce*. Elle a été donnée par le célèbre hellénisté Marc Masurus qui l'a didiée à l'humaniste toulousain Jean de Pins.

Exemplaire réglé, très grand de marges.

Notes marginales mss. anciennes; petite réparation à l'angle supérieur des six premiers feuillets.

SR/4?

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

Pomès

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

6725
TOURS

GREGORII NAZANZENI
THEOLOGI ORATIO
NES LECTISSIMAE
XVI.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ περιέχονται
ἑκκαίδεκα λόγοι τοῦ μακαρίου γρηγορίου
ναζιανζηνοῦ τοῦ θεολόγου. διαφόρους
τε καὶ ἐπιπόνους ἀδιγραφάς.

κατὰ δυνομιανῶν πρεσβιάλεξις.
περὶ θεολογίας.
περὶ υἱοῦ λόγος πρῶτος.
περὶ υἱοῦ λόγος δεύτερος.
περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
πρὸς εὐάγριον περὶ θεότητος.
κατὰ ἰουλιανοῦ σηλιτευτικὸς πρῶτος.
κατὰ ἰουλιανοῦ σηλιτευτικὸς δεύτερος.
εἰς τὰ γενέθλια τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.
εἰς τὰ ἀδιφανία.
εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα.
εἰς τὸ ἅγιον πάσχα.
εἰς τὴν ἁγίαν πεντηκοστήν.
εἰς τὰ ἐγκαίνια εἴτ' οὖν νέαν κυριακήν.
ἐπιτάφιος εἰς τὸν μέγαν βασίλειον.
ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν ἀθανάσιον.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

IN HOC LIBRO CONTINENTVR sexdecim orationes Beati Gregorij NaZanZeni Theologi. quæ huiusmodi inscriptiones sortitæ sunt.

Aduersus Eunomianos dissertatio
An de dei natura uel rationandum sit, uel perfecta possit haberi cognitio.
De filio dei oratio prima.
De filio dei oratio II.
De spiritu sancto.
Ad Euagrium de deitate.
Aduersus Iulianum insamatrix prima.
Aduersus Iulianum insamatrix II.
In natalem nostri seruatoris.
In festum Epiphaniorum.
In sanctum Lauacrum
In sanctam resurrectionem.
In sanctam Pentecosten.
In encænia siue renoualia. hoc est in nouum dominicum, qui post octauam paschæ illucet.
Funebris in Magnum Basilium
Laudatoria in Magnum Athanasium.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

AD ILLVSTREM AC PRAECLARUM VIRUM D. IOANNEM PINUM MEDIOLANENSEM TOLESANUMQ; SENATOREM REGIS INUICTISSIMI GALLIARUM, APUD INCLYTOS VENETOS LEGATUM M. MUSURI IN ORATIONES GREGORIJ NAZANZENI PRAEFATIO.

MULTA sunt amplissime Pine, quæ benigno rerum æstimatori facile demonstrant, non sine ui decretoq; diuini numinis euenisse, ut dogma, quod pij profitemur, ex tam paruis initijs multiplici propagine creuerit, & iam in omnes se partes diffundens & erigens terrarum orbem complectatur. Quis enim humano consilio factum arbitretur, quod duodecim simplicissima homines natura, infimo loco nati, tam literarum rudes quàm astus & calliditatis nescij, rerum deniq; omnium inopes & egeni, conceperint animo uitæ hominum innouationem, priscarũ legum abrogationem, et, quod fuit difficillimum, antiquæ religionis, quæ non inchoata, sed iam inueterata populorum omnium præcordijs insederat, commutationem. Plato quidem inter sapientes eloquentissimus, & inter eloquentes sapientissimus, nullis illecebris facundiæ, nullis probabilibus argumentis, quorum ipse fontes, ac sedes tum inuenerat, tum commonstrarat, à Dionysio prin=

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ape, discipulo uidelicet magister, impetrare potuit, ut in aliqua Siciliæ parte excogitatam à se Remp. conderet & educeret in opus. Sed opinione falsus, expectationeq; destitutus, tantum abfuit à perfectione maximorum operum, quæ concupiuerat, ut Siculi eum, cui nauē aduēnanti sertis redimitam miserāt obuiā, penè lapidibus obruerint, et uix periculo capitis ereptum, Polidi Lacædæmonio ueluti contemptissimum mancipium tradiderint uendendum. adeo non minus irritum quàm periculosum est, auitis religionum sanctionibus aduersari, nouos autem ritus instituere, præsertim si humana sapientia fretus, uel ambitionis inanisq; gloriæ stimulis incitatus, nullo instinctu dei propellaris. ut Socratem prætteream, qui epota cicuta, pœnas accersiti noui dæmonij, quod ipse sibi præsentissimum esse numen aiebat, luisse dictus est. At Christi uitis, quanquā ab indoctis non agricolis sed piscatoribus plantata, quia tamen illis deus, cum uiuiradices defigerent, maleolos ue pangerent, aderat et aspirabat, ita conualuit ac prosiluit, ut iam productissimis palmitibus in omnē mundi plagam exporrectis, uberrimo prouentu racemorum, innumera millia p.orum enutriat. Nec uero defuere Lycurgi plurimi uel Domitiani quos furor ad huius traduces uitis ferro excidēdos compulerit, ac ne longum faciam, alijs prætermissis, unum aut alterum commemorabo. Quis igitur ignorat (ut præpostero temporum utar or

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

dine) quot captiosis argutiolis, quot fallacibus cauillis, impius Auerrois aduersus pios irruerit? Quàm ingenti cachinno credulitatem eorum deriserit, quos ex ignoratione naturalium disputationum scriptis fidem habuisse putabat nullo syllogismo communitis? Sed non impune tulit. nam suo ipsius gladio iugulatus est. euestigio nanq; deo duce & auspice nati sunt, Thomas, Scotus, Albertus, Aegidius, cæteriq; trãsalpinæ Scholæ procerès, qui sacrilegas, incestóq; ore uoces in summũ liberum, omnipotentem cœli regem euibratas acriter uindicarent. nam ualidis, acutis, atq; è penitissimo philosophiæ recessu depromptis rationibus, arcana scita consultaq; defensarunt, quæ deus ipse uatibus ac legatis electis à se, nuda ueritatis simplicitate dictauerat. neq; enim seuerissimum ac tanta iudicem autoritate subtiliter argumentari, sed breuiter ac grauiter sententiam pronunciare decebat. horum igitur firmis quasi pedamentis & adminiculis Christi uitiarium ita corroboratum est, ut Arabicarum impetus procellarum ne pampinorum quidem nobis inuexerit iacturam. Quis item fando non audiuit Arianicos tumultus, & turbulentissimas hæreticorum tempestates, qui tanquam nefarij latrones unicam dei sobolem, diuinitate spoliabant. & uelut Aloidæ petulantissimi cœlum conscendere nitebantur, ut omnium rerum architecti diminuerent maiestatem, utq; summum opificem temporum ac secu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

lorum, in ordinem redigerent eorum, quæ aliquando non fuissent. Arma illis erant, compta uermculata q; uerba. disertationes atticismorum elegantijs concinnæ. quas ueluti catapultas in cœlum contorquebant. Nec uero principis apostatæ. sæuitia clementior extitit. qui furibundus omni falcatorum ensium & ancipitum bipennium genere, rediuiua Christi germina succidere properabat. nam cum è studijs eloquentiæ gloriam sibi per ambitiose quæreret, immo uero locutionem fuco pigmentis q; circũlitam, almæ loco deæ, uenerarentur, indigne ferebat aridam & ieiunam (ut ipse exprobrabat (palæstinæ superstitionis disciplinam, contagione per inæuitum stolidum q; uulgus longe late q; serpente, priscis autoribus, qui laudatarum artium decus luminibus orationis illustrassent, situm & squallorem obducere, tenebras offundere, ineuitabilem demum pernitiem intentare. Sit enim fas nobis acerba retulisse conuitia, quæ tyrannus quidem ille stomachabundus euomebat, nostræ uero detestantur aures, nostra q; cogitatio reformidat. At deus, cui sæpe rebelles animos eodem armorum genere profligare mos est, exuscitauit Athanasium, Basilium, Cyrillum, Eusebium, Chrysostomum, Gregorium Nazanzenum, qui grauitate sententiarum, pondere uerborum, omnibus q; eloquentiæ instrumentis, ex pari poterant, cum uetustis gentilibus certare. atq; ob id cum aduersarium præsidijs quibus

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ipse potissimum confidebat, facile deturbauissent, à calumnijs impiæ uerbositatis, ingenuum cœlestium mysterium sermonem, ornate copiosé q; tutati sunt. semel igitur atq; iterum contra disparem hostem par pari relatum est, & ars arti succubuit, atq; ut prouerbio dicitur cornicum oculi confossi sunt. nam ut enucleata recentium Theologorum subtilitas, cum naturæ secretarijs & conscijs, quos philosophos appellant, comminus pedẽ conferens, uanas opiniones de sempiterna cœli uertigine uel unitate intellectus humani labefactauit, pectoribus q; hominum eiecit, sic antiquorum patrum quos modo nominabam oratio perelegans, hostem emblemata dictionum pictæ q; tectoria linguæ iactantem conpescuit. Quo sanè munere cum alij præclare functi sunt, tum uel maxime Nazanzenus. is enim ex professo cœlebribus Athenarum oratoribus æmulatur. siue dicendi formã rebus accõmodatam, siue lectissima uocabula, siue collocationem eorum ac structuram, siue mirificam figurarum uarietatem animaduertas. his enim omnibus ueluti runcanis & ascijs ueteris ac noui testamenti librum dedolauit. Multas ille quidem omni q; sapientia refertas orationes elucubrauit. nos nonnullas elegimus, quas nostris auditoribus enarraremus. iam pridem enim à me cautum est, ut è publica græcarum literarũ officina, cui, liberalitate, beneficio q; Veneti senatus tredecim iam annis præsidemus, prodeant non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

qui sapientiam insipientem insolentes ostentent, nec qui ex impietate uenditent ingenium (more quorundam detestabili, qui ne primoribus quidem labris diuinos sacrarum literarum latices delibare uolunt, ut eruditiores uideantur) sed qui non minus ex pia dei ueneratione probari quàm à literatura commendari se cupiant. quod proculdubio consequuntur euoluendis autoribus, qui cum recte sentiant, nec absurde loquantur, simul & sapere docent & dicere. Sic ut una opera tam pectus ueris opinionibus imbuatur q̃ lingua poliatur. Cæterũ orationes Gregorianæ, quas è multis exemimus, prælóq; multiplicatas A sulano, nobilissimis et ingeniosissimis iuuenibus nostræ fidei tutelæq; commendatis, curauimus distribuendas, sunt circiter sexdecim. earum aliæ laudatrices appellantur, ut quæ Basilium & Athanasium duo robora, duo firmamenta succrescentis ecclesiæ summis in astra laudibus efferunt. aliæ contra, sunt castigatrices. quæ styli fulmen excandescentis, in dominatorem apostatam iaculantur. Cuius uitam ab ipsis crepundijs, ad interitum usque uellicant, exagitant, sugillant, infamant. non desunt panegyricæ, quæ uel humano generi renouationem, instaurationẽq; gratulantur, uel dominum deumq; nostrum, aut ex immaculato fortunatissimæ uirginis utero progredientem, aut reuiuiscentem, ac de infernis legionibus triumphantem, aut Iordanis fluminis, irroratio-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ni purificæ cæput admouëtem, aut sufflatione spiritus illuminantem discipulos, concelebrant. Grauiores ac sublimiores, in fronte uoluminis impressor hortatu nostro collocauit, quæ distinctionem uuitam & copulam in diuinis distinctã contemplantur, diuinæq; prolis nomenclaturas dinumerãt. tum diuini status dignitatem extollunt. Genitorem præterea neq; natura neq; imperio neq; uiribus, uel soboli uel statui præstare (quod Ariani deprauatæ mentis errore dictitabant) testantur. Inter has primæ proximam equidem legendo satiari non possum. tanta in ea est rerum scitu pulcherrimarum, ad quas studiosi cognoscendas inuitantur, uarietas. quoties eam præ manibus habeo, non me hercle orationem absolutissimam lectitare, sed prati planitiem uersicoloribus floribus uernantem, aspicere uideor. Principio illa me cernendi diuini uultus in spem maximam adducens, in uertice montis Sinaitici sistit alacri pede iuga superãtem. deinde præstringente meos oculos inaccessæ lucis fulgentissimo splendore, commonet & hortatur, ut imiter syderum speculatores, qui solis iubar inspecturi, non firma nec minime conniuenti obtutus acie contra disci iubar stare audent ritu generosarum Aquilarum. Sed in pelui tremulis aquis redundanti, radijsq; solaribus exposita, phœbeæ lampadis imagnem è refracta luminis alternatione conformatam, aspiciunt. nam diuinæ substantiæ penitissimam & in

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

timam scientiam, ipsi trinitati duntaxat innote
scere, imbecilli uero mortalitati satis esse, si con-
syderandis ijs, quæ producta sunt, prouidentiam
bonitatem, æternitatē Creatoris admiretur.
ENIM uero tibi potissimum hanc orationum conge
rie, nuncupatim dedicamus, non eo solum, qd di
serta non eliminibus, sacrosancta non profanis
debentur, sed quod ea, quibus christiana religio
stabilitur, tu iure & merito uendicare tibi potes.
Cum Regis, qui christianissimus & est & habe-
tur, sis fidissimus orator. in eaq; ciuitate legatum
agis, quæ Christiani ritus obseruatione, annuersa
riarum sanctimoniarum celebritate, frequenta-
tione basilicarum augustissimarum, quales in me
dio fundatæ mari passim opulētisq; dotatæ red
ditibus occurrunt, cæteris antecellit. quæ pro tu-
tandis Christi uexillis & insignibus, pro defen-
dendis ab immanitate Turcarum sanctissimis de
lubris ac templis, sanguine suo per Ioniū et Aegæ
um pelagus effuso, fluctus ac litora sæpe cruen-
tauit. sic ut hanc inclytam patriam semper ante
murale quoddam & singulare Christianæ Rei p.
præsidium constet extitisse. huc accedit, quod Gre
gorius, quo nemo unquam uel tanta pecuniæ de
spicentia fuit, uel pacem ardentius dilexit, opta-
bat sibi dari te potissimum assertorem, ac patro-
num. Cui manus innocentissimæ, cui datum est in
genium ab omnibus auaritiæ sordibus abhorrēs.
fuit nescio quis multis ab hinc annis, cui legati

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

partes in hac urbe peragenti, nec parum inuidiæ conflauit, nec eluibilem infamæ lubeculam inspersit, quod ex oratore, degenerabat in pragmaticum, & priuatorum negotiorum aduocatum. quod munusculis allectatus, Magistratibus Venetis animaduertentibus in latrones & sontes, importunus interueniens, iustitiæ securim retundebat. quod deniq; serenissimum Principem & collegas, in gratiam huius uel illius quotidiana flagitatione uexabat. sed illius quidem auaritiam mors immatura sedauit. Tu uero mei Lascaris & aliorum præclarorum & inculpabilium Heroum, qui te præcesserunt, uesti gijs insistens, regij negotij satagis. conseruando q; fœderi, quod huius Reip. uiscera regi tuo perpetua uinculi necessitudine coniunxit inuigilans, de priuatis causis, priuatisq; trichis securus es & otiosus. quæ res tibi nostræ ciuitatis optimates deuinctissimos reddit. Caue enim putes legatione quenquã apud Venetos defunctum, in quo magis q̃ in te prudẽtiã, probitatem, dexteritatem, mansuetudinem, innocentiã, maximũ rerũ usum rarissimis literarũ ornamentis adiũctum, uniuersus patricorũ ordo uel suspexerit uel amarit. Quãm uero pacem Christianorum afficiare uel inde liquido patet, quod nihil aliud summis uotis exposcis, quãm ut christianæ phalanges, quæ intestino bello debacchantur, & hinc equitatu Gallorum ac Venetorum cataphracto, illinc Germanorum & Hel-

uetiorum peditatu ferocientes, Abdua flumine se questro castrametantur iam iam ponte superposito conflicturæ, mutuáq; cæde Christianæ militiæ columen euersuræ, offensarum acerbitate deposita ceant societatem. sanctissimiq; Pastoris autoritate conciliati, telorum cuspides ac mucrones, ad uersus communem Christiani nominis & sanguinis hostem conuertant. Quid, quod græcam literaturam sic pleno haustu imbibis, sic salubri sitim inourgitatione pellis, ut iam occupatio transferendi non mediocrem tibi pariat uoluptatem. Si igitur manus hoc latinitate donandi Græcos autores, ab umbraculis domesticæ exercitationis, ad solem & puluerem edere, nec magnis præludere, sed magna pertractare tibi collibebit, quis nam alius liber auspicatius tralationis initium tuis lucubrationibus præbebit? nam ut ab Ioue ueteres ordiebantur, sic nos à Deo Opt. Maxtrino & uno, quem hoc uolumen prædicat, principium deducere par est. Qua igitur uel hilaritate frontis uel uultus lætitia me quotidie, cum te reuerenter adeo, soles excipere, Gregorianos etiá amplectere sermones. quod si feceris, mane etiam te libenter interuisam. sin minus, ne uesperi quidem. nec nobis deerit ignauiæ prætextum. excussibimus tergeminæ scalæ erectissimam proceritatem. Cuius per gradus ferè sexcentos ad tuas ædes amplissimas quidem illas & apricissimas, sed stellis fixis uicinas ascenditur. Vale.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΑΝΩΝ ΡΟΣ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

ΡΟς τοὺς οἰ λόγῳ κομψοὺς, ὁ λόγος. καὶ ἵνα ἀφ' τῆς γραφῆς ἄρξωμαι, ἰδοὺ ἐπὶ ἐδὴ σὲ πλὴν ὑβείς ρειαν. εἰσὶ γὰρ εἰσί ἔνοδοι οἱ πλὴν ἀκολὴν πεοσκυνόμενοι καὶ πλὴν γλῶσαν. ἤδη δὲ ὡς ὁρῶ καὶ πλὴν χεῖρα, ταῖς βεβήλοις κενοφωνίαις καὶ ἀνιδεσι, τῆς ἀευσωνύμου γνώσεως. καὶ ταῖς εἰς οὐδὲν χρήσιμον φοβρούσαις λοιδοραχίαις. οὕτω γὰρ ὁ παῦλος καλεῖ, πᾶν τὸ οἰ λόγῳ πολιτῶν καὶ τὸ εἰ ὄρθον. ὁ τῆς σωτεμμένης λόγου κῆρυξ καὶ βεβαιωτής. ὁ τῶν ἀληθῶν μαθητὴς καὶ διδάσκαλος. οὔ τοι δὲ, τοδὲ ὧν ὁ λόγος, εἴδε μὴ, ὡς πρὸ πλὴν γλῶσαν δύς φοφον ἔχοισι, καὶ δι ἑνὶ ὠιδεδέσθαι λόγοις δυκωνεσέροις τε καὶ δυκμωτρόις, οὔ τω τί καὶ τοδὲ τὰς πράξεις κολοῦνιζ μικρὸν ὄπω. καὶ ἴσως ἤτον αὐ ἦσαν ζῶσι καὶ κυδισαὶ λόγων ἄζοποι καὶ πολεράδοξοι, ἵν' εἴπω τί καὶ γελοίως τοδὲ γελοίου πράγματος. ἐπεὶ δὲ, πᾶζον δυσεβεί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀπὸ ὁδὸν καταλύσαντες, πρὸς οὐ δῶρ ἐλέ
ποιοῦ μόνον, ὅ τε δήσουσίν ἢ λύσουσι τῶ προ/
βαλλομένων, καθάπερ οὐ τοῖς θεάτροις οἱ τὰ
παλαίσματα δημοσιεύοντες, καὶ τῶν παλ/
λαισμάτων οὐχ ὅσα πρὸς νίκλν φέρει κα/
τὰ νόμους ἀθλήσεως, ἀλλ' ὅσα πλὴν ὅμνν κλέ
πτει τῶν ἀμαθῶν, τὰ τοιαῦτα καὶ συναρπά
ζει τὸν ἐπαινέτην, καὶ δεῖ πᾶσαν μὲν ἀτοραν
πόδι βομβεῖσθαι τοῖς θυτῶν λόγοις, πᾶν δὲ
συμπόσιον ἀφικνεῖσθαι φλυαρίας καὶ ἀηδίας,
πᾶζαν δὲ ἑορτὴν καὶ πένθος ἅπαν, πλὴν μὲν,
ἀνέορτον εἶνκι καὶ μεστὴν κατηφείας, τὸ δὲ,
παραμυθεῖσθαι συμφορᾶ μείζονι, τοῖς ζητή/
μασι, πᾶζαν δὲ διοχλεῖσθαι γυναικωνίτιν ἀ
πολότητι σωφρόφον, καὶ τὸ τῆς αἰδοῦς ἄνθος
ἀφυλάκτῳ τῇ πόδὶ λόγον ταχυτῆτι, ἐπει
δὴ ταῦτα οὔπω, καὶ τὸ κακὸν ἄκλτον, καὶ ἀ
φόρητον, καὶ κινδυνῶδέ τε νύφριον εἶνκι τὸ
μέγα ἡμῶν μυστήριον, φθρὲ τοσοῦτον ὅσον ἡ/
μῶν. ἀκκχάθωσαν οἱ κατάσκοποι πλάγ/
χνοις παζικοῖς κινουμένων, καὶ ὄφιν ὁ θεῖος
ἱδρεμίας, ἀπαρασαν μελῶν τὰ αἰδεσιμέτερα.
ὅσον μὴ κρακῶς τὸν πόδὶ τούτων, δέξασθαι
λόγον. καὶ πλὴν γλῶσαν μικρὸν ἐπαχόντες
ἅ" ἅπα ἐνῶν τοῖ, πλὴν ἀκαλὴν ἡμεῖν ἐπόδὲ
πωσαν. πάντως δὲ, οὐδὲν ζημιωθήσεσθε. ἢ ἀ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς ὥστε ἐλαλήθη μὲν ἀκουόντων, καὶ τινα καρπὸν ἔχων ὁ λόγος, πλὴν ὠφέλησαν τὴν ὑμετέραν, ἐπειδὴ πατέρες μὲν, ὁ πατέρων τὸν λόγον, ἀδὴ πᾶσαν διάνοιαν, καρποφορεῖ δὲ καὶ τὸν μος· ἢ ἀπήλθετε καὶ ἑδέρη ἡμῶν δεδαπτύσαντες, καὶ πολέμονα λαβόντες ἄλλω ἀντιλογίας τε καὶ τῆς καθ' ἡμῶν λοιδορίας, ἵνα καὶ μᾶλλον ὑμᾶς αὐτοὺς ἐστάσητε· μὴ θαυμάσητε δὲ, εἰ παρέδοξον δρῶ λόγον, καὶ παρὰ τὸν ὑμέτερον νόμον, οἱ πάντα εἰδέναι τὲ καὶ διδάσκειν ὑπεχνεῖσθε λίαν νεανικῶς καὶ γυναικῶς, ἵνα μὴ λυπῶ λέγων ἀμαθῶς καὶ θρασέως· Οὐ παντὸς ὦ οὐ τοι δὲ πεῖ θεοῦ φιλοσοφεῖν, οὐ παντὸς· οὐχ οὕτω πρᾶγμα δύνον, καὶ τῶν χαμαὶ δρῶμένων· πεθαθήσω δὲ, οὐ δὲ πάντε· ἃ δὲ πᾶσιν· οὐ δὲ πάντα· ἀλλ' ἔστιν ὅτε· καὶ οἷς καὶ ἐφ' ὅσον· οὐ πάντων μὲν, ὅτι τῶν ὑγιασμένων καὶ διαβεβικότων εἰς θεωρίας, καὶ πρὸ τοῦ πνεύματος καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα κεκαθαρμένων· ἢ καθαιρομένων, ἢ μεδιόντα τον· μὴ καθαρῷ καὶ ἀπεθαι καθαρᾷ, τυχὸν οὐ δὲ ἀσφαλές· ὡς πᾶν ἃ δὲ ὄψει καθαρᾷ ἡλιακῆς ἀκτῖνος· ὅτε ἡ νῦν καὶ αὖ χρὴ λῦσαι ἀπὸ τῆς ἐξωθεν ἰλύος καὶ παραχῆς· καὶ μὴ ἢ ὑγιαμονικὴν ἡμῶν συγχέωσι τοῖς μοχθηροῖς τύποις καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολαυωμένοις, οἷς γράμμασι τοῦ πνεύματος, ἀπαμ-
γνώσιν καὶ λλη γραμμάτων, ἢ βορβόρῳ,
μύρων εὐωδίαν. λέγει γὰρ τῷ ὄντι ἀρλάσαι καὶ
γνῶναι θεόν. καὶ ὅταν λάβωμεν καιρὸν, κεί-
νην θεολογίας εὐθύτητα. τίσι δέ; οἷς ἂν πρᾶ-
μα δόξῃ τοῦ ἀκούειν, καὶ οὐχ ὡς ἄν τι τῶν ἄλλων
καὶ τοῦτο φλυαρεῖται ἡδέως, μετὰ τοὺς ἱπ
πικοὺς καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ ἄσματα καὶ
πλὴν γαστέρα καὶ τὰ κατὰ γαστέρα. οἷς καὶ τοῦ-
το, μόρος τρυφῆς, ἢ τοσοῦτον ἀπέχωλία
καὶ κομψεία τῶν ἀληθείων. τίνα δὲ φιλο-
σοφήσωσιν καὶ εἰδὶ πόσον; ὅσα ἡμῖν ἐφικτά.
καὶ ἐφ' ὅσον ἢ τοῦ ἀκούοντος ἕξις ἐφικνεῖται
καὶ δυνάμις. ἵνα μὴ καθάπερ αἱ κατρβάλ
λουσαι τῶν φωνῶν, ἢ τῶν τροφῶν, πλὴν ἀκηνὴν
βλάπτωσιν, ἢ τὰ σώματα. εἰ βούλῃ δὲ, τῶν
φορτίων τὰ κατρ δυνάμιν, τοὺς κατρβαί
νοντας. ἢ πλὴν γῆν τῶν ὑετῶν οἱ σφοδρότροι,
οὔπω δὴ καὶ οὐ θεὶ τοῖς σεβροῖς, ἵν' οὕτως εἴπω,
τῶν λόγων καταπιεθόντες καὶ βαρυνθέν
τες, ζημιωθεῖεν καὶ εἰς πλὴν ἀρχαίαν δύναμιν.
καὶ οὐ λέγω τοῦτο μὴ δεῖν πάντοτε μεμνῆ-
σθαι θεοῦ, μὴ πάλιν ἐπιφυέσθωσαν ἡμῖν
οἱ πάντα βόκολοι καὶ ταχεῖς. μνημονευτέον
γὰρ θεοῦ μᾶλλον, ἢ ἀπαπνευστέον. καὶ εἰ οἷόν τε
τοῦτο εἰπεῖν, μὴ δὲ ἄλλοτι ἢ τοῦτο πρακτέον.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τῶν ἐπαινούντων ἐμὲ τὸν νόμον, ὃς με λετᾶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀναπαύεται. καὶ ἐπαίρεσθαι καὶ περὶ μεσημβρίας διηγεῖσθαι. καὶ εὐλογεῖν τὸ κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. εἰδεῖ καὶ δ' μωσέως εἰπεῖν, κοιταζόμενον, διανιστάμενον ὁ δὶ ὁ ποιπορεῦντα, ὁ δὲ οὖν ἄλλο πράττοντα. καὶ τῇ μνήμῃ τυφοῦσθαι πρὸς καθαρότητα. ὡς τε οὐ τὸν μεμνῆσθαι δίκαιε κῶς κωλύω, τὸν θεολογεῖν δέ. οὐ δὲ τὸν θεολογίαν ὡς πρὸς δυσεβὲς, ἀλλὰ τὸν ἀκαιρίαν. ἀ ὃ ΙΓ' δίδασκάλια καὶ ἀλλὰ ΙΓ' ἀμεΙΙίαν. ἢ μέλιτος μὴ πλησμονὴ καὶ κόρος, ἔμετον δρᾶζε, καὶ πρὸς ὄντος μέλιτος. καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς σολομῶν τὸν καὶ μοὶ δοκεῖ. καὶ δ' καλὸν οὐ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὡς πρὸς αὐθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον. καὶ γαμαιξὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γαμαιπεῖος ἀνδρᾶσι. καὶ τὰ ἔνθα, γεωμετρία. καὶ πόλῳ δάκρυον. ἐν ταῦθα δὲ μόνον. τὸν καιρὸν ἀπιμάζομεν οὐ μάλιστα τιμητέον τὸ δίκαιον; μὴ δαιμῶς ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. ἀδελφοὺς γὰρ ὑμᾶς ἔτι καλῶ, καὶ πρὸς οὐκ ἀδελφικῶς ἔχοντας. μὴ ὅτω διανοώμεθα. μὴ δὲ καθάπερ ἴωσι θορυβοὶ καὶ δυσκάθετοι, τὸν ἐπιβάτην λοιπὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὸν καλῶς ἄγχοντα εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες, πορρῶ τῆς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νύσης θέωμεν· ἀλλ' εἴσω τῶν ἡμετέρων ὅρων
φιλοσοφῶμεν· καὶ μὴ εἰς ἄγνωστον ἐκφερό-
μεθα, μὴ δὲ εἰς ἀστυείους καταστρεφόμεθα· μὴ
δὲ ἀδῶμεν τὴν ᾠδὴν κυρίᾳ, ἀδὶ γῆς ἀλλοτρί-
ας· πάσης ἀνοῆς λείπω ξένης τὸ νῦ ἡμετέρας,
ἐχθρᾶς καὶ φιλίας, ἀγνώμονος καὶ ἀγνώ-
μονος· ἡ λίαν ἐπιμελῶς τηρεῖ τὸ ἡμέτερα·
καὶ βούλοιτο αὐτὸν τὸν ἥλιον θηρᾶν τῶν οὐ ἡμῖν
κακῶν, γινέσθαι φλόγα· ὀξάπτει τὸ νῦ αἰχρεῖ
τίζει, καὶ εἰς οὐρανὸν αἴρει τοῖς παρ' ἑαυτῷ
αὔραις λαμβάνουσα· καὶ ποιεῖ τῆς βαβυλωνί-
ας φλογὸς τὸ κύκλῳ κατεφλεγούσης, οὐ
φιλοτέραν· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ οὐ τοῖς ἑαυτῶν
δόγμασιν ἔχουσι τὴν ἰσχύν, οὐ τοῖς ἡμετέροις
βεβαιοῖς, ταύτην θηρεύουσι· καὶ δὴ τοῦτο ὡς
πρὸς αἰ μῆκι βοῖς δαύμασιν, ὅτω τοῖς ἡμετέ-
ροις ἐστὶ τὶ θεῖον καὶ εἴτε ἀτυχήμασι χρὴ λέγειν,
εἴτε ἁμαρτήμασιν· ἀλλ' ἡμεῖς γε μὴ ὦ πολέμιον
ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγωνίσωμεν· μὴ δὲ ὦ πολὶ ταῦ-
τα κήρυμον ἀτιμάσωμεν· ἀλλ' εἰ μὴ πῶ ἔχθραν
καταλύσαι δυνατὸν, ἐκεῖνό γε συμβῶμεν
ἀλλήλοις, μυστικῶς τὸ μυστικὸ φθέγγεσθαι, κὴ
ἁγίως, τὰ ἅγια· κὴ μὴ ῥίπτειν εἰς βεβήλους ἀ-
κοὰς τὸ μὴ ἐκφορα· μὴ δὲ συμποτρόνους ἡμῶν
ἀποφαίνωμεν τοὺς πεθοικωοῦντας βοῖς δαι-
μονίοις· καὶ τῶν αἰσχρῶν μύθων κὴ πραγμά-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πων θεραπευτάς. οἱ θᾶττον αὐ τᾶ αἵματος, ἢ λόγων ἐστὶν ὧν, μεταδίδοιν τοῖς ἀμυήτοις. ἀλλ' εἰδῶμεν ὡς πᾶν ἐαθῆς καὶ διαίτης καὶ γέλωτος καὶ βαδίσματος οὖσαν τινὰ κοσμιότητα, οὕτω καὶ λόγου καὶ σιωπῆς. ὅτι καὶ λόγου προσβάλλομεν μετὰ τῶν ἄλλων τᾶ θεοῦ προσκυνοῦντες καὶ δυνάμεων. ἔστω καὶ τὸ φιλόνεικον ἡμῶν σύνομον. τί γὰρ νοῦν καὶ θεοῦ καὶ κτίσιν, καὶ θεὸν ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τομὴν καὶ διαίρεσιν καὶ ἀνάλυσιν, ὁ πικρὸς τῆ λεγομένων ἀκροατής. τί δὴ κωφοὺς τοὺς κατηγόρους καθίζομεν. τί τὰ ξίφη τοῖς ἐχθροῖς ἐγχειρίζομεν. πῶς οἶει δέξεται τὸν τοῦδε θύπτων λόγον, ἢ μᾶθ' οἷα σᾶ τῆς διανοίας, ὁ τὰς μοιχείας ἐπαινῶν καὶ τὰς παιδοφθορείας. καὶ προσκυνῶν τὰ πάθη. καὶ μᾶλλον τὸ σῶμα διανοῆθαι δυνάμενος. ὁ χθὲς καὶ πρώην ἑαυτῶ σήσας θεούς, καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῖς ἀιδίοις γνωριζομένοις. οὐχ ὑλικῶς; οὐκ ἀχρῶς; οὐκ ἀμαθῶς; οὐχ ὡς εἴωθεν; οὐ σμικρόν τῶν οἰκείων θεῶν καὶ παθῶν πλὴν τὴν θεολογίαν ποιήσεται; εἰ γὰρ αὐτοὶ ταῖς φωναῖς ταύταις ἐπηρεάζομεν, χολῆ γ' ἂν ἐκείνους πείθομεν φιλοσοφεῖν ἢ τοῖς ἡμετέροις. καὶ εἰ παρ' ἑαυτῶν εἰσὶν ἐφευρεταὶ καινῶν, πότε, ἢ τᾶ δεδογμένων ἀπόχρινοντο. ταῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα ἡμῖν ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος. ταῦτα
οἱ πολέμιον ὑπὸ τοῦ λόγου μαχόμενοι, ἢ ὅσον
ἀρέσκει τῷ λόγῳ. καὶ ταῦτ' ἐν πάθοντες τοῖς
μαινομένοις, οἱ τοὺς ἰδίους οἴκους ἀνάπτου-
σιν. ἢ τοὺς παῖδας ἀναρέπουσιν. ἢ τοὺς γο-
νέας πολιωθοῦσιν, ὡς ἀλλοτρίους νομίζον-
τες. ἐπεὶ δὲ ἀνεσκευασάμεθα τοῦ λόγου τὸ
ἀλλότριον, καὶ εἰς πάν ἀγώνιν τῶν χειρῶν, ἀ-
πεπεμψάμεθα ἐν πολλοῖς λεγομένοις κατὰ βυ-
θῶν χωρήσαντα, ὁ δὲ αὐτὸς ὄν ἐστι, πρὸς ἡμᾶς
αὐτοὺς ἰδωμεν. καὶ ἐξέστωμεν εἰς κάλλος ὡς περ
ἀνδριάντες τὸν θεολόγον. ἐκεῖνο δὲ, πρὸ τοῦ
λογισώμεθα, ὡς ἡ τοσαύτη πόλις ἐν λόγοις
φιλοτιμία καὶ γλῶσσα λιγία. τίς ἡ καινὴ νό-
σος, αὕτη καὶ ἀπολυσία. τί τοὺς χειρὸς δή-
σαντες, τὰς γλώσσας ἀπολύσαμεν. οὐ φι-
λοξενίαν ἐπαινοῦμεν. οὐ φιλαδελφίαν. οὐ
φιλανδρίαν. οὐ παρθενίαν. οὐ πτωχοφι-
λίαν θαυμάζομεν. οὐ ψαλμωδίαν. οὐ πάννυ-
χον στάσιν. οὐ δάκρυον. οὐ τὸ σῶμα νηστείαις ὑ-
ποπίζομεν. οὐ δι' ἀνχῆς πρὸς θεὸν ἐκδημοῦ-
μεν. ἀ ὦ κρέπτονι τὸ χεῖρον ἀποζεύγνυμεν,
ἐν ζωῶ λέγω ὦ πνεύματι. ὡς αὐ οἱ ὦ κράμα
ζι δικαίως δικαζόντες. ἀμελέτην θανάτου τὸ
βίον ποιήσαμεθα. οὐ τῶν παθῶν δεσπόται κα-
θιστάμεθα. μεμνημένοι τῆς ἄνωθεν εὐγενείας. ἀ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θυμὸν πθαστεύομεν. ἐξοιδοῦντα καὶ ἀγειαί-
νοντα. οὐκ ἐπαρσιν καταβάλλουσαν. οὐ λύ-
πην ἀλόγιστον. οὐχ ἡδονὴν ἀπαιδεύτον. οὐ γέ-
λωτα πορνικόν. οὐκ ὀφθαλμὸν ἄτακτον. οὐκ ἀκοὴν
ἄπληστον. οὐ λόγον ἄμετρον. οὐ διάνοιαν ἐκβο-
τον. οὐχ ὅσα παρ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς καθ' ἡμῶν
λαμβάνει. ἢν δι' ὧν θυείδων ὡς ἡ γραφὴ
φησιν, εἴτοιν αἰσθητείων, εἰσάγων θαύβλυ-
πῶν μὲν ὅν τοὐναντίον, καὶ τοῖς ἄλλων πά-
θεσιν, ἐλευθερίαν διδόμεν, ὡς πρὸ ὀλίγου
λεῖς τὰς ἐπινικίους ἀφέσεις, μόνον αὐ πρὸς
ἡμᾶς νεύωσι, καὶ κατὰ θεοῦ φρόνται θρασύ-
τερον. καὶ κακὸν, οὐ καλοῦ πράγματος, με-
θὸν ἀνιδίδομεν. τῆς ἀσεβείας, πῶ παρέρη-
σαν. καί τοι γε ὦ διαλεκτικὲ καὶ λάλε. βρω-
τήσωσί τι μικρὸν, σὺ δὲ ἀπόκειναι, φησὶ τῷ
ἰῶ, ὁ δὲ λαίλαπος καὶ νεφῶν, χαιμαλίζων.
πότερον πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ θεῷ, ὁ πρὸ
ἀκούδς, ἢ μία. πολλαὶ δόσεις, δι' λαδὴ καὶ ὁ
μία. πότερον δὲ, πληρωθῆναι δεῖ πάσας,
ἢ τὰς μὲν, τὰς δ' ὄ, ὡς ἔτι κενὰς καὶ μάτην
ἡτοιμασμένας. καὶ πάσας. οὐδὲν γὰρ ἐκπε-
πῆ παρὰ θεοῦ γινομένων. ταύτην δὲ, ὅ τί
ποτε θήσεις πῶ μονῶ, ἔχοις ἂν εἰπεῖν; ἆρα
τῶ ἐκεῖθεν ἀνάπαυσίν τε καὶ δόξαν, τὴν ἀ-
ποκειμένῳ τοῖς μακαρίοις, ἢ ἄλλό τι; οὐκ ἄλ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λόγον ἢ οὗτος. ἐπειδὴ τοῦ ὁμολογήσαμεν, καὶ κοινὸν πρὸς ἐξετάσωμεν. ἔστι τί, δ' τούτοις προσεχωῶ τοῖς μονὰς ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἢ οὐ δίκαιον. ἔστι πάντως. τί οὖν; ὁ διαφόρους εἶναι φιλοτέχνοις καὶ προαιρέσεις, καὶ ἄλλῳ ἄλλοχοῦ φέρειν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, ὁ πρὸς καὶ ὁδοὺς ὀνομάζομεν. πάσας δὴ ὁ λυτέον, ἢ τινὰς τῶν ὁδῶν ταύτων, εἰ μὲν οἷόν τε ἦν αὐτὸν πάσας. εἰ δὲ μὴ, ὅ τι τελείας, εἰ δὲ μὴ, τινάς. εἰ δὲ μὴ δὲ οὖν, μεγαλῶν εἰ μίαν διαφέρον τῶν, ὡς γνῶμοι φαίνεται. ὀρθῶς οὖν λαμβάνεις. τί οὖν ὅταν ἀκούσῃς μίαν ὁδὸν εἶναι καὶ ταύτην ζητῶ, τί σοι φαίνεται δηλοῦν ὁ λόγος. μίαν μὲν δὴ τὴν ἀρετήν. μία γὰρ καὶ εἰς πολλὰ χάζηται. ζητῶ δὲ, δι' τοὺς ἱδρῶντας, καὶ τὸ μὴ πολλοῖς εἶναι βατὴν, ὡς πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀντίων, καὶ ὅσοι δι' τῆς κακίας ὁδεύουσιν. οὔτω καὶ μοι δοκεῖ. τί οὖν ὡς βέλτιστε εἰ πρὸς οὖν τῶν ἔχει, ὡς πρὸς τινα πενίαν κατεγνωκότες τοῦ ἡμετέρου λόγου, πάσας τὰς ἄλλας ὁδοὺς ἀφέντες, πρὸς μίαν ταύτην φέρεσθε καὶ ὠθεῖσθε τὴν δι' λόγου καὶ θεωρίας, ὡς αὐτοὶ οἴεσθε. ὡς δὲ ἐτῶ φημι, ἀδολεσχίας καὶ τοῦ ἀτείας. ἐπιτιμᾶτω παῦλος ὑμῖν, οὖν πικρῶς ὀνειδίζων μὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πλὴν ἀπαρείθμησιν τῶν χαρισμάτων, εἰ δὲ φη
σι· μὴ πάντες ἀπόστολοι· μὴ πάντες προφῆ
ται; καὶ τὰ ἑξῆς· ἔστω δὲ, ὑψηλὸς σύ· καὶ ὑ
ψηλὸν πόρρω· καὶ ἐπόδρ τὰς νεφέλας εἰ βά
λει· ὁ τῶν ἀθλητῶν θλητής· ὁ τῶν ἀρρήτων
ἀκροατής· ὁ μεθ' ἡλίαν μετάρσιος· καὶ ὁ μῆ
μωσίν θεοφανείας ἠξιωμένος· καὶ μεθ' ἡ
παῦλον οὐράνιος· ἢ καὶ τοὺς ἄλλους αὐθη
μόρον πολλάκις ἁγίους, καὶ χειροθονεῖς θεο
λόγους· καὶ ὅν ἐμπνεῖς πλὴν πάσιν θυσιν· καὶ
πεποίηκας λογίων ἀμαθῶν πολλὰ συνέδρια·
τοῖς ἀρχαιοῖς ὑπεθεμεῖς ὑοὺς ἀθανεστέρους,
ὡς δὴ ἢ σοφὸν καὶ μέγα· τί σφηκίας ἐγκλί
ρεις καὶ τὰ τῆς πίστεως· τί χωδιάζεις ἡμῖν
διαλεκτικῶν ἀνάδοσιν, ὡς πρὸ οἱ μῦθοι πόλ
λαι τοὺς γίγαντας πῖ τῶν ἀνθρώων ὅσον κῆφον
καὶ ἀνάνδρον ὡς πρὸ τινα συρφετὸν ἐς μίαν
χαράδραν συναγαγὼν, καὶ κολακεία πολέον
θηλύνας, καινὸν δρασήριον ἐδημιούργη
σας; οὐκ ἀσόφως τὴν ἀνοιαν αὐτῆν ἐκ
καρπούμενος· ἀντιλέγεις καὶ τούτοις; καὶ
οὐδὲ μοῦσαι γὰλλα; καὶ πὴν γλῶσσαν δεῖ δυ
νασθῆν πάντως· καὶ οὐ κατέχεις πὴν ὠδῖνα
τῶ λόγου; ἔχεις κὴ ἄλλας ἐπόδ θέσεις πολ
λάς τε καὶ φιλοτίμους· ἐκεῖ δρέπον μετὰ
τοῦ χρόσμον πὴν νόσον· βάλλεμοι πυθαγόρου

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κατὰ βύνομιανῶν

πρὸ σωτηρίου· καὶ τοὺς κυάμους τοὺς ὀρφικοὺς·
καὶ πρὸ τοῦ τὸ, αὐτὸς ἔφα καινοτόραν ἀ-
λαζονείαν· βάλλεμοι πλάτωνος τὰς ἰδέας·
καὶ τὰς μετενσωματώσεις, καὶ πολυόδους τῶν
ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ τὰς ἀναμνήσεις· καὶ
τοὺς οὐ καλοὺς δίχα τῆς καλῶν σωμάτων
ἐνδὶ ψυχὴν ὁρῶντας· ἐπικούρου· πρὸ ἀθεΐαν·
καὶ τὰς ἀτόμους· καὶ πρὸ ἀφελόσοφον ἡδο-
νὴν· ἀριστοτέλους, πρὸ μικρολόγον πρόνοιαν·
καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τοὺς θνητοὺς τοῦ ψυ-
χῆς λόγους· καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῆς δογμά-
των· τῆς τοᾶς, πρὸ ὀφρεῶ· τῶν κακῶν, τὸ λί-
χνον τε καὶ ἀτοράϊον· βάλλεμοι τὸ κενόν· τὸ
πλήρου· τῶν ληρημάτων· ὅσα τοῦ θεοῦ
ἢ θυσιῶν· τοῦ εἰδώλων· τοῦ δαιμόνων,
ἀγαθοφιῶν τε καὶ κακοποιῶν· ὅσα τοῦ μαν-
τείου· θεατρίου· ψυχαγωγίου· ἄστρων δυ-
νάμεως, πυρατεύον του· εἰ δὲ σὺ, ταῦτα μὲν
ἀποξιοῖς λόγου, ὡς μικρὰ τε καὶ πολλάκις
ἐλεγμένα, τοῦ δὲ τὰ σὰ τρέφη, καὶ ζη-
τεῖς τὸ οὗ τούθις φιλότιμον, ἐπὶ σοι καὶ
ταῦθα παρέξομεν πλατείου ὁδούς· φιλο-
σόφει μοι τοῦ κόσμου ἢ κόσμων· τοῦ ὕλης·
τοῦ ψυχῆς· τοῦ λογικῶν φύσεων βελτό-
νων τε καὶ χειρόνων· τοῦ ἀνασάσεως· κρί-
σεως· αὐτοποδόσεως· χριστοῦ παθημάτων·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐ τούτοις ἢ μὴ τὸ ἐπιτυγχάνειν οὐκ ἄχρηστον, μὴ τὸ διαμαρτάνειν, ἀπόδωσον. θεῷ τοίνυν ἐσόμεθα νῦν μὴ ὀλίγα. μικρὸν δὲ ὕδωρ, ἴσως τελεώτερον. καὶ αὐτῷ χρῆσῳ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ὑμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ, ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Πρὸ δὴ αἰνιγματήσαμεν τῷ λόγῳ τῶν θεολόγων, οἷόν τε εἶναι χρὴ διελθόντες, μὴ οἷς ἔοικε φιλοσοφητέον, καὶ ἰδίᾳ, καὶ ὅσον· ὅτι ὡς οἷόν τε καθαρόν, ἵνα φῶς καταλαμβάνωσι φῶς· καὶ τοῖς ἐπιμελεστέροις, ἵνα μὴ ἄγονος ᾖ, εἰς ἄγονον χώραν ἐμπίπτων ὁ λόγος· μὴ ὅταν καλῶν ἔχωμεν οὐδὲν, ἀπὸ τῆς ἐξω πλανῶμεν· ὡς τε μὴ καθάπερ οἱ λύζοντες, ὦ πνεύματι διακόπτεσθαι· καὶ ὅσον ἐχωρήσαμεν, ἢ χωρήσομεν, ἐπεὶ δὴ ταῦτα οὕτω, μὴ σπεύδωμεν ἑαυτοῖς θεῖα νεύματα, ὡς τε μὴ ἀπείρῳ ἐπ' ἀκρόαν θεῖν, μὴ δ' πρόσωπον τῆς γῆς ὁμαλίσαμεν, τῇ γραφῇ τυπωθέντες τὸ μὴ τυπώσαντες, φόβῳ τοῖς τῆς θεολογίας ἤδη προβῶμεν λόγοις· πεσπασάμενοι τοῦ λόγου, τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὀν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ ἐξ ὧν ὁ λόγος· ὡς τε, τὸν μὲν, ὑποδεκτέον· τὸν δὲ, συνδοξάζειν· τὸ δὲ, ἐμπνεῖν, μᾶλλον δὲ μίαν ἐκ τῆς μιᾶς θεότητος γενέσθαι πλὴν ἑλλαμψιν· εἰκῶς διαιρεῖ μένην, καὶ συναπτομένην διαιρετῶς, ὃ καὶ παράδοξον· αἰνίττομαι δὲ μοι τοῦτο μόνον ἐνδιὰ τὸ ὅρος, ἢ τὸ γὰρ ἀληθέστερον εἰπεῖν, τοῦ θυμοῦ μόνῳ τὸ ἅμα καὶ ἀγωνιῶντι, τὸ μὴ δι' ἐλπίδος, τὸ δὲ, δι' πλὴν ἀθανάτου, ἵνα τῆς νεφέλης εἴσω γένωμαι, καὶ θεῷ συγγένωμαι. τὸ γὰρ καλοῦ θεός· εἰ μόν τις ἀκρῶν, συναναπτέτω, καὶ σηκέτω τὴν ἑστίαν· καὶ ἔξω μένειν τῆς νεφέλης δέν, ἔνδον δεχόμενος· εἰ δέ τις, νάρδος, ἢ ἀβιοῦδ ἢ τῆς χρυσίας, ἀνέτω μὲν, ἀλλὰ σηκέτω πρόρρωθεν, κατὰ πλὴν ἀξίαν τῆς καθαρσεως· εἰ δέ τις τῶν πολλῶν καὶ ἀναξίων ὕλου πτοιοῦτον καὶ θεωρίας, εἰ μὲν ἀναγνος πάντη, μὴ δὲ προσέτω· οὐ γὰρ ἀσφαλές· εἰ δὲ προσκαιρα γοῦν ἡγνισμένος, κάτω μενέτω· καὶ μόνης ἀκουέτω τῆς φωνῆς καὶ τῆς σάλπιγγος, τῶν φιλῶν τῆς εὐσεβείας ῥημάτων· καὶ πνιζόμενόν τε δ' ὅρος βλεπέτω, καὶ καταστραπτόμενον· ἀπειλέω τε ὁμοῦ καὶ θαῦμα τοῖς ἀπίστοις μὴ δυναμένοις· εἰ δέ τις θηρίον ἐστὶ πονηρὸν καὶ ἀνήμερον, καὶ ἀνεπίδεκτος πάντη λόγων θεωρίας καὶ θεολογίας, μὴ ἐμ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φωλεύέτω ταῖς ὕλαις κακούργως, καὶ κακῶν ἢ
θῶς. ἵνα τινὸς λάβωσι δόγματος ἢ ῥήματος.
ἀθρόως προσωπῆ ἴδωσι. καὶ ἐκπαράξῃ τοὺς ὑ
γιαίνοντας λόγους ταῖς ἐπηρείαις. ἀλλ' ἐπι
πόρρωθεν σκέπτω καὶ ἀφ χωρείτω τὸ ὄρους.
ἢ λιθοβολῆσθαι τε καὶ σωθῆναι βήσεται,
καὶ ἀπολεῖται κακὸς κακῶς. λίθοι γὰρ τοῖς
θηριώδεσιν, οἱ ἀληθεῖς λόγοι καὶ σεσεῖοι. εἴτε
πάρεδρος εἴη, σωφρόνησε πῶ βῖς ποικίλ
μασιν. εἴτε λέων ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος καὶ
ζητῶν ἵνα βρῶσιν ποιήσεται, τῶν ἡμετέ
ρων ψυχῶν ἢ λέξεων. εἴτε σῦς κατα πατῶν
τοὺς καλοὺς τε καὶ διαυγεῖς, μαργαρίτας
τῆς ἀληθείας. εἴτε λύκος ἁρπακὸς καὶ ἀλλ
λόφυλος ἢ καὶ τούτων ὀξύτερος βῖς σοφί
σμασιν. εἴτε ἀλώπηξ δολοφάτις ψυχὴ καὶ ἄπι
στος. καὶ ἄλλοτε ἄλλη βῖς καιροῖς καὶ ταῖς
χρείαις συμμορφουμένη. ἢν νεκρὰ σφέφει καὶ
ὀδωδότα σώματα. ἢ ἀμπελῶν δὲ μικροὶ, τῶ
μεγάλων διαπεφευγότων, εἴτε καὶ ἄλλο τῶν
ὠμοβόρων καὶ ἀποβλήτων τῷ νόμῳ, καὶ οὐ
καθαρῶν εἰς βρῶσιν τε καὶ ἀπόλαυσιν. βούλε
ται γὰρ βυτῶν ἀφ χωρήσας ὁ λόγος, οὕτω
πλαξὶ σεσεῖσαι καὶ λιθίναις ἐγγράφεσθαι.
καὶ τοῦ τοῦς ἀμφοτέρωθεν. διά τε τὸ φαινό
μενον τῶ νόμου, καὶ τὸ κρυπτόμενον. ἐν μὲν

τοῖς πολλοῖς, καὶ καίτοι μένουσι, τὸ δὲ, τοῖς ὀ
λίγοις καὶ αὖθις φθείρουσι. τί δῆτα ἔπαθον οἱ
φίλοι, καὶ μύσται, καὶ τῆς ἀληθείας σκοπουρ
γοί; ἔδρεχον μὴ, ὡς θεὸν καταλιμπάνομενος. καὶ
οὔτως αὐτὴ ἦλθον ἐνθάδε ὄρος, καὶ πάνυ νεφέλιον
διέφερον εἴσω γενόμενος ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ τῶν
ὑλικῶν. καὶ εἰς ἐμαυτὸν ὡς οἷόν τε συγγραφεὶς.
ἐπεὶ δὲ προσέβλεψα, μόλις εἶδον θεοῦ τὰ
ὀπίσθια. καὶ δῆτα τῇ πέτρᾳ σκεπασθεὶς, τῷ
Σαρκωθέντι διὰ μᾶς λόγῳ. καὶ μικρὸν διακύ/
ψας, οὐ πάνυ πρώτην τὴν ἀκήρατον φύσιν,
καὶ ἔσω τῇ λέγω δὴ τῇ φιάδι γνωσκομένην,
καὶ ὅσον τὸ πρώτου κατατετάσματος εἴσω μέ
νει, καὶ ἀπὸ τῶν χερουβὶμ συγκαλύπτει,
ἀλλ' ὅσον τελευταία καὶ εἰς ἡμᾶς φθείρουσα.
ἃ δέ ἐστιν, ὅσα ἐμὲ γνώσκω, ἢ ἀ τοῖς κτίσμα/
σι καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προσεβλημένοις καὶ δίοι
κουμένοις μεγαλειότης. ἢ ὡς ὁ θεῖος Δαβὶδ ὀνο
μάζει, μεγαλοπρέπεια. ταῦτα γὰρ θεοῦ τὰ
ὀπίσθια, ὅσα μετ' ἐκεῖνον ἐκείνα γνωρίσμαθα.
ὡς πῦρ αἰ καθ' ὑδάτων ἡλίου σκιαὶ καὶ ἐκόν/
νοθ', ταῖς σκεθραῖς ὄψεσι παραλλάκνοῦσαι τὸν
ἥλιον, ἐπεὶ μὴ αὐτὸν προσβλέπειν οἷόν τε,
τῷ ἀκραιφνεῖ τοῦ φωτὸς νικῶντα τὴν ἀλήθη/
σιν. οὕτως ὅλῳ θεολογήσεις. καὶ ἂν ἦς μωῦσῆς
καὶ φαραὼ θεός. καὶ ἂν μέχρι τέλους κατὰ τὸν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παῦλον οὐρανῶν φθάσης, καὶ ἀκούσης ἄῤῥητα
ῥήματα, καὶ ὁρᾶν ἐκείνους γένῃ, ἀγελικῆς
τινος ἢ ἀρχαγγελικῆς τάξεώς τε καὶ τάξεως ἢ
ἀξιωμένος, καὶ ἢν ἀνθρώπινον ἅπαν, καὶ ὑπερ ἀν-
θρώπινόν τι καὶ πολὺ παρὰ φύσιν ὑψηλότερον ἡμῶν
ᾖ, καὶ ἐγγυτέρω θεοῦ, τελεῖον ἀπέχει θεοῦ καὶ
τῆς τελείας καταλήψεως, ἢ ὅσον ἡμῶν ὑπε-
ρέχει τοῦ σωματοῦ καὶ τοῦ πεινοῦ καὶ
καὶ τοῦ βεβρωθέντος κράματος· ἀρκτέον οὖν
πάλιν θεὸν, νοῆσαι μὴ, χαλεπόν· φράσαι
δὲ ἀδυνάτον· ὡς ἵς τῶν παρ' ἕλλησι θεολό-
γων ἐφιλοσόφησεν· ἐκ ἀτέχνως ἐμοὶ δοκεῖν,
ἵνα καὶ καταπεληφθῆναι δόξῃ, τῷ χαλεπὸν εἰ-
πεῖν· καὶ διαφύγῃ τῷ ἀνεκφράστῳ ἐν ἔλεγ-
χον· ἀλλὰ φάσαι μὲν ἀδυνάτον ὡς ὁ ἐμὸς λό-
γος· νοῆσαι δὲ, ἀδυνατώτερον· τὸ μὲν γὰρ νοη-
θὲν, τάχα εὐλόγως δηλώσειεν, εἰ καὶ μὴ μετ-
ρίως, ἀλλ' ἀμυδρῶς γε τῷ μὴ πάντη τὰ ὤ-
τα διεφθαρμένῳ, καὶ νωθρῷ πρὸς διάνοιαν· ὃ
δὲ ζοῦζο πρᾶγμα τῇ διανοίᾳ πρὸς λαβεῖν,
πάντως ἀδυνάτον καὶ ἀμήχανον, μὴ ὅτι τοῖς
καταβλακυμένοις καὶ καπνῶν μένοσιν, ἀλλὰ
καὶ τοῖς λίαν ὑψηλοῖς τε καὶ φιλοθέοις· καὶ
ὁμοίως πάσῃ γεννητῇ φύσει· καὶ οἷς ὁ ζόφος
οὗτος ἐπιπροσθεῖ, καὶ ὁ παχὺ τοῦτο σαρκίον,
πρὸς τὸ τοῦ ἀληθοῦς καταγνόσιν· οὐκ οἶδα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δὲ εἰ μὴ καὶ ταῖς ἀνωτάτω καὶ νοεραῖς φύσεσι
σιν· καὶ ὅλῳ δὲ πολυσόνιον εἶναι θεοῦ· καὶ ὅλῳ φῶ
φωτὶ καταλάμπεσθαι, τυχὸν αὖ καὶ φρονοῦν
τα· εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλ' ἡμῶν γε τελεώτε
ρόν τε καὶ ἐκτυπώτερον· καὶ ἄλλων ἄλλα πλεῖον ἢ ἔλαττον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πάξεως· ἔνθεν μὲν ὅσῳ σὺ ταῦθα κάθω· δὲ δὲ ἡμέτερον, ἐκ εἰρήνης θεοῦ μόνον ἐπιδρέχει πάντα νοῦν καὶ κατάληψιν, οὐ δὲ ὅσα τοῖς δικαίοις ἔστι σὺ ἐπαγγελίαις ἀποκείμενα, τὰ μήτε ὀφθαλμοῖς ὁρατὰ, μήτε ὠσὶν ἀκουστὰ, μήτε διανοίᾳ θεωρητὰ, κατὰ μικρὸν γοῦν, οὐ δὲ ἡ τῆς κλίσεως, ἀκριβὴς κατανόησις· καὶ γὰρ καὶ ταύτης, πείθομαι τοῖς σκιὰς ἔχειν μόνον· ὅταν ἀκούσης, ὄψομαι τὸν ἔρανον ὃν ἔχα τῶν δακτύλων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας· καὶ ἐν σὺ αὐτοῖς πάγιον λόγον· ὡς δὲ χὶ ναῦ ὁρῶν, ὁ ὑλόμενος δὲ, ἔστι ὅ τε· ἀλλὰ πολὺ πρὸ τούτου ἡ ἐνδὸ ταῦτα καὶ ἐξ ἧς ταῦτα φύσις, ἄλλη πόθεν τε καὶ ἀπωτέρα λη πόθεν· λέγω δὲ, ἐκ ὅθεν ἐστίν· ἀλλ' ἔστις ἐστίν· δὲ γὰρ κενὸν δὲ κήρυγμα ἡμῶν, δὲ δὲ ματαία ἡ πίστις ἡμῶν· δὲ δὲ τὸ τί ἐστιν ὁ δογματίζομεν· μὴ πάλιν πλὴν συγγωμοσύνω ἡμῶν ἀθεΐας λάβοις ἀρχὴν καὶ συκοφαντίας· καὶ κατὰ παρθῆς ὡς ὁμολογούντων πλὴν ἀγνοιαν· πολεῖστον γὰρ δίαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φόρει τὸ εἶναί τι παρεῖναι, ὃ τί ποτέ ἐστι
δῶρον εἰδέναι· τοῦ μὴ γὰρ εἶναι θεὸν, καὶ τῶν
πάντων ποιητικὸν τε καὶ σωστικὸν αὐτὸ
ἀν, καὶ ὁ μὲν διδάσκαλος, καὶ ὁ φυσικὸς νό-
μος· ἡ μὲν, τοῖς ὁρωμένοις προσβάλλουσα,
καὶ πεπηγόσι καλῶς, καὶ ὁ δεύουσι, καὶ ἀκινή-
τως ἵνα οὕτως εἴπω, κινουμένοις καὶ φθορά-
νοις· ὁ δὲ, διὰ τῶν ὁρωμένων καὶ τεταγμένων
τὸν ἀρχικὸν τούτων συλλογιζόμενος· πῶς
γὰρ ἂν καὶ ὑπέστη τὸ δὲ τὸ πᾶν ἢ σωέστη, μὴ
θεοῦ τὰ πάντα καὶ οὐ σώζοντος καὶ σωέ-
ζοντος· ὃ δὲ γὰρ καθαρὰν τὶς ὁρῶν καὶ λίσσα ἢ
σκιαμόνιν, καὶ πλὴν ταύτην δυσαρμοστίαν, καὶ
δύταξίαν, ἢ τῆς καθαρωδίας αὐτὴ ἀκούων,
ἄλλο τι ἢ ἓν τῆς καθαρᾶς δημιουργὸν, καὶ
τὸν καθαρωδὸν ἐνοήσει· καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνα
δραμεῖν τῇ διανοίᾳ, καὶν ἀγνοῶν τύχῃ τοῦς
ὄμμασιν· ὅπω καὶ ἡ μὲν τὸ ποιητικὸν, δῆλον·
καὶ ὃ κινοῦν, καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, καὶν
μὴ διανοίᾳ παραλαμβάνηται· καὶ λίαν ἀγνώ
μων, ὁ μὴ μέχρι τούτων προϊὼν ἐκουσίως, καὶ
ταῖς φυσικαῖς ἐπόμενος ἀποδείξεσιν· ἀλλ' ὃ
δὲ δῶρον εἶναι θεὸν, ὃ πρὸ ἐφανταζόθημεν, ἢ
αἰνεῖν πω σάμεθα, ἢ λόγος ὑπέρφυον· εἰ δέ τις
οὐ παρανοίᾳ τοῦ θεοῦ ποτε καὶν ὁπωσοῦν ἐγένε-
το, τίς ἡ ἀπόλειξις· τίς ὅπως εἰς ἔχατον θεῷ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ασ' ἀφίκετο· τίς ποτ' οὖν τοῦ χαρίσματος ἠξιώθη ποτέ· τίς οὔπω δ' σόμα τῆς διανοίας ἤνοιξε, καὶ εἴλκυσε πνεῦμα, ἵνα τῷ τὰ πάντα ἐρευνῶντι καὶ γινώσκοντι καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ πνεύματι, θεὸν κατελάβῃ καὶ μηκέτι τοῦ πρόσω δέκοιτο, δ' ἔφαγον ὀρεκτὸν ἔχων ἤδη· καὶ εἰς ὅ, πᾶσα τοῦ βίου καὶ πολιτεία τοῦ ὑψηλοῦ καὶ διάνοια· τί γὰρ ποτε πολλάκις τὸ θεῖον, εἰ πρὸς ὅλως ταῖς λοιπαῖς πιστεύεις ἐφόδοις· ἢ πρὸς τί σε ὁ λόγος αὐξάνει βαβαριζόμενος, ὦ φιλοσοφώτατε σύ, καὶ θεολογικώτατε· καὶ καυχώμενε εἰς τὰ ἄμετρα· πότερον σῶμα· καὶ πῶς δ' ἄπειρον καὶ ἄορατον καὶ ἄχρωμάτιστον καὶ ἀναφές, καὶ ἄορατον· ἢ καὶ τοῦτο σώματα τῆς οὐσίας· οὐ γὰρ αὕτη φύσις σωμάτων· ἢ σῶμα μὲν, οὐ χρ· τοῦτο δέ τῆς παχύτητος· ἵνα μηδὲ πολέον ἡμῶν ἔχῃ, τὸ θεῖον· πῶς γὰρ σε πῇ ὄν, εἰ πολλαχῇ ὄν· ἢ πῶς φθέγξεται δ' ἐκ στοιχείων συγκεῖσθαι, καὶ εἰς αὐτὰ πάλιν ἀναλύεσθαι καὶ ὅλως λύεσθαι· σύνθεσις γὰρ, ἀρχὴ μάχης· μάχη δὲ, διάστασις· ἡ δὲ, λύσεως· λύσις δὲ, ἀλλότριον πάντη θεοῦ, καὶ τῆς πρώτης φύσεως· οὐκοῦν διάστασις, ἵνα μὴ λύσις· ὁ δὲ μάχη, ἵνα μὴ διάστασις· ὁ δὲ σύνθεσις, ἵνα μὴ μάχη· ὁ δὲ σῶμα, ἵνα μὴ σύνθεσις· ἐκ τῶν τελευταίων

ἐωθὶ τὰ πρῶτα ὁ λόγος αἰνιῶν, οὕτως ἵστα τῇ πῶς δὲ καὶ σωθήσεται, ἢ δίχα πάντων δίκαιον, μὴ πληροῦν τὰ πάντα θεόν. καὶ τὰ δ', οὐχὶ ἢν οὐρανὸν καὶ γῆν ἐκεῖ πληρῶ λέγει κύριος; μὴ πνεῦμα κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην. εἰ ἢ μὲν, πνευματικοί. ἢ δὲ, πνευματικοί τοῦ. ἢ δὲ δίχα κενοῦ χωρήσει ἢ πάντος, καὶ τὰ πάντα οἰχήσεται ἡμῖν. ἵνα βεβοθῇ θεὸς καὶ σῶμα γενόμενος, καὶ οὐκ ἔχων ὅσα περιέκει. ἢ σῶμα εἰ σώματοιν ἔσται, ὁ πῦρ ἀδύνατον. ἢ πολακήσεται καὶ ἀντιπαρατεθήσεται, ὡς πῦρ ὅσα τῶν ὑγρῶν μέγιστα. καὶ δ' μὲν, τέμνει. ζῶ δὲ τῷ, τμηθήσεται. ὁ καὶ τῶν ἐπικουρείων ἀτόμων ἄτοπώτερόν τε καὶ γελοιωδέστερον. καὶ οὐ πω διαπεσεῖται ἡμῖν, καὶ σῶμα οὐχ ἕξει, δ δὲ πῆξιν ἵνα ὁ πεῖ τοῦ σώματος λόγος. εἰ δὲ ἄϋλον φήσομεν, εἰ μὴ δ' πέμπτον, ὡς ἔοικεν ἔδοξε. μὴ πῶ κύκλοφορεῖ φερόμενον, ἔστω μὴ ἄϋλόν τι μὴ πέμπτον σῶμα. εἰ βούλονται δὲ, καὶ ἀσώματον, καὶ τὰ πῶ αὐτόνομον αὐτῶν τῷ λόγου φορεῖ καὶ ἀνάπαλιν. οὐδὲν γὰρ ἄν τοῦτο διοίσομεν. καὶ τί δὲ τῶν κινουμένων ἔστι καὶ φερομένων, ἵνα μὴ λέγω πῶ ὕβριν, εἰ τὰ αὐτὰ τοῖς πεποιημένοις ὁ πεποιηκὼς κινηθήσεται, καὶ τοῖς φερομένοις ὁ φέρων, εἴγε καὶ τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δώσοισοῖ· τί δαὶ τὸ, τοῦτο πάλιν κινοῶ· τί δὲ τὸ, πῶν κινοῶ, καὶ κεῖνο ἐ· καὶ τί πάλιν ἐκεῖνο· καὶ τοῦτο, εἰς ἄπειρον· πῶς δαὶ οὐκ ἀν τό πῳ πάντως, εἰγε φθορόμενον· εἰ δὲ, ἄλλό τι παρὰ δ' τὰ ἐμπῆν φήσοισοῖν, εἰ μὲν ἀγγελικὸν, πόθεν ὅ τι ἄγγελοι σώματα· καὶ τίνα ταῦτα· καὶ πόσον τὸ ἄγγελον, εἰν θεὸς, οὐ λάτρις ὁ ἄγγελος· εἰ δὲ τὸ ταῦτα, πάλιν εἰσήχθη σωμάτων ἐσμὸς ἀλόγιστος· καὶ φλυαρίας βυθὸς, οὐδὰ μοῦ σῆναι δυνάμενος· οὔ πω μὴ οἶω, οὐ σῶμα ἡμῖν ὁ θεός· δ' δὲ γὰρ ἤδη τὶς τοῦ τῶν θεοπνεύστων ἢ εἴπειν ἢ παρεδέξατο· οὐ δὲ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ὁ λόγος· λέγωτε δὴ, ἀνύμαχον τὸ λαμβάνειν· ἀλλ' εἰ ἀσώματον, οὔ πω μὲν δ' δὲ τοῦτο, τῆς οὐσίας παραστατικόν τε καὶ τοδιεκτικὸν, ὡς πρὸ δ' δὲ τὸ ἀγένητον καὶ δ' ἄναρχον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον καὶ δ' ἄφθαρτον· καὶ ὅσα τοδὲ θεοῦ ἢ πεὶ θεὸν εἶναι λέγεται· τί γὰρ ὄν τε αὐτῷ καὶ τὸ πῶ φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, ὑπάρχει, δ' μὴ ἀρχὴν ἔχειν, μὴ δὲ ὀφείλεσθαι, μηδὲ πέρας τοῦθαι, ἀλλ' ἕλον τὸ εἶναι τοδιλαμβάνῃν, λέγεται προσφιλοσοφεῖν τε καὶ προσεξετάζειν τῷ γνῶναι θεὸ ἀληθῶς ἔχοντι καὶ τὸ λεωτοῦρῳ, πῶ θεωρίαν· ὡς γὰρ οὐκ ἀρκεῖ δ', σῶμα εἰπεῖν ἢ τὸ γεγενῆθαι, πρὸς δ', καὶ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολλὰ δ' ταῦτα παρασήσαι τε καὶ δηλῶσαι, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ ὑποκείμενον τοῦτοις εἰπεῖν, εἰ μέλλοι τελέως καὶ ἀπταιστότατα τὸ νοούμενον παρασήσαιτο. (ἢ γὰρ ἄνθρωπος, ἢ βοῦς ἢ ἵππος τοῦτο τὸ σῶμα τὸν καὶ γεννώμενον, καὶ φθειρόμενον,) οὔτε δὲ ἐκεῖνοις τῆς μὲν τοῦ εἰπεῖν, ἃ μή ἐστιν, ὁ τὴν τοῦ ὄντος πολυπραγμονῶν φύσιν. ἀλλὰ δεῖ πρὸς τῷ εἰπεῖν ἃ μή ἐστι, καὶ ὃ ἐστιν εἰπεῖν. ὅσον καὶ ῥᾷον εἴ τι τοῦ ἐλαβεῖν, ἢ τὰ πάντα καθ' ἕκαστον ἀπειπεῖν. ἵνα ἐκ τοῦ τῆς αἱρέσεως ὧν οὐκ ἔστι, καὶ τῆς οὗ ἐστι θέσεως, πολυλκφθῇ δ' νοούμενον. ὁ δὲ, ἃ μὲν οὐκ ἔστι λέγων, σιωπῶν δὲ ὃ ἐστι, φαίη παρακαλύσιον, ὡς τοῦ αὐ, εἰ τὰ πέντε δὶς ὅσα ἐστὶν δρῶν τὸν μὴ οὐ δύο λέγοι δ' δὲ δρεῖς οὐ δὲ τέσσαρες· δ' δὲ πέντε· δ' δὲ εἴκοσιν· δ' δὲ δριάκοντα· δ' δὲ πινακίνα σιωπῶν ἐπῶν, πῶν αὐτὸς δεκάδος ἢ δεκαδικῶν ἀριθμῶν. ὅλως δὲ εἴη δέκα, μὴ λέγοι· μὴ δὲ δρεάδιον τὸν νῶν, τοῦ δρῶντος εἰς τὸ ζητούμενον. πολλῶ γὰρ ῥᾷον καὶ σιωπῶν τὸν ἐκ τοῦ ὅ ἐστιν εἰπεῖν, ὅσα οὐκ ἔστι δηλῶσαι. ἢ ἐκ τοῦ αἱρεῖν ἃ μὴ ἔστιν, ὅ ἐστιν αὐ διεξαθῆναι. ἢ τοῦτο μὲν παντὶ δῆλον· ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ἀσώματον ἡμῖν τὸ θεῖον, μικρόν τι προσεξετάσωμεν. πότερον οὐδαμῶς τοῦτο, ἢ ἔστιν ὅπου· εἰ μὴ γὰρ οὐδαμῶς, ζητήσομεν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τίς αὐτῶν ἄγαν ἐξετασικῶν, πῶς αὐτὴν ἐπι-
εἰ γὰρ τὸ μὴ ὄν, οὐδαμῶς· τὸ μὴ δαμοῦ, τυχὸν
δὲ ὄν· εἰ δὲ ὄν τί που, πάντως ἐπεί πρὸ ὄν τιν, ἢ
ἐν τῷ παντὶ, ἢ ἐκτὸς τοῦ παντὸς· ἀλλ' εἰ μὲν ἐν τῷ
παντὶ, ἢ τινί, ἢ παντεχῶ· καὶ εἰ μὴ ἐν τινι,
ὑπ' ἐλάττονος τοῦ γραφήσεται τοῦ τινός· εἰ
δὲ παντεχοῦ, ἐκτὸς πλείονος καὶ ἄλλου τοῦ
λόγου· λέγω δ', τὸ πολεμόμενον τοῦ πολεμήσοντος·
εἰ δὲ πᾶν ἐκτὸς τοῦ παντὸς μέλλει πολεμεῖσθαι
καὶ μηδένα τόπον εἶναι πολεμεῖν τῆς
ἐλεύθερον· ταῦτα μὴ εἰ ἐν τῷ παντί, καὶ πού,
πρὶν γενέσθαι τὸ πᾶν· δὲ ὑπὸ τοῦ μικρὸν,
εἰς ἀπορίαν· εἰ δὲ ἐκτὸς τὸ πᾶν, ἀρ' ὅδεν ἦν τὸ
διορίζον αὐτὸ τοῦ παντός· ἀφ' δὲ δ' ἐκτὸς τοῦ
τοῦ· καὶ πῶς ἐνοήθη τὸ ἐκτὸς ἄιρον, καὶ ὑπε-
ραιρόμενον, οὐκ ὄντος ὅρου τινὸς τοῦ τέμνον-
τος ταῦτα καὶ διορίζοντος· ἢ χρὴ πάντως εἶ-
ναι τὸ μέσον, καὶ ὡ πέρατοῦται τὸ πᾶν καὶ δ'
ἐκτὸς δ' πᾶν· καὶ τί ἄλλο τοῦτο, ἢ τόπος ὅστις
ὃν πρὸ ἐφύγομεν· καὶ οὔπω λέγω τὸ, τοῦ
γεγραπτὸν πάντως εἶναι δ' θεῖον, καὶ ἐπιλανοίᾳ
κατα λεπτόν· ἐν γὰρ πολεμεγεφῆς εἶδος, καὶ
ἡ κατάλυμις· τίνος οὖν ἕνεκεν ταῦτα διῆλ-
θον καὶ πολεμόρρόπον ἴσως, ἢ κατὰ τὰς
τῶν πολλῶν ἀνθάς, καὶ κατὰ τὸν νῦν κεκρα-
τηκότα τύπον τῶν λόγων· ὃς τὸ γεναῖον καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀπολοῦ, ἀλιμάσας, τὸ σκολιὸν καὶ γριφῶ
δες ἐπεισήγαγον, ὡς ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δικα
ίον γινώσκεσθαι, λέγω δὲ τὸ ὀρθοῦν τὰ
διαῦτα δόγματα σκόπος, ἐκ τοῦ ζόφου τῶν
λεγομένων. οὐ γὰρ ἵνα καὶ αὐτὸς παράδοξα
λέγειν δόξω, καὶ πολυπὸς φαίνωμαι πῶ
φίαν, πλέκων σωδέσμους καὶ διαλύων κρα
τούμενα, ὅπερ δὴ δ' μέγα θαῦμα τῆ δεινιήλ.
ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνο δηλώσαι με, ὅμοι λέγεν ὁ λό
γος ἀπ' ἀρχῆς ὥρμησε. τοῦτο δὲ τί ἐστι; δ' μὴ λα
πὸν εἶναι αὐθεωπίνῃ διανοίᾳ δ' θεῖον. μὴ δὲ ὅ
λον ὅσον ὅτι φαντάζεσθαι. καὶ τοῦτο οὔτε δυσ
φθόνον. μακρὰν γὰρ τῆς θείας φύσεως φθό
νος, τῆς γε ἀπαθοῦς καὶ μόνης ἀγαθῆς καὶ
κυρίας. καὶ μάλιστα τῶν ἑαυτοῦ κτισμάτων
τοῦδε τὸ τιμιώτατον. τί γὰρ λέγω, πρὸ τῶν
λογικῶν. ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ ὑποστῆναι, τῆς
ἄκρας ἀγαθότητος. οὔτε εἰς τιμὴν ἑαυτοῦ καὶ
δόξαν, τοῦ πλήρους. ἵνα τῷ ἀκεφίκτῳ τὸ ὑί
μιον ἔχῃ καὶ τὸ σεβάσμιον. τοῦτο γὰρ πάν
τως ὑφίστι καὶ καὶ ἀλλότριον, μὴ ὅτι θεοῦ,
ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπου μετρίως ἐπιεικοῦς, καί τι
δεξιὸν ἑαυτῷ συνειδότος. ἐκ τοῦ κωλύειν ἐ
πράξας τὸ πρωτεῖον πορίζεσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν
καὶ δ' ἄλλας αἰτίας, εἰλεῖν αὐ' οἱ ἐγνυπόρω
θεοῦ, καὶ τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτοῦ κριμάτων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐπέπαυσαν θεωροί. εἰ πόρρω εἰσί τινες τοσοῦτοι
πλῆθος ἀρετῆς, καὶ οὐ γνῶσιν ἀδύνατον πόθεν πα/
τοῦντες ἐν δὴ λεγόμενον. ὅ ὅν δ' ὅσῳ ἡμεῖς
κατειλήφαμεν, μικροῖς μέτροις μετροῦντες
τὰ δυνατώτατα, τάχα μὲν, ἵνα μὴ τῷ ῥᾳδίῳ
τῆς κτήσεως, ῥᾴστη γένηται καὶ ἡ τοῦ κτηθέν/
τος ἀφοβολή. φιλεῖ γὰρ, τὸ μὲν πόνῳ κτηθέν,
μᾶλλον κρατεῖσθαι· τὸ δὲ ῥᾳδίως κτηθέν, καὶ
ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι
δυνάμενον· καὶ οὕτως ἀδωρησία καθίστα/
ται, τὸ μὴ πρόχειρον τῆς ἀδωρησίας τοῖς
γνωσιῶν ἔλκουσι· τάχα δὲ ὡς μὴ ταυτὸν ἡμᾶς
τῷ τοσούτῳ ἐωσφόρῳ πάσχειν, ἐκ τοῦ δ' φῶς
ὅλον χωρῆσαι, καὶ τῶν αὐτῷ κυείας παντοκρά/
τορος ζ χιλιάδων, καὶ πίπτειν ἐκ τῆς ἐπάρσεως,
πτῶμα πάντων ἐλεεινότατον· τὸν γὰρ ἐν ἥπι
πλέον ἐκεῖθεν ἄθλον φιλοπονίας καὶ λαμ
προῦ βίου ζῆς οὐ ταῦτα καθαρμένοις,
καὶ μακροῦ μούσῃ πρὸς τὸ πεθούμενος,
δεῖ τοῦτο μέτρον ἡμῶν τοῦ καὶ θεοῦ, ὁ σωμα/
τικὸς ὅτος ἴσται γνόφος, ὡς πρὸ ἡ νεφέλη
τοπάλαι τῷ αἰγυπτίων καὶ τῷ ἑβραί/
ων. καὶ τοῦτο ὅστιν ἴσως ὁ ἔθθο σκότος ἀπο/
κρυφῶ αὐτοῦ, πῶ ἡμεῖς πάχυνται, δι'
ὀλίγοι καὶ μικρὸν διακύπτοντες. τοῦτο μὲν
οὖν φιλοσοφεῖτω ὅσοις ἐπιμελές, καὶ αἰεί τω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βεν δὲ πλεῖστον τῆς διασκέψεως. ἡμεῖν δ' οὖν
ἐκεῖνο γνῶναι μόνον τοῖς δεομένοις τῆς γῆς, ὅ φησιν
ὁ θεῖος Ἱερεμίας, καὶ δὴ παχὺ τῆς σαρκίνου
προσεβλημένοις, ὅτι ὡς περ ἀδύνατον κατορ-
θῆναι πλὴν ἑαυτῆς σκιαν ἢ λίαν ἐπφαινομένῳ,
φθάνει γὰρ ἀεὶ τοῦ θεῖον, ὅσον ἡμᾶς λαμβά-
νεται, ἢ τοῖς ὁρατοῖς πλησιάσαι πλὴν ὅλμ-
δίχα τοῦ σὺν μέσῳ φωτὸς καὶ ἀέρος, ἢ τῶν
ὑδάτων ἔξω πλὴν νηκτῶν φύσιν διολισθαίνειν,
οὕτως ἀμήχανον τοῖς σὺν σώματι, δίχα τῶν
σωματικῶν, πάντη γενέσθαι μετὰ τῶν νοη-
μένων. ἀεὶ γὰρ τι παρεμπεσεῖται τῶν ἡμε-
τέρων, κἂν ὅτι μάλιστα χωρίσας ἑαυτὸν τῶν
ὁρωμένων ὀνοῦς, καὶ καθ' ἑαυτὸν γενόμενος,
προσβάλλειν ἐπιχειρῇ τοῖς συγγενέσι καὶ ἀο-
ράτοις. γνῶσις δὲ οὕτως. οὐ πνεῦμα καὶ πῦρ
καὶ φῶς ἀγάπη τε καὶ σοφία καὶ δικαιοσύ-
νη καὶ νοῦς καὶ λόγος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ
προσηγορίαι τῆς θείας φύσεως; τί δὴ· ἢ πνεῦ-
μα νοήσεις δίχα φορᾶς καὶ χύσεως, ἢ πῦρ ἔ-
ξω τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀναφορᾶς, καὶ τὸ ἰδί-
ου χρώματός τε καὶ σχήματος· ἢ φῶς οὐκ ἀέ-
ρι σύγκρατόν τε καὶ ἄφθορον τὸ δι' ἑαυτοῦ
τός τε καὶ φωτίζοντος· νοῶ δὲ, τίνα· μὴ φῶς
ἐν ἄλλῳ; καὶ οὐ κινήματα τὰ δηλονόματα,
ἠρεμοῦντα ἢ προβαλλόμενα· λόγον δὲ τί·

ὡς περὶ τῶν νοητῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ια παρὰ τὴν ἡ συχάζοντα σὺ ἡμῖν, ἢ χρόμε-
νον, ὁ κυβ γὰρ εἰπεῖν λυόμενον. εἰ δὲ, καὶ σο-
φίαν, τίνα παρὰ τὶ ἔξιν καὶ τὶ σὺ τοῖς θε-
ωρήμασιν, εἴτε θείοις εἴτε ἀνθρωπίνοις. δίκαιο-
σύνην τὸ καὶ ἀγάπην, οὐ διαθέσεις ἐπαινη-
μένας. καὶ τὶ μὲν τῆς ἀδικίας, τὶ δὲ, τῆ
μέτρῳ ἀντίπαλον. ἐπιτεινομένας, τὸ καὶ
ἀνιεμένας, προσγινομένας τὸ καὶ ἀπογι-
νομένας. καὶ ὅλως φιλούσας ὑμᾶς καὶ ἄλλοι
ούσας, ὡς πῦρ αἱ χρόαι τὰ σώματα; ἢ δεῖ
τούτων ἀποσάντας ἡμᾶς, αὖθ καθ ἑαυτὸ τὸ
θεῖον ἰδεῖν ὡς οἷόν τε, μεζικλῶ τινα φαντασί-
αν ἐκ τῶν ἐπιφανομάτων συλλεγομένας. τίς οὖν
ἡ μηχανὴ ἐκ βούτων τὸ καὶ μὴ ταῦτα. ἢ πῶς
ταῦτα πάντα καὶ τελέως ἔκφυσον, τὸ ἐν
τῇ φύσει ἀσώματον καὶ ἀνέκφυσον. οὕτω
καθήμενοι ἐκ βλῶαι τὰ σωματικὸ ὁ ἡμέτερος
νοῦς, καὶ γυμνοῖς ὁμιλῆσαι τοῖς ἀσωμάτοις,
ἕως σκοπεῖ μεζὰ τῆς ἰδέας ἀθανεία τὰ
ἔσοβ δυνάμιν. ἐπεὶ ἐφίεται μὲν πᾶσα λο-
γικὴ φύσις θεοῦ, καὶ τῆς πρώτης αἰτίας. κα-
ταλαβεῖν δὲ ἀδυνατεῖ, δι' ἃς εἶπον αἰτίας.
καθήμενοι δὲ τῷ πόθῳ, καὶ δι σφαδάζουσα,
καὶ τὶ ζημίαν ἀφόρουσα, δεδόρον φιεῖ
ται τολοιῶν, ἢ πρὸς τὰ ὁρώμενα βλέψαι,
καὶ τούτων τί ποιῆσαι θεὸν, καθῶς ἐδίψα. τί

ἐφίεται λογικὴ φύσις θεοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γαρ τῶν ὁρατῶν, τὸ ὁρῶν βος, μὴ πόσον ἐστὶν ὑ-
ψηλότατον τὴν καὶ θεοειδέστατον, ἵν' ἡ τὸ μὲν
προσκυνοῦν, τὸ δὲ προσκυνούμενον. ἢ ὅλῳ τῷ
κάλλους τῶν ὁρωμένων καὶ τῆς ὑπεραξίας,
θεὸν γνωρίσαι. μὴ ὁδηγῶ τῇ ὄψει, τῶν ὑπερ-
πτὼ ὄψιν χρήσασθαι. ἀλλὰ μὴ ζημιωθῆναι
θεὸν, ὅλῳ τῇ μεγαλοπρεπείας τῶν ὁρωμένων.
ἀντεῦθεν, οἱ μὲν, ἥλιον. οἱ δὲ, σελήνην. οἱ δὲ, ἄ-
στερων πλῆθος. οἱ οὐρανὸν αὐτῇ ἅμα τούτοις,
οἷς καὶ ἐν πᾶν ἄγειν διεδώκασι, καὶ τὰ τὸ πε-
ὸν ἢ ἀρετὴν τῆς κινήσεως. οἱ δὲ, τὰ στοιχεῖα. γῆν.
ὕδωρ. ἀέρα. πῦρ. ὅλῳ τὸ χρειωδέστ. ὧν ἀνέυ,
οὐ δὲ συζῆναι δυνατὸν ἐν ἀνθρώπινον βίον. οἱ δ'
ὅτι τύχοιεν ἕκαστος τῶν ὁρατῶν, ἐσεβάσθησαν,
ὧν ἑώρων τὰ κάλλιστα θεοὺς προσηγόρευσε.
εἰσὶ δὲ οἱ μὴ ἐκόνας, μὴ πλάσματα, πρῶτα
μὲν τῶν οἰκείων, οἵ γε πολλοὶ θέσθαι καὶ σω-
ματικώτατοι καὶ τιμῶντες τοὺς ἀπελθόν-
τας βοῖς ὑποτιμήσασιν. ἔπειτα καὶ τῶν
ξένων οἱ μετ' ἐκείνους, καὶ μακραὶ ἀπ' ἐκείνων,
ἀγνοίᾳ τῆς πρώτης φύσεως, καὶ ἀκολουθίᾳ
τῆς παραδοθείσης τιμῆς ὡς νόμου καὶ ἀ-
ναγκαίας. ἐπειδὴ χρόνῳ τὸ ἔθος βεβαιω-
θεὶς, νόμος ἐγένετο. οἷ μοι δὲ καὶ δυνάστειας
τινὲς θεραπεύοντες, καὶ ῥώμῃ ἐπαινέσαν-
τες, καὶ κάλλος θαυμάσαντες, θεὸν ἐποίησαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῷ χρόνῳ τὸν ζημιούμενον. προσλαβόμενοί
τινα καὶ μῦθον τῆς ἐξαπάτης ἐπίκηρον. οἱ ἐμ/
παθέστεροι δὲ αὐτῆς, καὶ τὰ πάθη θεὸς ἀνόμα
ζον, καὶ θεοῖς ἐτίμησαν θυμὸν καὶ μεμαφονίαν, καὶ
ἀσέλγειαν καὶ μέθην. καὶ ὃν οἶδ' ὅτι ἄλλο τῆ
τούτοις παραπλησίων. οὐ καλῶ, οὐ δὲ δι/
καίαν ταύτην ἀπολογίαν βυράμενοι τῶν
οἰκείων ἁμαρτημάτων. καὶ βοὺς μὲν, ἀφῆκαν
καὶ πω. τὸν δὲ, ὁ τὸ γῆν ἔκρυψαν. ὅθεν σωε
τῶς μόνον. ἰὸς ἢ αἰνίγματον ἐς τὸν οὐρανόν. ὡ τ
γελοίας κληροδοσίας. εἶτα ἐκάστῳ τῶν πλα
σμάτων ὄνομα ἓν θεῶν ἢ δαιμόνων ἐπιφημί
ζοντες, κατὰ πὶ ὑβουσίαν καὶ αὐτονομίαν
τῆς πλάνης, καὶ ἀγάλματα ἱδρυσάμενοι,
ὧν καὶ ὁ ἀπολυτελὲς, ἐλεεινοῦ μασί τε καὶ
κνίσσαις ἔστι ἢ οἷς τε καὶ πράξεσι λίαν αἰσχρᾶς,
μανίαις τε καὶ ἀνθρωποκτονίαις, ὅθεν ἓν μαῦ
ειόμενον. τοιαύτας γὰρ ἔπρεπεν εἶναι θε
ῶν τοιούτων καὶ τὰς τιμάς. ἤδη δὲ καὶ κυω/
δάλοις καὶ τετραπόδοις καὶ ὀρνεοῖς καὶ
τούτων βοῖς αἰσχίστοις τε καὶ γελοιοτάτοις
ἑαυτοὺς καθύβειζαν. καὶ βούτοις φθόνοντες
πὶ τῷ θεοῦ δόξαν προσέθηκαν. ὡς μὴ ἐράν
διον εἶναι κεῖνα, ὃ τὸ ὁρῶν δεῖ καταφρονεῖν
μᾶλλον. τῶν προσκυνουμένων, ἢ τῶν προσκυ
νουμένων. τάχα δὲ καὶ πολὺ πλέον τῶν λα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βουόν τον, ὅτι λογικῆς ὄντες φύσεως, καὶ χρέ
ειν θεοῦ δεξάμενοι, τὸ χεῖρον ὡς ἄμεινον προε
σήβεντο· καὶ δεῖξον τοῦ ἀνηρεῖν τὸ σόφισμα,
τῷ καλῷ κατα χρησαμένου πρὸς τὸ κακόν,
διὰ τὰ πολλὰ τῶν ἐκείνου κα κουργημάτων.
παρελαβὼν κ' αὐτὸ τὸ πόθον πλανώμενον,
κατὰ θεᾶ ζήτησιν, ἵν' εἰς ἑαυτὴν τοῦ ἀποσόσῃ
δ' κράτος, καὶ κλέψῃ τὸν ἔφεσιν, ὡς πρὸ τυ
φλὸν χειραγωγῶν ὁλοῦ τινὸς ἐφιέμενον,
ἄλλους ἀλλαχοῦ κατεκρήμνισε, καὶ διέφθει
ρεν εἰς οὐλε θανάτου καὶ ἀπωλείας βαράθρον.
οὐδὲ μὴν δὴ, ταῦτα· ἡμᾶς δὲ ὁ λόγος δεξά
μενος ἐφιεμένους θεοῦ, καὶ μὴ ἀνεζεμένους δ'
ἀκηκοόνδυτόν τε καὶ ἀκυβόρνητον, εἶτα τοῖς
ὁρωμένοις προσβάλλων, καὶ τοῖς ἀπαρχῆς ἐν
τυγχάνον, ὅτι μέχρι τούτων ἔστησεν. οὐ γὰρ
δὲ λόγου, δοκῶν τὸν ἡγεμονίαν τοῖς ὁμοτί
μοις κατὰ τὸν αἴσθησιν. καὶ δὴ τούτων, ἀπὸ
πρὸς τὸ ὑπερ ταῦτα, καὶ δι' οὗ τούτοις τὸ
εἶναι τεκέσι· τί γὰρ τὸ πέρεαν τὰ οὐρανία
τε καὶ τὰ ἐπίγεια· ὅσα τὰ δι' ἀέρος, καὶ ὅσα
κατ' ὕδατος· μᾶλλον δὲ τὰ πρὸ βύτων· οὐρα
νὸν, καὶ γῆν, καὶ ἀέρα καὶ φύσιν ὕδατος· τίς
ταῦτα ἔμηξε καὶ ἐμέρισε· τίς κοινωνία τού
των πρὸς ἄλληλα, καὶ συμφυία καὶ σύμπνοια.
ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰρηκότα, καὶ ἄλλοτε ος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξ. Ἐ ὁ ταῦτα κεκινηκὸς· καὶ ἄγον τὴν ἄλη
κτον φορὰν καὶ ἀκώλυτον· ἆρ' οὐχ ὁ τεχνίτης
ἐστί, καὶ πᾶσι λόγον ἀνθεὶς καθ' ὃν δὲ πᾶν φέρε
ται τε καὶ διεξάγεται; τίς δὲ ὁ τεχνίτης
τούτων· ἆρ' οὐχ ὁ πεποιηκὼς ταῦτα, καὶ εἰς δ'
εἶναι παραγαγών; οὐ γὰρ δὴ τῷ αὐτομάτῳ
δυτέον τοσαύτην δυνάμεν· ἔστω γὰρ δ' γε
νέσθαι τὸ αὐτόματον, τίνος τὰ τάξαι· καὶ τίνος
εἰδοκεῖ δῶμεν· τίνος τὴν ῥῆσιν καὶ φυλάξαι καθ' οὓς πρῶτον ὑπέστη λόγους· ἑτέρου τινὸς ἢ τοῦ αὐτομάτου· ἑτέρα δηλαδὴ πῶς δ' αὐτόματον· εἶτα δὲ, Ἐ ποτε ἄλλο τολμῶ θεός· ὅ πως ὁ ἐκ Θεοῦ λόγος καὶ πᾶσι σύμφυτος, καὶ πρῶτος ὢν ὑμῖν νόμος καὶ πᾶσι συνημμένος, ὃν θεὸν ἡμᾶς ἀνήγαγεν ἐκ τῶν ὁρωμένων· καὶ δὴ λέγομεν, ἀρξάμενοι πάλιν· Θεὸν, ὅ τί ποτε μὲν ὄντι τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, οὔτε τις εὗρεν ἀνθρώπων πώποτε, οὔτε μὴ εὕρῃ· ἀλλ' εἰμὶ εὑρήσει ποτὲ, ζητείσθω τοῦτο καὶ φιλοσοφείσθω παρὰ τοῖς βουλομένοις· εὑρήσει δέως ἐμὸς λόγος, ἐπειδὰν ὁ Θεοειδὲς τοῦτο καὶ θεῖον, λέγω δὲ τὸν ἡμέτερον νοῦν τε καὶ λόγον, ᾧ οἰκείᾳ προσμίξῃ· καὶ ἡ εἰκὼν, αἱρεθῇ πρὸς δ' ἀρχέτυπον, οὗ νῦν ἔχει τὴν ἐφεσιν· καὶ τοῦτο εἶναί μοι δοκεῖ δ' πάνυ φιλοσοφούμενον, ἐπιγνώσεσθαί ποτε ἡμᾶς, ὅ σον ἐγνώ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σον ἐγνώσμεθα. ὁ δὲ νῦν ἐστὶν, βραχεῖά τις ἀπορροὴ πᾶν ὁ εἰς ἡμᾶς φθάνον. καὶ οἷον μεγάλου φωτὸς μικρὸν ἀπαύγασμα. ὥς τε κἂν εἴ τις εἴνω θεὸν, ἢ ἐγνωκέναι με μαρτύρηται, τοσοῦτον εἴνω, ὅσον ἄλλος μὴ δ' ἴσον ἐλλαμφθέντος, φανῆναι φωτοδοτεῖ δρος. κἂν ὑπερβάλλον, τέλειον ἀπομίαθη, οὐ τῇ ἀληθείᾳ, τῇ δὲ τοῦ παντὸς δυνάμει παραμεμορφούμενον. δεῖ δὲ ἐν νῶς μὲν, ἢ πίστιν ἐπιγαλεῖσθαι τὴν κύριον. ἐλπὶς δ' ἀκατορθούμενον ἴδ. καὶ δόξαν οὐ γνώσεως, ἀλλ' ἐπιλήσεως. εἰ ὡς ἂν, μετετέθη μὴ, οὐ πω δὲ δῆλον, εἰ θεοῦ φύσιν πεῦ λαβὼν ἢ πεῦ λιμφόμενος. τοῦ δὲ νοῦ, καλὸν ἢ βυαρέσεσις, τοῦ καὶ κόσμον ὅλον ὀβ ὑδάτων διασώσασθαι πεῦθυθέντος, ἢ κόσμου σπέρματα, ξύλῳ μικρῷ φθόνον λ πὼ ἐπίκλυσιν. ἀβρᾶ ἀμ δὲ ἐδιναχώθη μὲν ἐκ πίστεως, ὁ μέγας πατεραρχης. καὶ θύει θυσίαν ξύλῳ, καὶ τῆς μεγάλης ἀπλίτυπον. θεὸν δὲ, οὐχ ὡς θεὸν εἶδεν, ἀλλ' ὡς πῦρ ἄνθρωπον ἔθρεψε, καὶ ἐπηνέθη σεβασθεὶς ὅσον κατέλαβεν. ἰᾶκὼβ δὲ κλίμακα μὲν ὑψηλὼ ἐφαντάσθη λινᾶ, καὶ ἀγγέλων ἀνόδου. καὶ σήλω ἀλείφει μυστικῶς. ἴσως ἵνα ἦν ἴσος ἡμῶν ἀλφάντα λίθον παραδηλώσῃ. καὶ εἶδος θεοῦ, τόπῳ τινὶ προσηγορείαν δίδωσιν εἰς τιμὼ τ ὀφθείσης

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζος· καὶ ὡς αὐτῷ τῷ θεῷ προσαναλαίει, ἤ τίς
ποτε ὄντι ἡ πάλη θεοῦ πρὸς ἀνθρωπον· ἢ
τάχα τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς πρὸς θεόν·
αὐτεξέταστος· καὶ σύμβολα τῆς πάλης ὧδε
τῷ σώματος φέρει, τὴν ἡπαν παραλλαγὴν τα
τῆς γλώττης φύσεως· καὶ ἄθλον βυσιβείας,
τὴν μεταβολὴν τῆς προσηγορίας λαμβάνω·
μεν ὀνομασθεὶς αὐτὴ ἰσακὼβ, ἰσραήλ· τοῦτο δὴ
τὸ μέγα καὶ τίμιον ὄνομα· ἐκεῖνος, οὔτε αὐτὸς
οὔτέ τις ἴσος αὐτὸν, μέχρι σήμερον ἐκαυ/
χήσατο τῶν δώδεκα φυλῶν ὧν πατὴρ ὢν,
ὅτι θεοῦ φύσιν, ἢ ὅλην ὅλην ἐχώρησεν· ἡλία
δὲ οὔτε πυθμαβίαιον οὔτε πῦρ οὔτε συσεισ/
μὸς, ὡς τῆς ἱερείας ἀκούεις, ἀλλ' ἢ αὔρα τίς
ὀλίγη, τὴν τοῦ θεοῦ παρουσίαν καὶ ταῦτα,
οὐ φύσιν ἐσκιογράφησεν· ἡλία ἴνι· ὃν καὶ ἀρ/
μα πυρὸς, ἀνάγει πρὸς οὐρανὸν, δηλοῦν τὸ
δικαίου τὸ ἴσον ἀνθρώπων· μανῶν δὲ ἦν κει
τὴν πρότερον, καὶ πέρον ἦν μαθητὴν ὕστε/
ρον, πῶς ὁ τεθαύμακας· ἐν μὲν, οὐ δὲ ὅμω
φόρονται τῶν φαντασθέντος θεοῦ· καὶ δὴ
τοῦτο ἀπολώλαμεν ὦ γύναι λέγοντα, θεὸν
ἑωράκαμεν· ὡς ἡ χωρητὴς ὄψις ἀνθρώπου, οὐ
δὲ φαντασίας θείας, μὴ ὅτι γε φύσεως· τῷ ὄ,
καὶ τὸ φαινόμενον χρυσὸν ὦ τολοίω μὴ προσέμε
νον καὶ δὴ τῷ ἀπωτεμπόμενον· καί τοι γε θερ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μόνος τῶν ἄλλων εἰς ἐπίγνωσιν χριστοῦ πέ
τρος. καὶ δὴ τοῦτο μανθανόμενος, καὶ τὰ
μέγιστα πεπονθόμενος. τί δ' αὖ εἴδοις πόθεν ἡλί
ου καὶ ἐξεκαίετο, τῶν πάντων μεγίστων ἐπόπτου, καὶ
τῶν λοιπῶν προφητῶν. ὧν ὁ μὲν, ἐν κύκλου
βαθὺ εἶδε καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης. καὶ
τοῦτον ὑπὸ τῶν ἑξαπτέρυγων σεραφὶμ κυ
κλούμενον καὶ αὐξόμενον καὶ κρυπτόμενον.
ἑαυτόν τε τῷ ἄνθρακι καθαιρόμενον, καὶ
πρὸς τὴν προφητείαν καταρτιζόμενον. ὁ δὲ,
καὶ ἐν ὄχημα τοῦ θεοῦ τὰ χερουβὶμ διαγρά
φει. καὶ τὸ ὑπὸ αὐτῶν θρόνον, καὶ ἐν ὑπὸ αὐ
τοῦ στέρεωμα. καὶ ἐν ἐν τῷ στερεώματι φαν
ταζόμενον. καὶ φωνὰς δή τινας καὶ ὁρ
μὰς καὶ πράξεις, καὶ ταῦτα εἴτε φαντα
σία τις καὶ μορφὴ, μόνοις θεωρητὴ τοῖς ἁγί
οις, εἴτε νυκτὸς ἀφθονίας ὄψις, εἴτε τοῦ ὑγι
μονικοῦ τύπωσις συγγενομένη τοῖς μέλλου
σιν ὡς παρεῖναι, εἴτε τι ἄλλο προφητείας εἶδος
ἀπόρρητον, ἐκ ἔχω λέγειν. ἀλλ' οἶδεν ὁ τῶν προ
φητῶν θεός, καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα ἐνορῶντες.
πλὴν οὔτε οὔθι. πόθεν ὧν ὁ λόγος, οὔτε τίς
ἄλλος τῶν κατ' αὐτὸν, ἔσται ἐν ὑποσημαίνει τῇ
δόξῃ κυρίᾳ κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐ δὲ θε
οῦ φύσιν ἢ εἶδος, ἢ ὀφθήσεται. παύλῳ δὲ, εἰ
μὴ ἔκφορα καὶ ἄπορ ἔχων ὁ τέτος ὀρανὸς,

ὡς περὶ τῶν
τοιούτων

καὶ ἡ μέχρις ἐκείνου πρόοδος ἢ ἀνάβασις ἢ ἀνάλημψις, τάχα ἀπὸ τοῦδε θεοῦ τελέου ἔγνωμεν, εἴπερ ἔστιν ὡ δὲ τῆς ἀφ' παγῆς μυστήριον. ἐπεὶ δὲ, ἀόρατα ἦν, καὶ ἡμῖν σιωπῇ τι μάθωμεν· τοσοῦτον δὲ ἀκηδύσωμεν αὐτῷ παύλα λέγοντος, ὅθεν ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁμολογεῖ· ὁ μὴ ἰδιώτης· πῶς γνῶσιν· ὁ δὲ κεμμὼ ἀπειλῶν τῷ εἰ αὐτῷ λαλοῦντος χρεῖ· ὁ μέγας τῆς ἀληθείας προαγωνιστὴς καὶ διδάσκαλος· διὸ καὶ πάθεν πῶς κάτω γνῶσιν, ὅθεν τοῦτο τὰ ἔσοπτρα καὶ τὰ αἰνίγματα τίθεται, ὡς εἰ μικροῖς τῆς ἀληθείας ἰσαμένων ἐνδάλμασιν· εἰ δὲ μὴ λίαν δυκῶ τισὶ περιεπὸς καὶ περὶ ὀρθὸς τὰ τοιαῦτα ὑβεταίζων, τὰ δὲ ἄλλά τινα τυχὸν ἢ ταῦτα ἴω, ἃ μὴ διώκαθε νῶ βασανχθῶσι, ὁ λόγος αὐτὸς ὑπηνίασετο, ὥς ποτε βασανχθησόμενα καὶ φανωθησόμενα· καὶ ἃ μὴ δ' αὖ αὐτὸν δῶν ἠθῆναι χωρῆσαι τὸν κόσμον. Ἰωάννης ὁ τοῦ λόγου πρόδρομος ἡ μεγάλη τῆς ἀληθείας φωνὴ, δῶν εὐζῆν· πᾶσα μὲν δῶν ἀλήθεια καὶ πᾶς λόγος, δυσέκμαρτός τε καὶ δυαθώρητος· καὶ δὲ ὀργάνῳ μικρῷ μεγάλα δὴ μικρεῖν, τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ πῶς τὸ ὄντων γνῶσιν ἠρεύνητος· καὶ τοῖς νοητοῖς προσβάλλοντες μὲν τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀληθείας, ἢ οὐκ ἄνευ ἀληθείας, ὑφ' ὧν πολλὰ φορούμεθα καὶ πλανώμεθα. καὶ οὐκ ἔχομεν γυμνῷ τῷ νοῖ γυμνοῖς τοῖς πράγμασιν ἐντυγχάνοντες, μᾶλλόν τι προσιέναι τῇ ἀληθείᾳ, ἢ ἐν νοεῖν τυποῦσθαι ταῖς ἡσυχίαις. ὁ δὲ πολὺς λόγος, ὅσῳ πλείστος, τοσούτῳ δυσεξικτότερος. ἢ πλείους τὰς ἀνιπλήξεις ἔχων, καὶ τὰς λύσεις δυσπολυτέρας. πῶν γὰρ ἐπιστάμενον, καὶ ἐν βραχύτατον ἢ, ἐν τῷ λόγῳ ὁρόμου ἐπέχει καὶ διεκλύσει, καὶ πολὺ εἰς ἐπρόσω φορᾶν διέκπλους. ὡς πολλοὶ τοὺς ἴσως τοῖς ῥυθμοῖς ἀθρόως μεθέλκοντες φορομένους, καὶ τῷ ἀδυκίνῳ τοῦ ἐναγμοῦ πολυφρέποντες. οὕτω βλομῶν μὲν ὁ βεβιασάμενος πολλοὺς, ἵνα δὲ πάντας τοὺς γινομένους ἐμπροσθε καὶ καθ' ἑαυτόν, ὦ ἐπὶ τῆς καρδίας πλάτος, δῶρον θεοῦ, καὶ ἡ ψάμμου δαψιλεστέρα χύσις τῆς θεωρίας, ὅσῳ πλέον ἐμβατεύει τοῖς βάθεσι, τοσούτῳ πλέον ἐλλιπῆς, καὶ τέλος τι ποιεῖ τῆς σοφίας εὑρεῖν ὅσον διέφυγε. παῦλας δὲ πειρᾶτ μὲν ἐφικέσθαι, οὐ πω λέγω τῆς τοῦ θεοῦ φύσεως, ἔστι γὰρ ἢ ἁπλῆ παντελῶς ἀδιάκριτον ὄν, ἀλλὰ μόνων τῶν τοῦ θεοῦ κειμένων. ἐπεὶ δὲ, οὐκ εἰσὶ διέξοδον ἀ δὲ κάσιν τῆς ἀναβάσεως, ἀ δὲ εἰς ἓν φανερὸν τελευτᾶ πόρρω ἡ πολυ-

σολομῶν

ὡ ἄνλου

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πραγμοσύνη τῆς διανοίας, ἀεί ἔνος ὑποφαι
νομένου τοῦ λείποντος, ὡ τοῦ θαύματος, ἵνα μὴ
αὐτὸς πάθω δ ἴσον, ἐκ πλήξεως πολυγραφί
φεν τὸν λόγον. καὶ πλοῦτον θεοῦ καὶ βάθος
τὸ τοιοῦτο καλεῖ καὶ ὁμολογεῖ τὴν τοῦ θεοῦ
κειμάτων τὸ ἀκατάληπτον. μονονουχὶ τὰ
αὐτὰ τῷ δεῖ φθεγγόμενος. ποτὲ μὲν, ἀ/
βυσσον πολλῶν ὀνομάζον τι τὰ τοῦ θεοῦ κεί
ματα. ἧς οὐκ ἔστι πῶν ἔσραν ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθή/
σε λαβεῖν. ποτὲ δὲ, τεθαυμαστῶθαι πῶν γνῶ
σιν ὑπ ἐαυτοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγον
τι. κεκρατεῖσθαί τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν
ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ περίσραξιν. ἵνα γὰρ τἄλ
λα ἐάσας (φησὶ) πρὸς ἐμαυτὸν βλέψω, καὶ
πόσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπηξιν,
ἧς ἡ μίξις ἡ μῶν. τίς ἡ κίνησις. πῶς δ ἀθάνα
τον ὂν θνητῷ σωμεκράθη. πῶς κάτω ῥέων, καὶ
ἄνω φέρομαι. πῶς ψυχὴ πολυφόρετοι. πῶς
ζωὴν δίδωσι. καὶ πάθους μεταλαμβάνει.
πῶς ὁ νοῦς καὶ πολυγραπτὸς καὶ ἀόριστος, εἰ ἡ
μῖν μελῶν, καὶ πάντα ἐφοδεύων τάχει φο
ρᾶς καὶ ῥέυσεως. πῶς μεταλαμβάνεται λό
γῳ καὶ μεταδίδοται. καὶ δι ἀόρατος χωρεῖ. καὶ
μετὰ τῆς πραγμάτων εἰσέρχεται. πῶς αἰ
σθήσει κοινωνεῖ. καὶ συνέλλεται ἀφ ἑ αἰσθή
σεων. καὶ ἔτι πρὸ τούτ, τίς ἡ πρώτη πλάσις

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμῶν καὶ σύστασις ἐν τῷ τῆς φύσεως δρῶν σημείῳ. καὶ τίς ἡ τελευταία μορφωσις καὶ τελείωσις. τίς ἡ τῆς τροφῆς ἔφεσις καὶ διάδοσις. καὶ τίς ἡ γαστὴρ ἐνδὴ τὰς πρώτας πηγάς, καὶ τὸ ζῶν ἀφορμὰς αὐτομάτως. πῶς σιτίοις μὲν σῶμα, λόγῳ δὲ, ψυχὴ τρέφεται. τίς ἡ τῆς φύσεως ὀλκὴ. καὶ πρὸς ἄλληλα ῥώσις, τοῖς γεννῶσι, καὶ τοῖς γεννωμένοις, ἵνα τῷ φίλτρῳ σωτέχηται. πῶς ἑστηκότα τὰ τὰ εἴδη, καὶ τοῖς χαρακτῆρσι διεστηκότα, ὧν τοσοῦτ' ὄντ', αἱ ἰδότητες ἀνέφικτοι. πῶς δ' αὐτὸ ζῶον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον. δ' μὲν, τῇ μεταστάσει. δ' δὲ, τῇ γεννήσει. δ' μὲν ἀ ὑπεξῆλθε, ὁ δὲ, ἀντεισῆλθεν, ὡς πρὸ ἐν ὁλκῷ ποταμοῦ μὴ ἑστῶτος καὶ μένοντος. πολλὰ δ' αὖ ἔτι φιλοσοφήσαις τοῦδε μελδν καὶ μορῶν, καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα τούτων δυαρμοστίας, πρὸς χρείαν τὸ ὁμῶ καὶ κάλλος σωτεστώτων τὸ καὶ διεστώτων. προεχόντων τὸ καὶ προεχομένων, σουμένων τὸ καὶ φθζομένων, πολεμεχόντων τὸ καὶ πολεμεχομένων, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως. πολλὰ τοῦδε φωνῶν καὶ ἀκοῶν. πῶς αἱ μὲν, φθέγονται διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. αἱ δὲ πολέχονται, διὰ τ' ἀν μέσῳ τοῦ ἀέρος πληγῆς καὶ τυπώσεως ἀλλήλαις ἐπιγνούμεναι. πολλὰ τοῦδε ὄψεως

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀῤῥήκτως κοινωνούσης τοῖς ὁρατοῖς· καὶ μόνῳ δὴ βούλεσθαι καὶ ὁμοῦ κινουμένης, καὶ τῶν/ ἐν τῷ νοῖ παροῦσης· μεθ' ἣν τοῦ Ἰησοῦ τά/ χιστ', ἐκεῖνός τε μίνυται τοῖς νοουμένοις, καὶ αὕτη τοῖς ὁρωμένοις· πολλὰ τοῦδε τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, αἱ παρεδοχαί τινος εἰσι τῶν ἔξωθεν λόγῳ μὴ θεωρούμεναι· πολλὰ τῆς ἀνύπνοις ἀναπαύσεως· καὶ τῆς δ' ὀνειράτων ἀναστολάσεως· μνήμης τε καὶ ἀναμνήσεως· λογισμοῦ τε καὶ θυμοῦ καὶ ἐφέσεως· καὶ σωτόμως εἰπεῖν, ὅσοις ὁ μικρὸς ὅδε διοικεῖται κόσμος ὁ ἄνθρωπος· βούλεσθαι καὶ τοὺς τῶν ἄλλων ζώων διαφορὰς πρός τε ἡμᾶς καὶ πρὸς ἄλληλα, φύσεις τε καὶ γενέσεις καὶ ἀναστροφὰς καὶ χώρας καὶ ἤθη καὶ δὴ πολιτεύεσθαι, καὶ τὰ εἰθισμένα; πῶς τὰ μὲν, ἀγελαῖα· τὰ δὲ, μοναδικά· τὰ μὲν, πεφάγα, τὰ δὲ ἀρκοβόρα· τὰ μὴ, θυμοειδῆ· τὰ δ', ἡμέρα· τὰ μὲν φιλάνθρωπα καὶ σώφρονα, τὰ δὲ, ἀτίθασσα καὶ ἐλεύθερα· καὶ τὰ μὲν δὴ ἐκ νόου τὰ καὶ μαθήσεως, τὰ δὲ παντελῶς ἄλογα καὶ ἀμαθέστατα· τὰ μὲν, τελειόνων αἰσθήσεων· τὰ δὲ ἐλαττόνων, τὰ μὴ ἀκίνητα, τὰ δὲ, μεταβατικά· τὰ δὲ, ταχύτατα· τὰ μὴ ὑστεροβάλλοντα μεγέθει, καὶ καὶ ἄλλοι ἢ τῷ ἐτέρῳ τούτων, τὰ δ', βρα/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χύτατα, ἢ δυσειλέστατα, ἢ καὶ ἀμφότερα· τὰ μὴ, ἄλκιμα· τὰ δὲ, ἀθαρσῆ· τὰ μὲν, ἀμαυρικά· τὰ δὲ, ὀξυπτα καὶ ἐπιβουλα· τὰ δὲ, ἀφύλακτα· τὰ μὲν, φιλόρχα καὶ οἰκονομικά· τὰ δὲ, παντάπασιν ἀρχὰ, καὶ ἀπροσόρκτα· καὶ ἔτι πρὸ τούτων, πῶς τὰ μὴ, δρῶν τικά· τὰ δὲ, ὀρθία· τὰ μὲν, φιλόχωρα· τὰ δὲ, ἀμφίβια· τὰ μὲν, φιλόκαλα· τὰ δὲ, ἀκαλλώπιστα· συζυγῆ τε καὶ ἀζυγῆ· σώφρονά τε καὶ ἀκόλαστα· πολύγονά τε καὶ οὐ πολύγονα· μακρόβια τε καὶ ὀλιγόβια· καὶ μοι αὖ ἡμῖν ὁ λόγος βῖς καὶ τὰ μόρος ἐπεξιών· σκέψαι μοι καὶ νυκτὶ φύσιν τῶν ὑδάτων διαλιθαίνουσαν, καὶ οἷ ἱ πταμένῳ καὶ τὰ τῆς ὑγρᾶς φύσεως· καὶ τὸ μὲν ἰδίᾳ σωζόμενον ἀέρος, ᾧ ἡμετέρῳ ὄ, κινδυνεύουσαν, ὡς πρὸς καὶ ἡμᾶς αἱ τοῖς ὕδασιν· ἤθη τε καὶ πάθη, καὶ μίξεις καὶ γονὰς καὶ μεγέθη καὶ κάλλη· φιλοχωρείας τε καὶ πλάνας, συνόδους τε καὶ ἀφοχωρήσεις, καὶ ἰδιότητας, μικρᾶ βῖς ἐπιγείοις παραπλησίας· ἔστι δ' ὧν καὶ κοινωνίας καὶ ἰδιότητας αὐτιθέτας, εἴ τε ἔδεσι καὶ ὀνόμασι· σκέψαι μοι καὶ ὀρνίθων ἀγέλας καὶ ποικιλίας, εἴτε σχήμασι καὶ χρώμασι· τῶν τε ἀλάλων καὶ τῶν ᾠδικῶν· καὶ τίς τῆς βύτων μελῳδίας ὁ λόγος, καὶ παρὰ τίνος· τίς ὁδοὺς τέτταρα τὴν ὀστέους μαχάδας,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὰ ἐνδὴ τῶν κλάδων ἄσματά τε καὶ τε/
ρετίσματα, ὅ ὅταν ἡλίῳ κινῶνται, τὰ μεσημ
βρινὰ μουσουργοῦντες, καὶ καταφωνῶσι τὰ
ἄλση. καὶ ὁ δὴ ὁ ἀποπόρων ταῖς φωναῖς παραπέμ/
πωσι. ἵς ὁ κύκνος συνυφαίνων τὴν ᾠδὴν, ὅ
ταν ἐκπετάσῃ τὸ πτερὸν ταῖς αὔραις. καὶ
ποιῇ μέλος δ' σύνειγμα. ἐῶ γὰρ λέγειν τὰς
βιαίους φωνὰς, καὶ ὅσα τέχναι σοφίζουσι κα
τὰ τῆς ἀληθείας. πόθεν τοίνυν, ὁ ἀλαζὼν ὄρ
νις καὶ μιδικὸς, οὕτω φιλόκαλος καὶ φιλό/
τιμος, ὡς τε (καὶ γὰρ αἰθάνεται τὸ οἰκεῖον
κάλλος) ὅταν ἤδη τινὰ πλησιάζοντα, ἢ τῇ
θηλείᾳ ὡς φασι κολλωπίζηται, ἢν αὐχέ/
να διαφάσ, καὶ τὸ πτερὸν κυκλοτρῶς, πε
ριστήσας τὸ χρυσαυγὲς καὶ κατάστερον, θεα/
τείζῃ δ' κάλλος τοῖς δρασταῖς, μὴ σοβαρᾶ
τὸ βαδίσματος. ἡ μὲν δὴ θεία γραφὴ καὶ γυ
ναικῶν θαυμάζει σοφίαν τὴν ὑφάσμασι.
ἵς ἔδωκε λέγουσα γυναῖξὶν ὑφάσματος σο
φίαν καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην. ζῶον λογι
κὸν τέχνῃ καὶ τοξικὸν τὴν σοφίαν, καὶ μέ/
χρι τῶν οὐρανίων ὁ λόγος. σὺ δέ μοι θαύ/
μασον καὶ ἀλόγων φυσικὴν σύνεσιν, καὶ τὸν
λόγου παράσησον. πῶς μὴν, ὄρνισι καὶ ἰχθύσι,
πέτραι τε καὶ δένδρα καὶ ὄροφοι, εἰς ἀσφά/
λειάν τε ὁμοῦ καὶ κάλλος ὀξυσκημένοι, καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῖς βεφομένοις ἐπιπηδείως. πόθεν δὲ μελίσ-
σαις τὸ ἡ ἀράχναις ὁ φιλόδρομον καὶ φιλό-
τεχνον. ἵνα ταῖς μὲν τὰ κηρία πλέκωσι,
καὶ συνέχωσι δι' ἐξαδίνων συρίγγων καὶ ἀν-
πηρόφων, καὶ ὑφ' ἑδραῖον αὐταῖς δι' τοῦ μέ-
σου διατειχίσματος, καὶ ἀλλαγῆς ἐπιπλε-
κομένων ταῖς βύθεσι τῶν πωμάτων, πθαγμα-
τεύωσι. καὶ ταῦτα ἀνζοφόρῳ οὕτω τῶν
σμβλοις καὶ ἀοράτοις τοῖς πλάσμασι. αἱ δὲ
δι' λεπτῶν ὄτω καὶ ἀδρίχων χωδῶν τῶν νημά-
των πολυφδῶς διατεταμένων, φλυπλόκοις
τὸν ἴσους ὀζυφαίνουσι. καὶ ταῦτα ὀβ ἀφα-
νῶν τῶν ἀρχῶν. οἰκοσίν τε ὁμοῦ τιμίαν καὶ
θήραν τῶν ἀοθενῶν, εἰς ζοφῆς ἀπόλαυσιν.
φῖος ὑκλείδης ἐμιμήσατο ταῦτα, γραμμαῖς
ἐμφιλοσόφων ταῖς οὐκ οὔσαις, καὶ κομνων
ἐν ταῖς ἀποδείξεσι. ἴνος παλαμήδους τὰ
κτηνὰ κινήματά τε καὶ σχήματα γυράνωσι,
ὡς φασι, καὶ ταῦτα πεν δόμματα, κινουμένων
ἐν πάξει, καὶ μὴ φοικίλης τῆ πήσεως. φῖοι φ
δίαι καὶ ζδύξιδδε καὶ πολύγνωτοι, παρὰ ἀ
σοιτέπινδε καὶ ἀλλοφῶντες, καὶ λλη μεθ'
ὑπερβολῆς γράφειν καὶ πλάττειν εἰδότες.
τίς κνώστος σκυσδάλα χρὸς ἀναρμόνιος νύμ
φη, πονηθεὶς εἰς κάλλους πολυουσίαν. ἡ λαβύ-
ρινθος κρητικὸς δυσδιέξοδος καὶ δυσέλικτος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ποιηθεὶς ἐπεῖν, καὶ πολλάκις ἀπαντῶν
ἑαυτῷ τοῖς τῆς τέχνης σοφίσμασι· καὶ σω/
πῶ μυρμήκων ταμεῖά τε καὶ τα μέσα· καὶ θη
σαυρισμὸν τροφῆς ἣν κατεῦρῳ σύμμετρον· ἀλ
λά τε ὅσα τοῦδε ὁλῶν καὶ ἡ τουμεύων καὶ τῆς
αὐ τοῖς ὄρνεοις βὺ ταξίασ ἔγνωμεν ἰσοροῦμε/
να· εἰ τούτων ἕνεκεν ὁ λόγος σοι, καὶ τὴν
τοῦδε ταῦτα σώεσιν ἔγνως, σκέλεα καὶ φυ
τῶν διαφορὰς, μέχρι καὶ τῆς αὐ φύλλοις φι
λοτεχνίασ, πρὸς τὸ ἡδίστόν τε ἅμα τοῖς ὄ/
ψεσι καὶ τοῖς καρποῖς χρησιμώτατον.
σκέλεα μοι καὶ καρπῶν ποικιλίαν καὶ ἀφθο
νίαν· καὶ μάλιστα τῶν ἀναγκαιοτάτων τὸ καλ
λιστον· καὶ σκέλεα μοι καὶ δωάμεις ῥιζῶν καὶ
χυλῶν καὶ ἀνθέων καὶ ὀσμῶν, οὐχ ἡδίστων
μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίειαν ἐπιτηδείων· καὶ
χρωμάτων χάριτας καὶ ποιότητας. ἔτι δὲ
λίθων πολυτελείας καὶ διαυγείας. ἐπειδή/
σοι πάντα προὐθήκεν ὡς πρὸ αὐ παυσαμε/
σία κοινῇ, ὅσα τε ἀναγκαῖα καὶ ὅσα πρὸς ἀ/
πόλαυσιν, ἡ φύσις. ἵν' εἰμήτι ἄλλο, ἐξ ὧν βὺ
βρυτῇ γνωρίσῃς θεὸν, καὶ τῷ δεῖσθαι γό/
νῃ σεαυτὸν σωεπόπτορος. αὐ τοῦθεν ἔπελθέ
μοι γῆς πλάτη καὶ μήκη, τῆς κοινῆς πάν/
των μητρός· καὶ κόλπου θαλαττίους, ἀλλή/
λοις τε καὶ τῇ γῇ σωδιαμείνους, καὶ ἀλσῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ λλη, καὶ ποταμοὺς καὶ πηγάς, δαψιλεῖς
τε καὶ ἀκηράτους, οὐ μόνον ψυχρῶν καὶ ποτί
μων ὑδάτων, καὶ τῶν ὑποδρ γῆς ἀλλὰ καὶ
ὅσαι ὑποδὶ γῆν ῥέουσαι καὶ σκηρωγάς τι
νας ὑποδρέχουσαι, εἶτ' ἐξωθούμενοι βι
αίῳ τῷ πνεύματι καὶ ἀνιστυπούμεναι, εἶτ' ἐκ
πυρούμεναι τῷ σφοδρῷ τῆς πάλης καὶ τ
αὐτὶ θέσεως, ὁ πῆ παρεῖκοι καὶ τὰ μικρὸν ἀ
νακρήγνυνται. καὶ πὼ τῶν θερμῶν λουτρῶν
χρεία σὶ τεῦθεν ἡμῖν χαρίζονται πολλαι
χῶ τῆς ἴσης, καὶ μετὰ τῆς σιωπίας δυνάμεως
ἀφρεία ἄμεθον, καὶ αὐτόματον· εἰπὲ πῶς,
καὶ πόθεν ταῦτα. τί φ μέγα ὑπὸρ καὶ ἄπιχον
ὕφασμα. οὐχ ἥ πον ἐπαινεται τῆς πρὸς ἄλ
ληλα φύσεως, ἣ καθ' ἕκαστον θεωρόμενα. πῶς
γῆ μὲν, ἔστηκε παγία καὶ ἀκλινής. ὑπὸ τίνος ὁ
χρυμένη· καὶ τίνος ὄνθος τῶ ὑποδρέσθοντος· καὶ
τίνος ἐκεῖνο πάλιν· ὁ δὲ χαρὰ ὁ λόγος, ἔχει ἐφ'
ὁ ὀρεωθῆ, πολὺ τῶ θείω θελήματος· καὶ πῶς
ἡ μὲν, εἰς ὀρῶν κορυφὰς ἀνηγμένη, ἡ δὲ, εἰς τε
δία καθεζομένη· καὶ ὑπὸρ πολυειδῶς καὶ ποι
κίλως· καὶ ταῖς κατ' ὀλίγον σιαλλαγαῖς με
θισταμένη, πρός τε πὼ χρεία ὄσιν ἀφθονωτέ
ρα, καὶ τῷ ποικίλῳ χαριεστέρα· καὶ ἡ μὲν, εἰς οἱ
κήσεις νενεμημένη, ἡ δ', ἀοίκητος, ὅσην αἱ ὑπερ
βολαὶ τῶ ὀρῶν ἀποτέμνονται, καὶ ἄλλη πρὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἄλλό τι τέρας ἀναζωμένη καὶ ἀποβαίνουσα,
τῆς τοῦ θεοῦ μεγαλουργίας ἐναργέστατον ἐ-
στι γνώρισμα. θαλάττης δὲ, εἰ μὴ μὲν τὸ μέγεθος
εἶχον θαυμάζειν, ἐθαύμαζον αὐτὸ ἥμερον· καὶ
πῶς ἴσασι λελυμένη, τῶν ἰδίων ὅρων ἐκ-
τός· εἰ δὲ μὴ τὸ ἥμερον, πάντως τὸ μέγεθος·
ἐπεὶ δὲ ἀμφότερα, τοῦ ἐν ἀμφοτέροις δύνα-
μιν ἐπαινέσομεν· τί τὸ σωκαγὸν; ἢ δὴ
ζῶν· πῶς ἐπαίρεται τε καὶ ἴσασι· ὡς περ
αἰδουμένη τοῦ γείτονα γῆν· πῶς καὶ δέχεται
ποτὰ μοῦς πάντας, καὶ ἡ αὐτὴ, δίφ μένη δὲ
πολήθης τοθλουσίαν· ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ λέγειν·
πῶς φάμμος ὅρειον αὐτῇ, τὴ λικούτω σοι
χέω· ἔχοιτ' ἄν λέγειν οἱ φυσικοὶ καὶ σοφοὶ τὰ
μάταια, καὶ κυάθω μετροῦντες ὄντως τοῦ θά-
λασσαν, τὰ τηλικαῦτα ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοί-
αις; ἢ σωτόμορος ἐτὸ παρὰ τῆς γραφῆς τὸ
τὸ φιλοσοφήσω· καὶ τῶν μακρῶν λόγων· τὸ
θαυμαστόν τε καὶ ἀληθέστερον· πρόσταγμα
ἐγύρωσεν ἐκεῖ πρόσωπον ὕδατος· τὸ τῆς
ὑγρᾶς φύσεως ὁρισμός· πῶς δὲ τὸ χρεστάτον
ναυτίλον ἄγει ξύλῳ μικρῷ καὶ πνεύματι, τὸ
ὃ οὐ θαυμάζεις ὁρῶν; ἀ δὲ ἐξίστασί σε ἡ διά-
νοια· ἵνα γῆ καὶ θάλασσα διεθῶσι ταῖς χρεί-
αις· καὶ ταῖς ἐκεῖ μιξίαις καὶ εἰς ὃν ἔλθη τῷ
ἀνθρώπῳ τὰ ὅσοῦτον ἀλλήλων διεστηκότα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὰ τῆς φύσιν· ἔνιοι δὲ πηγῶν αἱ πρῶται
πηγαί· ζήτησιν ἀνθρώποις ἐπίστασθαι τῶν ὄψι-
χνεῦσαι ἢ εὑρεῖν δυνατόν· καὶ τίς ὁ ποταμοὺς
χίσας καὶ πεδία καὶ ὄρη, καὶ λοὺς ἐν ὁρό-
μον ἀκώλυτον· καὶ πῶς ἐκ τῶν ἀντίων ἐν
θαῦμα, μή τε θαλάσσης ἐπεξιούσης, μή τε πο-
ταμῶν ἱσταμένων· τίς δὲ ἡ τῶν ὑδάτων χρο-
φή, καὶ ἐν τούτῃ διάφορον· τῶν μὲν, ἀέ-
ναον ἀρδομένων· τῶν δὲ, ταῖς ἐπιζάις ποτι-
ζομένων, ἵνα τί καὶ αὐτὸς καταχρυφήσω τὸ
λόγον, θεοῦ τὴν χρυφὴν ἐξιχνεύμενος· ἄγω
δὴ γῆν ἀφεὶς, καὶ τὰ πεδὲ γῆν, πρὸς ἐν ἀέ-
ρα, κουφίσθητι τοῖς τῆς διανοίας πτεροῖς· ἵνα
σοι καθ' ὁδὸν ὁ λόγος ποιῇ· καὶ κεῖθεν ἀνάξωσι
πρὸς τὰ οὐράνια· καὶ ἐν οὐρανὸν αὐτόν· καὶ
τὰ πεδὲ οὐρανόν· καὶ τοῖς ἑξῆς, ὁ νεῦμα
προσβῆναι ὁ λόγος· προσβήσεται δὲ ὅμως
ὁ πόσον ἔξεστι· τίς ὁ χάος ἀόρατον· τὸν πολὺν
τῆρον πολοῦντα, καὶ ἄφθονον· οὐκ ἀξίας οὐ
τύχοις μεταμένων οὐχ ὅροις κρατούμενον·
οὐχ ἡλικίας μορίζόμενον· ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς
τοῦ μάνα διανομῶν, αὐταρκείας πολλαμ-
βανόμενον καὶ ἰσομοιρίας τιμώμενον,
τὸ τῆς πλωῆς φύσεως ὄχημα· τὴν αὐέ-
μων ἔδραν· τὴν ὡρῶν εὐκαιρίαν· τὴν ζώων
ψύχωσιν· μᾶλλον δὲ, τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὰ σωτήρησιν· οὐ ὧ σώματα· καὶ μεθ' οὗ λό/
γος· οὐ ὧ φῶς καὶ ὁ φωτιζόμενον· καὶ ἡ ὄ/
ψις, ἡ διαὐτοῦ ῥέουσα· σκόπει δέ μοι καὶ τὰ
ἑξῆς· ἐγὼ γὰρ συγχωροῦμαι ὅ ἀόρι δωῶν ΙΓ
ἀπαθῶν δωασείαν τῶν τοῦ ἀόρατος εἶναι νο/
μιζομένων· τίνα μὲν, αἰνίμων τα μεῖα· Ἰά/
νοθ θησαυροὶ χρόνος· τίς δὲ, ὁ τετοκὼς βό/
λος ὁρόζου καὶ τὰ γεγραμμένον· ἐκ γα/
στρὸς δὲ τίνος ἐκ πορεύεται κρύσταλλος· Ἰίς ὁ
δεσμεύων ὕδωρ αἰν νεφέλαις· καὶ ἡ μὲν, ἱστὰς
ἐωδὶ τῶν νεφελῶν· ὡ τῶ θαύμαζος· λόγῳ κρα
ζυμένῳ φύσιν τὴν ῥέουσαν· Ἐ δὲ ἐκχέον ἐωδὶ
πρόσωφον πόσης τῆς γῆς· καὶ ἀπείρων καὶ
εἴως καὶ ὁ μοτίμως· καὶ οὐ δὲ ἀφεὶς ἄπα
ζον τὴν ὑγραὶ οὐσίαν, ἐλθυθρὰν καὶ ἄχωτον·
ἀρκεῖ γὰρ ἡ ἐωδὶ νάδε καθαρσις, καὶ τῆς ἑ/
αυτῶ διαθήκης οὐκ ἐπιλήσμων ὁ ἀψευδέ/
ταζος· ὅτε αἰνέχων παντάπασιν· ἵνα μὴ πα
λιν ἡλιοῦ τινὸς δεηθῶμεν, τὴν ξηρότητα
λύοντος· ἐὰν κλείσῃ φησὶ τὸν οὐρανὸν, τίς ἀ/
νοίξῃ, ἐὰν δὲ, ἀνοίξῃ τὸν καταράκτας, τίς συ
νέξῃ; τίς οἴσει τὴν ἐπ' ἀμφότερα τῶ ὑετίζον
τος ἀμετρεῖαν, ἐὰν μὴ τοῖς ἑαυτῶ μέτροις,
καὶ σταθμοῖς διεξαγάγῃ τὰ σύμπαντα· Ἰά/
μοι φιλοσοφήσεις τωδὶ ἀστραπῶν καὶ βρον/
τῶν, ὡ βροντῶν ἀχὸ γῆς σύ, καὶ οὐ δὲ μικροῖς
σοιν θήρη

ἐστιν θῆρος τῆς ἀληθείας λαμπόμενε. πίνας
ἀτμοὺς ἀπὸ γῆς αἰτίας πάσης, νέφους δημιουρ-
γοὺς, ἢ ἀδρὸς, πύκνωσιν πινα, ἢ νεφῶν τῶν μα
νωτάτων θλίψιν, ἢ σύρρηξιν. ἵνα ἢ μὴ θλίψις
σοι, πλὴν ἀστραπὴν. ἢ δὲ ῥῆξις, πλὴν βροντὴν ἀπερ
γάσηται. ποῖον δὲ πνεῦμα ἐνοχωρούμενον,
εἶτα οὐκ ἔχον διέξοδον, ἵνα ἀστράψῃ θλιβό-
μενον, καὶ βροντήσῃ ῥηγνύμενον. εἰ γὰρ ἀδρὰ
διῆλθες τῷ λογισμῷ, καὶ ὅσα τοῦδε ἀδρὰ,
φαῦλον ἤδη ζῶν ἐμοὶ καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν
οὐρανίων. πίστις δὲ ἀγώτω πλέον ἡμᾶς, ἢ λό-
γος, εἰ πῦρ ἔμαθες ἐν ἀσθενεῖ σὺ τοῖς ἐγνυτέ-
ρω. καὶ λόγον ἔγνως, τῷ γνῶναι τὸ ὑπὲρ
λόγον. ἵνα μὴ πάντα λῶς ἐπίγνοις ἢς ἢ πυθέ-
γνοις. ἀγνοῶν καὶ αὐτὸ τοῦτο, πλὴν ἄγνοιαν.
τίς πυθέσθαι ἐν οὐρανόν. εἶτα ξένα ἀστέρας. μᾶλ
λον δὲ, τί πρὸ τούτων οὐρανὸς καὶ ἀστέρων. ἔ-
χοις ἂν εἰπεῖν, ὁ μετέωρος, ὁ τὰ ὑπὸ σὲ ἄγνο-
ῶν, καὶ οὐ δὲ σαυτὸν μεμῆσαι δυνάμενος;
τὰ δὲ ὑπὲρ τὴν σὴν φύσιν ἀλυπραγμονῶν,
ἢ κεχηνὼς εἰς τὰ ἄμετρα; ἔστω σοι κύκλους
καὶ πυθόδοτο καὶ πολυσασμοὺς καὶ ὑπὲρ
χωρήσεις καὶ τὰ λαμβάνειν, ἐπὶ θλᾶς καὶ ἀ-
νατολὰς, καὶ μόρα τινὰς ἢ λεπτότητας,
καὶ ὅθεν σὺ πλὴν θαυμασίαν σου ταύτην ἐπι
σήμῳ ἀποσεμνύνεις. οὔπω τοῦτο καὶ τὰ λω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φυς, πῶν ὄντων ὄστιν, ἀλλὰ κινήσεώς τινος ἐπι
τήρησις· ἢ πολέοσι γυμνασία βεβαιωθεῖσα,
καὶ εἰς εὐ ἀγαγοῦσα τὰ τηρηθέντα πολέοσιν,
εἶτα λόγον ἐπινοήσασα, ἐπιστήμη προσηγο
ρεύθη, ὥς πῦρ τὰ πολὺ σελήνην παθήμα
τα γνώσεμα γίγονε τοῖς πολλοῖς, πλὴν ὄφεως
ἀρχὴν λαβόντα τῆς γνώσεως· σὺ δὲ, εἰλίαν
ἐπιστήμων εἶ τούτων, καὶ δικαίως ζητεῖς θαυ
μάζεσθαι, εἰ τὸ τίς ἡ τῆς τάξεως αἰτία καὶ
τῆς κινήσεως· πόθεν ἥλιος φυκτωρεῖ πάσῃ
τῇ οἰκουμένῃ, καὶ πάσας ὄφεσιν, ὥς πῦρ
χορεῦ τινος κορυφαῖος· πολέον τοὺς ἄλλους
ἀστέρας ἀφ' ἡμέρας πῶν φαιβρότητι, ἢ τινες ἐ
κείνων, ἐτέρους· ἀπόλειξις δὲ· οἱ μὲν, αὐτὶ
λάμπουσιν· ὁ δὲ, ὑπὸ λάμπει· καὶ οὐ δὲ ὅ
τι σωματίζοντιν ἐᾶ γνωείζεσθαι· καλὸς, ὡς
νυμφίος· ταχὺς, ὡς γίγας καὶ μέγας· οὐ δὲ γὰρ
αὐξήσεσθαι ἄλλοθεν ἢ τοῖς ἐμοῖς δῶρον ἀπο
σεμνώσειν· τοσοῦτος πλὴν δύναμιν, ὥς τε ἀπ'
ἄλλων ἄκρων, ἄλλα τῇ θερμότητι καὶ λαλαμ
βάνῃν, καὶ μηδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ πλὴν αἰσθη
σιν· ἀλλὰ πᾶσαν πληροῦσθαι, καὶ ὄφεν, φω
τὸς, καὶ σωμαλικὴν φύσιν, θερμότητος· θε
ρόντος, ἀλλ' οὐ φλέγοντος· δυκρασίας ἡμβρό
τητι καὶ τάξει κινήσεως· ὡς πᾶσι παρόντος
καὶ πάντα ἐπίσης πολλαμβάνοντος· ἐκεῖ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νω δέσι πηλίκον ἐν κατανόησας, τῷ ἐν αἰθη-
τοῖς ἥλιος, ὁ πῦρ ἐν νοητοῖς θεὸς, ἔφη τὶς τῶν
ἀλλοτρίων. αὐτὸς γὰρ ὅλην φωτίζων ὥς περ
ἐκεῖνος νοῦν, αὐτὸς καὶ τῶν ὁρωμένων ὅσῳ τὸ
κάλλιστον, ὥς πῦρ ἐκεῖνος, τῶν νοουμένων.
ἀλλὰ τί τὸ κινοῦν αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς, τί δαὶ,
τὸ ἀεὶ κινοῦν καὶ πολιάτον ἑστῶτα λόγῳ καὶ
μὴ κινούμενον, ὄντως ἀκάμαντα καὶ φθορέ-
σβιον, καὶ φυσίζοον, καὶ ὅσα ποιητοῖς ὑμνη-
ται κατὰ λόγον, καὶ μή τε τῆς ἑαυτοῦ φο-
ρᾶς ῶτε, μή τε τῶν βύθρεσιῶν ἱστάμενος.
πῶς ἡμέρας δημιουργὸς ὑπὸ γῆς, καὶ νυ-
κτὸς ὑπὸ γῆν. ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι χρὴ λέγειν ἡ-
λίῳ προσβλέψαντα. τίς ἡ βύτων πρὸς λη-
ψίς τε καὶ ἀφθαφαίρεσις, καὶ ἡ τῆς ἀνισότη-
τος ἰσότης, ἵν' εἴπω τὶ καὶ παράδοξον. πῶς
δὲ ὁρῶν ποιητής τε καὶ μεριστὴς, βυτάκτως ἐ
πιγινομένων τὸ μὴ ἀπογινομένων, καὶ ὡς πῦρ
ἐν χρῷ συμπλεκομένων ἀλλήλαις καὶ δι-
ταμένων, τὸ μὲν, φιλίᾳ νόμῳ, τὸ δὲ, βύτα-
ξίας. καὶ κατὰ μικρὸν κιρναμένων, καὶ ταῖς
ἐπιτήσεσι κλεπτομένων, πανὸν ἡμέρας τὸ
μὴ νυξίν. ἵνα μὴ τῇ ἀληθείᾳ λυπήσωσιν. ἀλλ' ἵ-
πω μὲν ἡμῖν ἥλιος. σὺ δὲ ἔγνως σελήνης φύ-
σιν, καὶ πάθη, καὶ μέτρα φωτὸς, καὶ δρόμου, καὶ πῶς ὁ μὲν, ἡμέρας ἔχει τὸν δρόμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σεάφ᾽, ἡ δὲ, νυκτὸς προσαγορεύεται, καὶ ἡ μὴ,
θηρίοις δίδωσι παρρησίαν, ὁ δὲ, ἄνθρωπον,
ἐπὶ τὸ ὄρθιον ἀνίστησιν, ἢ ὑψοῦ μέλος, ἢ τα πει
νούμενος, πρὸς τὸ χρησιμώτατον; σωθῆναι
δὲ, δεσμὸν πολεμάδος, ἢ φαγμὸν ὠφέλιμος, ὡς
ὁ ἀριθμῶν πολὺ θη ἄστρων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς
ὀνόματα καλῶν, καὶ δόξης ἐκάστου διαφο
ρά, καὶ τάξιν κινήσεως, ἵνα σοι πιστεύσω δι᾽
τούτων πλέκεν τὰ ἡμέτερα καὶ κατὰ τὸ
κάλλιστον πρὸς κτίσιν ὁ πλείζονι; τί λέγεις· οὐ
ταῦθα σκοπέμεθα τὸν λόγον, μέχρι τῆς ὕλης καὶ
τῶν ὁρωμένων; ἢ ἐπειδὴ τὸ κόσμος πανταχὸς αὐ
τίτυπον πρὸς μορφώσεις σκιαγραφεῖ ὅλον ὁ λό
γος, τὸ δὲ ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων λέγω συστή
ματος, τὸ πρῶτον κατα πέτασμα διαχρό
νιος, καὶ ἐπεβάντες πρὸς αἴσθησιν, εἰς τὰ ἄ
για παρακύψομεν, πρὸς νοητὴν φύσιν καὶ ἐν
πουράνιον; οὐκ ἔχομεν δὲ ταύτην ἀσωμά
τως ἰδεῖν, εἰ καὶ ἀσώματος, πῦρ καὶ πνεῦμα
προσαγορευόμενον, ἢ γινομένω. ποιεῖν γὰρ
λέγεται τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, πνεύματα,
καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ, πυρὸς φλόγα.
εἰ μὴ ποιεῖν μόνον ὅτι, τὸ σωτηρεῖν τῷ λόγῳ
καθ᾽ ὃν ἐγένοντο. πνεῦμα δὲ ἀκούει καὶ πῦρ,
τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις, τὸ δὲ, ὡς καθαρόσιος, ἐ
πεὶ καὶ τῆς πρώτης οὐσίας τοῖς αὐτοῖς κα

ἢ μωσέως
ὡσ. ἐπιπον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δια κλήσεις. πλὴν ἡμῖν γε ἀσώματος ἔστω, ἢ
ὅλως ἐγγύτατα. ὁρᾶς ὅπως ἐλίγιστα μὲν περὶ τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἔχομεν οἷς προσέλθω-
μεν; ἢ θεοῦ τὸν ὅσον εἰδέναι ἀγγέλους τινὰς καὶ ἀρχαγγέλους, θρόνους, κυριότητας, ἀρ-
χὰς, ἐξουσίας, λαμπρότητας, ἀναβάσεις, νοερὰς διωάμεις, ἢ νόας, καθαρὰς φύσεις καὶ
ἀκυβδήλους, ἀκινήτους πρὸς τὸ χεῖρον, ἢ δυ-
σκινήτους, τοῦδὲ τὸ πρῶτον αἴτιον, ἀεὶ χορευ-
ούσας, ἢ πῶς αὐτὴς αὐτὴν αὐμνήσειεν, ἐκεῖ-
θεν ἐλλαμπομένας, πὴν καθαρωτάτην ἐλ-
λαμψιν, ἢ ἄλλως ἄλλην κατὰ τὴν ἀναλογίαν
τῆς φύσεως, καὶ τῆς τάξεως. τοσοῦτον τῷ κα-
λῷ μορφουμένας, καὶ τυπουμένας, ὡς τε
ἄλλα γίνεσθαι φῶτα, καὶ ἄλλους φωτίζειν
δυνάσθαι, ταῖς τοῦ πρώτου φωτὸς ἐπιῤῥοί-
αις τε καὶ δαδούχοις, λειτουργοὺς θείου θελή-
ματος. δυνατὰς ἐχεῖ φυσικῇ τε καὶ ἐπικτή-
τῳ. πάντα ἐπιπορευομένας, πᾶσι παν-
τα χοῦ παρούσας ἑνοίμως. προθυμίᾳ τε λει-
τουργίας, καὶ κουφότητι φύσεως. ἄλ-
λας ἄλλό τι τῆς οἰκουμένης μέρος διειλη-
φέναι, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοῦ παντὸς ἐπιτεταγ-
μένας, ὡς οἶδεν ὁ ταῦτα τάξας καὶ διοικῆ-
σας. πάντα εἰς εἷν ἀγαγόντας, πρὸς μίαν σύν-
δεσιν τὰ πάντα δημιουργήσαντος. ὑμνω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λοὺς θείας μεγαλειότητος. θεωροῦς δόξης ἀϊδίου καὶ ἀϊδίως. οὐχ ἵνα δοξασθῇ θεὸς, οὐ γὰρ ἔστιν ὁ προσεθήσεται τῷ τελήρει, τῷ καὶ τοῖς ἄλλοις χορηγῶν τῶν καλῶν, ἀλλ' ἵνα μὴ λείπῃ τὸ εὐδοκιμεῖσθαι καὶ ταῖς πρώταις μετὰ θεὸν φύσεσι. ταῦτα εἰ μὲν πρὸς ἀξίαν ἐμνήσθη, τῆς τελείας ἡ χάρις, καὶ τὴν μιᾶς ἐν τοῖς τείσι θεότητος. εἰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἐνδεέστερον, ἔχει τὸ νικῶν καὶ οὕτως ὁ λόγος, εἴθε γὰρ ἀκριβεῖς παρασκεύασται, ὅτι νοῦ κρείττων, καὶ ἡ τῶν θεοπρεπῶν φύσις, μὴ ὅτι τῆς πρώτης καὶ μόνης, ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ἅπαντα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ, ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

α' Μὲν οὖν εἴποι τίς ἂν, ἐπικόπτων τὸν τόνδε τὸν λόγον αὐτῶν ἑτοιμότητα καὶ ταχυτῆτα καὶ δι' τοῦ τάχους ἐπισφαλὲς, ἐν πᾶσι μὲν πράγμασι, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς τόνδε θεοῦ λόγοις, ταῦτά ἐστιν. ἐπεὶ δὲ, τὸ μὴ ἐπιμαν, οὐ μέγα, ἐφάσον γὰρ καὶ τοῦ βουλομένου πανὸς, τὸ δὲ ἀνθεστάγειν τὸν ἑαυτῷ γνώμην ἀνδρὸς δύσνο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος, φόβῳ τῷ ἀπὸ θαρρήσαντες πυθμάτι, τῷ παρ' αὐτῶν μὲν ἀλαλαζομένῳ, παρ' ἡμῶν δὲ προσκυνουμένῳ, τοῖς ἡμετέροις τοῦδε τῆς θεότητος ἐπιλήψας αἱ τινές ποτε εἰσὶν, ὥς πόρρ' τινα τόπον ὑψηλοῦ τε καὶ ὄρειμον, εἰς φῶς προενέγκωμεν. οὐ δὲ ἄλλοτε μὲν σιωπήσαντες. τοῦτο γὰρ μόνον ἡμεῖς νεανικοί τε καὶ μεγαλόφρονες. νῦν δὲ καὶ μᾶλλον παρρησιαζόμενοι περὶ ἀληθείας, ἵνα μὴ τῇ ἐπιστολῇ, καθὼς γέγραπται, μὴ ὑποκείσθαι κατακείσθαι. διὸ τοῦ δὲ ὄντος λόγου παντὸς, τοῦ μὲν, τὸ οἰκεῖον κατασκευάζοντος, τοῦ δὲ, τὸ ἀλλότριον ἀναιρέοντος, καὶ ἡμεῖς ἐν οἰκείοις ἐκθέμενοι πρόσθεν, ὅπως τὰ τῶν ἐναντίων ἀναιρέσεται πειρασόμεθα. καὶ ἀμφοτέρα, ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων, ἵν' δυσωπήσαι γένηται τὰ λεγόμενα, ὡς πρὸς ὃν αὐτοὶ λόγον εἰσαγωγὴν ἐποιήσαν, πρὸς ὄξα πάντων ἀπλουστέρων ἢ δυνήθεστέρων. καὶ μὴ τῷ μήκει τοῦ λόγου διαχυθῇ τὰ νοούμενα, καθάπερ ὕδωρ οὐσωλῆνι σφιγγόμενον, ἀλλὰ κατὰ πεδίον χεόμενον καὶ λυόμενον. βρεῖς αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ θεοῦ. ἀναρχία καὶ πολυαρχία καὶ μοναρχία. αἱ μὲν οὖν δύο, παρὰ τῶν ἑλλήνων ἐπαίχθησαν, καὶ παραζήσωσαν, τὴν ἀναρχον, ἀπὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κτον, τό, τε φλύαρχον, σασιῶδες. καὶ ὅλως ἄνα-
ρχον· καὶ ὅλως ἄτακτον· εἰς ταυτὶ τὰ ἀμφότερα
φέρει Ἰ ἀταξίαν· ἢ ἢ εἰς λύσιν, ἀταξία τὰ με-
λέτη λύσεως· ἡμῖν ἢ μοναρχία Ἀ πιμώμενον.
μοναρχία δὲ οὐχ ἣν σὺ πδιγράφει πρόσω-
πον· ἔστι γὰρ καὶ Ἀ σὺ σασιάζον πρὸς ἑαυτό,
πολλὰ καθίσταται· ἀλλ' ἣν φύσεως ὁ μοτιμία
σωίσηστι· καὶ γνώμης σύμπνοια· καὶ ταυτὸ
τῆς κινήσεως· καὶ πρὸς τὸ σὺ τῶν ὄζ αὐτοῦ
σύνεδυσις· ὅπερ ἀμήχανον ἐὰν τ' ἐνιητ φύ-
σεως· ὡς τε καὶ ἀριθμῷ διαφέρη, τῇ ὄζουσίᾳ
μὴ τέμνεσθαι· δὲ ἔστι μονὰς ἀπ' ἀρχῆς εἰς
δυάδα κινηθεῖσα, μέχρι τελάδος ἔστη, καὶ ἔστι
ἔδιν ἡμῖν, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ Ἀ ἅγιον
πνεῦμα, ὁ μὲν, ἐνιήπωρ καὶ πεοβολεῖς,
λέγω δὲ, ἀπαθῶς, καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμά-
τως; τῶν δὲ, τὸ μὲν γέννημα· τὸ δὲ, προ-
βλημα· ἢ οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴς ταῦτα καὶ λέ-
σειεν, ἀφελὼν πάντη τῶν ὁρωμένων· οὐ γὰρ
δὴ ὑπόρχοιτ' ἂν ἀγαθότητος ἐπεῖν θαῤῥήσομεν
ὁ τῶν παρ' ἕλλησι φιλοσοφησάντων ἐπεῖν
τίς ἐτόλμησεν, οἷον κρατήρ τις ὑπόρρυη· σαν-
φῶς οὕτω σὶ λέγων, ἢ ὅς τῶδε πρῶτου αἰ-
τίου καὶ ἀδυτόρου φιλοσοφεῖ· μή ποτε ἀκό-
σιον πὼ γέννησιν εἰσαγάγωμεν, καὶ οἷον πεῖ-
τωμά τι φυσικὸν καὶ δυσκάθεκτον, ἥκιστα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦς τοῦ θεότητος ἐπινοίας πρέπον. δηλῶ
δὲ ὧν τῶν ἡμετέρων ὁρῶν ἱστάμενοι, τὸ ἀ-
γένητον ἑστάτωμεν, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ
τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὡς που φησὶν αὐ-
τὸς ὁ θεὸς καὶ λόγος. πότε τοῦτο; ἀεὶ τὸ
πότε τοῦτο. εἰ δὲ δεῖ τι καὶ νεανικῶς εἰ-
πεῖν, ὅτι ὁ πατὴρ πότε ὤν, ὁ πατὴρ; οὐκ ἴσω
ὅ τι οὐκ ἴσω. ὅσον οἶδα καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον. πάλιν δρῶντα με καὶ πάλιν ἀ-
φανεῖνοῦ μαι σοι. πότε ὁ υἱὸς γεγέννηται, ὅ-
τι ὁ πατὴρ οὐ γεγέννηται, πότε δὲ τὸ πνεῦ-
μα ἐκ τοῦ πορεύεται, ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ ἐκπορεύ-
εται. ἀλλὰ γεγέννηται ἀχρόνως καὶ ἀΐδιον λό-
γον. εἰ καὶ μὴ δυνάμεθα τὸ ἀΐδιον χρόνον πα-
ρασῆσαι, θέλοντες χρονικῶς ἐκφυγεῖν ἔμφα-
σιν. τὸ γὰρ ὅτι, καὶ πρὸ τοῦ δὲ καὶ μετὰ τοῦ-
τα καὶ ἀπαρχῆς, οὐκ ἄχρονα, καὶ ὅτι μάλι-
στα βιαζόμεθα. βουλοῦ εἰ τὸ παρεκτεινόμε-
νον τοῖς ἀϊδίοις διάστημα, τὸν αἰῶνα λαμβά-
νοιμεν. τὸ μὴ κινήσει ζωνὶ, μὴ δὲ ἡλίου φορᾷ
μορίζόμενον, καὶ μεμερισμένον. ὅπερ ὁ χρό-
νος. πῶς οἶδα οὐ σιωπάνταρχα, εἰ σιωπᾶ δια. ὅ-
τι ἐκεῖθεν, εἰ καὶ μὴ μετ' ἐκεῖνον. τὸ μὴ τὸ ἄπαρ-
χον, καὶ ἀΐδιον. τὸ δὲ ἀΐδιον, οὐ πάντως ἄπαρ-
χον, ἕως αὖ εἰς ἀρχὴν ἀναφέρηται τὸν πα-
τέρα. οὐκ ἄπαρχα οἶδα, τῷ αἰῶνι δῆλον δὲ τὸ

αἴτιον· ὡς οὐ πάντως πρεσβύτερον, τῶν ὧν
ἐστι αἴτιον· οὐ δὲ γὰρ τὸ φωτὸς ἥλιος· καὶ ἀνάφ
χά πως τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν σὺ μορμολυττῇ τοὺς
ἀστέρας· οὐ γὰρ ἐστὶ χρόνον τὰ ὄντα ὧν
ὁ χρόνος· πῶς οὖν οὐκ ἐμπαθὴς ἡ γέννησις.
ὅτι ἀσώματος· εἰ γὰρ ἡ σὺ σώματος ἐμπαθὴς,
ἀπαθὴς ἡ ἀσώματος· ἐρῶ δέ σοι αὐτὸν ἡνίκα μαι·
πῶς θεὸς, ἐκτίσμα· οὐ γὰρ θεὸς ὁ κτιζόμε
νον· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ταῦθα πάθος, αὐ σω
ματικῶς λαμβανόμενον· οἷον χρόνοι· ἔφεσις· ἀνα
τύπωσις· φοντὶς· ἐλπίς· λύπη· κίνδυνος· ἀστο
χία· διόρθωσις· ἃ πάντα καὶ πολέω πυ
πων, πολὺ πῶ κίνησιν, ὡς πᾶσιν δῆλον· θαῦ
μάζω δ' ὅλως μὴ τὸ τολμᾶς, σὺν δυνάμεσ
τινα σὺ νοεῖν· καὶ χρόνους κινήσεως· καὶ κινη
δύσας ἀμβλώσεως· ὡς ἂν γεννᾶν ἐγχωροῦν,
εἰ μὴ οὕτω γεγέννηκεν· ἢ πάλιν πλῶν δυ
νάς καὶ χρόσεῶν καὶ σύδρων γεννήσεις ἀ
παιρεθμούμενος, τούτων τινὶ τῶν γεννήσεων
ὑπάγειν πῶ θείαν καὶ ἀνεκλάλητον· ἢ μὴ τὸν
ὑὸν ἀναιρεῖν ἐκ τῆς καινῆς πόσεως· μὴ
οὐλ' ἐκεῖνο δύνασθαι σωιλεῖν, ὅτι ὦ διάφο
ρος ἡ κατὰ σάρκα γέννησις, σοῦ γὰρ σὺ τοῖς
τοῖς ἔνωσι θεοτόκον παρθένον, τοῦτο μὴ ἡ πνεῦ
μα γέννησις ὑβαλλάτουσα· μᾶλλον δὲ ὦ τὸ
ἓν μὴ ταυτ', τοῦτο μὴ τὸ γεννᾶν διάφορον.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τίς οὖν ἐστι πατὴρ οὐκ ἠργμένος; ὃς τις οὐ δὲ τὸ εἶναι ἤρξατο. ᾧ δὲ τὸ εἶναι ἤρξατο, τούτῳ, καὶ τὸ εἶναι παυτεί. οὐκοῦν πατὴρ ὕδωρ. ὁ γὰρ ἤρξατο. καὶ πατὴρ κυρίως, ὅτι μὴ καὶ υἱός. ὡς πᾶν καὶ υἱὸς κυρίως, ὅτι μὴ καὶ πατήρ. τὸ γὰρ ἡμέτερα, οὐ κυρίως. ὅτι καὶ ἀμφω. οὐ γὰρ τὸ δὲ μᾶλλον ἢ τὸ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν ἡμεῖς, οὐχ οὗτος, ὡς τε μερίζεσθαι, καὶ κατ' ὀλίγον ἀνθρωποι. καὶ ἴσως οὐ δὲ ἀνθρωποι, καὶ οἷοι μὴ τελειώμεθα. καὶ ἀφιέντες, καὶ ἀφιέμενοι. ὡς μάνασ' τὰς φύσεις λείπεσθαι ὀρφανὰς τῶν πραγμάτων. ἀλλὰ δὲ γέννησε φησὶν αὐτὸ καὶ τὸ γεγέννηται, εἰ ἄλλο ἢ ἀρχὴν εἰσάγει γεννήσεως. εἰ οὖν αὐ μὴ δὲ τοῦτο λέγωμεν. ἀλλ' εἰ ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένος. ἵνα σου ῥᾴδιος φύγωμεν τὰς πολυθεΐας ἐνστάσεις καὶ φιλοχρόνους. ἆρα γραφὴ ἀποίσεις καθ' ἡμῶν ὡς παραχαρατόντων εἰ τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀληθείας; ἢ πᾶσιν εὔδηλον, ὅτι πολλὰ τῶν χρονικῶς λεγομένων, σύμμαγμένως εἰς χρόνοις προφέρεται, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ συνηθείᾳ τῆς γραφῆς. οὐχ ὅσα τὸ παρελήλυθότος χρόνου μόνον ἐστὶν, ἢ τὸ παρόντος, ἀλλὰ καὶ ὅσα τοῦ μέλλοντος. ὡς τὸ, ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη. οὐ πω γὰρ ἐφρύαξαν τὸ. καὶ εἰ ποταμῷ διελθεῖ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σωνται ποδί, ὁ πόρ ὄδι διαβεβήκασι. καὶ μα
κρὸν αὖ εἴη πάσας ἀπαιρεῖσθαι τὰς τοιαύ
τας φωνὰς, αἳ τοῖς φιλοπόνοις τετήρηνται.
ἔστω μὲν δὴ τοιοῦτον. οἷον δὲ αὐτῶν καὶ κεῖνο,
ὡς λίαν δύσεις καὶ ἀνάλυτον. βουληθεὶς
φασὶ γὰρ γίνεσθαι, τὸν υἱὸν, ἢ μὴ βουλόμενος.
εἶτα δεσμοῦσιν ὡς οἷόν τε ἀμφοτέρωθεν, ἄμ
μασιν ἐκ χρυσοῦ ἀλλ' οὐ λίαν ἀθεροῖς. εἰ μὲ
γὰ οὐ θέλων, φασὶ τὸν τυραννεῖσθαι. καὶ τίς ὁ
τυραννήσας. καὶ πῶς ὁ τυραννηθεὶς, θεός. εἰ
δὲ θέλων, θελήσεως υἱὸς ὁ υἱός. πῶς οὖν ἐκ
τοῦ πατρὸς, καὶ κατεῖδόν τινα μετόπα τῶν θε
λήσιν αὐτὶ τοῦ πατρὸς ἀπαστάζουσιν. εἰ μὲ
οὖν ἔστω χρεῖαν αὐτῶν αὖ ἔστω λέγωσιν.
ἔξω τοῦ πάθους ἀποστάντες, ἀνθ' τῶν βού
λησιν καταφεύγοισιν. οὐ γὰρ πάθος ἡ βού
λησις. δεύτερον δὲ, ἴδωμεν, τὸ χρόνον αὐτῶ,
ὅ, τι λέγοισιν. ἀρίστον γὰρ αὐτοῖς συμπλακῆναι
πρότερον ἐκνυτόρω. οὐ δὲ αὐτὸς ὁ λέγων οὐ
χρεὼς ὅ, τι αὖ θέλης, ἐκ θέλοντος ὑπέσης τ
σοῦ πατρὸς; ἢ μὴ θέλοντος; εἰ μὲν γὰρ ὑβ. οὐ
θέλοντος τετυράννηται. τῆς βίας. καὶ τίς
ὁ τυραννήσας αὐτόν. οὐ γὰρ δὴ τῶ φύσιν εἰ
ρεῖς. ἐκείνη γὰρ ἔχει καὶ τὸ σωφρονεῖν. εἰ δὲ θέ
λοντος, ἀπόλωλέ σοι δι' ὀλίγας συλλεβὰς ὁ
πατήρ. θελήσεως γὰρ υἱὸς ἀλλ' οὐ πατρὸς ἀ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καπέφηνας· ἀλλ' ἴδοι τὸν θεὸν· μέτειμι καὶ τὰ κτίσματα, καὶ τὸ σὸν ὁρώτημα προσαιτῶ τῇ σῇ σοφίᾳ· θέλων ὑπέσχεσεν ὁ θεὸς τὰ πάντα ἢ διακαθαίς; εἰ μὴ διακαθαίς, κἂν ἰαῦθα ἢ τὸ ρανὸς, καὶ ὁ τυραννήσας· εἰ ὑβριζόμενος, ἐξέρει τῷ θεῷ, καὶ τὰ κτίσματα· καὶ σὺ πρὸ τῶν ἄλλων, ὁ τοιούτου ἀνθρέσκων λογισμοῦ, καὶ τοιαῦτα σοφιζόμενος· θελήσει γὰρ μέσα τοῦ κτίσου διαστειχίξεται· ἀλλ' ἔτοιμόν ἐστιν οἷ μὲν θέλων καὶ θέλησις· γεννῶν καὶ γέννησις· λέγων καὶ λόγος, εἰ μὴ μεθύομεν· τὰ μὴ, ὁ μεν ὑμεν νος, τὰ δὲ ὄντα, ἡ κίνησις· οὐκοῦν θελήσεως, τὸ θελητέον· οὐ γὰρ ἔπεται πάντως· οὐ τὸ γεννητέον, γεννήσεως· οὐ δὲ τὸ ἀκουστέον ἐκφωνήσεως, ἀλλὰ τοῦ θέλοντος· καὶ τοῦ γεννῶντος· καὶ τοῦ λέγοντος· τὰ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ πάντα ταῦτα, ὡ γέννησις ἐστιν ἴσως, ἡ τοῦ γεννᾶν θέλησις· ἀλλ' οὐδὲν μέσον, εἴγε καὶ τὸ δεξόμεθα ὅλως· ἀλλὰ μὴ καὶ θελήσεως κρείττων ἡ γέννησις· βούλει τί πεισαι ἔξω καὶ τὰ τοιαῦτα τολμᾶν· θέλων θεὸς, ὁ πατὴρ, ἢ μὴ θέλων· καὶ ὅπως ἀποφεύξῃ τὸν σὸν πόθον δέξιον· εἰ μὲν δὴ θέλων, πότε τοῦ θέλειν ἠργμένος, οὐ γὰρ πρὶν εἶναι· οὐ δὲ γὰρ ἴσῳ τι πρότερον· ἢ τὸ μὲν, αὐτοῦ θελῆσαι, τὸ δὲ θελητέον; μόρισον δὴ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πῶς δὲ οὐ θελήσεως μὴ οὔτος κατὰ σὲ πρό-
βλημα· εἰ δὲ οὐ θέλων, τί δ' βιασάμενον εἰς
δ' εἶναι· καὶ πῶς θεὸς εἰ δεδίασαι, καὶ τοῦ-
τα οὐκ ἄλλο ἢ αὐτὸ δ' ἐστὶν θεός· πῶς δῶν
φησὶ γεγόνηται πῶς ἔκτισαι, εἰ πρὶν ἔκτι-
σαι κατὰ σέ· καὶ γὰρ καὶ τῶν τῆς αὐτῆς
ἀποδείξεω· τάχα ἂν εἴδοις, βουλήσει καὶ λό-
γῳ· ἀλλ' οὐ πω λέγοις δ' πᾶν· πῶς γὰρ ὁρ-
γὴν διώαμεν ἔχειν ἡ βούλησις καὶ ὁ λόγος· εἴ
τι λέγεται λέγειν· ἃ γὰρ οὕτως ἀνθρωπος·
πῶς δῶν γεγόνη ϑ· οὐκ ἂν ἦν μεγάλη ἡ γό-
νησις, εἰ σοὶ κατελαμβάνετο ὃς οὐ δὲ πλὴν ἰδίαν
ἐποίη γόνησιν· ἢ μικρόν τι ταύτης κατεί-
λιφαν· καὶ ὅσον αἰσχύνη λέγειν· ἔπειτα
οἶει τὸ πᾶν πνώσκειν· πολλὰ ἀνάμοις πρό-
τρον, ἢ δύροις λόγου συμπήξεως· μορφώσε-
ως· φανερώσεως· ψυχῆς πρὸς σῶμα, δεσμόν·
νοῦ πρὸς ψυχήν· λόγου πρὸς νοῦν, κίνησιν·
αὔξησιν· φοφῆς ὀξομοίωσιν· αἴσθησιν· μνή-
μην· ἀνάμνησιν· ἄλλα ὀξῶν σωέστηκας· μὴ
ἵνα μὴ, τὸ σωαμφοτέρου ψυχῆς καὶ σώ-
ματος, ἵνα ᾖ, τὰ μεμερισμένα, τίνα δὲ ἀπαρ-
ἀλλήλων λαμβάνουσιν· ὧν γὰρ ὕστερον ἡ τε-
λέωσις, ϑύτων οἱ λόγοι μετὰ τῆς γεννήσεως·
εἰπὲ ἵνδυ· καὶ μὴ δὲ τό τε φιλοσοφήσης θεὸ-
γόνησιν· οὐ γὰρ ἀσφαλές· εἰ μὴ γὰρ πλὴν σὴν γ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νώσκεις, ὁ πάντων καὶ πλὴν τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ μὴ πλὴν
ἐστιν, πῶς πλὴν τοῦ θεοῦ; ὅσον γὰρ θεὸς ἀνοῦ δύνεται
μετέστερος, τοσόσον καὶ τῆς γεννήσεως ἀλλο-
πότερα ἡ ἄνω γέννησις. εἰ δὲ ὅλως μὴ ἐστὶ κατ-
ειλήπται, δῆλον ὅτι οὐ δεῖ γελεῖν ταῦτα, ὥρα
σοι πολλὰ διαγράφειν τῶν ὄντων, ἃ μὴ κατε-
λήφασι· καὶ πρό γε πάντων τὸν θεὸν αὐτόν·
οὐ δὲ γὰρ ὅτι ποτέ ἐστιν εἰπεῖν ἔχεις· καὶ εἰ λέ-
γεις τολμηρὸς εἶ καὶ τὰ πολλὰ μεγαλόψυ-
χος· καταβάλε σου τὰς ῥύσεις καὶ τὰς διαι-
ρέσεις, καὶ τὰς τομάς, καὶ ὡς τοῦδε σώμα-
τος διανοεῖσθαι τῆς ἀσωμάτου φύσεως, καὶ τά-
χα αὖ ἄξιόν σε διανοηθείης θεοῦ γεννήσεως.
πῶς γεγέννηται· πάλιν γὰρ ἐκ αὐτὸ φθέγ-
ξομαι δυσχεραίνων. θεοῦ γέννησις, σιωπῇ
τιμάσθω· μέγα σοι καὶ μαθεῖν ὅτι γεγέννηται·
ἐκ δὲ πῶς, ὃ ἀγγέλοις σύνοιδεν, μὴ ὅτι γε σοὶ
συγχωρήσομεν· βούλῃ παρασήσω δ' πῶς; ὡς
δῆλον ὁ γεννήσας πατήρ, καὶ ὁ γεννηθεὶς υἱός·
δ' ὑπὲρ τούτου, νέφει κρύπτει, πλὴν σὺν δια-
φθόνου ἀμβλυωπίαν· ὄντα οὕτω γεγέννηκεν,
ἢ οὐκ ὄντα· τῶν λυρημάτων τοῦδε ἐμὲ καὶ σὲ
ταῦτα· οἱ ἐκ μέν τι ἦμεν, ὡς περ σὺ τῇ ὀσφύϊ,
τοῦ Ἀβραάμ, ὁ λαβεῖ, ἐκ δὲ, γεγόναμεν· ὡς τε ἐξ
ὄντων, πρόπον τινὰ ἐκ ἡμέτερον, καὶ οὐκ ὄν-
των· σὺ αὐτίως τοῦδε πλὴν ἀρχεγόνον ὕλιω, ὑ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ποσῶς ἐν σαφῶς ὄν οὐκ ὄντων, καὶ τινὸς ἀ-
γνόητον ἀναπλάττωσιν· εἰ τοῦτο δὴ, σώφρο-
μον τῷ εἶναι, καὶ γνῶναι καὶ ἀπ' ἀρχῆς.
ὡς τοῦ δήσεις τὸ ἀμφίλογον ἔστιν ὁρῶ-
τημα· τί γὰρ τὸ ἀπ' ἀρχῆς προσβύτερον, ἵν' ἐ-
κεῖθεν θῶμεν τὸ εἶναί ποτε τοῦ μὴ εἶναι.
ἀμφοτέρως γὰρ τὸ ἀπ' ἀρχῆς λυθήσεται· εἰ
μή σοι καὶ ὁ πατὴρ, πάλιν ὁρῶν τῶν ἡμῶν
ὄν τῶν ἢ ὄν οὐκ ὄντ', κινδυνεύσειν ἢ δὶς
εἶναι, ὁ μὲν, πρὸ ὧν, ὁ δὲ, ὧν· ἢ τοῦ τὸν ὑφ' ἡμῶν
παθεῖν· ὄν οὐκ ὄντων εἶναι δύναται τὰ σὰ τῶν ἐ-
ρωτημάτων παίγνια· καὶ τὰς ἐκ ψάμμων
οἰκοδομάς, αἳ μὴ δὲ αὔραις ἵστανται· ἐπὶ μὲν
οὖν οὐδέτερον τούτων δέξομαι· καὶ τὸν ἐ-
ρώτησιν φημὶ τὸ ἄτοπον ἔχειν, οὐχὶ τὸ ἄπο-
ρον τὸν ἀπάντησιν· εἰ δέ σοι φαίνεται ἀνάγ-
καῖον εἶναι τὸ ἕτερον ἀληθεύειν ἐνδὶ πάντος
καὶ τὰς σὰς διαλεκτικὰς ἐπιλύψας, δέ-
ξαιμι τί μικρὸν ὁρώτημα· ὁ χρόνος, ἐν χρό-
νῳ, ἢ οὐκ ἐν χρόνῳ; εἰ μὴ ἐν χρόνῳ, τίνι ἔστιν·
καὶ τὶ παρὰ ἔστιν ὄντι· καὶ πῶς πολιέζον-
τι· εἰ δὲ οὐκ ἐν χρόνῳ, τίς ἡ πολιτεία χρό-
νον εἰσάγειν ἄχρονον; τὸ δὲ νῦν, ἐπὶ ψεύδομαι.
δὸς τὸ ἕτερον ἢ ἀληθεύεσθαι μόνον, ἢ ψεύδε-
σθαι· οὐ γὰρ ἀμφότερα, δώσομεν· ἀλλ' οὐκ ἐν
δέχεται· ἢ γὰρ ψευδόμενος ἀληθεύει, ἢ ἀλη-

θεύων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θούων φύσεται, πᾶσα ἀνάγκη. τί οὖν θαυμαστὸν, ὡς πρὸ τούτου συμβαίνει τὰ σαυτίπα, οὔπως ἐκείσε ἀμφότερα, φύδεσθαι. καὶ οὔτω σοι ὁ σοφὸς, ἡλίθιον ἀναφαίνεται. οὐ ἔτι μοι λύσον τῶν αἰνιγμάτων. σεαυτῷ δὲ γλυκωμένῳ παρῆς, πάρεφ ὑνῶ, ἢ οὐδέτερον. εἰ μὴ γὰρ καὶ παρῆς, καὶ πάρεφ, ὡς τίς καὶ τίνι. καὶ πῶς ὁ ἑὰς ἄμφω γεγόνατε, εἰ δὲ μηδέτερον τῶν εἰρημένων, πῶς σεαυτοῦ χωρίζῃ, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς διαζεύξεως. ἀλλ' ἀπαίδευτον τὸ τοῦδε τὸ σὸς, εἰ ἑαυτῷ πάρεστιν ἢ μὴ, ἐκλυπθαγμονεῖν. ταῦτα γὰρ ἐτῶ ἄλλων ὄχ ἑαυτῷ λέγεται. ἀπαιδευτότερον δὴ ἴσθι τὸ ἀπ' ἀρχῆς γεγεννημένον, εἰ ἴσῃ, πρὸ τῆς γεννήσεως ἢ οὐκ ἴσῃ, δίδυμον εἶναι. οὗτος γὰρ τοῦδε τῶν χρόνῳ διαιρετῶν ὁ λόγος. ἀλλ' ὁ ταυτόν φησι τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητόν. εἰ δὲ ἕτερον, οὐ δὲ ὁ υἱὸς τῷ πατεὶ ταυτόν. ὅτι μὲν φανερῶς ὁ λόγος οὗτος ἐκβάλλει τὸν υἱὸν τῆς θεότητος ἢ τῆ πατρός, τί χρὴ καὶ λέγειν. εἰ δ' ἀγέννητον τὸ σία θεῦ, τὸ γεννητὴ, ἢ τὸ σία. εἰ τὸ τοῦ ἐκείνου. ἴς αἱρεῖ λόγος. ἐλθὸ τί νῶ τῆ ἀσεβῶν ὁ πατρῶν βουλῷ ὦ καινὲ θεολόγε, εἰ πρὸ ἀσεβεῖν πάντως ἐπαιδεύθαναι. ἐπεὶ τὰ πῶς οὐ ταυτὸν λέγεις τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητόν. εἰ μὲν, τὸ μὴ ἐκπεσμένον, καὶ τῶ δέχε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μαι. οὐ γὰρ ταὐτὸν τῇ φύσει τὸ ἀνάρχῳ καὶ δι' κτιζόμενον. εἰ δὲ γεννητὸς καὶ δι' γεννηθέντος, δῆλον ὅτι ὀρθῶς λέγεται. ταὐτὸν γὰρ εἶναι πᾶσα ἀνάγκη. αὕτη γὰρ φύσις γεννήματος, ταὐτὸν εἶναι τῷ γεγεννηκότι κατὰ τὴν φύσιν. ἢ ἔστω πάλιν. πῶς λέγεις τὸ ἀγένητον, καὶ δι' γεννητόν. εἰ μὲν τὴν ἀγεννησίαν αὐτὴν καὶ τὴν γέννησιν, οὐ ταὐτόν. εἰ δὲ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, πῶς οὐ ταὐτὸν, ἐπεὶ καὶ τὸ ἄσοφον καὶ δι' σοφὸν, ἀλλήλοις μὲν, οὐ ταὐτά, τοῦδε ταὐτὸν δὲ δι' ἀνθρωπον. καὶ δι' οὐσίαν τέμνει. τοῦδε δὲ τὴν αὐτὴν δόσιν τέμνεται. ἢ καὶ τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον δόσια θεῖ. ἀλλ' εἰ εἶδος, τοῦ λαὶ δόσιαι θεοῦ, καὶ οὐ μία. ἢ σύνθετον ἐκ δύο τῶν τὸ θεῖον. οὐ γὰρ ἀστεῖ θέτος ταῦτα εἰ πρὸ οὐσίαι. ταῦτα μὲν οὐ φασι. κοινὰ γὰρ καὶ ἄλλων. ὃ δὲ μόνου θεοῦ καὶ ἴδιον, εἶδος οὐσία. δι' αὐ μὴ συγχωρήσαιεν ἢ. μόνα θεοῦ τὸ ἀγένητον, οἱ κὴ τὴν ὕλην κὴ τὴν ἰδέαν σωιεισάγοντες, ὡς ἀγέννητα. τὸ γὰρ μανθάνειν πορρῶ τόρω ῥίψω μεν σκόπος. τὴν ὕλην ἔστω μόνου θεοῦ. τί δὲ ὁ ἀδάμ, οὐ μόνος τὴν ἁσμα θεῦ; καὶ πάνυ φύσεις. ἃ ῥοῖν καὶ μόνος ἄνθρωπος; δι' δαμῶς. τί δὴ τοῦτο ὅτι μὴ ἀνθρωπότης ἡ τὴν ἁσμός. καὶ γὰρ καὶ τὸ γεννηθὲν ἄνθρωπος, δι' ὅτι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀλλ' ὁ γεννῶν τὸν μόνον θεὸν καὶ μόνος παῖς.
ἀλλὰ δέξαι καὶ τὸ γεννητὸν εἶναι θεὸν, ἐκ θε-
οῦ τοῦ, εἰκὼν λίαν εἰ φιλογέννητος. ἔπειτα πῶς
ἐστὶν θεὸς λέγεις. ἐπὶ τοῦ ὄντος θέσιν, ἀλ-
λὰ τὸν μὴ ὄντος ἀναίρεσιν. τὸ τοῦ μὴ ὑπάρχειν
αὐτῷ γέννησιν, ὁ λόγος δηλοῖ, οὐχ ὁ τὴν φύ-
σιν παρείς ἡσιν. οὐδὲ ὑπάρχει τὸ μὴ ἔχον γέν-
νησιν. ἴδε οὖν οὐσία θεοῦ. τῆς σῆς ἀφονοίας τὸ
τὸ λέγειν. ὃς πολυπλαγμονεῖς καὶ τὸν γέν-
νησιν. ἡμῖν δὲ, μέγα καὶ εἴποτε καὶ εἰς ὕδωρ
ἔδωρ μάθημα, λυθέντος ἡμῖν τοῦ ζόφου καὶ
τῆς παχύτητος, ὡς ἡ τοῦ ἀφθόνου δόξα-
σις. ἔδωρ μὲν οὖν καὶ νοείσθω καὶ ἐλπι-
ζέσθω τοῖς ἐκεῖ βούλῳ καθαιρομένοις. ἡμεῖς
δὲ τοῦ βου εἰπεῖν θαρρήσομεν, ὅτι εἰ καὶ μέγα
τῷ πατρὶ, τὸ μηδαμόθεν, ὡρμῆσθαι, οὐκ ἔλ-
λαττον τῷ υἱῷ, τὸ ἐκ τοιούτου παιδός. τῆς τε
γὰρ τοῦ αἰτίου δόξης μετέχει αὐ, ὅτι ἐκ τοῦ
αἰτίου, καὶ προσεστὶ τὸ τῆς γεννήσεως πρᾶ-
γμα τοσοῦτον καὶ οὐ τῷ σεβάσμιον, τοῖς μὴ πάν-
τη κεκαθαρτεσι καὶ ὑλικοῖς τὸν διάνοιαν.
ἀλλ' εἰ ταυτόν φασιν ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ κατ' οὐ-
σίαν, ἀγέννητος δὲ ὁ πατὴρ, ἔσται ἔδωρ καὶ
ὁ υἱός. καὶ λῶς εἴπερ οὐσία θεοῦ, τὸ ἀγέννητον,
ἵν' ἡ τις καινὴ μίξις, γεννητοαγέννητον. εἰ δὲ
πολὺ οὐσίαν ἡ διαφορὰ, ἴδε ἔδωρ ὡς ἰσχυρὸν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λέγεις· ἢ καὶ οὐ πατὴρ τοῦ πατρός· ἵνα μηδὲ
νὶ λείπῃ τοῦ υἱοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ ταυτὸν εἶ
καὶ τὴ οὐσίαν· ἢ δῆλον, ὅτι τῆς ἰδιότητος ἀκι
νήτου μενούσης, ζητήσομεν οὐσίαν θεοῦ· ἢ τίς
ποτέ ἐστιν, εἰ μὴ ζητήσομεν· ὅτι δὲ, ὅ ταυτὸν
ἀγέννητον καὶ θεὸς, ὧδε αὖ μάθοις· εἰ ταυτὸν
ἐστὶ, δῆλον πάντως, ἐπειδὴ τινὼν θεὸς, ὁ θεὸς,
τινῶν εἶναι καὶ ὅ ἀγέννητον, ἢ ἐπεὶ μηδενὸς
ὅ ἀγέννητον, μηδὲ τὸν θεὸν εἶναί τινων· τὸ
γὰρ πάντη ταυτὸ καὶ ὁμοίως ἐκφέρεται·
ἀλλὰ μὴν ὅ ἔνιον τὸ ἀγέννητον· τινῶν γὰρ καὶ
τινῶν θεὸς, ὁ θεός· πάντων γὰρ· πῶς οὖν αὖ
εἴη ταυτὸν, θεὸς, καὶ ἀγέννητον; καὶ πάλιν·
ἐπειδὴ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητὸν ἀντίκει
ται ἀλλήλοις, ὡς ἕξις καὶ στέρησις, ἀνάγκη καὶ
οὐσία σ' εἰσαχθῆναι ἀντικείμενα σ' ἀλλήλαις,
ὅ πῶς οὐδέδοται· ἢ ἐπειδὴ πάλιν αἱ ἕξεις τῶ
στερήσεων πρότεραι, καὶ ἀναιρεῖ καὶ τῶν ἕ
ξεων αἱ στερήσεις, μὴ μόνον προσβυτέραν εἶ
ναι τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὸν υἱοῦ, ἀλ
λὰ καὶ ἀναιρουμένου τὸν τοῦ πατρὸς, ὅ
σον ἐπὶ τοῖς σοῖς τοῦ θέσει· τίς ἔτι λόγος
αὐτοῖς τῶν ἀφύκτων· πάχε αὖ, ἐπ' ἐκεῖνο καὶ
ταφύγοιεν τελευταῖον· ὡς εἰ μὲν οὐ πέπαυ
ται τοῦ γεννᾶν ὁ θεὸς, ἀτελὴς ἡ γέννησις, καὶ
πότε παύσεται· εἰ δὲ πέπαυται, πάντως

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ ἤρξατο· πάλιν οἱ σωματικοί, τὰ σωματικά· ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀΐδιον αὐτῷ τὸ γενέσθαι ἢ μὴ, οὐ πω λέγω, ἕως αὖ, τὸ περὶ πάντων βασανῶν γενέσθαι, ἀκριβέστερον ἐπισκέψωμαι. οὐχ ὁρῶ δὲ, τίς ἡ ἀνάγκη τὸν λόγον· εἰ γὰρ ἤρκται κατ' αὐτοὺς τὸ παυσόμενον, οὐκ ἤρκται πάντως τὸ μὴ παυσόμενον· τί δίνω ἀσφαλοῦσθαι πρὸς ψυχῆς, ἢ τῆς ἀγγελικῆς φύσεως· εἰ μὴ ἤρκται, καὶ παύσεται· εἰ δὲ τὸ παύσεται, δῆλον ὅτι κατ' αὐτοὺς, τὸ δὲ ἤρκται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἤρκται, καὶ τὸ παύσεται· οὐκ ἄρα ἤρκται κατ' αὐτοὺς τὸ παυσόμενον. ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος λόγος, ὡς πρὸ ἵππου καὶ βοὸς καὶ ἀνθρώπου, καὶ ἑκάστου τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος, εἷς λόγος ἐστὶ, καὶ ὁ μὲν αὐτὸ μετέχει τοῦ λόγου, τοῦτο καὶ κυρίως λέγεται, ὁ δ' αὖ μὴ μετέχει, τοῦτο ἢ μὴ λέγεται, ἢ μὴ κυρίως λέγεται, οὔτω δὲ καὶ θεὸς μίαν οὐσίαν εἶναι καὶ φύσιν καὶ κλῆσιν καὶ ἐπινοίας ἔχει διαιρουμένας σὺν διαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματα· καὶ ὁ μὲν αὐτὸ κυρίως λέγεται, τοῦτο καὶ ἐστὶν θεὸν, ὁ δ' αὖ ἢ κατὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀληθῶς ὀνομάζεται· εἰ πρὸ μὲν οὐ ὀνόμασιν, ἀλλ' αὐ πράγμασιν ὄντων ἡμῖν ἡ ἀλήθεια· οἱ δὲ, ὡς πρὸ δεδοικότες, μὴ πάντα κυρίως κατὰ τῆς ἀληθείας, θεὸν μὴ, εἶναι τὸν ὑὸν ὁμολογοῦσιν, ὅταν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βιαθῶσι τῷ λόγῳ καὶ ταῖς μαρτυρίαις. μόνυμον δὲ, καὶ μόνης κοινωνοῦντα τῆς κλήσεως. ὅταν δὲ αὐθυποφορῶμεν αὐτοῖς, τί δὴ ὁ κυρίως θεὸς, ὁ υἱὸς, ὡς πρὸ ὀλίγου ἐγράμμεθα; πῶς δὴ θεὸς, εἰ μὴ κυρίως θεός. Εἰ γὰρ κωλύοιεν φασὶ καὶ ὁ μόνυμος ταῦτα εἶναι, καὶ κυρίως ἀμφότερα λέγεσθαι, καὶ προσίσοισιν ἡμῖν, τὸν κοινὸν τὸν χρυσοῦν καὶ τὸ θαλάττιον. ὁ μόνυμός τε ὄντα, καὶ κυρίως λεγόμενα. ἔστι γὰρ Ἕν καὶ τοιοῦτον εἶδος ἐν τοῖς ὁμωνύμοις. καὶ ἑτέρου ἄλλο τῇ αὐτῇ προσχρῆται προσηγορίᾳ, καὶ μετέχει ταύτης ἐπίσης, τῇ φύσει διεστηκός. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ὡς ἔλαττον, δύο φύσεις τιθεῖς ζῶον τὸν αὐτὸν προσηγορίαν. οὐδὲν ἀμείνω τὸν ἑτέραν τῆς ἑτέρας εἰσάγεις. οὐ δὲ τὸν μὲν, πρότερον. τὸν δὲ, ὕστερον. οὐ δὲ τὸν μὲν, μᾶλλον, τὸν δὲ, ἧττον οὐδὲν. οὐθ' ὁ πρὸ λέγεται. ὁ δὲ γαρ τι συνέζευκτο τὸ τοῦτον παρέχον αὐταῖς τὸν αὐάγκιον. οὐ γὰρ ὁ μὲν, μᾶλλον κύων. ὁ δὲ, ἧττον τοῦ ἑτέρου κυνὸς, οἷον ὁ θαλάττιος τοῦ χρυσοῦ. ἢ ὁ χρυσοῦς ἔμπαλιν τοῦ θαλαττίου. διὰ τί γὰρ ἢ κατὰ τίνα λόγον. ἀλλ' εἰ ὁ μεταμίμοις πράγμασι καὶ διαφόροις, ἡ κοινωνία τῆς κλήσεως εἰ ταῦθα δὲ, τῷ θεῷ παραζεύγνυς ὁ σεβάσμιον. καὶ ὁ ζῶον πάθεν οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σίαν εἶναι καὶ φύσιν· οὐ μόνον θεοῦ· καὶ οἱο
νεὶ φύσις θεότητος· εἶτα τῷ πατεὶ μὲν τὸ
το διδὸς, υἱὸν δὲ ἀποδοξῶν καὶ ὡσαύτω
θεὶς, καὶ τὸ δεύτερα νέμων αὐτῷ τὴν τιμὴν καὶ τὴν
προσκυνήσεως καὶ ἐν ταῖς συνλαβαῖς χρεῖζε
τὸ ὅμοιον, τῷ πράγματι πλὴν θεότητα πρω
κόπτεις, καὶ μεταβαίνῃς καὶ κοινωνίας ἀφ' τῆς
ἴσον ἐχούσης ὁμωνυμίας, ἀδὴ πλὴν τὰ
μὴ ἴσα συνδέσθαι· ὡς τὸ γραπτὸς σοι καὶ
ὁ ζῶν ἄνθρωπος μᾶλλον, ἢ οἱ τὴν ὡσαύτω δεύγμα
τος κοινῶν τῇ θεότητι ἀπολαμβάζουσιν· ἢ, δὸς
ἀμφοτέροις ὡς πρὸς πλὴν κοινωνίαν τῆς κλη
σεως, οὐ πω δὲ καὶ πλὴν ὁμοτιμίαν τῆς φύσε
ως· εἰ καὶ διαφέρουσι ταύτας εἰσάγεις, καὶ κα
τὰ λέλυκάς σου τὸν κανόνα οὓς ἐξ ἐνέρδε καὶ
τὰ τῆς ἀνισότητος· τί γὰρ ὄφελος τῆς ὁμω
νυμίας, εἰ τὸ ἰσότιμον μὴ ἔχοιεν οἱ παρὰ θεῷ
διαιρούμενοι· οὐ γὰρ ἵνα ἰσότιμα δείξῃς, ἀλλ'
ἵνα ἀνισότιμα, πρὸς πλὴν ὁμωνυμίαν, καὶ τὸν
κανόνα καταφύγες· πῶς ἀνῆλς ἐλέγχεσθαι μᾶλ
λον καὶ ἑαυτῷ μαχόμενος καὶ θεότητι· εἰ
δὲ λεγόντων ἡμῶν ὅτι τῷ αἰτίῳ μείζων
ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ, προσλαβόντες πλὴν, ἢ δὲ,
αἴτιον φύσει πρότασιν, ἔπειτα ἢ μείζονα
τῇ φύσει σιωπάτωσιν, οὐκ οἶδα πότερον ἑαυ
τοὺς παραλογίζονται, ἢ ἡμᾶς πρὸς ὃς ὁ λό-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τος· οὐ γὰρ ἁπλῶς ὅσα κατά τινος λέγε-
ται, ταῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου τούτῳ
ἐνδήσεται· ἀλλὰ δῆλον κατὰ τίνος· καὶ τίνα· ἐ-
πεὶ τί κωλύει κἀμὲ, ταύτην πρότασιν ποιη-
σάμενον, τὸν ὅλον ὁ πατὴρ μείζων τῇ φύσει,
ἔπειτα προσλαβόντα τὸ, φύσει δὲ οὐ πάν-
τως μεῖζον οὐ ὃ πᾶρ, ἀντεῦθεν συναγαγεῖν ὅ
μεῖζον, ὁ πάντως μεῖζον· ἢ ὁ πᾶρ, ὁ πάντως
πᾶρ· εἰ βάλῃ ὃ ὅπως· ὁ θς, ὁσία, ἡ ὁσία ὃ, ὁ πάν-
τως θεός· ὅ ἐξῆς αὐτὸς συνάγε· ὁ θεὸς, ὁ πάν-
τως θεός· ἀλλ' οἶμαι παρὰ τὸ πᾶν καὶ ἁπλῶς
ὁ παραλογισμὸς οὗτος, ὡς ἴδοις τοῦδε ταῦτα
τεχνολογεῖν συνῆθες· ἡμῶν γὰρ ὅ μεῖζον τῇ
τοῦ αἰτίου φύσει διδόντων, αὐτοὶ τὸ τῇ
φύσει μεῖζον ἐπάγουσιν· ὡς πῦρ αὖ εἰ καὶ λε-
γόντων ἡμῶν, ὅτι ὁ δεῖνα νεκρὸς ἄνθρωπος,
ἁπλῶς ἐπῆγον αὐτοὶ ὅν ἄνθρωπον· ἐκεῖνο δὲ
πῶς παραβράμω μὴν οὐδενὸς ἧττον τῶν
εἰρημένων ὄν ἀξιάσασον· ὁ πατήρ φασιν οὐ
σίαν ἢ ἐνέργειάν ὄνομα ὡς ἀμφοτέρων δεῖ
ἡμᾶς δήλους ὄντας· εἰ μὲν οὐσίαν φήσομεν, συν-
θετοὺς ἐτεροούσιον εἶναι τὸν υἱόν· ἐπεὶ
δὴ μία μὴ οὐσία θεοῦ ταύτην ὃ, ὡς οὖν τοι, προ-
κατέλιπον ὁ πατήρ· εἰ δὲ ἐνέργειαν, ποίημα
σαφῶς ὁμολογήσοντας, ἀλλ' οὐ γέννημα· ὁ
γὰρ ὁ ἐνεργῶν ἐκεῖ πάντως καὶ τὸ ἐνεργού-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μενον· καὶ πῶς ὦ τοιοῦτο πάντων τὸ τοι-
αῦτα ἐπιμελούμενον, θαυμάζω φίλοι· σφόδρα αὖ ἡδέ-
ωθην ὑμῶν καὶ αὐτὸς τῷ διαίρεσιν, εἰ τῶν δύο
τὸ ἕτερον δέξασθαι ἴσως ἀναγκαῖον, ἀλλὰ μὴ
τὰ δύο διαφυγόντα, τέτον εἰπεῖν ἀληθέστε-
ρον· ὅ τι οὔτε οὐσίας ὄνομα ὁ πατὴρ ὦ σοφώ-
τατοι, οὔτε ὀργῆς· χώσεως δὲ καὶ τοῦ
πῶς ἔχει πρὸς τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ, ἢ ὁ υἱὸς πρὸς
τὸν πατέρα· ὡς γὰρ παρ' ἡμῖν αἱ κλήσεις αὐ-
τοῖς τὸ γνήσιον καὶ οἰκεῖον γνωρίζουσιν, οὕτω
καὶ κεῖνοι τὸ γεννημάτων πρὸς τὸ γεννη-
τικὸν, ὁμοφυΐαν σημαίνουσιν· ἔστω δὲ ὑμῶν
χάριν καὶ ὅσα τοῖς ὁ πατήρ· σωτεσάξει τὸν
υἱὸν, οὐκ ἄλλο τι ἀνάτα τὰς κοινὰς ἐν-
νοίας, καὶ τὴν τῶν κλήσεων τούτων δυνά-
μιν· ἔστω καὶ ὀργῆς, εἰ δοκεῖ· οὐ δὲ
οὐ πῶς ἡμᾶς αἱρήσετε· αὖ δὲ δοκεῖ ὀργι-
κὸς αὐ ἔνι τὸ ὁμοούσιον· ἢ καὶ ἄτοπος ἄλλως
πῶς, ἢ τῆς τοῦδε δοκεῖ ὀργῆς ὑπόλημψι-
ν ὁρᾶς ὅ πως ὑμῶν καὶ κακομαχεῖν ἐθελόν-
των, τὰς τροφὰς διαφθείρομεν; ἐπεὶ δέ σου
τὸ τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς τροφαῖς ἅμα-
χον ἔγνωμεν, ἴδωμεν σου καὶ τὸν ἐκ τῶν θεί-
ων λογίων ἰσχύν· αὖ ἄρα δέξη καὶ τοῦθον πεί-
θειν ἡμᾶς· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐκ μεγάλων καὶ ὑψη-
λῶν τῶν φωνῶν, τὸ ὑοῦ τὸν θεότητα καὶ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πειλήφαμεν, καὶ κηρύσσομεν: Ἰνῶν, τούτων;
τῆς θεὸς, τῆς λόγος, ὁ ὢν ἀρχή, ὁ μετὰ τῆς ἀρ-
χῆς· ἡ ἀρχὴ· ὢν ἀρχὴ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λό-
γος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· καὶ
μετὰ τοῦ ἡ ἀρχὴ, καὶ ὁ καλῶν αὐτὴν ἀρχὴ γε-
νέσιν ἀρχήν· ἐπὶ δὲ υἱὸς μονογενὴς· ὁ μονογε-
νὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πρὸς, ἐκεῖνος ἐξη-
γήσατο· ὁ δὸς· ἀλήθεια· ζωή· φῶς· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς,
καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· καὶ ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσ-
μου· σοφία· δυνάμις· χριστὸς· θεοῦ δυνάμις, καὶ
θεοῦ σοφία· ἀπαύγασμα· χαρακτὴρ, εἰκὼν·
σφραγὶς· ὡς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ
χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ εἰκὼν
τῆς ἀγαθότητος· καὶ εἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ τὸ
φάσιν ὁ θεός· κ.τ.λ. βασιλεὺς· ὁ ὢν· ὁ παντο-
κράτωρ· ἔβρεξε κύριος, πῦρ παρὰ κυρίου·
καὶ ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βα-
σιλείας σου· καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχό-
μενος· καὶ ὁ παντοκράτωρ, σαφῶς τοῦτο τὸ
ὑπὸ λεγόμενα· καὶ ὁ σὺ τοῦτο τοῖς δεῖ δωρά-
μενος· ὧν οὐδὲν ἐπίκτητον, οὐ δὲ ὕστερον τῷ υἱῷ
προσγενόμενον, ἢ τῷ πνεύματι· ὡς πρὸ, οὐ
αὐ τῷ τῷ πατρί· οὐ γὰρ ἐκ προσθήκης φα-
νέλφον· οὐ γὰρ ἦν ὅτι ἄλογος ἦν· οὐ δὲ ἦν ὅ
τι οὐ πατήρ· ἀ δὲ ἦν, ὅτι οὐκ ἀληθής· ἢ ἄ-
σοφος, ἢ ἀδύνατος, ἢ ζωῆς ἀσθενής· ἢ λαμπρὸ

τητος. ἢ ἀγαθότητος. σὺ δέμοι καταείθμει πρὸς ταῦτα, τὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ῥήματα. ὁ θεός μου καὶ θεὸς ὑμῶν. ὁ μείζων. τὸ ἔκπτισι. τὸ ἐφίνησι. τὸ ἤγιασεν. εἰ βάλῃ ὃ καὶ δῶλον καὶ τὸ ὑπήκοον. ὃ, δέδωκε, ὁ, ἐμάθε. ὁ εὐ τέταλθ. ὁ ἀπέσταλθ. τὸ μὴ δυνάσθαι ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιεῖν, ἢ λέγειν, ἢ κρίνειν, ἢ δωρεῖσθαι, ἢ βουλεύεσθαι. ἔτι δὲ καὶ ταῦτα. πὼ ἀγνοιαν. πὼ ὀλιγοπιστίαν, πὼ δύχην, πὼ δρῶ/τησιν. πὼ προκοπήν. πὼ τελείωσιν. πρόσθες εἰ βάλῃ καὶ ὅσα βούτων τα πεινότδρα. ὁ ὑπνοῶ, ὁ πεινῶ. τὸ κοπιῶ. ὁ δακρύειν. ὁ ἀγωνιῶ, ὁ ὀλιγοδέεσθαι. τάχα δ' αὖ, ὀνῇ δίσαις καὶ ὁ νεκρὸν, καὶ ὁ θανάτου. τῆς γὰρ ἔγερσιν καὶ πὼ ἀνάληψιν παρήσειν μοι δοκεῖς, ἐπειδή τι καὶ πρὸς ἡμῶν εὐ τούτοις εὑρίσκεται. πολλὰ δ' αὖ ἔτι συνεμολογήσαις εἰ βάλοιο συνιθέναι τ' ὁμώνυμον σοὶ θεὸν καὶ παρέπραττον, ἡμῖν ὃ ἀληθινὸν καὶ ὁμότιμον ὃ παῖδ' βούτ' αὖ ἕκαστον, ὁ χαλεπὸν μὴ καὶ καὶ μόρος ἐπεξιόντα, ὀβρεῖαθ' σοὶ πρὸς ὁ βυσβέσαν, καὶ ἀνακαθαίρειν ὁ εὐ τοῖς γράμμασι πρόσκομμα, εἴγε προσπαίῃς ὅν τως ἀλλὰ μὴ ἑκὼν κακουργεῖς. εὖ δὲ κεφαλαίῳ, τὰ μὲν, ὑψηλότδρα, πρόσαγε τῇ θεότητι, καὶ τῇ κρείττονι φύσει. πάθων καὶ σω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ματος· τὰ δὲ, τὰ πεινῶ τὸ δρα, τῷ σῳ θέλω, καὶ
δι' σὲ κενωθέντι καὶ σαρκωθέντι· οὐδὲν
ὑ χέιρον εἰπεῖν, καὶ ἀνθρωποθαθείν· εἶτα καὶ
ὑψωθέντι· ἵνα σὺ τὸ τῶν δογμάτων σε σαρκω
κὸν καὶ χαρακτηρεῖς καταλύσας, μάθῃς ὑ
ψηλότερος εἶναι, καὶ σῳ ανιᾶσθαι θεότητι,
καὶ μὴ θεῖς ἐρωμένοις ἀνατομάς, ἀλλὰ συν
νεπαίρη τοῖς νοουμένοις· καὶ γνώσεως ἵς μὴ
φύσεως λόγος· ἵς δὲ λόγος οἰκονομίας· οὗ
τος ἢ ὁ ναῦς σοι καταφερόμενος, ἦν ὅτε καὶ
ἀνῳδὸς σὲ ἦν· ὁ ναῦς ἀνθρωπος, καὶ ἀσῶθεις
ἰῶ· ὁ μὴ ἦν, διέμενεν· ὁ δὲ οὐκ ἦν προσέλαβεν·
εἰ ἀρχὴ ἦν αἰτίως· τίς γὰρ αἰτία θεοῦ· ἀλ
λὰ καὶ ὕδωρ γέγονε δι' αἰτίαν· ἡ δὲ ἦν, τὸ σὲ,
σωθῆναι τὸ βεῖσιν, ὃς δι' ἐῶν πολυφονεῖς
θεότητα, ὅλη πῶ σὴν παχύτητα καταδέ
ξατο, δι' μέσου νοὸς, ὁ μὲ λήσας ἀρκί, καὶ γε
νόμενος ἀνθρωπος ὁ κόσμω, θεὸς, ἐπειδὴ συν
ανεκράθη θεῷ, καὶ γέγονεν εἰς, τὸ κρείττονος
ἐνικήσαντος, ἵνα γελάσωμεν τοσοῦτον θεὸς,
ὅσον ἐκεῖνος ἀνθρωπος· ἐγελνήθη μὲν, ἀλλὰ καὶ
ἐγελνήνετο· ἐκ γυναικὸς μὴ, ἀλλὰ καὶ παρθέ
νου· τὸ, ἀνθρώπινον· ἐκεῖνο, θεῖον· ἀπάτωρ οὐ
τοῦ ἦν, ἀλλὰ καὶ ἀμήτωρ ἐκεῖ ἦν· ὅλον τὸ
τὸ θεότητος· ἐκυοφορήθη μὴ, ἀλλ' ἐγνώσθη
πεθφήτη, καὶ αὐτῷ κυοφορουμένῳ, καὶ προ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σμερῶν τε. τοῦ λόγου δ' ἐν ἐγλύφω. ἐκπαρῆγα
νώθη μὲν, ἀλλ' ἀποπαρηγανοῦται τὰ τ' τα
φῆς αἰνιττόμενος. εἰ φάτνη μὴ ἀνεκλίθη, ἀλλ'
ὑπ' ἀγγέλων ἐδοξάθη, καὶ ὁ τόκος ἀστέρος ἐμη
νύθη. καὶ τὸν μάγων προσκυνήθη. πῶς
σὺ προσπαίδς τῷ βλεπομένῳ, μὴ σκοπῶν
τὸ νοούμενον. ἐφυγαδεύθη μὴ εἰς αἴγυπτον,
ἀλλὰ φυγαδεύθη τὰ αἴγυπτίων. οὐκ εἶχεν εἶ
δος οὐδὲ κάλλος παρὰ ἰουδαίοις, ἀλλὰ τῷ
δαδὶ, ὡραῖος ἦν καὶ μέλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν
ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐκεῖ τοῦ ὄρους. ἀστράπτει, καὶ
ἡλίου φωτοειδέστερος γίνεται, τὸ μέλλον μυ
σταγωγῶν. ἐβαπτίσθη μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀ
μαρτίας ἔλυσεν ὡς θεός. ἀλλ' ἵνα ἁγιάσῃ τὰ
ὕδατα. ἐπειράσθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐνίκη
σεν ὡς θεὸς, ἀλλὰ θαρρεῖν διακελεύεται, ὡς
κόσμον νενικηκώς. ἐπείνησεν, ἀλλ' ἔθρεψε χι
λιάδας. ἀλλ' ἄρτος ἐστὶ ζωτικὸς καὶ οὐρανί
ος. ἐδίψησεν, ἀλλ' ἐβόησεν, ἐάν τις διψᾷ, ὀρ
χέσθω πρός με καὶ πινέτω. ἀλλὰ καὶ πηγάζ
ειν ὑπέσχετο τοὺς πιστεύοντας. ἐκπαίσας,
ἀλλὰ τῶν κακιῶν καὶ πεφορτισμένων
ἐστὶν αὐτὰ παῦσις. ἐβαρύνθη μὲν ὕπνῳ, ἀλλ' ἐ
πὶ πελάγους κουφίζει. ἀλλ' ἐδέθη πμᾶ πνεύ
μασιν. ἀλλὰ πέφυκεν κουφίζει βαπτιζόμενον.
δίδωσι τέλος, ἀλλ' ὀξὺ χρέος, ἀλλὰ βασιλεύ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τ' ἀπειτοιούτων. σαμαρείτης ἀκούει καὶ δαι
μονῶν, τολλὰ σώζεται τ' ἀφ' ἱ λεῖ μ' κατα βαί
νοντα, καὶ λυσᾶς πόδι πεσόντα. τολλὰ ὑπὸ
δαι μόνων ἐπιγνώσκεται. καὶ ἀπελαύνει δαί
μονας. καὶ λεγεῶνας πνευμάτων βυθί
ζει. καὶ ὡς ἀστραπὴν ὁρᾶ πίπτοντα τὸν ἀρχη
γὸν τῶν δαιμόνων. λιθάζεται, ἀλλ' οὐχ ἁλί
σκεται. προσεύχεται, ἀλλ' ἐπακούει. δια
κρύει, ἀλλὰ παύει διάκρυον. βρῶτα τοῦ τέ
θειται λάζαρος, ἄνθρωπος γὰρ ἦν. ἀλλ' ἐγέ
ρει λάζαρον. θεὸς γὰρ ἦν. πω λεῖται καὶ λί
αν βώνως, τειάκοντα γὰρ ἀργυρέων, ἀλλ' ἐ
ξαγοράζει κόσμον, καὶ μεγάλης τιμῆς, τ' ἰδίου
γὰρ αἵματος. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἄγε
ται, ἀλλὰ ποιμαίνει τὸν ἰσραήλ. νῶ δὲ καὶ πᾶ
σαν τὴν οἰκουμένην. ὡς ἀμνὸς ἄφωνος, ἀλ
λὰ λόγος ἐστί, φωνὴ βοῶντος, ἐν τῇ ἐρήμῳ κα
τεπέλλομένος. μεμαλάκισται καὶ τεφραω
μάτισται, ἀλλὰ θεραπεύει πᾶσαν νόσον καὶ
πᾶσαν μαλακίαν. ἐπὶ τὸ ξύλον ἀνάγεται,
προσπήγνυται. ἀλλὰ ᾧ ξύλῳ τῆς ζωῆς ἀπο
καθίστησιν. ἀλλὰ σώζει καὶ λῃστὴν συσταυρού
μενον. ἀλλὰ σκοτίζει πᾶν τ' ὁρώμενον. ὀξος
ποτίζεται. χολὴν βρωματίζεται. τίς; ὁ τὸ
ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλών, ὁ τ' πικρᾶς γλυκέ
ως καταλυτής. ὁ κλυκασμὸς καὶ ὅλος ἐπι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θυμία. παραδίδωσι πῶς ψυχὴν, ἀλλ' ὀξοῦσι
αν ἔχει πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ἀλλὰ καταπέ
τασμα ῥήγνυται. τὰ γὰρ ἄνω παραδείκνυ
ται. ἀλλὰ πίστραι ὀλίγον θ. ἀλλὰ νεκροὶ πρὸς
γείρονται. ἀποθνήσκει, ζωοποιεῖ δὲ, καὶ κατα
λύει τῷ θανάτῳ, τὸν θάνατον. θάπτεται, ἀλλ'
ἀνίσταται. εἰς ἅδου κάτεισιν, ἀλλ' ἀνάγει ψυ
χάς. ἀλλ' εἰς οὐρανοὺς ἀνεισιν, ἀλλ' ἥξει κεῦναι
ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τοὺς τοιούτους βα
σανίσαι λόγοις· εἰ ταῦτα ἐμποιεῖσι τὸ πολύ
νυς πῶς ἀφορμὴν, ἐκεῖνά σου λύετω πῶς πολύ
νιν. ταῦτα τοῖς ἀνιγμαλωσαῖς παρ' ἡμῶν
οὐχ ἑκόντων μὴν, ὁ γὰρ ἡδὺ τοῖς πιστοῖς ἀδο
λεσχία καὶ λόγων ἀνάθεσις, ἀρ' κεῖ γὰρ ἡ εἰς
ἀνὴ κείμενος; πλὴν ἀνακαίως ὁρᾷ τοὺς ἐμ
πίπτοντας. ἐπεὶ ἡ ὁρᾷ τὰς νόσους, τὰ φαρ
μακα. ἵν' εἰδῶσι μὴ πάντα ὄντες σοφοὶ, μὴ ὁ,
ἀπήτητοι τὰ τοιαῦτα καὶ κενοῦντα τὸ θυαγ
γέλιον. ὅταν τὸ τῆς λόγος δυνατὸν προσαλ
λώμεθα τὸ πιστεύειν ἀφεντες, καὶ τὸ τοῦ πνεύ
ματος ἀξιόπιστον ταῖς ζητήσεσι λύσωμεν, εἶ
τα ἀπηνθῆ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων,
ὁ λόγος, ἀπηνθήσεται δὲ πάντως, ἀπὸ ἀθε
νοῦς ὀρχάνου τῆς ἡμετέρας διανοίας ὁρμώ
μενος, τί γίνεται. τὸ ἀσθενὲς τοῦ λόγου, τὸ μυ
στηρίου φαίνεται. καὶ οὕτω κένωσις τοῦ σαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρου· ὁ τοῦ λόγου κομψὸν ἀναλείκνυται, ὡς
μὴ παύλῳ δοκεῖ· ἡ δὲ πίστις, τοῦ κεκθ' ἡμᾶς λό
γου τελήρωσις· ὁ δὲ ἀναστέλλων σωμδέσμους,
καὶ λύων κρατούμενα, ὁ καὶ ἡμῖν ἐνδὶ νοῶ
ἀγαπῶν, δεῖ λῦσαι σφαγγαλιὰς βιαίων δογ/
μάτων, μάλιστα μὲν καὶ βύβλου μεταβαλὼν,
ποιήσει πιστοὺς ἀνθ' τελωλόγων, καὶ χρίστα
νοὺς, ἀνθ' ὧν νῶν ὀνομάζονται· τοῦτο δὴ μὴ πα
ρακαλοῦμεν, δεόμεθα τοῦδὲ χριστοῦ, καταλ
λάγητε τῷ θεῷ· καὶ ὁ πνεῦμα μὴ σβέννυτε,
μᾶλλον δὲ, καταλλαγείη χριστὸς ὑμῖν, καὶ ὁ
πνεῦμα ὀφὲ γοῦν ἀναλάμψειεν· εἰ δὲ λίαν ἐν
ζητε φιλονείκως, ἀλλ' ἡμεῖς γε σώζοιμεν ἡ/
μῖν αὐβῖς πνεῦ τειάσθαι, μὴ τοῦ τῆς
τειάσθς σωζοίμεθα· μεύοντες
εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκο
πον· μέχρις ἀναλεῖ
ξεως τελεω
τθάς
τῶν ποθου/
μένων· εἰ αὐτῷ
χριστῷ ὧ κυ
ρίῳ ἡ
μῶν· ὧ ἡ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶ/
νας ἀμήν.

ΓΡΗΓΟ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΠΕΡΙ ΥΙΟΥ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

πειθήσοι τὰς μὲν ἐκ τῶν λοιπομῶν
ε στροφὰς καὶ πολυκὰς ἱκανὸς δι-
σείσα μεν τῇ διωάμῃ τοῦ πνεύμα-
τος, τὰς δὲ παρὰ τῶν θείων γραφῶν σὺ τά-
σεις τὸ μὴ ἀνπιθέσεις, αἷς οἱ τοῦ γράμματος ἱε-
ρόσυλοι, καὶ ἐν νοῶ τῆς γεγραμμένως
κλέπτοντες, τοὺς πολλοὺς σφετερίζονται,
καὶ πῶ ὁδὸν τῆς ἀληθείας παράγοιοι, συλ-
λήβδην μὲν ἤδη λελύκαμεν, καὶ οὐκ ἀμυ-
δρῶς ὡς ἐμαυτὸν πείθω, τοῖς εὐγνωμονεστέ-
ροις, τὰς μὲν ὑψηλοτέρας καὶ θεοπρεπε-
στέρας φωνὰς, προσονείμαντες τῇ θεότητι,
τὰς δὲ ταπεινοτέρας μὴ ἀνθρωπικωτέρας,
τῷ νέῳ δι' ἡμᾶς ἀδαμὶ καὶ θεῷ παθητῷ καὶ
τὰ τῆς ἁμαρτίας, τοῖς δὲ καθ' ἕκαστον ἐν ἐπεξε-
λυλύθαμεν ἐπειγομένου τοῦ λόγου, σὺ δὲ μὴ
τούτων ἐπιζητεῖς σὺ βραχέοι τὰς λύσεις, τοῦ
μὴ παρασύρεσθαι λόγοις πιθανότητος, ἡμεῖς
καὶ ταύτας κεφαλαιώσομεν εἰς ἀριθμοὺς
διελόντες δίχα τὸ δύμνημόνευτον. ἔστι γὰρ σὺ
μὲν αὐτοῖς ἐκεῖνο μὴ λίαν πρόχειρον, τὸ κύ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ειος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα
αὐτοῦ. πρὸς ὃ πῶς ἀπαντησόμεθα. ὃ βουλόμεν-
ος καταταγῆναι. ὃ τὸ πρὶν ἀδετήσομεν,
ὅλῳ τῷ τελευταίαν παραπέμψωσιν. οὐχὶ τῆς
σοφίας αὐτῆς ἔρουμεν εἶναι τὸν λόγον,
τῆς οἰκείας ἐπιστήμης καὶ τῶν τεχνίτου λόγου, καθ'
ὃν τὰ πάντα συνέστη. πολλὰ γὰρ ἡ γραφὴ
προσωποποιεῖν οἶδε καὶ τῶν ἀψύχων. ὡς τὸ,
ἡ θάλασσα εἶπε τάδε καὶ τάδε. καὶ ἡ ἄβυσ-
σος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί. καὶ οἱ οὐρανοὶ δι-
γούμενοι δόξαν θεοῦ. καὶ πάλιν ῥομφαία
ἐξεκελεύετο. καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ λόγου
βρωτῶν τοῦ σωτηρίου. ἐνίοτε οὐδὲ φα-
μὲν, εἰ καὶ τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ὡς ἰαχρὰ τὸ
θεῖον. ἀλλ' ἔστω τῷ σωτῆρος αὐτῷ τῆς ἀλη-
θινῆς σοφίας ὁ λόγος. μικρὸν ἦ, σωφιζόμε-
θα. τί τῶν ὄντων αἰτιον. θεότης. οὐ-
δεὶς γὰρ αἰτίαν εἰπεῖν ἔχει θεοῦ. ἢ ὅτι ἐκ
θεοῦ πρεσβύτερον. ἵς δὲ, τῷ ἀνθρωπότητος
ἐν δὲ ἡμῶν ὑπέστη θεὸς αἰτία. ὁ σωθῆναι πάν-
τως ἡμᾶς. τί γὰρ ἐτέρον. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν-
ταῦθα καὶ ὁ, ἔκτισε καὶ ἐ χλευάμε σαφῶς
βυείσομεν, ἄσοφος ὁ λόγος. ὃ μὲν ἀν μὴ
τῆς αἰτίας βυείσωμεν, προσθῶμεν τῇ ἀν-
θρωπότητι. ὃ δὲ, ἀσφαλῶς καὶ ἀναίτιον, τῇ θεό-
τητι λογισώμεθα. ἀφ' οὗ οὐ ὁ μὲν ἔκτισεν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἥρκται, μετὰ τῆς αἰτίας· ἔκτισε γὰρ με φη
σὶν, ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ· ἔργα
δὲ χειρῶν αὐτοῦ, ἀληθῆ καὶ κείσεις· ὧν οὐκ ἐν
ἐχρίσθη θεότητι· χρίσις γὰρ αὐτὴ τῆς ἀνθρω
πότητος· ὁ δὲ γυνᾶμε χωρεῖς αἰτίας; ἢ δεῖ
ξένον τι τοῦτο προσκείμενον· τίς δὴ αὐτοῦ λό
γος· κτίσμα μὴν λέγεσθαι πῶς σοφίαν κατα
πῶ κάτω γεύνησιν· γεύνημα δὴ κατὰ πῶ πρό
την καὶ τελέον ἀληπτον· οὕτω δὲ ἔπεται μὴ
ὁ, λοῦλον ἀκούειν οὐ δουλεύοντα πολλοῖς·
μὴ δ' μέγα ἢ αὐῷ κληθῆναι παῖδα θεοῦ· ᾧ
ὄντι γὰ ἐδουλεύσε σαρκὶ καὶ γενέσει μὴ πά
θεσι τοῖς ἡμετέροις, δι' πῶ ἡμετέραν ἐλευθε
ίαν, καὶ πᾶσιν οἷς σώσωκεν ἀπὸ τῆς ἁμαρ
τίας κατεξημεύους· τί δὲ μεῖζον ἀνθρώπου
τα πεινότητι ἢ θεῷ τολακεῦσαι, καὶ γευέ
σθαι θεὸν ἐκ τῆς μέξεως, καὶ τοσοῦτον ἐπι
σκεφθῆναι ἀνατολῆ ὑψ ὕψους, ὡς τε καὶ ὁ
γευνώμενον ἄπον ὑὸν ὑψίστου κληθῆναι· μὴ
χαεισθῆναι αὐῷ ὄνομα δ' τοῦ πᾶν ὄνομα·
ὑπὲρ δὲ τί ὁ τε ἄλλο ἔστιν ἢ θεός; καὶ δ', πᾶν
γόνυ κάμψαι τῷ κενωθέντι δι' ἡμᾶς, καὶ πῶ
θεῖαν εἰκόνα δουλικῇ μορφῇ συκδράσαντι·
καὶ γνῶναι πάντα οἶκον ἰσραὴλ, ὅτι μὴ κύ
ριον αὐτὸν καὶ χριστὸν, ὁ θεὸς ἐποίησε· γόνο
νε γὰρ ταῦτα, οὐ δρεῖα μὴ τοῦ γεννήματος· οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δυνία δὲ τῆς γυνῆ ϑρος. Δβύτδρον δὲ, ἓ τῶν
μεγίστων αὐ τοῖς καὶ ἀμάχων. δεῖ γὰρ αὐ τὸν
βασιλεύειν, ἄχρι τοῦδε. καὶ ὑπ' οὐρανοῦ δεδῶ/
ναι ἄχρι χρόνων ἀφανιστοῦσιν, καὶ πῶς ἐκ
δεξιῶν καθέδραν ἔχειν, ἕως τῆς τῶν ἐχθρῶν
ἐπικρατήσεως. ὁ μετὰ ϑῦτο δὲ, ἓ. λῆξαι τῆς
βασιλείας ἢ τῶ ὀρανῶν ἀποσῆναι; τίνος παύ/
ϑοντος. ἢ δίᾶν τινα πῶ αἰτίαν. ὡς ϑολμηρὸς ἐ
ξηγεῖ τῆς σὺ καὶ λίαν ἀβασίλευϑος. καὶ μὴν ἀ
κούεις τῆς βασιλείας αὐ τῆς μὴ εἶναι τέρας.
ἀλλὰ ϑῦτο πάσχοις, παρὰ τὸ μὴ γινώσκειν ὅ
τι τὸ ἕως, ἀ πάντως ἀντιδιαιρεῖ τῷ μέλλον
τι. ἀλλὰ τὸ μέχρι μὲν τοῦδε, τίθησι. τὸ μετὰ
ϑῦτο δὲ, οὐκ αἰνίττεται. ἢ πῶς νοήσεις ἵνα μὴ
τἆλλα λέγω, τὸ, ἔϑομαι μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συν
τελείας τῆς αἰῶνος. ἆρα ὡς μετὰ ϑῦτο οὐκ
ἔτι ἐσομένου; καὶ τίς ὁ λόγος. ἀ μόνον δὲ, ἀλ
λὰ καὶ παρὰ ἃ μὴ διαιρεῖν τὰ σημαινόμε/
να. βασιλεύειν γὰρ λέγει. καθ' αὑ μὲν, ὡς παν
τοκράτωρ καὶ ϑελόντων καὶ μὴ, βασιλεύ/
καθ' ἕτερον δὲ, ὡς ὀφείλων πῶ ϑεῶ τὰ γένη.
καὶ ϑεῶ πῶ ἑαυτῶ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἐ/
κόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι. τῆς μὴ
ὄντων ἐκείνως νοουμένης βασιλείας, οὐκ ἔστι
πόρισμα. τῆς δὲ τοῦ τόρας δὲ, τί; τὸ λαβεῖν ἡμᾶς
ϑεῶ χεῖρα καὶ σωζομένους. τί γὰρ δεῖ πῶ ὑ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ποταγὴν ἀνδρεῖον, ὑποτεταγμένων· μεθ' ὧν αἱρεῖται, κείνων πρὸς γῆν· καὶ διαιρῶν δ' σωζόμενον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον· μεθ' ὧν ἵσταται, θεὸς οὐ μέσῳ θεῶν τῶν σωζομένων, διακείνων καὶ διαστέλλων τίνος ἕκαστος ἀμῆς καὶ μονῆς ἄξιος· τοῦτο σωζόμενε καὶ τὴν ὑποταγὴν, ὧν ὑποτάσεις τῷ πατρὶ τὸν υἱόν· τί λέγεις, ὡς νῦν οὐχ ὑποτεταγμένου; δεῖ δὲ ὅλως ὑποταγῆναι θεῷ, θεὸς ὤν; ὡς τοῦδε λήγοντος, ἢ αὐτοθέου ποιῇ τὸν λόγον; ἀλλ' οὔτω σκόπει· ὅτι ὡς πῦρ καταφέρεται κοῦφε, ὁ πρὸς ἐμὲ λύων καταφέρεται, καὶ ἁμαρτία ὁ αἴρων πρὸς ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀδαμ αὐτὸ τὸ παλαιοῦ γίνεται νέος, οὕτω καὶ τὸ ἐμὸν ἀνυπόταικτον, ἑαυτῷ τοιεῖται, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος· ἕως μὲν οὖν ἀνυπόταικτος ἐστὶ καὶ θεοῦ, καὶ τοῖς πάθεσιν, ἀνυπόταικτος δ' κατ' ἐμὲ καὶ ὁ χριστὸς λέγεται· ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, ὑποταγήσεται δὲ καὶ τῇ ἐπιστρώσει καὶ τῇ μεταποιήσει, τότε καὶ αὐτὸς πρὸς ὑποταγὴν τετελείωκε, προσέτι ἐμὲ τὸν σεσωσμένον· ὅτε γὰρ ἡ ὑποταγὴ χριστοῦ καταίγει τὸν ἐμὸν λόγον, ἡ θεοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσις· ὑποτάσει δὲ καὶ υἱὸς πατρὶ, καὶ υἱῷ πατήρ· ὁ μὲν ἀνδρῶν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁ δὲ διδοὺς καὶ πρότερον εἴωμεν. καὶ δὴ
πω τὸ ἀπὸ τεταγμένον ὁ ἀπὸ τάξας, θεῷ
παρείσησιν ἑαυτοῦ χρώμενος τὸ ἡμέτερον.
τοιοῦν εἶναί μοι φαίνεται, καὶ τὸ, ὁ θεὸς
ὁ θεός μου προσχώμοι. ἵνα μὴ ἐγκαταλίπῃς
με. οὐ γὰρ αὐτὸς ἐκκαταλέλοιπεν ἢ ἀπὸ τοῦ
πατρὸς ἢ ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὁ δο-
κεῖ τισιν, ὡς μὴ φοβουμένης τὸ πάθος, μὴ δὲ
ἐξ ἀνάγκης συστελλομένης ἀπὸ τοῦ πάθους. τίς γὰρ
ἢ γεννηθῆναι καὶ πω πρὸ ἀρχῆς, ἢ ἐμβῆναι τὸν
σταυρὸν ἀνελθεῖν λόγισαιτο. οὐ ἑαυτῷ δὲ ὁ-
πόθεν εἴπον, τυποῖ τὸ ἡμέτερον. ἡμεῖς γὰρ ἢ-
μεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι μὴ παρεωραμένοι
πρότερον, εἶτα νῦν προσειλημμένοι καὶ
σεσωσμένοι τῆς τοῦ ἀπαθοῦς πάθεσιν. ὡς
πόρρω καὶ πρὸ ἀφροσύνω ἡμῶν μὴ δὲ ἀπλημ-
μελὲς οἰκονόμησις, τὰ ἐξῆς δὲ τοῦ ψαλμοῦ
φησιν, ἐπειδὴ προσήλως ἐς χρεῖον ὁ ἐκκοσὸς
πρῶτος ψαλμὸς ἀναφέρεται. τῆς δὲ αὐτῆς ἐ-
χέτω θεωρίας, καὶ τὸ μαθεῖν αὐτὸν πρὸ ὑ-
πακοῆς ὧν ἔπαθεν. ἢ τε κρεῶν καὶ τὰ
δάκρυα, καὶ δὲ ἱκετεῦσαι, καὶ δὲ ἐισακουσθῆ-
ναι, μὴ δὲ βλαβεὶς ἀδραματουργεῖ μὴ δὲ πλέ-
κεται θαυμασίως ἀπὸ ὑμῶν. ὡς μὲν γὰρ
λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀπήκοος. τῆς
δὲ ἀπὸ χέρα ταῦτα μὴ τὸ δεῦτερον. δὲ μὴ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῶν ὀργωμονεστέρων· ὁ δὲ, τῶν ἀξίων καὶ ἀ-
σεως· ὡς δὲ δοῦλου μορφὴ, συμπαραβαίνει
τοῖς ὁμοδούλοις καὶ δούλοις· καὶ μορφοῦ-
ται ὁ ἀλλότριον, ὅλον αὐ ἑαυτῷ ἐμὲ φόρων
μετὰ τῶν ἐμῶν· ἵνα αὐ ἑαυτῷ δαπανήσῃ ὁ
χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ ἢ ὡς ἀχμίδα γῆς, ἥλιος·
καὶ τῷ μεταλάβῃ τῶν ἐκείνου δόξῃ πῶς σύμφορα
σιν· δόξῃ γὰρ δρῶν τιμᾷ πῶ ὑπαρχοῦ· καὶ
πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν· οὐ γὰρ ἱκα-
νὸν ἡ διάθεσις· ὡς πῦρ οὐ δὲ ἡμῖν, εἰ μὴ καὶ δόξῃ
τῶν πραγμάτων χρήσαιμεν· δρῶν γὰρ
ἀπόλαξις διαθέσεως· ὁ χεῖρον δὲ ἴσως καὶ κεῖνο
λαβεῖν, ὅτι δοκιμάζει πῶ ἡμετέρας
ὑπαρχοῦ, καὶ πάντα μετρεῖ τοῖς ἑαυτοῦ πα-
θεσι τέχνη φιλανθρωπίας· ὡς τε ἔχειν εἰδέ-
ναι τοῖς ἑαυτῷ τὰ ἡμέτερα· καὶ πόσον μὲν ἀ-
παιτούμεθα, πόσον δὲ συγχωρούμεθα, λογι-
ζομένης μετὰ τῶ πάχους καὶ τῆς ἀσθενεί-
ας· εἰ γὰρ ὁ φῶς ἐδιώχθη δόξῃ ὁ πρόβλη-
μα φαῦνον αὐ τῇ σκοπᾷ, ὦ βίῳ τούτῳ λαβὼ
τῆς ἄλλης σκοπίας, τῶ πονηρῶ λέγω καὶ ὁ
πειρασοῦ, τὸ σκότος, πόσον ὡς ἀσθενέστε-
ρον· καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ἐκείνου δόξῃ φυγόντος
παντάπασιν, ἡμεῖς ὡσῶς γε καταλειφθεί-
ημεν· μεῖζον γὰρ ἐκείνῳ ὁ διωχθῆναι, ἢ πῦρ ἡ
μῖν ἐ καταλήφθῆναι, ἢ τοῖς ὀρθῶς ταῦ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα λογιζομένοις· ἔτι δὲ προσθήσω τοῖς εἰρη-
μένοις ἐκεῖνο εἰ θυμηθεὶς, τὸ ἐν ᾧ εἰ πέφυκεν
αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομέ-
νοις βοηθῆσαι, σαφῶς πρὸς πᾶν αὐτῷ φέ-
ρον διάνοιαν· ἔστω δὲ ὁ θεὸς. τὰ πάντα εἰ
πᾶσιν, εἰ τῷ καιρῷ τῆς ἀποκαταστάσεως·
οὐχ ὁ πατὴρ πάντως εἰς αὖθις ἀνακλυθείσης
τοῦ ἰησοῦ, ὡς πρὸ εἰς πυρὰν μεγάλην λαμπά-
δος, πρὸς καιρὸν ἀποσβεσθείσης, εἶτα σωμα-
φθείσης· μὴ δὲ γὰρ σαβέλλιοι τῷ ῥητῷ τούτῳ
παραφθειρέσθωσαν· ἀλλ' ὅλος θεὸς, ὅταν μη-
κέτι πολλὰ ὦμεν ὡς πρὸ ναῦ τοῖς πνεύμασι
καὶ τοῖς πάθεσιν, οὐδὲ ὅλως θεοῦ ἢ ὀλίγον
ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες· ἀλλ' ὅλοι θεοειδεῖς,
ὅλου θεοῦ χωρητικοὶ καὶ μόνου· τοῦτο γὰρ ἡ
τελείωσις, πρὸς ὃν σπεύδομεν· τελειοῖ δὲ
μάλιστα Παῦλος αὐτός· ὁ γὰρ εἰ ταῦθα τοῦ
θεοῦ φησὶν ἀοείστως, ἀλλαχοῦ σαφῶς πρω-
οείζει χρεῖσιν, τί λέγων; ὅ φυ οὐκ εἶδεν ἔλλιω ὁ
δὲ ἐδάκρυσε· τοῦ δὲ μὴ καὶ ἀκροβυσία· βαρύβα-
ρος σκύθης· δοῦλος ἐλεύθερος· ἀλλὰ πάντα
καὶ εἰ πᾶσι χρεῖσός· τέτον, ἀρίθμῃ, τὸ μεῖζον·
τέταρτον· ὁ, θεόν μου καὶ θεὸν ἡμῶν· εἰ μὴ
ὧν μείζων μὲν ἐλέγετο, μὴ ἴσος δὲ, τάχα αὖ
λῶτι τοῦτο αὐτοῖς· εἰ δὲ ἀμφότερα σαφῶς
θυείσηομεν, τί φήσουσιν οἱ γενάσαι· τί τὸ ἐ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χρὸν αὐτοῖς· πῶς συμβήσεται τὰ ἀσύμβα
τα· ὁ γὰρ αὐτὸ τοῦ αὐθοῦ ὁμοίως μεῖζον καὶ
ἴσον εἶναι, τῆς ἀδυνάτων· ἢ δῆλον ὅτι τὸ μεῖ
ζον μὲν ὄντι τῆς αἰτίας· ὁ δὲ ἴσον, τῆς φύσε
ως· καὶ ὅσῳ, ἀπὸ πολλῆς εὐγνωμοσύνης ὁ
μολογοῦμεν ἡμεῖς· τάχα δ' αὖ εἴποι τις ἀλ
λοτῷ ὑμετέρῳ λόγῳ προσφιλονεικῶν, μὴ ἔ
λαττον εἶναι τὸ ἐκ τοιαύτης αἰτίας εἶναι,
τοῦ αἰωνίου, τῆς τε γὰρ τοῦ ἀναρχου δόξης με
τέχει αὖ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ ἀναρχου· καὶ πρόσε
στιν ἡ γέννησις πρᾶγμα τοσοῦτο τοῖς γινωσκο
μένοις, καὶ οὕτω σεβάσμιον· ὃ γὰρ δὴ λέγεν,
ὅτι τοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον νοουμένου μείζων,
ἀληθὲς μὲν, οὐ μέγα δέ· τί γὰρ θαυμαστὸν, εἰ
μείζων ἀνθρώπου, θεός· ταῦτα μὲν οὖν εἰρή
σθω πρὸς τοὺς τὸ μεῖζον κομπάζοντας· θεὸς
δὲ λέγοιτο αὖ οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὁρωμένου δέ·
πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίου θεοῦ, θεός· ὡς πάρ,
καὶ πατὴρ, οὐ τοῦ ὁρωμένου, τοῦ λόγου δέ·
καὶ γὰρ υἱὸς διὰ πολοῦς· ὡς τε μὲν κυρίου,
ἐκ ἀμφοῖν· ὃ δὲ κυρίου, ἀναντίως ἢ ἐξ ἡμῶν
ἔχει· ἡμῶν γὰρ κυρίου μὲν θεός· ὁ κυρίου δὲ
πατὴρ· καὶ τοῦτο ὅτιν ὁ ποιεῖ τοῖς αἱρετικοῖς
τὴν πολαίαν, ἡ τῆς ὀνομάτων ἐπίζυξις ἐ/
παλλαττομένων τῶν ὀνομάτων δόξαν τὴν σύγ
κρασιν· σημεῖον ὄν, υἱὸν καὶ φύσεις διίστανται,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ταῖς ἐπινοίαις, σωσιδιαιρεῖται καὶ τὰ ὀνόματα, παύλου λέγοντος· ἄκουσον, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης· Χριστοῦ μὲν, θεὸς, τῆς δόξης, πατήρ· εἰ γὰρ καὶ τὸ σωσαμφότερον οὐ, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ σωσόδῳ θύτων· τί αὖ γνοίθ γνωσεις μόνον· πέμπτον λεγόμενον, ὃ λαμβάνει αὐτὸν ζωῶν· ἢ κείσιν· ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν· ἢ οὐσίαν πάσης σαρκὸς, ἢ δόξαν, ἢ μαθητὰς, ἢ ὅσα λέγεται· καὶ ἐξῆς τῆς ἀνθρωπότητος· εἰ δὲ καὶ τῷ θεῷ δοίης, οὐκ ἄθθον· οὐ γὰρ ὡς ἐπίκτητα δώσεις, ἀλλ' ὡς ἀπ' ἀρχῆς σωυπάρχοντα· καὶ λόγῳ φύσεως, ἀλλ' οὐ χάριτος· ἐκθὸν τιθέσθω, ὃ μὴ δυνάσθαι τὸ ὑὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν μηδενὶ, ἐὰν μή τι θλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· τὸ δὲ θιδτόν δεῖ· ὃ τοῦ καθ' ἕκαστον λόγον λεγομένων τὸ δύνασθαι ἢ μὴ δυνάσθαι· πολύσημον δέ· ὁ μὲν, γὰρ θε λέγω καὶ τὸ δυνάμεως ἑλλήνων καὶ ποτέ· καὶ πρός τι· ὡς ὁ μὴ δυνάσθαι ὁ παιδίον ἀθλεῖν· ἢ ὁ σκυλάκιον βλέπειν· ἢ πρὸς τὸν δὲ διαγωνίζεσθαι· ἀθλήσει γὰρ ἴσως ποτέ· καὶ ἔλεγεται· καὶ διαγωνιεῖται πρὸς τὸν δε, καὶ πρὸς ἕτερον ἀδυνάτως ἔχει· ὁ δε, ὡς ἐνδὲ πλείστου· ὡς ὁ, οὐ δυνάται πόλις κρυθῆναι ἐπάνω ὄρους κείμενη· τάχα γὰρ αὖ καὶ κρυφθείη τις, ἐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦ προσαθροῦντος μείζονος· ὁ γ', ὡς ἂν βούλοιτο·
οὐ δυνάμενοι οἱ ὑγιεῖς τοῦ νυμφῶνος νυστάζειν,
ἐφ' ὅσον οἴκημος ὁ νυμφίος· εἶτα ὁ σωματικῶς ὁρώμενος (οὐ γὰρ ἀκοπαθέστερος, ἀλλ' οὐ φροντιστὴς καιρὸς ὁ τῆς ἐπιδημίας) εἶτα ὡς ὁ λόγος νοούμενος· τί γὰρ δεῖ νυστάζειν σωματικῶς· τοῦ λόγου γὰρ θαυμαζομένου· τὸ δὲ, ὡς ἀληθῶς· ὡς ἢ μὴ δυνάσθαι ἐκεῖ σημεῖα ποιῆσαι, δι' ἃ πίστιν τῆν δεχομένων· ἐπειδὴ γὰρ τοῦ σωμαφοτόρου χρεία πρὸς τὰς ἰάσεις, καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως, καὶ τοῦ θεραπευτοῦ δυνάμεως, οὐκ ἀνεδέχετο ἕτερον τοῦ συζύγου ἐλλείπειν· οὐκ οἶδα δὲ, εἰ μὴ καὶ τῷ βλόγῳ προσθετέον· οὐ γὰρ ἄλογος ἴασις τοῖς βλαβομένοις δι' ἀπιστίαν· τοῦ δὲ αὐτοῦ λόγου καὶ ὁ οὐ δυνάμενος ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· καὶ πῶς δυνάσθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες· πῶς γὰρ ἀδυνάτου τι τούτων, ἢ ὁ βλ ἀβούλητον· ἔστι δέ τι καὶ τοιοῦτον ἀβίοις λεγομένοις· ὅτι φύσει μὲν ἀδύνατον· θεῷ δὲ δυνατὸν βεβληθότι· ὡς δ' μὴ δύνασθαι τὸν αὐτὸν γενέσθαι δίδυμον· καὶ ἐφ' ἧς οὐκ εἰς δεχομένη κόμβλον· βί γὰρ ἂν καὶ κωλύσῃ γενέσθαι ταῦτα θεὸς θελήσαντος· τούτων δὲ πάντων ἐκτὸς, τὸ παντελῶς ἀδύνατον καὶ ἀνεπίδεκτον· ὡς ὀνῶ δι' ἐπάζομεν·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὡς τὸ ἀδύνατον εἶναι λέγομεν, ὥσπερ ὀν εἶναι θεὸν, ἢ μὴ εἶναι, τοῦτο γὰρ ἀδυναμίας αὐ εἶν μᾶλλον θεοῦ, ἢ πρὸς δυνάμεως, ἢ τὸ μὴ ὄν εἶναι, ἢ τὰ δίς δύο καὶ τέσσαρα εἶναι καὶ δέκα, οὐ πως ἀδυνάτον. καὶ αὐ εγχώρητον ποιεῖν τι τὸ υἱὸν, ὃ οὐ ὁ πατὴρ. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ υἱοῦ ἐστιν. ὡς ἔμπαλιν τὰ τοῦ υἱοῦ, τοῦ πατρός.. οὐδὲ οὕτω ἴδιον, ὅτι κοινά. ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι κοινὸν καὶ ὁ μότιμον. εἰ καὶ τῷ υἱῷ παρὰ τοῦ πατρός. καθ' ὃ λέγεται καὶ τὸ, ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα. οὐχ ὡς ἐκεῖθεν αὐτῷ τοῦ ζῆν καὶ τοῦ εἶναι συνεχομένου, ἀλλ' ὡς ἐκεῖθεν ὑπάρχοντος, ἀχρόνως καὶ ἀπαυτίως. βλέπει δὲ τὸ πατέρα ποιοῦντα πῶς, καὶ οὔπω ποιεῖ. ἅρα ὡς οἱ τὰς μορφὰς γράφοντες καὶ τὰ γράμματα, διὰ τὸ μὴ εἶναι τῆς ἀληθείας ἄλλως ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον βλέποντας καὶ κεῖθεν χειραγωγουμένους; καὶ πῶς ἡ σοφία δεῖται τοῦ διδάξοντος, ἢ οὐ ποιήσει τί μὴ διδασκομένη. ποιεῖ δὲ πῶς ὁ πατὴρ, ἢ πεποίηκεν. ἅρα ἄλλον θεὸν πέσης κόσμον αὐτὶ τοῦ παρόντος, καὶ σώσῃ τὸν μέλλοντα, καὶ πρὸς ἐκεῖνα βλέπων ὁ υἱὸς, τὸν μὲν ὑπέσης. τὸν δὲ σώσῃ; τέσσαρες οὖν κόσμοι καὶ τὸν λόγον τοῦτον. οἱ μὲν, πατρός. οἱ δὲ υἱοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φοιήματα· τῆς ἀλογίας· καθαίρει δὲ λέ-
πρας καὶ δαιμόνων καὶ νόσων ἀπαλλάττει,
καὶ ζωοποιεῖ νεκροὺς καὶ ὑποδὺς θαλάσσης ὁ
δύεις, καὶ τἄλλα ποιεῖ ὅσα πεποίηκεν, ἐνδὶ
τίνος· ἢ πότε τὸ πατρὸς ταῦτα προσορμή-
σαντος· ἢ δῆλον ὅτι τῆς αὐτῶν πραγμά-
των τοὺς τύφους σὺν σημαίνεται μὲν ὁ πα-
τὴρ, ἐπιτελεῖ δὲ, ὁ λόγος· οὐ δουλικῶς οὐ δὲ
ἀμαθῶς, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς τε καὶ δεσποτι-
κῶς· καὶ οἰκειότερον εἰπεῖν πατρικῶς· οὔ-
πω γὰρ ἐπὶ δέχομαι, φ ἄπορ ἐπὶ τοῦ πα-
τρὸς γίνεται, ταῦτα νῦν ὑὸν ὁμοίως φυ-
εῖν· οὐ κατὰ τὴν τῆς πνομένων ὁμοίωσιν, ἀλ-
λὰ κατὰ τὴν τ' ἰδέας ὁμοιομέρειαν· νῦν τ' τὸ
αὐ εἶν φ ἕως ἄρτι καὶ ὑὸν πατρὸς ὀνόμαζε-
σθαι καὶ ὑὸν ὑόν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν
ὧν περιήκεν οἰκονομίαν τε νῦν σωτήρησιν·
ὡς δηλοῖ φ ποιεῖσθαι τοὺς ἀγγέλους αὐ-
τοῦ πνεύματα, νῦν θεμελιῶσθαι τὴν γῆν ἐνδὶ
τὴν ἀσφάλειαν αὐτ', ἅπαξ κοσμούμενά τε νῦ
γενόμενα, νῦν τερεῖσθαι βροντήν, νῦν κτίζεσθαι
πνεῦμα· ὧν ἅπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέσχη, σωτε-
χὴς δὲ νῦν καὶ ἡ σόρ γεια· ἔδοξε μοι λεγέσθω,
φ καταβεβηκέναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φ ὑὸν,
οὐχ ἵνα ποιῆ φ θέλημα τ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ
πέμψαντος, εἰ μὲν οὖν μὴ παρὰ τοῦ κατελη

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λυθέντος αὐτοῦ ταῦτα ἐλέγετο, εἴπομεν αὐ-
τὸς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀφ' ἑνὸς λόγου,
οὐ τοῦ κατὰ ἓν σωτῆρα νοσμένου. ὁ γὰρ ἐκεί-
νου θέλειν, οὐ δὲ ὑπεναντίον θεῷ θεωθεὶς ὅ-
λον, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ὡς τοῦ ἀνθρωπίνου θε-
λήματος, ὁ πάντως ἐπομένου τῷ θείῳ, ἀλλ'
αὐτιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαί-
οντος. καὶ τί ἐκεῖνο, οὔπως εἰνοήσαμεν. ὁ, πά-
τερ εἰδωνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ ὁ πο-
τήριον τοῦτο. πολλὰ οὐχ ὅ ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ὅ
σὺ. ἰδιέτω θέλημα. οὔτε τί, εἰδωνατὶ ἢ μὴ,
τοῦτο ἀγνοεῖν ἐκεῖνον εἰκός. οὔτε τῷ θελήμα-
τι αὐτεισφέρειν ὁ θέλημα. ἐπεὶ δὲ, ὡς παρ-
ὰ τοῦ προσλαβόντος ὁ λόγος, τοῦτο γὰρ ὅ,
κατελήλυθεν, ὁ τοῦ προσλήμματος, οὔπως
ἀπαντησόμεθα, οὐχ ὡς ὄντος ἰδίου τῷ ὑμῶν
θελήματος παρὰ ὅ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὡς οὐκ
ὄντος, ὁ λόγος. ἵν' ἢ πεποιῶν τὸν σωματόμενον,
οὐχ ἵνα ποιῶ ὁ θέλημα ὅ ἐμὸν, ὁ δὲ γὰρ ὄντι
ὁ ἐμὸν τοῦ σοῦ κεχωρισμένον, ἀλλὰ ὁ κοι-
νὸν ἐμοῦ τε καὶ σοῦ, ὧν ὡς μία θεότης, οὐ πα-
κὴ βούλησις. πολλὰ γὰρ τῶν οὕτω λεγομένων,
ἀφ' κοινοῦ λέγεται, καὶ ὁ θετικῶς, ἀφωνητι-
κῶς δέ. ὡς ὁ, ὁ γὸ' ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς
ὅ πνεῦμα, οὔτε γὰρ, δίδωσιν, οὔτε μεμετρημέ-
νον. ὁ γὰρ μετρεῖται παρὰ θεοῦ, θεός. καὶ ὅ;

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὔτε ἡ ἁμαρτία μου οὔτε ἡ ἀνομία μου· οὐ γὰρ ὡς οὔσης ὁ λόγος· ἀλλ' ὡς οὐκ οὔσης· καὶ πάλιν· φ, ὃ ὀλῶ τὰς δικαιοσυνάς ἡμῶν ἃς ἐποιήσαμεν, ὃ ἢ ἐποιήσαμεν· δῆλον δὲ ὅτι καὶ τοῖς ἑξῆς· τί γάρ φησι φ θέλημα τοῦ πατρός· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱόν, σώζηται, καὶ τυγχάνῃ τῆς τελευταίας ἀναστάσεως· ἆρ' οὖν τοῦ πατρὸς μὲν, οὗτος θέλημα, τοῦ υἱοῦ, οὐδαμῶς; ἢ ἄκων διαγελίζεται καὶ πιστεύει τοι; καὶ τίς ἂν οὗτος πιστεύσειεν· ἐπεὶ καὶ ὅ, τὸν λόγον φ ἀκουόμενον μὴ εἶναι τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ πατρὸς δὲ, πῶς αὐτῷ ἔχει διώκειν· πῶς τὸ ἴδιόν τινος φ κοινὸν ἢ μόνου, οὗτος σωιδεῖν οὐκ ἔχω, πολλὰ σιωπῶν· οἶμαι δὲ, ὅ δὲ ἄλλος ἢ ἀν οὐ τῶν νοῦς τοῦδε τοῦ θέλειν, ὀρθῶς νοεῖς καὶ λίαν δυσεβῶς, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· καὶ πανφὸς τ' ἐγνώμονος· ὄγδοόν ἐστιν αὐτοῖς, φ, ἵνα πνώσκωσι σὺ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέσταλας Ἰησοῦν χριστόν· καὶ φ, ὅ δεῖς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· οὗτος δὲ καὶ πάντη ῥάστην ἔχειν τῷ λύσιν μοι φαίνεται· εἰ τὸ φ μόνον ἀληθινὸν ἐωῖ τοῦ πατρὸς θήσῃς, ποῦ θήσεις τῷ αὐτοαλήθειαν· καὶ γὰρ εἰ τῷ μόνῳ ὀφῷ θεῷ, ἢ τῷ μόνῳ ἔχοντι ἀθανασίαν, φῶς οἰκοῦντα ἀπρόσιτον, ἢ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ καὶ μόνῳ ὀφῷ θεῷ, νοήσῃς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὔ πως, οἰχήσεται σοι θανάτου κρατήσειεν ὁ υἱός, ἢ σκότος ἢ δὲ μὴ σοφὸς εἶναι, μὴ δ βασιλεύς· μὴ δὲ, ἀόρατος, μὴ δὲ ὅλως θεὸς, ὁ τῶν ἐρημεύων κεφάλαιον· πῶς δὴ οὐκ ἀπολεῖ μεθ' τῶν ἄλλων, καὶ πλὴν ἀγαθότητα, ἢ μάλιστα μόνα θεός· ἀλλ' οἶμαι τὸ μὲν ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, ἐπ' ἀναιρέσει λέγεσθαι τῶν οὐκ ὄντων μὲν θεῶν, λεγομένων δὲ· ὃ δ' αὖ προσέκειτο καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν· εἰ πρὸς ἐκεῖνον ἀντιδιήρητο δ', μόνον ἀληθινὸν, ἀλλὰ μὴ κατὰ κοινὸν τ' θεότητος λῶ ὁ λόγος· δ' δὲ, οὐδεὶς ἀγαθὸς, ἀπάντησιν ἔχει πρὸς τὸν πειράζοντα νομικὸν, ὡς ἀνθρώπῳ, πλὴν ἀγαθότητα μαρτυρήσαντα· τὸ δ' ἄκρως ἀγαθὸν φησιν μόνου θεοῦ, κἂν τοῦτο καὶ ἀνθρώπος ὀνομάζηται· ὡς δ', ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ, προβάλλει τὸ ἀγαθὸν· καὶ δώσω πλὴν βασιλείαν τῷ ἀγαθῷ τοῦδε σύ· τοῦ θεοῦ λόγος, πρὸς τὸν σταλτοῦδε τοῦ δοῦλ' λέγοντος· καὶ τὸ, ἀγάθωνον κύριε τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα λέγεται τοῦδε τῶν σὺν ἡμῖν ἐπαινουμένων· ἐφ' οἷς ἢ ἀπόρροια τ' πρώτου καλοῦ, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἔφασαν· εἰ μὲν οὖν πείθομεν, τοῦτο ἄριστον· εἰ δὲ μὴ, τί φήσεις πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπόρωθι, τὸν υἱὸν μόνον εἰρῆσθαι θεὸν,

κατὰ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὰ τὰς σὰς ὑφ θέσεις. εἰ τίσι τοῖς ἐμοῖς; εἰ ἐκείνοις. οὗτος ὁ θεὸς, καὶ ὁ λογισθήσεται ἔτερος πρὸς αὐτόν. καὶ μετ' ὀλίγα. μετὰ τὸ τὸν τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη. ὅτι μὲν, ὁ τοῦ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ ὁ λεγόμενον, ἡ προσθήκη σαφῶς παρείσηκεν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ σωματικῶς ὁμιλήσας ἡμῖν, καὶ μετὰ τῶν κάτω γενόμενος. εἰ δὲ νικήσειε κατὰ τὸ πατρὸς λέγεσθαι εἶναι, μὴ τῶν νομιζομένων θεῶν, ἢ τῆ ἡμεθα τὸ πατρῷα δι' ὧν τοῦ υἱοῦ κατεπαυσάμεθα. καὶ τί αὖ τῆς νίκης ταύτης γλυκύτερον ἀθλιώτερον ἢ ξενιτευσάδεσθαι. εἰ ἄτον ἐκεῖνο φύσει, ὁ, πάντοτε ζῶν εἰς ὁ εὐ τυγχάνειν τοῦ ἡμῶν. εἰ γε καὶ λίαν μυστικῶς τε καὶ φιλανθρώπως. ὁ γὰρ εὐ τυγχάνειν, οὐχ ὡς ἡ τῶν ἄλλων σωτήρια ὁ ξενιτεῖν ἐκ δίκης ἔχει. τοῦ γάρ πως καὶ τὰ πεινάτη τος. ἀλλὰ ὁ προσβαίνειν τοῦ ἡμῶν τῷ λόγῳ τ' μεσιτείας. ὡς καὶ ὁ πνεῦμα ἡμῶν εὐ τυγχάνειν λέγεται. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς χριστός. προσβαίνει γὰρ ἔτι καὶ νῦν ὡς ἄνθρωπος, τοῦ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι μὴ τοῦ σώματός ἐστιν οὗ προσέλαβον. ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεὸν, τῇ δυνάμει τ' ἀνανθρωπήσεως. καὶ μηκέτι κατὰ σάρκα γι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νώσκηται, τὸ σαρκικὸν λέγω πάθη· καὶ χω-
εἰς τῆς ἁμαρτίας ἡμέτερα· οὔτω δὲ καὶ πα-
ράκλητον ἔχομεν ἰησοῦν, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι ἡ-
μῶν περικαλυπτόμενον τοῦ πατρὸς, καὶ
περιστίποντα δουλικῶς, ἀπαγε· πῶς δου-
λῶν ὄντως ὑπόνοιαν, καὶ ἀναξίαν τοῦ πνεύμα-
τος· οὔτε γὰρ ὁ πατὴρ ἐστὶν ἐπιζητεῖν,
οὔτε τοῦ υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς τοῦδε θεοῦ δίκα-
νοεῖσθαι δίκαιον· ἀλλ' οἷς πέφυκεν ὡς ἀνθρω-
πος, πείθει καρτερεῖν, ὡς λόγος καὶ παρα-
νέτης· ἐστὶν νοεῖται μοι ἡ παράκλησις· δε-
κτὸν αὐτῆς ἐστιν ἡ ἀγνοια· καὶ γὰρ, μηδεμία
γινώσκειν πῶς τελευταίαν ἡμέραν, ἢ ὥραν·
μηδὲ ἐν υἱὸν αὐτὸν, εἰ μὴ τὸν πατέρα· καί τοι
πῶς ἀγνοεῖται τῶν ὄντων ἡ σοφία· ὁ ποιητὴς
τῶν αἰώνων· ὁ συντελεστὴς καὶ μεταποιητὴς·
ὁ πάντων τῶν γενομένων· ὁ οὔτω τὸν τοῦ θε-
οῦ γινώσκων, ὡς ὁ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ
ἐν αὐτῷ· τί γὰρ τούτης τῆς γνώσεως τε-
λεώτερον· πῶς δαὶ τὰ μὴ πρὸ τῆς ὥρας ἀ-
κριβῶς ἐπίσταται καὶ τὰ δὶ ἐν χρόνῳ τοῦ
τέλους, αὐτῷ δὲ ἀγνοεῖ πῶ ὥραν· αἰνίγμα-
τα γὰρ ὁ πρᾶγμα ὅμοιον· ὡς πῦρ αὐ εἴ τις
τὰ μὲν πρὸ τοῦ τείχους ἀκριβῶς ἐπίσαοῖ
λέγοι, αὐτὸ δὲ ἀγνοεῖν τὸ τεῖχος· ἢ τῆς ἡμέ-
ρας τέλος οὐ ἐπιστάμενος, πῶ ἀρχὴν τῆς νυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κτὸς μὴ γνώσκειν, οὕθα ἡ τοῦ ἑτέρου γνῶσις, ἀναγκαίως συμφέρει τὸ ἕτερον. ἢ πῶς ἂν δῆλον, ὅτι γνώσκει μὲν ὡς θεὸς, ἀγνοεῖν δὲ φησιν ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς τὸ φανόμενον χωρεῖσθαι τοῦ νοουμένου. τὸ γὰρ ἀπόλυτον εἶναι τὸ ἡ οὐ πρὸς πρόσηγορείαν καὶ ἄχρωτον, οὐ προσκειμένου τῷ ἡ τὸ ἑνὸς, τοῦτον ἡμῖν δίδωσι πρὸς ὑπόνοιαν. ὡς τε πρὸς ἄτοπον λαμβάνειν ἐκεῖ τὸ ἕτερον, τῷ ἀνθρωπίνῳ μὴ τῷ θείῳ τοῦτον λογιζομένους. εἰ μὲν οὖν οὕτως αὐτάρκης ὁ λόγος, εἰ ταῦθα σκοπόμθα. καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητείσθω. εἰ δὲ μὴ, τὸ γε δεύτερον. ὡς πρὸ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὐ τῶν δὴ καὶ ἡ γνῶσις τῶν μεγίστων, ἐκεῖ πρὸς αἰτίαν ἀναφερέσθω τιμῆς τοῦ γενήτορος. δοκεῖ δέ μοι τὶς μὴ δεῖν ἐκείνως ἀναγνοὺς, ὡς τὸ καθ' ἡμᾶς φιλολόγων τὶς μικρὸν ἀνοῆσαι, ὅτι οὐ δὲ ὁ υἱὸς ἄλλως οἶδε πρὸς ἡμέραν, ἢ πρὸς ὥραν, ἢ ὡς ὁ πατήρ. ἐπὶ σωματόμενον, ὁ ποῖον. ἐπεὶ δὴ ὁ πατὴρ γινώσκει, δεῖ δεῖξαι καὶ ὁ υἱός. ὡς δῆλον, ὅτι μηδενὶ γνωστὸν τοῦ μὴ ἢ λυπῆσαι, πλὴν τῆς πρώτης φύσεως. ἐλέπε τοῦ τοῦ σύστελλθαι, μὴ τετηρηκέναι τὰς αὐτολάς, μὴ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ πάντα πεποιηκέναι, δεῖ λαβεῖν ἡμᾶς. ἐν ᾗ, τελειώσεως καὶ ὑψώσεως, μὴ τὸ μαθεῖν ἐξ ὧν ἔπαθε τὸ πα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κωλῶ. καὶ ἀρχιερωσύνης τε καὶ προσφορᾶς. καὶ παραδόσεως καὶ δέησεως τῆς πρὸς ἄν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου. καὶ ἀτωνίας καὶ θρόμβων καὶ προσευχῆς. καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. εἰ μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι τοῦδε ἕνεκα πάσχον, τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων, οὐ τοῦδε τοῦ ἄφρεπτον φύσιν καὶ τὸ πάσχειν ὑψηλοτέραν. ὁ μὲν οὖν τοῦδε τῶν αἰτιατέων λόγος τοσοῦτον, ὅσον ἐρίζα τίς ἐστιν, καὶ ὑπόμνημα τοῖς ἐξεταστικωτέροις τῆς τελεωτέρας ἐξεργασίας. ἄξιον δὲ ἴσως, καὶ τοῖς προφερεστέροις ἀκόλουθον, μὴ δὲ τοῖς προσωτέρω τοῦ ἱεροῦ παρελθεῖν ἀθεωρήτους πολλάς τε οὔσας, καὶ κατὰ πολλῶν κειμένας τῶνδε αὐτῶν νοουμένων, ἀλλ' ἑκάστην αὐτῶν, ὅτι ποτε βούλεται παρασῆσαι καὶ δείξαι δι' τῶν ὀνομάτων μυστήριον. Ἄρκτέον δὲ ἡμῖν αὐτόθεν. τὸ θεῖον, ἀκατονόμαστον. καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οὐχ οἱ λογισμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑβραῖοι οἱ σοφώτατοι καὶ παλαιότατοι, ὃ σον εἰκάζειν ἔδοξαν. οἱ δ' χαρακτῆρσιν ἰδίοις τὸ θεῖον ἐμιμήσαντες, καὶ οὐ δι' γράμμασιν ἀκαχόμενοι τοῖς αὐτοῖς ἄλλο τι γράφεσθαι τε μετὰ θεὸν καὶ θεόν, ὡς δέον ἀκοινώνητον εἶναι καὶ μέχρι τούτου τὸ θεῖον τοῖς ἡμετέροις, πόθεν αὖ δέξαιντο λυομένῃ φωνῇ δηλοῦσθαι.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πλὴν ἄλυπον φύσιν καὶ διάξουσαν. οὔτε γὰρ
ἀόρατος ἐπιθυμεῖν ὅλον πῶς τε. ὅτι οὐσίαν
θεοῦ παντελῶς ἢ νοῦς ἐχώρησεν ἢ φωνὴ πε-
ριέλαβεν. ἀλλ' ἐκ τῶν τοῦδε αὐτὸν, σκιαγρα-
φοῦντες τὰ καθ' αὐτὸν, ἀμυδρὰ ἵνα καὶ ἀ-
θανῆ, καὶ ἄλλῳ ἀπ' ἄλλου φανταζόμεν συλ-
λέγομεν. καὶ οὔτος ἄειρος ἡμῖν θεολόγος,
οὐχ ὃς εὗρε τὸ πᾶν, οὐ δὲ γὰρ δέχεται τὸ πᾶν
ὁ δεσμὸς, ἀλλ' ὃς αὖ ἄλλα φανταζῆ πλέον,
καὶ πλέον ἐν ἑαυτῷ σωκαγάγη τὸ τῆς ἀλη-
θείας ἴνδαλμα, ἢ ἀποσκίασμα, ἢ ὅλι καὶ ὀ-
νομάζομεν. ὅσον δ' οἷῶν ἐκ τῶν ἡμῖν ἐφικ-
τῶν, ὁ μὲν ὤν, καὶ ὁ θεὸς, μᾶλλόν πως τῆς
οὐσίας ὀνόματα. καὶ τούτων μᾶλλον, ὁ ὤν,
οὐ μόνον ὅτι τῷ μωϋσεῖ χρηματίζων ἐν τῷ
ὄρους, καὶ τὸν κλῆσιν ἀπαιτούμενος ἢ τίς
ἐστι, τοῦτο προσεῖπεν ἑαυτὸν, ὁ ὤν ἀπέ-
σταλκέ με τῷ λαῷ κελεύσας εἰπεῖν, ἀλλ' ὅτι
καὶ κυριωτάτην ταύτην εὑρίσκομεν. ἡ μὲν
γὰρ τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ θεῖν ἢ αἴθειν ἢ κ-
τυμολόγηται τοῖς τοῦδε ταῦτα κεκλῆσθαι, ὅθ' τὸ ἀφικίνητον καὶ δια παντικὸν τῶν μο-
γενῶν ἕξεων, καὶ γὰρ πῦρ καταναλίσκον
ἀν τοῦθεν λέγεται. ἀλλ' ὃν τῶν πρός τε λε-
γομένων ὄντι καὶ οὐκ ἄφθος. ὡς πῦρ καὶ ἡ
κύριος φωνὴ, ὄνομα εἶναι θεοῦ καὶ αὐτὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λεγομένων. ἐπὶ γὰρ φησι κύριος ὁ θεός σου. ἐστὶν ὄνομα. καὶ κύριος ὄνομα αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ φύσιν ἐπιζητοῦμεν. ἣ δ' ἐστὶν καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀπὸ ἄλλῳ σωδεδεμένον. ὃ ὄν, ὃν ἴδιον ὄν πως θεοῦ καὶ ὅλον. μήτε τῷ πρὸ αὐτοῦ. μήτε τῷ μετ' αὐτόν. οὐ γὰρ ἔσται, παραπτόμενον ἢ ἀποκοπόμενον. τῶν δ' ἄλλων προσηγορειῶν, αἱ μὲν, τῆς οὐσίας εἰσὶ προφανῶς. αἱ δὲ, τῆς οἰκονομίας, καὶ ταύτης διπλῆς. ἡ μὲν, ὑπὲρ σῶμα. τῆς δὲ, εἰς σῶμα. ὅθεν ὁ μὲν παντοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ τῆς δόξης ἢ τῶν αἰώνων ἢ τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ ἢ τῶν βασιλευόντων. καὶ ὁ κύριος, σαβαὼθ, ὅπερ ἐστὶ στρατιῶν, ἢ τῶν δυνάμεων, ἢ τῶν κυριευόντων. ταῦτα μὲν σαφῶς τῆς ἐξουσίας. ὁ δὲ θεὸς ἢ τοῦ σώζειν, ἢ ἐκ δικήσεων, ἢ ἐιρήνης, ἢ δικαιοσύνης ἢ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακὼβ, καὶ παντὸς ἰσραὴλ τοῦ πνευματικοῦ, καὶ ὁρῶντος θεὸν: ταῦτα δὲ τῆς οἰκονομίας. ἐπειδὴ γὰρ τελεσιουργοῦντοις διοικήσεσθαι, δέει τὸ τιμωρεῖσθαι, καὶ σωτηρεῖσθαι ἐλπίδι, πρὸς δὲ καὶ δόξης, καὶ ἀσκήσεις τῶν ἀρετῶν ὑπὲρ ὧν ταῦτα, τὸ μὲν τῶν ἐκδικήσεων ὄνομα οἰκονομεῖ τὸν φόβον. τὸ δὲ τῶν σωτηρειῶν, τὴν ἐλπίδα. τὸ δὲ τῶν ἀρετῶν, τὴν ἄσκησιν. ἵνα ὡς τὸν θεὸν αὐ ἑαυτῷ φοβῶν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁ τούτων τί ἡ ἀτορθῶν, μᾶλλον ἐπείγηται
πρὸς τὸ τέλειον, καὶ πῶ ὀβ ἀρετῶν οἰκείω-
σιν. ταῦτα μὲν οὖν ὅτι κοινὰ θεότητος τὰ ὀ-
νόματα. ἴδιον δὲ, τοῦ μὲν ἀναάρχου πατὴρ, τοῦ
δὲ ἀναάρχως γεννηθέντος, υἱός. τοῦ δὲ, ἀγεν-
νήτως προελθόντος ἢ προϊόντος, τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἐνδὲ τὰς τοῦ υἱοῦ κλήσεις, ἐλ-
θωμεν, ὁ πρῶ ὁρμήθη λέγειν ὁ λόγος. δοκεῖ
γάρ μοι λέγεσθαι, υἱὸς μὲν ὅτι ταυτόν ἐστι τῷ
πατρὶ κατ' οὐσίαν. καὶ οὐκ ἐκεῖνο μόνος,
ἀλλὰ καὶ κεῖθεν. μονογενὴς δὲ, οὐχ ὅτι μόνος
ἐκ μόνου καὶ μόνον. ἀλλ' ὅτι καὶ μονοτρό-
πως, ὀχ ὡς τὰ σώματα. λόγος δὲ, ὅτι οὕτως
ἔχει πρὸς τὸν πατέρα μόνος ἐκ μόνου καὶ μόνου.
ἀλλ' ὅτι καὶ μονοτρόπως ὀχ ὡς τὰ σώματα.
λόγος δὲ, ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς τὸν πατέρα
ὡς πρὸς νοῦν λόγος. ὁ μόνον δεῖ τὰ πάθεσ
τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ σωματικὸς καὶ
ὀβ καθολικόν. τάχα δ' ἂν εἴποι τις, ὅτι καὶ ὡς
ὅρος πρὸς τὸ ὁριζόμενον, ἐπειδὴ καὶ τοῦ λέ-
γεται λόγος. ὁ γὰρ γενικῶς φησι τὸν υἱόν,
τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, ἑωρακὼς, γενόμενε τὸν πα-
τέρα. καὶ σωτήρ μος ἀπάλειξις καὶ ῥᾳδία τοῦ
πατρὸς φύσεως, ὁ υἱός. γέννημα γὰρ ἅπα-
σαν, τοῦ γεννήσαντος. σωπῶν λόγος. εἰ δὲ καὶ
δεῖ τὸ εὐπόρχειν τοῖς οὖσι λέγειν τοῖς, οὐχ ἅ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μαρτήσεται τοῦ λόγου. Εἰ γὰρ ἔστιν ὁ μὴ λόγῳ σωιζόμενος σοφία ἢ ὡς ἐπιστήμη θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· πῶς γὰρ οἷόν τε τὴν πεφωιωμένα, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν ὧν ἐστοίηκε· δυνάμις δὲ, ὡς σωιτηρητικὸς τῶν γενομένων· καὶ πῶς τοῦ σωίζεσθαι ταῦτα χωρητῶν δυνάμιν· ἀληθεία ἢ, ὡς εἰ, ὁ πολλὰ τῇ φύσει· ὁ μὲν γὰρ ἀληθὲς, εἰ· ὁ δὲ ψεῦδος, πολυαριθὲς· καὶ ὡς ἡ θαρὰ τοῦ παιρὸς σφραγὶς, καὶ χαρακτὴρ ἀψευδέστατος· εἰκὼν δὲ, ὡς ὁμοώσιον· ἡ ὅτι τῷ ἐκεῖθεν, ἀλ' οὐκ ἐκ τοῦ πατήρ· αὕτη γὰρ εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου καὶ οὐ λέγω. πλὴν ὅτι καὶ πλέον εἰ ταῦθα· ἐκεῖ μὴ γὰρ, ἀκίνητος κινουμένου· εὐ ταῦθα δὲ, ζῶν ὢν καὶ ζῶσα· καὶ πλέον ἔχουσα τὸ ἀπαράλλακτον, ἢ τὰ δεῦμ ὁ σῆθ· καὶ τοῦ γεννῶντος παντὸς, ὁ γεννώμενον· θεαύτη εἰ, ἡ τῶν ἀπλῶν φύσις· μὴ τῷ μὲν, ἐοικέναι· τῷ δὲ, ἀπεοικέναι· ἀλλ' ὅλον ὅλου τύπον ἐστὶν καὶ ταυτὸν μᾶλλον, ἢ ἀφομοίωμα· φῶς δὲ, ὡς λαμπρότης ψυχῶν, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ καθαιρομένων· εἰ γὰρ σκότος ἡ ἄγνοια, καὶ ἡ ἁμαρτία, φῶς αὖ εἴη ἡ γνῶσις, καὶ βίος ὁ εὐθεος· ζωὴ δὲ, ὅτι φῶς, καὶ πάσης λογικῆς φύσεως σύστασις καὶ οὐσίωσις· εὐ αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σμεν· καὶ τὰ πολλῶ τοῦ ἐμφυσήματος
δυνάμιν καὶ πνεῦμα, ἐκεῖθεν ἐμφυσώμενοι
πάντες· καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον ὅσοι χωρῆσι καὶ μὴ
θοσοῦτον, καθ' ὅσον αὐ τὸ σῶμα τῆς διανοίας ἀν
νοίξωμεν· δικαιοσύνη δὲ, ὅλη τὸ πρὸς ἀξίαν
διαιρέτης· καὶ διαιτῶν δικαίως τοῖς πρὸ νό
μου καὶ θοῖς πρὸ χάριν ψυχῇ μὴ σώματι·
ὥς τε ὁ μὲν, αἱρεῖν· ὁ δὲ, αἱρεῖσθαι· μὴ πλὴ
ὑγεμονίαν ἔχειν τὸ κρεῖττον καὶ τὰ τὸ χείρο
νος· ὡς μὴ ὁ χείρων ἐπανίσταθαι τῷ βελτίο
νι· ἁγιασμὸς δὲ, ὡς καθαρότης· ἵνα χωρῆται
τὸ καθαρὸν, καθαρότητι· ἀπολύτωσις δὲ, ὡς
ἐλευθεροῦν ἡμᾶς, πρὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τε
θεμένους· καὶ λύτρον ἑαυτὸν αὐτὸ δίδοὺς ἡ
μῶν, τῆς οἰκουμένης καθάρσιον· ἀνάστασις δὲ,
ὡς ἀντεῦθεν ἡμᾶς ἀπανιστῶν, μὴ πρὸς τὸ ζω
ὴν ἐπανάτων νενεκρωμένους πρὸ τῆς ἁμαρ
τίας· ταῦτα μὲν οὖν ἔτι κοινὰ τὸ τε πρὸ
ἡμᾶς καὶ τὸ δι' ἡμᾶς· ἃ δὲ, ἰδίως ἡμέτερα καὶ
τῆς ἀντεῦθεν προσλήψεως· ἄνθρωπος μὲν,
οὐχ ἵνα χωρηθῇ μόνον διὰ σώματος σώμασιν,
ἄλλως οὐκ ἂν χωρηθεὶς, διὰ ὁ τῆς φύσεως ἄ
λειπτον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀπάσῃ δι' ἑαυτὸ ὁ ἄνθρω
πον, ὡς πῦρ ζύμη γενόμενος ὁ παντὶ φυρά
ματι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνώσας ὁ κατα κει
θὲν, ὅλον λύσῃ τὸ κατακείμενος· πάντα ὑ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρὸ πάντων γινόμενος, ὅσα ἡμεῖς, πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν σῶμα. ψυχὴ νοῦς. δι' ὅσων ὁ θάνατος. ὁ κοινὸν ἐκ τούτων, ἄνθρωπος. θεὸς ὁρώμενος, διὰ τὸ νοούμενον. υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, ἢ διὰ τὸν ἀδαμ, καὶ διὰ πνῦ παρθένου, ἐξ ὧν ἐγένετο. τὸ μὲν, ὡς προπάτορος. τῆς δὲ, ὡς μητρός. νόμῳ καὶ οὐ νόμῳ γεννήσεως. χριστὸς δὲ, διὰ πνῦ θεότητα. χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος. οὐκ εὐδρεία κατὰ τοὺς ἄλλους χριστοὺς ἀγιάζουσα. παρουσία δὲ, ὅλου τοῦ χρίοντος. ἧς δρῶν, ἀνθρωπον ἀκοῦσαι δὲ χρίου, καὶ πιστεῦσαι θεὸν, τὸ χριόμενον. ὁδὸς δὲ, ὡς δι' ἑαυτοῦ φέρων ἡμᾶς. θύρα δὲ, ὡς εἰσαγωγεύς. ποιμὴν δὲ, ὡς εἰς τόπον χλόης καταστήσων, καὶ ἐκτρέφων ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως. καὶ ἀπεῦθεν ὁ δικῶν καὶ προπολεμῶν κατὰ τῶν θηρίων. τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφων. τὸ ἀχρηστὸς ἐπανάγων. τὸ σωτηρίμμενον, κατὰ δεσμῶν. τὸ ἰσχυρὸν, φυλάττων, ἢ πῶς πνῦ ἐκεῖθεν μάθοιμεν σωτῆρα λόγοις ποιμαντικῆς ἐπιστήμης. πρόβατον δὲ, ὡς σφάγιον. ἀμνὸς δὲ, ὡς τέλειον. ἀρχιερεὺς δὲ, ὡς προσαγωγεύς. μελχισεδὲκ δὲ, ὡς ἀμήτωρ δὲ ὑπὲρ ὑμᾶς, καὶ ἀπάτωρ τὸ κατ' ἡμᾶς. καὶ ὡς ἀγενεαλόγητος δὲ ἄνω. πνῦ γὰρ γενεὰν αὐτῶ φησι τίς διηγήσεται. καὶ ὡς βασιλεὺς σαλήμ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰρήνη, δι, ὃν, καὶ ὡς βασιλεὺς δικαιοσύνης, καὶ ὡς ἀποθεκῶν πεφιαίρχας, καὶ τὰ τῶν πονηρῶν δυνάμεων αἰρεθύοντας. ἔχῃς τὰς τοῦ ὑψοῦ προσηγορίας. βάθη δὲ αὐτῶν, ὅσαι τε ὑψηλαὶ, θεϊκῶς καὶ ὅλαι σωματικαὶ, συμπαθῶς. μᾶλλον δ, ὅλον θεϊκῶς. ἵνα γένη θεὸς, καὶ πῶθεν αἰνελθὼν. ὅλῳ ἦν κατελθόντα δι' ἡμᾶς ἄνωθεν. ἀνθ' πᾶσι καὶ πρὸ πάντων, ἐκεῖνο τήρει, καὶ οὐκ ἀνασφαλείας ἀν βῆς ὑψηλοτόροις ὀνόμασιν. ἰησοῦς χριστὸς,

χθὲς καὶ σήμερον σωματικῶς
ὁ αὐτὸς πνευματικῶς καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων
ἀμήν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

Ο Μὲν δὴ περὶ τοῦ υἱοῦ λόγος, τοιοῦτος· καὶ οὐ πω διαπέφευγε τὸν λιθάζοντας, διελθὼν δι' μέσου αὐτῶν· ὁ λόγος γὰρ οὐ λιθάζεται· λιθοβολεῖ δὲ ὅταν ἐθέλῃ καὶ σφενδονᾷ θηρία, λόγου δὲ κακῶς τῷ ὄρει προσβαίνοντας. Ἡ δ' αὖ εἰς πρὸς φασὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· πάθεσιν ἡμῖν ἐπεισάγοις ξένον θεὸν καὶ ἄγραφον· οὗτος ἤδη καὶ οἱ περὶ τὸν υἱὸν μετειάζοντες· ὁ πρὸς γὰρ ἐμὲ τῶν ὁδῶν βυρεῖν δεῖ καὶ τῶν πρὸς τὰ μέσα, ἀλίζονταί τε ἀπ' ἀλλήλων, καὶ εἰς ἀλλήλας πωάγοντες, οὗτος καὶ ἐν τούτῳ συμβαίνει, διὰ τὸν περὶ τοῦ τῆς ἀσεβείας, καὶ τοὺς τὰ ἄλλα διεστῶτας, ὦ ἄλλοις συμφέρεσθαι· ὡς τε μὴ δὲ γινώσκειν καθαρῶς δυνάσθαι τὸ συμφέρον, ἢ τὸ μαχόμενον· ἔχει μὴ θεῶν τι καὶ δυνατὸς ὁ περὶ τοῦ πνεύματος λόγος, οὐ μόνον ὅτι ἐν τοῖς περὶ τοῦ υἱοῦ λόγοις ἀποκαμόντες οἱ ἄνθρωποι, θρῦ μόνον τῷ πνεύματι προσπαλαίουσι· χρὴ γάρ τι πάντως αὐτοὺς ἀσεβεῖν, ἢ οὐ δὲ βιωτός ἐστιν αὐτοῖς ὁ βίος· ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμᾶς τῷ πολιτείᾳ τ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζωτηριάκτων ἀποκινδυνεύσαντες, τὰ μὲν πα-
ρόντα τοῖς κακοῦσι· οἱ ἐπειδὰν πρός τι
τῶν βρωμάτων ἀνδιαθῶσι, πρὸς πάντα λό-
γον ὁμοίως ὡς πρὸ ἐκεῖνοι πρὸς τροφὴν,
δυσχεραίνομεν. ὅμως διδόντω δὲ πνεῦμα, καὶ
ὁ λόγος ὁρμεῖται. καὶ ὁ θεὸς δοξασθήσε-
ται· μὴν οὖν ἐστι μελλοῦσ ὀξεταζειν καὶ διαρεῖ
σθαι, ὅσα χῶ ἢ τὸ πνεῦμα ἢ τὸ ἅγιον, παρ-
ὰ τῇ θείᾳ γραφῇ νοεῖται καὶ λέγεται, μὴ
τῶν προσφόρων τῇ θεωρίᾳ μαρτυρεῖσθαι,
καὶ ὅτι παρὰ ταῦτα ἰδιοτρόπως τὸ ὀξ ἀμ-
φοῖν συνηρμόσθαι, λέγω δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον, ἑτέροις παρήσομεν, οἱ καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἡ-
μῖν ταυτὰ φιλοσοφήσαιν, ἐπεὶ καὶ ἡ-
μεῖς ταυτὰ ἐκείνοις. αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ἑξῆς τὸ
λόγου τρεψόμεθα· οἱ μὲν οὖν ὡς ξένον τι
νὰ θεὸν καὶ παρέγραπτον εἰσαγόντων ὑμῶν
τὸ πνεῦμα δ' ἅγιον, δυσχεραίνοντες, καὶ σφό-
δρα πολεμοῦντες τῇ γράμματος, ἴσω-
σιν ἐκεῖ φοβούμενοι φόβον οὗ μή ἐστι φόβος.
καὶ σαφῶς γνωσκέτωσαν, ὅτι ἔνδυμα τῆς
ἀσεβείας ἐστὶν αὐτοῖς ἡ φιλία τοῦ γράμμα-
τος, ὡς διεχθήσεται μικρὸν ὕστερον, ἐπειδὰν
τὰς ὑπάσεις αὐτῶν εἰς δύναμιν διελέγξω-
μεν. ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον θαρροῦμεν τῇ θεότη-
τι τοῦ πνεύματος ὅ προσβαλόμεν, ὡς τε καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς θεολογίας· εἰ τοῦτον ἀρξόμεθα· πάς αὐτὰς τῇ τελειοδιφωνίας ἐφαρμόζοντος, καὶ ἔν τισι δοκῇ τολμηρότερον· ἰδοὺ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ πατήρ· ἰδοὺ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ υἱός· ἰδοὺ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ὁ ἅγιος παράκλητος· ἰδοὺ μὴ ἰδοὺ, μὴ ἦν, ἀλλ' ἐν ἰδοὺ· φῶς· μὴ φῶς· μὴ φῶς, ἀλλ' εἰ φῶς· εἷς θεός, τὸ ὄνομα· ὃ μὴ δυνάμενος πρότερον ἐφαντάσθη λέγων εἰ τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς· καὶ νῦν ἡμεῖς καὶ τεθεάμεθα· καὶ κηρύσσομεν, ἐκ φωτὸς τοῦ πατρός, φῶς καὶ παλαμβάνοντες τὸν υἱὸν εἰ φωτὶ τῷ πνεύματι· σιωπόμενον καὶ ἀπειρέπτον τῆς τελείας θεολογίαν· ὁ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν· ὁ ἀνομῶν, ἀνομεῖ· ἡμεῖς ὃ νενοήκαμεν, κηρύσσομεν, ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ ἀνεβησόμεθα καὶ βοήσομεν, εἰ μὴ καὶ πόθεν ἀκουσόμεθα, ὑψώσομεν τὸ πνεῦμα, ἐφοβηθησόμεθα, εἰ δὲ καὶ φοβηθησόμεθα, ἡσυχάζοντες, οὐ κηρύσσοντες· εἰ ἰδοὺ ὅτε οὐκ ἰδοὺ, ὁ πατήρ, ἰδοὺ ὅτε οὐκ ἰδοὺ ὁ υἱός· εἰ ἰδοὺ ὅτε οὐκ ἰδοὺ ὁ υἱὸς, ἦν ὅτε οὐ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰ δ' εἰ ἰδοὺ ἀπὸ ἀρχῆς, καὶ τὰ τέλεια· εἰ δ' εἰ καὶ τὸ βάλλεις, τὸ λυμῶ καὶ λέγω μὴ δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὰ δύο θῆς αἴω. τίς γὰρ ἀτελοῦς θεότη-
τος ὄνησις. μᾶλλον ἢ τίς θεότης, εἰ μὴ τελεία.
τελεία δὲ πῶς, ἢ, λείπει τί πρὸς τελείωσιν.
λείπει δὲ πῶς; μὴ ἐχούσης τὸ ἅγιον. ἔχει δ' αὖ
πῶς; μὴ τοῦτο ἐχουσα. ἢ γὰρ ἄλλη τίς παρὰ
τοῦτο ἡ ἁγιότης, ἢ ἣ ἡς αὕτη νοεῖται, λε-
γέτω τίς. ἢ εἰ πῦρ ἡ αὕτη, πῶς ἐκ ἀπ' ἀρχῆς.
ὡς πῦρ ἀμείνων ὂν τῷ θεῷ, εἴν ποτε ἀτελεῖ,
καὶ δίχα τοῦ πνεύματος. εἰ μὴ ἀπ' ἀρχῆς ἦν,
μετ' ἐμοῦ τίθεται. καὶ εἰ μικρὸν πρὸ ἐμᾶ-
χρόνῳ γὰρ ἀφ' θεοῦ τε μονόμυθα. εἰ τίθεται τῇ
μετ' ἐμοῦ, πῶς ἐμὲ ποιεῖ θεὸν, ἢ πῶς σωσά
τῇ θεότητι. μᾶλλον δὲ φιλοσοφήσωσι τε
εἰ αὐτοῦ μικρὸν ἄνωθεν. τοῦδε τεκάδος ἀνῆ
πρότερον διειλήφαμεν. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον, φιλόδυνα καὶ μὲν ἢ εἶναι δ' παρά τε
ἐνόμισαν. οὐ δὲ γὰρ ἀγγέλους, οὐ δὲ ἀνάστα-
σιν. οὐκ οἶδ' ὅθεν τὰς φωνὰς τοῦδε αὐτοῦ
μαρτυρίας ἐν τῇ παλαιᾷ διαπτύσαντες. ἑλ-
λήνων δὲ οἱ θεολογικώτεροι, καὶ μᾶλλον
ἡμῖν προσεπίσαντες, ἐφανταζόθησαν μὲν, ὡς
ἐμοὶ δοκεῖ. τὸ δὲ πνεῦ κλῆσιν δι' ἣν ἔχθησαν. νοῦν
τοῦ παντὸς, καὶ τὸν θύραθεν νοῦν, καὶ τα
ρακτὰ προσαγορεύσαντες. τὸ δὲ κατ' ἡμᾶς
σφῶν, οἱ μὴ σωτηρίαν τοῦτο ὑπέλαβον. οἱ ἢ,
κτίσμα. οἱ ἢ, θεῖον. οἱ ἢ, ἐκ ἐγίνωσαν. ὁ πάτερον ἢ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆ, αἰδοῖ τ' γραφῆς ὥς φασιν, ὡς ὀδέ τορον σαν φῶς δηλωσάσης, μὴ δεῖ τὸ ὅτι σέβεσιν, ἢ ὅτι ἀτιμάζεσι, μέσως πῶς τῶ αὐτῶ διακείμενοι. μᾶλλον δὲ μὴ λίαν ἀθλίως. μὴ τῶν θεοὺ ὑπε λιμφότων, οἱ μὴ, ἄχρι διανοίας εἰσὶν δυσεβεῖς οἱ δὲ τολμῶσιν δυσεβεῖν καὶ βοῖς χείλεσιν. ἄλλων δὲ ἤκουσα μετρούντων θεότητα τρω τόρων. οἱ τεία μὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ὁμολογεῖ σι τὰ νοούμενα. βοσοῦ βον δὲ ἀλλήλων διέστη σαν, ὡς τὸ μὲν, καὶ οὐσία καὶ δυνάμει ποιεῖν ἀόριστον. τὸ δὲ, δυνάμει μὲν, οὐκ οὐσίᾳ δεῖ τὸ ἀμφοτόροις πόδι γραπτὸν, ἄλλον τρόπον μ μούμενοι. τοὺς δημιουργὸν καὶ συνεργὸν μὴ λειτουργὸν ὀνομάζοντας. καὶ πῶ οὐ τοῖς ὀνο μασι τοίξειν καὶ χρῆσιν, τῶν πραγμάτων ἀκο λουθίαν εἶναι νομίζοντας. ἢ μὲν ὁ πρός μὲν βοὺς οὐ δὲ εἶναι ὑπειλιφότας, οὐδεὶς λόγος, ἢ τοὺς λιροῦντας οὐ ἑλληνισ. μὴ δὲ ἀμφ πολῶν ἐλαίῳ πίαν θέημεν εἰς τὸ λόγον. πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους, οὔπω διαλεξόμεθα. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ τῶν καθ' ἑαυτὸ ὑφεστη κότων πάντως θεόν, ἢ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων. ὧν τὸ μὴ, ὀσίαν καλοῦσιν οἱ τοῦ τοῦ τα διφυοῖ, βο δὲ συμβεβηκός. εἰ μὲν οὖν συμβέβηκεν, ἀδρόγκια ὄντος αὐ εἴη θεῦ. τί γὰρ ὅτορον ἢ τίνος. ὄντος γαρ' πως μᾶλλον καὶ

φύγει

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φεύγει σιώθεσιν· καὶ εἰ ὀργίζεται, ὀργισθήσεται δηλονότι, οὐκ ὀργήσει· καὶ ὁ μοῦ τῷ ἐ
νοργισθῆναι, παύσεται· τοιοῦτον γὰρ ἡ ὀργή
γεια· πῶς οὖν ὀργεῖ· καὶ τί δὲ λέγει καὶ
ἀφορίζῃ· καὶ λυπεῖται· καὶ παροξύνεται·
καὶ ὅσα κινουμένου σαφῶς ἔστιν, οὐ κινήσεως·
εἰ δὲ οὐσία τίς, οὐ τῶν τοιοῦτοι οὐσίαν, ἢ τοι
κτίσμα ἐστὶ λιφθήσεται, ἢ θεός· μέσος
γάρ τι τούτων, ἢ τοι μὴ δεεῖ τρόπου μετέχον, ἢ
ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον, οὐ δ' αὐ οἱ τοὺς ζαγκ/
λάφους τοιάτ ποντες ὀνοήσουσιν· ἀλλ' εἰ μὲν
κτίσμα, πῶς εἰς αὐτὸ πιστεύομεν, ἢ εἰ αὐ/
τῷ τελεύμεθα· οὐ γὰρ ταυτόν ἐστι πιστεύειν
εἰς τι· καὶ τοιοῦτο αὐτὸ πιστεύειν τὸ μὲν γὰρ
ἐστι θεότητος· τὸ δὲ, παντὸς πράγματος· εἰ δὲ
θεὸς, ἀλλ' οὐ κτίσμα, οὐ δὲ ποίημα, οὐ δὲ σύ
δουλον, οὐδ' ὅλως τί τῆς τοιαυτῆς ὀνομά
τῶν, ἐν ταῦθα σὸς ὁ λόγος· αἱ σφενδόναι πεμ
πέτωσαν· οἱ συλλογισμοὶ τολεκέσθωσαν·
ἢ ἀγένητον πάντως, ἢ γεννητόν· καὶ εἰ μὲν ἀ
γένητον, δύο τὰ ἀπαρχα· εἰ δὲ γεννητὸν, ὑπο
διαίρει πάλιν, ἢ ἐκ τοῦ πατρὸς ἔστιν, ἢ ἐκ τῆ
υἱοῦ· καὶ εἰ μὲν ἐκ τῆ πατρὸς, υἱοὶ δύο, καὶ ἀ/
δελφοί· σὺ δέ μοι τοιάτε καὶ διδύμους ἐβέ
λεις, ἢ τὸν μὲν, πρεσβύτερον, τὸν δὲ, νεώτερον·
ἐπεὶ δὴ λιαν εἶ φιλοσώματος· εἰ δὲ ἐκ τῆ υἱῆ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πέφιλωέφησι καὶ ὑμῶν θεὸς, οὗ τὴν ἀν-
γλύοιτο παραδοξότατον. ταῦτα μὲν οὖν οἱ
σοφοὶ τῶν κοσμοποιήσαι, τὰ δὲ ἀγαθὰ γράφειν
ὀθέλοντες. ἐπὶ δὲ εἰ μὴ ἑώρων ἀνακαίαν τὴν
διαίρεσιν, ἐδεξάμην ἂν τὰ πράγματα. ἀφοβη-
θεὶς τὰ ὀνόματα ὀ ἢ ἢ ἐπειδὴ κατά τινα χώ-
σιν ὑψηλοτάραν ὑὸς ὁ ὑὸς, ὁ δι' ὑμῶν θεὸν ἢ ἄλλως ἢ οὕτως ἀδιείξαθ' ὅ ἐκ τοῦ θεοῦ ὑὸ
ὁμοούσιον, ἢ δὴ καὶ πάσας οἰκτέον ἀνάγκαι-
ον εἶναι τὰς κάτω κλήσεις καὶ τῆς ἡμετέ-
ρας συγγενείας, μεταφέρειν ἐκεῖ τὸ θεῖον. ἢ
τάχα ἂν σύγε καὶ ἄρρενα τὸν θεὸν ἡμῖν ὑπο-
λάβοις κατὰ τὸν λόγον τοῦτον. ὅτι θεὸς ὀνο-
μάζεται, καὶ πατὴρ. καὶ θῆλυ τὴν θεό-
τητα, ὅσον ἐκεῖ ταῖς κλήσεσι. καὶ τὸ πνεῦ-
μα οὐδέτερον, ὅλῳ μὴ γεννητικόν. εἰδέσοι καὶ
τοῦτο παχθεῖν, τῇ ἑαυτῶ θελήσει τὸν θεὸν
συγγενόμενον κατὰ τοὺς παλαιοὺς λήρους
καὶ μύθους γεννήσαθαι ἓν ὑὸν, εἰσήχθη τὶς
ἡμῖν καὶ μακρήωνος θεὸς ἀρρενόθηλυς, τοῦ
τοὺς κοινοὺς αἰῶνας ἀνατυπώσαντος. ἐ-
πεὶ δέσου τὴν πρώτην διαίρεσιν οὐδὲ χόμεθα
τὴν μηδὲν ἀγεννήτου καὶ γεννητῶ μέζον ἐπο-
λαμβάνουσαν, αὐτίκα οἰχήσονταί σοι, μετὰ
τῆς σεμνῆς διαιρέσεως οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ὑὸ-
νοί. ὡς πρὸ τινος δισμοῦ ἀπολυπολόκου τῆς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρώτης ἀρχῆς διαλυθείσης, συνδιαλυθεν/
τες καὶ τῆς θεολογίας ἅπασι χωρήσαντες.
ποῦ γὰρ θήσεις τὸν ἐκ πορευτὸν εἰπεῖν. μέσον
ἀναφανεὶς, τῆς σῆς διαιρέσεως, καὶ παρὰ κρείσ
σονος καὶ κατὰ σὲ θεολόγου, τὸ σωτῆρος ἡμῶν
εἰσαγόμενον, εἰ μὴ πνεῦ φωνῶ ἐκείνῳ τῶν
σῶν ὀξεῖλοῦ εὐαγγελίων. δεῖ πνεῦ τεῖ τὴν σου
διαθήκῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄπον. ὁ παρὰ τοῦ πα
τὸς ἐκπορεύεται. ὁ καθ' ὅσον μὲν ἐκεῖθεν ἐκ/
πορεύεται οὐ κτίσμα. καθ' ὅσον δὲ, οὐ γεννη
τὸν, οὐχ υἱός. καθ' ὅσον δὲ ἀγεννήτου καὶ γε
νητοῦ μέσον, θεός. καὶ οὕτω συνταῖς τῆς συλ/
λογισμῶν ἀρκυς διαφυγὼν, θεὸς ἀναπέφηνε,
τῶν σῶν διαιρέσεων ἰσχυρότερος. ἵς δὴ ἡ ἐκ
πόρευσις. εἰ τὸ σὺ πεῦ ἀγεννησίαν, τὸ πα/
τρὸς, καὶ τὸ πεῦ γέννησιν τοῦ υἱοῦ φυσιολογῆ
σω, καὶ πεῦ ἐκπόρευσιν τοῦ πνεύματος. καὶ
παρατεθεικτίσμεν ἄμφω εἰς θεῖ μυστήρια πα
ρακεῖ πόντες. καὶ ταῦτα τίνος. οἱ μηδὲ τὰ
ἐν ποσὶν εἰδέναι δυνάμενοι. μηδὲ φάμμον θα/
λασσῶν, καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶ
νος ὀξαριθμεῖσθαι, μὴ ὅτι γε θεῖ βάθεσι
ἐμβατεύειν. καὶ λόγον ὑπέχειν τῆς ὅπως ἀρ
ρήτου καὶ ὑπὲρ λόγον φύσεως. τί οὖν ἔστι
φησὶν ὁ λείπει τῷ πνεύματι, πρὸς τὸ εἶναι
υἱόν. εἰ γὰρ μὴ λεῖπον ἦν υἱὸς ἂν ἦν. οὐ λεί/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πειν φαμεν· ὁ δὲ γὰρ ἐλλειπὴς θεός· τὸ δὲ τῆς
ἐκφάνσεως, ἵν᾽ ὅπως εἴπω, ἢ τ᾽ πρὸς ἄλληλα
χώσεως διάφορον, διάφορον αὐτῇ κὴ πάνκλῆ
σιν περιήκεν· οὐ γὰρ τῷ ὑφῶ λείπει τί πρὸς
ὅ ἐστιν πατρός· ὁ γὰρ ἐλλειψις ἡ υἱότης· ἀλλ᾽
οὐ παρὰ ἰδίῳ πατήρ· ἢ ὅτω γε κὴ τῷ πα
τρὶ λείψει πρὸς ὃ ἐστιν υἱόν· οὐ γὰρ υἱὸς ὁ πα
τήρ· ἀλλ᾽ οὐ κ ἐλλείψεως ταῦτα· πόθεν, ὁ δὲ
τῆς κατὰ πάν ὑσίαν υφέσεως· αὐτὸ δὲ ὅ μὴ
γεννῆσθαι, κὴ τὸ γεννῆσθαι, κὴ τὸ ἐκπο
ρεύεσθαι, τὸν μὲν, πατέρα, τὸν δὲ, υἱόν, τὸν δὲ
τοῦ θ᾽ ὅ πνεῦ λέγεται, πνεῦμα ἅγιον, προσηγό
ρευσεν· ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τρι
ῶν ὑποστάσεων εἰ τῇ μιᾷ φύσει τε καὶ ἀ
ξίᾳ τ᾽ θεότητος· ὅτε μὲ ὁ υἱός, πατὴρ· εἰς μὲ πατὴρ·
ἀλλ᾽ ὁ πνεῦ ὁ πατήρ· ὅτε δὲ πνεῦμα, υἱός· ὅτι
ἐκ τοῦ θεοῦ· εἷς γὰρ ὁ μονογενής· ἀλλ᾽ ὁ πνεῦ ὁ
υἱός· εἰ τὰ τρία θεότητι· καὶ τὸ εἰ, τρία
ταῖς ἰδιότησιν· ἵνα μήτε τὸ εἰ σαβέλλιον ᾖ,
μήτε τὰ τρία τῆς πονηρᾶς νεῶ διαιρέσεως.
τί οὖν, θεὸς δὲ πνεῦμα; πάνυγε· τί δὴ ὁμο
ούσιον; εἴπερ θεὸς· θεὸς οὖν μοι φησὶν ἐκ τ᾽
αὐτοῦ, τὸ μὲν, υἱόν, τὸ δὲ, οὐχ υἱόν, εἶτα ὁμο
ούσια, καὶ δὲ χρῆμα θεόν, καὶ θεόν· θεός μοι κὴ
οὐ ἄλλον θεόν, καὶ φύσιν θεοῦ, καὶ δώσω σοι
πάν αὐτὴν τρισάδα μετὰ τῶν αὐτῶν ὀνομά-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

των τε καὶ πρὸ γραμμάτων. εἰ δὲ, εἷς θεός τε, καὶ
μία φύσις ἡ ἀνωτάτω, πόθεν παρεισήσωσι
πλὴν ὁμοίωσιν. ἢ ζητεῖς πάλιν ἐκ τῆς κάτω
καὶ τὴν πόλιν ἀνόμοιον, μὴ ἀχρὸν, καὶ οὐκ ἀχρὸν
μόνον, ἀλλὰ καὶ μάταιον ἐπιφκῶς, ἐκ τῶν κάτω,
τῶν ἄνω πλὴν ἐνοικίαν λαμβάνειν. καὶ τὴν
ἀκινήτων ἐκ τῆς ἐνυσῆς φύσεως. καὶ ὄφιν
ἡσυχάσαι, ἐκ ζητεῖσθαι τὰ ζῶντα ἐκ τοῖς νε
κροῖς. ὁ μορφὴ δὲ πειράζομεν σὴν χάριν, κάν
τοῦθεν δοῦναι τινὰ τῷ λόγῳ βοήθειαν. τὰ μὴ
ὄντα ἄλλα, παρήσειν μοι δοκῶ, πολλὰ αὐτὸ ἔ
χων ἐκ τῆς τοῦδε ζώνων ἱστορίας. εἰ πεῖν, τὰ
μὲν ἡμῖν γνώρεμα, τὰ δὲ τοῖς ὀλίγοις, ὅσα
τοῦδε τὰς τῶν ζώων γενέσεις, ἡ φύσις ἐφιλο
τεχνήσαντο. γεννᾶσθαι γὰρ λέγεται οὐκ ἐκ τῶ
αὐτῶν τὰ αὐτὰ μόνον. ὃ δὲ ὑφ' ἑτέρων ἕτερα
ἀλλὰ καὶ ὑφ' ἑτέρων τὰ αὐτὰ, καὶ ἐκ τῶν
αὐτῶν ἕτερα. εἰδέ τω πιστὸς ὁ λόγος, καὶ ἄλ
λος ὅστις τρόπος γεννήσεως, αὐτό τι ὑφ' ἑαυτῶ
θαυμαζόμενον καὶ τικτόμενον. ἔστι δὲ, ἃ μὴ
ὑφίστασθαι πως ἑαυτῶν, ὑφ' ἄλλων ζώων εἰς
ἄλλα μεθιστάμενά τε καὶ μεταποιούμενα,
φιλοτιμία φύσεως. ἤδη δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ, τὸ
μὲν, οὐ γέννημα, ὃ δὲ γέννημα. πλὴν ὁ μοιου
σία. ὃ καὶ τῷ παρόντι πως μᾶλλον προσοίκει. εἴ δέ τι τῶν ἡμετέρων εἰπὼν, ὃ καὶ πάν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σι γνώσεις μόν, ἐφ' ἑτέρου μεταβήσομαι λόγου.
ὁ ἀστὴρ μή ποτε ἰδῶ. πλάσμα θεοῦ. τί σοι καὶ ἡ
βύα. τμῆμα τοῦ πλάσματος. τί σοι καὶ ὁ σηθ'.
ἀμφοτέρων γλύνημα. ἀρ' οὖν ταυτόν σοι φαί
νεται πλάσμα καὶ τμῆμα καὶ γλύνημα; πῶς
οὐ. ὁμοούσια δὲ, ταῦτα; ἢ, τί. πῶς δ' οὐ. ὡ
μολόγηται οὖν καὶ τὰ διαφόρως ὑπο
στάντα τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας· διδάχαθ.
λέγω δὲ ταῦτα, οὐκ ἐκεῖνο νῦν θεότητα φέ
ρων νῦν πλάσιν ἢ νῦν τομίω, ἢ τὰ τῶν ὁπα
σώματος. μή μοι τίς ἐπιφυέσθω πάλιν τῶν
λογομάχων. ἐκεῖνο δὲ τούτων θεωρῶν ὡς ἐκεῖ
σκιωῆς τὰ νοούμενα. οὐδὲν γὰρ οἷόν τε τῶν
ἐναζομένων οὐδὲ πρὸς πάθεν ἐξικνεῖαθ.
καθαρῶς νῦν ἀληθέαν. καὶ τὰ ταῦτα φασὶν,
οὐ γὰρ τὸ ἑνὸς ἀ μὲν γλύνημα, ὁ δὲ, ἄλλο τι.
τί οὖν ἡ βύα καὶ ὁ σηθ', οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀ
δαμ. τίνος γ' ἄλλου. ἢ καὶ ἀμφοτέροι γλυνή
ματα; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τί. τὸ μὲν, τμῆμα, ἀ
ὁ γλύνημα. καὶ μὲν ἀμφότεροι ταυτὸν ἀλλή
λοις, ἄνθρωποι γαρ; οὐδεὶς αὐτοτρεῖ. πάνυ σα
φῶς ὁ μαχόμενος πρὸς τὸ πυθόμενος ἢ γλύ
νημα πάντως ἢ μὴ ὁμοούσιον, μὴ δὲ θεόν. καὶ
ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἀ δύναται λαβὼν τῆς ἀ
μετρέας ὑπολήψεως. ἐπὶ μὴ οἶμαί σοι
καλῶς ἔχειν, εἰ μὴ λίαν ἔγνωκας φιλονεικεῖν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ πρὸς τὰ δῆλα μάχεσθαι. ἀλλὰ τίς προσκυνήσει τῷ πνεύματι φησί. τίς ἢ τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων. τίς ὁ προσηύξαθο. ποῦ δαὶ ὁ χρῶται προσκυνεῖν ἢ προσεύχεσθαι γράφται. καὶ πόθεν ἔθος λαβὼν ἔχεις. τὴν μὲν τελεωτάταν αἰτίαν, ἀποδώσομεν ὑστερον, ἵνα καὶ αὐτοδιδ τὸ ἀγράφος διαλεγώμεθα. νῦν δὲ τοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει. ὁ πνεῦμα ἐστὶν, ὃν ᾧ προσκυνοῦμεν, καὶ δι' οὗ προσευχόμεθα. πνεῦμα γάρ φησιν ὁ θεός. καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ πάλιν. ὁ τὶ ἂν προσευξόμεθα, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. καὶ προσεύξομαι τῷ πνεύματι. προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοί. τί τόν ἐν νοὶ καὶ πνεύματι. εἰ δὲν προσκυνεῖν τῷ πνεύματι ἢ προσεύχεσθαι, δῆλον ἄλλο ἔτι μοι φαίνεται, ἢ αὐτὸ ἑαυτῷ πνεῦ χὴν προσάγειν καὶ πνεῦ προσκυνήσιν. ὁ τίς οὐκ αἰνέσαι νέσειε τῶν ἐν θεῶν καὶ τῶν δὲ ἐδόπτων, ὅτι καὶ ἡ τοῦ ἑνὸς προσκυνήσις, πολυφιῶν ἐστι προσκυνήσις. ὅθεν ὁ ἐν τοῖς τελεσὶν ὁμότιμον τῆς ἀξίας καὶ τῆς θεότητος. καὶ μὴν, οὐ δὲ ἐκεῖνο φοβηθήσομαι, ὁ, πάντα δὲ τοῦ υἱοῦ γεγονέναι λέγεσθαι, ὡς ἑνὸς τῶ πάντων ὄντος καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. πάν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα δ' ὅσα γέγονεν εἴρηται), ἀχ ἁπλῶς ἅπαντα. ἀ δὲ δ' ὁ πηρὸ, οὐδ' ὅσα μὴ γέγονε. δεῖξον δὴ ὅ τι γέγονε, καὶ τὸ τε ὦ ἡ ὦ δός, καὶ τοῖς κόσμοις σοι συναριθμήσω. ἕως δ' αὐ μὴ δῶρ δείκνυς, οὐδὲν τῷ πόλεμικῷ βοηθῆς, πρὸς ἀσέβειαν. εἰ μὴ γὰρ γέγονε, δόξῃ χρισοῦ πάντως, οὐ ἀνὸς ἀρνήσομαι. εἰ δὲ οὐ γέγονε, πῶς ἢ τῶν πάντων εἶ, ἢ δόξῃ χρισοῦ. παῦσαι δῶν καὶ τὰ τοῦ κακῶς τιμῶν καὶ τὸ τὰ μονογενῆς. καὶ τὴ δὲ τιμὴ, κτίσμα δηλόντα, τὸ τιμώτερον ἀποσβρεῖν ἡδὺ, καὶ τὰ ἡδὺ καὶ τὸ τὸ πνεύματος. οὐ γὰρ ὁμοιούλου δημιουργὸς, ἀλλ' ὁμοτίμου συνδοξαζόμενος. μηδὲν μὴ σεαυτὸ θῆς τῆς τελάδος, μὴ τῆς τελάδος ἐκπίσης. μηδενὶ τοῦ δεικνύῃς πῶ θείαν φύσιν, καὶ ὁμοίως σεβάσμιον. ὡς ὅ τι αὐ τῶν τελῶν καθέλης, τὸ πᾶν ἔσῃ καθηρικός. μᾶλλον δὲ τὰ παντὸς ἐκπεπῶκός. βέλτιον, μικραὶ τῆς ἀνώσεως φαντασίαν λαβεῖν, ἢ παντελῆ τολμῆσαι δυσέβειαν. ἥκει δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ἐπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. καὶ σένω μὲν, ὅτι πάλαι τεθνηκὸς ζήτημα, καὶ τῇ πίσει παραχωρῆσαν, νῦν ἀνακαινίζεται. σῆναι δὲ ὅμως ἀνυμαῖον πρὸς τοὺς λογολέσχας, καὶ μὴ δρήμιν ἀλῶναι, λόγον ἔχοντας, καὶ σωηγορῶντας πνεύματι. εἰ θεός φασι, καὶ θεὸς καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θεὸς, πῶς οὐχὶ φρεῖς θεοί· ἢ πῶς οὐ πολυ-
αρχία τὸ δοξαζόμενον· ταῦτα πίνθυ· οἱ τε-
λεώτατοι τῶν ἀσεβῶν· ἢ καὶ οἱ τῆς ἀθυτε-
ρασ μερίδος· λέγω δὲ, ἷς τῶδε ἐν ὑόν πως
ὑγνώμονασ· ὁ μὲν γὰρ κοινός μοι πρὸς ἀμ-
φοτέρους λόγος· ὁ δὲ πρὸς ἑνὸς τοῦ, ἴδιος·
ὁ μὲν οὖν πρὸς τούτου, τοιοῦτος· τί φα-
τε ἑῖς ἰδιεῖται ἡμῖν οἱ τὸν ὑὸν σέβοντες,
εἰ μὴ τ πνεύματος ἀφεστήκατε, ὑμεῖς ἢ ἀδιθεῖ
ται; εἰ μὲν τ ἀρνεῖσθε μὴ τὸ μονογενοῦς τῶ
προσκυνῶσιν, σταφῶς τ τάχθε μεθ' ὧν ἐναν
τίων καὶ τῶ φιλανθρωπευόμεθα πρὸς ὑμᾶς
ὡς οὐ πάνυ νενεκρωμένους· εἰ δὲ σέβεσθε,
καὶ μέχρι τούτου διακεῖσθε σωτηρίως, ὑμᾶς ἐ-
ρωτήσομεν, τίς ὁ λόγος τῆς διδεῖσα ὑμῖν,
ἀν τῶν ἐγκαλεῖσθε· εἰ ἔστι λόγος σωτέρας,
ἀποκείθητε· δότε καὶ ἡμῖν ὁδὸν ἀφικείσ-
ως· οἷς γὰρ ἂν ὑμεῖς τῶν διδεῖαν ἀποκρούσω-
σθε λόγοις, οὗ τοι καὶ ἡμῖν κατὰ τ ἰδεῖας
ἀρκέσουσι, καὶ οὐ πονήσομεν, ὑμῖν τοῖς κα-
τηγόροις σωτηγόροις χρώμενοι· οὐ τι γενναιό-
τερον· ὁ δὲ κοινὸς ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους,
τίς ἀτῶν τε καὶ λόγος· ἡμῖν εἷς θεὸς ὅλε μία
θεότης· μὴ πρὸς αὐτὰ ἐξ αὐτῆ τῶν ἀναφορὰν
ἔχει, κἂν τεία πιστεύωσι· ἀ γὰρ ἀ μὲν, μᾶλ
λον τὸ δὲ ἥττον θεὸς· ἀ δὲ τὸ μὲν, πρότερον,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΣΑ δὲ, ὕδωρ. οὐ δὲ βουλήσει τέμνεται, οὐ δ
δωνάμει μεριζεται. οὐδέ τι τῶν ὅσα ζῶις με
ριστοῖς ὑπάρχει, καὶ ταῦθα λαβεῖν ἔστιν. ἀλ
λὰ ἀμέριστος καὶ μεμερισμένοις ἐλεῖ σωτή
ρως ἐπεὶ ἡ θεότης. καὶ οἷον αἱ ἡλίοις τε
σὶν ἐξεμεμένοις ἀλλήλων, μία τῶ φωτὸς σύγ
κρασις. ὅτ' ἀν μὲν ὦν πρὸς πὼ θεότη τα βλέ
πωμεν, καὶ πὼ πρώτω αἰτίαν καὶ πὼ μο
ναρχίαν, αὖ ἡ μῖν τὸ φαντα ζόμενον. ὅταν
δ' πρὸς τὰ ἀν οἷς ἡ θεότης, καὶ τὰ ἐκ τῆς πρώ
της αἰτίας ἀ χρόνως ἐκεῖθεν ὄντα καὶ ὁμο
δόξως, δία τὰ προσκυνόμενα. τί δαὶ ὄχι καὶ
παρ' ἕλλησι φαῖεν ἀν μία θεότης, ὡς οἱ τὰ τε
λεώτερα παρ' ἐκείνοις φιλοσοφοῦντες. καὶ παρ
ἡμῖν ἀνθρωπότης μία, δ' γένος ἅπαν. ἀλλ' ἅ
μως θεοὶ πολλοὶ, καὶ οὐχ εἷς, ὡς δὴ καὶ ἀν
θρωποι. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, ἡ κοινότης τὸ ἀν ἔχει, μό
νον ἐπινοίᾳ θεωρητόν. τὰ δ' καθ' ἕκαστον, ἀλλε
σον ἀλλήλων καὶ τῷ χρόνῳ καὶ τοῖς πάθε
σι καὶ τῇ δυνάμει μεμερισμένα. ἡμεῖς τὸ γὰρ,
οὐ σώθεοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰτίθεοι καὶ
ἀλλήλοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς. ὁ δὲ αὐδὶ μιᾶς ἡν
μέρασ καθαρῶς μεθύοντες οἱ αὐτοί, μὴ ὅτε
τὸν ἅπαντα βίον. ἀλλὰ καὶ σώμασι καὶ ψυ
χαῖς ἀεὶ ῥέοντός τε καὶ μεταπίπτοντος οὐκ
οἶδα δὲ εἰ μὴ καὶ ἄγγελοι καὶ πᾶσα φύσις ἡ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτὼ καὶ μὲν τὰ τὰ τεκάδα. καὶ ἀπολοῖ ἵνοδ-
ῶσι, καὶ πρὸς τὸ καλὸν παγιώτεροι, τῇ πρὸς
τὸ ἄκρον καλὸν ἐγγύτητι· οὔτε παρ' ἑλλήνων
σεβόμενοι θεοί τε καὶ δαίμονες ὡς αὐτοὶ
λέγουσιν, οὐδὲν ἡμῶν δέονται κατηγόρων.
ἀλλὰ τοῖς σφῶν αὐτῶν ἀλίσκονται θεολό-
γοις, ὡς μὲν ἐμπαθεῖς, ὡς δὲ, σεσιωδεῖς, ὅσων
δὲ κακῶς γόμοντες καὶ μεταβολῶν, καὶ οὐ
πρὸς ἀλλήλους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς
πρώτους αἰτίαν αὐτιθέντας ἔχοντες. οὓς δὴ
ἐκείνους καὶ τὴν θύραν καὶ φαίνεται, καὶ οὐκ
οἶδα οὓς ἵνα δ' ὀνομάζουσι. καὶ τελευταῖον
ἵνα θεὸν μισότεκνον δεῖ φιλαρχίαν, πάν-
τας κατατείνονται τοὺς ἄλλους ὑπ' ἀπλησί-
αν. ἵνα γένηται πάντων αὐθρῶν τε θεῶν τε
πατὴρ, δυσὶν χῶς ἐθιομένων καὶ ἐμαυμέ-
νων. εἰ δὲ ταῦτα ὑπόνοια, καὶ μύθοι τινὸς ὡς
αὐτοί φασι τὸ ἀκρὸν τοῦ λόγου δεδιδρά-
σκοντες, ἵ φήσουσι πρὸς τὸ τεῖχα ὃ πάν-
τα δέδαεται. καὶ τὸ ἄλλον ἄλλῳ τινὶ τῶν ὄν-
των ἐπιστεῖν, διηρημένας καὶ ταῖς ὕλαις
καὶ τοῖς ἀξιώμασι. τὸ δὲ, ἡμέτερον, οὐ τοιοῦ-
τον. τὸ δὲ αὐτὴ μεῖς ᾧ ἰακῶβ, φησὶν ὁ ἐμὸς
θεολόγος. ἀλλὰ τὸ σὺ, ἕκαστον αὐτῷ ἔχει πρὸς
τὸ συγκείμενον, οὐχ ἧττον, ἢ πρὸς ἑαυτὸ, τῷ
ταυτῷ τῆς οὐσίας καὶ τῆς δυνάμεως. καὶ δ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τος ὁ τῆς συνώσεως λόγος, ὅσον σὺν οἷς ἡμεῖς κα-
πειλήφαμεν· εἰ μὲν οὖν ἰσχυρὸς οὗτος ὁ λό-
γος, τῷ θεῷ χάρις τῆς θεωρίας· εἰ δὲ μή, ζη-
τῶμεν τὸν ἰσχυρότερον· τοὺς δὲ ὧν λόγους,
οὐκ οἶδα πότερον, παίζοντος εἶναι φήσο-
μεν, ἢ σπουδάζοντος· οἷς ἀναιρεῖς ἡμῶν τὴν
ἐνέργειαν· ἴδοις γὰρ δὴ καὶ ὁ λόγος· τὰ ὁμόσπα,
συναριθμεῖται φησι· συναριθμοῦσιν λέγων,
τὴν εἰς ἀριθμὸν ἕνα συναίρεσιν· ἃ συναριθμεῖ-
ται δὲ, τὰ μὴ ὁμόσπα· ὡς τε ὑμεῖς μὲν ἀφαι-
ρεθῆναι φ λέγεν φεῖς θεὸς καὶ τὸν λόγον
ἄθεον· ἡμῖν δ' οὐ δεῖς κίνδυνος· ἀ ἡ ὁμοου-
σία λέγομεν· σὺ μὲν δὴ, ἀπήλλαξας σεαυτὸν
πραγμάτων μιᾷ φωνῇ, καὶ τὴν καλὴν νίκην
νενίκηκας· ὁμοιόν τι ποιήσας τοῖς δεδιόσι
φόβον· ἅπασι χρωμένοις· ἵνα γὰρ μὴ καί-
μνης τῇ μοναρχίᾳ συνιστάμενος, ἠρνήσω θεό-
τητα· καὶ προδέδωκας τοῖς ἐχθροῖς φ ζηνοῦ-
μενον· ἐτοῦ, καὶ τι δέηκαμεῖν, ἀ προσκυνούμενον· σὺ ταῦθα, ἀ ὁρῶ τίς ὁ πό-
νος· συναριθμεῖ φῆς τὰ ὁμόσπα· τὰ δὲ ἀχ
ὅτως ἔχοντα, μοναδικὸν ἔχει τὴν δήλωσιν·
πόθεν σοι δοῦφ, καὶ παρὰ τίνων δογματιστῶν
καὶ μυθολόγων· ἢ ἀγνοεῖς ὅτι πᾶς ἀριθμὸς,
τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλω-
τικός, οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων· εἰ δὲ

δὲ, οὔ τως ἀρχαίως ἔχω, μᾶλλον δὲ ἀμαθῶς, ὥς τε ζία μὴ ὀνομάζω τὰ τοσαῦτα τῷ ἀεὶ θμῷ καὶ διέστηκε πὼ φύσιν. εἰ δὲ καὶ οὐ ἄλλως τὰς ζοσαύτας μονάδας, καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ συνάπτων ἀ πρὸς τὰ πράγματα μᾶλλον ἀφορῶν, ἢ ἀ ὁ ὁσὸν τῶν πραγμάτων: καθ' ὧν ἡ ἀρίθμησις. ἐπεὶ δὲ λίαν πολυέχει τ' γράμμαζος, καὶ ζοιχ πολεμῶν τῷ γράμματι, ἐκεῖθέν μοι λάβε τὰς ἀπολείξεις. τεία ἐλλεῖς τῆς παροιμίας ὄζιν, ἃ βύδσῶς πορδύεται. λέων καὶ ζράγος καὶ ἀλεκτρυών. καὶ βασιλεὺς δημηγορῶν οὐ ἔθνε τὸ τέταρτον. ἵνα μὴ λέγω τὰς ἄλλας ἐκεῖ τὰ ζάδας ἀριθμουμένας, τῇ δὲ φύσει διῃρημένας. καὶ δύο τῷ μῶ ὑσεῖ χρόνοι βὶ μ βυείσκω μοναδικῶς ἀριθμούμενα. πῶς οὖν εἰ ἐκεῖνα τεία κατὰ πὼ σὴν τεχνολογίαν, τοσοῦτον ἀλλήλων ἀπεῤῥηγμένα ταῖς φύσεσιν, ἢ ταῦτα μοναδικά, τοσοῦτον ἀλλήλοις ὁμόφυῆ καὶ συγκείμενα. εἰ γὰρ λέγοι με θεὸν καὶ μαμωνᾶν δύο κυείας εἰς εἷ ἀριθμουμένους, τοσοῦζον μακρὰν ὄντας ἀλλήλων, τάχα αὖ κὴ μᾶλλον γελασθείην τῆς σωφαριθμήσεως. ἀλλ' ἐμοί φησιν ἐκεῖνα συναριθμούμενα λέγεται, κὴ τῆς αὐτῆς οὐσίας, οἷς σωνεκφωνεῖ καὶ ἀλλήλως καὶ τὰ ὀνόματα. οἷ, ἄνθρωποι ζεῖς κὴ θεοὶ ζεῖς. οὐχὶ ζία

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα δε ἡ τα δε. ἴς γαρ ἡ ἀνάδοσις. εἰς ἐν νο/
μοθετοῦντός ὄντι τοῖς ὀνόμασιν, οὐκ ἀληθεύ/
οντος. ἐπεὶ καὶ μοὶ Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ Ἰω/
άννης, οὐ φῆς, οὐ δ' ὁ μοῦσοι ἕως ἂν μὴ φῆς
πέτροι καὶ ζῆς παῦλοι, καὶ ἰωάνναι τοσοῦ/
τοι λέγοντα. ὁ γὰρ σὺ τετήρηκας ἐκδὶ τῶν
γενικῶν τόδων ὀνομάτων, εἰς ἐν καὶ ἡμεῖς ἀπα
τήσομεν ἐκδὶ τ ἐκδικῶν τόδων καὶ τὸ πῶ σὴν
ἀνάστολασιν. ἡ ἀδικήσεις μὴ δίδοὺς ὁ πόρ ἐν/
λήρας. τί δαὶ ὁ ἰωάννης. ζῆς εἶναι τοὺς μὴ
τυροῶτας λέγων ἐν ταῖς καθολικαῖς, τὸ
πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, καὶ αἷμα, ἀρά σοι λυρεῖν φαί
νεται. πρόσθεν μὲν, ὅτι τὰ μὴ ὁ μοῦσία συν
καριθμῆσαι τε τὸ λμηκεν, ὁ τοῖς ὁμοσίοις σὺ
δίδως. τίς ἂν εἴ ποι ταῦτα μιᾶς οὐσίας.
δεύτερον δὲ, ὅτι μὴ καταλλήλως ἔχων ἀπέν
τησεν. ἀλλὰ φῆς ἀρρενικῶς προσθεῖς, τὰ
τέα οὐδὲ τόρως ἐπήνεγμε, παρὰ τοὺς ζοὺς
καὶ τῆς χρεμμαλικῆς ὅρους καὶ νόμου. ἡ
τοι τί διαφέρει ἢ ζῆς προθέτα, εἰ ἡ εἰ ἡ εἰ ἐ
πενεγκεῖν, ἢ εἴα ἡ εἴα ἡ εἴα λέγοντα, μὴ ζῆς
ἀλλὰ τέα προσαγορεύειν, ὅ πόρ αὐτὸς ἀπα
ξιοῖς ὃ τ θεότητος. ἡ δαὶ ζοὶ ὁ καρκίνος,
τό, τε ζῶον τό, τε ὄργανον, ὅ, τε ἀστήρ. ἡ δαὶ ὁ
κύων, ὅ, τε χρυσοῦς. ἡ ὁ εἴνδρος. ἡ ὁ ὀρανί/
ος. οὐ φῆς λέγεσθαί σοι δοκοῦσι, καρκῖνοι ἡ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μιώδυ; πάντως γε. ἆρα οὖν παρὰ τοῦτο καὶ ὁμόσσοι; τίς φύσει τῶν νοῶν ἐχόντων. ὁρᾶς ὅ πως σοι διατέτακται ὁ τοῦδε τ' σωαριθμήσεως λόγος, ῥοθυθίοις ἐλκλεγμένος; εἰ γὰρ μή τε τὰ ὁμόσσια πάντως σωαριθμεῖται, καὶ σωαριθμεῖται τὰ μὴ ὁμοούσια, ἥ τε τῶν ὀνομάτων σωεκφώνησις, ἐπ' ἀμφοῖν, τί σοι τελέον ὧν ἐδογμάτισας. σκοπῶ δὲ καὶ κεῖνο καὶ ἴσως, οὐκ ἔξω λόγου. ἐ εἰ καὶ τὸ εἷ, οὐκ εἰς δύο σωτίθεται; τὰ δύο δὲ, οὐκ εἰς εἷ καὶ εἷ, ἀναλύεται. δηλονότι. εἰ οὖν ὁ μοούσια μὲν τὰ σωτιθέμενα κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἑτεροούσια δὲ τὰ τεμνόμενα, τί συμβαίνει τὰ αὐτὰ, ὁμόσσια εἶναι καὶ ἑτεροούσια. κωλῶ σου καὶ τὰς προαριθμήσεις καὶ τὰς ὑπαριθμήσεις. αἷς σὺ μέγα φρονεῖς. ὡς πρὸς τὴν τάξεις τῶν ὀνομάτων, κειμένων τῶν πραγμάτων. εἰ γὰρ τοῦτο, τί κωλύει καὶ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ καὶ προαριθμεῖται, καὶ ὑποδραριθμεῖται παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ, ὅθεν τοῦ ἐστὶ μία τῆς φύσεως, αὐτὰ ἑαυτῶν εἶναι τιμιώτερά τε καὶ ἀτιμότερα. ὁ δὲ αὐτός μοι καὶ τοῦδε τῆς θεὸς φωνῆς καὶ κύριος λόγος. ἔτι δὲ τῶν προθέσεων, τῆς ἐξ καὶ δι' καὶ ἐν ᾧ, αἷς σὺ κατατεχολοιδεῖς ἡμῖν τὸ θεῖον. —

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πλὴν μὴν, τῷ πατρὶ διδοὺς, πλὴν δὲ, τῷ υἱῷ· πλὴν δὲ, τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τί γὰρ αὐτὸ ἐποίησας παγίως ἐκράσου τοῦτ ἐκράτω νενεμημένος, ὁ πότε πάντων πᾶσι σωτήρια μείων, ὡς δῆλον τοῖς φιλοπόνοις, τοιαύτην συνδιὰ τούτων εἰσάγεις καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ τὴν τα. ἀπόχρη νῦν ταῦτα τοῖς μὴ λίαν ἀγνώμοσιν. ἐπειδὴ δέσε τοῦ χαλεπῶν ἐστιν ἅπαξ εἰδὴ πεπιστευκότα τῷ πνεύματι, τῆς φορᾶς ἀνθεῖναι, ἀλλὰ μὴ καθάπερ τῶν συνδεδεθρασυτόλμως, εἰς τέλος φιλονικεῖν νῦν πρὸς τὸ ἔξιφος ὠθίζεσθαι, μέχρις αὐτὸ πᾶσαν ἔσω πλὴν τὴν γὴν ὑποτάξῃς, φθορὰ σκεψώμεθα τίς ἐπὶ σοι λείπεται λόγος. πάλιν καὶ πολλάκις ἀνακυκλεῖ ἡμῖν τὸ ἄγραφον. ὅτι μὴ δὲ οὐ ξένον τοῦτο δὲ παρείσακτον, ἀλλὰ νῦν τοῖς πάλαι νῦν τοῖς νεῶν γινωσκόμενον νῦν παραδιμνήμενον, δεδιδάχθαι μὴ ἤδη τοῖς τῶν πάλαι θεοῦ διδαχθόντων. ὅσοι μὴ ἐφθύμεθα μὴ δὲ παρόντως τῆς θείας γραφῆς τυχόντες, ἀλλὰ διαφόρητε τὸ γράμμα, καὶ εἴσω παρακύψαντες, τὸ ἀπόθεν κάλλος ἰδεῖν ἠξιώθησαν, καὶ τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως κατηυγάσθησαν. δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὀλίγα ἐπιστρομῆς, ὅσον ἐνδέχεται, τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι πολυπόλιν τινὰ, μὴ δὲ φιλοτιμόταροι τὸ δέον τοῦ, ἐπεκτεινόμενοι

κοδομοῦντες ἐωθὶ θεμέλιον ἀλλότριον· εἰ δὲ μὴ λίαν σαφῶς γεγράφθαι θεὸν, μὴ δὲ πολλάκις ὀνομαζὶ ὥς πῦρ ἐν παντὸς πρόπτορον, καὶ ἐν ὑὸν ὕσδρον, αἴτιόν τι γίνεται βλασφημίας καὶ τῆς πολιτῆς ταύτης γλωσσαλγίας καὶ ἀσεβείας, ἡμεῖς σοι λύσομεν ταύτην τὴν βλάβλω. μικρὰ πολὶ πραγμάτων καὶ ὀνομάτων, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ τῆς γραφῆς σωνηθείᾳ φιλοσοφήσαντες. τῶν πραγμάτων. τὰ μὴ, οὐκ ἔστι, λέγεται δὲ· τὰ δὲ, ἔν τα, δὲ λέγεται· τὰ δὲ, οὔτε ἔστιν, οὔτε λέγεται· τὰ δὲ, ἀμφω καὶ ἔστι καὶ λέγεται· τούτων ἀπαιτεῖς με τὰς ἀφορμὰς ; παραχρῆν ἕτοιμος· ὑπνοῖ τῇ γραφῇ θεὸς καὶ γρηγορεῖ καὶ ὀργίζεται· καὶ βασίζει, μὴ θρόνον ἔχει τὰ χερουβίμ· καί τοι, πότε γίγονεν ἐμπαθὴς, πότε δὲ σῶμα θεὸν ἀκήκοας· ὅδε οὐκ ἐν αἰτοπλάθη· ὠνομάσαμεν γὰρ ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν, ἐκ τῶν ἡμετέρων· τὰ τοῦ θεοῦ· ὃ μὴ ἠρεμεῖ αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν καὶ οἶ ἀμελεῖν, οἷας αὐτὸς οἶδεν αἰτίας· ὑπνοῦν· ὃ γὰρ ἡμέτερον ὑπνῶν, τοιοῦτον, ἀνενεργήτου τε καὶ ἀπρακτον· ὃ δὲ, ἀθρόως οὐ ποιεῖν ἐκ μεταβολῆς, γρηγορεῖν· ὕπνου γὰρ λύσις, ἐγρήγορσις· ὡς πῦρ ἀποσβέσφῆς, ἐπίσκεψις· ὃ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαί τε ποιήσομεν· οὕτω γὰρ ἡμῖν ὀργῆς ἡ κόλα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σις. ὁ δὲ νοῦς μὲν, τῇ δὲ νοῦς δὲ τῇ δὲ αὐδρεῖν,
βαδίζειν. ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλο μετά-
βασις, βαδισμός. ὁ δὲ σιωπαπαύεσθαι ἀεὶ τοῖς ἁ-
γίοις δοξάμεσι καὶ οἷς ἐμφιλοχωρεῖν, καθέ-
ζεσθαι καὶ θρονίζεσθαι. καὶ τοῦτο ἡμέτερον.
οὐδενὶ γὰρ οὕτως ὡς τοῖς ἁγίοις ὁ θεὸν ἀνα-
παύεται. ὁ δὲ ὀξυκίνητον, φησιν. πῶς δὲ ἐπι-
σκοπὴν, πρόσωπον. ὁ διδόναι δὲ, καὶ πεποιέ-
σθαι, χεῖρα. καὶ ἄλλη τίς ὅλως τῶν τοῦ θεοῦ δυ-
νάμεων ἢ εὐδρωσιῶν, ἄλλό τι τοῦ σωματικῶν
ἡμῖν ἀνεζωγράφησε. πάλιν σὺ πόθεν ὁ ἀγώνι-
στον λαβὼν ἔχεις, ἢ ὁ ἀναρχον, τὰς σὰς ἀκρο-
πόλεις, ἢ καὶ ἡμεῖς ὁ ἀθάνατον. διέξιον ταῦτα ὀ-
νομαστί, ἢ διαγράψομεν. καὶ τεθνηκὼς ἐκ τοῦ σῶν ὑ-
ποθέσεων καθαιρεθέντων σου τῶν ὀνομά-
των, καὶ τοῦ τείχους τῆς καταφυγῆς, ἐφ' ᾧ ἐ-
πεποίθεις. ἢ δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν τοῦτο σωμα-
τόντων, κἂν μὴ ταῦτα λέγωσι. τίνων τού-
των; ἐγὼ εἰμι πρῶτος. καὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ-
τα. καὶ πρὸ ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος θεός. καὶ
μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. ὅλον γὰρ ὁ ἔστιν, ἐμόν. οὔ-
τε ἠργασμένον, οὔτε παυσόμενον. τοῦτο λα-
βὼν, ὁ μὴ, μὴ εἶναί τι πρὸ αὐτοῦ, μὴ δὲ πρε-
σβυτέραν αἰτίαν ἔχειν, ἀνάρχον προσηγόρευ-
σας καὶ ἀγώνιστον. ὁ δὲ μὴ σήσεσθαι τοῦ εἶναι,
ἄθανατον καὶ ἀνώλεθρον. αἱ μὲν δὴ πρῶ)σι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζυγίαι, τοιαῦται καὶ οὕτως ἔχουσαι. τίνα δὲ οὔτε ὄντ, οὔτε λέγεται; πονηρὸν τὸ θεῖον καὶ σφαῖρα τετράγωνος. τὸ παρελθὸν σήμερον. οὐ σωθήσεται ὁ ἄνθρωπος. ἵνα γὰρ εἰς τὸ σοῦτον ἐμπαλήξιαι ποτὲ ἀφικόμενον εἴνως, ὡς τί τι τοιοῦτον ἢ σὺ νοῆσαι βουλήσαι, ἢ ἀπο φιλόσαθαι. λείπεται δεῖξαι, τίνα καὶ ἔστι μὴ λέγεται θεός. ἄνθρωπος. ἄγγελος. κρίσις. ματαιότης οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοί, καὶ τῆς πίστεως ἀναστροπὴ καὶ τοῦ μυστηρίου κένωσις. βασανίζεις οὖν ὄντας διαφορὰς σὺ τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς πράγμασι, πῶς οὕτω σὺ λίαν δουλεύεις τῷ γράμματι, καὶ γίνῃ μὴ τῶν ἰουδαϊκῆς σοφίας. καὶ συλλαβαῖς ἀνωλουθεῖς, ἀφεὶς τὰ πράγματα. εἰ δὲ βοῦ τὰ δὶς πέντε λέγοντος ἢ τὰ δὶς ἑπτὰ, τὰ δέκα σωῆγον, ἢ τὰ τεσσαρεσκαίδεκα ἐκ τῶν λεγομένων; ἢ ἐκ τοῦ ζῶον λογικὸν θνητὸν, τὸν ἄνθρωπον, ἄρα αὖ σοι λήρειν σωμόσθιω; καὶ πῶς. τὰ σὰ λέγων. τὸ γὰρ τοῦ λέγοντος μᾶλλον οἱ λόγοι, ἢ τοῦ λέγειν σωαναγκάζοντος. ὡς πρὸ οὖν σὺ ταῦθα οὐκ αὖ τὰ λεγόμενα μᾶλλον ἐσκόπεσω ἢ τὰ νοούμενα, οὕτως οὐ δὲ εἴτι ἄλλο τῶν μὴ λεγομένων ἢ μὴ σαφῶς ἐκ τῆς γραφῆς, νοουμένων βέβεισον, ἔφυγον αὖ σὺ ἐκφώνησιν, φοβούμενος τὸν συκοφάντην

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῶν ὀνομάτων· οὕτω μὲν οὖν ἐπιστάμεθα πρὸς
ἡμᾶς ἀλλήλους· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐξεστὶ λέγειν· ὁ γὰρ τὰς τοῦ υἱοῦ προσηγο-
ρίας οὕτως ἀναργεῖς οὔσας καὶ τοσαύτας
ἀρνούμενος, δι' αὐταύτας ἀδήλωτος δηλο-
νότι, καὶ εἰ μὴ μᾶλλον σαφεστέρας καὶ πλείους
ἐγίνωσκεν· ἤδη δὲ καὶ πολὺ αὐτίκα δηλώσω τὴν
πάσης ἐπικρύψεως, καὶ πόθεν σοφοῖς οὖσιν
ὑμῖν, βραχύτι τὸν λόγον ἀναγκαῖον· δύο γενή-
νασι μεταθέσεις βίων ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ παν-
τὸς αἰῶνος· αἱ καὶ δύο διαθῆκαι καλοῦνται
καὶ σεισμοὶ γῆς, διὰ τὸ γράμματος πολυ-
βόητον· ἡ μὲν, ἀπὸ τῶν εἰδώλων εἰδὼ τὸν νό-
μον· ἡ δὲ, ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὸ εὐαγγέλιον·
καὶ τείχεον σεισμὸν εὐαγγελιζόμεθα, πόθεν οὖν
τοῦδεν εἰδὼ τὰ εἴδεσι μεταστάσιν, τὰ μηκέ-
τι κινούμενα μὴ δὲ ἀλλυόμενα· ταῦτ' δὲ αὐ
δύο διαθῆκαι πεπόνθασι· τί δῆτα; οὐκ ἀθρόο-
ως μετεκινήθησαν· οὐ δὲ ὁμοῦ τῇ πρώτῃ κι-
νήσει τῆς ἐγχειρήσεως· τίνος οὕνεκα; εἰδὶ σαφῶς
ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ βιαθῶμεν, ἀλλὰ πειθω-
μεν· ἡ μὴ τ', ἀκούσιον, τὸ δὲ μόνιμον· ὡς πρὸ
ἀ βία καὶ τάχεται τῶν ῥευμάτων ἢ τῶν φυ-
τῶν· ἡ δὲ ἑκούσιον, μονιμώτερόν τε καὶ ἀ-
σφαλέστερον· καὶ ἡ μὲν, τοῦ βιασαμένου· ἡ
δὲ, ἡμέτερον· καὶ ἡ μὲν, ἐπιτεινέσθω θεοῦ· τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δὲ, τυραννικῆς ὀξουσίας· οὐ κοινῶ ὡς ἔτο δεῖν ἀ/
κοντας οὐ ποιεῖν· ἀλλ' ἐκόντας οὐδ' ἀναγκαστέους·
διὰ τοῦτο παιδαγωγικῶς τε καὶ ἰατρικῶς,
ὁ μὲν, ὑφαιρεῖ τῶν παιδείων, ὁ δὲ, συγχω/
ρεῖ, μικρόν τι τῶν πρὸς ἡδονὴν οὐ διδάς, ὡς
πρὸ οἱ ἰατροὶ τοῖς ἀρρώστοῦσιν, ἵνα ἡ φαρμα/
κεία παραδεχθῇ, διὰ τῆς τέχνης φαρμακῶ/
μενῆ τοῖς χρηστοτέροις· ὁ γὰρ ῥάστη τῶν εἰ ἔ/
θει καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ τελεμμελῶν ἡμε
τάθεσις· λέγω δὲ τὴ· ἡ πρώτη τὰ εἰδωλα τε
εικόφασα, τὰς θυσίας συνεχώρησεν· ἡ δεύ
τέρα τὰς θυσίας πολεμεῖ ἐστα, τὴν πολυ/
μυθίαν οὐκ ἐκώλυσεν· ἔπεα ὡς ἄπαξ ἐδέξαντο
τὴν ὑφαίρεσιν, καὶ ὁ συγχωρηθὲν συνεχώ/
ρησαν· οἱ μὲν, τὰς θυσίας, οἱ δὲ, τὴν πολυ/
μυθίαν· καὶ γεγόνασιν, αὐτὶ μὲν ἐθνῶν, ἰουδαῖοι·
αὐτὶ δὲ τούτων, χριστιανοὶ, ταῖς καταμόρφοις
μεταθέσεσι κλαπέντες οὐδὲ ὁ διαγωνίζον-
πειθέπωσε τὸ παῦλος, ἐκ τῆς πολιτείας μὴ
καὶ ἀγωνίζεσθαι, προελθὼν οὐδὲ ὁ λέγειν·
ἐτὸ δὲ ἀδελφοὶ εἰ πολυμυθίαν κηρύσσω, τί εἶτι
διώκομαι· ἐκεῖνο τῆς οἰκονομίας, οὗτος τῆς
τελειότητος· τούτῳ ὁ τῆς θεολογίας εἰκόνα
ζὴν ἔχω· πολλὰ ὅσον ἐκ τῶν εναντίων· ἐκεῖ μὴ
γὰρ ἐκ τῶν ὑφαιρέσεων ἡ μετάθεσις, εἰ ταῦ/
θα ὄ, διὰ τῶν προσθηκῶν ἡ τελείωσις· ἔχει δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὕτως· ἐκήρυαστε φανερῶς καὶ παλαιὰ τὴν πατρίδα· τὴν υἱόν, ἀμυθρόπατρον· ἐφανερώθη καὶ νῦν τὸν υἱόν· ὑπέδειξε τὸν πνεύματος πνεῦματα· ἐμφρονιτεύεται νῦν τὸ πνεῦμα, σαφεστέραν ἡμῖν παρέχον πνεῦμα ἑαυτȣ̃ δήλωσιν· ὁ γὰρ ἰωὰν ἀσφαλὲς μή πω τῆς τȣ̃ πατρὸς θεότητος ὁμολογηθείσης, τὸν υἱὸν ἐκ δήλως κηρύττεσθαι· μὴ δὲ τῆς τȣ̃ υἱοῦ παραδεχθείσης, ὁ πνεῦμα ὁ ἅγιον, ἵν' εἴπω τι καὶ τολμηρότερον, ἐπιφορτίζεσθαι· μὴ καθάπερ τροφῇ τῇ λόγῳ δυνάμεν βαρυνθέντες, καὶ ἡλιακῶν φωτὶ σαθροτέραν ἔχι προσβαλόντες ὀφθαλμόν, καὶ εἰς τὸ κατὰ δυνάμεν κινδυνεύσωσι· τοῖς γὰρ κατὰ μέρος προσθήκαις, καὶ ὡς εἴπε δαῖμον ἀναβάσωσι, καὶ ἐκ δόξης εἰς δόξαν προόδοις καὶ προκοπαῖς, τὸν τῆς τελείας φῶς ἐκλάμψει τοῖς λαμπροτέροις· δι' ταύτην δὲ μαθητὰς κατὰ μέρος ἐπιδημεῖ, τῇ τῶν δεχομένων δυνάμει παραμένουμενον· εἰ ἀρχὴ τȣ̃ βασιλείȣ· μὴ δ' πάθος· μὴ πω ἀπόδον· τὰς δυνάμεις ἐπιτελῶν· ἐμφυσώμενον· εἰ γλώσσαις πυρίναις φανόμενον· καὶ λόγῳ ἰησοῦ κατ' ὀλίγον ἐκφαίνεται, ὡς ἐπιστήσεις καὶ αὐτὸς εἰ τυγχάνων ἐπιμελέστερον· ὁρωτήσω φησὶ τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν τὸ πνεῦμα

τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ αὐτίθεος εἶναι δόξειν
τις. καὶ ὡς ἀρὰ ἄλλης ζωὸς οὐσίας ποιεῖ
σθαι τοὺς λόγους. εἶτα πέμψῃ μὲν, οὐ δὲ τῷ ὀ
νόματί μου, τὸ, ὀρῶ τὴν παρεῖς, ἐ, τὸ πέμψε
τε τηρήκον. εἶτα, πέμψω, τὸ οἰκεῖον ἀξίωμα.
εἶτα, ἥξει. ἡ τοῦ πνεύματος οὐσία. ὁρᾶς φω
ζωμοὺς καὶ τὸ μόρος ἡμῖν ἐλλάμποντας, ἡ
πάξιν θεολογίας, ἢ καὶ ἡμᾶς τηρεῖν ἄμει
νον; μή τε ἀθρόως ἐκφαίνοντας, μή τε εἰς τέ
λος κρύπτοντας. ἐ μὴ δὲ, ἄτεχνον. τὸ δὲ, ἄ
θεον. καὶ τὸ μὲν, τοὺς ἀλλοτείους τολμῆξαι δυ
νάμενον. τὸ δὲ, ἀλλοτειῶσαι ζοὺς ἡμετέρους.
ὁ δὲ, ἴσως μὲν ἦλθεν ἤδη τισὶν ἐκεῖ καὶ
τῶν ἄλλων, ἐπὶ δὲ τῆς ἐμαυτοῦ διανοίας ὑπο
λαμβάνω καρπὸν, προσθήσω ζοῖς ἐρημίαις.
ἣν τινὰ ὦ σωτῆρι καὶ εἰ τῶν ἄλλων ἐνεπίμπλαν
το μαθημάτων, ἃ μὴ διώκεσθαι τό τε βασι
λεῖαι, τοῖς μαθηταῖς ἐλέγετο, διὰς ἔπος
ἴσως αἰτίας. καὶ δὲ ὅτι παρεκλύπτετο.
καὶ πάλιν. πάντα διδαχθήσεσθαι ἡμᾶς ὑ
πὸ τοῦ πνεύματος οὐ δημήσαντος. τούτων οὐ
εἶναι νομίζω, καὶ αὐτὴν τοῦ πνεύματος τὴν
θεότητα φανουμένην εἰς ὕδωρ. ὡς τὴν νι
κῶσα ἀείμου καὶ χωρὶς τῆς ἤδη τυγχανου
σης τῆς γνώσεως. μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀπο
καταστάσιν, οὐκέτι ἀπίστου μένου τῷ θαύμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τι. Τί γὰρ αὐτοῦ τούτου μεῖζον ἢ ἐκεῖνος ὑπῆρχε-
το, ἢ ὃ πνεῦμα τὸ δίδαξεν, εἰ πρός τι μέγα ἀνε-
θαυμάζη, καὶ θεοῦ μεγαλοπρεπέστατον ἄξιον,
ὃ ὑπάρχον μόνον ἢ ὃ διδασκόμενον. ἐγώ
μὲν, οὐ πω τοσοῦτον τοῦτο, καὶ ἐχοίμι, καὶ ὅς
τις ἐμοὶ φίλος. σέβω θεὸν τὸν πατέρα. θεὸν
τὸν υἱόν. θεὸν δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τρεῖς ἰδιότη-
τας. θεότητα μίαν, δόξῃ καὶ τιμῇ. καὶ οὐ-
σίᾳ καὶ βασιλείᾳ μὴ μερίζομένῳ. ὡς τις τῶν
μικρῷ πρόσθεν θεοφόρων ἐφιλοσόφησεν.
ἢ μὴ ἴδοι ἑωσφόρον ἀνατέλλοντα ὡς φησιν
ἡ γραφὴ, μὴ δὲ δόξαν τῆς ἐκεῖθεν λαμπό-
τητος, ὅς τις οὐχ οὕτως ἔχει, ἢ συμφέρεται
τοῖς κακοῖς, ἄλλοτε ἄλλος γινόμενος. ἢ τα-
εἰ τῶν μεγίστων σαθρῶς βουλευόμενος. εἰ μὲν
γὰρ ὁ προσκυνητὸν, πῶς ἐμὲ θεοῖ δεῖ τῷ βα-
πτίσματος. εἰ δ', προσκυνητὸν, πῶς δοῦ πῶν;
εἰ δὲ σε πῶν, πῶς οὐ θεός. εἰ ἤρτηται τοῦ ἑ-
νός. ἡ χρυσῆ τις ὄντως σειρὰ ἡ σωτήριος. ἡ
παρὰ μὲν τοῦ πνεύματος ἡμῖν ἡ ἀναγέννη-
σις. παρὰ δὲ τῆς ἀναγεννήσεως ἡ ἀνάπλασις.
παρὰ δὲ τῆς ἀναπλάσεως, ἡ ἐπίγνωσις τῆς
ἀξίας τοῦ ἀναπλάσαντος. ταῦτα μὴ οὖν εἴ
ποι τίς αὐ, ὃ ἄγραφον ᾤετο θέμενος. ἤδη δὲ
ἤξεσι καὶ ὁ τῶν μαρτυριῶν ἐσμός. ἐξ ὧν ὅ
τι καὶ λίαν ἔγραφος ἡ τοῦ πνεύματος θεότης

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐπιδιδχθήσεται, τοῖς μὴ λίαν σκαιοῖς, μηδὲ ἀλλοδρίοις τοῦ πνεύματος. σκόπει δὲ οὕτως. γενναῖος χρηστός, προσδέχει. βαπτίζεται, μαρτυρεῖ. πειράζεται, ἀνάγει. δυνάμεις ἐπιτελεῖ, συμπαραμαρτεῖ. ἀοδρύνεται, διαδέχεται. τί γὰρ οὐ δυνάσται τῶν μεγάλων, καὶ ὧν θεός. τί δαὶ οὐ προσαγορεύεται, ὧν θεὸς, πολλὰ ἀγεννησίαστος καὶ γεννήσεως. ἔδει γὰρ τὰς ἰδιότητας μεῖναι παντὶ καὶ ἡφῶ ἵνα μὴ σύγχυσις ἡ τῆς θεότητος, τῆς καὶ τὰ πάντα εἰς τάξιν ἀγούσης καὶ κοσμίαν. ἐπὶ μὲν φίτ πω δὲν πολοῦτον ὠνοῦν τῶν κλήσεων. καὶ καθ' ὅσων ὀνομάτων ἀναφυνῆσιν οἱ πνεύματα ἢ αὐτὶ πίπτοντες. πνεῦμα θεοῦ λέγεται. πνεῦμα χρεοῦ. νοῦς χρεοῦ. πνεῦμα κυρίου. αὐτοκύριος. πνεῦμα ὑποθεσίας. ἀληθείας. ἐλευθερίας. πνεῦμα σοφίας. σωτέρας. βουλῆς. ἰσχύος. γνώσεως. εὐσεβείας. φόβου θεοῦ. καὶ γὰρ ποικτικὸν τούτων ἁπάντων. πάντα τῇ οὐσίᾳ πληροῦν. πάντα σωτέραν. πληρωτικὸν κόσμου, κατὰ πᾶν δόσιν. ἀχώρητον κόσμῳ κατὰ πᾶν δυνάμιν. ἀγαθόν. εὐθὲς. ἡγεμονικόν. φύσει, οὐ θέσει. ἀγάζον, οὐχ ἁγιαζόμενον. μεδρεῖ, οὐ μεδρούμενον. μετεχόμενον, οὐ μετέχον. πληροῦν. ὁ πληρούμενον. σωτέραν, οὐ σωτεχόμενον. κληρονομά-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μενον. δοξαζόμενον. σωαριθμούμενον. ἐπα
πειλούμενον. δάκτυλος θεοῦ. πῦρ, ὡς θεός.
εἰς ἔμφασιν οἶμαι τοῦ ὁμοουσίου. πνεῦμα τὸ
ποιῆσαν. δ' ἀνακλίζον δι' βαπτίσματος. δι' ἀ
νασάσεως. πνεῦμα δ' γνῶσιν ἅπαντα. ὃ δι
δάσκον. δ' πνέον ὅπου θέλει. καὶ ὅσον. ὁδη
γοῦν. λαλοῦν. ἀφέλλον. ἀφορίζον. παρεξυ
νόμενον. πειραζόμενον. ἀποκαλυπτικόν.
φωτιστικόν. μᾶλλον δὲ αὐτοφῶς καὶ ζωή. ναο
ποιοῦν. θεοφοιοῦν. τελειοῦν. ὡς τε καὶ προ
λαμβάνειν τὸ βάπτισμα. οὐδὲ γοῦν ὅσα θεός.
μορίζόμενον οὐ γλώσσαις πυρίναις. διαιρῶν
χαρίσματα. ποιῶν ἀποστόλους. προφήτας.
εὐαγγελιστάς. ποιμένας. καὶ διδασκάλους. νο
μόν. φυλμόρες. σαφές. βαθύν. ἀμόλυντον.
ἀκώλυτον. ὡς πόρ ἐστιν διὰ τοῦ. ὃ σφῶν
τον καὶ πολύτροπον ταῖς οὐδεγείαις. καὶ
σαφιωστικὸν πάντων, καὶ φανωτικόν. καὶ
αὐτεξέσιον καὶ ἀναλλοίωτον. παντοδύναμον.
παντεπίσκοπον. δι' πάντων χωροῦν πνευ
μάτων. νοερῶν. καθαρῶν. λεπτοτάτων. ἀγ
γελικῶν. οἶμαι δυνάμεων. ὡς πρὸς καὶ προ
φητικῶν. καὶ ἀποστολικῶν, καὶ τὰ τοῦ δν, καὶ
οὐκ εἰς τοῖς αὐτοῖς τόποις. ἄλλον δὲ ἄλλαχοῦ
νενεμημένων. ὡς δηλοῦ ὃ ἀπειράκις. οἱ
ταῦτα λέγοντες καὶ διδάσκοντες, καὶ πρὸς γε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἄλλον παρακλητον οἱ) ἄλλον θεὸν ὀνομάζοντες, οἱ πρὸς εἰς αὐτὸν βλασφημίαν μόνῳ εἰδότες ἀσυγχώρητον, οἱ τὴν αἰωνίαν κρίσιν ἀφέραν οὐ τῷ φοβερῶς σκιρτύζοντες, ἐπειδὴ ἐφαύζανο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς θεὸν φθόνου μόνους, οὐκ ἀνθρώπου, οὗτοι τίσι δυνοῦσι, πότερον θεὸν τὸ πνεῦμα κηρύσσειν ἢ ἄλλο πῶς λίαν ὄντως παχύς τις εἶ καὶ πόρρω τοῦ πνεύματος, εἰ τῶν ἀπορεῖς, καὶ δεῖ τοῦ διδάξοντος. αἱ μὲν ἓν κλήσεις τοσοῦταί, καὶ οὕτως ἐμφυχοι. τί γὰρ δέοσι τὰ ἐνδὲ τῶν ῥημάτων μαρτυρίας παρατίθεσθαι. ὅσα δὲ κἀν ταῦθα λέγεται τὰ πεινόπορον τὸ δίδοσθαι, τὸ ἀποσέλλεσθαι, τὸ μορίζεσθαι, τὸ χρέισμα, τὸ δώρημα, τὸ ἐμφύσημα, ἢ ἐπαγγελία, ἢ ἐπιστρόπτυξις, εἴτε τι ἄλλο τοιοῦτον, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω, ἐνδὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀκινεκτῶν. ἵνα τὸ δεῖ δὲ δειχθῇ, μὴ μὲ δεῖς ἀρχαὶ μεμυεισμένοι τοῦ λυθέως παραδεχθῶσιν. ἴσον γὰρ εἰς ἀσεβείαν, καὶ σαβελλίως συνάπτει, καὶ ἀφειανῶς διασῆσαι. τὸ μὴ, ᾧ πρὸς σῶπω. τὸ δὲ, ταῖς φύσεσιν. ὡς ἔστω πολλὰ διασκεψάμενος πρὸς ἐμαυτὸν τῇ φιλοπραγμοσύνῃ τοῦ νοῦ, καὶ πανταχόθεν τὸν λόγον διδύναι, καὶ ζητῶν εἰκόνα ἵνα τὸ τοιούτου πράγματος, οὐκ ἔχον ᾧ τινι χρὴ τῶν κάπο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πλὴν θείαν φύσιν παραβαλεῖν· καὶ γὰρ μικρά τις ὁμοίωσις δύναιτο, φθόγγου τε πλέον, ἀφανὴς καὶ πω μετὰ τοῦ ἀπείρου λείγματος· ὀφθαλμόν τινα καὶ πηγὴν καὶ ποταμὸν, εὐνόησα· καὶ γὰρ καὶ ἄλλοι· μὴ τῷ μὲν, ὁ πατήρ· τῇ δὲ, ὁ υἱὸς, τῷ δὲ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄπειρον ἀναλόγως ἔχει· ταῦτα γὰρ οὔτε χρόνῳ διέστηκεν, οὔτε ἀλλήλων ἀπέρρηκται τῇ συνεχείᾳ· καὶ δοκεῖ πως χρῆσιν ἐν διότητι τέμνεσθαι· ἀλλ' ἔλειπε πρῶτον μὲν, φύσιν τινὰ θεότητος παραδέξασθαι, τάσιν οὐκ ἔχουσαν· δεύτερον δὲ, μὴ τὸ ἓν τῷ ἀριθμῷ δεῖ τῆς ἐνιαυσίας ταύτης εἰσάγεσθαι, ὀφθαλμὸς γὰρ καὶ πηγὴ, καὶ ποταμὸς, εἰ ἔστιν ἀριθμῷ, δεῖ φόρως ἀναπτιζόμενα· πάλιν ἥλιον εἰ ἐθυμήθην καὶ ἀκτῖνα καὶ φῶς· ἀλλὰ καὶ ταῦθα θέος, πρῶτον μὲν, μὴ σώθεσίς τις ἐπινοῆται τῆς ἀσωθεΐου φύσεως· ὡς πρὸ ἡλίου καὶ τῶν εἰ ἡλίῳ· δεύτερον, ἢ, μὴ τὸν πατρὰ μὲν οὐσιώσωμεν, τὰ δὲ, μὴ ὑποστήσωμεν· ἀλλὰ δυνάμεις θεοῦ ποιήσωμεν, εἰ ὑπαρχούσας οὐχ ὑφεστώσας, οὔτε τὸ ἀκτῖς, οὔτε φῶς, ἄλλος ἥλιος· ἀλλ' ἡλιακαί τινες ἀπόρροιαι καὶ ποιότητες οὐσιώδεις· καὶ ἅμα δ' εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι τῷ θεῷ δῶμεν εἰ δοῦναι, ὅσον ἐκ τῆς ὑπολείγματος· καὶ τῶν εἰρημένων ἀδιαπόρητον· ἤκουσα δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πνος καὶ βιοῦντον ὑπογράφοντος λόγον· μὴ μακρυγήν ἕνα ἡλικιῶν τοίχω προσαστράπτουσιν καὶ πδιέμουσιν ἐξ ὑδάτων κινήσεως. ἰῶ ἡ ἀκτὶς ὑφαλαδοῦσα δι' τοῦ ὑμέσω ἀέρος, εἶτα ἀνθεῖσα τῷ ἀντιτύπῳ, παλμὸς ἐγείρετο καὶ παράδοξος· ἅτε γὰρ πολλαῖς καὶ πυκναῖς ταῖς κινήσεσιν, οὐχ αἱ οὖσα μᾶλλον ἢ πολλά· ὃ πολλὰ μᾶλλον, ἢ αἱ· τῷ τάχει τῆς σωόδου καὶ τῆς διασάσεως, πρὶν ὄψε κρατηθῆναι διαδιδράσκουσα. ἀλλ' ὃ δὲ ἔστρ θέθαι δυναρὸν ἐμοί· δι' αὐ μὲν, ὅτι πλὴν μὲν τὸ κινῆσαν, καὶ πάνυ δῆλον. θεοῦ ὄν, οὐδὲν πρεσβύτερον, ἵν' ἢ τὸ ἔστρον κεκινηκός· αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων αἰτία· αἰτίαν δὲ πρεσβυτέραν οὐκ ἔχει. δεύτερον δὲ, ὅλε καὶ ταῦθα, τῶν αὐτῶν ὑπόνοια· σωθέσεως· χύσεως, ἀστάτου καὶ ὃ παγίου φύσεως, ὧν ὀδεὶ ἐνοικτέον τοῦδὲ θεότητος· καὶ ὅλως οὐδέν ἐστιν ὅμοι πλὴ διάνοιαν ἴσησιν ἐκεῖ τῶν ὑφαδιδρομάτων θεωρούσι δ' φαντάζομενον· τὴν εἴλις αἴλε λαβὼν τῆς εἰκόνος, ὑπ' δύγωμοσωνῆς, τὰ λοιπὰ ῥίψειν· τέλος οὖν ἔδοξέμοι κρείττον εἶναι, τὰς μὲν εἰκόνας χαίρειν ἐᾶσαι καὶ τὰς σκιάς, ὡς ἀπατηλὰς καὶ τῆς ἀληθείας πολεῖσον ἀφεστούσας· αὐτὸν δὲ τῆς δυσβεστέρας ἐνοίας ἐχόμενον, ἐπ' ὀλίγων ῥημάτων ἱστάμενον, ὁ δηπῶ ὅ πνθόμαλε χρώ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μενον, ἵν' οὐ τοῦ δεν ἕλαμψεν ἐδεξάμενος, ταύτην εἰς τέλος διαφυλάξωσι τα, ὡς γνησίω κοινωνὸν καὶ σωσόμενον, ἢ αἰώνια θεῖον διαπορεύεσθαι διατέμνοντα. νῦ τοὺς ἄλλους πείθειν εἰς δυνάμεν, προσκυνεῖν πατρὸς νῦ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, μίαν θεότητα τε καὶ δυνάμεν. ὅτι αὐτῷ πᾶσα δόξα, τιμὴ, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΕΥΑΓΡΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ, ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΗΤΟΣ.

Φόβος ἀσι θαυμάζω νῦ λίαν ἐκπλήττομαι τῆς ὑπερβολιότητος, ὅπως τοιούτων θεωρημάτων νῦ τηλικούτων τυ τήσεων αἴτιος καθίστασαι, τοῖς ἀκριβέσιν ἐρωτήσεσιν, εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς τοῦ λέγειν νῦ ἀγωνίαν ἀφελέξεως πολυϊστὰς, ὁρωτήσεις ἀναλαίας καὶ χρησίμους ἡμῖν ἐπάγων. πᾶσα δηλονότι λοιπὸν ἀνάγκη, καὶ τόπον τῶν ὁρωτήσεων ἡμᾶς ἀργεῖς ἀφεῖσθαι τοῖς ἀφικέσεις. καὶ νῦν τοίνυν τὸ προσευχθὲν ὁρώτημα παρὰ σοῦ, διόνδε, καὶ τόδε τόδε ἴω, ὡς ἵνα κρόπον αὖ εἴη παλαιός τε καὶ ἱερὸς καὶ ἁγίου πνεύματος ἡ φύσις, ἴω αὖ τις ὀρθῶς, οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σίαν μᾶλλον ἢ φύσιν καλοῖν· πότερον ἀπολῆ-
τις ἢ σωθῆτος· εἰ μὲν τ' ἀπολῆ, πῶς τὸν ζῆς
ἐπιδέξεται, τῶν προειρημένων, ἀριθμόν·
ὁ γὰρ ἀπολωῶ, μονοειδὲς καὶ ἀνάριθμον· ὁ
δὲ ἀριθμοῖς ἔστω πίπτον, ἀνάγκη τὸ μενεῖν
καὶ μὴ ἀριθμοῖς ἔστω βάλλεται· ὁ δὲ τε-
μνόμενον, ἐμπαθές· πάθος γὰρ ἡ τομή· εἰ
τοίνυν ἀπολῆ τ' κρείττονος ἡ φύσις, τῶν δεῖ τῆ
τῶν ὀνομάτων ἡ θέσις· εἰ δὲ τῶν ὀνομάτ' ἀλη-
θὴς ἡ θέσις, καὶ δεῖ τοῖς ὀνόμασι πείθεσθ,
ὁ μονοειδὲς καὶ ἀπολωῶ δυνὴς ἐκ πολῶν
εἴχεται· ἴς οὖν αὐ εἴη τ' πράγματος ἡ φύ-
σις· ταῦτα πρὸς ἡμᾶς, ἔφασκον· ὧν τοὺς ἀπο-
λείξῆς ὁ τ' ἀληθείας ἀκριβῶς παρασκόφ λό-
γος· ὁ πίστεως ἀναπολείκτου φαντασίαν, ἀπο-
εἰᾳ τῆς ἀπολείξεως ἀλόγως προιαρόμενος· ὁ
δὲ μύθων παλαιῶν μαρτυρίας τὸ βεβαιῶ
τῆς πεποιθήσεως ἑαυτῶ καὶ λύπτειν πειρώ-
μενος· ἀλλὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς καταυνοῆ-
σει, καὶ λογισμῶν ὀρθότητι, πλὴν τῶ θεωρή-
ματος πίστωσιν, εἰς τὸ μφανὲς προτιθέμενος·
ἄγε δὴ λοιπὸν ἡμῖν ὁ λόγος αὐτοῦθεν. διαν-
συέτω· καὶ πῶς δεῖ ὁ θεῖον ἔστω λαμβάνειν
φασκέτω· πότερον ἀπολοῦν, ἢ ἀιδιολεκές· ὁ-
τω γὰρ ἡμᾶς καὶ λέγειν ἡ τῶν ὀνομάτων ζητ-
τὸς, καὶ πιστεύειν βιάζεται· καὶ τοῦ τοις ἀπο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χρησάμενοί τινοδ' σαθρὰ καὶ παντάπασιν
ἑωλα σωεσήσαν δόγματα. πὼ οὐσίαν ὁ/
μοῦ τῇ τῶν ὀνομάτων ὑπηγορία, πάθος δια
ρέσεως ζωωμένῳ δοξάζοντες. ἀλλ' ἐκείνους
μὴ ὡς αὐτὸς φῆς ἐατέον, σαθρῶς ὦ τῆς ζωω/
λήψεως αὐτῶν σωηγορωῦντας δόγματα.
ωδὲ δὲ πὼ ὀρθὴν τῆς ἐωγνώσεως κατάλη
ψιν, πὼ ἑαυτῶν διάνοιαν ἐπιστρέφωμεν. ἆ τοί
νυν ὄδι θεὸς, πρότερον ὑποστησόμεθα, κὴ εἰδ' ὄ
τως ὠδὶ τὰς ἀπολείξεις ἀκεβῶς ἢ ἐξομεν. ἀ
ωλῆ πάντως ὄδι καὶ ἀμόριστος οὐσία. ὃ ἀ/
ωλοῦν καὶ ἀσύματον ἐκ φύσεως ἐκτυχῶν.
ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τ' διαιρέσεως τῶν ὀνομάτων
αὐτῷ πίστεμοι λόγος, τῷ φρὶς ἀριθμῷ, ὃ τὸ
κρείττονος μονοειδὲς ἀφαιρούμενος. ἆρ' ὃν δίφ
ὢ μονοειδὲς, ἐκ φυγεῖν ἡμᾶς πὼ ὁμολογίας
πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐπά/
ναγκες; μὴ γένοιτο. πὼ γὰρ ἀμόρῳ τὸ κρείτ
τονος εἴωσιν, οὐ κατα βλάψῃ τῶν ὀνομάτων
ἡ θέσις. τὰ γὰρ νοητὰ, κὴ μυεῖώνυμα μὴ, ἐπει
δὴ πάμωλήθεσι καθ' ἕκαστον ἔθνος ὀνόμασι
κέκληται. προσηγορεῖαι δὲ πάσης ἐκτὸς, ἐ/
πειδὴ κύριον ὄνομα τῶν νοητῶν τε καὶ ἀσω
μάτων, ὀδέν. πῶς γὰρ κυρίως ἐπικληθεῖη τὸ
μηδὲ ὄψεσιν ἡμετέραις ὑποπίπτοντα. μὴ δ' ὅ
λως ἀνθρωπίνοις αἰσθητηρίοις ἁλῶναι δυνά/
μενα,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μενα· λαμβανέσθω δὲ ἡμῖν ὁ βραχύτατος τῶν νοητῶν μόριον ἡ ψυχή, πρὸς τὸ παντὸς ἀκριβῆ νόησιν· ψυχὴ μὴ γὰρ, ὀνόματι θηλυκῷ προσαγορεύεται· πάσης δὲ θηλυδρίας φύσεως ἀφέστηκεν, οὔτε ἄρρεν, οὔτε θῆλυ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσα· καὶ λόγος δὲ ὁμοίως ὁ πρὸς αὐτῆς ἀφωνίσκομενος, ἀρρενικὸν μὲν ἔχει τοὔνομα· πάσης δὲ καὶ αὐτὸς ὡς φαμὲν ἄρρενος θήλεος ἐκτός ὄντι σωματότητος· εἰ δὲ τὰ τῶν νοητῶν ἔχατα, ψυχὴ μὴ λόγος κύριον οὐκ ἐκτήσ τοὔνομα, πῶς ἂν τὰ πρῶτα, καὶ πάντων ἐπέκεινα τῶν νοητῶν νοητὰ, κυρίοις ὀνόμασιν ἐθέλοι κεκλῆσθαι φύσμεν· ἀλλ' ἡ μὲν ὀνομασία χρησίμη, δόξῃ δ' ἀναγκαίου, εἰς ἐπίνοιαν ἡμᾶς ἄγουσα τῶν νοητῶν· πινὲς δὲ ταῖς προσηγορίαις ὁμοῦ καὶ τὴν οὐσίαν παχυμερῶς σωσιδιαιρεῖσθαι δοξάζοντες, ἀνάξια παντὸς πάσι τῶν θείων ταῖς ἑαυτῶν ἐννοίαις δοξάζουσιν· εἰδέναι δὲ ἀκόλουθον ἡμᾶς τὸν τῆς ἀληθείας ἐθέλοντας, ὡς ἀδιαίρετος ὄντι μὴ μονοειδὴς ἡ θεία τε καὶ ἀμερὴς τετρείπονος οὐσία· πρὸς ὃ ἐν χρήσιμον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ μερίζεσθαι ταῖς ὀνομασίαις δοκεῖ, καὶ διαιρέσεως ἀναγκαίας φίσεσθαι, καθὼς ἔφαμεν· ὃν τρόπον γὰρ ἡ ψυχὴ νοητή τις ὑπάρχουσα, νοη-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μάτων ἀπείρων ἀποκυίσκει πλῆθος, ὅμως
οὔτε νοήματος διαιρεῖται πάθει, ὅτι τὸ πλή
θος τῶν νοημάτων ψυχή, οὐδὲ τὰ φθείρον
τα, παχύνει ποτέ, πλουσιωτέρα δὲ μᾶλλον,
ἢ πενεστέρα γίνεται. ὅν τρόπον δὲ καὶ ὁ θεοφο
ρικὸς οὗτος καὶ κοινὸς ἅπασιν ἡμῖν λό
γος, ἀδιαίρετος μὲν ὅτι τῆς προσηγορευ
μένης ψυχῆς, καὶ ταῖς ψυχαῖς δὲ τῶν ἀκροωμέ
νων, οὐδὲν ἧττον εἰς ταὐτὸ τῷ καθίσαται, καὶ
κείνης μὴ χωριζόμενος καὶ τούτοις διεισκό
μενος, εἰώσιν δὲ μᾶλλον ἢ διαίρεσιν αὐτῶν τε
καὶ τῶν ἡμετέρων. ψυχῶν δρῳαζόμενος, οὐ
πω μοι νόει καὶ ἓν ἐγὼ τὸ παρὸν μὴ χω
ριοθεῖσα πω ποτε, καὶ τούτου δὲ πάλιν
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁμοίως εἰ τῷ νῷ πλὴν εἰ
θύμησιν. ὡς γὰρ οὐκ ἔστι μεταξὺ νοῦ καὶ εἰθυ
μήσεως καὶ ψυχῆς διαίρεσιν ἐπινοηθῆναί τι
να καὶ θεμιτὸν, οὕτως οὐ δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα τ
τος καὶ τοῦ σωτῆρος καὶ θεοῦ παρὸν, εἰ μέ
σῳ θεμιτὸν ἢ διαίρεσιν ἐπινοηθῆναί ποτε. διό
τι τῶν νοητῶν ὡς ἔφαμεν καὶ θείων, ἀδιαίρετος
ἡ φύσις. ἢ καὶ ὅν τρόπον οὐχ οἷόν τε πάλιν
ὁμοίως εἰ μέσῳ κύκλου καὶ τῆς ἀκτῖνος διαί
ρεσιν διορᾶσθαι, ἀλλ' ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον
ἀπλοῦν τε καὶ ἀμερὲς, ἀλλ' ἡ μὲν ἀκτὶς συν
ῆπται τῷ κύκλῳ, ἰοῦμπαλιν δὲ ὁ κύκλος.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οἷόν τις ὀφθαλμὸς ποταμηδὸν ἐπιχεῖ τῷ παντὶ τὰς ἀκτῖνας, καταπλυσμοὺς ὡς πρός τινας φωτὸς ἡμῖν βραζόμενος, καὶ τελαγίζων ἀθρόως πὼ διακήσμησιν, οὕτω δὴ καὶ οἱονείτινος τοῦ παρὸς ἀκτῖνος ἀστεράπτειν ἐφ' ἡμᾶς, ὅ, τε φεγγώδης ἱππεὺς καὶ ὁ πνεῦμα ὁ ἅγιον. ὡς πρὸ γὰρ αἱ τοῦ φωτὸς ἀκτῖνες ἀμβρίσιον ἔχουσαι κατὰ φύσιν πὼ πρὸς ἄλληλα χώσιν, οὔτε τοῦ φωτὸς χωείζονται, οὔτε ἀλλήλων ἀποτέμνονται, καὶ μέχρις ἡμῶν πὼ χάειν τοῦ φωτὸς ἀποτέλλεσι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος καὶ ὁ πνεῦμα ὁ ἅγιον ἡ δίδυμος τῶν παρὸς ἀκτῖς, καὶ μέχρις ἡμῶν διακηνεῖται τῆς ἀληθείας ὁ φῶς, καὶ τῷ πατεὶ συνήνωται. ὅλος τρόπον δὲ κατά τινος ὑδάτων πηγῆς νεκταειῶδες ἀφθόνως προϊεμένης ὕδωρ, συμβαίνει ῥεῦμάτι παμπλήθεις καὶ ῥεῖθρον ἀκατάσχετον, εἰς ποταμοὺς δύο τῷ ῥεύματι τέμνεσθαι, μίαν μὲν οἷος ὀφθαλμοῦ τῆς πηγῆς πὼ ῥοὴν μὲν ἀρχῆς ἐχηκός. διῤῥύτος δὲ τῶν ποταμῶν ἀκηματισθεὶς τοῖς εἴδεσι. βλαβὲν ὁ ὅμως οὐδὲν εἰς πὼ ἐσίαν ἐκ τῆς διαιρέσεως. τῇ μὲν γὰρ τῶν ποταμῶν θέσει ὁ ῥεῖθρον διήρηται, πὼ δὲ τοῦ χυμοῦ ποιότητα μίαν καὶ πὼ αὐτὼ κέκτηται. καὶ γὰρ ἀποτεμαχίζεται

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρὸς βάγριον περὶ θεότητος

πόρρω που τῶν ἀπαιμῶν ἕκαστος τῶν προφη-
μένων δυνατὴ, καὶ τῆς πηγῆς ἀφεστάναι μακρὰν,
πολὺ γὰρ ἀρχὴν τῇ μικρὶ πρὸς τὸ δυνατὸς τῆς
πηγῆς συμμιμούμενον ἔχει: παρακαλοῦσιν δὲ
καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων θεὸς, ὁ τῆς ἀλη-
θείας πρύτανις, καὶ τὸν σωτῆρος πατέρα, τὸ
πρῶτον αἴτιον τῆς ζωῆς καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας
φυτὸν, καὶ τῆς ἀειζωΐας πηγὴ, δίδοῦτον πνα
τὸν τε υἱοῦ καὶ τὸ ἁγίου πνεύματος πολὺ κοινὴν
εἰς ἡμᾶς ἀποστέλλειν χάριν, οὐτ' αὐτὸς πνεῦ
πον θεὸν εἰς πολὺ οὐσίαν βλαβεὶς. (οὐ τὸ μέγι
στον ὑπέστη ἕνεκα δίκη πολὺ εἰς ἡμᾶς ἐκείνων ἀφι-
ξιν.) καὶ μέχρις ἡμῶν προσεχώρησεν. καὶ τὸ
παρὸν, οὐδὲν ἧττον ἀχώριστοι καθεστήκασιν. ἀ-
μβρῶς γὰρ ὡς ἔφαμεν ὑπὸ ἀρχῆς ἡ τῶν κρειττό-
νων φύσις. παλαῖα μὲν δὴ ὦ φιλομάθεστατε δυ-
νατὸν λῶ δυρεῖν καὶ παλαίονα τῶν εἰρημένων,
πρὸς ἀπόδειξιν ἀναργῆ τῆς ἀναλλοιοτάτης
παιδὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος δρωτήσα-
ως, ὃν τρόπον ἔχειν αὐτὸν ἀναλαμβάνειν
δεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ σοί τε καὶ τοῖς σοὶ παρακαλη-
σίοις ἐρῶν ὑπὸ ὀλίγων τὰ παλαῖα καὶ τὰ μανθά-
νειν, τοῦτον χάριν ἐνταῦθα δὴ πρὸς τοῦτο
σῆσαι τὸν θεωρήματος δίκαιον ὠήθην λό-
γον.

ΤΕΛΟΣ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΣΤΗΛΙΤΕΥΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Κούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη.
α ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες
τὴν οἰκουμένην. καλῶ γὰρ ἅπαν-
τας ὡς πυρ ἐξ ἀπόπτου τινὸς καὶ μεσαυτά-
της πολεμωτῆς, μεγάλῃ καὶ ὑψηλῇ τῇ κηρύγ-
μαι. ἀκούσατε λαοὶ φυλαὶ γλῶσσαι. πᾶν
γένος ἀνθρώπων, καὶ ἡλικία πᾶσα. ὅσοι τὸ
νῦν ἐστε καὶ ὅσοι γενήσεσθε. καὶ εἰ ἦν μοι μεῖζον
β κήρυγμα, πᾶσα δυνάμις τῶν οὐρανῶν.
πάντες ἄγγελοι. οἷς ὄργον ἡ τοῦ πατρὸς κατ-
πέλεισις, οὐ τὸν σκῶν καὶ θελοῦσι τὸν βασι-
λέα τῶν ἀμμοραίων. γ ὃ τὸν ὠγ βασιλέα τ
βασάν. μικροὺς δυνάστας καὶ μικρὸν μόρος
τῆς οἰκουμένης καταπαύσας τὸν Ἰσραήλ. ἀλ
λὰ τὸν δράκοντα τὸν ἀποστάτην. τὸν νοῦν τ
μέγαν. τ ἀστύριον. τὸν κοινὸν ἀπάντ ἐχθρὸν
καὶ πολέμιον. τὸν πολλὰ μὴ ἐωθὶ γῆς μανέν
τα καὶ ἀπειλήσαντα. πολλὰ δὲ ἀδικήσαν εἰς
γ ὕψος λαλήσαντά τε καὶ μελετήσαντα.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου γῆ· καιρὸς γάρ μοι τὸ αὐτὸ τῷ μεγαλοφωνοτάτῳ τῶν θεορημόνων ἡσαΐᾳ συμφθέγξασθαι· πολλοὶ ὅσοι ὁ μὴ, οὐδὲ τῷ ἰσραὴλ ἀθετήσαντες, τοῦτο καλεῖ καὶ μαρτύρεται· ἐγὼ δὲ οὐδὲ τῷ τυράννῳ ἀθετήσαντι, μὴ τοσόν τι πῖῶμα τῆς ἀσεβείας ἄξιον· ἄκουε καὶ ἡ τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου ψυχὴ, εἴ τις αἴσθησις, ὅσα τὸ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων φιλόχριστοι, τὸ δὲ, καὶ πάντων μάλιστα, ὅσῳ τῇ χριστοῦ κληρονομίᾳ συναυξηθεὶς, καὶ αὐξήσας ταύτην εἰς δυνάμιν, καὶ χρόνῳ βεβαιωσάμενος, ὡς τε καὶ πάντων διαφέρειν γενέσθαι τῶν πώποτε βασιλέων ὀνομαστότατος· (ὦ τ' ἐπηρείας,) ἀγνόημα ἡγήσε σφόδρα τῆς οἰκείας εὐσεβείας ἀπάξιον· ἔλαθεν ἐπιτρέφων χριστιανοὺς, ὃν χριστοῦ φίλημιον· καὶ τοῦτο μόνον τῶν ἁπάντων οὐ καλῶς ἐφιλανθρωπεύσατο, καὶ σῶσαι καὶ βασιλεῦσαι ὃν κακῶς καὶ σωθέντα καὶ βασιλεύσαντα· μὴ οὖν τοῦτο μάλιστα αὐθαδέστερον πρὸς τῇ καταλύσει τῆς ἀσεβείας, καὶ τοῖς χριστιανῶν πράγμασιν εἰς τὸ ἀφάνεστον ἐπανελθοῦσιν, οὕτω δὴ καὶ τῷ λόγῳ· λόγον δὲ ἀπαθήσω τῷ θεῷ χαριστήριον, πάσης ἀλόγου θυσίας ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον· ὃ κατὰ τοὺς ἐναντίους ἐκείνου λόγους καὶ λήρους·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τοὺς ἀναγκαίους θυσίας· ὧν ἡ πρόνοια καὶ δύναμιν, ἀσεβείας λῦε δύναμις· καὶ ἄθεος ἐν οὕτως ὀνομάσω θεία· ἐπεὶ καὶ πᾶσα ἡ τοῦ αἰῶνος τούτου δύναμις τε καὶ παιδιὰ θυσία, εἰ σπότει δία πορευομένη καὶ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς πόρρω πίπτουσα· ἐκείνη μὴ δὴ θειαύτη καὶ παρὰ θεοὺ τοὺς, καὶ τοιαύτας ἔχουσα τὰς ἐπικαρπίας, ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀνεξηραινομένη, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀπὸ πίπτουσα καὶ συναπόλλυται τοῖς παιδάσιν ἀφελλυμένοις μετ' ἄχθους· καὶ πρόφανεσέροις τοῖ πῶσιν, ἢ πλὴν ἀσέβειαν· ἐμοὶ δ' θύον πιθυσίαν αἰνέσεως σύμβολον, καὶ πλὴν αἰνάμαχθον τῶν λόγων τῆ μὴν αἰνάπτοντι, τίς θήσαιρον πρόθεσιν σθήσει τῇ χρεῖαν τι παρεισούμενον· ἢ τίς σιωπήσει γλῶσσα θεοῦ τὸν ὁ πόσον καὶ βούλομαι· τίς ἀκοὴ τῷ λόγῳ συμπροθυμηθήσεται· καὶ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ μόνον ἡ δία λόγου χάρις οἰκειοτάτη, μετὰ τῶν ἄλλων ὧν ὀνομάζεται καὶ ταύτη χαίρουσι τῇ προσηγορείᾳ διαφόρωνπως, καὶ τῇ δυνάμει τῆς κλήσεως, ἀλλὰ καὶ κείνῳ πρέπουσα δίκη, λόγῳ κολάζεσθαι τὸν τὸ εἰς λόγου παρανομίας· ὧν κοινῶν ὄντων λογικοῖς ἄπασιν, ὡς ἰδίων αὐτῶν χριστιανοῖς ἐφθόνησεν· ἀλογόταται πρὸς λόγων διανοηθεὶς, ὁ πάντων ὡς ὠφελογιώτατος πρῶ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τον μὲν ὅτι κακούργως πρὸ προσηγορείας μνή-
σθη κεν ἀδὶ ὁ δοκοῦν, ὡς πρὸ τῆς θρησκεί-
ας ὄντα ἐν ἑλλῆνα λόγον, ἀλλ' οὐ τῆς γλώσ-
σης· καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀλλοτρίου κακοῦ φω-
ράσ, τῶν λόγων ἡμᾶς ἀπήλασεν· ὡς πρὸ ἀλ-
εὶ καὶ τε χῶν εἶρξεν ἡμᾶς ὅσαι παρ' ἕλλησιν
βίρηνται· καὶ τοῦτο διαφορεῖν αὐτῷ διὰ πρὸ
ὁ μωνυμίαν ὀνόμασιν· ἔπειτα ὅτι λανθάνει
ἡμᾶς ὑπέλαβεν, οὐκ ἀγαθοῦ τινος τῶν πρώτ
ἀποστρέφειν μέλλων, οἵ γε καὶ σφόδρα βύ-
νοτ πολιφονοῦμεν τοὺς λόγοτ, ἀλλὰ τοὺς
ἐλέγχοτ τῆς βυσεβείατ φοβούμενος· ὡς περ
εἰ τῇ κομψείᾳ τῆς λέξεως πρὸ ἰαχὺν ἔχον-
τας, ἀλλ' οὐκ εἰ τῇ γνώσει τῆς ἀληθείατ
καὶ τοῖς εἰ θυμίμασιν. ὧν ἐπιχεῖν ἡμᾶς ἀδύ-
νατο τόρον, ἢ τὸν θεὸν ὁμολογῶν γλωσσαν
ἔχοντας· ἐπεὶ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐ-
ρεργοῦμεν ἐν λόγον, ὡς πρὸ τὰ σώματα ἡ-
νίκα αὐ καὶ βύτοις ἀτενίζεσθαι δέκ τοδὶ τ
ἀληθείατ· ὡς τε ὁ τοῦτο προσάξατ, ἀπικί-
ζειν μὲν ἐκώλυσε· τὸ δὲ ἀληθεύειν οὐκ ἔπαυ-
σε· καὶ τὸ μὲν ἑαυτῷ σαθρὸν, ἤλεγξε, τοὺς ἐ-
λέγχοτ δὲ οὐ διέφυγεν· ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον
βύτοις ἑαυτὸν τοῦ θεὸς ἠγνόησεν· οὐ γὰρ
θαρσοῦντος ἰῶ οὔτε τοῖς τοῦ τῆς θρησκεί-
ας δικαίοις, οὔτε τοῖς λόγοις αὐτοῖς, ὁ ἰὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμετέρους ἐπιχειρεῖν λόγοις· ὡς πρὸς αὐτὸ εἴτις κράτιστον ἑαυτὸν νομίζοι τῶν ἀθλητῶν· καὶ ἀξιοῖ καὶ τὰ πάντων κηρύττεσθαι, μηδένα τῶν γυναικῶν ἀγωνίζεσθαι μὴ καταβαίνειν εἰς τὸ στάδιον, ἐπιτάξασ· ὁ πρὸς αὐτὸν ἀναστρίσας μᾶλλον ἢ ῥώμης τε καὶ ἐρωτικὸν· καὶ τὰ γὰρ τῶν ἀγωνιζομένων οἱ στέφανοι· καὶ τῶν πόσει τῇ ῥώμῃ χρωμένων, οὐ τῶν τοῦ ἐρωμένων τὸ πολὺ τῆς διωάμεως· εἰ δὲ ὅλως συμμίξαι καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἐφοβήθης, αὐτῷ τούτῳ πλὴ ἢ ἦν ἔδειξας· καὶ νικᾶν ὑπῆρξε μηδὲ ἀγωνισμένῳ, ὧν ἀγωνίσω μὴ ἀγωνίσασθαι· ταῦτα μὲν ὁ σοφὸς ἡμῖν βασιλεὺς τε καὶ νομοθέτης· ὡς πρὸς ἵνα μηδὲν αὐτὸ τῆς τυραννίδος ἄμοιρον ᾖ, καὶ προκηρύξῃ πλὴ ἀλογίαν, καὶ ἀρχῇ τῆς ἐν αὐτῇ βασιλείας τυραννήσας πρὸ τῶν ἄλλων τοὺς λόγους· ἡμῖν δὲ, καλὸν καὶ τὸ τῶν λόγων αὐτῶν ὁμολογεῖν ᾧ θεῷ χάριν, πλὴ ἐλευθερίαν ἀπολαβόντων· καὶ μάλιστα μὲν καὶ τοῖς ἄλλοις τιμᾶν αὐτὴν ἀναθήμασι, φειδομένους μηδενὸς, μή τε χρημάτων μή τε κτημάτων, ἃ τὸ καιροῦ γενόμενα καὶ τῆς τυραννίδος, ἡ φιλανθρωπία τὸ θεοῦ διεσώσατο· τιμᾶν δὲ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς λόγοις τῇ δικαίᾳ καρποφορείᾳ καὶ κοινῇ πάντων, εἴτοι τῆς χάριτος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μετειλήφασιν. ἀλλ' ὁ μὴ ἐκπόδων τῶν λόγων λόγος, τοσοῦτος. ἵνα μὴ μακρότερον ἀποτείνωμεν, ἐξῶ τὸ καιροῦ τοιπίωμεν. καὶ ἄλλο τι μᾶλλον σωουδάζῃν δυνώμεν, ἢ οὐ χάειν σωελήλυθαμεν. ἤδη δέμοι πηδᾶ, καὶ ἔτι πρὸς παρουσιασμὸν ὁ λόγος, καὶ τοῖς ὁρωμένοις συμφαιδρώνεται. καὶ καλεῖ πάντας εἰς χορείαν πνευματικήν, οἱ τὸ νηστείας καὶ κλαυθμῶ καὶ δεήσει προσκάφντο νυκτὸς καὶ ἡμέρας, αὐτούμενοι λύχνωσιν τῶν κατεχόντων ἀνιαρῶν, καὶ δεξιὸν εἰ ἔχοις κακοῖς φάρμακον, πνὶ οὐ κατεικχύνουσαν ἐλπίδα φοιούμενοι. οἱ τε μεγάλους ἀνατλάντες ἀτῶνας καὶ ἄθλους, καὶ πολλᾶς τολμηλύτες καὶ χαλεπᾶς τὸ καιρὸ προσβολᾶς, θέαρον ἐγλυκήθησαν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀθρόοις κατὰ πνὶ τοῦ ἀποστόλου φωνὶ. καὶ τὰ μὲν σώματα κάμνοντες. τὰς δὲ ψυχὰς ἀκήτητοι διαμείναντες. καὶ πάντα ἰχύοντες εἰ τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς χριστῷ. οἱ τὸ κοσμικὸν ἀποθέμενοι κακίας ὕλιν καὶ δυναστείαν, ἢ πνὶ ἀρπαγὴν τῶ ὑπαρχόντων μετὰ χαρᾶς προσδεξάμενοι, ἢ τῆς ἑαυτῶν, ὁ δὴ λέγεται, φυγαδιθυθάντες ἀδίκως, ἢ ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν, ἢ γονέων, ἢ τέκνων, ἢ ὅσοις ἄλλοις ὀνόμασιν τῆς μακρᾶς οἰκειότητος κατεχό-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεθα, πάντων πρὸς ὀλίγον διαζεύγνυντες, καὶ τῷ χρυσοῦ καρποφορήσαντες αἵματι, τὰ ὑπὸ χρυσοῦ πάθη, καὶ αὐ ἐκεῖνο λέγοιεν, καὶ ἀδόξιον εἰ καὶ ἡρῷ, δι' οὗ διεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. διήλθομεν δι' πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν. καὶ ὡ καὶ πῶ ἐπόδαν μοῖραν εἰς πῶ παινήσειν. ὅσοι ἐν μὲν τῶν ὅλων ὁμολογοῦντες θεὸν, καὶ μέχρι τούτου τὸν λογισμοὺς ὑπαίνοντες, τοῖς δὲ τῆς προνοίας λόγοις οὐκ ἐμβατεύοντες, ἐκ τῶν ἐναντίων πολλάκις τὰ βελτίω διοικουμένης, καὶ τῇ χρηστότητι προκαλουμένης πῶ ἐπανόρθωσιν. ἀλλὰ δι' πῶ χείραν ψυχῆς καὶ πονηρότητα, εἰ τῷ ὑπόδρα φανεύεσθαι δὲ ἀσεβῆ, τοὺς λογισμοὺς ἐμπυρεύόμενοί τε καὶ ἀναπτόμενοι, καὶ εἰρωνεύόμενοι μαρτυρόλογον φέροντες, (ὁ δὲ φησὶν ὁ ψαλμός.) οὐδὲ ὑπόμενοντες τὸν θεοῦ πῶ βελῶν, καὶ πρὸς τὸ πρᾶος μακροθυμοῦντες. ἀλλοῦλοι δὲ ὄντες ἀεὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν ὁρωμένων, τοῖς τοιούτοις θαύμασι βεβαιοῦσι πρὸς πῶ ἀλήθειαν. καὶ καλῶ καὶ τὰς ἐπόημμένας ψυχὰς τοῦδε πῶ τοῦ κόσμου τοῦ θεσκινῶ. καὶ τὸ μέγα θέατρον. καὶ καλῶ γε τοῖς ἱστοῖον ῥήμασι, γυναῖκες δὴ χόμεναι ἀπὸ θέ/ κης, δεῦτε. καὶ δ' τῆς ψυχῆς ὄμμα ἐκ τῆς ε'/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξω πολυπλανήσεως ἐπιστρέφασθαι, φυλάσσε τὴν γνῶσιν ὅν αὐτὸς ὄντα ὁ θεός· ὑφούμενος ἐν τοῖς ἔθνεσι· ὑφούμενος ἐν τῇ γῇ· ἀεί ποτε ἐν πᾶσιν οἷς ἐποίησε θαυμασίοις καὶ τόλμασι καὶ τοῖς νῦν ἐναργέστερον· εἰ δέ μοι τοῦ ἔρρου μόρος λῷ καὶ κεῖνο τὸ σύστημα, ὃ λῷ ἡμῖν τῶν τῷ θεῷ προσαχθὲν, οὐ κίβδηλον ὡδήσω, οὐ δὲ ἀδόκιμον, ἀλλὰ καὶ τῆς δεξιᾶς ποτὲ τάσεως ἀξιούμενον· πιστεύω δὲ ὅτι καὶ μετὰ ἐλίγον ἀξιωθησόμενον, οὐκ οἶδ' ὅτι παθὼν, ὑβαίφνης μεθαρμόζεταί τε καὶ μεταπάπτει· καὶ ἐκ δὲ τῆς κοινῆς εὐφροσύνης, ὃ καὶ θαυμάζω μᾶλλον, εἰς ταὐτὸν ἔρχεται· ἀλλ' ἰδίαν ἴσησιν οὐκ εὔρυθμόν τινα ταύτην χορείαν ἐκ δὲ ἐναρμόνιον· τοῦτον γὰρ ἴσως εἰπεῖν καὶ αὐτοὶ δώσουσιν, ἀλλ' ὁποίαν καὶ τίνα, εἰ καὶ κινεῖται λέγειν ὁ ξῆλος, ἀλλ' ἡ πίστις κρατεῖ· καὶ καθέξω τὸν λόγον ὁ ἀηδὲς, αἰδοῖ τὸ ἐλπίδος· ἔτι μου πολέπω τὸ μέλι, εἶτα δίδωμι τὸν πόλεον τῇ πρὸν ἀγάπῃ τῆς παρούσης ἐπιδοσίας· καὶ δὴ δῆλον γίνομαι μακροθυμότατος, ἵν' ὀνήσω θᾶρ μόνον· μίαν μοῖραν, εὐψυχῶν γὰρ ἀποκηρύττω τῆς παννυχίας· ἑνῶν μὴ ἡ ἀλιτῶν, καὶ ἐκ δὲ ἐπαίρω τὰς ἴσως πενθῶν, οὐδ' ἀιδαθανομένους τῆς ἐκείνου ἀπολείας ἀπωδυρόμενος, δῆλον γὰρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς πολιορκίας αὐτῶν τὸ ἐλεεινότατον, ἀπο-
κηρύττω δ' ὅμως· οἱ ἀσεβεῖς, οὐκ ἐνδὶ πλὴ-
σδρεαν πέδραν, καὶ ἄσειστον, ἀλλ' ἐνδὶ πλὴ ξη-
ράν τε καὶ ἄγονον· εἰσὶ δὲ, οἱ τῷ λόγῳ προ-
σελθόντες ἐπιπολαίως καὶ ὀλιγόπιστοι, καὶ
δι' ὃ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, δυθέως ἐξανατεί-
λαντες, καὶ προκύψαντες, ἵνα θεῖς πολιόσιν
ἀρέσκωσιν, ἔπειτα κατὰ θεραχείας τὴν πονηρὰν
προσβολὴς, καὶ ὀλίγου πειρασμοῦ καὶ καύ-
σωνος, ἐξηράνθησαν καὶ ἀπέθανον. καὶ τού-
των ἕνεκα χείρους, καὶ μᾶλλον ἀποκηρυκτέοι τὴν
παιδαγωγίας, ὅσοι μὴ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτό-
βιβθαν τῷ καιρῷ, καὶ τῆς πλὴ καλὴ αἰχμα-
λωσίαν ἡμᾶς αἰχμαλωτίζουσιν, ἀφ' τὸ ἀνα-
βαίνοντος εἰς ὕψος ἡ καλὸς ἡμᾶς αἰχμαλω-
τίζαν τος ἀλλ' ἐκ πολυουσίας ἐφαίνοσαν πονη-
ροί τε καὶ δύωνοι. οὐ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτιχόν-
τες. οὐ δὲ γενομένης τινὸς αὐτοῖς θλίψεως ἢ
πειρασμοῦ, δι' ὃν λόγον σκανδαλιωθέντες.
ἀλλὰ προσκαίρου κέρδους ἢ θραπείας ἢ δυ-
νασείας μικρᾶς οἱ δείλαιοι, πλὴ ἑαυτῶν σωτη-
ρίαν ἀπεμπολήσαντες. ἐπεὶ ἡ αἰνιαθήραμεν
τῷ λόγῳ τὸ χορὸν τὸ πλήρωμα, φθορὲ ὅσα
δυνάμις ἀγωνισάμενοι καὶ σώματα καὶ ψυ-
χὰς, καὶ μίαν ἀπαλαβόντες φωνὴν, σὺν συ-
ναρμοθέντες πνεύματι, πλὴ ἐπινίκιον ᾄδω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεν ἐκείνων ᾠδὴν ἰῶ ποτε ἦσαν ὁ Ἰσραὴλ ἐν ἀ-
νοῖς ἀγωνιῶσι τῇ δρυθρᾷ κατελυφθέισιν, ἐ-
ξαρχεύσης μαρίας, καὶ ἀνακρουομένης τὸ τύμ-
πανον. ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δε-
δόξασται. Ἴστωσαν καὶ ἀναβάσην ἐρρίψαμεν, οὐκ
εἰς θάλασσαν, ἀλλὰ γὰρ μεβαρμόζω τῆς ᾠδῆς.
ἀλλ' ὅπερ φίλον ἰῶ αὐτῷ, καὶ ὅ πως αὐτὸς
ἐδικαίωσεν ὁ ποιῶν πάντα, καὶ μεταστοι-
χίζων. εἴτε που τῆς ἑαυτοῦ προφητείας ἀ-
μωὶ φιλοσόφων ἐνθεώτατα. ὁ ἐκ φέπων
εἰς τὸ πρωὶ σκιαὶ θανάτου, καὶ ἡμέραν εἰς νύ-
κτα συστοτάζων, καὶ οἰονεὶ δίκ' κύκλου τι-
νὸς βυθύνων, καὶ διεξάκων τὸν ἅπαντα κόσ-
μον καὶ τὰ ἡμέτερα, σαλευόμενά τε ὁμοῦ καὶ
μὴ σαλευόμενα. ταῖς μεταβολαῖς μὲν, κινού-
μενα καὶ πολυτρεπόμενα, καὶ ἄλλοτε ἄλλως
ἔχοντα. τῇ τάξει δὲ τῆς προνοίας, πάγια καὶ
ἀκίνητα, καὶ ὀλίγ' τῶν σκαντίων ὁ λεβὴν, ὡ λό-
γω μὲν δήλων, ἡμῖν δὲ ἀγνοουμένων. ὁ κα-
θαιρῶν δικαίας ἀφ' θρόνων, καὶ ἀνεστὸ
δηνον κοσμῶν διαδήματι. παρὰ θεὸς καὶ
ἔστω λαμβάνω γραφῆς. ὁ τόνασιν ἀδυνατοῦ-
σι θαρσος τοῦ πιθεὶς, καὶ σωτεί βων ἀμφ
πολοῦ καὶ πονηροῦ βραχίονας. καὶ ταῦτα
περὶ ἄλλης, ὅ πως αὐ ἔκασον ἐπὶν τῇ μνήμη
πολλῶν συμπληρωσάντων μοι τὴν ᾠδὴν, καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σιωδραπιζόντων ἐν χαρεστήριον. ὁ δὲ δοῦς ὁ
ῥᾶσθαι τοῦ ἀσεβοῦς, καὶ πῶς ἐπὶ τοὺς κε-
φρονοῦς ἐπαρσιν, καὶ πῶς εἰς τὸ μηκέτι εἶναι κα-
θαιρεσιν. ὅταν αὐτοῦ παρελθεῖν δυνη-
θῶμεν, τάχει καὶ ἀσφαλείᾳ φοδοῦς πῶς ἀσέ-
βειαν. ὅς ταῦτα πρὸς ἀξίαν ἀσκεται καὶ
δυνήσεται τῆς τὰ θεῖα δυηρυμένων. τίς
λαλήσει τοὺς δυναστείας τοῦ κυρίου. ἀκου-
σοῦς φρίσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ. τί-
να φωνῶ ἢ τίνα λόγον δυνάμιν ὀβρισώσει φῶ
θαύματι. τίς σιωέφρηνεν ὅλον καὶ ἐρμφαί-
αν καὶ πόλεμον. τίς σιωέθλασε τοὺς κεφα-
λὰς τῶν δρακόντων ἐνδὶ τοῦ ὕδατος. ὅς ἔδω
κεν αὐτὸν βρῶμα λαοῖς. τοῖς οἷς καὶ παρέ-
δωκε. τίς ἔσησεν εἰς αὔραν πῶς κατεμίδα.
τίς εἶπε τῇ θαλάσσῃ σίωπα. σεφίμωσο. καὶ
εἰ σοὶ σιωτεβήσεται σοι τὰ κύματα. καὶ
μὴ τοι καὶ σιωτείψασ, οὐκ ἐνδὶ πολὺ με
τεωρεισθέντα καὶ ἀνάζεσαντα. τίς ἐπάνω ὄ
φεων καὶ σκορπίων πατεῖν ἐδωρήσαβ. ὃν ἔ
τι λάθρα πῶς πόδρναν τηρούντων ὡς ἡ κατά
κρισις. ἀλλὰ φανδρῶς ἐπανισαμένων, καὶ
διαιρόντων πῶς κεφαλῶ, ὧν πατεῖσθαι κα
τεδικάθησαν. τίς ὁ ποιήσας κεῖμα καὶ δι-
καιοσύνην ἀλόκητον. τίς ὁ μὴ παντελῶς ἐ-
παφεὶς πῶς ῥάβδον τῆ ἀμῆ πολῶν. ἀρα θαρ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ῥῆσαι χρὴ τῷ κλήρῳ τῶν δικαίων εἰπεῖν, ἢ ὁ τούτου μετεωρότερον. τῷ κλήρῳ τὸν αὐτὸν γινωσκόντων. οὐ γὰρ ὡς δίκαιοι παρεδόθημεν, ἀλλ' ὀλίγοι καὶ ὀλιγάκις. ἵν' ὡς ἀθλητὰς γυμνάσοι, τὸν πειρασμὸν κατεργάζωσιν. ἀλλ' ὡς ἁμαρτάνοντες κατεκρίθημεν. εἶτα ἠλεήθημεν καὶ δεμονικῶς τε καὶ πατεικῶς. ὅσον σωφρονεῖν αθλῶσι πολιτεύτες, καὶ ὅσοις πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι κατεθεωρήτες. ἢ λεῖξε μὲν γὰρ τὸ θυμῷ δέ. καὶ πετεύδεται μὲν, οὐ τῇ ὀργῇ δὲ, δι' ἀμφοτέρων δεικνὺς δι' φιλανθρωπον, καὶ τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς αὐξήσεως. τίς ὁ φοιτήσας ἐκ δίκησιν οὐ πρὸς ἔθνεσιν. ἐλεγμοὺς σὺν τοῖς λαοῖς. κύριος κρατεῖ ὃς καὶ δυνατός. κύριος δυνατὸς σὺν πολέμῳ. μίαν βυείσκω φωνῶ, σὺν μέλος τῶν παιρόντων πῶς ἄξιον, ὦ ἡ σωτεῖρα τὸ ἡμῶν ἀκεφθεῖξατο, σφόδρα ὦ νῦν καιρῷ προέπουσαν. καὶ τῷ μεγίθει τῆς βυβρυσίας ἀμελλωμαίνω. βυφραινέσθω ὁ οὐρανὸς ἄνωθεν. καὶ αἱ νεφέλαι ῥανάτωσαν δικαιοσύνην. ῥηξάτω γὰρ ὄρη βυφροσύνῳ. καὶ οἱ βουνοὶ ἀγαλλίασιν. ἐπεὶ καὶ κτίσις πᾶσα, καὶ δυνάμις οὐράνιοι, καὶ τῶν τοιούτων, ὡς γε δὴ ὁ ἐμὸς λέτος, σωτεῖ πεπαθάνται. οὐ γὰρ συγενάζει μόνον καὶ συνωδίνει δουλεύουσα τῇ φθορᾷ, τοῖς καὶ

πω

πω λέγω γινομένοις τε καὶ ἀπρίνομένοις, ἀφορμὴ καρδιακῆς τὸ τέλος ἴσῃ καὶ πάνυ ἀφικέλυψιν, ἵνα καὶ αὐτὴ τό τε τύχη τῆς ἐλπιζομένης ἐλθεῖν θεραίας, ὡς νῦν ἄκουσα τοῦτοις πεῖ δεδεμένη δίκῃ πάνυ τῶν δημιουργήσαντος δυνάμεν· ἀλλὰ καὶ σωδοξάζει καὶ σωαγάλλεται, τοῖς τῶν θεοῦ τέκνοις συφραινομένοις. τοιγαροῦν, οὐ γὰρ ἀφέξομαι θείων φωνῶν θείαν δέξη τούμενος δυνάμεν, ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ αἰθείτω ὡς κείνον, ἡ χήρα χθὲς καὶ πρώην, ὡς γε ἐδόκει, καὶ ἀπάνορος ἐκκλησία. καὶ πᾶς ὁ τῷ φθονερῷ καὶ ἀτερπεῖ χειμῶνι τῆς ἀσεβείας τέως σωεισαλμένος. ὅλε ἠλέησε κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ πάνυ κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλέλοιπεν. ὅλε ἐπόνησε θαυμαστὰ πράγματα. βουλίω ἀρχαίαν ἀλήθειαν. ἡ δὲ ἰῶ, δυδοκεῖν εὐδὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. καὶ τοὺς ἐλπίζοντας εὐδὶ φ ἔλεος αὐτοῦ. ὅτι σωέτειλε πύλας χαλκᾶς. καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς σωέθλασεν. ὅτι δίκῃ τοὺς ἀνομίας ἡμῶν ἐκτεινώθημεν. ἀλλ' ἀκκλήθημεν, καὶ τῆς παγίδος σωτειβείσης ἐρρύσθημεν σὺν χάριτι τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, καὶ τοὺς τεταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ παρακαλοῦντος θεῶ. ὁρᾶτε ὅπως τελέκω πάνυ ὠδίνη, θείοις καὶ ῥήμασι καὶ διανοήμασι. καὶ οὐκ οἶδ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὅπως ἀλλοτρίοις ἐπαιρόμαί τε καὶ καλλω
πίζομαι· καὶ ὡς πρὸς αὐθοτ, ὑφ' ἡδονῆς γίνο
μαι· ἀλιμάζω δὲ ἅπαν τὰ πεινῶν καὶ ἀνθρώ
πινον, ἄλλα ἄλλοις συμβιβάζων καὶ σωφρ
μόζων καὶ ἐς αὐ ἅπαν τὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύμα
τος; πρότερον μὲν οὖν ἐλείκνυν τοῦ θεοῦ τὰ
θαυμάσια, οὐχ μέτρι θέμενος· ἡλίου ἀνα
λαμβανόμενος· νῦν διασωζόμενος καὶ δια
σώζων τὰ σπέρματα τῶν γενῶν, αὐ μικρῷ ξύ
λῳ τὸν κόσμον, φυγόντων οἰκεμένης ἐπίκλυ
σιν, ἵνα ἡ γῆ κοσμηθῇ πάλιν βυσβεστέροις οἰ
κήτορσιν· ἀβραὰμ καὶ λύμενος, καὶ παιδὶ
παρ' ἡλικίαν τιμώμενος, ἐς πίστιν ἑτέρου
θεῖ ἐπιγελμένα σπέρματος· καὶ ἓν μονογε
νῆ προσφέρων θυσίαν πρόθυμον· καὶ ἱέρεῖ
ον ξένον, καὶ αὐτὶ τοῦ παιδὸς κομιζόμενος·
παράδοξος ἀσεβῶν ἀπώλεια, πυεὶ καὶ θείῳ
κατακλυσθείσων· βυσεβῶν κλοπὴ παράδο
ξοτέρα· σκληράλὸς, πλὴν πρὸς τὸν κακὸν ἐπι
στροφὴν θεαμβούνοσα· ἰωσήφ τε πιπρα
σκόμενος καὶ βρώμενος καὶ σωφρονῶν, καὶ
παρὰ θεοῦ σοφιζόμενος· καὶ ἐλευθεροῦ
μενος, καὶ δωμαστεύων, καὶ σιτοδοτῶν ἐπὶ οἰ
κονομίᾳ μείζονι· μωσῆς θεοφανείας ἀξιού
μενος· καὶ νομοθετούμενος καὶ νομοθετῶν·
καὶ θεὸς φαίνεσθαι πνόμενος· καὶ πρὸς πλὴν γῆν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἰσραὴλ ἐξηγούμενος· αἱ γυπίων τε ἀριθμούμεναι μάστιγες, καὶ σωτηρία τῶν πονουμένων, οἱ μέσοις θῖς αἰγυπτίοις· θάλασσά τε ἐπὶ χωροῦσα ῥάβδῳ, καὶ σωιοῦσα λόγῳ· καὶ πῦς μὲν, ὡς ξηρὰ παρεπέμψουσα, τοὺς δὲ κατὰ τὴν φύσιν ἑαυτῆς ἐπιρρέουσα· τὰ ἄλλα τε, ὅσα τοῖς ἐπικολάθησι. σύλος νεφέλης ἐπισκιάζων ὑμβρίας· σύλος πυρὸς φωτίζων νυκτός· καὶ ὁ δηγοῶτις ἀμφότεροι. ἄρτος ὑόμενος οὐ ἐ ῥήμῳ, ὅ φον ἐξ οὐρανοῦ πεμπόμενον, ὁ μὲν τῆ χρείᾳ σύμμετρος, ὁ δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν· ὕδωρ ἐκ πέτρας· ὁ μὲν ἐκ σιδήρου ον, ὁ δὲ γλυκαινόμενον· ἀμαλὴκ δύχῃ κατα πολεμούμενος, καὶ χειρῶν ἀπορρήτω καὶ μυστικῷ φάσμαι· ἥλιος ἱστάμενος, καὶ σελήνη κατευχομένη· καὶ ἰορδάνης ἀνακοπόμενος· τείχη κατασειόμενα, ἰδρέων τοδιόδω, καὶ σαλπίγων ἤχω, καὶ ῥυθμῷ δυνάμεν ἔχον· γῆ καὶ πόνος σὰ λλὰξ ὑόμενά τε καὶ ἀέρος χα διαμένοντα· δυνάμις σὺ θεῖ ξὶ, στρατιὰς ὅλης ἀνθρώπος· λοχάδες ὀλίγοι λάπτοντες καὶ νικῶν τοις δυόμενοι· καὶ νικῶντες κατὰ τὰς ἐλτῶδας, ὁ βραχὺς ἀριθμὸς, τὰς τολέμιας χιλιάδας· τίμε δεῖ κατα ειθμεῖν ἕκαστα ὅσα δίαυτ χριστοῦ κατὰ τὴν σωτήριον αὐτ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρουσίαν καὶ σάρκωσιν. ὅθεν μετ' ἐκείνου τε καὶ δι' ἐκείνου, τοῖς ἱδρῦσι ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ ὑπηρέταις τοῦ λόγου, τεθαυμαθούργηται. πόσαι ταῦτα καὶ βίβλοι καὶ μνήμαι φόρουσι. τὰ δὲ δὴ νῦν. δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑμῖν πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν θεόν. ὅπως αὐτὸν γνῶ γενεὰ ἑτέρα. καὶ διαδοχαὶ γενεῶν, τὴν θεοδυναστείας τὰ θαύματα. ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε ταῦτα δηλῶσαι, μὴ δὲ τοῦ κηδύνου παρασήσαντας μέγεθος, τῶν δὲ οὐχ οἷόν τε μὴ δὲ τὴν τόπον καὶ κόπους διελέξαντας, καὶ ὑφ' οἵων ἀρχῶν καὶ τῆς καθίστασ σωτηρίας, ἐφ' ἣν πῶς καθῆσθαι μονίαν ταύτην ὑφέστασι, καὶ τὰ μικρὸν πῶς ἀσέβειαν σωσωξήσας, ὡς πρὸ ἐνὸν τῶν δρεπτῶν καὶ τῶν θηρείων ὅσα πικρόταλα, πάντα μὴ ἐκ τοσωδεῖ τὰ ἐκείνου βίβλοις καὶ ἱστορίαις παρέσομεν, ὃ γὰρ ἡμῖν γε ἀρολὴ. μακρότερα τῆς παρόσης ἐπωθέσεως ἐρῶ δεῖν. αὐτὰ δὲ ὀλίγα ἐκ πολλῶν διελθόντες, σηλογραφίαν ὡς πρὸ, τινα τοῖς μεθ' ἡμᾶς καταλείψομεν, ἐφ' τὰ κυειώτατα καὶ πρὸ φανέστατα τῶν κατ' ἐκείνον τῷ λόγῳ χωρήσαντες. ἐκεῖνος οὖν μὲν καὶ πρῶτον, ἐπὸ τὸ μεγάλου κωνσταντίνου σωθεὶς, ἀρπὶ παρὰ τὸ πατὸς δεξαμενὸς κράτος, ἰδίνα δ' σρατιωτικὸν ὑφ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολίαθη καὶ τὰ τῶν αὐτέλει, καινοῦ μοῦ φόβῳ καινοτομίας, καὶ δίχα νέων πρόσταξιν καθίστατο τὰ βασίλεια. καὶ σωθείς γε ζῶν ὑπὸ ἀδελφῷ σωτηρίαν ἄπιστον καὶ παράδοξον, οὔτε τῷ θεῷ χάριν ἔχων τῆς σωτηρίας, οὔτε τῷ βασιλεῖ δι' οὗ σώσας. ἀλλ' ἀμφοτέροις ὤφθη καλός. τῷ μὲν, ἀφεστάναι ὠδίνων. τῷ δ', ἐπανάστασιν. ὁ δέ μοι πρὸ τούτων εἰπεῖν αἰνίγματα, διὰ τῆς μὲν καὶ θεραπείας αὐ τινι τῶν βασιλικῶν χωρίων ἠξιοῦν τὸ βασιλικῆς παρὰ τὸ φιλανθρωποτάτου βασιλέως, ὡς τοῦ γένους λείψανα τῆς βασιλείας τηρούμενοι. ὁ μὲν, ἀπολογίαν ἐπινοοῦντες τῶν νεωτερισθέντων αὐ ἀρχῇ τῆς βασιλείας, ὡς οὐ κατ' ἐκείνου γνώμῃ τοτολμημένων, ὁ μοῦ δ' καὶ δ' μεγαλόψυχον ἐπιλέξασθαι ζητοῦντος τῇ κοινωνίᾳ τῆς βασιλείας. καὶ τέτον, πλὴν ἀρχὴν καταστήσασθαι τοῖς πεθήκαις βεβαιοτέραν, ὅπερ ἐν διανοουμένου χρηστότερα. ἢ σοφώτερα. ἐπεὶ δὲ ἦν ἀφ' πάντων ἀρχήν, τῆς μὲν βασιλείας μελλούσης ἔτι καὶ μελεπωμένης, τῆς δὲ ἡλικίας ἅμα καὶ τῆς ἐλπίδος τοῖς λυτέραις τῶν ἀρχῶν οὐ προσαγούσης, ἐχρῶντο μὲν καὶ τῶν ἄλλων παιδευτοῖς μαθημάτων, πᾶσαν πλὴν ἐγκύκλιον παιδεύσιν. ἐκ παιδεύοντος αὐτοῦ τὸ θείας καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βασιλέως· ἐχῶν τὸ δὲ καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς φιλο
σοφίᾳ πολέον, ὁ τῇ πόδι λόγου μόνον, ἀλλ'
ὅσῃ καὶ ὁλῷ τῶν ἠθῶν ἔχει δ' δύο βέβ: ἀσφρῶν
τε τοῖς παρουσιαστάτοις πρεσβυμελοῦντες καὶ
πράξεων τοῖς χαριεστάτοις καὶ πολλὰ ἐν
χούσας τῆς ἀρετῆς πλὴν ἐπίδειξιν, ᾧ μόνῳ κ
κλήρῳ φόρ ὄντες ἑαυτοὺς ἐγκατέλεξαν.
ὡς τε καὶ τὰς θείας ὑπαναγνώσκειν ᾧ λαῷ
βιβλους, οὐδενὸς ἔλαττον εἰς δόξαν αὐτοῖς
εἶναι νομίζοντες. ἀλλὰ καὶ πάντων
μεῖζον καὶ λῶ πισμα, πλὴν δυσσέβειαν. μαρτύ
ρων τὸ μνήμασι φλυταλεστάτοις, καὶ ἀνάθη
μάτων φιλοτιμίαις, καὶ πᾶσιν οἷς ὁ θεῖος φό
βος χαρακτηρίζεται, δ' φιλόσοφον, καὶ φι
λόχριστον κατεμλῶν· ὁ μὲν, καὶ κατὰ ἀλή
θειαν δυσεβῶν· καὶ γὰρ ὢν, εἰ καὶ πλὴν φύσει
θερμότερος, ἀλλ' οὖν γνήσιος εἰς δυσέβειαν.
ὁ δὲ, τὸν καιρὸν ὀξωνούμενος, καὶ κρύπτων
ἐν ἐπιφανείᾳ πολάσμασι δ' καὶ ὑπόθετε τὴν μί
ειον δὲ, καὶ γὰρ οὐκ ἀδικαίμεν παραφρα
μεῖν δ' συμβαῖν θαῦμα, σφόδρα τὸν μνήμης
ἄξιον, καὶ πολλοὺς παιδεύσαι τῶν ἀσεβῶν,
δυνάμενον· ἔνα μνον μὴ τοῖς μάρτυσιν ὁ πρ
εἶπον ἀμφότεροι, καὶ αὐτὸ φιλοτιμοῦθ λαμ
πρῶς ἀλλήλοις· καὶ χειρὶ πολλῇ καὶ δαπάνῃ
τὸν οἶκον ἐγείροντες· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐκ τῆς αὐτ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

προαιρέσεως, ὁ δὲ εἰς ὅμοιον πέδασ' προσέβαλ-
λεν ἀμφοτέροις ὁ πόνος, θεῦ μὲν γὰρ, ὃ δῶρον
λύσω, καὶ κατὰ λόγον ἐχώρει, τῷ προσβυ-
τέρου λέγω τῶν ἀδελφῶν. οἷα τοῦ θεοῦ πάνυ ἐ-
πίδοσιν ἑτοίμως προσιεμένου, κατὰ πάνυ ἀ-
βέλ θυσίαν, ὀρθῶς καὶ προσιενεχθεῖσαν καὶ
διαιρεθεῖσαν, καὶ λῶς ὡς πρὸ πρωτότοκον τὴς
καθιέρωσις, ἡ ἐπίδοσις. τοῦ ϊ, (φεῦ τῆς ἀντεῦ-
θεν ἤδη τῶν ἀσεβῶν ἀτιμίας, τὰ ἐκεῖθεν μάρ-
τυρομένης, καὶ μικροῖς μύμασι τὰ μεγάλα
προκηρυττούσης.) ὡς πρὸ πάνυ καίνν θυσίαν
ὁ τῶν μαρτύρων θεὸς ἀποπέμπεται. καὶ ὁ μὲν,
ἐπόνει. ἡ γῆ δὲ, ὃ φανὲν ἀποσείεται. καὶ ὁ μὲν,
φιλονείκει μᾶλλον. ἡ δὲ, ἀπηξίου δέχεσθ θε-
μελίου τοῦ σαθροῦ πρὸς βύσβειαν. οἷα βοῶ-
σα φὴν ἐσόμενον ὄζ ἐκείνου σεισμόν. καὶ ἐμῶ-
σα βοὺς μαρτύρας τῇ πόδε ὃν ἀσεβέστατον
ἀτιμίαν. δῶρον τὸ δῶρον προφητεία τίς ἦν τ
ὑστέρου τοῦ ἀνδρὸς αὐθαδείας καὶ ἀπονοίας
καὶ τῆς εἰς μαρτύρας ἀτιμίας. καὶ πόδε
βοὺς ἀτίκτος οἴκους παρανομίας. τοὺς μὲν ἄλ-
λους λανθάνουσα. φὴν δὲ διώκτην πόρρωθεν
προδιώκουσα, καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας ἐπίκει-
φα προσιμαίνουσα. ὦ ψυχῆς σοφῆς εἰς ὃ κα-
κοποιῆσαι, πάνυ δὲ ἰδίαν ὁ φθυπούσης βάσα-
νον. ὦ θεοῦ ὃ μέλλον κηρύττοντος. ἵν' ἡ ἀκκά-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἢ τὴν ἀσέβειαν, ἢ δεξίαν τὴν προσήκουσαν. ὃ παραδόξου μὲν, ἀληθοῦς δὲ οὐδέν ἢ παραδόξου θαυμαστὸς· ὡ τῆς τῶν μαρτύρων φιλαδελφίας· οὐκ ἐδέξαντο τιμὴν, τὸ πολλοὺς μαρτυρᾶν· ἀτιμάζοντος· οὐ προσήκαντο δῶρον, τὸ πολλοὺς ἀθλητὰς ἀποδεξόντος· μᾶλλον δὲ φθονήσοντος καὶ αὐτῆς τῆς ἀθλήσεως, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐκ ἠξίωσαν μόνοι μαρτύρων ὑβρίζεσθαι, τῶν ἄλλων ὁσίαις χερσὶ τεθησαυρισμένων τὸν καθ' ἡδονὴν θησαυρισμένων· ἃ δὲ δοῦναι τῷ σφαγῇ τῆς κακίας, τοῖς ὑβρεσιν ἐγκαυχᾶσθαι· ἵνα μὴ παρὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς, τὰ μὲν, αἰσθῆται μαρτύρων μνήματα· τὰ δ', καταλύηται· καὶ οἱ μὲν, τιμῶνται μάρτυρες· οἱ δὲ, ἀτιμάζονται, μικρὸν φθανούσης τῆς σχήματι τιμῆς τὴν ἀληθινὴν ἀτιμίαν· μηδὲ πρὸς τῷ μεγέθει τῆς ὕβρεως καὶ σφὸς εἶναι νομίσῃ παρ' ἑαυτῷ, λανθανόντως πρὸς ἀνθρώπους, οὔτω καὶ θεὸν, τὸν πάντων ὀξύτατον καὶ σοφώτατον· καὶ δρασσόμενον τοὺς σφοῦς σὺν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, διὰ τοῦ φαινομένου προβλήματος· ἀλλὰ γνώσκειν νοούμενος, καὶ μὴ ὑπεραίρεται καταλαμβανόμενος· εἰ γὰρ καὶ τὴν ἀσέβειαν οὐκ ἐπέσχον ὁ τῶν μαρτύρων θεός, οὐ δὲ τὴν μελετωμένην καὶ κρυπτομένην κα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κίαν. ὥς πῦρ ῥοῦμα πονηρὸν οὐθὺς ἀνεξήρα-
νεν ἢ ἀνέκηφεν, οἷς αὐτὸς ἠπίστατο λόγοις καὶ
τὰ πολὺ ἀρρήζον αὐτῷ σοφίαν τε καὶ κυβερ-
νησιν, καθ' ὧν καὶ τὰς ἀμορφίας ἀνομίας ἀ-
ναπλήρωθῆναι ὠκονόμει, ἀλλ' ἔδει τὴν τε κα-
κοήθειαν μισηθῆναι, καὶ πολὺ ἢ μᾶλλον ἀπωθῆ-
ναι τῶν πολλῶν ἕνεκεν· καὶ δεῖ χθιῶν ἢ θεῷ
πολὺ τοῦδε πάντα τὰ προσφερόμενα ἰσότη-
τά τε καὶ καθαρότητα. ὁ γὰρ εἰπὼν, ἀσεβῶν
τι φῶς ἰσραὴλ, ἐὰν προσφέρητε σεμίδαλιν,
μάταιον θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστὶ, τάς
τε νεομηνίας αὐτῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ
ἡμέραν μεγάλην ἀ προσιέμενος, μηδὲ γὰ δεῖ
θαυμαστὴς ὢν μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων τὰ
καὶ μικρῶν, ἵνα χαίρῃ καὶ τοῖς ἀναξίως προ-
σφερομένοις· τὴν τε τοῦ ἀνόμου θυσίαν, καὶ-
ἢ μόχθος, ὡς κενὸς βδελυττόμενος, καὶ ὡς βλα-
σφημίαν φυλίβανον, καὶ ἄλλαγμα πόρνης
ἐξοείζων τοῦ ἱδροῦ καὶ ἀποσειόμενος, μόνην
δὲ θυσίαν τιμῶν καὶ καθαρὰ φῶ καθαρωτάτῳ
προσφέρουσι χεῖρόν, καὶ νοῦς ὑψηλός τε
καὶ ἢ γνισμένος, τί θαυμαστὸν, εἰ μὴ δὲ τὰ
ἐκείνου τιμῶ προσδέξαιο, πονηρῶς τε καὶ
μετὰ πονηρᾶς τῆς διανοίας προσαγομένω· ὁ
μὴ καθορῶν ὡς ἄνθρωπος, μηδὲ εἰς τὰ φανερ-
μένον βλέπων· ἀλλ' εἰς τὸν κρυπτὸν ἄνθρω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζον, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς καρδίας· ἢ τῆς αἱρε-
δρῳ κατηγορεῖν. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο· καὶ εἰ πιστεύ-
πιστεῖ, τοὺς τεθαυμακότας αὐτοὺς ἐπιμαρτυ-
ρόμεθα· πολλοὶ δέ εἰσιν, οἱ καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἔ-
πεται· τὸ θαῦμα τοῦτο παρέστεμψάν τε καὶ παρ-
απέμψουσιν· ἐπεὶ δὲ εἰς ἄστρα τροῖόντες
ἤδη τῶν ἀν φιλοσοφίας δογμάτων ἥψαντο,
ὡς μήποτε ὤφελον, καὶ πάν ἐκ τοῦ λόγου προ-
σελάμβανον δυνάμιν, ἢ τοῖς μὴ ἐπεικέσιν,
αἱρέτης ὅλον, τοῖς δὲ μοχθηροτέροις κέν-
τρον κακίας γίνεται, οὐκέτι κατέχειν ὅλω
πάν νόῳ οἷός τε ὢν· ὁ δὲ παντελῶς ἀν τῆς
ἀσεβείας δοῦλον ἀν ἑαυτῷ μόνῳ φιλοσοφεῖν.
ἀλλ' ὥς πρὸ τοῦ ἐμφωλεύον ὕλη, καὶ ἐν μή πω
πρὸς φλόγα λαμπραν αἰθῆν, ὅσον θηρεῖς ἰν-
δοῦ ἐξάπτοντες, ἢ κατὰ πνοὺς ἐκβάθοιο, ὅσον
ἐκμαίνουσιν· εἰ βούλοιο τῶν πιστῶν αἱ σήραγ-
γάς τινας ὅσον φέρουσαι μετὰ πυθμάτος,
εἶτ' εὑρυχωρείαν οὐκ ἔχουσαι, ἃ δὲ διέξοδος
ἐλευθέραν, πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀναφυσῶσι καὶ
ὑπεκχοῦσι κατὰ πεδίον, ὅσον μὲν τῆς τοῦ πυθ-
μάτος ἀπωθούμεναι, ὅσον δὲ τῆς ἀπωθεῖ-
σίας κατεχόμεναί τε καὶ ἀνακοπτόμεναι, ἃ
τῶν καὶ αὐτὸς ὁ μὲν τῆς ἀσεβείας κα-
τήκρυπεν, ὅσον τοῦ καιροῦ καὶ τῆς τοῦ κρα-
τοῦντος παιδαγωγίας· οὐ πω γὰρ τὸ φανε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρῶς ἀσεβεῖν ἢ ἀσφαλές. ἔστι δ' ὅπη καὶ πρε-
γμάνου τὸ τῆς γνώμης ἀπόῤῥητον τοῖς ὀξυ-
τόροις πῶ ἀσέβειαν ἢ πῶ σωφρόσυνον· οὔτε τοῖς
πρὸς τὸν ἀδελφὸν λόγοις τολέον ἢ καλῶς ἔ-
χειν, ὑπὸ τῶν ἑλλήνων διατεινόμενος, προφά-
σει δῆθεν ὡς τὴν ἢ τῆ γυμνάζων λόγον· ἢ
ἢ ὄντως γυμνασία κατὰ τῆς ἀληθείας· ἢ
πᾶσι χαίρων οἷς ἀσεβὴς φρόνος χαρακτηρί-
ζεται· ἐπεὶ δὲ τὸν μὴ ἀδελφὸν ἢ φιλανθρω-
πία τ' αὐτοκράτορος ἀφελεῖ κυφοῖ βασιλέα,
καὶ μόρος οὐκ ὀλίγον ἐγχειρίζεται τῆς οἰκε-
μένης, τῷ δὲ, ὑπῆρχε κατὰ τὸ πλῆθος οὐσίαν
καὶ ἄλφαν καὶ λόγων καὶ διδασκάλων τοῖς
ὀλεθρεωτάτοις προσομιλεῖν, ἀσία δὲ ἦν αὐ-
τῷ ἢ τῆς ἀσεβείας διδασκαλεῖον, ὅση τὸ πε-
ὲ ἀστρονομίαν καὶ τὰς γενέσεις ἢ φαντα-
σίαν προγνώσεως πρατεύεται, καὶ πῶ ἐπο-
μένων τούτοις γοητικῶ, εἴ τι τὸ λεῖπον ἢ ἢ
προσεθῆναι τῆ ἀσεβείᾳ καὶ δυνάμεν· ἢ πο-
λὺ τὸ ἐν μέσῳ, ἢ ταύτην δίδωσιν αὐτῷ καθ' ἢ
μῶν ἢ πληθυνθεῖσα τῶν πολλῶν ἀνομία·
καὶ ἢ ἐπ' ἄκρων ὡς αὐ εἴποι τὶς χριστιανῶν ἀλε-
ξία, πῶ σιαντίαν ζηθοῦσα μεταβολῶ· καὶ
ἢ οὐσία καὶ ἢ τιμὴ, καὶ ὁ κόρος δὶ' ὑβρί-
σας μεν· τῷ ὄντι γὰρ κινδυνεύει χαλεπώτα-
τον εἶναι τὸ κατα χῶν τὰ ἀγαθὰ, τῷ μὴ πρε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρόντα κτήσασθαι. καὶ ῥᾷον ἀπελθοῦσα τῆς
οἰκουμένης ἀνακαλέσασθαι δι' ἐπιμελείας, ἢ
πολὺ πόρρωθεν διασώσασθαι. καὶ πρὸς μὲν
σωφροσύνης, ἡγεῖται ὕβρεις, αἱ παροιμίαι
καλῶς φασιν. πρὸς δὲ δόξης, τὰ πένωσις. ἢ ἵ-
νὰ σαφέστερον εἴπω, ὕβρει μὲν, ἕπεται σω-
φροσύνη. τὰ πένωσει δὲ, δόξα. κύριος γὰρ ὑ-
πόρκφασις αἰτιάσεται. τὰ πένοῖς δὲ, δό-
δωσι χάριν. καὶ ἀπειράγει τὰ σαυτίας τοῖς ἐ-
ναντίοις. ὁ πάντα δικαίως ἐπιμελῶν. ταῦ-
τα εἰδὼς καὶ ὁ θεῖος δικαστὴς, αἴτια τῶν ἀγαθῶν
καὶ ἃ σωφρονεῖν πρέπει. καὶ χάριν ὁ-
μολογεῖ τῷ συνέλαβε, ὡς τὸ τὰ δικαιώματα
μαθεῖν αὐτοῦ δεῖν προσηνομένου. καὶ πρὸ
τὸ μετὰ πένωθῆναι φησὶν ἐκεῖ ἐπλήμμελή-
σαι. διὰ τοῦτο δ' λόγιόν σου ἐφύλαξα. μέσην
πλημμελείας τε καὶ διορθώσεως. πιθεὶς
πολὺ τὰ πένωσιν. ὡς ἐκ μὴ, ταύτης γεγυμνά-
νω. πολὺ δὲ γεννήσαιεν. ἁμαρτία μὲν γὰρ, τὰ
πένωσεως μήτηρ. ἐπιστροφῆς δὲ, τὰ πένω-
σις. ἡμεῖς γοῦν ὑφωθέντες ὅτε ἡμεν ἐπει-
κεῖς τε καὶ μέτριοι, καὶ κατὰ μικρὸν αὐξη-
θέντες ὡς εἰς τὸ δὲ τὸ σῶμα καὶ πλῆθος εἰς
χειραγωγίας θεοῦ προελθεῖν, εἰς κατὰ ἐλιπάν-
θημεν, ἐστιρτήσαμεν. καὶ εἰς κατὰ, ἐπλατύν-
θημεν, ἐστενοχωρήθημεν. καὶ εἰς τοῖς διω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μοῖς καὶ ταῖς θλίψεσι σωθεληξάμεθα δόξαν
καὶ δυνάμεν, ταύτην οὐ πρᾶττοντες καὶ τελύ
σαμεν. δηλώσει δὲ, τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου. ὅρος
μὲν ἡ βασιλεία τῷ κατόχῃ καὶ ὁ βίος λαμβά
νει. τὰ γὰρ ἐν μέσῳ σωπήσομαι, φειδοῖ καὶ
τοῦ ἀποιηκότος καὶ τοῦ πεπονθότος. ὧν ἀμ
φοτέρων αἰδούμενος πλὴν οὐσύβφαν, ὃν ἐπαι
νῶ πλὴν θρασύτητα. ἐπειδὴ γὰρ ἔδει τὴ καὶ ἁ
μαρτεῖν ὄντας ἀνθρώπους, τοῦτο ἔστιν ὁ τά
χα ἄν τις ἀμφοτέρων οὐκ ἐπαινέσειεν. εἰ μὴ
καὶ ταῦθα δι' ὧν τοῦ ἑτέρου καὶ τὴ γοήσομεν,
τὸν ἕτερον αἰτίασ' ἀφήσομεν. ὁ δὲ, οὐδὺς μὴ,
κληρονόμος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ βασιλείας, ἀλλ'
οὐκ εὐσεβείας, μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ τὴ βα
σιλεύσαντος αὐτὸν γίνεται. ὁ μὴ, ἑκόντος. ὁ δὲ,
βιαθέντος τῷ κοινῷ τέλει, καὶ ἡτηθέν
τος ἡτῆται παντὶ τῷ κόσμῳ καὶ ἥλιο καὶ ὅλε
θρον. τί τοῦτο ὦ θεόστατε βασιλέων καὶ φι
λοχρηστότατε(προάγομαι γὰρ ὡς παρόντι
καὶ ἀκούοντι μέμψασθαι, καὶ εἰ πολὺ κρείτ
τονα γινώσκω τῆς ἡμετέρας μέμψεως μᾶλ
λον τοῦ θεοῦ τεταγμένον, καὶ τῆς ἐκεῖ δόξης κλη
ρονομήσαντα, καὶ τοῦτον μεταχωρήσαν
τα, ὅσον μεταθέσθαι πλὴν βασιλείαν) ἵνα ταύ
την ἐβουλεύσω βαλεῖν, πάντων σωτέρειν καὶ
ἀγχινοίᾳ καὶ τὰ πολὺ διαφέρων, οὐ τῶν ἐνδε

σοῦ βασιλέων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔμπροσθεν. ὁ δὲ βαρβαρικὸν ἀνακαθαίρων κύκλω καὶ τοὺς οἰκοτυραννοῦντας χειρούμενος τοῦ μὴ τοῖς λόγοις τοὺς δὲ τοῖς ὅπλοις· καὶ τοῦτ' ἐπάτταρον ὡς μηλεὶ τὸ τέτταρον διοχλούμενος· ἃ μεγάλα μὲν τὰ πολλὰ, τὰ μὴ ὅπλων καὶ μάχης· μείζω δὲ ἡ πόλις φανέστερα τὰ ἀναίμακτα· πρὸς ὃν καὶ αἱ πανταχόθεν πρεσβεῖαι καὶ ἱκεσίαι· ὧν τὰ μὲν, ὑπήκοα· τὰ δὲ ἔμελλε· πᾶν δὲ ἐλῶ ὁ ἐλπιθεὶς, ἴσον ὡ χειρωθέντι· ὁ χειρὶ θεοῦ πρὸς πᾶσαν καὶ βουλὴ καὶ πρᾶξιν ὁ θεοῦ μέλος· οὐ μᾶλλον μὲν τ' χειρὸς, ἢ σώσεως· μᾶλλον δὲ τῆς σωτέσεως, ἢ χειρὸς θαυμάζω· πολέον δὲ τῆς εὐμφοτέροις εὐδοκιμήσεως, ἢ εὐσέβεια· πῶς οὖν ταῦθα μόνον ἀμαθὴς ἐφάνης καὶ ἀπορίσκεπτος· τί ὁ τόχος τῆς ἀπανθρώπου φιλανθρωπίας· τίς σωκλῆς δαιμόνων τῷ σκέμματι· πῶς ἐν μέγαν κλῆρον καὶ ὁ παρὼν καλλώπισμα, τοὺς ἐπωνύμους λέγω χρόνου, ὁ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκλάμψαν ἔθνος, ὁ βασιλεὺς ἱδρύτυμα, ἃ πολλῷ πόνῳ καὶ πολλοῖς ἱδρῶσι σωσαν ξηθεὶ, ὅπως εἰ ὀλίγῳ καὶ ἀκμῇ βραχείᾳ καιροῦ, ὡ κοινῷ πολαμμανάφθρῶν παρέδωκας· ἴσως τί καὶ ἀσεβεῖν ὑμῖν ἀδελφοὶ φαίνομαι, καὶ ἀγωμο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πεῖν αὐ τοῖς λόγοις τούτοις, καὶ ὅτι μὴ τὰ χὐ τοῖς τῆς καταστρεφόσης ῥήμασιν, ἐπάτω τὰ τ' ἀληθείας· καὶ τοι γε οἰκείως ἀπολελόγημαι, καὶ δι' αὐτῆς ὧν ἐγκέκλημα, εἰ τῇ καταστρεφόσῃ τὸν νοῦν προσέχοιτο, καὶ ταῦθα μόνον ἡ καταστρεφόσα πρὸς ἄφεσιν ἔχει· χρηστότητα γὰρ ἐπῶν, πρὸς ἀφελογίαν ἐδήλωσα· τίς γὰρ οὐκ οἶδε καὶ τῶν μετέρως ἐκείνου ἐπιστάμενον, ὅτι σέβεσθαι μὲν βούλεσθαι καὶ τοῦ τοδὶ ἡμᾶς φιλόσοφον, μὴ τοῦ βούλεσθαι πᾶν ἡμῖν ἀγαθὸν, μὴ ὅτι ἐκείνου παρεῖδεν αὐ, ἢ γλίσχρους ὅλου τιμῶ ἢ προσθήκῃ τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας, καὶ πάντων τῶν ὄντων, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ἧς οὐδὲν ἀνθρωπινὶ τιμιώτερον, πρὸς ἡμετέραν ἀσφάλειάν τε καὶ σωτηρίαν, οὐκ αὐχαλεπῶς ἠλλάξαθ· οὐδενὶ γὰρ οὐδενὸς οὕτω πώποτε πράγματος ὀρθῶς θορμὸς εἰέσκηψεν, ὡς ἐκείνῳ χρίσταν νοῦς αὐξηθῆναι, καὶ εἰς τοπλεῖστον καὶ δόξης προελθεῖν καὶ δυνάμεως· καὶ οὔτε ἔθνη χειρούμενα, οὔτε δ' κοινὸν δυνομάμενον, οὐ πλῆθος χρημάτων, οὐ δόξης πολυσία, οὐ τὸ βασιλέα βασιλέων καὶ θεὸν καὶ ὀνομάζεσθαι, ὀχ ὅσοις ἄλλοις ἀνθρώπων δύναμονία γνωρίζεται, οὐδὲν οὕτω τῶν πάντων ἐκείνον νόφραινον, ὡς τὸ δι' ἑαυτὸν μὲν ἡμᾶς, δι' ἡμῶν ἐκείνον,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις δυδοκιμεῖν, καὶ
ἀκαταλύτου ἡμῖν εἰς ἅπαντα χρόνον
παραμεῖναι τὴν διωγαστείαν. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς
ἄλλοις, ἐκεῖνο ἤδη σαφῶς, ὑψηλοτάτου τοῦ
βασιλικωτάτου, ἢ κατὰ τοὺς πολλοὺς πολὺ
τούτων διανοούμενος, ὅτι τῆς χριστιανῶν πράξ
μασι τὰ ῥωμαίων συνηύξησε. καὶ συνεσωφρόνισθε
τῇ ἐνδιδημίᾳ χρηστοῦ, καὶ κράτους, οὐ πρὸ
τερον τελείως. εἰς μοναρχίαν νενικηκός. καὶ
δεῖ δὴ πολέον ἐδόκειμοι πολεμεῖν δὴ πο
λῶν, τὰ ἡμέτερα. ὃς γε καὶ εἴτι παρελύπη
σεν ἡμᾶς, καὶ πολεμοῦν, καὶ δὲ ὑβρίζων, οὐ δὲ
ἄλλοις τισὶ πρὸ ἡμῶν χαριζόμενος, ἀλλ' ὡς τὰ
πάντας εἶναι, νῦν συμφρονεῖν, παρελύ
πησε, καὶ μὴ διακεκόφθαι μὴ δὲ ἀπαίρειν τοῖς
χρίσμασιν. ἀλλ' ὅπερ εἶπον, ἀφύλακτον καὶ
πολύτης, καὶ μεθ' τοῦ σαθροῦ τὸ φιλαίθρω
πον. καὶ ἤκεσε καὶ κίνα ὑφορᾶται, τὸ κακίας
ἐλεύθερον. δεῖ δὴ ἡγοῦνται τὸ μέλλον. καὶ
τὸ πλάσμα, οὐκ ἐφωράθη, καὶ παρεισῆλθε
κατὰ μικρὸν ἡ ἀσέβεια. καὶ δύο χρηστότη τος
συνεισῆλθον ἀλλήλαις, ἥτε πολὺ τὸ δυσεβὲς
γένος καὶ τὸν ἀσεβέστατον πάντων καὶ ἀ
θεώτατον. ὃς τί μεμφόμενος χριστιανοῖς, τί
δὲ οὐκ ἐπαινεῖν ἔχων τῶν ἡμετέρων, τί δὲ τῶ
παρ' ἕλλησι δογμάτων ἀπορφυὲς νομίζας
καὶ δυο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ δυσκίνητον λόγῳ. φύσει δὲ καὶ ἀκολουθῶν ὑπο
λείμματι, ἵνα μὴ μάτην νέαν τὸ ἀσεβείας κα
τέστησι. καὶ καινότατον φόβον ἡ μελλήσῃ τῷ
ἀναλέξαντι, ἐπειδήπερ οὐκ ἐῶ τὸν βάλ
λειν ἀρετῇ καὶ τοῖς κρείττοσι, διὰ τὸ ἀναντίον
φανῆναι φιλονεικήσας τῆς εἰς δυσέβειαν
ἀμετείας, καὶ τῆς τοῦδε τὸ χεῖρον φιλοτι
μίας. ἡ μὲν οὖν τοῦδε χριστιανῶν τὸ ἀν
δρὸς καὶ πρὸς χριστιανοὺς ἀπολογία τοιαύ
τη, καὶ οὔπω δικαία τοῖς γνωσοῦ ἐχοῦσι.
ἐπειδὴ δὲ εἰσί τινες, οἱ καὶ ταύτης ἡμᾶς ἀπο
λύσωσι τῆς αἰτίας, ἐτράσ οὐκ ἀφιέντες,
ἀλλὰ καταγοροῦντες ἀνήθειαν, ὅτι τῷ δυσ
μενεστάτῳ καὶ πολεμιωτάτῳ πάνυ ἀρχῆς
ἐνεχείρισε, καὶ τὸν αὐτὸν, ἐχθρὸν πρόσδοξε,
εἶτα ἰχυρὸν κατεσκεύασε, πάνυ μὴ ἔχθραν, διὰ
τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς προσκαταβαλ
λόμενος, πάνυ δὲ δυάμιν διὰ τῆς βασιλείας
προσθεὶς, ἀναγκαῖον καὶ τοῦδε τοῦ βραχ
χέα διεξελθεῖν, καὶ δεῖξαι μὴ παντάπασιν
ἄλογον τὸ φιλάνθρωπον, μὴ δὲ ἔξω τῆς βασι
λικῆς μεγαλονοίας καὶ προμηθείας. καὶ γὰρ
ἂν αἰσχυνοίμην, εἰ τοιαύτης παρ' αὐτοῦ τυ
χόντες ἡμεῖς, καὶ τοσοῦτον αὐτὸν δυσεβείας
διαφθορὰν πεπιστευκότες, μὴ τὰ δίκαια σιω
πήσαιμεν. ὁ καὶ τὶς μηδὲν δυνηρεστήκοσι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὠφέλησαι παρ' ἡμῶν τῶν λόγου καὶ ἀλη-
θείας θεραπευτῶν. καὶ ταῦτα μὰ τὸν ἐν
τοῦ θεῦ ἀπαλλαγὴν, ἰωίνα μὴ τὸ κολακεύειν
δοκεῖν ἐκ πεφεύγαμεν. καὶ συνηρᾶς ἐλεύθε-
ρος ἀσυνοίας ὁ λόγος. τίς γὰρ οὐκ αὐ ἤλπι-
σεν, εἰ μή τι ἄλλο, ταῖς ὑμαῖς ποιήσειν αὐτὸν
ἡμερώτερον. ὑίς δὲ οὐκ ἐκ τῆς πίστεως ἰωὶ ἐπι-
σεύθη καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς, δικαιότερον. ὡς
ἀμφοῖν δικαίᾳ καὶ βασιλικῇ κείσει, τὸ μὲν
ἐπιμνηθέν ὑος, τὸ δὲ, προβληθέν ὑος. ὁ γὰρ
ὑν δεύτερον ὑμήσας οἷς ὃν αὐτὸς ἤλπισε,
οὐ δὲ αὐτὸς ὁ τυχὼν τῆς ὑμῆς, δῆλον ὡς οὐ
δὲ τὸν πρότερον, ἀνθ' δικαίας ὀργῆς ἐκολά-
σατο. καὶ τὸ μὲν τῆς ἐκείνου προσωπείας ἰωῖ.
τὸ δὲ τῆς τοῦ τιμωρήτος φιλανθρωπίας. μὴ
ἅμα τὸ θαρρεῖν εἶχεν εἰλεῖ τὸ μεῖζον εἰπεῖν, οὐ
ὑσοῦτον ἐκ τῆς ἐκείνου πίστεως, ὅσον ἐκ τῆς
ἰδίας δυνάμεως. ἤμοι δοκεῖ καὶ ἀλέξανδρος
θαρρήσας ὁ πάνυ, δοῦναι μὴ μόνον τὸ ζῆν
ἡμῖν ἡμερίῳ Γώρῳ, μὴ ταῦτα νεανικῶς οὕτως ἡ
γωνισμένῳ τοῦδε τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ πάν-
βασιλείαν αὐθις ἐνδῶν. ὡς τὸ μεγαλόψυχον
μὲν οὐκ ἄλλως, ἢ οὕτως ἐπιλεξόμενος. ὦ κρα-
τηθῆναι χεῖρον ἢ ὁμόμεζον ἀλέξανδρος ὢν,
ἢ τοῖς ὅπλοις. ὑοῦ δὲ εἰκότως λάβοι χειρώ-
σασθαι πάλιν, ἐπ' αὐτῷ τυγχάνοντος. καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐν αὐτῷ ἀπολουσάμενος τὸν θαρρεῖν, καὶ φιλανθρώπου καὶ ἐν ἐξῆς ἀγωνίζομαι, σφόδρα οὖν κρατεῖν καὶ ἀπημάνθη. εἰ γὰρ ὁ πεσόντας καὶ κὰς, εἰ ποτ' αὖ εἴη παρ' ἐκείνου ὁ πεσόντος εὐθεῖς. καὶ εἰ δὲ μὴ πεῖθοι δέοιτο τὸν τρόπον ὑπαίτιον, αὐτὴν γε πλὴν καὶ ἀν ποῦ θήσομεν. ἀλλ' ὄντως ἀσυλλόγιστόν τι πρᾶγμα ἡ πονηρία, καὶ οὐκ ἔστιν ὦ τοὺς μοχθηροὺς αὐτὸς βελτίους ποιήσειν. ὁ πότε καὶ κείνος, δυνούσδρος φανῆναι δίκαιος ἐν, καὶ εἴτε καὶ ἀδίκαιος εἶχεν ἐμπύρευμα, ταῦτ' ἀνελεῖν, ὁ δ' ἐν τούτ εἰς μεῖζον αὐξήθη μῖσος. καὶ ὅ πως αὖ ἀμύνηται τὸν εὐδρ γήτην ἐσκόπει. ταῦτα πλάπωνος αὐτὸν καὶ χρύσιππος καὶ ὁ σεμνὸς πεέπατος, καὶ ἡ σοὰ, καὶ οἱ τὰ κομψὰ λαρυγίζοντες, ὀβελοπαίδιον. ταῦτα ἡ τῆς γεωμετρίας ἰσότης καὶ τὸ δὲ δικαιοσύνης λόγοι, καὶ τὸ χρῆσθαι ἀδικεῖσθαι μᾶλλον αἱρεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν. ταῦτα οἱ γυναῖοι διδάσκαλοι, καὶ τῆς βασιλείας συναγωνισταί τε καὶ νομοθέται. ὃς ἐκ τῶν τειόδων καὶ τῶν βαράθρων ἑαυτῷ συνελέξατο. ὧν οὐ τὸν δόξαν ἐπῄνεσεν, ἀλλὰ πλὴν δυσλωπίαν ἐθαύμασε. καὶ δὲ ταύτην ἴσως, ἀλλὰ πλὴν ἀσέβειαν μόνην, ὡς σύμβουλον ἐκείνῳ καὶ τῶν πλακτόλων καὶ μὴ, διδάσκαλον. πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον

ξῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τούτοις οἱ καὶ λόγῳ πολάτουσι πόλεις τὰς
δρῦς συσῆναι μὴ δυναμένας. καὶ τὰς σι-
μνὰς τυραννίδας μονονοῦ προσκυνοῦσι. νῦ-
νον ὀβολὸν ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἄγουσι μετὰ
τῆς ὀφύος. καὶ οἱ μὲν, οὐ δεῖ εἶναι θεὸν τὸ πα-
ράπαν. οἱ δὲ, οὐ προνοεῖν τῶν τῇδε δογματί-
ζουσιν, ἀλλ' ἐκεῖ καὶ ὡς ἔτυχε τὸ πᾶν φέρε-
σθαι. οἱ δὲ, ἄστρασιν ἀγεσθαι καὶ σχήματι
σμοῖς ἀνάγκης, ὃν οἶδ' ἔστί τινες ἀγόμενοι
καὶ ὄθεν. οἱ δὲ, εἰς ἡδονὴν δ' πᾶν φέρεν. καὶ
τέλος εἶναι πρᾶσ ζωῆς ἀνθρωπίνης ἔστι
λαμβάνουσιν. ἡ ἀρετὴ δὲ αὐτοῖς, ἄλλως ὄνο-
μα δυπρεπὲς, καὶ οὐδὲν τῶ πατρόνος βίου μα
κρότερον. οὐ δέλις ἐξέτασις τῶν ἐν ταύθα βε
βιωμένων ὕστερον, πὴν ἀδικίαν συνέλουσα.
ἢ γὰρ ὁ σωθεὶς δέ τις ταῦτα τῶν παρ' ἐκείνοις
σοφῶν, ἀλλὰ βαθεῖ βορβόρῳ τὸ δὴ λεγόμε-
νον, καὶ ἀφεγγεῖ ζόφῳ πολάνης καὶ ἀγνοίας
σωθεὶς ἀπαλλάφθη, μὴ δ' ὅλον προσβλέψας τοῖς
τῆ ἀληθείας αὐγαῖς καθαρθεὶς πὴν διάνοιαν,
ἀλλὰ πόδι τὰ κάτω κὴ πὴν αἴσθησιν ἐλυσή-
μενος, καὶ μηδὲν ἔστι τοὺς δαίμονας φαν-
τασθῆναι δυνηθεὶς, κὴ διαρθῆναι τῶ ποιη-
τοῦ ἀξίως, ἢ εἴ τις διέβλεψε καὶ μικρὸν,
ὡς ὁ δικῶν λόγῳ κὴ μὴ θεῷ χρώμενος, ἔστι
τῆ πιθανωτέρᾳ παρεσύρη, καὶ τῆ μᾶλλον τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολλοὺς ἑλκόντος δι' ἐγγύτητα. τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ ἐκ τοιούτων μὲν ὁρμώμενον δογμάτων, πρὸς τοιούτων δὲ κυβερνητῶν εὐθυνόμενον, ὅπου μὴ ὦ ὥσπερ ἐνίοτε φανῆναι κακὸν, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸν τιμηθέντα. εἰ γὰρ δεῖ καὶ διὰ τῆς κατηγορείας ἀπολογήσασθαι εὔμοιρον δοκεῖ τοσοῦτον πρὸς ἁλιτῶν τὸν ἀδελφοῦ, ὃν γε καὶ πολέμιον ἐκ τῆς θρησκείας ἐγίνωσκον, ὅσον τὰ χρισταιανῶν οὐ φέρων αὐξανόμενα, καὶ λυάτων κατὰ τῆς εὐσεβείας, τοῖς κατεσκόπουν ἐπιβουλαῖς, καὶ ζητεῖν ἐλευθερίαν τῇ ἀφρονίᾳ. χρῆναι τὴν φιλοσοφίαν καὶ βασιλείαν ὡς ὁ ἐκείνων λόγος ἐς ἰαυτὴν συνελθεῖν. ἀχ ἵνα παύσωσι κακῶν αἱ πόλεις, ἀλλ' ἵνα πληθύνωσι. καὶ ὁ μὲν πρῶτον αὐτῷ τῆς αὐθαδείας καὶ ἀφρονίας, ἑαυτὸν ἀνεδήσατο, καὶ τῇ μεγάλῃ περιουσίᾳ τιμῆσαι. ἵνα οὐχ ἁρπαγμα τύχης, ἀλλ' ἀρετῆς ἆθλον ἡ χρόνος ἢ ψῆφος βασιλέως χαρίζεται, ἢ τῆς συγκλήτου βουλῆς ὡς ὁ παλαιὸν, κείσις. καὶ ἀφεῖται τὸ μέτρον τῆς τιμῆς κύριον ὂν τῆς βασιλείας. λυσιτελοῦν δὲ, καὶ γὰρ ἀναγκαίαν ἐκ τῷ πλὴ ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων ὥσπερ κῶς, ἐ διανοεῖται καὶ ὁ τῶ πρόεισιν ἀσεβείας τὸ καὶ θρασύτητος; ὦ τῆς μανιώδους ἐκείνης ψυχῆς, ἐπ' αὐτὸν ἐκ στρατεύει. καὶ τ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δύσεως ἀπαγίσαται. προφάσει μὲν, ὡς ἀν-
θολογησόμενος ὑπὲρ τοῦ δίκαιοῦ μαθεῖν, ἐπὶ τῷ
ἐδόκει κρύπτειν ἑαυτοῦ τὴν ἀπόνοιαν, τὸ δὲ ἀ-
ληθὲς, ὡς μεταστήσων εἰς ἑαυτὸν ἅπαν ὃ κρά-
τος, καὶ δίκῃ τῆς ἀγνωμοσύνης θαυμαθησό-
μενος. καὶ οὐκ ἐφείσθη γε τῆς ἐλπίδος. μὴ
θαυμαζέτωσαν οἱ τῶν τοῦ θεοῦ λόγων, ὑφ' ὧν
τὸ πᾶν φορέεται, τὸ ἀτέκμαρτον μὴ ἐπισά-
μενοι βάθος, καὶ μὴ παραχωροῦντες τῷ τε-
χνίτῃ τῆς κυβερνήσεως, ἡμῶν γε πάντως
σωτεπορῶ, καὶ ἄτοντι τὸ οἰκεῖον ὅπῃ καὶ
ὅπως βούλεται, πάντως δὲ πρὸς τὸ κρεῖτ-
τον καὶ τὴν ἀφελείαν, καὶ οἱ θεραπευόμενοι
δυσχεραίνωσιν· ὑφ' ὧν λόγων καὶ κεῖνος, οὐκ εἰ-
πήρθη μὲν εἰς τὴν κακίαν. (αἰναίτιον τὴν πα-
τὰ πάσι κακῶν ὃ θεῖον, ἀγαθὸν τῇ φύσει τυ-
χόν, καὶ τοῦ προελομένου τὰς τῆς κακίας.)
οὐ μὴν ἐπεχώθη γε τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ τάχει
πολλῷ τὴν τε οἰκείαν καὶ τῆς βαρβαρικῆς
ὀχθὸς ἔστιν ἰὼν δίκαιραμῶν, καὶ τὸ λαθεῖν μᾶλ-
λον, ἢ τὸ κρατῆσαι τὴν πάρᾶδον ἀφ' πάσας,
πολυσίον τῶν βασιλείων γίνε), ὡς μὲν, οἱ τὰ
ἐκείνου φρονοῦντες, κατὰ πρόγνωσιν ἐπὶ
τὴν ἐκ στρατείαν ἀφθεὶς, καὶ δαιμόνων κίνησιν,
ὃ μέλλον ὑπαρχομένων, καὶ μεταβολὴν
πρυτανευόντων τοῖς πράγμασιν· ὡς δὲ ὁ τῶ-

ὡστε
ὡφρονοῦν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀληθεύοντων λόγος κατὰ προθεσμίαν πα-
ρῶν, ἀποῤῥήτου τόραν τε καὶ βαθυτόραν· καὶ
ἀπεύδων ἀδὶ θάνατον, οὐδὲ μὴ μυργὸς αὐτὸς
ὢν, κλέψας τινὶ τῶν ἐνδον πὼ ἐπιχείρησιν,
ὡς τε μὴ εἶναι πρόγνωσιν, ἀλλὰ γνῶσιν· μὴ
πονηρίας ὄργον, ἀλλὰ μὴ δικαιόνων βύβρυ-
πμα γινόμενον· οἱ γε πῶς δύσχοι τὰ τοι-
αὐτα, πόρρὸς σαφῶς ἔλειξε· μὴ παυσάσθω
δὲ οἱ ὁ ἐκείνου τάχος, τοῖς δαίμοσιν ἐπιφη-
μίζοντας· εἰ μή γε καὶ αὐτὸ τὸ, κακὸν εἶναι,
θύτοις προσθήσομεν· εἰ μὴν οἶω πρὸ λαβε-
πὼ ἔφεδον τὸ τυραννου, τὸ τέλος τὸ βασι-
λέως, μὴ δ' ὁ ἀφανὴς πόλεμος τῆς φανερᾶς
χειρὸς πλέον ἴχυσε, τάχα ἂν ἔγνω κατ' ἐ-
αυτοῦ τα χώσασ' ὁ ἀλιτήριος· μὴ πρὶν ὑπὸ
πόρσων τῆς ἐμπολιξίας σωφρονισθῆναι, τ' ἀ-
πονοίας ἔδωκεν ἀν' δίκλω ἐν ὄροις ῥωμαίων,
ὧν κακῶς κατατόλμησε· τεκμήριον δέ· καὶ τ'
ἐπ' προϊὼν καὶ ἀγνοούμενος ὡς ἐνόμιζεν, ὑ-
πὸ τὸ γλυκυαιστάτου βασιλέως σφαπᾷ τῶδε
λαμβάνεται, προυποτιμούσι καὶ τὴν
φυγήν· ὡς δῆλον γέγονεν ἐκ τῶν ὑστερον· καὶ
γὰ ἤδη ὁ κράτος ἔχοντι ὁ κρατῆσαι ταύ-
της, οὐ μικρὸν ὄργον ἐγλύφο· ναῦ δὲ, ὁ μὲν,
θυμῷ ζέων κατὰ τῆς ἀφονοίας ὁμοῦ καὶ τῆς
ἀσεβείας, καὶ ὁν σοφώτατον ἔχων ἐν ἀρκυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σιν, ὦ τῆς ἡμετέρας καλίας, εἰ ἀκμὴ τῆς ὁλοῦ, καταλύῃ τὸν βίον. ἀλλὰ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τοῦδε τῆς ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολογησάμενος. καὶ διὰ τῆς ὁρμῆς διέξας χριστιανοῖς, πλὴν τοῦδε τῆς δυσσεβείας κήνσιν. ὧδε δέ πῃ διήκουον ἐπὶ χεταί μοι χαρᾶ συμμιγὲς, διὰ τὰ ἑξῆς τοῦ λόγου, καὶ οἷ ποταμοῦ καὶ πελάγους μάχη καὶ μάξις καὶ τάσις, ἀλλήλοις ἀνίσταβωώτων καὶ σωιόντῶν, ἐκ μὲν γὰρ, τῶν πολυτείων, τὰ τῆς ἡδονῆς. ἐκ δὲ τῶν προλαβόντων, ὁ διήκουον. οὐχὶ πρὸς χριστιανῶν μόνον, καὶ τῆς συμπεσούσης αὐτοῖς ἐπηρείας, ἢ παρὰ τοῦ δυνηροῦ προσπεσούσης, ἢ παρὰ θεοῦ συγχωρηθείσης, δίας δίδην αἰτίας, καὶ τυχὸν διὰ πλὴ ἐπαρσιν ἡμῶν διομολῶ καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκείνου ψυχῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ σωκαρπαθέντων πρὸς πλὴ αὐτὴν ἀπώλειαν. οἱ μὲν γὰρ, τὰς πολυτείας αὐτῶν πληγὰς, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦθεν βασάνας ὀδύρονται, οἷς τὸ ζῆν δῶρον, νομίζεται μόνος. καὶ οὐκ ἀβεικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, ὃ δὲ εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇδε βεβιωμένων λογισμὸν καὶ ἀνίδδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀλότων, ὃ πρὸς ἡμέραν καὶ ὃ παρὸν ἀεὶ βιοτεύοντες. ἐνὶ τοίνῳ τῇ ἀπὸ τοῦθεν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρασώνη, μεῖζον τὸ δύσθαι μονεῖν, καὶ τῷ, ἐ
ναντίῳ δ' ἡσκεῖσθαι μονεῖν, τοῖς αὐτὶ πίπτουσιν.
ἐμοὶ δὲ πλέον θρίωεῖν αὐτοὺς ἐ πεισι τῶν ἐ
κεῖθεν θασάνων, καὶ τῆς ἀποκφμλύνης τοῖς πο
νηροῖς κολάσεως: καὶ ὅπω λέγω δ' μέγιστον.
αὐτὸ τὸ ὀφθωθῆναι θεοῦ, πολὺ κον αὐτοῖς εἰς
κόλασιν. πῶς μὴ σκηρύσω τὸν ἄθλιον, πῶς
μὴ πλέον μὴν τῶν θεσιωγμένων τοὺς προσ
θραμόντας. πλέον δὲ τῶν αὐτομολησάν
των εἰς πὼ κακίαν, θρίωήσω τὸν σωαρπά
σαντα. μᾶλλον δὲ, τοῖς μὴν, οὐδὲ δεινὸν τὸ
πάθος χρισοῦ παθεῖν, ἀλλὰ καὶ πάντων μα
καριζόμενον, ὃ δὲ τὰ ἐκεῖθεν μόνον, ἀλλὰ
καὶ δὲ πὼ αὐτοῦθεν δυδοξίαν καὶ παῤῥη
σίαν, ὧν δὲ τῶν κινδυνῶν ἑαυτοῖς ἐχαρίσαν
το. τοῖς δὲ, προοίμιον τῶν ἀποκειμένων καὶ
ἀπειλουμένων, ἀπὸ ἤδη πεπόνθασι. καὶ βέλ
τιον ὧν αὐτοῖς εἰ αὐτοῦθεν μακρότερον ἐκο
λάσθησαν, ἢ τοῖς ἐκεῖ δικαιωθήσεσι ἐπαμε
βύθησαν. ταῦτα μὲν οὖν δὲ τὸν νόμον, τὸν
ὃ πλόμαλε τὸ ἐχθροῦ μὴ ἐπιχαίρειν κελεύον
τα, καὶ τὸ συμπαθὲς ἀπαιτοῦντα παρὰ
τῶν ἐσηκότων. ἐμοὶ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὸν ἐπα
νακτέον τὸν λόγον. τίς ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ
φιλονεικία. Τίς ὁ τῆς ἀσεβείας δρῶς. Τίς ὁ
δρόμος τῆς ἀπωλείας. πόθεν οὕτω μισό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χρισος· ὁ χρισοῦ μαθητής· ὁ θεοῦ θεῖς λόγοις
τῆς ἀληθείας προσομιλήσας· καὶ τὰ μὲν,
εἰ πεῖν· τὰ δὲ, ἀκούσας τῶν φθόνοντων εἰς σω
τηρίαν· ἃ γὰρ ἔφθη κληρονομήσας πλὴν βα
σιλείαν καὶ παῤῥησιάζεται πλὴν ἀσέβειαν· ὡς
πῦρ καὶ τὸ γενέσθαι ποτὲ χρισιανὸς ἀισχυνό
μενος, ἢ μνησικακῶν ὑπὲρ τούτου χρισιανοῖς,
οἷς τοῦ ὀνόματος ἐκοινώνησε· καὶ δὲ μὲν πρῶ
τον αὐτῶν τῶν τολμημάτων, ὡς οἱ τοῖς ἀπορ
ρήτοις ἐκείνοις καὶ λωποιζόμενοι. (εἰς οἷους ἐμ
πίπτειν ἀναγκάζομαι λόγους,) αἵματι μὴ ἀν
ὁσίῳ τὸ λουτρὸν ἀπορρύπτεται, τῇ καθ' ἡμᾶς
τελειώσει, πλὴν τελειώσιν τοῦ μύσους ἀνπιλ
θεὶς· οὗς εἰ βορβόρῳ κυλισθεὶς καὶ τὰ πλὴν παν
ροιμίαν· καὶ τοὺς χεῖρας ἀφαγνίζεται, τῆς
ἀναιμάκτου θυσίας ἀποκαθαίρων, δι' ἧς ἡ
μεῖς χρισῷ κοινωνοῦμεν, καὶ τῶν παθημάτ
καὶ τῆς θεότητος· εἰ τόμοις δὲ καὶ θυσίας καὶ
θεσία τὰ βασίλεια· καὶ κοῖς συμβόλοις καὶ κῆς
αρχῆς χρώμενος· ἀλλ' ἐπειδή γε εἰ τόμων ἐ
μνήσθην, καὶ τῆς τοῦδε τὰ θειοῦτα τ᾽ αὐδρὸς
δεισθαι μονίας, ἢ καὶ σθαι μονίας ἐπεῖν,
οἰκεῖόν τοῦ, οὐκ οἶδα πόθεν γραφῆ παρα
δῶ δ' θρυλλούμενον θαῦμα, ἢ ἀπιστήσω θεῖς λε
γοιοῖ· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ταλαντεύομαι πλὴν
γνώμῃ, καὶ οὐκ ἔχω ὁ τόλμω συνθύσω, μὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μιγνυμένων τῶν δικαίως αὐ πιστευθέντων, τοῖς
οὐκ ἀξίοις πίστεως. ὁ μὲν γὰρ ἐπισημαίνεται τι-
τῆ τοσαυτῆ τοῦ κοσμοῦ καινοτομίᾳ, καὶ δυσ-
σεβείας, τῶν οὐκ ἀπίστων, ἀλλὰ καὶ πολλάκις
ἤδη συμβεβηκότων τοῦδε τοῖς μὴ πίστας μεταβο-
λάς. δι' ὃ καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, σφόδρα
ἐμοὶ γοῦν θαύματος ἄξιον. καὶ πᾶσι δῆς καθα-
ρῶς δηλοῦσθαι τοῖς καθαρὰ βουλομένοις
τὸ καὶ νομίζεσθαι. ὁ δ' οὖν λεγόμενον, ὅτι θυ-
μιῶν τοῖς ἀπλάγχνοις τὸν σταυρὸν ἀποδείκνυ-
σι στεφανούμενον. ὁ δὲ τοῖς μὴ ἄλλοις, φίλω πει-
θόμενος, καὶ ἀπωνίαν, καὶ τὸ ἡμετέρου κράτους
σωτήριον. τῷ δὲ διδασκάλῳ τῆς ἀσεβείας, καὶ
θαρσοῦς δῆθεν, ὡς πολυγραμμένων ἡμῶν καὶ συνειρ-
γμένων. οὔτω γὰρ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν κύκλον παρεκδέχεσθαι. τοῦ-
μὲν δὴ, ὁ ἐμὸν θαῦμα. καὶ εἰ μὲν ψευδὲς, αὖ-
θις φόβοιον. εἰ δ' ἀληθὲς, πάλιν βαλαάμ προ-
φητεύει. καὶ σαμουὴλ ἔλκεται ἡ δυκεῖ δίεγ-
γεσθαι μύθου. καὶ δαίμονες ὁμολογοῦσι ὁ κυ-
ριοῦν ἄκοντες. καὶ δεῖ τῶν σταυρῶν, ἵνα καὶ πι-
στευθῆ μᾶλλον, ἡ ἀλήθεια δείκνυται. τυχὸν
καὶ κενὸν ἐπιχειρεῖν τῆς ἀσεβείας δεῖ τού-
των ἐπρυτανεύσω. πολλὰς γὰρ καὶ παρα-
δόξους ὁδοὺς σωτηρίας οἶδε ὁ θεῖον καὶ γνοτο-
μεῖν, νεῦον πρὸς δ' φιλανθρωπον. ὁ δὲ, λέγει

ται ἀπὸ πλειόνων, καὶ πιστεύειν οὐκ ἀπὸ τό-
που, καὶ τὴν μὲν εἴς τι τῶν ἀδύτων τοῖς πολ-
λοῖς ἀβάτων καὶ φοβερῶν, ὡς ὄφελόν γε
καὶ τοῦ εἰς ἄδου φέρουσαν, πρὶν εἰς τοιαῦτα
κακὰ προελθεῖν· συμπαρόντος αὐτῷ καὶ τῆ
πολλῶν ἀδύτων ἀξίου, τῆ σοφοῦ τὰ τοιαῦτα
εἴκω θεωρεῖν· ἔστι γὰρ δὴ καὶ ἐκεῖνος εἶδος μα-
τέων αὐτοῖς, ζόφῳ τινὶ καὶ ἀπὸ χθονίοις
δαίμοσι, τοῦδε τῶν μελλόντων συνίεσθαι·
εἴτε ὡς σκότῳ χαίρουσι μᾶλλον· (ἐπεὶ καὶ ἀ-
τὶ σκότος, καὶ σκότου δὴ μυρίοι, τῆς κακί-
ας·) εἴτε ὡς φθόνοι τὰς ἐπιμιξίας τῆ βι-
ωτικῶν ἀπὸ γῆς, καὶ δὴ ταύτας ἀθανεί-
ροις· ὡς ἢ προσιόντα τῆ γυναῖκα προσβάλ-
λῃ τὰ δείματα, καὶ ἀεὶ πλείω καὶ φοβερώ-
τερα, ἢ χρὸ γυνάς φασιν ἀήθεις καὶ ὀδμὰς τῆ
ἀκοῆν, καὶ πυραυγῆ φάσματα, καὶ οὐκ οἶδ'
οὔς τινας ὕθλους καὶ λήρους, ὃ ἀδοκήτῳ πλη-
γεὶς, καὶ γὰρ ἦν ὁ μαθὴς τὰ τοιαῦτα, ἐπὶ
τὸν ταυρὸν κατεφύγῃ, καὶ τὸ παλαιὸν φάρ-
μακον· καὶ ὥσπερ σημφοῦ κατὰ τῶν φόβων·
καὶ βοηθὸν ποιεῖται τὸν διωκόμενον· καὶ τὰ
ἑξῆς, φικωδέστερα· ἴσχυσιν ἡ σφραγὶς· ἡπῶν-
τε οἱ δαίμονες· λύονται οἱ φόβοι· εἶτα πί-
ανα πνεῖ τὸ κακόν· θεραπεύεται πάλιν· αὖθις
ὁ ἑρμῆ· καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι· καὶ ἡ σφραγὶς πά-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λιν, καὶ ἠρεμοῦντες οἱ δαίμονες· καὶ ὁ μύστης
εὐ ἀποείας· καὶ ὁ μυσταγωγὸς ἐγγὺς ἦν παρε-
κηρύμενος πρὸ ἀλήθειαν· ἐβδελύχθη μεν
λέγων, οὐκ ἐφοβήσαμεν· νικῶ τὸ χεῖρον· λέ-
γει γὰρ ταῦτα, καὶ εἰπὼν, πείθει, καὶ πεί-
σας, ἄγει τὸν μαθητὴν εἰδὶ τὸ τῆς ἀπωλείας
βάραθρον· καὶ θαυμαστὸν οὐδέν· πρόχειρος ἡ
πονηρία τῷ κακῷ μᾶλλον ἀκολουθεῖν, ἢ ὑπὸ
τοῦ κρείττονος αὐαιρεῖσθαι· ἃ μὲν οὖν εἰπὼν,
ἢ ποιήσας, ἢ ὑβαπατηθεὶς αὐαστέμπεται, εἰ-
δεῖεν αὐτοὶ τὰ θειαῦτα τελοῦντές τε καὶ τε-
λούμενοι· ἄνεισι δ' οὖν καὶ τῇ ψυχῇ δαιμό-
νων· καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ τῷ μανιώδει τῶ
ὀφθαλμῶν ἐπιστημένων· οὓς ἐθεράπευσεν·
εἰ μή γε καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπολήθη
δαιμόνων, ἀφ' ἧς οὐ τῶ πονηρὰ προὔθεθο· ἀλ-
λὰ τόδε, καὶ πόδι φανέστερον, ἵνα μὴ μάτην
ἢ κατελυθὼς καὶ τῶν δαιμόνων μετειλη-
φὼς· οὐ σιθουσασμὸν ἐκεῖνοι καλοῦσι, μετα-
ποιοῦντες συμνῶς τὰ ὀνόματα· τὰ μὲν δὴ
πρῶτα, θειαῦτα· ἐπεὶ δὲ ἡ ὠδὶς ἐκράτει, ἡ
ὁ δίωγμὸς ὑβερέκυνυτο, εἶδε ἴ, εἶτ' οὖν αὐ-
δρὸς σοφοῦ πλὴν κακίαν καὶ πόδι πῆ πλὴν ἀ-
σέβειαν, εἶτ' οὖν ἐδιδάχθη παρὰ τῶν εἰς ταύ-
την αὐτὴν ἀλφόντων· ὡς τὸ μὲν φανερῶς ἀ-
πελέσθαι τὸν πόλεμον, καὶ προκαθεσθῆναι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς ἀσεβείας αὐτόχειρας, πῶς ἡ λίαν ἐν θρασὺ καὶ ἀπαίδευτον, ἔτι μὴ σιωπῶντα τὸν τῷ σκοπῷ παντελῶς. φιλονεικοῦντες γὰρ ἡμᾶς γυναῖκας βιαζομένους. καὶ ἀντιφήσειν τῇ τυραννίδι, πῶς ἴσως δὐσεβείας φιλοτιμίαν. φιλεῖν τὰ γυναῖκα φρονήματα, πρὸς ἡ βία κρατοῦν αὐθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὸξ ἴσως ἀνέμῳ ῥιπιζομένη, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀκάπτεται, ὅσῳ αὐσφοδρότερον καταπνέεται. μὴ γὰρ ἐκ τῶν λογισμῶν βύεισκε μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς προλαβοῦσι διωγμοῖς εἶχε γινώσκειν, οἱ ἡμιμότορον τὸν χριστιανισμὸν πεφοίνικασι θᾶττον ἢ ἀθανέστερον. ῥώζοντες τὰς ψυχὰς εἰς δὐσέβειαν. καὶ ὡς πῦρ σίδηρον θερμὸν ὕδατι, τοῖς κινδύνοις σωμώζοντες. εἰ δὲ μετὰ τῆς τέχνης στρατούσειε, καὶ τῷ πείθειν ἡ διάζεσθαι χρώσειεν, ἢ καθάπερ χαλκῷ πολεμάλλοι δέλεαρ τῇ τυραννίδι ἡ προσηνὲς, σοφόντε οὔ τως ἀνάμα καὶ δυνατὴν γενέσθαι αὐτῷ τ' ἀτώνισμα. καὶ γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς τῶν μαρτύρων τιμῆς ἐφθόνει τοῖς ἀθλητοῖς. καὶ δὴ τοῖς μηχανᾶται αὐτὸς μὲν καὶ βιάζεσθαι καὶ μὴ δοκεῖν. ἡμᾶς δὲ καὶ πάσχειν, καὶ μὴ τιμῶ ἔχειν. ὡς ἴσως χριστοῦ πάσχοντας. ὡ τ' δὐνθείας. πρῶτον μὲν εἰ λανθάνειν ὁ μα

ξεν ὑπὸ Ἴνος οἱ κίνδυνοι. καὶ συκαλύψαν
πολὺ ἀλήθειαν τοῖς σοφίσμασιν, ἀλλ' οὐχ ὅσον
κατὰ τῶν τιμῶν ἐπενόει, θεσσύ τω μείζονες.
αὐτοὺς ἀφίσειν καὶ λαμπροτέρας. δεύτερον
δὲ, εἰ δόξης ἐπιθυμία κινδυνεύειν ἡμᾶς, ἀλ-
λὰ μὴ τῆς ἀληθείας ὑπέλαβε. ταῦτα μεν
πάντα ξέπωσαν παρ' ἐκείνοις ἐμπεδοκλεῖς καὶ
ἀριστοῦ οἱ. καὶ ἐμπεδότιμοι τινὸν καὶ δοφώ
νοι, καὶ τοιούτων δυσχῶν ἀριθμός. ὧν ὁ μὲν
τοῖς σικελικοῖς κρατῆρσιν ἑαυτὸν θεώσας ὡς ὤε
το, καὶ εἰς πολὺ κρείττονα λῆξιν ἀφ' ἡμῶν ἀνα
πέμψασ, ᾧ φιλτάτῳ βοηθάλῳ κατεμίνυ
θη παρὰ τὸ πυρὸς ἐκ βραθείντι. καὶ οὐ θε
ὸς ἐδείχθη μετὰ ἀνθρώπου. ἀλλ' ἀνθρωπος κα
κόδοξος καὶ ἀφιλόσοφος μετὰ θανάτου, καὶ
ὁ δὲ τὰ κοινὰ σωφρόνος. οἱ δὲ, ἀδύθοις πεισὶ
ἑαυτοὺς ἐγκρύψαντες ὑπὸ τῆς αὐτῆς νόσου
καὶ φιλαυτίας, εἶτ' ἐλεγχθέντες, ὁ μᾶλλον
ἐκ τῆς κλοπῆς ἐτιμήθησαν, ἢ ἐκ τ' μὴ λαθεῖν
κακὴν βεβιωθεν. χρισιανοῖς δὲ ἥδιον ὑπὸ δυ
σεβείας ὀ πάσχειν, κἂν πάντας λανθάνω
σιν, ἢ ἄλλοις ὀ δυδοξεῖν μετὰ τῆς ἀσεβείας.
τοῦ μὲν γὰρ ἀνθρώποις ἀρέσκειν, βραχὺς ἡ
μὲν ὁ λόγος, τῆς δὲ παρὰ θεοῦ τιμῆς, ἡ πᾶ
σα ἔφεσις. μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὸ ταύτης οἱ σε
ἀληθῶς φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι, πολὺ πρὸς

ω ι ν ο
μ ο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁ καλὸν οἰκείωσιν ἀγαπῶντες δι' αὐτὸ δὲ καὶ
λόν, οὐ τὰς ἀφανεμένας ὡν τοῦδεν ἡμᾶς.
δυσπόρα γὰρ αὐτὴ πάξις τῶν ἐπαινετῶν
δ' μεταστοῦ τι πράττειν καὶ δι' αὐτὸ δοῦσιν. ὡς πρ
ξίτη, ὁ φόβῳ καλάσεως. φεύγειν τὸ μαχθ
εἶαν. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα, τοιαῦτα καὶ οὕ
τως ἔχοντα. καὶ ῥᾴδιον ἐξ ἐκ πολεμίων
εὐθὺ δέξαι τοῖς βουλομένοις. ὁ δὲ ὡς μεγά
λης τιμῆς ἀποστρέφειν μέλλων χριστιανοὺς,
κείνοι γὰρ οἱ πολλοὶ τὰ τῶν ἄλλων τοῖς ἰδί
οις πάθεσι, ἐξ ὧν διώκει πρὸς τὴν ἄλλων, τὴν
δυδοκίμησιν. καὶ δ' ὃ μεγαλοψύχως ὑπὸ τοῖς ἄλ
λοις διώκεται ὁμοίως ἀπογράφεται τὸ
ἀσέβειαν. οὐδ' ἐμὲ βασιλικῶς, τυραννικῶς γε
πανταπασι διανοεῖται πρὸς ἡμῶν. ἵν' ἡ με
λοπρεπὲς αὐτῷ ὁ ἀσέβημα, διάξεαι λαὸν
οἰκουμένης. καὶ τυραννήσει δύγμα πάντων
δυγμάτων πολυανθρωπότατος. δυλοπρεπῶς
δὲ λίαν καὶ ἀγλυκῶς καὶ κρεῖ τὸ δυσέβεαν.
καὶ τὰς πρὸς τοὺς λογισμοὺς κλοπὰς καὶ
δι' πλόσω, τῷ καθ' ἡμῶν διωγμῷ φόρων ἐν
πεισήγαγε. τοιγαροῦν εἰς δύο ταῦτα διηρη
μένα τὸ κρατεῖν, ὁ πείθειν καὶ δ' βιάζεαι,
ὁ μὲν ἡμῶν ἀπανθρωπότατον, δήμοις ἐφῆκε,
καὶ πόλεσι ὁ τῆς τυραννίδος. ὧν καὶ μᾶλλον
ἄλυπος ἡ ἀπόνοια, δι' τὸ ἀλογίαν καὶ τὸ
ἀπορί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀπείσιον πόνον ἐωδὶ πάντα φοραῖ. καὶ ἔστι
δ' προσάγματα δημοσίῳ, ὃ δὲ μὴ ἀνακόπτῃ
τὰς ὁρμὰς, ἄγραφον προσθεὶς νόμον δ' βού
λεσθαι. ὁ δὲ ἡμόρφωτος καὶ βασιλικώτε
ρον, εἰς ἑαυτὸν δηλῆν φόρᾳ, ὁ τῆς πειθοῦς. οὐ
μὴν εἰς δ' παντελὲς ἔστρ' γε διεσώσατο. οὐ
δὲ γὰρ εἶχε φύσιν, ἢ πάρεστιν ἀποθέσθαι
ὁ κατάστικον. ἢ αἰθίοπα τὸ μέλαν, ἢ πῦρ
ὁ καίειν, ἢ ὁν ἀνηρὸν πὼ μεβενθρωπίας,
ἀπαρχῆς ἀνθρωφοκτόνον τυγχάνοντα, ἢ ἐκεῖ
νον πὼ ἀνηρείαν ἀφ' ἧς κεφθ' ἡμῶν ὥρμησεν. ἀλλ'
ὡς πρὸ δ' ἂν χαμαιλέοντα λόγος πανθῖος
γενέσθαι ἐφαδίως, καὶ πάθος μὴν ἀναλαμβά
νῃν χρόαν, πολλὼ μᾶς τῆς λαβυκότητος, ὁν
γὰρ πρωτέα παρίημι ὁν τῷ μύθου ὁ
αἰγύπτιον σοφιστὴν, οὔ πω κεῖνος πάντα ἦν
καὶ ἐγίνετο χρισιανοῖς, πολλὼ ἡμόρφότητος. μὴ
λῶ λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ δ' φιλάνθρωφον
μὴ δ' πιθανὸν, βίαιον. μὴ ἀφολογία τῆς ἀγριό
τητος, ἢ χρηστότης. ἵν' εἰκότως δυκῆ διάζεσθαι,
τῷ πείθῃν ἀποτυγχάνων. καὶ ἔστρ' δηλονὸ
ὀξ ὧν βραχὺ μὲν παρ' αὐτῷ ὁ τῆς πειθοῦς,
πλεῖον δὲ ὁ τῆς βίας. αὐθὺς ἐπόμενον λω.
ἵν' ὡς πρὸ ἀν ταῖς θήραις, ἢ ταῖς πάγαις ἁ
λῶμεν, ἢ ὁῖς διώγμασι, μὴ εἴς γε τρόπος πάν
πως ἡμᾶς χειρώσηται. οὐ πω δὲ διανοηθεὶς τε

καὶ διελόμενος, διὰ τέρον ἐκεῖνο στρατηγεῖ, καὶ μό
νον ἀσφαλῶς ἐὰν καὶ ἀσεβῶς λίαν, ἐκ τῶ ἐγκυπά
τω καὶ τῆς τῶ αὐτὸν χειρός, ὃ πᾶσι διώκτας
σώνδες, τῆς κακίας ἀρχεται. καὶ γὰρ ὃ
δίον τι τοῖς ἐκτὸς ἐγχειρῆσαι, μὴ τούτων δι
κάζωθέντων. ὡς πρὸ οὐ δὲ στρατὸν ἐπάγειν ἐ
χθροῖς, πρὸς τὸ στρατηγὸν τασσάζοντα. καὶ διὰ
τοῦτο μεταποιεῖ μὴ τὰ βασίλεια. τοὺς μὲν θα
νάτῳ προυπεξαγαγὼν πρότερον, τοὺς δὲ πα
ρωσάμενος. οὐχ ὡς δύνους τῷ μεγάλῳ βασι
λεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς δύνουστέρους τῷ μέ
ζονι, καὶ ἀλυσιτελεῖς αὐτῷ καὶ ἀμφότερα.
ὥστε ποιεῖται δὲ τὸ στρατιωτικόν. τὸ μὲν, διὰ
αὐτὸ. τὸ δὲ, διὰ τῶν αὐτόθι. ὃ καὶ μᾶλλον δύνα
σον ὑπεκλάμβανε. τὸ μὲν, τῶν τιμῶν ἀπόμε
νον. τὸ δὲ ἀπόστηθι παρασυρόμενον. καὶ νό
μον εἰκαγινῶσκον μόνον, πρὸ τοῦ βασιλέως
βούλησιν. μᾶλλον δὲ τὸ στρατιωτικὸ μόρος ὄν
ἐλάχιστον, καὶ ὅσον δύρε σαθρὸν καὶ νοσῶδες. τὸ
καιρὸ δῆλον καὶ τὸ τε καὶ πρότερον. ὃ δὲ μὴ δι
δάλωτο. τὸ δὲ ἥλωσεν. ὃ δὲ δὴ τὸ πᾶν ὑφεῖ
λον. οὐ δὲ τοσοῦτον ἔδωκεν αὐτῷ καθ' ἡμῶν,
ὃ δι' ἐκείνου διώκτης. ἀλλ' ἔμειναν ὑπὲρ τοὺς
ἑπτακισχιλίους, οἱ μὴ κάμψαντες γόνυ τῇ βα
ἀλ. μὴ δὲ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ προσκυνήσαν
τες. μὴ δὲ ὑπὸ τῶν ὄφεων φωθείντες, ἐκ τῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βλέπειν εἰς ἓν ὄψιν τὸν κρεμασθέντα καὶ κατα-
λυθέντα τοῖς χρεῖσοῦ πάθεσι. πολλοὶ μὲν
τῶν εὐδωκρατείας καὶ ὕψεσιν, ἢ μᾶλλον εἰκὸς
ἢν ἐπιθυμῆσαι καὶ δόξῃ φόβου καὶ δέλπίδας.
πολλοὶ δὲ τῷ κόπῳ καὶ ἀριθμῷ μόνῳ ζωγρεῖ ζο-
μένων. οἷς προσβαλὼν ἀπεκρούσθη κατὰ πόρ-
κοῦ γυναικὸς τείχους μηχανήματα τῷ κατ-
ειέων. ἄλλω δὲ οὐκ ἰδίᾳ μᾶλλον τὸ διαφθεῖρον,
ἢ ἐθαρσῶν ὡς αὐ λυσῶν τὰ τῆς ἁλισκό-
μενον. καὶ δὲ βούλεται, παρείσῃ δὲ ἐλπιθὲν ὡς
κρατούμενον. βολμᾶς δὲ ἤδη καὶ κατὰ τὸ μεγάλα-
σωθήματος, ὁ μὴ τὸ σαυρὸς πομπεύῃ καὶ ἄξῃ τὸ
σρατὸν, εἰς ὕψος αἰρόμενον. καμάτων λυτή-
ριον ὄν, τε καὶ κατὰ ῥωμαϊκὸς ὀνομαζόμενον.
καὶ βαπλοῦν ὡς αὐ εἴποι τίς τῶν λοιπῶν σω-
θημάτῳ, ὁ σατε βαπλέων προσώποις ἀγάλ-
λεται, καὶ τεπαμένοις ὑφάσμασιν εὐδιαφ-
όροις βαφαῖς καὶ γράμμασιν. ὁ σατε δρακ-
κόντων φοβεροῖς χάσμασιν ἐμτετόμενα, ἐπ'
ἄκρων δοράτων αἰωρουμένοις. καὶ δόξῃ τῶν
ὁλκῶν ἐπιζόμενα, φολίσιν ὑφαντοῖς καὶ τα-
σίκτων. ἥδιστόν τε ὁμοῦ καὶ φεκτὸν θέαμα
προσωπεῖοις ὄψεσιν. ὡς δὲ ἔχον αὐτῷ κα-
τὰ νοῦν τὰ βελτίστον, καὶ τοῦ εὐχρεῖν ὡς ὥρε-
τὸ κινδυνεύου κρείττων ἐγένετο, οὔ πως ἤδη πει-
ρᾶτο καὶ τῶν ἑξῆς. δύνηθεσα τά τε καὶ ἀσεβέ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σατε, καὶ ἅπαν δὶ ὑτότατε τὰ μεγάλα, σὺ κατὰ τοσούτου κλήρου καὶ τῆς οἰκουμενικῆς καρποφορίας, τῆς πάντα διαλαβούσης τὰ πράγματα, δι' ἣν τῆς ὑπερβολῆς τοῦ λόγου καὶ τῆς μορφῆς, ὡς αὐτοὶ φαίνετε, τοῦ κηρύγματος; ὁ σοφοὺς ἐνίκησε. καὶ δαίμονας ἔπαυσε. καὶ χρόνον ὑπερηκόντισε. ὁ αὐτὸ παλαιόν τε ὁμοῦ τυγχάνον καὶ νέον, ὡς ὑμεῖς τῶν θεῶν τινὰ πράττεσθε; ὁ μὴ, τοῖς ὀλίγοις. τὸ δὲ, τοῖς πολλοῖς. καὶ ὁ μὴ, τῇ σκιαγραφίᾳ. ὁ δὲ τῇ τελφώσει τοῦ μυστηρίου, καιροῖς ἀδήλοις τα μεθυθένθος; σὺ κατὰ τῆς μεγάλης τοῦ χριστοῦ κληρονομίας; (ὁ τίς, καὶ πόσος, καὶ πόθεν.) τῆς μεγάλης καὶ ὁ πανσοφίας. ὁ δ' αὖ πολέον ἢ σὺ, μανῶσί τινος. ἀλλ' ἐπὶ πολεῖ ον ἀεὶ βαθίου μένης τὸν καὶ ἀρθεῖς μένης. πιστεύω γὰρ τοῖς προφήσοσι καὶ τοῖς ὁρωμένοις. ἵνα ὡς θεὸς ἐποίησε, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐκληρονόμησεν. ἵν νόμος ἐτύπωσε, καὶ χάρις ἐπλήρωσεν. ἵνα προφῆται σωφέπηξαν, καὶ ἀπόστολοι σωφέδηξαν, καὶ εὐαγγελισταὶ κατηρτύσαντο. σὺ κατὰ τῆς χριστοῦ θυσίας, τοῖς σοῖς μιάσμασι; σὺ κατὰ τοῦ νόμου καθήραντος αἵματος, τοῖς σοῖς αἵμασι, σὺ πόλεμον κατὰ τῆς εἰρήνης; σὺ χεῖρα κατὰ τῆς ὑποδοῦ ἥλωθείσης τε καὶ δι' σέ; σὺ κατὰ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς χολῆς, πῶ σὴν ῥοῦσιν; κατὰ τῆ σαυροῦ, κρόπαιον; κατὰ τῆ θανάτου, κατάλυσις; κατὰ τῆς ἀνασάσεως, ἐπανάστασιν; κατὰ τῆ μαρτύρος, οὐ δὲ μάρτυρας; μετὰ ἡρώδην διώκτης; καὶ μετὰ ἰουδᾶν προδότης; πῶλῶ ὁ/ῶν οὐκ ἀγχόνη πῶ μετάνοιαν ἔλειξας ὥς περ ἐκεῖνος. καὶ χρισοκτόνος μετὰ πιλᾶτον; καὶ μετὰ ἰουδαίους μισόθεος; οὐκ ἡδέθης τὰ ὑ πὸ χρίσοῦ σφάγια; οὐ δὲ ἐφοβήθης τῆ με γάλης ἀτωνίας; ἐν ἰωάννῃ ἐκεῖνον. ἐν Γέ φρον. ἐν Γαῦλον. ἐν Ἰάκῶβον. τὸν Στέφα/ νον. τ' Λοῦκᾶν. ἐν Ἀνδρέᾶν. πῶ θέκλαν. ἢ ἐπ' ἐκείνοις τὸ καὶ πρὸ ἐκείνων, τῆς ἀληθείας προκινδῶνεύσαντας; οἱ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κὴ θηρσὶ καὶ τυράννοις προθύμως ἀντηγωνί/ σαντο, καὶ παροῦσι κακοῖς καὶ ἀπειλουμέ/ νοις, ὥς πρὸ σὐ ἀλλοτρίοις σώμασιν ἢ ἀσώμα/ σι; τίνος εἕνεκεν; ἵνα μὴ προδῶσι μηδὲ μέχρι ῥήματος πῶ εὐσέβειαν. ὧν αἱ μεγάλαι τιμαὶ καὶ πανηγύρεις. παρ' ὧν δαίμονες ἐλαύνον/ται. καὶ νόσοι θεραπεύονται. ὧν αἱ ἐπιφά/ νειαι. καὶ ὧν αἱ προρρήσεις. ὧν καὶ τὰ σώμα/ τα μόνον, ἴσα δυνάμει ταῖς ἁγίαις ψυχαῖς, ἢ ἐπαφώμενα ἢ πιμώμενα. ὧν κὴ ῥανίδες αἷ/ματος μόνον καὶ μικρὰ σύμβολα πάθους, ἴσα δρῶσι τοῖς σώμασι. ταῦτα οὐσέβεις ἀλ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λ᾽ ἀπιμάζεις, ὁ πλὴν ἡρακλέους θαυμάζων πυ-
ραν, πλὴν ὑβ ἀτυχήματος καὶ τῶν τοῦδὲ γυναι-
κας ἀδικημάτων· καὶ πλὴν πέλοπος κρεουργί-
αν, πλὴν φιλόξενον, ἢ φιλόθεον· ὑβ ἧς ἐπίσημ-
μοι πελοπόνησα παρὰ τῶν ὤμων καὶ τὸ ἐλέ-
φαντος· καὶ τὰς φυτῶν ἐκτομὰς, τῶν ὑπὸ αὐ-
λοῦ κηλουμένων, καὶ μετὰ τῶν αὐλῶν ὑβεν-
ζομένων· καὶ τὰς ἐν μέθρου βασάνους καὶ
καύσεις ἐν δίκας, τὰς μυστικὰς, ἢ πλὴν ἐν ταύ-
ροις ξενοκτονίαν· καὶ πλὴν ἐωθὶ χρίσαι θυσίαν
τῆς βασιλικῆς κόρης· καὶ φ μονοικέως ἀποδ-
θεῶν αἷμα· καὶ τῶν σκεθάσσου θυγατόρων,
ἐν λέυκρροις ὕδρον· ὁ τοὺς λακωνικοὺς ἐπαι-
νῶν ἐφήθους, ξαινομένους ταῖς μάστιξι, καὶ
τὸ ἐπιβώμιον αἷμα τοῦ πον θεοῦ ἀγωνίου καὶ
παρθένον· ὁ τὸ σωκράτους ἐπαινῶν κώνφον·
καὶ φ ἐπικτήθου σκέλος· καὶ φν αἰναξαρχα
θύλακον· ὧν ἀναγκαία μᾶλλον, ἢ ἐκούσιος ἢ
φιλοσοφία· καὶ φ κλεομβρόθου πήδημα τῶ
ἀμβρακιώθου, τῷ τοῦδὲ ψυχῆς λόγῳ φιλοσ-
φηθέν· καὶ πλὴν ἀποδ τῶν κυάμων πυθαγο-
ρικὴν ἀπόσασιν· καὶ θανάθου τοῦδὲ φρόνησιν θεα-
νοῦς, ἢ οὐκ οἶδ᾽ οὔ τινος τῶν τὰ ἐκείνου τε τε-
λεσμένων ἢ φιλοσοφησάντων· σὺ ὁ εἰ μὴ ἐκεῖ-
να, τά γε παρόντα θαύμαζον ὦ φιλοσοφώ-
τατε καὶ γενναιότατε· καὶ τοὺς ἐπαμυνῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δας ἐκείνους καὶ τοὺς σκηπίωνας τῆ καρτε
ρίᾳ βλέπων. ὁ συμβαδίζων τῷ στρατῷ, ἢ σῖ
τα αἱρούμενος κόνδυ. καὶ πῶς αὐτουργὸν ἐ
παινῶν στρατηγὸν. ἔστι τι γυναῖκα καὶ φιλο
σόφου ψυχῆς μηδὲ πολεμίων ἀρετῶν ἀτιμα
ζῆν. καὶ τὸ λεῖον νέμειν ἐχθρῶν γυναικὸς τι, ἢ
κακίας τῶν οἰκειοτάτων ἢ μαλακίας. ὁρᾶς τοὺς
ἀβίους τοὺτους καὶ ἀνεστίους ἢ ἀσάρκους με
ροῦ καὶ αἰαίμονας, ἢ θεῷ κατὰ τὸν τῶν τῶν
σάζοντας; τοὺς ἀνιπόποδας καὶ χαμαιδύ
ναι; ὁ φησιν ὁσὸς ὁ μηρος, ἵνα τινὰ δαιμόνων
τιμήσῃ τῷ τῶν σώματι; τοὺς κόπτω ἢ κόπτω
τὰ κόπτω; τοὺς εἰ ἀνθρώποις, καὶ κόπτω τὰ
ἀνθρώπινα; τοὺς δεδεμένους, καὶ ἐλευθέρους;
τοὺς κεκρατημένους, καὶ ἀκρατήτους; ὧν οὐ
δὲν εἰ κόσμῳ, καὶ πάντα τὰ κόπτω κόσμου.
ὧν δι' ὧν ὁ ζῶν, ὁ μὴ κόπτοροῦμενον, ἢ
δὲ πουδαζόμενον; τοὺς δὲ πῶν νέκρωσιν ἀ
θανάτου. τοὺς δὲ λύσιν, θεῷ σωνημμένους.
τοὺς ἔξω πόθου, καὶ μετὰ τοῦ θείου καὶ ἀπα
θοῦς ὁρῶντος. ὧν ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς, καὶ ὧν ἡδη
τὰ ἀπαυγάσματα; ὧν αἱ ἀγκαλιαὶ ψαλμῷ
δαι. καὶ ἡ πάνυχος στάσις. καὶ ἡ τοῦ νοῦ πρὸς
θεὸν ἐκ δημία προσαρπαζομένου; ὧν ἡ κά
θαρσις, καὶ ὧν ὁ καθαίρεσθαι, μηδὲν μέζον
εἰδότων ἀναβάσεως ἢ θεώσεως; ὧν αἱ πέζαι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ ὧν οἱ οὐρανοὶ, ὧν δ' ἐρρέφθαι καὶ ὧν οἱ βρόνοι; ὧν ἡ γυμνότης, καὶ ὧν ἀφθαρσίας αἱ δυνάμεις; ὧν ἡ ὁρμία, καὶ ὧν ἡ ἐκεῖθεν παν ἡγεμονεῖς; ὧν ὁ τυραννεῖσθαι τοὺς ἡδονὰς, καὶ ὧν ἡ ἀπόλαυσις ἡ ἀναλλοίωτος καὶ ἀνέκφαστος; ὧν δ' δάκρυον ἁμαρτίας καὶ ἀκαθαρσίας, καὶ ὄμμου καθαρόν· ὧν ἔκστασις χειρῶν φλόγα σβεννύοι· θήρασον καὶ μίζει· ἀμβλώσει ξίφη κλίνῃ φάλαγγα· ἐπιστομίσει καὶ πῦ σὴν ἀσέβειαν δι' ἴδη, καὶ ἐν πεὸς ὀλίγον ἀρθῆς· καὶ παύξης τὸ τῆς ἀσεβείας δρᾶμα, μᾶ τῶν σῶν δαιμόνων· πῶς δὲ ταῦτά σοι φοβοῦμαι ὦ λίαν τολμηρὲ σὺ καὶ θανατῶν, εἰ πῦρ ἄλλος ἴς· πῶς οὐκ αἰδέσιμα· ταῦτα μὲν ἤδη καὶ πολλῶ ἴμιώτερα τῆς σόλωνος ἀπαλείψασθαι τῶ σοφοῦ τε, καὶ κρείσσος ἐλεγξε ὦ λυδίῳ χρῶ σῷ· καὶ τῆς σωκράτους φιλοσοφίας, αἰδοῦμαι γὰρ εἰπεῖν παιδεραστίας, καὶ σεμνοποιῆσαι ταῖς ἐπινοίαις· καὶ τῆς πλάτωνος λιχνείας τῆς σκελικῆς, δίκῃ καὶ πιπράσκεται· καὶ οὐ δ' ὑπόπτινος ἀξωνεῖται τῶν αὐτῶ μαθητῶν, ἢ ὅλως ἐλλίμενος· καὶ τῆς ξενοκράτους ὀλοφαγίας· καὶ τῆς διογένους σωμυλίας, τὸ ἐν πίθῳ οἰκοῦντος, ὑφ' ἧς ἴδοις ξένους ὑπεξίστασι τοῖς τυραννοις ἐκ τῆς φαγωδίας, τοὺς βυτελεῖς ἀρτοῦ τοῖς σισαμῶσι· καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς ἐπικούρου φιλοσοφίας, οὐδὲν ἡδὺ πλὴν
ἡδονὴν ἀγαθὸν οἰόμενος. μέγας ὑμῖν ὁ
κράτης, καὶ γὰρ ὄντως φιλόσοφος, ὃ μηλό-
βοζον ἀφεθῆναι πλὴν οὐσίαν, καὶ βίῳ πα-
μῖν φιλοσόφοις ὅμοιον· ἀλλὰ πομπεύει πλὴν ἐ-
λευθερίαν τῷ κηρύγματι· ὡς αὔτις οὐ φιλό-
σοφος μᾶλλον, ἢ φιλόδοξος· μέγας ὁ τ' νηὸς
χειμαζομένης, καὶ πάντων ἐκεῖ πονομένων,
χάριν ὁμολογῶν τῇ τύχῃ συνελλούσῃ εἰς τὸ
τεῖβώνιον· μέγας ὁ αὐτοθάνης, ὅτι δ' πρόσω
πον σιωτεῖβεῖς ἀπὸ τινος τῶν ὑβριστῶν
καὶ θρασέων, ἐπιγράφει τῷ μετώπῳ μόνον,
ὡς πρὸ αὐσβιαΐτι δημιουργῶν, ἢν παίσαν-
τα, ἴσως ἵνα καὶ τὴν ζρίσιν θερμότερον· ἐπαι-
νεῖς τινα καὶ τῶν οὐ πολὺ πρὸ ἡμῶν, ὅτι πα-
νημέριος ἐστὶν ᾧ ἡλίῳ προσηύξατο· ἴσως αὐ-
τὴν τηρήσας καὶ προσγελιόπρον· ἵνα καὶ συ-
νέλη πλὴν δύχὴν δυομένῳ συκαταλύσας· καὶ
τὴν αὐ πολιδαίαχάσιν πλὴν αὐ χειμερίῳ τῇ ὥ-
ρᾳ πάννυχον τῇ θεωρίᾳ πεσφιλοπονήσαν-
τα, ὡς τὸ μηδὲ ἐπαιθανέσθαι τ' κρύος δὲ
πλὴν ἔνεστιν· ἢ καὶ πλὴν ὁ μήρου φιλομάθειαν,
ὡδὶ δ' ἀρκαδικὸν ζήτημα· καὶ πλὴν ἀρίστο τέ
λους φιλοσοφίαν καὶ προσωρίαν ἐωδὶ τ'
τὸ δυείπου μεταβολᾶς, ὑφ' ὧν τεθνήκασι·
καὶ τὴν κλεαίθου φρέαρ, καὶ τὴν αὐαξαγό-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρου ἱμάντα. καὶ τὴν Ἡρακλείτου καὶ τὴν Φαν-
πόδοι ταῦτα, καὶ μέχρι δίνος. τὰς δὲ παρ' ἡ-
μῖν οὐ θαυμάζεις χιλιάδας καὶ μυριάδας,
καὶ ταῦτα καὶ τούτων ἐν θαυμαστῷ τῷ φι-
λοσοφοῦντων, ὧν πανὶ τῷ βίῳ, καὶ καὶ
τὰ πάθεν ὡς εἰπεῖν τὴν οἰκουμένην, ἀνδρῶν τε
ὁμοίως καὶ γυναικῶν, εἰς αἵρεσιν ἀμυλ-
λωμένων. καὶ ταῦθα μόνον ἐπιλανθανομέ-
νων τῆς φύσεως, οὗ δεῖ θεὸν οἰκεῖν ἀδά-
γειαν καὶ καρτερίας, οὐ κ ἀγλυκὺν μόνον,
καὶ τῷ φονεῖν συν κ θυμιάσεων, δεῖ τὴν ἀπ' ἀρ-
χῆς βύτελειαν ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑψηλῶν
ποτε καὶ λαμπρῶν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ γέ-
νει, καὶ δικαιοσύνα, καὶ νοῦ μεμύπτων δ' δυνα-
θεῖν δεῖ τὴν χρεῖν μέμνησιν. ὧν καὶ ὁ λόγος
μὴ ἦ, δεῖ δ' μηδ' ἐν λόγῳ τίθεσθ ΤΙ' βύσεσθαι,
καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ σόμαρος σοφίας σ βραχὺ εἶ-
ναι τὸν καρπὸν, ὡς καὶ τῶν παρ' ὑμῖν ἐνιαυσιν
τῶν ἔδοξεν, ἀλλὰ τὸ βύλοιτον τελεῖον, καὶ ἡ ἐν
τοῖς πράγμασι παιδεύσις. ἀλλ' ὅμως ἅπαν-
τα παιδεύων ταῦτα, καὶ πῶς ἐν τοῦτο μό-
νον ἰδεῖν, ὅπως ἀν χαρίσαιτο τοῖς κατανεγ-
κοῦσι πολλάκις αὐτὸν ἀξίως δαίμοσι, πρὶν
ἄλλό τι καταστήσασθαι τῶν κοινῶν, ἐπὶ χρι-
στιανοὺς φέρεται, καὶ δύο μὲν ἐν αὐτῷ ταῦ-
τα τὰ μὲν σπουδαζόμενα, γαλιλαῖοι τε,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὓς αὐτὸς ἐρυθριάζων ἐνοίκει, καὶ πόρρω τῷ πολέμῳ καρτερῶς παραμένοντες. οὔπω δὲ ἡμέτερον μεῖζον καὶ πολυπαθέστερον, ὡς τε λῆρον καὶ παιδιὰν αὐτῷ, δι' ἃ καὶ πέρας νομίζεσθαι. καὶ τοῦτο οὐκ ἐκφαίνει μὴ κρύπτῃ δὲ, ἀλλὰ τοσοῦτον ἵνα αὐτῷ τὸ πολὺ τῆς μανίας, ὡς τε ἀεὶ καὶ πρὸς πάντας ὁμολογῶν οὐκ ἐπαύσω. καὶ οὐ δὲ τοῦτο σωφρονεῖν ὁ σωφρονέστατος πάντων καὶ ἄριστος τοῦ κοινοῦ προστάτης. ὅτι τοῖς μὲν πρότερόις δίωγμοῖς, ὀλίγον ἵνα δ' συγχρόμενον καὶ παρακινούμενον, οὔπω τὸν καθ' ἡμᾶς δόγματος πολλοὺς φθάσαντος, ἀλλ' ἔτι ὀλίγοις ἴσαμένης τῆς ἀληθείας, καὶ θορυβούμενης ἐκ λάμψεως. νῦν δὲ ἤδη τοῦ σωτηρίου λόγου χεθέντος, καὶ πολὺ ἡμᾶς μάλιστα διωκαθύσαντος, ὁ περ ἄθαι τὸ χρισιανοῖν μεταπιθέναι καὶ παρακινεῖν, οὐδὲν ἕτερα ἵνα, ἢ πλὴν ῥωμαίων παρασαλεύειν ἀρχήν. καὶ τῷ κοινῷ παντὶ κινδυνεύειν, καὶ ὧν οὐδ' ἂν οἱ ἐχθροὶ χείρόν τι καθ' ἡμῶν δύξαιντο, ταῦτα πάσχειν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς νέας ταύτης καὶ θαυμαστῆς φιλοσοφίας καὶ βασιλείας, ὑφ' ἧς ἡμεῖς δυσαίμονες, καὶ πρὸς πλὴν χρυσῆν ἐκείνην γλυκεῖάν τε καὶ πολιτείαν ἐπανελιλύθαμεν, πλὴν ἀστασιάστον τε καὶ ἄμαχον. ἤδη ἥμος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὲν αὐτεκπῶς διοικούμενος· καὶ φόρων αἴσεις· καὶ ἀρχόντων ἐκλογή· καὶ κλοπῶν ἐπιτίμησις· καὶ τἆλλα ὅσα τῆς προσκαίρου καὶ ἀκαταστάτου μακαριότητος καὶ φαντασίας, μεγάλω ἔμελλε τῷ κοινῷ παρέξειν τὴν ὠφέλειαν, καὶ τοῦ θεῖρυλλεῖσθαι ἡμῶν ἔλεν τὰ ὦτα τῶν ἐπαινουμένων· δῆμοι δὲ κατάζοντες καὶ πόλεις καὶ χλίνη ἐκγυμνούμενα· καὶ οἰκίαι διοικούμεναι, καὶ συζυγίαι ἀλλόμεναι, ἀ τῷ καιρῷ πάντα ἴσ εἰκὸς ἀκολουθεῖν ἐκείνῳ, καὶ μὴν τοι καὶ ἠκολούθησε, σφόδρα ἡ πρὸς εὐδοξίαν ἐκείνῳ κάλλιστα εἶχεν, ἡ τῷ κοινῷ πρὸς ἀσφάλειαν· καὶ ὅτι τις οὕτως ἢ πρὸς ἀσέβειαν εὔκολος, ἢ πῶν κοινὸν ἔξω λογισμῶν, ὅς τις αὐ ταῦτα συμφήσειεν· ὡς πρὸ γὰρ αὐ ὅτῖς σώμασιν εἰὸς μὲν ἢ δυεῖν μελῶν ἀσθενέστερον διακειμένων, οὐ χαλεπῶς αὐαφορᾷ τὰ λοιπά, καὶ σώζεται ῥᾶστα δ' τῆς ὑπείασ ἀγαθὸν τῷ πολείονι· ὦ τάχα αὐ καὶ κεῖνα πρὸς τὸ βέλτιον ἐπανέλθοι· τὸ δὲ πολέιονος κατάζον ὅτος καὶ πικρῶς ἔχοντος, ἀ δὲ μία μηχανὴ μὴ τὸ πᾶν ἔχειν κακῶς, καὶ κίνδυνος ἤδη τὸ τοιοῦτο σαφὲς, οὕτω καὶ τοῖς ἀρχομένοις τοῖς μὲν καθ' ἕκαστον ἀῤῥωστίασ συμβαίνει τῷ κοινῷ κρύπτεσθαι κρεῖσσον ἔχοντι· τῶν πολλόνων ὁ βεθρῶς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐχόντων, τῷ παντὶ κίνδυνος. ὅμοι δὲ καὶ ἄλ-
λοῖ μὲν αἰεὶ δεῖν καὶ τῶν σφόδρα μεσοσω-
πων ἡμᾶς, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, καὶ τῇ τοσαύτῃ τῶ
χριστιανῶν ἐπιδόσει. τὸ δὲ, ἡ δυνατεία τῶν λογι-
σμῶν ἐστι σκοτόεσσα. καὶ δίχα τῶ μικροῖς τε ὁμοί-
ως καὶ μείζοσι τὸ πλέκειν ἐν διωγμόν. ἐκεῖνο μὲν
οὖν καὶ σφόδρα μειρακιῶδες καὶ κοῦφον,
καὶ οὐχ ὅπως βασιλέως ἀνδρὸς, ἀλλ' οὐδὲ
ἄλλου ἑνὸς τῆς καὶ μετείως σεβαρῶν πνὸ
διάνοιαν, ὅτι τῇ μεταθέσει τῆς κλήσεως ἔλε-
θαι νομίσας πνὸ ἡμετέραν διάθεσιν, ἢ αἰ-
χυνεῖν γε ἡμᾶς ὡς πρός τι τῶν ἀιρέσεων ἐγκα-
λουμένοις, εὐθὺς καινοτομεῖ τοῦδε πνὸ προ-
σηγορείαν, γαλιλαίους αὐτὶ χριστιανῶν ὀνομά-
σας τε καὶ νομοθετήσας. δρῶ δηλονότι
μέγιστον εἰς δόξαν καὶ τιμώτατον ἢ τοῦ χρι-
στοῦ κλῆσις, ὑφ' ὧν ἀφαιρεῖσθαι τούτης ἡμᾶς ἐ-
πενόησεν. ἢ φοβούμενός γε πνὸ δυνάμειν τ'
προσηγορείας ὡς πρὸ οἰδαύμενος, καὶ δίχα
τοῦτο μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον ὄνομα τῶν ἀνεί-
θετων οὐδὲ γνωρίμων. ἡμεῖς, δὲ οὐ παρακε-
κλήκαμεν αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ. ἀεὶ τ' ἔστιν εἰς ὅ,
τι μεταθείμεν ἄλλο γελοιότερον, τοὺς φαλλοὺς
καὶ τοὺς ἰθυφάλλους, καὶ τοὺς μελαμπύγους,
καὶ φὴν φρατόπονν, καὶ τὴν σεμνὴν πάνα,
φὴν ἐκ πάντων μυστήρων εἷα θεόν. καὶ ὅτα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μα λαβόντα τὴν ὕβριν, ὡς πρὶν ἄξιον. δεῖ γὰρ ἢ ἀπηχεῖν παρ' ἐκείνοις εἰς πολλὰ ἔτη καὶ τὴν κρίσιν. ἢ ἐκ τῶν πλείστων γίνεσθαι τὴν αἰσχίστην. οὐκοῦν φθονήσομεν αὐτοῖς, οὔτε τῶν πραγμάτων, οὔτε τῶν ὀνομάτων. ἀλλ' ἀπολαυέτωσαν τῆς ἑαυτῶν βουλήσεως. καὶ τοῖς αἰσχίστοις ἐγκαλλωπιζέσθωσαν. εἰ βούλοιντο δὲ, καὶ τὴν βουθοίνην παρήσομεν αὐτοῖς. καὶ δὴ τὴν τελεώτερον. ἵνα καὶ μᾶλλον αὐτοῖς χαρισώμεθα, δὴ καὶ γενόμενον οὔτως καὶ γενῶντα μεγαλοπρεπῶς, καὶ ἆθλον ποιησάμενον τεσσαρακοστὸν, εἰ μὴ νυκτὶ τὰς ἑξήκοντα θυγατρὸς. ἵν' ἐκ τούτων ὀνομασθῇ θεός. ἐπεὶ βουλομένοις γε τὰ τοιαῦτα καινοτομεῖν, πολλαὶ καὶ ἐκείνου κλήσεις ἐκ τῶν ἐκείνου χρισταυῶν αἰσχίστας τὸ ἅμα καὶ οἰκεῖον τόμα. τί γὰρ ἂν κωλύσειε καὶ ἡμᾶς τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸν ἴσον αὐτιπαίζοντας ῥωμαϊστὶ, ὡς δὲ ὤρθρο καὶ τῆς οἰκουμένης, ἢ πατημένος τοῖς σκάμμασι, τὸν εἰδωλιανὸν καλεῖν. καὶ δὴ πιστεῖον καὶ τὸν ἀδωναῖον. καὶ τὸν καυσίτωρον, ὁ πρὸ καὶ ἤδη τινὲς αὐτὸν τῶν παρ' ἡμῖν κομψῶν ὠνομάκασιν, ἐπεὶ δὴ ῥαστώνη πολλὴ τοῦ πράγματος. ὅσα τὰ λα παραφθεῖν ἢ ποιεῖν ἐκ τῆς ἀληθείας ἡ ἱστορία δίδωσι. πάντων δὲ ἀτοπώτατον, δὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὴ σωτῆρα καὶ δεσπότην ἁπάντων, τὸν δὲ τῶν
παντὸς δημιουργόν τε καὶ κυβερνήτην. ἐλθὼν
τοῦ μεγάλου πατρὸς ἰδὸν καὶ λόγον, καὶ προ
σαγωγὰς καὶ ἀρχιδρία καὶ σύβρονος.
ὃν ἴδοῦ ἡμῶν τῶν ἀτιμασάντων αὐτοῦ
τὴν εἰκόνα, καὶ πρὸς ἐν χρῶ ἀστεννεγμέ
νων, καὶ ἀγνοησάντων τὸ μέγα τῆς συζυγίας
μυστήριον, μὴ μόνον εἰς δούλου καταβά
τα μορφὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν
ἀναβάντα, καὶ σωματωθέντα τὴν ἐμὴν ἀμυ
θίαν τεθνηξομένην, οὐχὶ μὴ σαμαρείτην ἀ
κούοντα, καὶ ὁ τῶν χαίρον, δαιμονᾶν ἐγκα
λούμενον, μήτε αἰσχύνεσθαι, μήτε ἐγκαλεῖν
τοῖς ὑβρίζουσιν. ὦ καὶ ταῖς ἀγκλιναῖς πα
ρατάξεσι καὶ λόγῳ μόνῳ ἀμύνεσθαι τοὺς πο
νηρὸς ῥᾴδιον ἦν. ἀλλ' ἡμῶν πάνυ καὶ πρᾶ
ος τοὺς ὑβρίζοντας ἀποπέμψεσθαι, καὶ ὑπὲρ τῶν
σταυρωσάντων αὐτὸν ἀφιέναι δάκρυον, ἡμᾶς δὲ
οἴεσθαι ἀλγήσειν οὕτω καλουμένους, ἢ αἰσχυ
νεῖσθαι, ἢ τῆς ἴδοῦ τοῦ καλοῦ φιλοτιμίας
δίκαιον ἀφεστήκεσθαι, καὶ πλέον ποιήσαι
σθαι λόγον τῶν ὑβρεῶν ἐκείνων, ἢ τῶν ψυχῶν
καὶ σωμάτων ὧν καταφρονεῖν ἴσμεν ἴδοῦ
τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ὁ πρὸς εἶπον, κα
λὸν μᾶλλον, ἢ λυσιτελοῦν. καὶ εἰς τὴν σκιὴν
ἀποπεμπόμεθα, πάντως οὐδὲν τὸ ἀν ἴδοῦ βαλ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λοίμεθα τοὺς ῥᾳδίως ἐκεῖ μὴ τ' κόρης, τά τοιαῦτα παιζομένους καὶ παίζοντας. ἐν κείνῳ δὲ ἤδη καὶ λίαν σωνηρὰν καὶ κακόν ἦς. ὅ τι τὸ μὲν φανερῶς πείθειν οὐκ ἔχων, τὸ δὲ, βιάζεσθ τυραννικῶς αἰσχυνόμενος, τῇ λεονῖῃ πλὴν κερδαλεῶν ἐγκρύπτων, εἰ βούλει δὲ, ὦ μέγιστε θεοσωπείω τὸν ἀδικούντα τον (πῶς αὐ εἴ φοι με κυρίως) ἐπιφκῶς ἐβιάζετο. τὰ μὲν δὴ ἄλλα τοῖς βουλομένοις ἰσορεῖν τε καὶ γεγράφειν παρήσω, τῷ λόγου σωεύδοντος. πολλοῖς δὲ οἶμαι σωυδαθήσεσθαι τῷ, τόπ καιρῷ πλὴν εἴτε φαγῳδίαν χρὴ λέγειν, εἴτε κωμῳδίαν, οἷς μόρος βυσεβείας δόξῃ, λόγῳ βάλλειν ἢν ἀλιτήριον. ὡς καὶ τοῖς ἐπεὶ τα παραδοθῆναι πρᾶγμα ἰσοῦτον, καὶ ἥκιστα τ' λαθεῖν ἄξιον. αὐτὸς δὲ ἀν ἐν πάντ' εἰ ἢ δύο διέγραβε βραδχάειν, ἐν τοῖς σφόδρα τὰ ἐκείνου θαυμάζουσιν. ἵν' εἰδῶσι τὸν ἐπαινεῖν ἀξιοῦντες, οὗ μηδὲ φόνον ἐστὶν εὑρεῖν ἄξιον. νόμος ἐστὶ βασιλικός, οὐκ οἶδα μὲν εἰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις παρ' ὅσοις ἡ βασιλεύεσθαι, ἐν μεείοις δὲ, καὶ τῶν λίαν σωυδαζομένων. ἐκήσι δὴ μόσιαις ἐμᾶσθαι τοὺς βασιλεύοντας. οὐ γὰρ ἐξαρκοῦσιν οἱ στέφανοι, καὶ τὰ διαδήματα, ἢ τ' τῆς ἀλουργίδος αὐτὸς, οἵ τε ἀριθμούμενοι νόμοι καὶ φόροι, καὶ ἡ τῶν

ἀρχομέν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αρχομένων πολιτῶν, συμπροτεῖν τοῦτοις πὼ
βασιλείαν. ἀλλὰ δεῖ καὶ προσκυνήσεως αὐ-
τοῖς, ὑφ' ἧς σεμνότεροι δόξουσιν, οὐχ ἵνα αὐ-
τοὶ προσκυνῶνται μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς σὺν
πλάσμασί τε καὶ χρώμασιν, ἵνα ἡ τοῦ βάθος αὐ-
τοῖς, ἀπλησόν τε ὂν τε καὶ τελεώτερον. ταύ-
ταις ταῖς εἰκόσιν, ἄλλοι μὲν ἄλλό τι τῶν βα
σιλέων προσαραγράφεσθαι χαίρουσιν. οἱ
μὲν, τῶν πόλεων τὰς λαμπροτέρας, δωρο-
φορούσας. οἱ δὲ, νίκας ἐπὶ κεφαλῆς στεφα
νούσας. οἱ δὲ τοὺς σὺν τέλει προσκυνοῦντας, καὶ
τοῖς τῶν ἀρχῶν τι μιμουμένους σωματίοις. οἱ
δὲ θηροφονίας καὶ δυσοχίας. οἱ δὲ, βαρβά-
ρων ἐπὶ κεμένων καὶ ἐπὸ τοῖς ποσὶν ἐρριμμέ
νων ἢ κτεινομένων, πολυειδῆ σχήματα. φιλῶ
σι γὰρ οὐ τὰς ἀληθείας τῶν πραγμάτων μό
νον ἐφ' οἷς μέγα φρονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τού-
των ἐνδέλματα. ὁ δὲ, τί μηχανᾶται. καὶ τί
να τῶν χριστιανῶν τοῖς τεροτέροις ἵστησι δό-
λον. ὡς πρὸ οἱ τοῖς βρώμασι κατα μεγνῶν
τες τὰ θηλυτήρια. μίξαι ταῖς ὀβελοῖς τῶν
βασιλέων τιμαῖς πὼ ἀσέβειαν. καὶ εἰς εὐ ἀ-
γαγεῖν νόμους ῥωμαίων, καὶ ἐθνῶν προσκύ
νησιν. καὶ δὴ τοῦτο ταῖς εἰκόσι συμπαραγρά-
φων θεὸς δαίμονας, ὡς δή τινας ἄλλας τῶν ὀβ
ελοῦ γραφὰς, προὐτίθει δήμοις καὶ πόλεσι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ μάλιστα τοῖς τῶν ἐθνῶν ἀρχηγοῖς, τὰς εἰκόνας· ὡς καὶ καὶ γά τοι πάντας μὴ εἶναι δίκαιον τιμᾶν· ἀλλ' ἢ τῇ τῶν βασιλέων τιμῇ τὴν τῶν εἰδώλων συμφορὰ ἐθάρσει· ἢ τῇ τούτων φυγῇ, τοὺς βασιλέας ὑβρίζεσθαι, μὴ κτῆς οὐσίας τῆς προσκυνήσεως· ἐξῆν τὸν δόλον, καὶ ταύτην τὴν οὐ τῶν σοφιστικῶς ἐπινοηθεῖσαν πάγιν τῆς ἀσεβείας, ὀλίγοι μὲν διέφυγον τὸ δύλαβεστέρων καὶ σωεπτωτόρων· οἱ μὴ δίκαιον ἔδοξαν τὸ σωέσεως· πρόχειμαι μὲν, ὡς εἰς τιμὴν βασιλέως παρανομήσαντες· ὁ δὲ ἀληθὲς, ὑποδὸ τὸ ἀληθινοῦ βασιλέως καὶ τὸ δυσεβοῦς κινδυνεύσαντες· πολλοὶ δὲ ἥλωσαν τῶν δυνατεστέρων καὶ ἀπλουστέρων· οἷς καὶ συγγνώμη τυχὸν τῆς ἀγνοίας, τέχνη σωαρπαθεῖσιν εἰς τὴν ἀσέβειαν· τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· ὃ καὶ μόνον ὑβρίζηται σηλιτοῦσθαι βασιλέως προαίρεσιν· οὐ τὰ αὐτὰ βασιλεύσι τε καὶ ἰδιώταις πρέπειν ὑπολαμβάνομεν, ὅτι μὴ δὲ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἀμφότερα· ἰδιώτη μὲν γὰρ, καὶ τεχνικῶς πράττειν τι συγχωρήσαι μεν· ὡ γὰρ ὁ φαυλοτέρως διάκεσθαι μὴ δυνατὸν, οὕτω συγγνωστὸν τῆς πενίας· βασιλεῖ δὲ, τὸ δυνάμει κρατεῖσθαι λίαν αἰσχρὸν τυγχάνοντος, ἐπ' αἴσχιον οἶμαι καὶ πρὸς τὸ τέχνη κλέπτειν τὰς ἐγχειρήσεις

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὰ προκείμενα. ἔτδρον δὲ, ὁ διανοίας μὲν
ὄν, καὶ προαιρέσεως τῆς αὐτῆς, τῷ μέρῳ δὲ,
πολὺ χεῖρον καὶ ἀσεβέστδρον, εἰς πλείους τὸ
κακοῦ φθάσαντος. ἔδοξε προσθήσω τοῖς εἰρημέ-
νοις. δωρεᾶς βασιλικῆς λῶν ἡμέρα. εἴτ' οὖν ἐπή-
σιος, εἴτε τὴν ἱκαῦτα τῷ βασιλεῖ ἀφιλαθεῖ-
σα δίφ. τὸν κακουργίαν. καὶ παρεῖναι τὸ γρα-
πτικὸν ἔδει τιμωθησόμενοὺς, ὡς ἕκαστος ἀ-
ξίας εἶχεν, ἢ πάξεως. πάλιν ἡ τῆς ἀκελθυθε-
ίας σκλωή. πάλιν τὸ βρᾶμα τῆς ἀσεβείας.
φαρμακθλῶαι φιλανθρωπία τινὶ τὸ ἀπάν-
θρωπον. καὶ χρήμασι δελεαθλῶαι γραπτωτι-
κὴν ἀλογίαν. ζῶν ἀπολυσία μεθ' ὧν τὰ πολ-
λὰ βιοτεύουσιν. ὁ μὲν οὖν προυκάθητο λαμ-
πρός. λαμπρῶς παυηγυείζων καὶ τὸ δυ-
σεβείας, καὶ μέγα φρονῶν τοῖς τε χιάσμασι.
μελάμπους οἷμαί τις ἢ πρωτεὺς, πάντα
καὶ ὢν καὶ γινόμενος. καὶ ῥᾳδίως ἑαυτὸν ὑ-
παλλάττων τοῖς εἴδεσι. τὰ δὲ πολὺ αὐτὸν οἷκ
καὶ ὅσων ὀδυρμῶν ὑπὸ δὺ φρονοῦσιν ἄξια, ἀ-
τοῖς τό τε παροῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ νῶν
ἀκοῦ δὲ χομένοις ἐκεῖνο δ' θέαμα. προὔκειτο
χρυσός. προὔκειτο λίβανος. ἐπύθεν τὸ πῦρ.
οἱ κελθυσαὶ πλησίον. καὶ δ' ἄθμα ὡς πίθα-
νόν. βασιλικῆς δωρεᾶς ἔδοξον εἶναι δοκεῖν τὸ
νόμον. τῆς γε ἀρχαιοτδράσ τὸ καὶ τιμεω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τόρας· εἶτα δ', θυμιᾶν ἔδει καὶ τὸ πυρός·
καὶ δέχεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῆς ἀ-
πωλείας μισθὸν, ὅπως ὀλίγον χρόνου πρᾶ-
γματος, ψυχῶν ὅλων καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀσεβεί-
ας· φοῦ τῆς πραγματείας· φοῦ τῆς αὐτοδό-
σεως· τρανὸς ὅλος, οὐδὲ τυχάσμαχος ἄνιος
λῶ· καὶ οἱ πλὴν οἰκουμένῳ παρασκευάμενοι, μι-
κρῷ πυρὶ καὶ χρυσίῳ καὶ δόξῃ κενόσης ὀλίγης,
ἐπιπόνου· οὐ δὲ πλὴν ἑαυτῶν σφαγὴν ἐιδότες οἱ
πλείους· τόχρ γὰρ λῶ φ βαρύτατον· παρήει
δὲ ὡς κέρδος ἀνῶν, καὶ ὁ δὲ ἑαυτὸν εἶχε μέχ-
ρ' κέρδος· προσκυνεῖ δὲ ξιαὶ βασιλέως, καὶ
τὸν αὐτόχειρα προσκυνῶν ὁκ ἠπίστατο· βοῖς
δὲ, καὶ γινώσκουσιν οὐδὲν λῶ πλέον, ἅπαξ ὧ
καὶ κῶ προκαπειλημμένοις· καὶ νόμον ἄλυτον
ἡγουμένοις πλὴ πρώτην ἀνοιαν· ποῖα ταῦτα
πόρρω μυειάδες· τίνος βοξότης· τίνες σφε-
δονῆται καὶ πόρρωθεν· ποῖος σιδηροῦς γρα-
πτώτης καὶ πάντα χόθεν ἄφρωβος· τίνα κα-
τὰ τῶν τειχῶν μηχανήματα, οἷα χεὶρ μία
καὶ καιρὸς ἑῖς, καὶ βουλὴ μιαρὰ κατεπρά-
ξαβο· μέξω τούτοις τὸ δίκημα, τ' ἐρημόνων
ἐλεεινότερον· λέγουσί τοι τῶν ἁλόντ' τινὲς
ὀξ ἀγνοίας, ἐπεὶ δὴ τόχρ παθεῖν, καὶ ἀπαχω-
ρήσαντες ὁμοῦ δὲ, τοῖς συσσίτοις κοινωνεῖν φρ
ωτέζης, εἶτα τ' πόθου παρελθόντος εἰς πλὴ συ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νήθη ψυχοποσίαν, ὡς ἀλκυὸς ὄντος αὐτοῖς
ἀφνῶς, τῇ ψυχορόῳ κύλικι χρυσὸν ἐπειπεῖν
μὰ τῆς σφραγῖδος ἀῶν βλέψαντας· τῶν ὑ
συαίπων τινὸς θαυμάζοντος, καὶ τί τοῦτο εἰ
πόντος, χρυσὸν ἐπιφαλεῖαθε μὰ τὸ ἀρνησιν,
πῶς ἠρνήμεθα φάσαι τοὺς ἠμεθυῆτας· ὦ τί
τοῦτο ὁ καινὸν ἄκουσμα· τὸ δὲ, ὅτι καὶ τὸ
πυρὸς ἐθυμάσατε φήσαντος, καὶ τοῦτο εἶ
ναι διδάξαντος τὸ ἀρνησιν, οὐθὺς ἀναπηδή
σαντες τὸ συμποσίου, καθάπερ ἐκμανεῖς ὦ
παραπλῆγες, ζήλω καὶ θυμῷ ζέοντες, δι'
τῆς ἀγορᾶς θέειν βοῶντες καὶ λέγοντες· χρι
στιανοὶ χριστιανοὶ τὰς ψυχὰς ἡμεῖς· ἀκουέτω
πᾶς ἄνθρωπος· καὶ πρὸ πάντων, θεός· ᾧ ὦ
ζῶμεν καὶ τεθνηξόμεθα· οὐκ ἐψευσάμεθά σε
σῶτερ χριστέ· οὐκ ἠρνησάμεθά σε πρὸ μακαρίαν
ὁμολογίαν· εἰ δὲ ὦ ἡ χεὶρ ἐπτάισεν, ἀλλ' ἡ διά
νοιά γε οὐκ ἠκολούθησε· βασιλεῖ κατεθρέ
θημεν· οὐ χρυσοῦ θαυματίαι γεγόναμεν· ἀ
τεκδυόμεθα πρὸ ἀσέβειαν· αἵματι καθαιρό
μεθα· εἶτα τῷ βασιλεῖ προσθραμόντες, καὶ
τὸν χρυσὸν προσείψαντες λίαν νεανικῶς, οὐ
δῶρα δεδέγμεθα βασιλοῦ βοαῖ, ἀλλὰ θανά
τον καταπεκείμεθα· οὐκ εἰς ἐμὲ ἐκλήθη
μεν, ἀλλ' ἀδικίαν κατεψηφίσθημεν· δὸς χά
ειν τοῖς σοῖς στρατιώτας· χρυσῷ σφαγίασον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμᾶς, ὦ μόνῳ βασιλευόμεθα· αὐτίδος πῦρ τῶ πυρός· τῶ φαῦλα, αὐτὶ τῆς τῶ φαῦ ἐκείνης φείσ θον· ἀποκόψον χεῖρα· ἂς κακῶς προὐτείναμεν· πόδας, οἷς κακῶς ἐδραμόμεθα· ἄλυσ ῶ χρυσῷ τίμιον, οἷς οὐ μεταμελήσει λαβοῦσιν· ἡμῖν δὲ ἀρκεῖ χρυσὸς, ὃν αὐτὶ πάντων ἔχομεν, ταῦτα λέγειν τὸ ὁμοῦ κὴ τοῖς ἄλλοις διακελεύεσθαι· γνῶναι πῶ ἀπάτην· ἀπαιτῆσαι τῆς μέθης· ἀπολογήσασθαι τῷ χρυσῷ διαίματος· ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντα τὸν βασιλέα, τὸ μὲν φανερῶς κτεῖναι φυγεῖν, ἵνα μὴ μάρτυρας ὀργάσηται τοὺς ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς μάρτυρας· ὀξυρείᾳ δὲ παραδόντα, οὕτως ἀμωύσασθαι· καὶ μεγίστην ὀδύρεσιν κατασθέσθαι, τὸ πόρρω σήσιαθ τῶν ἑαυτῶ μυσμάτων καὶ τεχνασμάτων· καὶ ὥρ δὴ ὅπως ἔχων ὁρμῆς κὴ πρὸς πολλὰ τῆ κακονοίᾳ χωσάμενος, ὅμως οὐ τὸ εἶχε πῆξιν τῶ αὐθρὸς ἡ διάνοια, οὐ δὲ τῶν οἰκείων λογισμῶν μᾶλλον ἢ τῆς φορᾶς τῶ δαίμονος, οὐ διεφύλαξεν εἰς τέλος πῶ γνώμιν· οὐ δὲ τὸ τῆς πονηρίας ἀπόρρητον διεσώσατο· ἀλλ' ὥς ὥρ δ' αὐτῶν πῦρ λόγος, τοῖς πυθμέσι τῆς αὐτῆς ἐκρύπτεσθαι κάτωθεν ἀλλημμυροῦν, καὶ βιαιρατούμενον, εἴτε τι ἄλλο τοῦτο ὄν, εἴτε δαίμα κολαζομένου γίγαντος, τέως μὲν φοβεῖ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρὸν ὑπηχεῖν, καὶ καπνὸν τὸ καπνοῦ μιμούμενα
τῆς καρυφῆς ἀπερεύγεσθαι. εἰδέ που πλεο-
νάσαν τύχοι καὶ δυσκάθεκτον γλοιοῦ, πῶς
οἰκείων κάλπων ἀποβρασθεὶς, ἀνωφόρομενον,
καὶ πρὸς τοὺς κρατῆρας χόμενον, ἔστιν ἃ
καὶ τῆς κοσμικῆς γῆς φθείρειν ἀπίστω κὴ
φοβερῷ ῥεύματι, οὔ τω καὶ κεῖνόν ἐστιν εὑρεῖν,
ἀχρειμά τινος ἑαυτοῦ κρατοῦντα, καὶ τ' Φ
φυσικοῦ δύσμαχος, ἀπάτη τὸ διαμένειν κα-
κῶς τὰ ἡμέτερα. εἰδέ που δ' ἀκρατὲς τῆς ὀρ-
γῆς πρὸς βλύσει, μηδὲ κρύπτειν δυνάσθαι
τὰ κακόνθες. ἀλλὰ γυμνῷ χρῆσθαι τῷ δικα-
μῷ, κατὰ τὸ θείου καὶ δυσεβοῦς ἡμῶν σω-
τάγματος. ἵνα τ' ἐάσω τὰ κατὰ τῶν ἀγίων
οἴκων πρεσάγματα, δημοσίᾳ τὸ πεοτιθέμε-
να καὶ ἰδίᾳ πληρούμενα, καὶ σύλησιν ἀνάθη-
μάτων τὸ καὶ χρημάτων, οὐ μᾶλλον ἢ ἀσεβεῖ-
ας ἢ ἀπληστίας, καὶ σκυθρῶν ἰδρῶν ἀρπα-
γὴν, χεροὶ βεβήλοις ὑβριζομένων, τούς τε ὑ-
πὸ τούτων ἀγομένους, καὶ πρεσβευομένους ἱε-
ρεῖς τε καὶ ἀρχομένους, κὴ τοὺς πλήρεις αἱ-
μάτων κίναας, ταῖς τούτων χεροὶ κυκλαμέ-
νους καὶ ζωννυμένους, ξαινομένων ταῖς μάστι-
ξι, τούς τε διαθέοντας ὀξέας κατὰ χώ-
ρας καὶ πόλεις, ὠμοτόρους καὶ θερμοτέ-
ρους τ' ταῦτα ἐπιτάττοντας, ὡς αὐ αὐτὶ πρὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σῶν καὶ σκυθῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἡ
μᾶς παρασήσωντου· ἵνα μὴ ταῦτα λέγω, τίς
οὐκ οἶδε πῶς ἀλεξανδρέων ἀπανθρωπίας·
οἱ πρὸς ὀλλοῖς ἄλλοις οἷς ἐνεανιεύσαντο καθ'
ἡμῶν, ἀμέλγωσ τῷ καιρῷ χρησάμενοι, δῆμος
ὄντες τὰ σωσῶς φύσει καὶ μανικὸς, εἴ μὴ τὸ
ζ λέγοντου προσθεῖναι τοῖς ἀσεβήμασιν· αἵ
ματος δὲ πολοῦ φόνον ὁρῶν οἶκον ἡμῶν ἐμπλή
σου, ὅσος τὸ θυσῶν, καὶ ὅσος ἀνθρώπων· καὶ
ταῦτα δρᾶσαι θαυμάσαι, σρατηγοῦντός ἕνος τῶν
βασιλικῶν φιλοσόφων, ἐκ τούτων μόνον ὀνο
μαθέντος· τίς ἀγνοεῖ πῶ ἡλιουπολιτῶν συ/
σροφιῶ· τίς πῶ γαζαίων ἀπόνοιαν· τῶν ὑπ' ἐ
κείνου θαυμαζομένων καὶ τιμωμένων, ὅτι καλ
λῶς αὐ τὰ τῆς μεγαλοπρεπείας ἤθουτο· τίς
πῶ αἱρεθουσίων μανίαν τῶν τῶς ἀγνοουμέ/
νων, ὑβ ἐκείνου δὲ τὰ καιροῦ καὶ λίαν ἐπιγι/
νωσκομένων· φιεῖ γὰρ πολεβοήτοτο, οὐδὲ ἐκ
πρᾶξις μόνον, ἀλλὰ καὶ κακία νικῶσα πονη
ρῶν δυδοκίμησιν· οἱ μὲν γὰρ λέγου). (δεῖ γὰρ
εἰ ἐκ πολλοῦ εἰπεῖν, φείκης καὶ τοῖς ἀθέ/
οις ἄξιον) παρθένους ἁγνὰς καὶ ὑπὸ κοσμί/
ους, ἀφαύστοτο μικροῦ καὶ ὀφθαλμοῖς ἀῤῥέ
νων, εἰς μέσον πεθαγαγόντες, καὶ τῆς ἐσθῆτος
γυμνώσαντες, ἵνα τῇ θέᾳ πρόσοδον ἐνδεέ/
σωσιν, εἶτ' ἀνακείραντες, καὶ διχάσαντες, ὡ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πῶς ἐνέγκω σου χρὶς τὴν τὸ τε μακροθυμί
αν, οἱ μὲν καὶ ἰδίοις ὀλοῦσι κακῶς ἐσταφθῆναι.
καὶ τῆς ἑαυτῶν κακοδαιμονίας ἀξίως, ὧν
μῶν τῶν ἢ πάτων ἐμφορηθῆναι. καὶ μετ' ἐν
κείνων τὴν τροφὴν, ἀλλὰ προσενέγκαθ
τὴν κοινὴν τε καὶ νενομισμένην. οἱ δὲ, παιά
ρουσιν ἐκ τοῖς πλάγχνοις συνῶν τροφὴν ἐ
πιπειράντες, καὶ συνῶν ἐπαφέντες τοὺς θρ
μοτόρους, εἶ) ἀγαγεῖν ἐκείνο τὸ θέατρον, σάρ
κας ἰδεῖν καὶ θαῦς σωεσθιομένας καὶ σπα
ραττομένας, τροφὴν ἀνάμικτον, καὶ τὸ τε πρῶ
τον ὀφθεῖσαν καὶ ἀκουσθεῖσαν. ἢν θρέψαι μό
νον τοὺς ἑαυτῶν δαίμονας, ὁ τοῦτον δὴ μακρ
γὸς ἄξιος ἦν. ὡς μὲν οὖν καλῶς ἔθρεψεν ἐκ
τῶν αἱμάτων ἐκείνου καὶ τῆς σαρκῶς, ἢν καὶ τὰ
τῶν πλάγχνων ἐδέξατο, καὶ ἀναιδήτως ἔ
χουσι πρὸς τὰ θιαῦτα οἱ δειλαιοι, καὶ μηδὲ
τὸ φρονεῖν ἐκ τῆς δυσεβείας ἔχοντες. τὸ δὲ γε
ΜΑΡΚΑΝΤΟΥ θαυμασίου καὶ ἀρεθουσίων, τίς ὄ
τῶν ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης, ὥς τε ἀνο
εῖν, καὶ μὴ φθαίνειν τῇ διηγήσει τὸν μνημονεύον
τα. οὗτος, ἐνδὶ κωνσαντίου τοῦ πάνυ κατὰ
πὶν τὸ τε δεδομένην ἐξουσίαν χριστιανοῖς, θαυ
μόνων τι καθελὼν οἰκητήριον, καὶ πολλοὺς
χριστιανῶν ἀφ' τῆς ἑλληνικῆς πλάνης μετα
στήσας εἰς σωτηρίαν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ τὸν βίον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λαμπρότητα, ἢ πρὸ τοῦ λόγου δυνάμεν· ὧν
μὴ ἐκ πολέμου οὐ ὀργῇ τοῖς αἱρεθεῖσι, μᾶλ
λον δὲ αἱρεθουσίων τοῖς φιλοσοφοῦσιν· ἐπεὶ
δὲ τὰ πράγματα ἐκινήθη χριστιανοῖς, καὶ τὰ
τῶν ἑλλήνων φλεγμαίνειν ἤρξατο, πρὸ τοῦ
καιροῦ δυνάστειαν ἐκ φύγω· φιλοῦσι τ' οἱ δῆμοι
κρίνειν πρὸς τὸ παρὸν κατάχωσι τὰς ὀργὰς,
ὡς πῦρ πῦρ ἐμφωλεῦον ὕλαις, ἢ ῥεῦμα βίᾳ
κρατούμενον, εἰ καιροῦ λάβοιτο, ἀνάπτεται τε
καὶ ἀναῤῥήγνυται· ὁρῶν οὖν πρὸ τοῦ δῆμον
κίνησιν ἐπ' αὐτὸν, οὐδὲν μέτριον ἢ εὐνοούντ'
ἢ ἀπειλοῦντων, τὰ μὲν πρῶτα φρασμοῦ
βουλεύεται· οὐδὲ ἀναστρίαν μᾶλλον, ἢ πρὸ
φεύγειν ἐκ πόλεως εἰς πόλιν κελεύουσαν εἰ
τολὴν, καὶ ἐπιχωρεῖν τοῖς δώκτοις· χρῆ
ναι τ' μὴ τὰ ἑαυτῶν σκοπεῖν ὄντας μόνον χρι
στιανοὺς, μὴ δὲ εἰλίαν εἶναι ἀνθρεόντα τοί τε κὴ
καρτερικόντα τοι, ἀλλὰ κὴ τῶ διωκόντων φε
δεαῖς, ὡς, τόγε εἰς αὐτοὺς ἥκον μέρος, μὴ τῷ
κινδυνῷ τι σωεισφέρειν τῶν πολεμίων· ἐ
πεὶ δὲ ἤαθετο πολλῶν μὲν δ' αὐτὸν ἑλκομέ
νων καὶ ἀτομένων, πολλῶν δὲ τὸν πόδι ψυχῆς
φεχόντων δῆ· πρὸ τῶν διωκόντων ὠμότητα,
ἐκ ἠνέχετο ὦ κατ' ἑαυτὸν ἀσφαλεῖ, τοὺς ἄλ
λους πόδι ορᾶν κινδυνεύοντας· κὴ δῆ· τοῖς
βουλεύεται βουλεύω, αἱρίσην τὸ καὶ φιλοσο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φωτάτην· ἐκ τῆς φυγῆς ἐπάνοδοι· καὶ τῷ δή-
μῳ φόρον ἑαυτὸν ἐκδίδωσι, χρῆσθαι ὅ, τι βού-
λοιντο· καὶ πρὸς τὴν τοῦ καιροῦ παρατάσ-
σεται δυσκολίαν· οὐ ταῦθα, τί μὲν ἀπῆλθ
τῶν δεινῶν· τί δὲ οὐκ ἐτολμήθη βαρύτερον·
ἄλλων ἄλλό τι σωφρόντων πρὸς ἑνὸς
ἠκοῦ συμφωνίαν· οὐ δὲ τὸ φιλόδοξον τοῦ
αὐθαδοῦς αἰδουμένων (εἰ μή τι ἄλλο) τῶν ἐκκλ-
μενῶν· δεῖν μὲν οὖν καὶ πολέμου ἀγανακ-
τούντων, ὅ τι πρὸς φόνησιν αὐτῶν μᾶλλον, ἢ
αὐθρεάν πρὸς τοὺς κινδυνεύοντας, τὴν τ αὐθαδοῦς
παρουσίαν οὐ μέζον· ἤγετο γὰρ ὁ ὁρδὸς,
ἀθλητὴς ἐθελοντὴς, δεῖν μέσης τῆς πόλεως·
αἰδέσιμος τὴν ἡλικίαν, τὴν πολιτείαν αἰδεσι-
μώτατος, πᾶσι πολλῶν τῶν δεικνύντων καὶ
τυραννουμένων· ἤλπετο δὲ, ἡ ἡλικία πάσῃ ἡ τύ-
χη· οὐ τῷ μὲν, τῷ δ' οὐ· πᾶσι δὲ ὁμοίως· αὐ-
θράσι· γυναιξί· νέοις, πρεσβύταις· ὅσοι τὰ
τὰ πολιτικὰ διῴκουν· καὶ ὅσοι τῶν ἐπ' ἀξί-
ας· ἀτῶν δὲ ἶν ἅπασιν εἷς ἀλλήλους ἐπορ-
βάλλεσθε τῇ πολλῇ δ' ν πρεσβύτην θρασύτη-
τι· καὶ μόρος δυσεβείας ἅπασιν οὐ μέζω,
ὅ τι πολεῖται ἐκείνου θρᾶσαι καὶ καὶ, καὶ γόρου
τα νικῆσαι ἀθλητὴν καὶ τὰ πάσης ἀγωνιζό-
μενον τῆς πόλεως· εἵλκε δεῖν πλατειῶν·
ὠθεῖτο καθ' ὑπονόμων, τῶν τειχῶν εἵλκε

τὸ. οὐκ ἔστιν ὄβου, μὴ μόρους τοῦ σώματος, μη
γυμνώνης τῆ αἰκία τῆς ὕβρεως, παρὰ τῶν ἀ
ξίως εἰ μέθρου ταῦτα κολαζομένων. παν
σὶν ἐκ παιδῶν μετέωρος αὐτε πέμωτετο. γεγ
φίσιν ὡς δε χομένων, ὃ γλυκαῖον σῶμα, καὶ
παίγνιον ποιουμένων πὼ δαγωδίαν. πίεσμα
σι τὰς κνήμας ἐθλίβεφο μέχρις ὀστέων αὐτ.
λίνοις τὰ ὦτα διετέμνετο. καὶ πύπων τοῖς
στέρνοτάτοις καὶ λεπτοτάτοις σαργάνη πὸς
ὕψος αἰρόμενος, μέλιτι καὶ γάρῳ διάβρο
χος, σφηξὶ καὶ μελίσσαις ἐβαίνεφο μέσης
ἡμέρας, ἡλίου τὸ φλεγῶδεφ ἐκλάμπονφος.
καὶ τὸ μὲν, τὰς σάρκας ἐκτήκοντος, τοῖς δὲ
βόρμόδρον ποιοῦντος πὼ βρῶσιν τῶν μακα
ρίων ἐκείνων σαρκῶν, οὐ γὰρ αὐ ἀθλίων ἔποι
με. οὐ ταῦθα δὴ λέγεται, ὡς αὐ καὶ ὄσφ ἀ
ξιωθεὶς γεγραφῆς, ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος καὶ
νέος πὸς τοὺς ἀτῶνας, μηδὲ γὰρ ἐν τοῖς ἀφ
νοῖς τὸ φαιδρὸν ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρυ
φαῖν ταῖς βασάνοις, ὃ μνημονευόμενον ἐ
κεῖνο καὶ ἀδόμενον ἐπεὶ πεῖν, ὡς ἐπαινοῖν ὃ
σύμβολον, ἐαν δὲν μὴ ὑφηλὸν ὁρῶν, ἐκείνος ὁ
τα τὸ φνὸς καὶ κάπω κφμένος. τοῦτον πόθεν ἰδῶ
τὸ κρατοῦντα, καὶ ὅπως ἰδῶ πόρρω τὸ λυπηρῶν
ὡς ἄλλῳ παρὼν κινδυνεύοντι. καὶ ὁ μπὴς
ἀλλ' ὅσον μφοραὶ τὸ πρᾶγμα ποιούμενος. καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζοι ταῦτα τίς οὐκ ἂν ἠδέσθη τῶν καὶ μέτρι-
ως ἐπιεικῶν τε καὶ φιλανθρώπων. ἀλλ' οὐκ
ἐκείνας γε εἴκειν ὁ καιρός. οὐ δὲ ἡ τοῦ βασι-
λέως ὁρμὴ, ἡ ἀπάνθρωπον ἅπαν τοῦσα καὶ
δήμοτο, καὶ πόλεις, καὶ ἀρχοντας. εἰ καὶ μὴ
τοῖς πολλοῖς ἐδόκει τῶν ἀγνοούντων ἐ βάθος,
τῆς ἐκείνου κακονθείας. τοιαῦτα ἡμῖν τὰ τ-
τερρῶν χόρευτος, καὶ ταῦτα ἴσως τίνος. ἵνα
μὴ χρύσωῶ ἅπα πράκτ ζοῖς βασανιστοῖς. ὦ
καὶ δῆλον, ὡς ἴσως δυσβείας διεκαρτέ-
ρει. ἕως μὲν γὰρ βαρυτάτην ζοιησάμενοι τὸ
νοῦ πὼ ἀποτίμησιν, ἡ πᾶν ἥδεω χρυσίον,
ἢ αὐτόν γε ἀναλείμαθαι ἐν νεὼν ἐκέλευον,
ἐδόκει ἡ ἀδωάτον τ ἐνδιτάσμαζος μᾶλλον,
ἢ ἐ δυσβὲς τῆς ψυχῆς, ποιεῖν ἐκείνῳ πὼ σ-
σασιν. ἐπεὶ δὲ νικῶν αὐτοὺς κατὰ μόρος, τῆ
καρτερείας καὶ ὑφαιρῶν ἀεὶ ἓ τῆς ἀπολιμπ-
σεως, τελευταῖον εἰς ἔδος κατέστησιν ὡς κα-
μεῖν μικρὸν εἶναι ἡ αἰεύμενον, καὶ ὅσον
ἐᾶσον κατα βαλεῖν, καὶ ἴσος ἀτὼν ἦν τοῖς μ-
νικῆσαι τῷ καὶ ὁ πεῖν λαβεῖν, τῷ δὲ μὴ κρα-
τῆσθαι τῷ μὴ δὲ ὅλως κατα βαλεῖν, καί
τοι πολλῶν ὄντων τῶν καὶ ἐπλεῖον σωεισφέ-
ρειν πρὸθυμασμένων, οὐ μόνον δ' ἡ πὼ δυσέβ-
αν, ἀλλὰ καὶ δ' ἡ ἐ τῆ ἀνδρὸς ἀνάλωτος
καὶ ἀήττητον, τηνικαῦτα ἐλείχθη σαφῶς οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦδε χρημάτων. ἀλλὰ τὸν βύσβους ἐν ἀτῶ
ν πιθέμενος. ἀρδῶν ἐνδιεκέασ ταῦτα καὶ
ἡμῶν ὁ τῆτος, ἢ τὸν ἐναντίον θράσιν καὶ ἀπαν
θρωπίασ ὅτι γνωρίσματα, λεγόντων ἡμῖν
οἱ ἐν φιλόσοφον βασιλέα θαυμάζοντες. ἐπὶ
1. 6 μὴ οὐδένα τῶ πάντῶ ἀτῶρεῖν δίκαιον τῆς δικαίας
καὶ ἀληθοῦς ἀπκείσεως. καὶ οὔπω προσέ
θεικα ὅλῳ τῶν σεσωκότων ἐν ὀβράγιστον, ὡσί
κα τὸ γλυκὺ αὐτῷ πᾶν ἐκκυδώνε, καὶ δῆ
κλοπῆς, ὑπεξαγαγόντων, εἰς ὅτος ἦν. ἐπὶ
οὐ τάχα μόνῳ δικαίως ταῦτα ἐπαχω. καὶ
πολέω προσασθεῖν ἄξιος ὢν, ὅτι κακὴν φοῦ
σο τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ σώζων ἐλάνθανε. φασί
τοι δῆ ταῦτα μὴ ἐν τῇ νικῶντα ὑπαρχεν,
γλυκάθαι γὰρ ἄνδρα ἕλληνα μὲν πλὴν θρησκεί
αν, ἐν τόπον δὲ ἐπὶ ἕλλωνα, μὴ κατὰ τοὺς
ἀείσιν τῶν πάλαι καὶ νῦν ἐπανουμένων,
ἐκεῖνο πρὸς ἐν βασιλέα μὲν παῤῥησίασ εἰ
πεῖν, οὐ φόβον τὸ πολυῤῥὲς τῆς τῶ ἀνδρὸς
αἰκίας μὴ καρτερίας. ἐκ αἰσχυνόμεθα βασιλεῦ
παρατοσῶτον ἢ τῶμεν πάντῶ χρισιανῶν, ὡς
τε μὴ ἢ γέροντος υἱὸς κρατεῖν δυνηθῆναι, πά
σας διεξελθόντος βασάνους; καὶ ἐ κρατῆ
σαι μὴ μέγα, τούτου πῶς οὐ τῆς ἐσχάτης
συμφορᾶς ἀπελθεῖν ἢ τῆ ἡμέρους; καὶ ὡς ἔοικε
τοῖς αὐτοῖς ὑπαρχοι μὲν ἠχύνοντο, βασιλεῖς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐκμαλακωτίζοντες. τούτων δὲ αὖ γένοιντο τοῖς
δρῶσι μᾶλλον ἀθλιώτερον, ἢ τοῖς πάσχου-
σι. τὰ μὲν δὴ τῶν ἀρετουσίων, τοιαῦτα καὶ
οὕτως ἔχοντα. ὡς μικραὶ εἶναι πρὸ ἐχέτου
καὶ φαλαρίδος ἀπανθρωπίαν πρὸς τὸ ἐκ-
κείνων ὠμότητα. μᾶλλον δὲ τοῦ ταῦτα πεί-
θοντος καὶ κατασκευάζοντος, εἴπερ τὸ κοῦφμα
τος τὰ βλασήματα, καὶ τὸ πνεύματος τὸ ναυά-
γιον. τὰ δὲ, δία καὶ ὅσα. τίς αὖ μοι δοίη
πρὸ ἡροδότου καὶ θουκυδίδου χαλκῷ τε καὶ
γλῶτταν, ἵνα καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ παρα-
δῶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς πονηρίαν. καὶ σηλιτευθῆ-
νοῖς μετὰ πεῖτα τὰ τοῦ καιροῦ διηγήματα.
σιωπήσομαι τὸν ὀρόντην καὶ τοὺς νυκτορι-
νοὺς νεκροὺς. ὃς τῷ βασιλεῖ σωέκρυπτον οὗ-
τος σφόμενος νεκύεσι καὶ κτείνων ἀδήλως.
εἰ ταῦθα γὰρ τὰ τοῦ ἔρωτος ἐπεῖν οἰκεῖοτε-
ρον. παραβαλοῦμαι καὶ τὴν βασιλέως
τὰ κοῖλα καὶ ἀπωτάτω, ὅσα τε εἰ λάκκοις,
καὶ φέασι καὶ διώρυξι, καὶ κῶν γόμοντα θησαυ-
ρῶν τε καὶ μυστηρίων. οὐ μόνον τῶν αὐτοφύ-
μενομένων πεδίων τε καὶ παρθένων ἐνδὲ ψυ-
χαγωγία καὶ μαντεία καὶ θυσίαις ἀνενομο-
μένοις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκτὸς δυσβέατον κεν-
θυβόρων. συγχωρήσομεν ἐν δὸ κεῖ ταῦτα,
εἰς καὶ κεῖνος ἠρχύνθο, τὸ γε τοιῶν μέτε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εν. δῆλον δὲ, τῷ κρύπτειν ἀδικεῖν, ὡς οὐκ
— δύπρεπὲς ὂν τὸ ἄγος δημοσιεύεσθαι. τὰ μὲν
γὰρ καινοπρεπῶν τῶν ἡμετέρων, τούτων δὴ τῶ
μεγαλοφυῶν καὶ θαρραλέων εἰς δυσσέβειαν, οὐ
— πως ὑπ' αὐτῶ πεδιελελαμμένων καὶ ὑβρισ-
μένων, ἴσως οὐδὲν ὀνειδίζειν ἄξιον. ἐδόκει γὰρ
ἀσθὲς τῆς τύχης ἀδίκως ἀγανακτῶ, εἰ καὶ
ρῷ τ' δυτυχίας ἀτυχησάσης, ἀδικεῖ ταύτην
προελελυθέναι πάν ἀντίδοσιν. ἐπειδὴ δεῖ
τι καὶ συγχωρεῖν ἡ ἀδικία κατακρατοῦσα.
ἀλλὰ τίς οὐκ οἶδεν ὡς δήμου τινὸς ἀδικου-
μένου χριστιανοῖς, καὶ πολλὰ μὲν δρασα-
μένων φόνον, πολέω δὲ ἀπειλούντων, ἐπει-
δὴ μέσην καθίζων ὁ τοῦ ἔθνους ἀρχῶν, τ' καὶ
— ρὸ ἡ τ' νόμων, τὰ μ' ἀ, δουλεύειν ὡς δεῖν,
τοὺς ἡμετέρους ἠρώτω, ἡ δὲ ἀδρὸν πολλοὺς
μὲν ἀπαγαγὼν χριστιανῶν, ὀλίγοις δὲ τῶν ἑλ-
λιῶν ἀδικεῖν μήσας, εἶτ' ἀναχθεὶς τῷ βασιλεῖ
κατηγορήσας γενομένης, ἄτιμος καὶ ἀναφ' πα-
— σος πολὲ τούτων ἐκείνετο, καὶ τοὺς νόμους
— προὐβάλλετο κατ' οὓς ἐπιστεύθη δικαιοῦσθαι,
— μικρῶν μὲν ἀπέχθειαν πάν θανάτῳ. τέλος δὲ,
φιλανθρωπίας τυχὼν, δωρεὰν κατακει-
νεται. καὶ ἡ ἀπόφασις, ὡς θαυμασία τε καὶ
φιλάνθρωπος. τί γὰρ μέγα φησὶν ὁ δίκαιος δι-
καστὴς ἡ μὴ διώκων χριστιανούς, εἰ γαλιλαίους
δέκα,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δένα, μία χεὶρ ἑλληνικὴ κατεργάσατο. ταῦ
τα οὐκ ὠμότης πδιφανής; ταῦτα δ' πρό
γραμμα διωγμοῦ. καὶ πολύγε τῶν δημο
σία προτιθεμένων ἀπαρχόδρον καὶ φοβε
ρώτδραν; τί γὰρ διαφδρεῖ τὸ κίνδυνον προ
γράψαι χριστιανοῖς, τὸ τοῖς διώκταις χριστια
νῶν ἡδόμενον φαίνεσθαι. καὶ μέγα ἔγκλημα
φωτεῖσθαι τὸ μετεσάξαν. δ' γὰρ βούλεσθαι
βασιλέως, ἄγραφός ὅστι νόμος, τῷ κράτει συ
νηγορούμενος. καὶ πολύγε τῶν γραπτῶν ἰσχυ
ρότδρος, τῶν οὐ διωκόσφα δοκουμένων. οὐ φα
σὶν οἱ τὰ ἐκείνου σέβοντες, καὶ τὸν νέον ἡμῖν
θεὸν ἀναστλάττοντες, τὸν ἡδιστὸν καὶ φιλαν
θρωπον. ἀλλ' ὅτι μὴ δημοσία διωκέσθωσαν
χριστιανοὶ, προὔθηκε. καὶ πάντα παχύτω
σαν. ὅσα δοκεῖ τοῖς διώκουσιν. ἀφιείτες αὐ
τὸν τῆς τῶ διωκῶν αἰτίας. πλὴν ὕβραν δὲ, οὐ
δεὶς πώποτε εἶπεν ἥμδρον, ὅτι κοινέα κεφα
λὰς αὐτὶ μιᾶς προὔβάλλετο, εἴτι τῷ μύθῳ
πεισέον, οὐ δὲ πλὴν πατρικὴν χίμαιραν,
ὅτι τρεῖς καὶ ἀδομοίους, ὡς τε εἶναι φοβε
ρωτδραν. ἢ τὸν νοῦν ἀδίου κέρδδρον, ὅτι τοσαῦ
τας τὰ καὶ ὁμοίας. ἢ τὸ θαλάττιον κακὸν
πλὴν σκύλλαν, ὅτι ἐξ ὀ κύκλω καὶ φθυκτο
τάτας. καί τοι γε τὰ ἄνω φασὶν αὐτῆς χρη
σὰ καὶ φιλάνθρωπα, καὶ εἰς ὄψιν οὐκ ἀκδῆ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κόρη γ' ἰδ, πρὸς ἡμᾶς ἢ συγγενὲς ἔχουσα· αἱ δὲ ἀφ' θύρου κωώδεις κεφαλαὶ καὶ θηριώδης, ὀδενὸς ἦσαν ἀγαθοῦ, σόλας ὁ λοὺς ἀφ πάζουσαι, καὶ μηδὲν εἰς κίνδυνον διαφθείρουσαι, τῆς ἀνθρώπου χαρύβδεως· ἢ καὶ τῶν ξοῦ σὺ μὴ τῶν σφενδονῆτ τὰ βέλη μὴ ἡ λίθου καταυλάσῃ, ἀλλ' οὐ τοὺς σφενδονῶντας καὶ τοὺς θξδύοντας· ἔτι δὲ τῶν κωνγετῶν τοὺς κώδω, καὶ τῶν φαρμακέων τὰ δηλητήρια· καὶ τῶν κεράτῶντων βοῶν καὶ ωαρατῶντων θηρίων τὰ κέρατα καὶ τοὺς ὄνυχας· οἱ δὲ χρώμενοι θύρις, ἐκεῖς σήθονται, καὶ οὐ μεθέξοισι τῆς ὧν τολμῶσιν αἰτίας· ἀλλῆς ταῦτα τῆς ἀλογίας, καὶ ὅν πως σοφιστὴ δέμενα, τοῖς ἑαυθῦ σωκρούνῃς καὶ κοῖς, μὴ τῇ τοῦ λόγου δωάμῃ τὸ ἀληθὲς συγκαλύπτοντος· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅ πως ἑαυτὸν ἀφκρύψει, ἢ δ' αὐ πολλὰ γράφῃ, καὶ παν τὸς γλύπται ταῖς ἐπινοίαις· ἀδ' ἐ τὴν ἄϊδος κωέμν (ὁ δὴ λέγεται) ωθεμθέμενος, ἢ τῷ δακτυλίῳ γύγου, μὴ τῇ γραφῇ τ σφενδόνης χρησάμενος, ἑαυτὸν ἀφκλέφε. ἰδ' καὶ λίον μὲν οὖν, ὁ σωφθύγων ἐθῆ χειρῶν καὶ διαδιβράσκῃν, τοσούτῳ πλέον ἀλίσκεται παρὰ ἀληθείᾳ διαζούσῃ, καὶ τοῖς σωεπωτέροις τούτων κεκτᾶς, ὡς ταῦτα πράτῶν τὸ

πρὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τολμῶν, οἷς οὐδ' αὐ αὐτὸς ὡς δικαίως
πρα-πομένοις ἔχη συνηγορεῖν. οὔ πως βύαλω-
τόν ἐστιν ἡ πονηρία, καὶ πανταχόθεν ἑαυτῇ
πολεμίπτουσα. καὶ οὐχ ἃ μὲν ἔπρα-πεν
ἤδη, τοιαῦτα νῦ οὔ πω πόρρω βασιλικῆς δυ-
νηλείας καὶ μεγαλοπρεπείας. ἃ δὲ, δι ἐνο-
ῆτο πράξειν, ἠμβρώτρα τε καὶ βασιλικώ-
τρα. πολλοῦ μὲν ἄξιον ἴσω, εἰ μὴ πολὺ τῶ
εἰρημένων ἀπανθρωπότρα. ὥς περὶ δράκον-
τος κινουμένου, φολίδες αἱ μὴ ἤδη φείσονσιν.
αἱ ὄ, ἐπιφείσονσι μάν ὄ, μέλλοσι. τὰς δὲ ἐστ
μὴ κινηθῆναι, καὶ ἡρεμοῦσαι τέως τυγχα-
νοσιν, εἰ βούλοιτο δὲ, ὥς πόρ κεραυνῶ, τὰ μὲν,
ἤδη κατέχεται, τὰ δὲ, προμελαίνεται, μέ-
χρις αὖ καὶ ταῦτα ἐτέλη τὸ κακοῦ δυνα-
σθύοντος, οὔ πω κἀκείνω τὰ μὲν, ἤδη παρηνο-
μεῖτο, τὰ δὲ ὑπεγράφετο τῇ ἐλπίσι νῦ τοῖς
καθ' ἡμῶν ἀπειλαῖς. καὶ ταῦτα οὔ πως ἔκτο-
πα καὶ πόρρω τῶν εἰθισμένων, ὡς τῆς ἐκεί-
νου διανοίας εἶναι μόνης, ταῦτα καὶ βου-
λεύεσθαι καὶ εἰς ὄρθον ἀγαγεῖν ἐθελῆσαι.
καί τοι πολλῶν πρὸ αὐτοῦ γεγενημένων δίω-
κτων, καὶ πολεμίων χριστιανοῖς. ἃ γὰρ μή τε
διοκλητιανὸς ὁ πρῶτος εὐσεβείας χριστια-
νοῖς. μή τε ὁ σῶφρον ἐκδεξάμενος, νῦ κόσμο-
βαλὼν μαξιμιανὸς, εὐθυμήθη πώ ποτε, μή

Διοκλητιανος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸ μαξιμῖνος ὁ μετ' ἐκείνους καὶ ὑποδρ ἐκεί-
νους διώκτης, οὗ τὰ σύμβολα τῆς ἀθεότη-
τος ἀλλὰ τὴν πίστιν ἐν δόξῃ φέρουσιν ἐν δημοσίᾳ
προκείμεναι, καὶ σταυρούσαι τὸν λόγον
τοῦ σώματος, ταῦτα ἐκεῖνος διανοεῖται μὲν, ὡς
οἱ τῶν ἀποῤῥήτων ἐκείνου κοινωνοὶ καὶ μάρτυ-
ρες. ἐπεὶ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας,
καὶ τοῖς χριστιανῶν διδάσκουσιν, ἃ πολλὰ δὴ καὶ
παρὰ πολλῶν ἐκέκραγε, νῦν μόνον ἐκόντων,
κατὰ τὸν διώκτου φαρμακον. ταῦτα δὲ ἅπα-
σης μὲν παῤῥησιάσασ' ἀποδρᾶσθαι χρισια-
νός. πάντων ὑπ' αὐτοὺς ἔργεσθαι. συλλόγων.
ἀγορῶν. πανηγύρεων. τῶν διδασκαλείων αὐτῶν.
μὴ γὰρ δεῖν καὶ κεχρῆσθαι θυσίαις, ἐς ἃς μὴ
κατὰ τῶν βωμῶν θυμάσειν ἐμπροσθεν
καὶ μείζω, καὶ μαθὲν δοίη μέγαν οὕτω καὶ
θεοῦ τοῦ πράγματος. ὦ νόμοι καὶ νομοθέ-
ται καὶ βασιλεῖς, οἱ καθάπερ οὐρανοῦ κάλ-
λος καὶ ἡλίου φῶς καὶ ἀδρὸς χύσις, ἅπασι
προκέκυνται φιλανθρωπία κοινὴ τε καὶ ἄφθο-
νος, οὕτω δὲ καὶ τὸν τῶν νόμων μετουσίαν
προθέντες ἅπασιν ἐλευθέροις. ἴσην τὸ κοινὸ
μόνον, ἧς ἐκεῖνος ἀποδρήσειν διανοεῖται χρι-
στιανοὺς, ὡς μή τε τυραννουμένοις δίκας δεῖν
λαβεῖν, μή τε ζημιουμένοις εἰς χρήματα,
μή τε ἄλλο τι πάθοιεν μικρὸν ἢ μεῖζον τῶ

ἀπηγορευμένων, ἐπικουρεῖσθαι τοῖς νόμοις. ἀλλ' ὀξυέστερον εἶναι καὶ ἀναιρεῖσθαι. καὶ μικροῦ τῶν ἀκαπνοῦν ἔργεσθαι. οἱ θῆς μὲν πάσχοντες, τὴν φιλοτιμίαν εἶχε καὶ πρὸς θεὸν παρρησίαν. τοῖς δρῶσι δὲ, μείζω τὴν παρανομίαν καὶ ἀδοξίαν. καὶ ὁ λόγος ὡς πάνσοφος τὸν φονεύτὸν καὶ ἀποστάτου καὶ παρανόμου, καὶ νομοθέτου, ἢ ἵν' εἰκεῖ τὸν εἴπω, τὸν ἐχθροῦ καὶ ἐκ δίκης τὸν κατὰ φύσιν ἡμέτερον λόγον. εἶναι γὰρ τὸν ἡμέτερον νόμον, μὴ τὸν ἀμύνεσθαι μὴ τὸν δικάζεσθαι, μὴ τὸν κεκτῆσθαί τι πρὸς ἀρχήν. μὴ τὸν νομίζειν ἴδιον. ἀλλὰ, ζῆν ἐτέρῳ δὴ καὶ τῶν παρόντων καὶ παφρονεῖν ὡς οὐκ ὄντ. καὶ κοῦ δὲ μὴ ἀντιδιδόναι, μὴ δὲ ὀξεῖναι, καὶ κόν. μὴ τὸν πρὸς παρειαν πασομένους, φείδεσθαι ταύτης, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑτέραν ἐμπαρέχειν τῷ πάσχοντι. καὶ φύσι χιτῶνα τῷ ἱματίῳ περιαποδιδόναι. προσθήσει δὲ ἴσως, ὅτι καὶ ἐπιδεύχεσθαι τὸν ἀδικουμένων, καὶ τὰ κάλλιστα βουλεσθαι τοῖς δίκουσι. τί δὲ, οὐκ ἔμελλε ταῦτα γινώσκειν ἀκριβῶς, ὁ τῶν θείων ὑπαναγνώστης ποτὲ λογίων, καὶ τῆς τοῦ μεγάλου βήματος ἀξιωμένος ὑμῶν; καὶ τοὺς μαρτυρασ ὑμῶν σηκοῖς τε καὶ τὰ μάνεσιν. οὐ τάχα, πρῶτος θαυμάζω, πῶς τοῦθις μὲν ἀκριβῶς καθαμί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λησιν, ἐκεῖνο δὲ οὐκ αὐέγνω κ' ἑκὼν παρέ-
δραμεν, ὅλ ηκκὸς, ηκκῶς ἀπολεῖται, πᾶς
ὁ γὰρ θεῖον ἀξαρνησάμενος. καὶ ὁ τούτου
μεῖζόν ἐστι, τοὺς ἐμμένοντας τῇ ὁμολογίᾳ
πολιωθῶν, ηκὶ τοιούτοις ηκκοῖς πολιβάλλων
οἷς αὐτὸς πολιπεσεῖν ἰῶ ἄξιος. εἰ μὲν οὖν ὡς
πρὸ ἡμᾶς τοιούτους εἶναι νομοθετεῖ, ηὶ τοῖς
ὡειρισμένοις ἐμμένειν, ὅπω δυνάται δεῖξαι,
καὶ αὐτῷ γὰρ, ηάκιστον εἶναι πεῖστεταγμέ-
νον ἢ τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, εἰ ηαλῶ ἔστω τυγχά-
νον. καὶ εἰς δύο ταῦτα διηρημένων τῶν ἐξε-
ίων, αἱρετέον τε φημὶ καὶ ηακέαν, ἡμῖν, μὲν
ἀποκεκρίσθαι πλὴ κρείαττω μοῖραν, αὐτοῖς δὲ
ἀπεῤῥίφθαι πλὴ χείρονα, λεγέτω ἔστω, καὶ
ὅπω νικήσομεν, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς ἐχθροῖς,
καὶ γὰρ διώκουσι τὰ ἡμέτερα. εἰ δὲ καὶ αὐ-
τοί τοι μεῖζα φρονοῦσι ηαλοηαγαθίας καὶ
ἡμερότητος, λόγῳ γοῦν, εἰ καὶ μὴ τοῖς ἔρ-
γοις αὐτοῖς, καὶ ὄχ οὕτως ἐστὶν ἀνάξιοι, ηὰν
σφόδρα ὦσι ηακοὶ ηὶ πονηροῖς θεοῖς χαί-
ροντες, ὥς τε φάσκειν ὡς πρὸ ἄλλον ἕνα κλῆ-
ρον προσήκειν αὐτοῖς πλὴ ηακέαν, ἀλλ' ἐπαινεῖν
πῶς ἢ ποῦ δίηκαιον, ἡμᾶς μὲν ηὶ πάσχοντας
ηαρτερεῖν, αὐτοὺς ὑμὴ δὲ φεισαμένων φείδε-
σθαι. σκόπει γὰρ ὅπω. τῶν μὲν, ἡμῖν γενομέ-
νων ηαιρῶν τὸ δυνάσθαι, τῶν δὲ ὑμῖν, ἀλλ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λο τε ἄλλως τούτων τοῦ μὴ χρεὼν ὄντων καὶ μὲ-
θισταμένων, τί δεῖ παρὰ χριστιανῶν σωφρο-
βιν τοῖς ὑμετέροις, οἷα παρ' ὑμῶν πολλάκις
χριστιανοῖς· ποίας παρρησίας ὑμᾶς ἀπεστέρησα-
μεν· ὅσοι δήμους ἐπανεσήσαμεν ξένους· ὅσοις
ἄρχοντας πλείω τῶν ἐπιτεταγμένων ὑπηρεσίας·
τίσι τῶν φυλῶν ἐπιτάξομεν κίνδυνον· μᾶλ-
λον δὲ τίνας ἀρχὴν ἀπελάσαμεν, ἢ τῶν ἄλλων
τιμῶν αἰ τοῖς ἀρίστοις ὀφείλονται· ἢ σωφελόν-
τα φάναι, τίνι θεοῦ τὸν ἐνεστῶτα μὴν, οἷα
πολλὰ παρ' ὑμῶν τὰ μὲν, ἐτολμήθη, τὰ δὲ
ἠπειλήθη· ἀλλ' οὐδ' αὐ αὐτοὶ φαίνοιτο, οἱ τὸ
ἡμέτερον ἡμῖν ἐγκαλοῦντες καὶ τὸ φιλάνθρω-
πον· ἐπεὶ τὰ πῶς ἐκεῖνοι λογίζοι ὦ σοφώτα-
τε πάντων καὶ σωφρονέστατε, ὁ πρὸς δὲ τῆς
ἀρετῆς ἄκρον συγκλείων χριστιανοὺς, ὅ τι τῆς
ἡμετέρας νομοθεσίας, τὰ μὲν ἀνάγκῃ
ἔχει τοῖς ἐπιτεταγμένοις, ἃ καὶ μὴ φυλάττου-
σι κίνδυνος, τὰ δὲ οὐκ ἀνάγκῃ, αἱρεσιν
δὲ, ἃ φυλάττουσι μὲν, ἀκῶν καὶ ἀνέδυσιν,
μὴ φυλάττουσι δὲ, μὴ δ' ὄντιν' ὧν κίνδυνος·
εἰ μὲν γὰρ οἷόν τ' ἦν ἅπαντας ἀρίστους εἶν-
καὶ τοῦ ἄκρου τῆς ἀρετῆς ἐπιβαίνειν, τοῦ-
τ' αὐ ἦν κράτιστόν τε καὶ τελεώτατον· ἐπεὶ
δὲ χωρὶς τὰ θεῖα τῆς ἀνθρωπίνων, καὶ τοῖς
μὲν οὐκ ἔστιν ὅ τοῦ μὴ τῶν καλῶν μετέστι, τοῖς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δὲ, μέγα μὴ εἰ τῶ μέσου τυγχάνοιεν, τί σοι βού-
λεται ὁ τοῦτα νομοθετῶν, ἃ μὴ τῶν πάν-
των ὄντων, ἢ κατα κεί ρου ὄν τοὺς ἀ φυλάσ-
σοντας. ὥς πρὸ τὸ ὅς τις οὐ κολάσεως ἄξι-
ος, ἤδη καὶ ἀναῤῥήσεως, οὔτως ὅς τις οὐ καὶ
ναῤῥήσεως, ἤδη καὶ τιμωρίας. ἀλλ' οἱ ὅροις
δεῖ μεθίστανται τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας,
καὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, οὔτως ἀπαι-
τεῖν καὶ ὁ κατοῤθούμενον. ἀλλ' ἀνακτέον μοι
πάλιν τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς λόγους. ὁ γὰρ φέ
ρω μὴ ἔστω πολλάκις ἀνακυκλεῖν: καὶ πειρα
τέον σωνιστορεῖν τοῦ τοις εἰς δυνάμιν. πολ
λοὶ γὰρ καὶ δίκαιοι ὄντων, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος μι
σεῖσθαι δίκαιος, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μᾶλλον, ἢ τὸ
ὁ παρανομήσας φαίνεται. καὶ μοι σωκρα
νακτέτω πᾶς ὅς τις λόγοις χαίρων, καὶ τῆ
μοίρα ταύτη προσκείμενος, ὧν εἶναι καὶ αὐ
τὸς οὐ καρνήσομαι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, πειρᾶ
κα τοῖς βουλομένοις. πλοῦτον. δυναστείαν. δό
κλειαν. δυνασταίαν. ἃ τῆς κάτω πολιφορᾶς ἐ
στι, καὶ ὀνειρώδους τρυφῆς. τὸ λόγου δὲ πει
θέχομαι μόνος. καὶ οὐ μέμφομαι χρεσά
οις τὰ πόνοις καὶ θαλασσίοις, οἱ τούτου μοι συ
νεπόησαν. ἐμοὶ γοῦν εἶη, καὶ ὅς τις ἐμοὶ φί
λος ὁ τῶν λόγων κράτος. ὁ πρῶτον μὲν ὁ
πρῶτον ἁπασασάμιν τε καὶ ἀπασάζομαι.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πὰ θεῖα λέγω, καὶ τὰς ἔξω τῶν ὁρωμένων
ἐλπίδας. ὡς τε εἰ μὴ οἰκεῖον πίεζει πᾶν κα-
τὰ πίνδαρον, ἀναγκαῖος ὁ πόδὶ τούτων ἔ-
μοι γε λόγος. καὶ μάλιστα δίκαιον ὡς οὐ κοιδὶ
εἰπεῖν τῶν ἄλλων, λόγῳ πὶν ἐπόδὶ λόγων χρέειν
ἀφροδιδόναι τοῖς λόγοις. πόθεν οὖν ἐπὶ ἔλθέ
σοι τοῦτο ὦ κουφότατε πάντων καὶ ἀπλη-
στότατε, μὴ, λόγων ἀπόδὶ δῶσαι χρεῖαν ἀνούς.
τοῦτο γὰρ οὐ τῶν ἀπειλόμένων ἴω, ἀλλὰ τῶν
ἤδη νενομοθετημένων. πόθεν, καὶ κτίνος αἰ-
τίασ. τίς δὴ μῆς σοι λόγος ὡς αὐ αὐτὸς εἴπῃς,
τοῦτ' ἐκεῖ νοῶν ἤγαγε. τίνος τελεῖνος πονη-
ροὶ, καὶ βάσκανοι θαύμονος. εἰ βούλει δὲ καὶ
τοῦτο πὶν αἰτίαν ἡμεῖς παρασήσομεν. ἔστι
γὰρ σε πολλοῖς ἐγκεκρυμμένα καὶ παρανόμοις
κακοῖς, εἰς τοῦτο ὑπαχθῆναι τελευτῶντα,
καὶ σαυτῷ πρόσήλως πόδιωτεῖν. ἵν' ὦ μά-
λιστα φρονεῖν ᾠου δεῖν, τοῦτο μάλιστα λάθης
σὺν αἰσχύνῃ, καὶ ἀλογίαν κατακεκόμενος.
ἀπόκειται γὰρ τί σοι τὸ δόγμα βούλεται. καὶ
τίς ὁ λόγος τῆς πόδὶ λόγου καινοτομίας.
καὶν τε δίκαιον δόξῃς λέγειν, ἀνασόμεθα μὲν,
οὐ μεμψόμεθα δέ. καὶ γὰρ ὡς πόρ τῶν λόγῳ
νικῶν, οὔ τω καὶ νικῶσθαι καλῶς μεμαθήκα-
μεν. ἡμέτεροι φησὶν οἱ λόγοι, καὶ τὸ ἑλλη-
νίζον, ὧν καὶ σὺ βέβηθεν. ὑμῶν δὲ ἡ ἀλογία,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ ἡ ἀγροικία, καὶ οὐδὲν ἧττον ἀ, πίστευσον,
τῆς ὑμετέρας ὅτι σοφίας· οὐκ ἂν μὲν οἶμαι τὸ
τοῦ κατεγελάσειεν οἱ παρ' ὑμῖν τὰ Πυθα-
γόρου φιλοσοφοῦντες, οἷς, ἀ, αὐτὸς ἔφα, τὸ
πρῶτον καὶ μέγιστον ὅτι πάντων δογμάτων· καὶ
τῶν χρυσῶν ἐπῶν, εἴτ' ἂν μαλιβδῶν αἱρετώτε-
ρον; μετὰ γὰρ τοῦ προσώπου καὶ πολυθρύλλητον
τοῖς τὰ ἐκείνου τελουμένοις φιλοσοφίας
τῆς σιωπῆς, ἵνα λόγου μέτρα σιωπᾶν ἀσκηθῶ-
σιν, ἀνόμασεν φησὶν ὁ τιμῶν τῶν δογμάτων
ὁρῶν τὰ μείζω, ἐπεὶ τ' ἀφανομείοις, ἀπαι-
τουμένου καὶ λόγου, ἄλλο μὲν μηδὲν ἀποκρί-
νεσθαι, ὅτι δὲ Πυθαγόρας τοῦτ' εἴη δεδογμένον.
καὶ λόγον εἶναι τοῦ δόγματος, ἀ παρασταῖν
ἐκείνῳ, ἀόριστον τε καὶ ἀβασάνιστον· εἰς τοι-
ὰν ἥκοντες τοῦ, αὐτὸς ἔφα, τῷ παρ' ἡμῖν, τοι-
σεύσον, οὐ ἄλλως συλλαβαῖς τε καὶ ῥήμασι,
καὶ ἐὰν εἰ μὴ παύσοιαθε κωμῳδοῦντες τοῦ καὶ
διαφύροντες· βούλεται γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, μὴ
ὑβρεῖναι διαπιστεῖν, τοῖς τοῦ τῶν θεοφόρων
ἀνδρῶν εἰρημένοις· ἀλλ' ἀπόδειξιν εἶναι τοῦ λό-
γου, ἀ ἐκείνων ἀξιόπιστον, πάσης δυνάμεως
λογικῆς καὶ ἀλογικῆς, ἰσχυρότατον. ἔστω
δὲ καὶ τοῦτο τῶν ἡμετέρων δυεπηρεάστον· πῶς
οὐ δείξεις τοὺς λόγους· σοὶ διαφόροντας· εἰ
δὲ καὶ σοὺς, πῶς τούτων ἡμῖν· οὐ κατὰ πάν-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σὴν νομοθεσίαν καὶ ἀλογίαν. τίνος γὰρ, ἢ δὴ
ἑλληνίζειν ἐστὶν οἱ λόγοι. καὶ τὸ πῶς λεγο-
μένου, καὶ νοουμένου. ἵν' ἐτῶ σοι δείλω πῶ τὸ
ὀνόματος δυνάμιν, ὦ τοῦδε τὰς ὁμωνυμίας
ἔχων σύ. καὶ τὰ δηλούμενα ἢ μιᾷ προσηγο-
ρία, διάφορα, ἢ διαφόροις ταυτά, ἢ ἑτέραις
ἑτέρα. ἢ γὰρ τῆς θρησκείας εἶναι τὸν φύ-
σεις, ἢ τὸ ἔθνους δηλαδὴ, καὶ τῶν πρώτων
δυεισκομένων τῆς διαλέκτου πῶ δυνάμιν.
εἰ μὲν οὖν τῆς θρησκείας, δεῖξον τοῦ, καὶ πα-
ρὰ ὅσι τῶν ἱδρῶν, τὸ ἑλληνίζειν ἀνόμοις,
ὡς πῦρ τὸ ὑγρὸν ἔστιν ἀ, καὶ οἷς τῶν δαιμόνων.
οὔτε γὰρ πᾶσι τὰ αὐτά. οὔτε ἐπὶ τὰ πάν-
τα. οὔτε τὸν αὐτὸν τόπον, ὡς θῖς παρ' ὑμῖν
ἱδροφαίταις δοκεῖ, καὶ τοῖς τῶν θυσιῶν τε
χολόγοις. τοῦ δὲ ὡς πῦρ λινδίοις βύσβὲς
τὸν, καταρᾶσθαι τῷ θεθοίνα, καὶ τοῦτο εἶναι
θεοῦ ὑμνῶ. τὰς εἰς αὐτὸν λοιδορίας, ἢ ταύ-
ρους τὸν ξενοκτονεῖν, ἢ λάκωσι τὸ, ἐπιβώμια
ξαίνεσθαι, ἢ φρυξὶ τὸ καταπίμνεσθαι ὑπ'
αὐλῶν κηλουμένῶν, καὶ ἀναστρουμένοις ὑφ'
ἅλμαθος, ἢ τὸ παιδραστεῖν ἄλλοις, ἢ τὸν πορ-
νεύειν ἑτέροις, ἢ ὅσα τῶν ἄλλων μυστηρίων ἐ-
στὶν, ἵνα μὴ λέγω καθ' ἕκαστον, οὔπω δὲ μὴ τὸ ἑλ-
ληνίζειν ἔκκριτόν τινος θεῶν ἢ δαιμόνων.
καί τοι κοῦν εἰς τοῦτ' ἰῶ, οὔπω δῆλον ὡς ἑλλη-

vois

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νικὴν ἵν, ἢ τινι τῶν παρ' ἡμῖν θεῶν ἢ δαιμόνων τὸ κοινὸν ἀποκείθω· ὡς πρὸς τὴν ἄλλα πολλὰ τῶν κοινῶν θύειν νενομοθέτηται· εἰ δ' ἀλλ' ἔστιν φύσεις, τὸ γλῶσσης δὲ, ὡς ὑμετέρας μεταποιήσω, καὶ δι' ἐκείνου πορρῶ θήσεις ἡμᾶς, ὡς πρὸς κλήρου παρικοῦ καὶ οὐδὲν ἡμῖν διαφέρον τος, πρῶτον μὲν, οὐχ ὁρῶ τίς ὁ λόγος· ἢ πῶς ἐκείνοις προσάξεις τοῖς δαίμοσιν· οὐ γὰρ εἰ τὸν αὐτὸν γ' τὴν τε γλῶσσαν ἑλληνίζοντας καὶ τὴν θρησκείαν ἤδη συμβέβηκεν εἶναι, τὸ θρησκείας τοὺς λόγους· καὶ δι' τοῦτ' αἰνίττω τὸν τρόπον· ἔξω τούτης ἡμεῖς γραφείημεν· ἀλλὰ τὸ τό γε καὶ ἀσυλλόγιστον δοκεῖ ἐκείνοις καθ' ὑμᾶς τε χολόγοις· οὐ γὰρ εἰ τοδὶ ταυτὸν ἄμφω, καὶ ἀλλήλοις ἄμφω ταυτό· ἢ οὕτω γε, εἰ χρυσόχρόον τ' αὐτὸν καὶ ζωγράφον θείμεν, ὁ χρυσοχοεῖν, εἰς ὁ ζωγραφεῖν, ἢ τὸ ζωγραφεῖν, εἰς τὸ χρυσοχοεῖν τοδιεστήσεται; πολλῶν τοῦτο τῶν ληρημάτων· ἔπειτα δρήσομαί σε ὃ φιλέλληνα σὺ καὶ φιλολόγε, πότερον πανὸς ἐρέξεις ἡμᾶς τὸ ἑλληνίζειν, δι' δὴ καὶ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πεζῶν τούτων ῥημάτων· καὶ τῆς τῶν πολλῶν χρήσεως; ἢ τὸ κομψοῦτε νῦν τοῦ αἱρούντος, ὃς οὐκ ἄλλοις ἐφικτὸς, ἢ τὸ κατὰ παίλθυσιν διαφέρον τος· εἰ μὲν τ' τοῦτο, τίς ἡ ἀποκλήρωσις, τὸ μὲν σμικρὸν ἀλέον, καὶ ὁ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κονα βίζειν, καὶ ὀ, μῶν, καὶ ὀ δίνπουθεν,
καὶ ὀ, ἅπα, καὶ ὁ ἀμωσγόπως, εἶναι τῆς
διαλέκτου μόνης. πάλλα δὲ, ἀπερρίφθαι εἰς
κωφόσαρκες ὡς πρὸ τὸ πάλαι τοὺς νόθους.
εἰ δὲ καὶ ὁ δὺ τελὲς τοῦ λόγου, καὶ ἀκαλλώπι
στον, ὁμοίως τοῦ ἑλληνίζειν ὄντι, τί μὴ καὶ τού
των ἀφορεῖτε ἡμᾶς. ἔχει γὰρ οὕτως. ἵνα σοι
φιλοσοφήσω τοῦδε τούτων, ὑψηλότερόν τε
καὶ τελεώτερον. εἰ μὲν κὴ θεῖαι ἐνέσεισφω
ναὶ, φωνὴ ἐνοῖς ὀργάνοις ἐκπορευταὶ, κὴ δεῖ
τοῦ ἀέρος χρόμεναι, κὴ ἀκοὰς εἰς ῥέουσαι, τῶ
ἡμετέρων κρείττους κὴ δύσκμότεραι. (γελῶ
γὰρ ὑμῶν τῶν σεμνῶν, ὀ, μαλλυ, κὴ ὀν ξαύ
θεν, καὶ πάω χαλκίσα.) οἱ δὲ γε μνῶν ἀλλή
λοις συγγίνονται τῶν σύνοιῶν καὶ τῶν τυπω
μάτων, οὐχ ἡμέτερον λέγειν. τὸ δ' οὕω ἡμέτε
ρον, τοιοῦτόν ὄστιν. ὅτε φωνὴ τῶν βυρομένων μό
νον ὄστιν, ἀλλὰ πάντων τῶν μετεχόντων. οὐ τε
χνὴ τὴς ἢ ἐστὶ τὴ δύσις, ἰῶ αὐ σὺ θυμηθῆναι
θελήσης. ἀλλ' ὡς πρὸ σὺ ἁρμονίᾳ τεχνικῇ τε
καὶ μουσικῇ, ἄλλος μὲν ἦχος, ἄλλης τινὸς τῶν
νευρῶν, σὺν τε τὰ μόνος ἢ ἀνάμονος, πάντα ὄ,
τῶ ἑνὸς ἁρμοστοῦ καὶ τεχνίτου, πρὸς αὐ τι
κάλλος ἁρμονίας σὺν τείνοντα, οὔπω καὶν
τούτοις ὁ τεχνίτης καὶ δημιουργὸς λόγος,
ἄλλον μὲν, ἄλλης ἐνὸς ἐπὶ τὴ δύσεως. ἢ τό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χνης ἀρετὴν προὐσήσαιο. πάντα δὲ εἰς μέ-
σον προὔθηκε. πᾶσι τοῖς βουλομένοις, τῇ
κοινωνικῇ καὶ φιλανθρώπῳ σωφρόνων φι-
βίον ἡμῖν, μὴ ποιῶν ἡμῶν ἡμῶν ἡμῶν. σὺν δ' ἐλ-
λιμίζῃν εἰ τοῦ μοι. τί δὲ, οὐ φοινίκων τὰ γράμ-
ματα, ὡς δὲ ἴνδοι ἀιγυπτίων; ἢ τῶν ἐπιτυ-
πων ὀφωτῶν, ἑβραίων, οἱ καὶ πλαξὶ θεο-
χαράκτοις ἐγράφιῶν τὸν νόμον πιστεύουσι;
σὺν δ' ἀπιστίζειν; δ' πεπεύδν δὲ καὶ ἀριθμεῖν
καὶ λογίζεσθαι δακτύλοις μέρα τὸ καὶ σα-
θμὰ, καὶ ἐξ πεὸ τούτων τὰ τακτικὰ, μὴ ἀ-
λεμικά; τίνος. οὐκ ἀνοέων, εἴπερ ἀνοεῖς
ὁ παλαμήδης, ὁ πολλῶν εὑρετὴς, καὶ δὲ τ'
τὸ ἐπίφθονος, καὶ μόνοι καὶ δίκαιο τῆς σο-
φίας ἀπαντηθεὶς, καὶ κατακριθεὶς τοῖς τῶ
ἰλίου στρατεύμασι; τί οὖν ἂν ἀιγύπτιοι καὶ
φοίνικες, ἑβραῖοί τε οἷς ἡμεῖς συγχώμεθα
πεὸς τ' ἡμετέραν παιδεύσιν; τί δ' ἂν οἱ πάν-
νῆσον οἰκοῦντες ἀνοεῖν, μετὰ ποιῶνται τού-
των ὡς αὐτοῖς διαφέροντων, κατὰ τὰς σὰς
ἐπωδεσεις, τί δράσομεν. ἢ τί δικαιολογησό-
μεθα πεὸς αὐτ', τοῖς οἰκείοις ἐκλωνόντες νό-
μοις, ἢ πᾶσα σέρεσθαι τούτων ἀνάγκη. μὴ φ
τῷ κολοιοῦ πεκχιν, γυμνοὺς εἶναι τῶν ἄλλο
τείων πδιαιρεθέντας πτερῶν καὶ ἀχέμυ-
νασ. σὰ τὰ ποιήματα; τί δὲ, οὐ τῆς γραὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μᾶλλον ἐκείνης, ἢ τὸν ὦμον σειωθεῖσα παρά τι νος αὐτὶ παρειόντος ὡς λόγος, εἶτ' σύνβειζου σα τῷ σφοδρῷ τῆς ὁρμῆς, ἔπος ἐφθέγξατο, καὶ τὸ τ' αἱρέσεν τῷ νεανίᾳ, καὶ φιλοφρόνω τερον μεζρηθὲν, τὴν θαυμασίαν σου ταύτην ἐδη μιούργησε ποίησιν; τί τὰ λλα. εἰ δὲ τοῖς ὅλοις μέγα φρονεῖς, παρὰ τίνων σοὶ τὰ ὅλα ὠφεληματα τε; ἀ τῶν κυκλώπων ὃ ὧν ἡ χαλκοῦν; εἰ δέ σοι μέγα καὶ μέγιστον τὸ ὄνομα ἡ ἀλουργίς, ὃ ἧς σοφὸς σὺ, καὶ τῶν τοιούτων νομοθέτης, τί οὐκ ἀποθήσῃ ταύτην τυ ίοις, παρῶν ἡ ποιμενικὴ κύων, ἡ, τῇ κόλλῳ βρωθείσῃ, καὶ τὰ χείλη καθαμαξάσῃ, φῶς σοι μόνη ἡ αὐθὸς γνωρίσασα. καὶ δὴ τοῦτ' παρελθοῦσα τοῖς βασιλεῦσιν ὑμῖν ἡ πένθιμον τοῖς κακοῖς ῥάκος καὶ ὑπόκφανον. γεωρχίας δὲ καὶ ναυπηγίας τί φήσομεν, αἳ ἀτελαίνουσιν ὑμᾶς ἀθηναῖοι, τὰς δημίφασ καὶ τοὺς τε πολέμους διηγούμενοι, καὶ τοὺς ὁρᾶκον τας. ἔτι δὲ κελεούς τε καὶ ἰκρείας, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαῦτα μυθολογίαν, ἢ καὶ μυσήρειον ὑμῖν αἰσχρὸν ταῦτα ἐποίησε, καὶ νυκτὸς ὄντως ἄξιον. βούλει τὰ λλα παρεὶς, ἐπ' αὐτὴ κεφάλαιον ἀναφράσω τῆς σῆς ἐμπολιτείας, εἴτοιν θεοβλαβείας; αὐτὴ δὲ πόθεν σοι, ἡ μυεῖσθαι καὶ μυεῖν, καὶ ἡ θρησκεύειν; ἀ πα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρὰ θρακῶν; καὶ ἡ κλῶσις πειθέτωσε. ὁ θύφ
ῃ, οὐ παρὰ χαλδαίων εἰ; οἶν κυπρίων; τὸ
ἀστρονομεῖν δὲ, οὐ βαβυλώνιον; ὁ δὲ, γεωμε
τρεῖν, οὐκ αἰγύπτιον; ἀ δὲ, μαντεύειν, οὐ φοῖνι
κόν. πλὴν δὲ, εἰ ὀνείρων μαντικὴ, πίνων, ἢ τελ
μισσέων ἀκούεις. πλὴν οἰωνικὴ δὲ πίνων. ἐκ ἄλ
λων, ἢ φυτῶν τῶ πρώτων τοῦ ἐργασαμένων.
ὀρνίθων πτῆσίν τε καὶ κινήματα. καὶ ἵνα μὴ
μακρολογῶ, πόθεν σοι ἀ καὶ θ' ἕκαστον. ἐκ εἰ ὀφ
ἑκάστων; ὧν πάντων εἰς ταυτὸν συνελθόντ̄, εἰ
ἀφίσταται μονίας συνέστι μυστήριον; τί δὴ δὲ
ξόμεθα πάντων ἀφ' χωρισάντ̄, εἰς τ̄ πρώ
τοις τε καὶ τοὺς ὑρομένους, μηδὲν ἔχειν ἢ
μόρφον, πλὴν τῆς κακίας, καὶ τ' τοῦ δὲ θεῖον
ταύτης καθηνοτομίας; πρῶτος γὰρ χρίστι
νῶν, ἐπαινάσασιν τῷ δεσπότῃ καθαρὰ οἱ δὲ
λοί ποτε ζῶς σκύθαις ὥς φασιν, ἐπαινέσας,
πολλοῦ μὲν τ' αὐ ἄξιον, εἰ ζῶ δεῖλυθη δ' πυν
ρὸν ὄφρ σώματα, κατὰ τοὺς ζῶς ὄρας,
καὶ νόμους. ἐν ἡμεῖς ἡμῖν, πραγμάτων ἀπαλ
λαγμένοι, καὶ πάλιν ἐνθ' τῆς ἀρχαίας δυ
σαιμονίας, πλὴν ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὁρᾶν ἐ
πῆρχε, πάσης ἀπαλλαγμένῳ ἐμφυλίου σά
σεως. ὁ τῶ παρὰ τῶν ἔξωθεν πολέμου, πολ
λῶ φθυκτότερόν ὄν καὶ φοβερώτερον. ὅσω
τὰς οἰκείας δυσπαναῦ σάρκας, τῶν ἀλλοτρί
ων φθυ-

1. μετ

ων φθυκτότερον· εἰ δὲ ταῦτά σοι καταχαρίσας
εἶναι δοκεῖ φ λῆρον ἡμφιεσμένης, καὶ πόρρω
βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας, φθέγεσι παρ-
ρησίαν καὶ τὰ τούτων ἔτι κέρδα λεώτερα·
ὁρῶ γὰρ τὸν ἡμέτερον λόγον μέγαν μὲν ὄντα
τοῖς δόγμασι, καὶ ταῖς ἄνωθεν μαρτυρίαις,
ἢν αὐτὸν παλαιόντα καὶ νέον, παλαιὸν μὲν
ταῖς προφήσεσι, νὴ τοῖς ὑπαγράπτοσι κε-
νήμασι τῆς θεότητος, νέον δὲ τῇ τελευταίᾳ
θεοφανείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ τούτης νῦ τοδὶ τοῦ
τὴν θαύμασιν, ἔτι δὲ μείζω καὶ γνωριμώτε-
ρον, τοῖς παραδεδομένοις καὶ ἐς τὸ δὲ τετη-
ρημένοις τύποις τῆς ἐκκλησίας· ἵνα μὴ δὲ τὸ
τὸ ἀκατακούργητον μένῃ, τί μηχανᾶται, νὴ τί
ποιεῖ· μεμεῖται ῥαψάκη φ ἀστύειον· ἐγρα-
τήγει ὁ ἀρὰ τῶ βασιλεῖ τῶν ἀστυείων συναχη-
ρεῖ· οὗτος ἐωδὶ τὴν ἰουδαίαν γρατύσας, νὴ
δυνάμῃ φ Μῆ καὶ χειρὶ, τὰ ἱδροσόλυμα πο-
λιορκῶν, καὶ τῇ πόλει προσκαθεζόμενος, ἐ-
πεὶ μή τε δυνάμει παρασκευάσθαι τὴν πόλιν
οἷός τε ἦν, μή τέ τι τῶν εἴδον αὐτῷ παρὰ τὴ
προδοτῶν ἐνεδίδοτο, λόγοις ἡμέροις καὶ ὁμο-
λόγοις ἐκποιεῖσθαι τὴν πόλιν ἐπιχει-
ρεῖ· ὃ δὴ συνιστάς λέγεται τοὺς φολιορκου-
μένους, ἐκφ παραμένοσα θαι πρόδοτον, ου
εἰς λαλεῖσθαι αὐτοῖς, ἀλλὰ μὴ ἐβραϊστὶ κε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λαβόντας, ὡς τάχα αὖ εἰς ἀλλέαν πλαπεῖ-
σι τῷ ἡμέρῳ τῆς ἀφελέξεως. Ὅτῳ δὴ καὶ οὗ-
τος διανοηθεὶς, διδασκαλεῖα μὲν ἱδρύσαιτο
κατὰ πᾶσαν πόλιν ἕτοιμος ἦν. Σήματά τε
καὶ προσρίσαι· καὶ ὑφορίσαι· ἑλληνικῶν τε
δογμάτων ἀναγνώσεις καὶ ἀναπτύξεις, ὅ-
σαι τὸ ἦθος ῥυθμίζουσι, καὶ ὅσαι τῆς ἐπικρύ-
ψεως· βυχῶντα τύφον σὺ μέρει, καὶ τῆς τῶν ἁ-
μαρτανόντων κατὰ μέρος ἐπιτιμήσεως· προ-
τελείων τε καὶ τελειώσεως, καὶ ὅσα τῆς ἡμε-
τέρας σαφῶς ἔστιν βύτα ξίασ· ἔτι δὲ κατα-
γώγια πήξασθαι καὶ ξενῶναι· ἀγυβυτήρια τε
καὶ παρθενῶνας· καὶ φρονιστήρια· καὶ πάν-
εἰς ἓν ὃς δεομένας φιλανθρωπίαν, τήν τε ἄλ-
λην ὁπόσην καὶ πάν σὺ τοῖς ἐπισολιμαίοις σω-
θήμασιν, οἷς ἡμεῖς ὀξ ἔθνος εἰς ἔθνος, χρὴν χρή-
ζοντας παρασώζομεν, ἃ δὴ καὶ μάλιστα τῆ
ἡμετέρων εἶχε θαυμάσας· ταῦτα διανοεῖτο
μὲν, ὁ καινὸς δογμαλιστής τε καὶ σοφιστής· μὴ ἐ-
πιτελῆ δὲ γενέσθαι, μὴ δὲ εἰς ὄρτον ἀχθῆναι
τῶν ἀνδρὸς πάν ἐγχείρησιν, ἐκ οἷδ' ἔτε ἡμῖν
κέρδος, τοῖς ἐκείνου καὶ τῶν ἐκείνου θαῦμον ἀ-
πελλαγμένοις, εἴτε τῷ προελθόντι μέχρι τῆ
ὀνειρώξεως· ἐδείχθη γὰρ αὖ τίνα μὲν ἀνθρώπων
κινήματα, ἵνα ὁ πιθήκων μιμήματα· ἐπεὶ
καὶ οὗτοι μιμεῖσθαι μὲν λέγονται, τῶν αὐ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θρωπίνων τινὰ δελεασμάτων, καὶ κατὰ τέχνας προ
νοήσεμελέων, τοὺς θεὸς μὲν τοι καὶ ἀλίσκοντας
μὴ δυναμένης ὑβίκεσθαι τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ,
τῆς μιμήσεως· οὐ γὰρ μᾶλλον ἴσως θεσσα
λονικὴ, καὶ γυνὴ λακεδαιμονία, καὶ ἄνδρες
οἱ τῆς ἀρετοῦσης πίνοντες, ὅν δὴ λέγω σικε
λιώτας, ὡς ὁ τοῦδε αὐτῶν χρησμὸς, ἢ ἔκκει
νον τῶν ὁμογενῶν ἔφυσιν, ἢ χρισιανοῖς τὰ τοι
αὐτα ἔθη τε καὶ νομοθετήματα τῶν πρε
πωδεστάτων ὄδε, καὶ οἷα ὑπ' οὐδενὸς ἀν ἄλλα
ζηλωθέντα τῶν ἡμῖν ἔστεσθαι βουλομένων.
ἐπεὶδὴ μὴ ἀνθρωπίνοις ἐπινοίαις μᾶλλον, ἢ
θείᾳ δυνάμει καὶ χρόνῳ βεβαιότητι τὰ τοιαῦ
τα νενίκηκεν· ἀλλὰ ὁ δὴ καὶ Ἰ θαυμασίαν αὐ
τῶν ταύτην ἀπάτελασιν ἢ μετάτελασιν ὡς ἐν
σκιαῖς θεωρῆσαι καὶ καταμαθεῖν, οἷς μὴ αὐ, ὁ
τῆς διδασκαλίας ὦ χρόνος αὐτοῖς· τί δὲ δ'
πράσσουσιν σωκελβύσιοι· ἵν' ὁ φησι τελάτων
τοῦδε τῆς ἀλόγου πόλεως, ἴδωμεν κινδυνεύω
αὐτῶν πλὴν ἐπίνοιαν· εἰς δύο γὰρ ταῦτα διῃρη
μένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέ
γω καὶ πρᾶξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτόρας οὔ
σης, δυσεκμαρτου δὲ, τῆς δὲ, ταπεινοτόρας,
χρησιμωτόρας δὲ, ἡμῖν μὲν ἀμφότορα δὲ
ἀλλήλων δεόμεθα· καὶ γὰρ θεωρίαν σωέκ
δημον πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ποιούμεθα· καὶ πρᾶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξιν θεωρίας ἐπιβάσιν· οὐ δὲ γὰρ οἷόν τε εἶναι
σοφίας μετέχειν, μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας.
Τοῖς δὲ, οὐκ οἶδα ὁ πότερον δόξει γελοιότε-
ρόν τε καὶ ἀθανεστέρον, οὐκ ἔχοισιν ἐκ θείας
ἐπιπνοίας τὸ δωρεᾶς τοῦ σωματος· ὥς περ
τῶν ῥιζῶν, αἳ καθ' ὕδατος ὀχοῦνται, πῆξιν
οὐκ ἔχουσαι· μὴ δὴ βάλωμεν εἰς πλὴν μανία
ίαν αὐτῶν· ἵν' ὀλίγα καὶ αὐτοὶ παίζουσιν
αὐτοῖς μὴ μυθολογοῦσιν, ὡς πρὸ οὐ πολλοῖς
πῶν δραμάτων, συμπαίξωμεν· καὶ προσεν
θεὶν, τῷ χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίου
σι σὺν δακρύειν, τ' καὶ κληραίνουσι συλλήρειν
ἀνέχεσθαι· καὶ γέλωτα οὐ δακρύοις πρὸ πάν
γνώσκουσιν· ἔστω τ' θέατρον δὺ πρεπὲς· ἢ ὄκ οἶ
δ' ὅτι καὶ καλεῖν τὸν οἶκον αὐτῶν κελδύσου
σιν· οἱ κήρυκες βοάτωσαν· ὁ λαὸς σωίτω·
πλὴν προεδρίαν ἐχέτωσαν· εἴτε οἱ πολιᾶ καὶ
χρόνῳ καὶ τῷ τῆς πολιτείας ὀβελεγμένῳ
προέχοντες, εἴτε οἱ γένει καὶ δόξῃ περίβλε
πτοι, μὴ σοφίᾳ τῇ καθ' ὅλω πολεκομένῃ μὴ πολεῖν
ἐθύσῃ τὸ πρὸ πνὸν τῆς ἀληθοῦς δύσεβείας·
ὅδε γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ποιησόμεθα· Τί ποιήσου
σι τὰ ἑξῆς· αὐτὸ τὸν ἑαυτῶν προέδρους γρα
φάτωσαν· ἀλουργὶς αὐτοὺς κοσμήσει μὴ τα
νία· καὶ στεφάνων ἄνθος καὶ κάλλος· ἐπειδὴ
πολλαχοῦ τὸ σεμνὸν ἔγνων αὐτοῖς πωδαζό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μενον· καὶ ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ἰδιώτου· ὡς τὴν μὴ κοινοῦ καὶ πεζοῦ, ὁ δὲ ὑπερφρόνητον ἔχον-τος· οὗ δὲ, ἀνδρόγυνον καὶ δυσείκτου, τὸ ἀξιόπιστον· ἢ κἂν ταῦθα μέχρις ἡμῶν κατα-βήσονται· μὴ ὁ αὐ τοῖς χάμασιν ὑψηλὸν μᾶλ-λον ἢ ὁ αὐ ὦ δόξω, πρέπειν αὐτοῖς ὡς πρὸ ἡμεῖς νομίζοντες· ἡμῖν γὰρ τὸ μὲν φαινομέ-νον καὶ γραφομένου, βραχὺς ὁ λόγος· ἡ πολέων δὲ πραγματεία πόθεν ἐν ἐκτὸς ἀνθρώπου, καὶ μεθέλκει τὸν θεατὴν ἐνδὸν τὸ νοούμενον, ὃ καὶ μᾶλλον τοὺς πολλὰς ἐκπαιδεύομεν· ταῦτα μὴ δὴ ταύτην· τί δὲ δ' αὐτοῦθεν· παρέξεις αὐ τοῖς ἀνδρόφιτας δηλαδὴ θεοφόρων λόγων, ὡς ἀν αὐτοὶ φάικτε· καὶ βίβλους ἀπελίξας θεολογικάς τε καὶ ἠθικάς· ἴναδ' ταύτας εἰπέ μοι· καὶ τίνων· καλὸν προσάδεσθαι πλὴν ἱσόλου θεογονίαν αὐτοῖς, καὶ τὸν ἐκεῖ πολέ-μους καὶ κλόνους, τοὺς τιτᾶνας τοὺς γίγαν-τας· μετὰ τῶν φοβερῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων· κόπος· βειαρέως· γύγης· ἐκέ-λαδος· οἱ δρακοντόποδες ὑμῶν· οἱ κεραυνο-φόροι θεοί· αἱ τούτοις ἐπαφιέμεναι νῆσοι· βέλη τὸ ὁμοῦ καὶ τάφοι βοῖς ἀπαντήσασι· τὰ πικρὰ τούτων γενήματα καὶ προβλή-ματα· ὕδραι· χίμαιραι· κέρβεροι· γοργόνες· φιλοπμία πανὸς κακοῦ· ταῦτα ἔστω τῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἠσπάζου καλῶν, ταῖς ἀκοαῖς προπιθέμενα.
ὀρφοῖς παείτω μετὰ τῆς μεθαράσ καὶ τῆς
πάντα ἑλκούσης ὠδῆς· ἐπιβρεμέτω δὴ τὰ
μεγάλα καὶ ἐνθουσιῶντα τῆς θεολογίας ῥήματα καὶ νοήματα· ζεῦ κύδιστε μέγιστε θεῶν εἰλυμένε κόσμος· ὅσον τὸ μηλεῖν ὅσον τὸ ἴωων· ὅσον τὸ ἡμιόνων· ἵν' οὐ πεῦθεν δίμαι δαχθῇ τὸ ζωγόνον τοῦ θεοῦ καὶ φοβρέσβιον· οὐ γὰρ ἄλλως οἷόν τε ἰῶ, καὶ μηδὲ τῆς ἄλλης φειδέσθαι μεγαλητοείας· ὡς ἐποῦσα θεὰ, δεινοὺς αὐτοῦ ρατο μηρούς· ἵνα τελέσῃ τὸν ὀρασάς· ἃ καὶ νῦν ἔτι τελεῖ τοῖς χήμασιν· ἐνδὴ πᾶσιν ὁ φάνης τὸ κοὐδὲν ἐκκαπαῖος· κὴ ὁ πάντας κατα πίνων τοὺς ἄλλους· εἶτ' ἀναδιδοὺς θεούς, ἵνα γένηται πατὴρ, ἀνδρῶν τε θεῶν τε· ταῦτα ἐπεισκυκλείσθω τοῖς θαυμασοῖς τῆς θεολο γίας ἀκροαταῖς· εἶτ' ἐπινοείσθω τοῦτοις ἄλλη γορήματα καὶ πράτύματα· καὶ τῶν προ κεμένων ἐκ πίπτων ὁ λόγος, εἰς βαράθρα χω ρείτω, καὶ κρημνοὺς θεωρείσθω οὐκ ἐξεύσης τὸ σάσιμον· ὄμηρον δὲ, τοῦ θήσεις· τὸν μέγαν τῶν θεῶν τοῦ κωμῳδιογράφον· εἶτ' οἶμαι τραγῳδοποιόν· ἀμφότερα δ' ὑρήσεις σὺ τοῖς θαυ μασίοις αὐτοῦ ποιήμασι· τὰ μὲν, συμφορᾶς, τὰ δὲ γέλωτος ἄξια· κὴ γ' ὄντως οὐ μικρᾶς, τῆς φονπίδος ἐκεῖνο ἰδεῖν· πῶς μὲν ὠκεανὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τηθυΐ καταλλαγήσεται δίκαιος, πονηκῶς κοσμουμένης. ἐπειδὴ κίνδυνος τῷ παντὶ, χρόνον τινὰ σωφρονούντων αὐτῶν, εἰτ' οὖν τὴν ξηραὶ φύσιν καὶ τὴν ὑγρὰν καταλλάττεσθαι δέοι μὴ τῷ πολεμουσῷ τὸ ἐτόδον τὸ πᾶν συνῴδῃ, εἰ τί τι ἄλλο τοιοῦτον ἐπινοεῖς ἀτοπώτόδον. τίς δὲ ἡ θαυμασία μίξις τὸ νεφελωγωρέτου, καὶ τῆς σεμνῆς ἥρας. ἰδοὺ καὶ ἀχημονεῖν αὐτὸν ἀναπειθῆ μεσούσης ἡμέρας. καὶν οἱ ποιητὰ, μὴ δὲ τῶν μέζων αὐτὸν κολακεύωσι. λοιὰ τοῦ χρωνιώτες δρόσιστα. καὶ κρόκον ἀναφύοντες ἐκ τῆς γῆς καὶ ὑάκινθον. πόθεν ταῦτα. καὶ τίς τούτων ὁ λόγος. πῶς ἡ αὐτὴ καθ' ὑμᾶς ἥρα τὸ μεγάλου διὸς ἀδελφὴ καὶ ὁ μόζυγος, νῦν μὲν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλαις κρεμαμένη, καὶ σιδηροῖς ἄκμοσι καθελκομένη, καὶ χρυσαῖς τιμωμένη χειροπέδαις, ἡ λευκώλενός τε καὶ ῥοδοδάκτυλος, ὡς μὴ δὲ τοῖς παραιτεῖσθαι βουλομένοις τῶν θεῶν ἀκίνδυνον εἶναι τὴν φιλανθρωπίαν. νῦν ἡ ὅλον τὸν τῶν δρώντων κεῖσθαι ἐφ' ἑαυτῆς ἕλκουσα, διὰ τῶν πρὸς τὸν διὰ καλλωτισμάτων, ὡς καὶ πάντας ὁμολογεῖσθαι αὐτῷ τοὺς ἐπὶ πάθεσι δρῶντας, ἑνὸς τούτου παραπολυλειπομένους. τίς δὲ ὁ φόβος μὴ τῶν θεῶν κινουμένων τὸ τῆς λακαίνης μοιχάδος, καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὐρανὸν σαλπίζοντος, ἀναῤῥαγῆ μὴ γῆς ἔορα· μεθαρμοσθῆ δὲ θάλασσα· δημοσιευθῆ δὲ ἅδου βασίλεια· καὶ εἰς τοὐμφανὲς ἔλθῃ τὰ τῷ μακρῷ χρόνῳ κεκαλυμμένα· τίς δὲ, ἡ τῶν κυκνείων ὀφρύων ἐπίνευσις· καὶ ἡ τῶν ἀμβροσίων ἰχῶν συγκίνησις, ὅλον ὅλυμπον καταστείουσα· τίς δὲ ὁ πίρωσκόμενος ἀῆς· ἢ χαλκῶν κεράμῳ κατακλειόμενος, ὁ τῆς χρυσῆς ἀφοδίτης ἀφυὴς ὀρασὴς μοι χὸς ἀπεσίσκεπτος· καὶ τῷ ἀμφιγυήεντι κρατούμενος· καὶ θέαρον τῶν θεῶν ἐφ' ἑαυτῷ συλλέπων ἀχμουῆν· καὶ μικροῖς χρήμασιν ἀφιέμενος· ταῦτα πάντα καὶ τὰ λέω· τούτων οὕτω σφῶς καὶ ἀλυσῤῥόπως συγκείμενα, καὶ παντάπασιν ἔξω τῶν νενομισμένων, τίς οὔπως ἡμῖν ὑψηλός τε καὶ μέγας, καὶ ὄντως δι' μῆτιν ἀτάλαντος, ὡς εἰς ὀυπρεπὴς ἀναγεῖν λόγοις θεωρείασ· ἀνδρνεφοῦς, καὶ ἀνδρ τὰ ἡμέτερα μέτρα τῆς καταλήψεως· καί τοι ταῦτα εἰ μὲν ἀληθῆ, μή τ' αἰσχυνέσθωσαν, καὶ φιλοτιμείσθωσαν· ἢ ὅ τι μὴ αἰσχρὰ, πειθέσθωσαν· καὶ τί δεῖ καταφεύγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν μῦθον, ὡς τῆς δυσμισσίας συγκάλυμμα· οὐ γὰρ θαῤῥοῦντων, ἀλλ' ἀνδρχωρούντων ἐστὶν ὁ μῦθος· εἰ δὲ ψευδῆ, πρῶτον μὴ ἐπιδεικνύσθωσαν ἡμῖν τοὺς γυμνοὺς θεολόγους· ἵν' ἡ πρὸς ἐ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κείνους ἡμῶν ὁ λόγος. ἐπειτα λεγόμενοι πῶς οὐκ οἶδας, οἷς ὡς μυθικοῖς ἀναχύνοντες, τοῦτοις ὡς ἰαχροῖς καλλωπίζεαθε. νῦ δ' τοὺς πολλοὺς λανθάνει δυνατὸν ὦν, οὐ γὰρ πάντων ἡ παίδευσις, ταῦτα δὴ μοσιδύει ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν εἰ πλάσματά τε καὶ σχήματα. καὶ ὁ ἀφνόπατον, μεθ' ὅσης τῆς εἰς χρήματα ζηλίας, εἴτε ναοῖς καὶ βωμοῖς καὶ ἱδρύμασι, καὶ ἀναθήμασι. νῦ θυσίαις ὁλυπαλαῖ τοις. καὶ ἀζημίως οὐν δυσεβεῖν, ἀσεβεῖν αἱρεῖσθαι μετὰ ζημίας. εἰ δὲ ταῦτα μὴν ποιητῶν εἶναι φασοῖ πλάσματα καὶ ληρήματα, δύο τούτοις προσχωμένων εἰς ὁ τόρπνον τῆς ποιήσεως, μέτρῳ καὶ μύθῳ, καὶ οἱ καταγλυκαινόντων τούτοις πῶ ἀκοῶ, αὐτοῖς δὲ ἀπόρρητότερον εἶναι καὶ βαθύτερον ὁν ἀποκείμενον τούτοις νοῦν, καὶ διαβατὸν ὀλίγοις τῶν σοφωτέρων, σκοπεῖτε τε ὡς ἀπλῶς καὶ δικαίως τοῦ τούτων ἐγὼ διαλέξομαι. πρῶτον μὴ, πῶς ἐπαινοῦσι θεοὺς ὧν σέβουσιν ὑβριστάς. καὶ μικροῦ τῶν ἰσθέων ἀξιοῦσι τιμῶν. οἷς ὁ μὴ δοῦναι δίκιω τῆς ἀσεβείας, κέρδος αὐτάρκες ἦν. εἰ γὰρ τοῖς εἰς εἷα θεὸν αὐτῶν καὶ ἰδία καὶ μικρᾷ βλασφημήσασι θανάτος ἡ ζημία παρὰ τῶν νόμων, τί πάθοιν ἔδει τοὺς πα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σιν ὁμοῦ καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τοῖς αἰσχίστοις ἐν-
παρεισάντας πολὺ ποίησιν, καὶ μακρῷ χρόνῳ πα-
ρεδόντας πολὺ κωμῳδίαν. ἔπειτα καὶ τὸν τῆς
λογίζεσθαι ἄξιον. εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν κατ' ἐ-
πίκρυψιν λόγοι τινὲς ἐκ ἀρνήσομαι. ἀλλὰ
τίς ὁ τρόπος αὐτῶν τῆς διαφθόρας, καὶ τίς ἡ
δύναμις; οὔτε τὸ φαινόμενον ἀπρεπὲς, καὶ
τὸ κρυπτόμενον θαυμάσιον, καὶ ὑπέρλαμ-
πον τοῖς εἰς τὸ βάθος εἰσαγομένοις. καὶ ὡς
πυρί τι σῶμα καλὸν καὶ ἀπρόσιτον, οὐ φαύ-
λη τῇ ἐωθῇ τοῦ καλύπτεται. δεῖ γὰρ ὡς
γοῦν ἔμοιγε δοκεῖ, τῶν θείων μηδὲ τὰς ἀναλήψεις
καὶ τὰς ἐμφάσεις ἀπρεπεῖς καὶ ἀναξίας τῶν δη-
λουμένων, μὴ δὲ οἷαις αὖ καὶ ἄνθρωποι λεγομέ-
ναις τοῦ αὐτῶν δυχωραίνοιεν. ἀλλ' ἢ τὰ κάλ-
λιστον πάντως ἔχειν, ἢ μὴ τὸ ἄριστον. ἵνα τὸ
μὲν τοὺς σοφωτάτους ἀφραίνῃ, τὸ δὲ μὴ βλά-
πῃ τοὺς πλείονας. τὸ μὲν δὴ, οὔτε τὸ νοούμε-
νον ἀξιόπιστον, καὶ τὸ προβεβλημένον ὀλέθρι-
ον. καὶ τίς ἡ σύνεσις δι' βορβόρου πρὸς πό-
λιν ἄγειν, ἢ δι' προβόλων τε καὶ ὑφάλων,
εἰς ὅρμον ἐπείγεσθαι. τί γὰρ ἐκ τούτου συμ-
βήσεται. καὶ τί τῶν λόγων τὸ πρᾶγμα. οὐ μὴ
λυπήσεις, καὶ ἀλληθρήσεις τὰς σὰς ἀτυχί-
ας ἢ φαντασίας, ὁ δὲ πεισόμενος οὐκ ἔσται.
τὸ γὰρ ὁρώμενον, τοιθαυμάτορ. οὔτε οὔω ἢ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀκροατὴν ὤνησας, καὶ ἐν θεατὴν ἀπόλεσας
μὲν τὸ φαινομένου γελώμενον· ἀλλ' ὁ μὲν θεω
ρητικὸς τόπος αὐτοῖς, οἷος, καὶ οὕτω
πόρρω τῶν ἐπιθέσεων, ὡς πάντα πρότε
ρον εἶναι συμβαλεῖν ἀλλήλοις, καὶ εἰς εὐ ἀ
γωνίαν τὰ μακρῶ κεχωρισμένα, ἢ ταῦτα
συνθεῖναι καὶ συναρμόσαι, καὶ τὸ αὐτὸ ἀν
δρὸς εἶναι φῆσαι, τὰ μυθολογήματα λέ
γω καὶ τὰ σκέμματα· τί δ' ἂν εἴποις περὶ
τοῦ ἠθικοῦ μέρους αὐτῶν, πόθεν καὶ ἐκ τίνων
ὁρμώμενοι, καὶ τίσι χρώμενοι λόγοις πλάτ
τειν αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν δυνήσονται· καὶ πλέ
ον ποιεῖν ἀξίους τῆς παραινέσεσιν· ἀρ' ἴσον
ὁμόνοια, καὶ τὸ συμφρονεῖν ἀλλήλοις πόλεις
καὶ δήμους καὶ οἰκίας καὶ τοὺς καθ' ἕκα
στον, νόμῳ καὶ τάξει φύσεως ἑπομένους· ἢ πάν
τα διελέτο καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν ἐκ
κόσμον εἶναι ἐκ πλειόνων πεποίηκε· τίσι δὲ
διδάσκουσιν ἐπιθέμασιν· ἆρα τοὺς πολε
μοῦς λέγοντες τῶν θεῶν, καὶ τὰς στάσεις καὶ
τὰς ἐπανιστάσεις· καὶ τῶν κακῶν τὸ πλῆ
θος ὧν αὐτοί τε ἔχουσι καὶ ἀλλήλοις παρέ
χουσιν, διὰ τὸ καὶ δημοσίᾳ, ὧν μικροῦ πᾶ
σα πεπλήρωται συγγραφῆς καὶ ποίησις;
θαῦμον μὲν γὰρ ἐξ ἐρωτικῶν μαχῶν, καὶ
παρατάξεις αὐτὸ σοφῶν, ἢ τοὐναντίον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μετείους καὶ σώφρονας αὐτὸ θρασύων καὶ ἀ
παιδεύτ, οἷς οἰκτοῖς αὐ δρῶσαν το πα
ραδείγμασιν. οὗς γὰ καὶ δίχα τῶν εἰς τὸ χεί
ρον ἐλκόντων, χαλεπὸν μετασῆσαι καὶ σῶσ,
καὶ πρὸς πὸ κρείττω μεῖναι μοῖραν ἀφ'
τῆς χείρονος, τούτοὺ ἵς αὐ πείσειεν ἡμῶς
εἶναι καὶ καθεκτοὺς, θεοῖς χωμένους ὁ δη
τοῖς τῶν παθῶν καὶ προσάτας. οἶθα τὸ κα
κὸν εἶναι, καὶ ἵμερον, ὡς θεῶν τινα προϊσά
μενον. οὗ τὸ πάθος ὄστὶ, βωμοῖς τε καὶ θυ
σίαις τιμώμενον. καὶ παρρησίαν ἐλκφὸς νό
μον. ὅστε γὰρ τὸ δεινότατον, ὅτι ἃ τοῖς
νόμοις κολάζεται, ταῦτα ὡς θεῖα σέβεται.
τοσαύτη ἵς ὑμῖν τῆς ἀδικίας ἡ πολυόπα
λοῦτρον αὐτοῖς προσκείσθω, γονέων αἰδὼς
καὶ τιμή. καὶ δ' πὸ πρώτην αἰτίαν τ εἶναι
σέβειν μετὰ πὸ πρώτην. ὅστε καὶ λόγος εἰ
σηγείσθω, καὶ θεολογία πειθέτω. πῶς δὲ, ὁ
πείσει κρόνος οὐρανὸν ἐκ τομῶν, ἵν' ἄγονος ἢ
θεῶν, καὶ δῶ κύμασιν ἀποτελέσαι θεὸν,
ἀφρῶ γλύνημα. καὶ κρόνῳ ζῶς ἐπανισάμενος.
καὶ τὸ μίμησιν τὸ παρὸς ὁ γλυκὺς λίθος.
καὶ πικρὸς τυραννοκτόνος. εἰ τό τι ἄλλο τοι
οὗτον αὐτοῖς, εἰς τιμὼ τῶν γλυνναμένων
αἱ βίβλοι φόρουσι. τεῖτον αὐτοῖς ἔστω χρη
μάτων ἀποδοφία. καὶ τὸ μὴ παντα χθέλω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κρδαίνφν. μὴ δὲ τῷ δυσυχεῖν ἀῤῥαβῶνα, τὸ
κακῶς κτᾶσθαι, λαμβάνφν. πῶς οὖν ὁ κρ-
δῶος αὐτοῖς σε θήσεται. καὶ τὸ σακέλλιον
προβλιθήσεται. κὴ ἡ κλεπτικὴ δυνάμις τ᾽ θε-
οῦ τιμιθήσεται. κὴ ἀ᾽ αὐθ᾽ θε χαλκοῦ, φοῖβον
μὴ μαντεύεσθαι, μὴ δὲ εἶναί ἓ τῷ ὀβολοῦ
τιμιώτερον. ταῦτα γὰρ αὐτῶν τὰ σεμνὰ
καὶ σεβάσμια. τί ἓ ἓ. σωφροσύνφ διδασκε-
τωσαν. ἐγκράτειαν εἰσηγείσθωσαν. καὶ ὁ πεί-
θων ἐπὶ ὑς, πάντα γινόμενος διὰ τὰς γυναῖ-
κας ὁ ζεὺς, καὶ φρυξὶ μεῤακίσκοις ἀεᾶ ἐ-
ρασὴς ὁ φίλτατος. ἵν᾽ ὡς ἥδιστα συμποσιάζοι
σι οἱ θεοί, τοῖς διὸς οἰνοχόουσι παιδικοῖς.
καὶ ταῖς πεντήκοντα θεσίᾳ θυγατράσιν εἰκα-
θεύδων ἡρακλῆς, οὐ μιᾷ νυκτὶ ὁ τειέσιε-
ρος. καὶ τεσσαρακόσιον ἆθλον ὑπὲρ ἐπιτε-
λέσας, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τοῖς ἄλλοις γε᾽ σωα-
ειθμοῦ μεῖον. ἐπικοπέτω τὸν θυμὸν ἀῆς.
μέθην, διόνυσος. μισοξενίαν ἀρτεμις. ἀπό-
τὴν ὀλοξίας αὐτῶν χρησμολόγος. γέλωτος
ἀμετείαν, ὁ κρονιδὴς χωλεύων θεὸς τῶν θεῶν
λυπουμένων, καὶ ἀραιαῖς ταῖς κνήμαις ἐπιῤ
ῥωννύμενος. γαστριμαργίαν ὁ ζεὺς ἐῶν δαῦτα
λιπαραῦ δέχων μετ᾽ ἀμύμονας αἰθοπῆας,
ζῶν τοῖς λοιποῖς δαίμοσιν. ὁ βουθοίνας, τὸν
γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βοῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λαφύξασ· καὶ πάντας τοῖς κινήσεσι καὶ τοῖς λοι
βαῖς ἐπιφέροντες· καί τοι πῶς ταῦτα τῶν
ἡμετέρων ἐγκυῶν, οἷς ὄρος μὲν φιλίας αὐτὸς
ἔνασσος· καὶ τὸ αὐτὸ βουλεύεσθαι τοῖς ἀλη
σίον ἀ καὶ σφίσιν αὐτοῖς· ἔγκλημα δὲ οὐ μό
νον τὸ γενέσθαι κακὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ μελλήσαι
μικροῦ καὶ τῆς ὁρμῆς κολαζομένης ὡς πρά
ξεως· οἷς σωφρονεῖν μὴ ἔτι σπουδάζεται,
ὡς τε καὶ ὀφθαλμὸς ἀνασέλλεται· χεὶρ ὑφο
νικὴ τοσοῦτον πόρρωθεν ἔργεται, ὡς τε καὶ
θυμὸς σωφρονίζεται· ἐπόρκιον δὲ χωρῆσαι
ἢ ὀμόσαι οὕτω δεινὸν καὶ ὑπόρρησον,
ὡς τε καὶ τὸν ὅρκον μόνοις ἡμῖν τυγχάνειν
ἀπωμοσμένον· χρήματα δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς, ἀ δ' ἐ
γένετο· πολλοῖς δὲ, δεῖ τὰ αὐτὰ ἢ δέως πλείω
καὶ μόνον, ἵνα πλεόνων ἐπιδίδωσι· τὸ μη
δὲν ἔχειν αὐτὶ πενιᾶς πλούτου φιλοσοφοῦν
τες· γαστέρα δὲ τοῖς πολλοῖς ἀπορρίψαντες ὡς
πικρὰν δὲ ποιοῦσαν καὶ ἀπόπτυστον, καὶ πάν
των κακῶν μητέρα, οὐ μέγα φύσει ὄλεθρον μὴ δὲ
σάρκες εἶναι βιάζονται· τῷ ἀθανάτῳ τὸ
θνητὸν ἀναλίσκοντες· καὶ νόμος εἷς αὐτοῖς
ἀρετῆς, τὸ μὴ δὲ τῶν μικρῶν ἡττᾶσθαι καὶ
πᾶσι παρορωμένων· τὸ δ' κεφάλλιστον, ὅτι τῶν
ἄλλων τὰ τέλη τιμωρεμένων κατὰ θυσνό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μοῦ, ἡμεῖς καὶ τὰς ἀρχὰς κολάζομεν ὡς πόρ' τι ῥᾴθυμα ἀνιαρὸν καὶ δυσκάθεκτον πόρρωθεν ἀπαστέλλοντες· ἀῦ δὲ, καὶ παρὰ τίσιν ἀνθρώπων εἰπέ μοι, ὁ λοιδορούμενούς θύφιμεῖν· βλασφημουμένους παρακαλεῖν· ὡς ὁ τῆς κακηγορίας βλαπτούσης μᾶλλον, ἢ τ' ἀληθεῖ αὐ· διωκομένους ἀνεχωρεῖν· γυμνουμένους προσαναπενδύεαθ· καταρωμένους ὑπόρευχεαθαι τῶν ἀρωμένων· σὺν λόγῳ χρηστότη τε νικῶν θρασύτητα· καὶ βελτίους ἀριεῖν τοὺς ἀδικηκότας· οἷς καρτέρει πάσχοντες· καὶ τοιαῦτ' εἰ καὶ κάμνοιμεν κολάζῃν αὐτοῖς ταῖς τῆς ἀλάσματος παραινέσεσι, πῦ τὸ φθάσαι πρὸς τὰ μέτρα τῆς ἡμετέρας αἱρεσεῖς καὶ παιδεύσεως· οἷς καὶ ὁ μὴ προσβαίνειν ᾧ καλῷ, μηδὲ νέους αὐτὶ παλαιῶν ἀεὶ γίνεαθ, ἀλλ' ἀν ταῦτα μένῃν, καὶ κακία δοκεῖ, ἐξόμβων ὁ πάθος, πολυφρεχόντων, ὁ προϊόντ· καὶ τάσιμον κινεμένων, ἵν' ὅπως εἴπω τῆ βίᾳ τ' μάστιγος· καὶ δεῖ τὸ μὲν, ἢ μὴν ἡξιωύαθαι τῶν καλῶν· τῆ δὲ ἐχεαθαι· τῆ δὲ, ἐφίεαθαι, μέχρι τοῦ τέλους καὶ τ' θεώσεως, ἐφ' ἣ γεγόνα μεν, καὶ πρὸς ἣν ἐπειγόμεθα, οἷγε διαβαίνοι τὴν διάνοιαν, καὶ τε τῆς τῆ θεοῦ μεγαλονοίας ἐλπίζοντες ἄξιοι.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΤΗΛΙΤΕΥΤΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Υ΄τος μὲν δὴ τῶν ἐμῶν λόγων ὁ
ὁ πρῶτος ἄεθλος ἐκτετέλεσται, μὴ
διώυσαι· καὶ γὰρ ἐπεδειξάμην
ἱκανῶς πῶ τὸ ἀνδρὸς κακοήθειαν, εἰ οἷς ἐ/
δρασέ τε κἀθ᾽ ἡμῶν καὶ οἷς ἐμελλεν· ἀείπ τ᾽
παρόντων ἐπινοῶν βαρύτερον· νῦν αὖτε
σκοπὸν ἄλλον ὃν οὐκ οἶδ᾽ εἴ τις βέβληκεν, ἥδη
τὸ λόγου προσκόσμεθα· θεῶ τε ἱδρώτερον·
καὶ ἡμῖν ἡδίω καὶ τοῖς ἐπεται χρησιμώτε/
ρον· τοῖς ἐρημικοῖς προσθεῖναι τὰ δίκαια τ᾽ θε
οῦ σαθμία, καὶ οἷς ἀντιπαλαντεύεται πο/
νηρία· τοῖς μὲν, αὐτόθεν ἀπαντῶσα, τοῖς δὲ,
καὶ μικρὸν ὑστέρου, ὅπως αὐ δίμαι τῷ τε/
χνίῃ λόγῳ δοκῶ καὶ τα μία τῶν ἡμετέρων·
ὃς οἶδε συμφορὰν μὴ ἐπικόπτειν ἐλέῳ· θράσος
δὲ, ἀτιμία σωφρονίζειν καὶ μάστιξιν, οἷς αὐ
τὸς ἐπίσταται μέτροις παιδεύσεως· νόθους μὴ
δὴ τ᾽ δύσεβῶν εἰ δίκους, καὶ ῥήξεις οὐκ ἀφα/
νεῖς, μὴ πολυτόπους ἄλλας τολμηρὰς καὶ μάστι
γας οἷς τολμήσοι παρατολμήσειας· μὴ θανά
τοῦ οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦ οὐ κατὰ τὸ εἰωθὸς χωρήσαντας· μὴ τοῖς
εὐαὐτοῖς θεῖς δίνοῖς ὀξαγορεύσεις, καὶ ἀνο-
νήτου μεταμελείαν, τάς τε δι' ὀνειράτων κ
παιδεύσεις, μὴ τὰ κατὰ ὕπαρ φάντασματα,
τίς ἂν ἀξίως ἐκδιηγήσειεν· ὅσα τε κατὰ τὴν
θεῖας οἴκους παρανομήσασιν, καὶ τὰς ἱε-
ρὰς τραπέζας ὑβρεβείασιν, καὶ τοὺς μυστι-
κὰς κρατῆρας μανείσιν, καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν
ἀνέδην ἐμφορήσεσι, καὶ τὰ λαπάντα ὅσα
τε τολμήσασι, καὶ ἐανιδυσαμένοις αὐτοῖς ἀπήν-
τησε, τῆς τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν τοιούτων ὀργῆς
ἐναργῆ καὶ φανερὰ γνωρίσματα· ταῦτα
μὲν οὖν ἐκὼν παραβήσομαι· οὐκ ἀπιστῶν
τοῖς ὁρωμένοις, καὶ λεγομένοις, οὐ δὲ αὐθαιρέ-
τῳ ἔνι φορᾷ· καὶ σωτυχίᾳ δι' ἃς τὰ συμ-
βαίνοντα, κατὰ τὰς εἰκὴ τὰ τοιαῦτα πάσχο-
λαμβάνοντας· ἀλλ' ἵνα μὴ τοῦδε τὰ μικρὰ
δι' ἀξιόλογον δόξω, παρεὶς τάμείζω μὴ ὀνομάσω τε
ρα· δι' ὃν πόλεβόκτον πᾶσι θαῦμα καὶ ὀξὺ τοῖς
ἀθέοις αὐτοῖς ἀπιστούμενον, λέξων ὃ ἔθαυμα-
ἐμεσίνθο κατὰ ἡμῶν ἀεὶ τὸν πλέον ὡς πῦρ κύ-
μασιν ἐπεγείρων κύματα, ὁ κατὰ ἑαυτὸν πρὸ-
τον μανεὶς, καὶ πατήσας τὰ ἅγια· μὴ τὸ πνεῦ-
μα τῆς χάριτος σὺν βείσας ἱδροβοὰν ἐπεῖν
οἰκεῖόν τόδον, καὶ ἀχαάβ' ἦν ἰσραηλίτην τοὺς
παρανομωτάτους, καὶ φαραὼ τὸν αἰγύπτιον·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἢ ναυσιφθονόσορ τὸν ἀστύρειον. ἢ τὰ πάντα συνελόντες, εἴα καὶ τὸν αὐτὸν ὀνομάσομεν. ἐπεὶ καὶ τοῖς πάντων κακίας εἰς ἑαυτὸν συλλεξάμενος φαίνεται. Ἰδροβόαμ τὴν ἀποστασίαν. ἀχαὰβ τὴν μιαιφονίαν. φαραὼ τὴν σκληρότητα. ναβουχοδονόσορ τὴν ἰδροσυλίαν, πάντ' ὀμοῦ τὰ κ' ἀσέβειαν. ἐπεὶ δὴ πάντα διεξελθὼν τἄλλα, καὶ πᾶν εἶδος τῆς κατ' ἡμῶν τυραννίδος, ὡς μικρόν τι καὶ ἀγενὲς ἀλιμάσας, οὐ γὰρ ἐγκύρω ποιεῖ μοι τὸν φύσει ἐκείνης εἰς κακῶν βύρεσιν καὶ ἐπίνοιαν, τέλος ἐπαφῆκε καὶ τοῖς ἰουδαίοις φῦλον ἡμῖν, τὴν παλαιὰν τῶν αὐτῶν κουφότητα, καὶ τὸ κατ' ἡμῶν ἀνωθεν ὑφαμυχόμενον εἰς αὐτοῖς μεῖζον ὠμῶν ὀρτὸν λαβὼν τὴν τελχάσματος ἐπιθέλγων τὰ δὴ θεν ἐκ τῆς παρ' αὐτοῖς βίβλων καὶ ἀφορῆτων, ὡς ναῦ αὐτοῖς ἀποκείμενον εἰς κατελθεῖν εἰς τὴν ἑαυτῶν. καὶ τὸν νεὼν ἀνοικοδόμασθαι. καὶ τῶν πατρίων δὲ κράτος ἀνανεώσασθαι. καὶ ἀποκρυπτόμενος δυνοίας πολάσματι τὴν ἐπίνοιαν, ἐπεὶ δὴ ταῦτα καὶ διενοήθη καὶ ἔπεισεν, δύνολον γὰρ εἰς ἀπάτην δὲ πᾶς ἡδονῇ ἅπαν, οἱ μὲν ὡς ἀνασήσοντες διενοῦντο δὲ Ἰδρόν. κὴ χρεὶ πολλῇ κὴ πρὸ ἡν μία τοῦδε τὸ δρῦον ἐπαλαιπώρουν. φασὶ γοῦν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν οἱ τὰ ἐκείνων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θαυμάζοντες, ὁ μόνον ἅπαντας τοὺς πολὺ τὸ σῶμα νόσους πολυελομένους ἑτοίμως σωσει σφρίγει τῷ ῥῥῶγῳ καὶ τοῖς πονουμένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς κόλποις τῶν χρωῶν ἐκ φθορούσας καὶ οὔτε πολυτελοῦς ἐαθῆτος οὔτε μελῶν ἀπαλότητος φθορομένας, βύσεβεῖν οἴεσθαι. καὶ πάντα ἐλάττω νομίζειν τῶν ἐγχειρήματος. ὡς δὲ ἐπὶ τὸ ἀγρίας λαίλαπος καὶ βρασμοῦ γῆς ἄφνω σωελαθέντες, ἐπί τι τῶν πλησίον ἱερῶν, οἱ μὲν ὡς ἱκετεύσοντες ὥρμησαν, οἱ δὲ ὡς πρὸς οἱ τοῖς βιούσις φιλεῖ συμβαίνειν, τῷ παρόντι χρώμενοι πρὸς βοήθειαν, οἱ δὲ, ἀλλὰ τῇ παραχῇ συμφερόμενοι, καὶ τοῖς θεοῖς σωφρόνιστοντες· εἰσὶ μὴ, οἱ λέγουσιν, ὡς οὐ δὲ ὁ ἱερὸν αὐτῷ πρωσεδέχετο. ἀλλ' ἀνάπεπτα μένας προσελθόντες τῶν πύλας, ἐπιτεθείσας ἀνέτυχον ἔκπτωσις ἀοράτου καὶ ἀφανοῦς δυνάμεως, ἣ, τὰ τοιαῦτα τραχυρεῖ, πρὸς τὸ τῶν ἀσεβῶν καταπλήξειν, καὶ τῶν βυσεβῶν ἀσφάλειαν. ὁ ὃ ἅπαντες ἤδη καὶ λέγουσι καὶ πιστεύουσιν, ὅτι διαζομένους αὐτοὺς καὶ φιλονεικοῦντας πολὺ τὴν εἴσοδον, πῦρ ἔστησεν ἀπαντήσαν ἐκ τοῦ ἱεροῦ· καὶ τοὺς μὲν κατέφλεξε καὶ ἀνάλωσεν· ὡς ὅμοιόν τι πολὺ αὐτοὺς συμβῆναι τοῖς σοδομιτῶν πάθεσιν. ἢ τῷ πολὺ ναθάς καὶ ἀβιοῦλ θαύματι, ξένως καὶ ἀθυμάσασι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ κινδυνεύουσι. τοὺς δὲ τῶν καιρῶν ἀκρο-
τηριάζας, σήλιν ἀφῆκεν ἔμψυχον τῆς τοῦ
θεοῦ κατὰ τῶν ἀμπτωλῶν ἀπειλῆς καὶ κι-
νήσεως. ἔδει μὲν δὴ βιοῦν. καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν
μηδεὶς, ἔτι μηδὲ τοῖς ἄλλοις τοῦ θεοῦ διωκά-
μεσιν. ὁ δὲ ἔλεγε τούτου παραδοξότερον καὶ
πολυφανέστερον, ἔστι φῶς εἰ ὃ οὐρανῷ φέρεται
ρὸν πολυγράφον. καὶ τὸ πρότερον ἐπὶ γῆς
ἀλιμαζόμενον. τοῖς ἀθέοις καὶ χθαμαὶ καὶ ὄνο
μα, νῦν εἰ οὐρανῷ δείκνυται πᾶσιν ἐπίσης.
καὶ γίνεται δόπαιον τῷ θεῷ τῆς κατὰ τῶν
ἀσεβῶν νίκης, φρόπαιον παντὸς ὑψηλότε-
ρον. πρὸς ταῦτα, τί φήσουσιν οἱ τοῦ αἰῶ-
νος τούτου σοφοί, καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀπόσε
μνύνοντες. οἱ τὰς βαθείας ὑπήνας ἐλκόντες.
καὶ δ' κομῶν πολυσύροντες ἡμῖν τε βώνι-
ον. ἀντιδιήγησαί μοι καὶ σὺ, τὰ σά, ὁ τοὺς
μακροὺς λόγους γράφων, καὶ τοῖς ἀπίστοις
σωθεὶς ἱστορίας. καὶ κεχηνὼς πρὸς τὰ ἄν-
ω, καὶ τῶν οὐρανίων κατατρευδόμενος. καὶ
πολέκων ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων κινήσεως, τὰς γε-
νέσεις καὶ τὰ συμβαίνοντα. λέγε μοι καὶ σὺ
τοὺς σοὺς ἀστέρας, δν ἀριάδνης στέφανον, καὶ
τὸν βορυνίκης πολύκαμον. καὶ τὸν ἀσελγῆ
κύκνον. καὶ δν ὑδεισὴν ταῦρον. εἰδὲ βούλει,
δν ἐφεοῦ χόν σου. καὶ δν αἰγόκερων, καὶ τὸν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λέοντα ἄλλους τε ὀφθεὶς ἐπὶ τῷ κακῷ γνω-
ρίσας, ἢ θεοὺς, ἢ ἀστέρας ἐποίησας. ποῦ σὺ
δῶρον ἔχεις τὸν κύκλον σὺ τοῖς σοῖς μα-
θήμασι, ποῦ δὲ τὸν ἐπὶ βηθλεὲμ δραμόντα
πρόδρομον ἐκ τῆς ἑῴας ἀστέρα, ὃν ὁδηγὸν τῶν
μάγων ἡ πρόξενον. ἔχω τι κἀγὼ λέγειν
ἐκ τῶν οὐρανίων· ἐκεῖνος τὸν χριστοῦ παρου-
σίαν ἀνεδήλωσεν ὁ ἀστήρ. οὗτος τῆς χριστοῦ νί-
κης ὁ στέφανος· ταῦτα μὲν ἐκ τῶν οὐρανίων·
καὶ τῶν ἄνω, συμπαιζόντων τοῖς ἡμετέροις,
κατὰ τὸν μεγάλην τῶν πάντων ἁρμονίαν τὸ μὴ
διεκέωσιν· τὰ δὲ ἐξῆς ὁ ψαλμῳδὸς συμπλη-
ρούτωμοι. ὅτι καὶ πόλεις κατεθέλου, ὡς
τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀσε-
βήμασιν· σὺ αὐταῖς ταῖς κατ' ἐμῶν πάρανο-
μίαις· τὰς μὲν πελάγεσιν ἐπικλυσθείσας·
τὰς δὲ σεισμῶν κατενεχθείσας· ὡς μηδὲ τὴν
λιπόμενον ἔχειν εἰπεῖν, ὅ τι ἀπώλετο μνη-
μόσυνον αὐτῶν μετ' ἤθους καὶ πολιοῦ τῆς
ἀπωλείας· τοσαύτη γὰρ αὐτῶν ἡ πτῶσις, ἡ
τοιοῦτον φόβον ἐμβάλλει, καὶ τῶν ἐκγεγε-
νῶν, ἡ μάλιστα τῇ δυσεβείᾳ πολυχρόνιον,
ὡς πολλοῦ χρόνου δεῖν αὐταῖς, εἴ τις ἄρα καὶ
τολμήσειε τῶν εἰς ἐπανόρθωσιν. ἀρ' οὖν γῆ
μὲν οὕτω καὶ οὐρανός, ἀὴρ δὲ οὐκ ἐπιδείκνυ-
σι τοῖς τοιούτοις καιροῖς· οὐ δὲ ἡ γλαφυρὰ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τε τοῖς σημείοις τῆ πόθου; ὦ δόξάτωσαν
ἔτι καὶ νῦν τὰς ἐθνῆτας, οἱ τοῦ θαύματος ἐν
κείνου θεᾶται καὶ μύται, τὰς τότε κατα-
σημανθείσας τοῖς τοῦ σταυροῦ στίγμασιν. ὁ μὲ
τε ἀ ταῦτα διηγεῖτο τις. (εἶτ' οὖν τῆ ἡμετέ-
ρων, εἴτ' οὖν τῶν ἔξωθεν.) ἢ διηδεμένων ἥκε,
καὶ ἀ θαῦμα ἑώρα παρ' ἑαυτῷ ἢ τῷ πλησί-
ον γινόμενον. κατάσδρος ὤν, ἢ ἐκεῖνον ὁρῶν
τοιοῦτον οἷ τοῖς ἐθνήμασι. πάσης ἰσουργικῆς
ψηφῖδος, ἢ πολυδρίτου ζωγραφίας ἀμπεχό-
μενον ποικιλώτερον. ἐκ τούτου τί γίνεται.
ἡ αὐτὴ τῶν ὁρωμένων κατάπληξις, ὡς μι-
κροῦ μὲν ἅπαντας ὡς πρὸ ἑξ ἑνὸς σωματί-
ματος καὶ μιᾶς φωνῆς, τὸν τῶν χριστιανῶν
ἀνακαλεῖσθαι θεόν. δυφημίας τε πολλῆς
καὶ ἱκεσίας αὐτὸν ἱλάσκεσθαι. πολλοὺς
δὲ, οὐκ εἰς ἀναβολὰς, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ τῶν
συμβάντων προσδραμόντας τοῖς ἱερεῦσιν ἡ-
μῶν. καὶ πολλὰ κατατεινθέντας τῆς τε ἐκ-
κλησίας γενέσθαι μέρος, καὶ μυηθῆναι τὰ
τελεσθέντα, τῷ ἱερῷ καθαγιασθέντας βαπτί-
σματι, καὶ ἐκ τῶν φόβων ὠφεληθέντας. εἰ
κε μὲν οὖν οὔπω ταῦτα. ὁ δὲ, τῆς κατὰ με-
ρὸν μανίας οἰκηλαφούμενος καὶ δονού-
μενος, ἐπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον ἀπαντᾶ τῆ
ἑαυτοῦ συμφορῶν. ὡς γὰρ κατὰ νοῦν ἔχει

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτῶ τὰ χρισιανῶν ᾤχετο, καὶ οἷς ἤδη κατείρ-
γαστο, καὶ πᾶν ἀλωφὲν εἶναι δεδίεσαν, ἐ-
μόνον ἐλπίσας, καὶ τινα κατὰ τῆ ἐπωνυμίαν
βαρβαρόφωνον δύναμιν ἀφ' πάσας, μίαν βου-
λεύεται ταύτην βουλεύσασθαι τε καὶ φιλανθρωποτάτην. ἀφ' ὅ δὴ τὸν αὐτὸν
δὲ γραφὲν, τὸν μὲν, ὁ πολιτῶν, τὸν ἢ τῶν ἀγόν-
των αὐτὸν δεσμόνων, ὡς καὶ μᾶλλον εἶχε θαρ-
ρεῖν, ἐπὶ πόρρας γρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ
μᾶλλον, ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ πεπεισμένος. καὶ οὐ
δ' ἐκεῖνο συνιδεῖν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅ-
τι θαρσος, ἢ θράσος κρὶν εἰ τοῖς ὀνόμασι πολε-
μιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῆ δυνάμει κεχώρη-
σαι, ἀνδρείᾳ τὸ μὲν φαμὲν καὶ ἀνανδρίᾳ. τὸ
μὲν γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς θαρρεῖν ἀνδρείας·
ἔστιν, ὡς πρὸς τὸ ὑφίεσθαι δουλείας. ὁ δὲ πολε-
μῶν ὁ κίνδυνος, ὁ μόνον χωρεῖν καὶ ἀπίζεσθαι,
ἀλλ' μὴ κατέχεσθαι, θράσος, ὡς πρὸς τὸ ὑ-
ποχωρεῖν, ἀσφαλείας. καὶ οὐ τὸ αὐτοῦ λό-
γου δεῖται φυλάξαι τὰ ὄντα, καὶ τῶν ἐκ ὄν-
των τι προσλαβεῖν. τὸ μὲν γὰρ μάλιστα καὶ
πρῶτον τοῖς νοῦν ἔχουσι, τιμητέον. τὸ δὲ ἀν-
μὲν ὑπάρχῃ μετὰ ῥαστώνης, δεκτέον. ἀν δ' ἀν-
τιπίπτῃ, πολεμητέον. ὁ δὲ ἐπὶ τὸ κτήσα-
σθαί τι τῶν ἐλπιζομένων, πᾶσι τοῖς ὑπάρ-
χασι κινδυνεύων, λίαν ἀνόητος. καὶ μοι προ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

1. ιγ' σοι κέναι δοκεῖ πύκνῃ τε κακῷ πῶ τέχνης πρὶν πῶ σάσιν οὖθέαζ, προβαλλομένῳ. ἢ κυβερνήτῃ λελυμένης αὐῷ τῆς νηὸς καὶ σ' ὠλοίμορος ἐχούσης, ναῦν καταδύνοντι πελεμίαν, ἢ καταδύσῃ ἐσωσόμενα κότι. ὧν μοι δοκεῖ μηδὲν ἐκεῖνος εὖ θυμηθεὶς, ἐγχειρεῖν ἀπολυσκέπτως τοῖς ἐγνωσμένοις, ἔτι τῶν ῥωμαϊκῶν ὠδινόντων αὐτῷ καὶ κακῶς διακαμένων, ᾧ διωγμῷ μάλιστα, τῷ ἀλλοτείαν πόλιν οἰκῶν. καὶ σκλαμωνοῖς εἶναί τις ἐκ βύρσης βρονῶν, πρὸς τοὺς φαῖανοὺς βλέπων ἐκείνους, καὶ τοὺς ἀβρισανούς. ὧν οὐχ ἥττον τῆς αὐθρείας, ὁ ἀσφαλὲς ἐθαυμάζεθ. ἐν οὐαρῶν δὲ ἐκ σκυτάλε ἐκείνου, οὐ δὲ, ἢ ἐαλβρισανόν. οἱ δ' κατ' ἔδοξαν ὁρμῆς ἀλογίστου, ἵν' ὁ φησιν ἡ φαγωδίαμὴ ὁ νειδίζω τοὺς τύχας, σὺν πδρσῶν ὅρους σὺν ἀκμῆ τῆς δυτυχίας κατα λυθέντες. ἀλλ' οὖν ἔδοξε ταῦτα, καὶ τῆς ὁρμῆς λῶ, πᾶσαν μαντείας καὶ ζωπτείας, ἡ τῆς τε καὶ ἀρρήτου θυσίας πδρατείαν εἰς σὺν ἀγαθῶν. ἵν' σὺ βραχεῖ πᾶσα καταλυθῇ, καὶ δ' καλλιδρήμα, ὡς μέγα καὶ ὑπόδρφυες, ὦ χρισὲ καὶ λόγε καὶ πάθη τ' ἀπαθοῦς, καὶ κόσμου πανῆρ μυσήλιον, ὅλον τὸ χρισιανὸν γένος παρασῆσαι θῆς δαίμοσιν, εἰ τὸ προκαμόσου κρατήσειε. τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῆς ἐγχειρήσεως αὐῷ καὶ λίαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νεανικά, καὶ πολλοῖς τῶν τὰ ἐκείνου φρονούν-
των ἐπιβουλεύουσα, ταῦτα. πλὴν γὰρ τῶν ἀσ-
υνείων ὅσην διαφέρεσιν ὁ δυφράτης, καὶ τὴν
πόρσιδα παραμειβόμενος, ἐκεῖσε τῷ πίγρι-
δι μίγνυται, τοῦτον ἑλὼν καὶ τεμὼν, καί
τινα τῶν φορείων ὑξελὼν κατὰ πολλὴν τὸ
κωλύσοντος ὁρμήσαν. εἰτ' οὖν λαθὼν διὰ τὸ
τῆς ἐφόδου τάχος, εἴτε καὶ πόρσω οὐ πο-
ρρωτηρούμενος, καὶ κατὰ μικρὸν ὑπαγό-
μενος εἰς τὸ μπροσθεν, λέγεται γὰρ ἀμφό-
τερα· οὐ πω γὰρ οἶδα προτῶν καὶ τῷ στρατῷ πα-
ραφερομένῳ, καὶ ταῖς ναυσὶ διὰ τὸ ἐπα-
μῶσιν τῆ γούσας τὸ μὴ σκυλαγωγούσας, οὐ μι-
κρὸν δὲ ἐν μέσῳ, καὶ κτησιφῶν τι προσβάλ-
λει. ἧς καὶ τὸ πολισίον γενέσθαι, νίκης μέρος
αὐτῷ διὰ δὲν πόθεν ἐνομίζετο. ἐν τοῦδεν δὲ
ἤδη ὡς πόρ φάμμα πολῶν κατασαθείσης,
ἡ νικὶ ζάλης ἀντιπεσούσης, εἰς πυστίσω χω-
ρεῖ τὰ πράγματα. ἡ γὰρ κτησιφῶν, φόβειόν
δεῖ καρτερὸν καὶ δυσάλωτον. τείχη τὸ ὀ-
πῆς πολίνθου, μὴ τάρρῳ βαθείᾳ, καὶ τοῖς ἐκ
τὸ ποταμοῦ τεναγεσιν ὀχυρωμένη. ποιεῖ δὲ
αὐτὴν ὀχυροτέραν, καὶ φρούριον, ἔτερον, ὡ
προσηγορεία κωμὴ, μεδὰ τῆς ἴσης ἀσφα-
λείας συκείμενον, ὅση τὸ φυσικὴ καὶ ὅση
χειροποίητος, τοσοῦτον ἐνοῦμενον, ὡς μίαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πόλιν δοκεῖν ἀμφοτέρας, τῷ ποταμῷ μέν σῳ διειρομένας· ταύτας οὔτε γὰρ ὀξεῖαν οἷόν τε ἰδεῖν ἐξ ἐμπορομένης ἀθρόας, ἢ πολυχείρ παρασκευάζεσθαι, ὅτε δεξιάσαι καὶ τῷ ναυτικῷ μάλιστα· κινδυνεύουσαι γὰρ αἱ ἐξ ὑπερδεξίων ἀμφοτέρωθεν βαλλόμενοι καὶ εἰρόμενοι, κατόπιν ἑαυτοῖς ποιεῖται τὸν τόπον τῶν φυγόντων· ὀφάρου ποταμῶν ὄντος μέσου, μόρος οὐκ ἐλάχιστον ἀπορρήξας, καὶ πολιαχαῖον, ὅσον ναυσὶν εἶναι πλοῖμον ἐκ διώρυγος, ἣς καὶ ἀρχαῖα φασὶν ἴχνη φαίνεσθαι, καὶ ταύτῃ τῷ λίγρι διεμβαλὼν μικρὸν ἔμπροσθεν, ὅπω διασώζει τὰς ναῦς, ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῷ ποταμῷ δοθείσας εἰς ἀσφαλείας· ὧδε μὴ δὲ τὴν ἐκ τῶν φρουρείων τούτων διαδιδράσκει κίνδυνον· ὡς ἢ προϊόν τι πρᾶσιν δυνάμις πολεμαφανεῖσα, καὶ ἀεὶ τῇ οὔσῃ προσγινομένῃ, κατὰ μετώπου μὲν ἵστασθαι καὶ διακινδυνεύειν οὐκ ὤφελε δεῖν δίχα μεγάλης ἀνάγκης, εἰδὸν ἐκ πολιουσίας κρατεῖν· ἐκ δὲ τῆν λόφων καὶ τῶν σεινῶν ἢ παρείκοι, βάλλουσα καὶ τοξεύουσα, καὶ τὰ κάτεια τῆς ὁδοῦ προσκαταλαμβάνουσα, ῥᾳδίως ἔργον τὸ πρόσω, τὴν νικᾶσθαι σὺν ἀφελείᾳ τὸ λοιπὸν ἤδη ἀφθόνῳ· καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ τράπῃται, λύσιν δυείσκει πονηρὰν τὸ βουλόμενος· ἀνὴρ γὰρ ὅς τῶν οὐκ ἀδοκίμων εἰς πόλ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σάις, φν ἐνδὶ βαβυλῶνι πρὸς κῦρον, ξώπυ-
ρον μιμησάμενος, ὡς δήτι τῶν πόρσῶν βασι-
λεῖ, μᾶλλον δὲ μέγιστα καὶ ἐνδὶ μεγίστοις προσ-
κεκρουκὼς, καὶ δύσονους μὲν τοῖς ἐκείνου μά-
λιστα, δῦνος δὲ τοῖς ῥωμαίων πράγμασι δίδ-
ξῶρ τυγχάνων, καὶ φ πιστεύεσθαι λαβὼν
ἐκ τοῦ σφάσματος, τί ταῦτα φησὶν ὦ βασι-
λεῦ, πῶς οὕτω σαθρῶς ὧδὶ φρούτου βου-
λεύεσθε πράγματος· τίς ὁ νικήτης οὗτός σοι
σῶτος, καὶ ὁ πολεμῆος φόρβος, ὁ τῆς αἰωνοβρί-
αος διδάσκαλος· οὐδὶ κὶ γὰρ οὕτω δύσμαχον
καὶ φιλόνεικον, ὡς γαστήρ, καὶ φ ἐν χερσὶν ἔ-
χειν πὶν σωτηρίαν· ἀλλ' ἔτι ἐμοὶ πείθη, ὃ μὴ
ναυπηγὸν ἔσῶρ, χαίρειν ἐάσεις, καὶ πὶν ἔπο-
μεύλιν ἐκλιστὶν τῷ γυναίῳ τούτῳ σρατῷ·
αὐτὸς δὲ δὶ ἄλλης ὁδοῦ βὺπορωτόρασ τὸ καὶ
ἀσφαλεστέρας ἧς ἐτῶ σοι καθηγητὴς, (ἔμπει-
ρος δὲ εἰμὶ ἄλλος φημὶ τῆς χώρασ ἐστὶν τῆς
πόρσικῆς,) ἐμβαλεῖς τε ἐς πὶν πολεμίαν, καὶ
τῶν κατὰ γνώμιν τυχὼν ἐπανήξεις· ἡμᾶς
δὲ, τὴν ἰκαῦτα βῦ ποιήσεις, λῦίκαν ἀν ὀρτίῳ πεῖ-
ραν λάβῃς τῆς ἡμετόρασ βύνοίασ καὶ πα-
ραινέσεωσ· ὡς δὲ, εἴτε ταῦτα, καὶ εἰπὼν, ἔπει-
σεν, βὺπίσον γὰρ ἡ κεφάτης, καὶ τοῦ θεοῦ μά-
λιστα σωελαύνοντος, ἅπαντα ὧ ὁμοῦ τὰ
δεινά· τὰς μὲν, ναῦς, εἶχε φ πῦρ, καὶ ὁ σῖτος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὐκ ἰδὼν καὶ προσῆν ὁ γύλως· αὐτὸ χειρ γὰρ ἡ
σφαγὴ ἀχδόν· τὰ δὲ τῶν ἐλπίδων φοῦδα.
καὶ ὁ δηλὸς σὺν ἀπῆλθε πάλις ἀπὸ ἀχόσιον· ἀν
κύκλω δὲ οἱ πολέμοι· καὶ πόλεμοι ἐρρέων ὁ πόλε
μος· ἥτε πρόοδος οὐ ῥᾳδία· ἡ φοφὴ δὲ οὐκ ἀπ
πορος· ἀν ἀθυμία δὲ ὁ στρατός· καὶ δι' ὀργῆς ἐ
χον τὴν βασιλέα· ἐλείπετο δὲ χρηστῆς ἐλπίδος
οὐδὲν· μία δὲ ὡς ἀν τοῖς παροῦσιν ἐδόκει μό
νη, τῆς πονηρᾶς ἀπαλλαγῆναι βασιλέα· καὶ
στρατηγίαν· τὰ μὲν δὴ μέχρι τούτων, τοιαῦ
τα· τὰ δὲ ἀντεῦθεν, οὐχ εἷς λέγεται λόγος,
ἄλλος δὲ ἄλλῳ συμφορέεται καὶ σὺν πίθε),
τῶν τε παρόντων ὁμοίως τῇ μάχῃ, καὶ τῶν ἀ
πόντων· οἱ μὲν γὰρ, ἀπὸ πρῶσιν αὐτὸν καὶ
τηκοντίσθαι φασὶν, ἀτάκτοις ἐκδρομαῖς
χρώμενον· καὶ ἄπτον τὰ τῇδε καὶ κεῖσε, ἐν ἐμ
πλεξίᾳ· καὶ ὅμοιόν τι πολὺ αὐτὸ συμβλῶναι,
τῷ κύρου τὸ παρυσάπιδος· ὃς τοῖς μυείοις σύ
ναιελθὼν ἐν ἀδελφὸν ἀρπαξόρξιω,
καὶ νεανικῶς μαχόμενος, θράσει πὼ νίκω
διέφθειρεν· οἱ δὲ, ποιοῦτόν ἕνα ἐπ' αὐτῷ δίω
γοῦσι λόγον· ἐστί πινα λόφον τῶν ὑψηλῶν
ἀνελθὼν, ὡς ἐκ πολιωπῆς τὸ στρατὸν ὄψει λα
βεῖν, καὶ ὅδος ὑπελείφθη ὦ πολέμῳ μαθεῖν·
ἐπειδὴ οἱ, φανῶναι πολὺ τὸ πλῆθος, καὶ τῆς
ἐλπίδος ἀφθονώτερον, ὡς δεινὸν, ἐπεῖν, ἐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πάντας τῆ ῥωμαίων γῆ τούτου ἐπανάξε-
μεν, ὡς αὖ τις βασκαίνων αὐτοῖς τῆς σωτη-
ρίας· ἐφ' ᾧ τινα τῶν στρατιωτῶν χαλεπήνα-
τα, καὶ οὐ κατακόντα πρὸς ὀργὴν, ὥσαι κα-
τὰ τῶν αὐλάγχνων ἀλογήσαντα τῆς ἐαυ-
τοῦ σωτηρίας· ὡς δὲ ἄλλοι, τῶν γελοιαστῶν
βαρβαρόων ἐνὰ τοῦτο τολμῆσαι, οἳ δὴ τοῖς στρα-
τιώταις ἔπονται λύπης τὸ ψυχαγωγία, καὶ
πότοις ἡδύσμα· εἰ σὺ ὁ, οἳ καὶ σαρκικῶν τινι τῶ
κλέος τοῦτο διδόασι· πολλῶ δέκτη πολυγὴν
κακείαν ὄντως· καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ σωτη-
ρίᾶν, καὶ μεᾶ τόλμη, πολλῶν αὐλάγχνων
ἀπαιτεῖ δίκλιν καὶ κῶς πεῖθειν τῶν· ὃ καὶ
θαυμάζω πῶς πάντα γινώσκων ὁ μάταιος
αὐτοῦθεν οἰόμενος, οὐ τοῦτο πρὸ κατὰ τῶν ἐ-
αυτοῦ αὐλάγχνων πολυγὴν ἡγήσεν· ἄξιον
δὲ, μηδὲ τοῦτο παραβαμεῖν τὸ ἀόρατος, μεγά-
στην τῆς ἐκείνου κακοδαιμονίας· ἐνδὴ πολλοῖς
ἔχει ἀπόλειξιν· ἔκειτο μὲν ἐνδὴ τῆ ὀχθῃ τοῦ πο-
ταμοῦ· καὶ πονήρως εἶχε τοῦ σώματος· πολ-
λοὺς δὲ εἰδὼς τῶν πρὸ αὐτοῦ δόξης ἠξιωμέ-
νων, ὡς αὖ ὑπὲρ ἀνθρώπων νομοθέτας, τέχναις
ζῶν ὀξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντας, καὶ δὴ τοῦ
τὸ θεοὺς νομοθέτας, ὁρῶντι τῆς αὐτῆς δό-
ξης ἐαλωκὼς, καὶ ἅμα τῷ τόπῳ τῆς τελευ-
τῆς, δὴ τὸ τῆς ἀβουλίας ἄδοξον, αἰσχυνόμε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νος, τί μηχανᾶται καὶ τί ποιεῖ· οὐ δὲ γὰρ τῷ
βίῳ σωκαλίσκεται πονηρίᾳ· ἐίδαι κατὰ
τοῦ πατρὸς πειρᾶται δ' σῶμα· καὶ πρὸς
ἕνα ἐχρῆτο ἔτι τῶν πιστῶν ἑαυτῷ σωδρῶς
καὶ μύστας τῶν ἀπορρήτων· καὶ εἰ μὴ τῶν βα
σιλικῶν δύνοιχον ἴς ὁ πρᾶγμα ἀλαθόμενος,
καὶ τοῖς ἄλλοις κατεμιμήσας μέσει τῷ κα
κουργήματος πλὴν ὁρμὴ διεκώλυσε, καὶν ἐφά
νη τὶς ἄλλος ὢν τῶν ἀνοήτοις, θεὸς νέος ἐξ ἀτυ
χήματος· ἀλλ' ἐκεῖνος οὔπω μὲν βασιλεύσας, οὔ
πω δὲ στρατηγήσας, οὔπω καὶ κατελύει τὸν
βίον· δίαφλεξάμενος δὲ πλὴν βασιλείαν δυθὺς
μετ' ἐκεῖνον, ὁ μετ' ἐκεῖνον ἀναῤῥηθεὶς ὢν αὐτῷ
τῷ στραθοπέδῳ, καὶ τῇ τῶν κινδυνῶν ἀκμῇ
ἀναγκαίως ἐπιζητούσῃ τὸ ἡγησόμενον, ἀπῆρ
ἐπιφανὴς τά τε ἄλλα καὶ πλὴν δυσέβειαν, ἡ
ὁ εἶδος ἀληθῶς τυραννίδος ἄξιος, ὁ μὲν εἰς
χεῖρας ἰέναι πτόσας ἢ προιέναι, οὐδὰ μῶς
δίος τε ἦν. (καί τοι γε ἀνδρείας ἡ προθυ
μίας οὐδὲν ἐλλείπων,) τῷ στρατοῦ παρεκό
τος τὰς χεῖρας καὶ τὰς ἐλπίδας· ἐξήτει δὲ
πλὴν ἀνάξιον· ἡ ὅπως ἂν ἀσφαλὲς τύχοι
ταύτης ἐσκόπει· ὡς πρὸ οὐ βασιλείας, ἀλλ'
ἢ τῆς γιγνώσκ κληρονόμος· εἰ μὲν ὅσω μὴ πέρ
σει τῇ νίκῃ μετειάζοντος, καὶ γὰρ νόμος οὐ
δὲς αὐτοῖς εἰδέναι μεφεῖν δυπραγίαν, ἢ πλεί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πάντες ἄλλο τῶν λεγομένων, εἰς συμβάσεις
ἐξάγοντο, καὶ τούτους ἀδυνήθησ οὕτω καὶ
φιλανθρώποις, οὐδὲν ἐκώλυε μηδὲ πυρφόρ-
ρον ὁ δήφασιν, ἀπολφθῆναι τῷ στρατῷ· τὸ
σῦν εἶχον αὐτοὺς οἱ πόρσω δεξιχειρός, ἀν-
γῆ τε ἰδία μαχόμενοι, καὶ προσεπημελούοι
τοῖς γιγνόσιν· ἱκανὸν γὰρ ἡ τί προσλαβεῖν
δύνμεείας, καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλον-
τος· νικῶ δὲ ὁ μὲν, ὅπερ εἶχον, νικὸς ἰῶ τοῦ δεξι-
σώσασθαι ἡν στρατὸν, καὶ τὰ ὕδωρ ἐφμαί-
οις ἀπολιπεῖν· ὕδωρ γὰρ ἦ ἔχον, μὴ εἰ κακῶς
ἔπραξαν ἀβουλίᾳ μᾶλλον τοῦ στρατηγήσαν-
τος, ἢ σφῶν αὐτῶν ἀναισθρίᾳ· οἱ δὲ ἐπὶ ταῖς
σωθήκαις ταύταις σωέβησαν, ταῖς ὅπως
αἰχμᾶς τε μὴ ἀναξίαις τῆς ῥωμαίων χειρὸς,
ἵν εἴπω τὸ σωτρωμάτων· ὧν εἴλις ἐκεῖνον
ἀφεὶς τῆς αἰτίας, ὅδ ὃν καταμέμφοιτο, λίαν
δὴν ἀγνώμων ἔμοι γελοιστὴς τῶν τότε συμ-
βεβηκότων· δ γὰρ τ ἀμήσαντος ὁ σάχυσ, ἀλ-
λὰ τοῦ σπείραντος· οὐ δὲ τοῦ καταστρέσαι δυ-
νηθέντος ὁ ἐμπρησμός· τοῦ δὲ ἀπαφαντος καὶ
δ' τοῦ ἡροδότου τοῦδε τῆς σαμίων τυραννίδος
καιρὸς εἰπεῖν· ὅτι γὰρ τὸ ὑπόλημμα, ἐξέρα-
μὲν ἱστιαῖος· ὑπεδύσατο δὲ ἀρισταγόρας, ὁ τὰ
τ προφληφότος ἀπολεξάμενος· τί λοιπὸν
ἰῶ, ἢ τὸ σῶμα ῥωμαίοις ἐπαναχθῆναι τ δυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σεβοῦς, καὶ πῦρ οὔπω κατεσχέφαντος. εἰ
πεὶ δὲ καὶ ἡμῖν ὅτι νεκρὸς ὁ πρὸ αὐτοῦ κατα
λύσας τὸν βίον, ἴδωμεν κἀνταῦθα τοῖν βασι
λέοιν ἀμφοῖν τὸ διάφορον, εἴτι καὶ ἐκεῖσε φέ
ρῃ πρὸς βύσεως μονίαν, ἢ κακοήθειαν μονίαν, τοῖς
ἀπελθοῦσιν. ὁ μὲν γὰρ παρεπέμψετο παν
δήμοις βύφημίαις τὰ καὶ πομπαῖς. καὶ τού
τοις δὴ τοῖς ἡμετέροις σεμνοῖς, ὡσεὶς παν
νύχοις καὶ ἡδεσιουχίαις, αἷς χρισιανοὶ τιμᾶν
μετέσασιν βύσεβῆ νομίζομεν. καὶ γίνεται
παννύχειες μετὰ πάθους, ἢ ἐκκομιδὴ τοῦ σώ
ματος. εἰδέ τῳ πιστὸς ὁ λόγος, καὶ ἐκεῖσε διεδέ
θη ταῖς τῶν ἀλλῶν ἀκοαῖς. ὅτι ἐπειδὴ τὸν
ταῦρον ὑπὸ βάλλει τὸ σῶμα πρὸς τὸν πα
ράσαν αὐτῷ πάλιν δίκασιζόμενον, τοῦτον
δὴ τὸν ὁμώνυμον ἐκείνοις ἡμεγαλώνυμον,
φωνὴ ἵεις ἐκ τῶν ἄκρων ἔστιν, οἷς ὀξηκόοις. οἷ,
φαλλόντων τὰ καὶ παρατεμπόντων, ἀγελι
κῶν οἶμαι δυνάμεων, γόρας τῆς βύσεβείας ἐ
κείνῳ, καὶ ἀνάδοσις ἐπὶ τάφος. καὶ ἀεὶ τὸν
ὀρθὴν δόξαν παρακινεῖν ἔδοξεν, ἀλλὰ ἡ τῶ
τος τῆς τῶν ἀνοσιουργῶν βυούντων σκαιότης
καὶ κακοδοξίας ἔγκλημα. οἱ ἀπολλῶ καὶ
ἀπαγῶ εἰς βύσέβειαν παραλαβόντες ψυχὴν,
ἃ προσορωμόλω τὰ βαράθρα, ἀπήγαγον ἅπερ
ἐβούλοντο, καὶ προχήματι ἀκεβείας, ἡλ
ῶλον,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζῶλον, καὶ ἴας ἐργάσαν τὸ. ἀλλ' ὅν ἡμεῖς τὸ κοι
νότροον, τόν τε πατρόα σύνοοῦντες τὸν βαλό
μενον πρὸ κρυπτίδα τῆς βασιλικῆς τῷ χρίσια
νισμῷ δωρεᾶς καὶ πίστεως, καὶ τὸν εἰς αὐ
τὸν καταλήθοντα κλῆρον τοῦ δόγματος, ἐγκ
ρίνομεν τὰ εἰκότα τὸ σιλῶος τοῦ δικαίου βα
σιλείας συζήσαντος. καὶ τὸν βίον καταλύσαν
τος ὁ σίωτέλφ. καὶ τὸ κράτος ἡμῖν καταλεί
φαντος. ὡς δὲ τὸ λησιάζοι τῇ μεγάλῃ καὶ βα
σιλίδι πόλφ, τί δεῖ λέγειν δυρυφορείας τὸ τ
ρατοῦ παντὸς καὶ τάξιν οἷο τὸ λιον, ὡς ζῶν
τι ὦ βασιλεῖ γινομένῳ. ἢ τῆς λαμπρᾶς πό
λεως ἐκχυσίν, ὀνομαστοτάτην τῶν πώποτε
γενομένων ἢ ἐσομένων. ἀλλ' ὁ θρασὺς καὶ γεν
ναῖος ἐκεῖνος, καὶ νέος τῇ φρφυεί δι καλλω
πιζόμενος, καὶ δῆ ῥῶρ ὡς ἐικὸς μέγα φρο
νῶν, μόρος γίνεται καὶ αὐτὸς ἐκείνῳ τῆς πο
πομπίου τιμῆς. πρὸ αὐτοῦ καὶ δίδους καὶ ἀπ
λαμβάνων χάριν. τὸ μέν τι βιαθείς. τὸ δὲ ἑ
κὼν ὡς λέγουσιν. ὁ γὰρ τρατὸς ἅπας, εἰ μὴ τοῦ
παρόντος ἥπτητο κράτοιτο, ἀλλ' οὖν τὸ λιος
τῷ καὶ τοι χομένῳ νέμων δίδοῦς, ἐπειδὴ μὴ
τεφύκαμεν δυνούσδροί πως εἶναι τοῖς ἔτι
προσφάτοις πάθεσι, ὦ φίλτρῳ προσπα
θοντες, καὶ τὸν ἔλεον τούτῳ προσάπτοντες,
καὶ δῆ ῥῶρ οὐκ αἰνεχόμενοι τὸ μὴ οὐχ ὡς βα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σιλέα ἰμιθῆναι τὸν καὶ προσδεχθῆναι,
πείθοντοι τὸν ἀποστάτην καὶ συναναγκάζου-
σιν ὑπαντῆσαι τῷ νεκρῷ, μετὰ τοῦ προσήκον-
τος χήματος. ὁ δὲ ἰδὼν ἀποκοσμήσαντα πλὴν
κεφαλὴν τοῦ διαδήματος, καὶ κατακύψαν-
τα τῷ βασιλεῖ τὰ εἰκότα, οὔτως εὐθὺ τὸ πά-
φον συμπαραπέμψαι τοῖς ἄγουσι. καὶ τὸ ἀοί-
διμον τῶν ἀστρόλων σιγῶν. οἱ δὲ ὁ ὁρῶν γό-
νος καὶ ὑπεδέξαντο καὶ διαφυλάττουσι, μι-
κροῦ τὰ ἴσα χώρα καταστρέμενον. οὔτως ὁ ἥ-
μέτερος. τῷ δὲ, αἰχρὰ μὲν τὰ τῆς ἐκστρατεί-
ας. ἡλαύνετο δήμοις καὶ πόλεσι καὶ φωναῖς
δημοσίαις καὶ βωμολόχοις, ὧν ἔτι καὶ νῦν,
οἱ ἄλλοι μνημονεύουσιν. ἀδόξοτερα ἢ ἐπόι-
νοδος. τίς ἡ ἀδοξία; μῦμοι γελοίων ἤγον αὐ-
τὸν, καὶ ἐξ τῆς ἀχρὸ τῆς σκηνῆς αἰσχυνθέν-
τες ἐπομπεύετο, καταυλούμενός τε καὶ κατορχούμε-
νος. καὶ πλὴν ἀρήνησιν καὶ πλὴν ἥττων καὶ τέ-
λος ὀνειδιζόμενος. καὶ τί γὰρ οὐ πάσχων καὶ
κόν. τί δὲ οὐκ ἀκούων, οἷς οἱ τοιοῦτοι νεανιεύον-
ται, τέχνῃ πλὴν ὕβριν ἔθεντες. ἕως ἡ ταρσέ-
ων αὐτὸν ὑπεδέχεται πόλις. οὐκ οἶδ' ὅπως
καὶ αὐθ' ὅτου πλὴν ὕβριν ταύτην καταχεθεῖ-
σα. ἔνθα δὲ οἱ, τέμενος ἄλμαν. καὶ τάφος ἐ-
ξάγιστος, καὶ ναὸς ἀπόπτυστος, καὶ οὐ δὲ θεα-
τὸς, θύσι βῶν ὄλεσι. καὶ ταῦτα δῆλον, ὡς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μέγιστα τῶν ἐκείνου κατηγορημάτων οὐ κινεῖται. οὐκ ἀγνοεῖν ὅτι δυσὶ μὲν καὶ τεσσὶ τῶν τοιούτων τὰ βασίλεια κατελάκων, καὶ τὴν ἀσέβειαν ὁμοτίμων. (τοὺς δ' ἄλλους ἑκὼν παρείημι.) τοσοῦτος ἐδόθη τῆς ἀσεβείας μαθός, ὡς τε ἅπαν ἐκώλυεν αὐτὸς ὀλίγου χρόνου, πᾶσαν αὐτοῦ αὐ λυΐσθαι πῶς τοῦ ῥωμαίοις γῆν τε καὶ θάλασσαν, εἰ μὴ θᾶττον πράσσοι ἐν δύῃ τοῖς πράγμασι δεξιόν. τοσοῦτον τοῦ βάλλον λυσίας καὶ ἀπολυσίας: τοὺς πρὶν ἐκατοντάχειρας. αἱ δὲ τῶν ἐθνῶν ἀρχαὶ, οὐ τοῖς ἐπιφανεστάτοις, ἀλλὰ τοῖς ἀπανθρωποτάτοις ἐνεχειρίζοντο. καὶ μία νῆφος ἐς ἀρχὴν, ἡ παράβασις. καὶ τὸ τυχεῖν τῶν παρ' ἐκείνου δωρεῶν, τοὺς τὰ κάκιστα τοῦ ἑαυτῶν βουλευσαμένους. εἰ δὲ, εἰ λέγοι μιδικῶν μεταθέσεις, καὶ μεταλλίσεις δὲ μέσης νυκτὸς πολλάκις μεταβαλλομένων, καὶ πολυτρεπομένων, ὡς πρὸ ἀμπώτιδας, ἐπεὶ καὶ δινάζειν ὁ γλυκάδας ἀξίου, πάντα ἑαυτῷ δὲ φιλοτιμίαν ποιούμενος, τάχα αὖ μικρὰ λίαν, ἐγκαλεῖν δόξαιμι, καὶ τὰ μέγιστα τοῖς μικροῖς καθυβρίζειν. πλὴν ὁμολογείσθω ὅτι ἐκ ἀλυσίων τοσῶν, ἄξια ταῦτα, οὐ δὲ τῆς ῥαστα μάνθος ἐκείσε δόξης, ἧς μέρος ἀξιοῦσιν ἐκείνον, οἱ τῆς αὐτῆς φατείας τε καὶ πάξε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ως· οὐ τῶν ἐκείνου θαυμάζω ἔχω· πολλοὺς δὲ
τῶν αὐτῷ σωφρόνων τε καὶ γνωρίμων, ἐκ τῆ
κατὰ πᾶν ἀσίαν δόξῃ τεθεῶν μάλιστα, ἐνόμιζε
μὲν κατὰ πᾶσαν πουλίω, ὡς δράσων θαυ-
μάσια δία, καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐπῆρον, μεμνη-
μένους τῶν ἔπω δώσεων, ἐπεὶ δὲ παρεῖεν, τῆ
τοῦ ἐκείνου, αἱ τῶν ψήφων κλοπαὶ, καὶ τῶν ὀφε-
ων ἀπάτται· τὸν μὲν, τὸν δὲ ἐν ζόπον· τοὺς δὲ
ὀν, διαπαίζων· ἔστι δὲ οὓς καὶ δραπέζῃ φιλο-
φρονούμενος, καὶ πολὺ ἐπαῖρε πρεσβύνων,
καὶ λαρυγγίζων, αὐτ' ἄλλου τινὸς δελεάσα-
νος, ἀπρόκτους ἀπέπεμπεν· οὐκ ἔχοντας ὅ-
πῳ μέμφονται πολέσι, ἐκείνῳ τῆς ἀπάτης,
ἢ σφίσιν αὐθῖς τῆς κουφότητος· ἐκεῖνο δὲ
πῶς οὐκ ἐπαινετὸν τῆς τοῦ φιλοσόφου πει-
θούσης· ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν καὶ τῆ
παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τοὺς τῶν πόνη-
τῶν βασιλέων ἀφρέπους καὶ ἀκινήτους, καὶ
μὴ δ' αὖ ἔτι γένοιτο τῆ πρεσβύτου τὶ παρεκδέ-
φαντας, ἢ πάθους ἴχνος ἐπισημαίνοντας,
ὡς θ' ὅλῃ μὴ βοᾶν καὶ σεισμῶν ἐκπλήρου τὰ
βασίλεια διηκάζων, ὡς πῦρ αὐτὸς ὢν ὁ τυρα-
νούμενος καὶ ζημιούμενος, οὐκ ἄλλοις τῶν
τα πάθοις ἐπαμύνων, ταῦτα μὲν δ' ἑλό-
γου τινὸς ἀξιώσομεν· ὅτῳ δὲ, τίς ἀγνοεῖ τῆ ἀ-
πάντων· ὅτι πολλοὺς πρεσβύτας οἱ, δημο-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σία καὶ τῶν ἀγροικοτέρων, ὥς τε τυχεῖν τι-
νὸς ὧν ἀνθρώποι βασιλέων δέονται, παύσας
τὴν δημοσίαν καὶ λαξ σιαλλόμενος, οὐ τῶν δε-
ῖδεῖ καλῶς, ὡς τ' ἄλλα πᾶν ἐκείνους ὁ μή τι
παθεῖν χαλεπώτερον· τὰς δὲ φυσήσεις τὰ
καὶ ἀντιφυσήσεις ἃς ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος καὶ
τὰ ἡμέτερα διασύρων, τοῖς γραϊδίοις ἀντιπε-
λεύετο, τὸ ἐπεδώμιον τῷ ἀκάττῳ, ὡς λό-
γου ἄξιον· ἢ καλόν γε τὸ ῥωμαίων βασι-
λέως, τὰς γυάθους ὁρᾶν ἀσχημονούσας· καὶ
γέλωτα ὡλῶν παρεχούσας, οὐ τοῖς ἔξωθεν
μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς, οἷς ταῦτα ποιοῦν ἀ-
ρέσκειν ὤετο· τὴν ἀθηναῖν δὲ οὐκ ἤκουε, τὴν ἐ-
αυτοῦ θεὸν, ὅτι καὶ τοῖς αὐλοῖς καταπράσα-
το, οἷς σιαχημονοῦσαν ἑαυτὴν κατεμάθαν-
εν, ἀντ' ἐσόπτρου χρησαμένην τῷ ὕδατι· τὰς δὲ
προπόσεις τε καὶ φιλοτησίας, ἃς δημοσία
ταῖς πόρναις προὔπινέ τε καὶ ἀντιπροὔπινε
ῥ, ὑποκλέπτων ὁ ἀσελγὴς μυστηρίου προσχή-
ματι, πῶς ἀθαυμάζειν ἄξιον· ταῦτα τοῖς μὴ
ἄλλοις ἢ πεῖρα παρέστησε· καὶ ἡ δωρεὰ προ-
λαβοῦσα τὴν ὀξύτητα· ἐμοὶ δὲ καὶ πόρρωθεν,
ῥόδον τινὰ ἐωρᾶτο, ὀξὺ οὐ τῷ αὐθρὶ σωεγω-
νόμενον ἀθήνησιν· ἦλθε γὰρ καὶ κεῖσε, ἀρτι τὸν
κατὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ νεωτεριαθέντων, τὸν
βασιλέα, ὃν αὐτὸ παραιτησάμενος· δι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φς δὲ αὐτοῦ τῆς ἐπιδημίας ὁ λόγος. ὁ μὲν, βύπρις πέδρος, καθ' ἱστορίαν τῆς ἑλλάδος καὶ τῶν ἐκεῖσε πανδυνατείων. ὁ δὲ, ἀφρήνιστος καὶ ὁ πολλοῖς γνώριμος, ὡς τε ὀῖς ἐκεῖσε βύταις καὶ ἀπαντῶσι τοῖς τῶν καθ' ἑαυτὸν συγγενέσθαι, οὔ πω παρρησίαν ἐχούσης τῆς ἀσεβείας. τότε δίνων, οὐ φαῦλος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐκαστὴς οἶδα γενόμενος, καὶ γε οὐ τῶν δυσφυκότων τοῦτα εἰς ὤν. ἀλλ' ἐποίφμε μαντικὸν, ἡ τ' ἤθους ἀνωμαλία. καὶ φ πόλιν τῆς ἐκστάσεως. εἰ πόρ μαίας αἴρισος, ὅς τις ἐκφάζφν οἶδε καλῶς. ὀλενὸς τ' ἐδόκειμοι σημεῖον ἢ χρησοῦ, αὐχὴν ἀπαγής. ὦμοι παλλόμενοι, ἢ ἀνασκοῦμενοι. ὀφθαλμὸς σοβούμενος, καὶ τοῦ φόρόμενος, καὶ μανικὸν βλέπων. πόδες ἀστατοῦντες, καὶ μετρκλάζοντες. μυκτὴρ ὕβειν πνέων, καὶ πδεμφόνησιν. προσώπου χαμαιζυμοὶ καταγέλασοι φ αὐτὸ φόβοντες. γέλωτες ἀκρατεῖς τε καὶ βρασματόδεις. νθύσεις καὶ ἀνάρθύσεις, ζωὴ οὐδενὶ λόγῳ. λόγος ἱστάμενος, ἢ κοπτόμενος πνθυμαζι. ὀρωτήσεις ἄπαντοι καὶ ἀσύνθετοι. ἀποκείσεις οὐδὲν τούτων ἀμένους, ἀλλήλους ἐπεμβαίνουσαι, καὶ οὐκ ὑσαθεῖς, ὁ ὃ τάξφ προϊδεῖν πανδυσεως. τί ἂν τὰ καθ' ἕκαστον γράφαμι. δεῖν πρὸ τ' ὀρῶν, ἐνθα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σάμιω, ὃν καὶ ἐδὴ τῶν ὀρίων ἐγνώρισα. καὶ
ἔμοι παρῆσάν τινες τῶν τηνικαῦτα σωσόν
των καὶ ἀκουσάντων, ὁ χελεπῶς αὖ ἐμαρ-
τύρησαν, οἷς ἐπεὶ δὴ ταῦτα ἐθαυμάσμιω, βύ-
θυς ἐφ' θηγξάμιω, οἷ καλὸν ἡ ῥωμαίων τρέ-
φει· καὶ πθαγορβύθας, καὶ γενέσθαι φυσιό-
μαντις ἐμαυτὸν καταγξάμενος· κρεῖττον γὰρ,
ἢ τοιούτων τολμοθῶμαι πρὸ οἰκουμενίω κα-
κῶν, καὶ τοιοῦθον ἀναφανῆναι τέρας, οἷ ὅ-
πω πρότερον, πολλῶν μὲν ἐδὴ κλυσμῶν
θρυλλουμένων· πολλῶν δὲ ἐμπρησμῶν καὶ θρα-
σμῶν γῆς καὶ χασμάτων· ἔτι δ' αὐσθῶν ἀπαν
θρωπάτων καὶ θηείων ἀλλοκότων τε καὶ
σωθέτων, ὧν ἡ φύσις ἐκαινοτόμησε· ταύτη
τοι καὶ τέλος ἄξιον ἐπέγκατο τῆς ἀπονοίας·
εἰ ταῦθα μόνον οὐκ ἀναχωρήσου τῶ θεοῦ τ'
σωφήθοθ μακροθυμήσαθ, εἰθα πολλοῖς κα-
κὸν ἐπὶ θ' φιλανθρωπον· καὶ πολλὰ μὲν ἔμελ
λε παρέξειν ἀθυμίαν τοῖς κατορθοῦσι· πολ
λὰ δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι καταφρόνησιν, ὡς
οὐκ ἐφορῶντος οὐδενὸς τὰ ἡμέτερα· οὐ δὲ
οὔσης τινὸς κυβερνήσεως ἢ ἀνταποδόσεως,
ἀλλὰ τῶ αὐτομάτου τὸ πᾶν φορόντος τε καὶ
πολιτρέποντος· ὁ διανοίαθ' ὅτι πονηρᾶς, καὶ
λίαν ἐπισφαλῶς τοδὶ τῶν μεγίστων διακει
μένης· ταῦτα τῶν γαλιλαίων ἡμῶν· ταῦ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα τῶν ἀλίμων τὰ δίκτυα. ταῦτα οἱ τὴν
ἐσαυρωμένον προσκυνοῦντες ἡμεῖς. ταῦτα
οἱ τῶν ἁλιέων μαθηταί. καὶ τῶν ἀπαιδεύτ-
ως αὐτοὶ λέγουσι. ταῦτα οἱ ἐν τῇ ἑρᾳδίοις συν-
καθεζόμενοι. καὶ συμφάλλοντες. ταῦτα οἱ
ταῖς μακραῖς νηστείαις ἐκτετηγμένοι, καὶ ἡ-
μιθνῆτες. ταῦτα οἱ μάτην ἀγρυπνοῦντες ἡ-
μεῖς καὶ ταῖς πανυχίσι σάσι παραλήρη-
τες, καὶ ἡμᾶς καταβάλλοντες. ποῦ εἰσὶν οἱ
γραμματικοί. ποῦ εἰσὶν οἱ σύμβουλοι. ἐκ τῆς
παρ' ἡμῖν ἕνος ἀσόρων, ὡς γ' οἶω ὑμῖν δοκεῖ,
λαμβάνω τὸν ἐπινίκιον. ποῦ αἱ θυσίαι καὶ τε-
λεταὶ καὶ μυστήρια. ποῦ σφάγια φανερά τε
καὶ ἀφανῆ. ποῦ τέχνη κατὰ τῶν ἐν τόμῳ ἐ-
πιτρουμένη. ποῦ τραπέζα προγνώσεως, καὶ
σημεῖα ἐγγαστριμύθων. ποῦ βασιλῶν ἡ ἔνδο-
ξος θρυλλουμένη. καὶ οἰκουμένη πᾶσα πολινο-
μένη, δι' ὀλίγου καὶ ἐν ἀστοῦς αἵματος. ποῦ δὲ οἱ
ἐν τῇ χειρὶ κραθύμενοι πόρσω καὶ μάλοι. ποῦ
δὲ οἱ προσεμπόμενοι καὶ παρεμπόντες καὶ
προπέμποντες, καὶ προσολεμοῦντες, καὶ συμ-
σολεμοῦντες θεοί. ποῦ αἱ κατὰ χριστιανῶν
μαντεῖαι καὶ ἀπειλαί, καὶ ἡ κατὰ προθε-
σμίαν κατάλυσις ἡμῶν, μέχρις ὀνόματος.
οἴχ' ὅπαντα. διέφθυται. διεῤῥύηκεν. ὅναρ
ἐφανή, τῶν ἀσεβῶν τὰ κοσμήματα. ὁμῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὗν τοῦ Ἰουδαβασιλεὺς ἐξεκίασε, ἐλθόντος
ἐπ' αὐτὸν δυνάμει πολλῇ τῶν ἀλλοφύλων τι
νὸς βασιλέως, ὃν στρατοπέδῳ κυκλώσαντος
τὴν Ἱερουσαλὴμ, λόγου τε βλασφήμου καὶ
ἀπειθεῖς καὶ τά τε τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοῦ τοῦ
θεοῦ πικρῶς ἀποῤῥήψαντος, ὡς οὐδ' ἂν ὁ τι
οὖν γένηται πολιορκήσοντος ἐκ τῆς αὐτῆς δυνα
στείας τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὸν Ἱερὸν ἐλθὼν, καὶ τὴν
ἐαθῆτα πολιορκήσαμενος, δακρύων τε πολλῶ
ν πηγὰς, καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατεί
νας, τὸν θεὸν τῆς ἀναχωρεῖν βλασφημίας ἐ
πιμαρτύρεται. καὶ κεῖνον ἔκδικον γενέσθαι,
τῆς τῶν ἀπειλουμένων ἀποφανίσας ἐπι
ζητεῖ. εἰδὼς κύριε λέγων. ὅσα ἀνείδισέ σε ὁ
ἀλλόφυλος, τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραήλ. εἰδὲς κύριε
μὴ παρασιωπήσῃς. καὶ οὐκ ἐφοβήθη γε τὴν αἰ
τήσεως. ἀλλ' ἠθθῶ ὀργῇ, τῆς ἑαυτοῦ μανίας
ὁ θεομάχος. καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος μετὰ
τῶν ἀπειλῶν, ὑπὸ λιμοῦ ἀοράτου δυνάμεως
ἐπιπεσούσης ἄφνω. καὶ τὸ πολὺ τῆς στρα
τιᾶς ἀποβαλών. καὶ ἀγχολίᾳ πικρᾷ μετα
νάσας, ἀδοκήτως λυούσης καὶ τὴν πολυορ
κίαν καὶ τὰς ἐλπίδας. ταῦτα ἐξεκίασε
ὁ τὴν πολλὴν ὠφελεβεβλημένος δυνά
μιν. ὁ τῆς μεγάλης βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ.
ὁ τέχα αὐ ἀφοκρουσάμενος, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολέμιον· ἡμεῖς δὲ οἷς μόνον καὶ ὅπλον καὶ
τεῖχος καὶ ἄλλο παῖν ἀμαυτήριον, ἢ πρὸς τ
θεὸν ἐλπὶς ὑπελείπετο, πᾶσαν ἀνθρωπίνην πε
ειληριμμένοις καὶ πεδεκεκομμένοις ἐπικουρί
αν παντάπασι, ἵνα ἀρὰ ἔτδρον, ἢ τ' δυχῆς
ἀκροατὴν, ἢ κωλυτὴν τῶν ἀπειλουμένων ἐ
ξὴν ἐμέλλομεν, ἢ φὴν ὁμνύοντα κατὰ τῆς
ὑπεδριφανίας θεὸν ἱκέτευ. ὦ τῶν ἀπίστων
δικημάτων, ὦ τῆς τῶν ἐλπιζομένων θρασύ
τητος· ἐπηγγέλθημεν αὐτ' ἄλλο ξενὸς ὁρέξ
τοῖς δαίμασι· καὶ ἡ μεγάλη τῦ θεοῦ κληρο
νομία· ἀ' ἄγιον ἔθνος· φ βασίλφον ὁράτευμα
μᾶς ἆθλον ἐλπίδος καὶ νὸς πολέμου νικη
τήριον ἐγκυμέθα· ταῦτα χρισιανοῖς παρὰ
σοῦ αὐθ' ὧν ἐσώθης δίφ τῶν κακῶν τὰ ἀδι
χειρα; ταῦτα κυρίῳ τῷ θεῷ αὐτα πέδωκας;
πρότδρον μὲν δῶν ἰδίκα ἔξ αὐεῖχε καὶ αὐτ
βάλλεῖ πὼ ὑπὸ ἡμῶν ὀργὴν ὁ θεὸς, καὶ
οὔπω παντα ἀν ἐαυτοῦ ξῆλον ὀξέκαυσιν,
ἀλλ' ὑφηλὸν ἔξ κατὰ τ ἀσεβῶν εἶχε. Ἡ χέ
ρα καὶ φ τόξον αὐέτεινε μὲν καὶ ἡ τοιμασε, κα
τεῖχε δὲ βίᾳ· καὶ ὡς πρ' πνόσημα ὑπουλον
καὶ κακόνθες, ἐκ ῥαγῆναι πρότδρον ὅλην αὐ
τῦ τὴν πονηρίαν ἀνέμενεν· ὃς πρ δὴ θεοῦ
κείσεως νόμος, ἵν' ἡ σώσῃ μετανοίᾳ, ἢ κολά
σῃ ταῦ δικαιότδρον, τότε μὲν δυσανακω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦτες τοῖς γνωμοῦσι, καὶ πρὸς ἃ μέλλον
κόμνοντες, ἃ γὰρ ἐφόρομεν τοῦ ἀδικρυπο
μονὴν αὐτῆ ϑῖς οἰκέοις χρηστότητα, ἐκείνας ἀ
φίεμεν πρὸς ἃ ϑεὸν τὰς φωνάς· τὰς μὲν ὡς
ϑεωστόνν ἐπικαλούμενοι· τὰς δὲ, ὡς πρὸς
πατέρα χρηστὸν ποτιώμενοι· τὰς δὲ, οἷον ὀνε
δίζοντες καὶ διαλογούμενοι πρὸς αὐτὸν,
οἷα τὰ τῶν ἀλιτοώτων· ἵνα τί ἀπώσω ὁ ϑε/
ὸς εἰς τέλος· ὠργίαϑη ὁ ϑυμός σου ἐπὶ προ/
βατα νομῆς σου· κὴ μνήσϑηϊ τᾶ σωματωγῆς
σᾶς ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς, ἣν ἐλυτρώσω φῖς
τοῦ μονοφυοῦς λόγου σου πάϑεσιν, ἐπὶ τῆς
μεγάλης σου διαϑήκνς ἠξίωσας κὴ ἐλκυσας
εἰς οὐρανὸν τῷ κομνῷ μυστηρίῳ, καὶ τῷ ἀρρα/
βωνι τᾶ πνεύματος· καὶ ἐπαιρον τὰς χεῖρας
σου ἐπὶ τὰς ὑποδρικφανίας αὐτῶν εἰς τέ/
λος· ὅσα μεμνήσκοντες ὅσα ἐπονηρεύσαν/
το κατὰ τῶν ἁγίων σου, οἱ ἐχθροὶ, καὶ κατὰ
τῶν ἑορτῶν σου ἐκαυχήσαντο· πὶ ῥομφαίαν
τὰ προσκαλούμεϑα· κὴ τὰς ἀγχοπτικὰς μά
στιγας, καὶ διώξαι πὶ ἑαυτᾶ δίκιω ἠξιοῦ/
μεν καὶ διαπαστῆναί ποτε δικε λεύόμεϑα, κα
τὰ τῶν ἀσεβῶν· ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ κύριε
λέγοντες· ἕως πότε ἁμᾶρτωλοὶ καυχήσονται·
τόν τε λαόν σου ταπεινώσοισι· κὴ πὶ κλῆρο
νομίαν σου κακώσοισι· φονεύουσί τε ὁμοίως

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀνομίαν καὶ δράσουσι. καὶ μὴν καὶ κείνας τι τοὺς δεσποτικὰς καὶ τούτων οἰκεῖα τὸ δ' φωνὰς, ἔθα ἡμᾶς εἰς αὐτολογίαν καὶ ὕβριν τοῖς κακίστοις ἡμῶν. παραβολὴ τε τοῖς ἐθνεσι. καὶ κλῶντα πᾶσιν ἀνθρώποις, ἄμπελόν τινα ἐλέγομεν, καὶ δὲ αὐτὸ πῦ μετενίωνεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀθεΐας, καὶ εἰς κάλλος πίστεως αὐξηθεῖσαν καὶ μέγεθος. εἶτα δὲ φραγμὸν πολυκηρημένον, τὴν φρουροῦσαν τέως ἡμᾶς ἐπίσκοπον τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶσι τοῖς δολοῦσιν ἐκκαθαρμένον πονηροῖς δωρόσεις, καὶ λελυμασμένον ἀγρίῳ συὶ, τῷ τὴν κακίαν ἰδιάζοντι πονηρῷ, καὶ κακίας βορβόρου γέμοντι. ταῦτα μὲν οὖν πρότερον καὶ διεκρούμην, καὶ ἀσεβῶν πρὸς τὸν θεόν. νυνὶ δὲ, οἵας αὐθ οἵων μεταλαμβάνω φωνάς. θρῶν δ' λοιπὸν τῶν ἀσεβῶν τὴν ἀπώλειαν. καὶ νόμον φιλάνθρωπος τοῖς μισοῦσι, καὶ τοιαῦτα φθέγγομαι. πῶς ἐγένοντο εἰς ὄρη μωσιν. ὑπάρχοντα ὑπέλιπον. ἀπώλοντο δὲ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. ὡς κονιορτὸς ὃν ὑφέλετο λαίλαψ. ὡς χοῦς ὑπ' ἀνέμου διαρριπτούμενος. ὡς ἐω θινὶ δρόσος. ὡς ῥοῖζος πεμφθέντος βέλους. ὡς βολὴ βροντῆς. ὡς ἀστραπὴ διάπτουσα. εἰ μὲν δὴ νῦν μεταβληθεῖσαν, καὶ τῆς πολλῆς παυσάμενοι πλάνης καὶ μέθης, μεταδιώξαιμεν τὴν ἀλή-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θειαν, τάχα αὐτι γενοιτο κέρδος αὐτοῖς ἢ τ
πῶμα τος. ἐπειδὴ καὶ ἐ παι δευθῆναι πολ
λάκις, εἰς καλὸν τοῖς παχοῦσιν. εἰδ' ἐνδὴ τ
αὐτῆς μανίας γνώμης, καὶ ὠφελέχοιτο πῶν
ἐσφῶλων ἕνε, καὶ ὁ μὴ δὲ τοὺς ἡλιθίους παι
δεύῃ, σωφρονισθεῖεν τῇ συμφορᾷ, πλὴν μὴ ἱε
ρουργελὴν θρῶεῖ τοῦτον ἱδρεμίασ, ὡς τε
καὶ τοῖς ἀψύχοις, διακελεύεται θρῶον καὶ
τ τειχῶν προσκαλεῖ δάκρυον. τοῦτοις ἢ τίς
θύρεθήσεται θρῆνος ἐπάξιος. ἢ τίς αὐ ὀδύρα το
πῶν παρόντων, ἀφεὶς τὰ τῆς μελλούσης δα
κρύων κολάσεως. αὐθ' ὧν ἀφρονεύσεν καὶ ἐ
μακρωθῆσαν, καὶ ἐλάφρυσαν τῇ κλίσει
παρὰ τὸν κλίσαντα. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
τοῖς λαφρύουσι τῷ θεῷ ἐπαινέσησαν. καὶ χεῖ
ρα ἐπενευτείναντο δυσεβῆ. καὶ τοιούτων κα
κῶν ἀξίαν. τῶν μὲν οὖν ὅπη τῷ θεῷ φίλον
οὕτως ἐχέτω. τίς οἶδεν εἰ ὁ λύων τοὺ πεπεδη
μένους θεὸς καὶ ἀνάτων ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ
θανάτου, τὸν βαρύτε καὶ κάτω νεύοντα, ὁ
μὴ βουλόμενος τ' ἁμαρτωλοῦ τὸν θάνατον,
ἀλλὰ πλὴν ἐπάνοδον, ὁ καὶ ἡμᾶς κατηνεμένους
εἰ σιόπεν καὶ σκιᾷ θανάτου φωτίζας καὶ συ
νετίσας, καὶ τούτοις τὸ αἰαλήλυθεν, καὶ
τοιμανεῖ τῇ ποιμαντικῇ ῥάβδῳ, πλὴν βαρεῖαν
καὶ σιδηρᾶν κατεσθέμενος. ἐμοὶ δὲ πάλιν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πῶς ἦν αὐτὸν ἐπινίκιον ἀναβαμεῖν ὁ λόγος. ἔπεσε βῆλ, σωστεέβη δὲ τῶν, ἔλη ἐγένετο ὁ σαρών. καὶ τὴν χύν ἔθη ὁ λίβανος. οὐκ ἔτι οὐ μὴ εἴπωσι τῷ μωρῷ ἄρχειν, τῷ ἀκινήτῳ καὶ ἀναθήτῳ τῶν εἰδώλων σωτάγμαῖν. ὁ δὲ ζητήσοισι μῆαν θεὸν ἀκαρῶν, ἢ ἔτι ταύτης ὀδὶ γελοιότερον. οὐκ ἔζη τὰ ἄλση πόδεν νοήσοισι καὶ τὰ ὕψηλα, καὶ πᾶν ὄρος δύκομον καὶ καταπάστιον. οὐκ ἔτι θύσοισι τὸν υἱὸν αὐτῶν ἢ τοῖς θυγατέρας τοῖς δαιμονίοις. ὅπερ πάλαι ὁ ἰσραὴλ ἔστω τῶν προφητῶν ἐφθέγγετο. ἀλλὰ τί τούτων ἐμοί. πῶς τὰ πατρόντα καὶ ἡμέτερα χρέφομαι. οὐκ ἔζη τοῖς ἱερεῖς οἴκοις ἡμῶν πονηρῶς ἐμβλέφοισιν. ὃν ἔτι μανοῦσιν αἵματι μιαρῷ τὰ τῆ καθαρῷ πάτης καὶ αἱματάκηθυ θυσίας ἐπώνυμα θυσιαστήρια. ὁ δὲ βωμοῖς ἀθέοις τὰ ἄβατα καταικχνοῦσιν. οὐκ ἔζη συλήθοισι καὶ βεβηλώθυσιν αἱαθήματα. πολεονεξίαν ἀσεβεῖς μίξαντες. οὐκ ἔτι καθυβρίσοισι πολιαὶ ἱερέων. σεμνότητα διακόνων. αἰδῶ παρθένων, οὐκ ἔζη πλάγχνοις ἁγίων αἱατμηθέν τῶν ἐπαρήσοισι, συδὲν μαείαν. ἵν' ὁμοῦ τε τῆ φῶς καὶ τῶν πλάγχνων ἐμφορηθῶσιν. οὐκ ἔτι προσάξουσι τῦρ μαρτύρων μνήμασιν. ὡς ἄλλων ἐφέξοντες ἄθλησιν, ταῖς καθ' αὐτῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀτιμίας· οὐκ ἔτι πυεὶ κατανα λώσουσιν ἀγ
γίων λείψανα· ὀσοῖς ἀτιμοτάτοις σωματιμά
σαντες· καὶ τοῖς ἀνέμοις δώσουσιν, ἵνα κὴ τῆς
ὀφειλομένης τιμῆς τοῖς τοιούτοις ἀποδόσω
σιν· οὐκ ἔτι καθέξαν λοιμῶν συγκροτήσεν
τες τ' καθ' ἐπισκόπων κὴ πρεσβυτέρων, ἔτι
δὲ προφητῶν καὶ ἀποστόλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ
χριστοῦ βλασφημίας αὐξανουσιν· οὐκ ἔτι
κὴ παντηγυείσουσι καθ' ἡμῶν· νόμω τῆς κυ
βδήλου πανδαύσεως ἀποκλείσαντες· ὡς ὁ
μοῦ τούτῳ καὶ τοὺς γλώσσας ἡμῶν ἐμφρά
ξοντες· δόσμοι τοὺς λόγοις τύραννοι βασιλι
κούς τε καὶ σοφιστικούς· τοὺς ἀφύκτους συλ
λογισμούς σου καὶ τὰ αὐθυμήματα· ἴδω
μεν δία κὴ παρ' ἡμῖν οἱ ἁλιεῖς καὶ ἄγροικοι
φθέγξονται· μετάστησον ἦχον ᾠδῶν σου,
καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου διακελεύεται σοι
προφήτης ἐμός· ἀδέτω δὲ αὐθις (ὡς ἐλθθε
εἰα δαβὶδ, ὁ τ' ὑψηλὸν τολίαθλίθοις μυστι
κοῖς κατα βαλών· ὁ δὲ τῆς πλαστότητος νι
κήσας πολλούς· κὴ δὲ τῆς πνευματικῆς ἀφ
μονίας θραπεύσας σαβὲ τὸν ὃν ὀνηρῷ δαι
μονι συμπνιγόμενον· σβεσάτω δ' πῦρ ὁ δα
δοῦχος· ἀπέπωσαν τῷ νυμφίῳ αἱ φρόνιμοι
κὴ ἱδραὶ παρθένοι τὰς ἑαυτῶν λαμπάδας·
ἀποθέσθω τὴν πορνικὴν ἱδροφάτης τολύν·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἰδρεῖς οὐδύσασθε δίκαιο πώλω· καὶ κατα-
λῶ δόξης αὐτὸ πνεύματος ἀκηδίασ· καὶ τὸν
μέγαν καὶ ἄπιλον χιτῶνα χρισοῦ, ὁ ἡμέτε-
ρον κόσμημα· σιγάτω σὸς κῆρυξ τὰ ἄθυμα·
φθεγγέσθω κῆρυξ ἐμὸς τὰ σύθεα· παῦσάτ-
σου τὰς γοητικὰς καὶ μαντικὰς βίβλους· αἱ
προφῆται καὶ δὲ καὶ ἀσχολικαὶ μόναι αὐκλι-
πέσθωσαν· ἐπίχρισον τὰς αὐχὰς καὶ σκότου
γεμούσας νύκτας· αὐτεγερῶ τὰς ἰδρὰς εἰῶ
καὶ λαμπρὰς πανυχίδας· φράξον τὰ ἄδυ-
τά σου καὶ τὰς εἰς ᾅδου φορούσας ὁδούς· ἐ-
τὸ τὰς φανερὰς καὶ φορούσας πρὸς οὐρα-
νὸν, ἐξηγήσομαι· πόσαι ταῦτα αὐκατεργά-
ξαντο ὀπλων παρασκευαὶ καὶ μηχανημάτων
ἐπίνοιαι· πόσαι μυριάδες αὐθρῶν καὶ φάλαγ-
γες, ὅσαι ἐκ τεύοντες μόνον ἡμεῖς, καὶ θεὸς
βελιθεὶς κατεργάσατο· λόγῳ δὲ σκότος ἔλυ-
σε· λόγῳ δὲ φῶς ὑπεσήγαγε· ἤθρασε γῆν· ἐγέρω
σεν οὐρανόν· ἀστέρας ἔταξεν· ἔσπειρεν ἀθρόα,
θάλασσαν ὥρισε· ποταμοὺς εἴλκυσε· ζῶα ἐ-
ψύχωσεν· ἄνθρωπον πρὸς ἑαυτὸν ἐμόρφωσε·
κόσμον τοῖς ἅπασι πολυέθηκε· λόγῳ καὶ πλὴ-
ναῦ σκοτόμομιναν λύγας εἰς φῶς ἅπαντα καὶ
τάξιν καὶ ἁρμονίαν πλὴ αὐτῶν, ἐπανήγαγεν·
οὐκ ἔτι μὲν λίχνοι καὶ ἀπατηλοὶ διαμένοσ-
δωρασδύσασιν· οὐκ ἔτι δὲ κατεθυβείζεται κλή-
σις αὐ

σις οὐ σχήματι τιμῆς αὐτὴ θεᾷ προσκυνουμένη, καὶ τὸ βαλε τὸν Ζιπτολέμους σκῆ τὸν κελεὸς καὶ τὸν μυστικοὺς δράκοντας. ἀναχύνθη τί ποτε τῆ θεολόγου σου βίβλοις ὀρφέως. δέξαι τὸ καιροῦ τὸ δῶρον, τὴν ἀγκωμοσύνην σοι συγκαλύπτοντος. εἰ δὲ ταῦτα μύθοι καὶ πλάσματα, ἐτὼ σε τὰ τῆ νυκτὸς ἀστρικαλύψω μυστήρια. οὐκ ἔτι φθέγγεται δρῦς. οὐκ ἔτι λέβης μαντεύεται. οὐκ ἔτι πυθία πληροῦται, οὐκ οἰδ' ὧν ἕνεκεν πλὴν μύθων καὶ ληρημάτων. πάλιν ἡ κασταλία σιγᾶται καὶ σιγᾶ. καὶ ὕδωρ ὄντι οὐ μαντευόμενον, ἀλλὰ γελώμενον. πάλιν ἀνδριὰς ἄφωνος ὁ ἀπόλλων. πάλιν ἡ δάφνη φυτὸν ὄντι μύθω θρηνούμενον. πάλιν ἀνδρόγυνος ὁ διόνυσος, καὶ ἀθρὸς μεθυόντων ἐξηρτημένος, καὶ τὸ μέγα σου μυστήριον ὁ φαλλός, καὶ πρὸς υμνῳ τῷ καλῷ, θεὸς παιανιόμενος. πάλιν σεμέλη κεραυνῷ βάλλεται. πάλιν ἀμφιγυής ἥφαιστος, ἀλλὰ τὰ χὺς εἰς μοιχῶν εὑρέσιν, καὶ θεὸς κατηθαλωμένος εἰ καὶ κλυθέτχνης. καὶ θορύτης ὀλύμπιος. πάλιν δεσμώτης ἄρης δι' μοιχείαν μετὰ τοῦ δήμου, καὶ τοῦ φόβου, καὶ τῶν κυνδιμῶν. καὶ ζωματίαν δι' θρασύτητα. πάλιν ἀφροδίτη πέρνη γεννωμένη τὲ αἰσχρῶς, καὶ γάμων αἰσχρῶν ὑπηρέτις, πάλιν ἀθηνᾶ παρ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κατὰ Ἰουλ.

θέρος τε δύει καὶ πίπτει δράκοντα· πάλιν
ἡρακλῆς μαίνεται· μᾶλλον δὲ μαινόμενος
πέπαυται· πάλιν τὰ πάντα γίνεται δι' ἀ
σέλγειαν καὶ ἀκαθαρσίαν ὀξύς· ὁ τῶν θε
ῶν μήστωρ καὶ ὕπατος· καὶ μόνος μὲν πάν
τας ζῶν πᾶσι τοῖς οὖσιν ἀνέλκων θεοὺς, αὐ
τὸς δ' ὢν πάντων δ' καθελκόμενος· πάλιν
τὸν διὸς τάφος εὐ κρήτη θείκνυται· αἰ δὲ
ζου φὴν κδρδῶον, καὶ φὴν λόγιον ἀκατώνιον,
συγκρύπτω ζοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παραδέχω
ζου φὴν θεὸν, αἰδοῖ τοῦ θάματος· σὺ δὲ μοι
προσκυνῶ δ' σιώφονον τ̄ λόγου κὴ δ' σακέλ
λιον· εὖ ζου μόνον αἰδέσιμον· αἱ παράγγυπτ
οις δ' ἀνδρογύνων ζωαὶ τ̄ νέλα· αἱ τε ἴσιδες
κὴ οἱ μεν θήσοι θεοὶ κὴ οἱ ἄπιδες· τᾶλλά τε ὅ
σα φλάττεις ἢ γράφῃς θηεία σιώθετα κὴ
ἀλλόκοτα· γελῶ σου δ' ὢν πᾶνα καὶ φὴν πρία
πον· καὶ φὴν δρμαφρόδιζον· καὶ δὺ ζῶ μα
νίαδ' πδυκεκομμένους ἢ δεεσασμένους
θεούς· ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ σκιῷ παρήσω·
καὶ ζοῖς κδσμοῦσιν αὐτοὺς ποιητᾶς· ἐγὼ δὲ
εἰς παραίνεσίν τινα καταλύσω δ' λόγδν·
ἄνδρδ' ὁ μοῦ καὶ γυναῖκες· νέοι τε καὶ πρε
σβύται· ὅσοι τε εἰς τὸ βῆμα ζῶν τελεῖτε·
κὴ ὅζοι ἀνὰ κάτω τέταχθε χώραν· πάντες δ'
σοι ἐλυτρώθετο κύριος· πρόσδρον μὴ ἐκ τ̄

πολαύνης καὶ τῆς ἀθεΐας, νυνὶ δὲ τῆς ἐπα-
νοδοίσεως τῶν ἐθνῶν. καὶ τῶν ἤδη παρόντ-
κακῶν καὶ προσδοκωμένων ἀκούσατε λό-
γου αὐσβὸς οὐ μετεῖως τὰ τοιαῦτα πεπαι-
δευμένου, ἐκ τε τῶν ὁσημέραι συμβαινόντων
καὶ τῶν παλαιῶν ἱστορεῖν καὶ βίβλων καὶ
πράξεων. μέγα μὲν ᾧ μηδενὸς πειραθῆναι τ-
δυχεῖν. ἴσως δὲ οὐ δὲ μέγα, εἴπερ ἀληθὴς
ὁ λόγος. ὅτι ὃν ἀγαπᾶ κύριος παιδεύει. μα-
στιγοῖ δὲ, πάντα ὑὸν ὃν παραδέχεται, καὶ ὃ
κήδεται, ἀλλὰ μέγα μὲν ὃ μηδὲ τὴν ἀρχὴν
τυχεῖν ἁμαρτόντας, ἢ μὴ τὰ μέγιστα. ἐπειδὴ
ὃ παντελῶς ἀναμάρτητον, ἴσοβ τὴν αὐ-
θρωπίνῳ φύσιν ἔταξεν ὁ θεός. δεύτερον
δὲ ὡς ἔμοιγε δοκεῖ ὃ παίζαντάς τι καὶ παι-
δευθέντας, εἶτα ἐπανεθέντας εἰ αἰσθήσει
γοῦν διαμεῖναι τῆς παιδαγωγίας. μὴ φεύγειν
δεύτεραν ἐκ δεύτεραο καμίαο μάστιγα. ἐι
γάρ τοι μὴ ἡμεῖς δρῶ τῆς θείας παιδεύσεως ἐ-
παιδωθῶμεθα. δειξόμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀξίους οὐχ
ὧν πρῶτον πεπονθαμεν, ἀλλ' ὧν ὕστερον τε τυ-
χήσαμεν. ἀπολογησόμεθά τε τοῦδε τῆς καται-
φύσης ἡμᾶς συμφορᾶς. ὅτι οὐχ ὡς κακοῦρ-
γοι τοῖς ἔθνεσι παρεδόθημεν. ἀλλ' ὡς παῖδες
ἐσωφρονίσθημεν. μὴ ἐκλαθώμεθα τῆς ζά-
λης ἐν τῇ γαλήνῃ. μὴ δὲ τῆς ἀῤῥωστίαο ἐν τῷ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καιρῷ τῆς ὑγιείας· μηδὲ τῆς αἰχμαλωσίας, αὐξανόμενοι εἰς πλῆθος ἰδρῶσαι λίμ· μηδὲ τῆς αἰγιάλου, μᾶλλον πλῆθος αἰγιάλου· μὴ ποιήσωμεν ἀμείνω τὸν τῆς κακοπαθείας καιρὸν τοῦ τῆς ἀνέσεως· ποιήσωμεν δὲ ἐφαινόμεθα τὸ τε μὴ σωτεσαλμένοι, καὶ μετεωρίζοντες, καὶ πάσας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνοντες τὰς ἐλπίδας· νυνὶ δὲ ἐπαιν νόμενοι καὶ χαυνούμενοι· καὶ πάλιν εἰς τὰς αὐτὰς ἀναδέχοντες ἁμαρτίας, ἐξ ὧν εἰς τὰς συμπεσούσας ἡμῖν συμφορὰς ὑπήχθημεν· μὴ οὕτω τέκνα μή· λέγει πονουθετῶν ὁ ἰδρὼς ἡλεὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας εἰς θεὸν ἁμαρτάνοντας· ἀλλ' εἰδότες ὅτι ῥᾴον ἔστιν, δύπλα πᾶν ἀπελθοῦσιν ἀνακαλέσασθαι, ἢ παραλυομένῳ ἐκ θεοῦ δυνασθῆναι, πλὴν μὴ γὰρ, τὸ σωφρονεῖν ἐπανάγει, πλὴν δὲ, διαλύει τὸ ῥάθυμον, καὶ ὅλα τὰ σώματα κάμνοντα μὴ, τῇ θεραπείας ἀναφορᾷ καὶ τῇ εὐδιείας· αὐξανόντα ὃ, τῇ, κοῦφα μικρὸν ἀμελείας καὶ τῇ πολυσημονείας, πάλιν ὑποῤῥεῖ, καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ἀῤῥωστίας ἐπάνοδοι· τοῦτο εἰδότες, καὶ ἀλλήλους διδάσκοντες, γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν· καὶ σωφρόνως τὸν καιρὸν διαθώμεθα πρὸς τὸν μὲν ἀδελφοὶ παντηγυρίσωμεν· μὴ φαυλότητι σώματος, μηδὲ ἐθνῆτος ἐξαλλαγαῖς, καὶ ποικιλίαις· μηδὲ κώμοις καὶ μέθ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θαις. ὧν κοίτας καὶ ἀσελγείας τὸν καιρὸν
ἔμαθες; μηδὲ αὐθεσι τέψωμεν ἀγγάς. μηδὲ
μύρων ἀλοίναις, ῥαπίζας. μηδὲ πρόθυρα
καλλωπίσωμεν. μὴ τῷ ἀίδη τῷ φωλὶ κατα
λαμπρύνθωσαν οἰκίαι. μηδὲ σιωσαυλίαις καὶ
κρότοις πολυτελείαθωσαν. οὗτος μὲν γὰρ ἐλ
λιωτικὴς ὁ ὁρμιωίας ὁ νόμος. ἡμεῖς δὲ μὴ τοῦ
τοις τὸν θεὸν γεραίρωμεν, μηδὲ ἐν παρόντα
καιρὸν ἐπαίρωμεν, οἷς οὐκ ἄξιον. ἀλλὰ ψυ
χῆς καθαρότητι, καὶ διανοίας φαιδρότη
τι. καὶ λύχνοις τοῖς ὅλον τὸ σῶμα φωλίζου
σι τῆς ἐκκλησίας. θείοις λέτω θεωρήμασι καὶ
νοήμασιν ἐκδίτα πὼ ὁ ὁραὶν λυχνίαν ἐγφερμέ
νοις. καὶ πᾶζαν πὼ ὀικουμένω καταλάμπου
σι. μικρόν μοι πρὸς ἐδῶν ἐ φῶς, πάντα ὅ
σα ἰδία τε καὶ δημοσία πανηγυρίζοντες ἀνά
πουσιν ἄνθρωποι. ἔχω τίνὶ μύρον (ἀλλ' ὦ χρί
ον ταῦ μόνον ὁ ὁρῆς τε καὶ βασιλῆς ὄντι ποιεί
λῳ τὸ καὶ πολυτελεῖ, καὶ δίημᾶς κεκωθέν
τι.) μεγάλα μυρεψοῦ τέχνη συγκείμενον. εἴ
θέ μοι γένοιτο τοῦτο τὸ μύρα ΙΓ' εὐωδίαν προ
σβαλεῖν ᾧ θεῷ. ἔχω καὶ ζάπεζαν πὼ πνθυμα
τικὼ ταύτην καὶ σὺ θεον. ὦ ἡ τοί μασί μοι
κύριος ἐξεναντίασ τῶν θλιβόντων με. ἢ πρε
σβεναπαύομαι καὶ κρυφῶ, καὶ οὐδὲν ἐξυ
βρίζω ἐξ τὸν κόρον. ἀλλὰ καὶ κοιμίζω πᾶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σαν πᾶσιν ἐπαινάσασιν. ἔχω καὶ αὐτὴ πάν
των ἐαρινῶν βύαν θέτερά τε καὶ μονιμώτε
ρα. τὸ ἀγροῦ τοῦ πλήρους, ὃν βύλόμησε κτίσ τ
ἱ δρεῖς καὶ βύῶλῆς φυμάσαι καὶ διδασκάλους
καὶ τῶν λαοῦ, ὅσον καθαρόν τε καὶ ἔκκειτον.
τούτοις τεραπωθῆναι βούλομαι καὶ πομπεύφ.
τὸ ἀγῶνα τὸ καλόν ἀγωνισάμενος. καὶ τὸν δρό
μον τελέσας. καὶ πίστιν τηρήσας, κατὰ
τὸν ἱδρὸν ἀπόστολον. αὐχλάβωμεν ὕμνους, αὐ
τὶ τυμπάνων. ψαλμῳδίαν αὐτὶ τῶ ἀγρῶν
λυγισμάτῶ καὶ ἀσμάτῶ. κρότον βύχαριστήριον,
αὐτὶ κρότων θεατεικῶν. καὶ χειρῶν πρᾶ
ξιν βύηχον. σιώπνοιαν αὐτὶ γέλωτος. αὐτὶ μέ
θης ἐμφρονα λόγον. αὐτὶ θρύλλεως, σεμνοπρέ
πειαν. εἰ καὶ ὀρχήσαθαι δεῖται, ὡς παννυ
εισὴν καὶ φιλέορτον, ὄρχησαι μὴ ἀλλὰ μὴ πὼ
ἡρωδιάδος ὄρχησιν, τῆς ἀρχήμονος. ἧς ὄρχον,
βαπτιστοῦ θανάτος. ἀλλὰ πὼ δαβὶδ ὠδὴ τῆ
κατεπαύσει τῆς κιβωτῶ. ἰὼ ἡγοῦμαι τῆς
βυκυνήτου καὶ πολυδόφου κατὰ θεὸν πορεί
ασ ἐῖναι μυσήριον. πρόδρομον μὲν δὴ ὄντα καὶ
μέγιστον, τῆς ἐμῆς παραινέσεως. ἀβύτερος
δὲ χαλεπὸν μὲν οἶδε λόγον φέρων, καὶ δυσπα
ράδεκτον τοῖς πολλοῖς. φιλεῖ τὰ σὰ ὀξυσία τὸ
αὐτοπρᾶν κακῶς χυόμενος αὐθρωπος. ἄλλως
τε ὁ κατὰν δικαίαν ἔχει πὼ ὀργὴν ὀξὺν τέπον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θεν ἤκισα λόγου πείθεσθαι χαλινοῖς, τὸν θυμὸν ἀνακόπτοντος· ἀκουσθῆναι δὲ ὅμως καὶ προσδεχθῆναι ἄξιον· μὴ ἀπολήστως χρησώμεθα τῷ καιρῷ, μὴ κατακρυφήσωμεν τῆς ἐξουσίας· μὴ τοιροὶ γενώμεθα τοῖς ἠδικηκόσι· μὴ ὧν κατέγνωμεν, ταῦτα πράξωμεν· ἀλλ' ὅσον φυγεῖν τὰ δεινὰ τῆς μεταβολῆς ἀποπλαύσαντες, ὅσον εἰς αὐτίδοσιν ἥκε μισήσωμεν· αὐτάρκης δίκη τοῖς γε μεζίοις, τὸ τὲ λυπηκόπων δέος· καὶ τὸ προσδοκῆσαι ταῦτα παθεῖν, ὧν εἰσιν ἄξιοι· καὶ οἰκείῳ σωφρονεῖν τι βασανισθῆναι· ἀγαθὸς γὰρ τις ὡς πεισόμενος δέδοικε, ταῦτα πέπονθε καὶ μὴ πάθῃ· καὶ τολέω παρ' αὐτοῦ τυχόν· ἢ τῶν δρασάντων κολάζεται· μὴ τοίνυν θελήσωμεν πρὸ ὀργῆς μεμνῆσθαι, μηδὲ φανῶμεν ἐλάττους κολάσεως τῆς ἀξίας· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πᾶν εἰς πράξασθαι μὴ δυνάμεθα, τὸ πᾶν συγχωρήσωμεν· γενώμεθα τοῦ τῷ κρείττους τῶν ἠδικηκότων, καὶ ὑψηλότεροι· δείξωμεν τί μὲν δεδέσμευσιν ἐκείνους οἱ δαίμονες· τί δὲ ἡμᾶς ἐκπαιδεύει χρεός· ὃς οἷς τέπονθε τὸ δοῦναι μεῖν ἔχων, οὐκ ἤθελον νεμέμνεν οἷς δυνάμενος οὐ πεποίηκεν· εἰ αὐτιδῶμεν τῷ θεῷ χαρεστήριον· αὐξήσωμεν χρηστότητα τὸ μυστήριον· εἰς δόξαν τῷ καιρῷ χρησόμεθα· νικήσωμεν ἐκδίκῳ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κείας τοὺς τυραννήσαντας. καὶ μάλιστα μὲν φιλανθρωπίας ἔστω τῷ συγχωροῦν. καὶ ἡ τ' οὐ πολλῆς δυνάμεως, πλὴν ἴσην αὐτὴν διδοῦσα φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἐν οἷς αὐτοὶ χρήζομεν. ᾧ γὰρ μέτρῳ μετροῦμεν, αὐτὴ μετρεῖσθαι γινώσκομεν. εἰ δὲ καὶ λίαν τὴς πικρῶς ἔχει, ἀφῶμεν θεῷ τοὺς λελυπηκότας καὶ τῷ ἐκεῖθεν δικαστηρίῳ, μηδὲν τῆς μελλούσης ὀργῆς δεῖσθῆς ἡμετέρας χειρὸς ἐλαττώσωμεν. μὴ δήμευσιν εἰνοήσωμεν. μὴ βήμασι παρασήσωμεν. μὴ πατρίδος ἀποδρείσωμεν. μὴ μάστιξιν αἰκισώμεθα. μηδέ τι τῶν ὅσα πεπόνθαμεν, ἵν' εἴπω τι σωτόμως δράσωμεν. φονήσωμεν καὶ κείνους ἐπιφέρε τέρους, αὖ ἄρα δυνηθῶσι, τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπολέγματι. εἴπω πόθεν ἦς, εἴπω πατὴρ, εἴπω γυνὴ συγγενὴς, φίλος, ἢ ἄλλός τις τῶν τιμίων, πᾶσι τὸ παθεῖν ἔμμιαθον καταστήσωμεν, δεῖ τ' πεῖσαι φόβῳ καρτερὸς ἀπεπόνθασι. δεῖν μεῖζον αὐτοῖς, ἢ ἄλλό τι χαρειούμεθα. εἴπω κὴ δ' μέγιστον ὧν δὴ πάσχομεν; δήμοις κατα βοῶνται καὶ πόλεσιν οἱ δικάσαντες ἐν θεάτροις. ἐν ἀγοραῖς. ἐν συλλόγοις. τὰ παλαιὰ μανθανείζεται. τὰ νέα σκλιτύνεται. καὶ παρ' αὐτῶν τῶν σωδιωξάντων, ὁ κὴ παράδοξον. αὐτοὶ κατθέλκονται παρ' αὐτῶν μεθ' πάσης κατα βοήσεως οἱ θεοί, ὡς πολὺν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτοὺς ἀπατήσαντες χρόνον. καὶ ὀλίγον τι ἀ
πάτης ἐλλελειμμένης. καὶ ὁ χθὲς προσκυνη
τὴς, σήμερον ὑβρειστής. ἀνθ' ὧν, τί μεῖζον ἐπι
ζητοῦμεν. νῦν ταῦτα καὶ ἴσως μικρὰ τοῖς
ἀθλίοις. ἔσται καιρὸς ἡνίκα ὀφόμαι τοὺς ἐμοὺς
ὑβρειστὰς, καὶ τὸν μέγαν τοῦτον καθηγητὴν, πρὸ
ἑαυτῶν ἀποκλαιομένους καὶ ἐν. ἡνίκα αἱ
πᾶσα κείνηται καὶ βασανίζηται πονηρία.
ἐὰν τὰ θεῖα καὶ τὰ ἡμέτερα. καὶ τὰς καθ' ἡ
μῶν ἐκεῖθεν ἀποκειμένας μάστιγας. ἀλλὰ
καὶ ἀδὴ τοὺς ἀνθ' ἡλθε λόγους καὶ φό
βους. οὐ ποιηταῖς μόνοις ἀλλὰ καὶ ἀνδράσι
φιλοσόφοις ἀρέσκοντας, τοὺς πυρφλεγέ
θον τάς σου καὶ τοὺς κωκυτούς. καὶ τοὺς ἀ
χέροντας. οἷς ἀδίκιαν κολάζεσι. πάντα λος.
πτυός. ἰξίων. ἰουλιανὸς ταύτης ὁ βασιλεὺς
ὑμῶν τῆς φατείας, μετ' ἐκείνων ἀριθμηθή
σεται. καὶ πρὸ ἐκείνων, κατά γε τὸν ἐμὸν
λόγον καὶ ὅρον. οὐ δίψη κολαζόμενος ὑπὸ λί
μναις ἐπιγείοις. ἢ κορυφῆς ὑποδρέπόμενος
ἀλμυρίνων ρέεθρον ὡς τῇ φαγεδαίᾳ δοκεῖ, ἀεὶ
μὲν ἀνωθούμενον, ἀεὶ δὲ καταστρόμενον. οὐ δὲ
ῥοιζουμένῳ φοχῷ συγκυκλούμενος. οὐ δὲ ὄρ
νισι, τὸ ἧπαρ κειρόμενος, οὔποτε λεῖον, ἀεὶ δὲ
πληρούμενον. εἴτε ἀλήθεια ταῦτά ἐστιν εἴτε μῦ
θος, παραδείκνυς πρὸ ἀλήθειαν ἐν τοῖς πλά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σμασιν. ἀλλ' ὀφόμεθα ἵσι καὶ οἵοις τηνικαῦτα κολαζόμενον. καὶ ὡς πολὺ τούτων χαλεπωτέροις εἰσὶν πρὸς μέρος τῶν ἁμαρτανόντων αἰτίσεις ἢ αὐτὰ ποδόσεις. ἔστιν τι αὐτὶ ποδὸς ξεινήϊον ὦ λῶστε καὶ σωφρονέστατε. ἵνασι προσείπω ὅῖς σοῖς. ταῦτα οἱ τῶ λόγων ἀφικλειθέντες ἡμεῖς, κατὰ τὸ μεγάλιον καὶ θαυμασήν ὃν νομοθεσίαν. ὁρᾶς ὡς οὐκ εἰς τέλος ἐμέλομεν σωφρονίσεσθαι, οὐδὲ ἀλογίαν κατα κεῖθήσεσθαι τοῖς σοῖς δόγμασιν, ἀλλὰ ῥήξῃ φωνὶω ἐλθυθέρειον, καὶ τῆς σῆς ἐλεγκτικῶ ἀλογίας; οὔτε τοῦ νεανίου ὅς κατεράκτας ἐωθῶν μηχανήτης, τοὺς ἀπὸ αἰθοπίας ἐκποδὼν ἀγόντου τὸ πόντας, οὔτε ἁλιακῶ ἀκίνα, καὶ πρὸς ὀλίγον νέφη καὶ λύπηται, οὔτε χριστιανῶν γλῶσαν πεσῆσαι, τὰ ὑμέτερα σκηλιτύσεν. ταῦτά σοι βασάλφος καὶ γρηγόριος οἱ τῆς σῆς ἐγχειρήσεως αὐτίθετοι καὶ αὐτίτεχνοι. ὡς αὐτός τε ὢν καὶ τοὺς ἄλλους ἔπειθες, ἀποσμιώσων ἡμᾶς οἷς ἠπείλεις, καὶ θήσων τολέον πρὸς τὸ βυσίβεσθαι, οὓς καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ τοῦ φανεῖς καὶ γνωρίμους ἐ? ἀφ' τῆς ἑλλάδος εἰσῶς, πὸ κυκλώπειον ἐπίμασ' τιμῶ. καὶ τελυταίους ἐταμβύου τῷ σιωγμῷ. καὶ δῶρον ἐπινίκιον ἴσως ἐπε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νόεις τοῖς δαίμοσι, μέγα τι καὶ μεγαλοπρε-
πὲς, εἰ σὺ ἀφ' τῆς πορφύρας ὑποδέξονται
ἐπαινήσοντα. ἢ καὶ σωφαρπάσειν πρὸς τὸ
σὸν βαράθρον ἤλπισας, καὶ κῶς οὐ μέλλος. ἀ-
γὰρ ἀγωνεσθροι τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἡμεῖς,
τῶ ὑπὲρ ὁροσιθεόντων. καὶ θήρασ' νικησάν-
των ἐκ πίστεως. καὶ μετὰ γυναῖκα καὶ ἱδρῶ
γυναιοτόρῳ προθύμως συγκινδυνευσάν-
των. καὶ δεξάντων, ὃ μόνον τῶν ἁπάντων
πίστις ἀνάλωτον. ἢ τούτων δὴ τῶ ὧδε σοῦ νεα-
νίσκων, ὧν ὁ μὲν, πὼ μὴ τρὰ τῶν σῶν θεῶν
καθυβρίσας, καὶ βωμὸν, διαστείρασ', προ-
σήχθη μὴ ὡς καταπέλτος. ὀξὺ ἤλθε δὲ, ὡς νικη-
φόρος. καὶ πολλά σου τῆς ἀλουργίδος καὶ τῶ
λόφων καταγελάσας, ὡς ψηφολογικῶν καὶ
γελοίων, μεθ' τελείονος ὀξὺ ἤλθε τῆς παρρη-
σίας. ὡς εἴ τις ἀφ' δείπνου ἐπανεστρέφων, καὶ
λαμπρὰς ἑστάσεως. ὁ δὲ, ἅπαν τὸ σῶμα δορ-
κὰ λίσι κατεξανθεὶς εἰς βάθος, καὶ μικρὰ
πνέων ἐν τοῖς φαύμασι, τοσοῦτον ἀπεῖχεν ἐν-
διδόναι πρὸς τὰς βασάνους, ἢ δεινόν τι τῶν
παρόντων νομίζειν, ὡς τε ἐπειδή τι τὸ σώ-
ματος εἶδον ἀνεπηρέασον ταῖς πληγαῖς, καὶ
προσηλάτο τοὺς βασανιστὰς, ὡς ὑβριστὰς, καὶ
οὐ πᾶν τὸ σῶμα τιμήσαντας, ἀλλά τι παρεύ-
τας ἄξαντον καὶ ἀνίδρον. παρὰ δὲ εἰκνὺς ἅμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πῶ κνήμῃ, ὡς μόνῃ δίφρευοῦσαν τοὺς ὄνυ
χας· καὶ μηδὲ ταύτης φείδεσθαι δίφρευλυό
μενος· οὕτος ὁ λόγος σοι πῶν πορφυρέου φθο
ρμάτων καὶ λιρημάτων, οἷς ὑμεῖς ὡς θείαις φω
ναῖς ἀγάλλεσθε· ἢ τί σοῦ μισοπώγωνος εἴτ' ἔν
αντιοχικοῦ, ἀμφότερα γὰρ ἐπιγράφεις τῷ
λόγῳ, οὔ τί χρισιανοῖς ἀπιμόρφον· ὃν τόν τε
μὴ ἢ πορφυρεῖς, μέγαν ἐφίᾳ, καὶ οἱ πάντα τὰ
σὰ θαυμάζοντες κόλακες· νοῦ ὄ πώγων ὅσι πε
ριφθειρόμενος, καὶ πόδι συρόμενος· καὶ τοῖς
συμπεπονικόσιν ὁμοῦ γελώμενος· σὺ ὦ σὺ, τῷ
μὲν ἀπειείπῳ τοῦ σώματος, καὶ τῷ μηδὲ πώ
ποτε τυχεῖν ἀπεπήδησας ὀξὺ ἀπολισίας, μέγα
φυσᾶς, ὡς δή τι θαυμάσιον λέγων· ὅτι δὲ χρι
σιανοὺς ἢ λασας οὕτω πικρῶς, καὶ τοῦτον
ἔθνος καὶ οὕτως ἰδρὸν παρακάλωσας, ἐκεῖν
παρακρέχεις, καὶ τοι γε ἑνὸς μὲν ἀόρατος ἀπε
πήσαντος, ἢ δρυγαῖς φυσικοῖς ἀφεστος, τί πα
ρὰ τοῦτο τῷ κοινῷ βλάβος· τοῦτου δὲ διωγ
μοῦ κινηθέντος, καὶ τοσαύτης καινοτομη
θείσης συγχύσεως, πῶς οὐκ ἀπάκη πᾶσα ἡ
ρωμαίων ἔχειν κακῶς· ὡς πρὸ δίω ἐμηκότα
φαίνετο, αὕτη σοι παρὰ ἡμῶν σήλη τῶν ἡρα
κλείων σηλῶν ὑψηλοτέρα τε καὶ τοθεμφα
νεστέρα· αἱ μὲν, γὰρ ἐφ' ἑνὸς τόπου πεπήγασι
καὶ μόνοις εἰσὶ θεαταὶ, τοῖς ἐκεῖσι ἀφικνου

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μονοις. πῶς δὲ, οὐκ ἔστι μὴ πάντα χοῦ καὶ πᾶσι γωρίζεσθαι κινουμένου. ἵνα καὶ ὁ μέλλων ὑπολήψεται χρόνος βοῦ οἶδα σέ τε καὶ τὰ σὰ ΣΗΛΙΤΩΥΟΥΣΩΝ. καὶ ϐοὺς λοιποὺς πάντας πάνυ δοξάζουσιν, μή τινα τοιαύτην καὶ τὰ θεοῦ ϐολμᾶν ἐπανάστασιν, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια δράσωσιν τῶν ἴσων καὶ ἀντιτύχωσιν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ ΕΙΤ' ΟΥΝ ΓΕΝΕΘΛΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ.

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. ἄσατε τῷ κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ. καὶ ἵν' ἀμφότερα συνελὼν εἴπω, εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ μὴ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, διὰ τὸν ἐπουράνιον, εἶτα ἐπίγειος. χριστὸς ἐν σαρκὶ δόξῃ καὶ χαρᾷ ἀγαλλιᾶσθε. δόξῃ διὰ τὴν ἀμαρτίαν, χαρᾷ διὰ τὴν ἐλπίδα. χριστὸς ἐκ παρθένου, γυναῖκες, παρθενεύετε, ἵνα χριστοῦ γένησθε μητέρες. ὃς ὁ προσκυνεῖται ἀπ' ἀρχῆς. ὃς δοξάζεται τελεσιουργεῖον. πάλιν δεσπότης λύεται. πάλιν

φῶς ὑφίσταται· πάλιν αἴγυπτος σκότῳ κα/
λύπτεται· πάλιν ἰσραὴλ σύλῳ φωτίζεται·
ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας,
ἰδέτω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως· τὰ ἀρχαῖα
παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά·
ἡ γραμμα, ὑποχωρεῖ, ἡ πνεῦμα, παρέστη·
κτεῖ· αἱ σκιαὶ, παραδίδοται· ἡ ἀλήθεια, ἔπε/
σέρχεται· ὁ μελχισεδὲκ, συνάγεται· ὁ ἀμή/
τωρ ἀπάτωρ γίνεται· ἀμήτωρ ἡ πρότερον,
ἀπάτωρ ἡ δεύτερον· νόμοι φύσεως καται/
λύονται· παλαιρωθῆναι δεῖ τὸν αἰῶνα κόσμον·
χρεὼν κεκλῦσαι, μὴ αὐτιτείνωμεν· πάντα γὰρ
ἔθνη προτήσατε χείρασ, ὅτι πάντα δίον ἐλυτή/
θη ἡμῖν υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ
τοῦ ὤμου αὐτοῦ· τῷ γὰρ σταυρῷ συνεπαίρε/
ται· καὶ καλεῖται δ' ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης
βουλῆς τῆς τοῦ πατρὸς ἄγγελος· ἰωάννης βοᾷ
τῶ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου· καὶ τῶ βοή
σομεν τῆς ἡμέρας τὴν δυνάμιν· ὁ ἄσαρ/
κος σαρκοῦται· ὁ λόγος παχύνεται· ὁ ἄθρα
τος, ὁρᾶται· ὁ ἀνέφικτος, ψηλαφᾶται· ὁ ἄχρονος,
ἄρχεται· ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται· ἰησοῦς χρι
στὸς, χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶ
νας· ἰουδαῖοι σκανδαλιζέσθωσαν· ἕλληνες
διαγελάτωσαν· αἱρετικοὶ γλωσσαλγείτω/
σαν· τὸ τε τοιστοῦν ὅταν ἴδωσιν εἰς οὐρα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νὸν αὐδρ χόμενον· εἰ δὲ μὴ τό τε, ἀλλ' ὅ τα κ
ὀβ οὐρανὸν ὀρ χόμενον, καὶ ὡς κεῖ τὼ κ ἀθ
ζόμενον· ταῦ τα μὲν ὕ σδρ ον· τὰ δὲ νεῶ θεοφά
νια ἡ πανήγ υεις, εἴτ' οὖν γλυ θλια· λέγε τ
γὰρ ἀμφό τερ ὰ δύο κ ἡμέ ρων προσηγο ρεῖ ῶν κ
νὶ πρά γμα τι· ἐφάνη γὰρ θεὸς ἀνθρώ ποις
ὀξ ὲ γλυ κύ τη τος· ὁ μὲν ὤν, κ ἀεὶ ὢν ἐκ τοῦ ἀεὶ
ὄν τος, ὑ σδρ αἰ τίαν κ λόγον· (οὐ δὲ γὰρ ἰῶ
τ' λόγου λόγος ἀνώ τερος·) ἀ ὄ ξ ὀ ἡ μᾶς, γλυ κύ
μενος ὕ σδρ ον· ἵ ν' ὁ ὁ ἶ ναι δοὺς, κ ὁ δὲ ἔ τ' ἀ
χαρί σηται· μᾶλ λον δὲ ῥύ σαν τας ἡ μᾶς ἀ χρ
τοῦ δὲ εἶ ναι ὀξ ὲ κακί αν, πρὸς αὐ τὸ πά λιν
ἐπα νάγ κ ὀξ ὲ σαρ κώ σεως· ὄ νομ α δὲ ᾧ φαν
νῶ σαι μὲν, θεο φάνι α· ᾧ δὲ γλυ νᾶ σθαι, γλυ κύ
θλια· ὅ σ ρ' ὅ τι ν ἡ μῖν ἡ πανήγ υεις· ὅ σ ρ ἑ ρ
ορτάζ ομεν σή μερ ον, ἐπιδη μίαν θεοῦ πρὸς
ἀνθρώ πους, ἵ ν α πρὸς θεὸν ἐκ δη μήσ ω μεν, ἢ ἐ
πανέλ θω μεν, οὔ πω γὰρ εἰ πεῖν οἰ κεῖ ὸ τερ ον·
ἵ ν α τὸ ν πα λαιὸν ἄνθ ρω πον ἀπο θέ μενοι, τὸ ν νέο ν
ἐν δυ σώ μεθα· καὶ ὡς περ ἐν τῷ ἀδᾶμ ἀπε θά
νομ εν, οὕ τως ἐν ᾧ χρι στῷ ζήσ ω μεν, χρι στῷ καὶ
συν ηνε γκά μενοι· καὶ συν αυ ρούμ ενοι· καὶ συμ θα
πόμ ενοι· καὶ συν ανι στά μενοι· ἀεὶ γὰρ μ' ἐπα
θεῖν τὼ κ ἀλὴν ἀντι σρο φὼ· καὶ ὡς περ ἐκ
τῶν χρη στο τέρ ων ἦλ θε τὰ λυ πηρὰ, ὅ τι ὡς ἐκ
τῶν λυ πηρῶν ἐπαν ελ θεῖν τὰ χρη στο τέρ α· οὐ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γαρ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία ὑπερεπερίσ/
σευσεν ἡ χάρις· καὶ εἰ ἡ νῦσις κατέκεινε, πό/
σῳ μᾶλλον ὁ χρισὸν παθεῖν ἐδικαίωσε· τοι
γαροῦν ἑορτάζωμεν, μὴ παννυχικῶς, ἀλ/
λὰ θειϊκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ' ὑπερκοσμί
ως· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου·
μᾶλλον ὁ, τὰ τοῦ δεσπότου· μὴ τὰ τῆς ἀθενείας,
ἀλλὰ τὰ τῆς ἰαζείας· μὴ τὰ τῆς πτλάσεως, ἀλλὰ
τὰ τῆς ἀποκαταλάσεως· ἔσται ὁ τῆς πῶς; μὴ προ
θυρα στεφανώσωμεν· μὴ χορὸς συστήσωμεθα· μὴ
κοσμήσωμεν ἀγυιάς· μὴ ὁρθαλμὸν ἐστιάσωμεν·
μὴ ἀκοὴν καταυλήσωμεν, μὴ ὀσφῦσιν ἐκ θη
λύνωμεν· μὴ νῦσιν, καὶ τὰ πορνεύσωμεν· μὴ ἀ
φῆ χαρισώμεθα, ταῖς προχείροις εἰς κακίαν
ὁδοῖς, καὶ εἰσόδοις τῆς ἁμαρτίας· μὴ ἐαθῆτε
μαλακιαθῶμεν, ἀπαλῇ καὶ πολυρρέουσι· καὶ
ἧς ὁ κάλλιστον, ἀχρηστία· μὴ λίθων διαυγεί/
ας· μὴ χρυσοῦ πολυλάμψεσι· μὴ χρωμάτων
σφίσμασι ψυδομένων τὸ φυσικὸν κάλλος, καὶ
κατὰ τῆς εἰκόνος ὀξυρημένων· μὴ κόμαις καὶ
μέθαις· οἷς κοίτας καὶ ἀσελγείας οἶδε συ
νεζευγμένας, ἐπειδὴ κακῶν, διδασκάλων
κακὰ τὰ μαθήματα· μᾶλλον ὁ πονηρῶν σωφρ
μάτων, πονηρὰ τὰ γεώργια· μὴ σιβάδας ὑ/
λὰς πηξώμεθα, σιλωποιοῦντες τῇ γαστρὶ
τὰ τῆς θρύψεως· μὴ τιμήσωμεν οἴνων τοὺς ἀν
θοσμίας,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θοσμίαο, ὀφθαλμῶν μαγγανείαο· μύρων πο-
λυτελείαο· μὴ γῆ καὶ θάλασσα πλὴν ἡμέων
ἡμῖν κόπτον δωροφορέοντωσαν· οὐ τῶ γὰρ ἐ-
τῶ ἡμαῖν εἶδε φυφλῶ· μὴ ἄλλος ἄλλον ἀκρα-
σίᾳ νικῶν ἐπουδάζωμεν· ἀκρασίᾳ γὰρ ἐμοὶ,
πᾶν τὸ πολιτὸν καὶ ἐπὶ πλὴν χρείαν· καὶ
ταῦτα πεινῶν τῶν ἄλλων καὶ δεομένων, τῶν
ἐκ τῶ αὐτῶ πηλοῦ τε καὶ κράματος· ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ἕλληνι παρῶμεν· καὶ ἑλλῆνικοῖς κόμποις
καὶ πανηγύρεσιν· οἱ καὶ θεοὺς ὀνομάζουσι κνίσ-
σαις χαίροντας, καὶ ἀκολούθως δ' θεῖον τῆ
γαστρὶ θραπεύουσι· πονηροὶ πονηρῶν δεσμό-
νων καὶ πλάσται καὶ μυσαπωγοὶ καὶ μύσαι
τυγχάνοντες· ἡμεῖς δὲ, οἷς λόγος δ' προσκυ-
νούμενον, κἄν τι δέη ζυφαῖ, σὺν λόγῳ ζυφήσω-
μεν· καὶ θείῳ νόμῳ καὶ διαγράμματι· οἷς τε ἄλ-
λοις, καὶ ἐξ ὧν ἡ παροῦσα πανήγυρις· ἵν' οἱ
κεῖον ἢ φυφαῖ, καὶ μὴ πόρρω τῶ συγκαλέ-
σαντος· ἢ βούλεσθε (καὶ γὰρ ἐπὶ σήμερον ἑστία-
τωρ ὑμῖν·) ἐπὶ τῶ πολὺ τούτων παραθῶ λό-
γον, οἷς καλοῖς ὑμῖν δεσπτυμόσιν, ὡς οἷόν τε
δαψιλῶς τε καὶ φιλοτίμως· ἵν' εἰδῆτε πῶς
δυνάται φέφειν ὁ ξένος τοὺς ἐγχωρίους, καὶ
τοὺς ἀστυκοὺς, ὁ ἄγροικος· καὶ οὓς φυφῶν-
τας ὁ μὴ φυφῶν· καὶ οὓς πλουσίᾳ λαμ-
προύς, ὁ πένης τε καὶ ἀνέστιος· Ἄρξομαι δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτοῦθεν· καὶ μοι καθήρασθε καὶ νῦν καὶ ἀκηὴν καὶ
διαύοιαν, ὅσοι ζυφᾶτε τὰ τοιαῦτα· ἐπειδὴ
πόδι θεοῦ καὶ θεῖος ὁ λόγος· ἵν' ἀπίλθητε φυ/
φίζοντες ὅν πως τὰ μὴ κενοῦμεν α. ἔσται δὲ,
ὁ αὐτὸς πολιρέστατός τε ἅμα καὶ σωτομώ
τατος, ὡς μή τε τῷ ἀιδεῖ λυπεῖν, μή τε ἀνι
δὴς εἶναι δία φόνον κόρον. Θ Ε Ὸ Σ ἰῶ μὲν ἀεὶ, καὶ
ἔστι καὶ ἔσται· μᾶλλον δὲ ἔστιν ἀεὶ· ἐγὼ ἰῶ καὶ
ἔσται, τὸ καθ' ἡμᾶς χρόνου τμήματα καὶ τῆς
ῥοῦσης φύσεως, ὁ δὲ, ὢν ἀεί· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἑ
αυτὸν ὀνομάζει τῷ μωϋσεῖ χρηματίζων ἰὼν
τὸ ὄρους· ὅλον γὰρ ἐ ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει
δ' εἶναι, μή τε ἀρξάμενον, μή τε παυσόμε/
νον, οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον, καὶ ἀό/
ριστον· πᾶσαν ὑπερβεκπίπτον οἰνοιαν καὶ χρό
νου καὶ φύσεως· νῷ μόνῳ σκιαγραφούμενος,
καὶ τούτῳ λίαν ἀμυδρῶς καὶ μετέωρος· οὐκ
ἐκ τῶν καθ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν πόδι αὐτὸν, ἀλ
λὰ ἐξ ἀλλοφαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἀπα
τὴν ἀληθείας ἵν' δὰ λαμπρὸν πρὶν ἐκρατηθῆναι, φθό
νον· καὶ πρὶν νοηθῆναι δία διδράσκον· θοσκῦτα
πόδι λάμπρον ἡμῶν δ' ἡ γεμονικόν, καὶ ταῦτα κα
καθαρμένων, ὅσα καὶ ὁ μὲν ἀστραπῆς τάχος ὀχ
ίσαμένης· ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα φῶ λυπῶ μὲν, ἐλκυ
πὸς ἑαυτό· ὁ γὰρ τελέως ἀλυπόν, αὐ ἐλπι
σον καὶ αἰεπιχείρητον· φῶ δὲ, ἀλυπῶ, θαυμά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζητει· θαυμαζόμενον δὲ, ὡς θῆται πολέον·
ποθούμενον δὲ, καθαιρῖ· καθαῖρον δὲ, θεσει
δεῖς δρᾶζήτει· τοιούτοις δὲ χρωμένοις ὡς
οἰκείοις ἤδη προσομιλῶ, (τολμᾶτι νεανικὸν
ὁ λόγος·) θεὸς θεοῖς σύνομός τε καὶ γνω-
ζόμενος· καὶ τοσοῦτον ἴσως, ὅσον ἤδη γνω-
σκει τοὺς γνωσκομένους· ἄπειρον ὂν τὸ θεῖον,
καὶ δυαθεώρητον· καὶ ὅλῳ πάντη καταλη-
πτὸν αὐτοῦ μόνον, ἡ ἀπειρία· καὶ ὅ τις οἴεται
τῶ ἀπολῆς εἶναι φύσεως, ἢ ὅλον ἀλληπτος
εἶν, ἢ τελέως ληπτόν, τί γὰρ ὂν, ἀπολῆς ὄστ
φύσεως ἐπιζητήσωμεν· οὐ γὰρ ἂν ἦν φύσις
αὐτῶ ἡ ἀπολότης· εἰ δὲ μὴ δὲ τῖς σωθε-
ρεις, μόνον τὸ εἶναι σωθεῖς· δι' χῆ δὲ τὸ ἀ-
πείρου θεωρουμένου, κατά τε αρχὴν καὶ τέ-
λος· (ὡ γὰρ ὑπὸ ταῦτα καὶ μὴ ἐν ὄυσι, ἄπειρον·) ὅταν μὴ εἰς τὸν αἰῶ ῥυθὸν ὁ νοῦς ἀ-
ποβλέψῃ, οὐκ ἔχων ὅ ὅρισῃ κὴ ἀπορέισῃ ταῦ-
τῆς τῶ θεοῦ φαντασίας, ὡ ἐν τοῦθα, ἄ-
πειρον καὶ ἀνέκβατον, ἀναρχον προσηγόρευ-
σεν· ὅταν ὑ εἰς τὰ κάτω κὴ τὰ ἑξῆς, ἀθάνατον
κὴ ἀνώλεθρον· ὅταν ὑ συνέλῃ τὰ πᾶν, αἰώνιον·
αἰῶν γὰ, οὔτε χρόνος οὔτε χρόνου τί μόρ-
ος· οὐ δὲ γὰ μεζητόν· ἀλλ' ὁ πρὸ ἡμῶν ὁ χρόνος ἡ-
λίου φορᾶ μεβρούμενος, ὅλῳ τοῖς ἀϊδίοις αἰ-
ῶν, ὡ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖσιν, διόλ-

ὑ ωφρι
ειν θεοῦ

αιων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. ταῦτα μοι
τοῦδε θεοῦ τοῦ φιλοσοφήσω τανῦν. οὐ γὰρ
ἔστιν ταῦτα καιρός. ὅτι, μὴ θεολογία τὸ
προκείμενον ἡμῖν ἀλλ' οἰκονομία. θεοῦ δὲ ὅ-
τὰν εἴπω, λέγω, παῖδος, καὶ ὑοῦ καὶ ἁγίου πνεύ-
ματος. οὔτε ἔστιν ταῦτα τῆς θεότητος χω-
μένης, ἵνα μὴ δῆμον θεῶν εἰσαγάγωμεν. οὔτε
ἐν τούτων ὁειζομένης. ἵνα μὴ τενίαν θεότη-
τος κατακειθῶμεν. ἢ δὲ πλὴν μοναρχίαν
ἰουδαῖζοντες. ἢ δὲ πλὴν ἀφθονίαν ἑλληνί-
ζοντες. ὁ γὰρ κακὸν ἐν ἀμφοτέροις ὅμοιον,
καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις ὑείσκεται. οὐτω μὴ
οὖν τὰ ἄπα τῶν ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς σωρακίμ
συγκαλύπτεται, καὶ δοξάζεται, τεῖσιν ἁγια-
σμοῖς, εἰς μίαν σωιοῦσι κυειότητα καὶ θε-
ότητα. ὃ καὶ ἄλλῳ ἐνὶ τῶν πρὸ ἡμῶν τε-
φιλοσόφηται, καὶ ἀλλαχά τε καὶ ὑψηλότατα.
ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκε τῇ ἀγαθότητι ἐν σῷ ἐ κεῖ-
σθαι μόνον τῇ ἑαυτῆς θεωρείᾳ, ἀλλ' ἔδει καὶ
θῆναι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁδεῦσαι, ὡς πλείονα εἰν
τὰ βύβρυθοῦμενα, ἔστιν γὰρ τῆς ἄκρας ἐν ἀ-
γαθότητος, πρῶτον μὲν σύνοεῖ τὰς ἀγγελι-
κὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους. καὶ τὸ σύνοιμα
ὄρθον ἐν λόγῳ συμπεληρούμενον, καὶ πνεύ-
ματι τελεσούμενον. καὶ οὔτως ὑπέστησαν λαμ-
πρότητες δεύτεραι. λεθυρεὶ τῆς πρώτης

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λαμπρότητος. εἴτε νοερὰ πνεύματα, εἴτε πῦρ
οἷον ἄϋλον καὶ ἀσώματον, εἴτέ τινα φύσιν
ἄλλην ὅτι ἐγγυτάτω τῶν εἰρημένων ταύτας
ὁ τοιαῦτα λεκτέον. βούλομαι μὲν εἰπεῖν ὅτι, ἀκι
νήτους πρὸς ἀκοὴν, καὶ μόνον ἐχούσας πλὴν
τοῦ καλοῦ κίνησιν. ἄτε τοῦδε θεὸν οὔσας, καὶ
τὰ πρῶτα ἐκ θεοῦ λαμπρυνάσας. τὰ δὲ ἐλε
γεῖα, διὰ τοῦτο ἐκ φωνῆς. πείθῃ δέ με μὴ
ἀκινήτους, ἀλλὰ δυσκινήτους, καὶ ὁ τοιαῦτα λαμ
βάνειν ταύτας καὶ λέγειν, ὁ δεῖ πλὴν λαμ
πρότητα ἐωσφόρος, σκότος δεῖ πλὴν ἐπαρ
σιν καὶ γεγόμενος καὶ λεγόμενος. αἴ τε ὑπὸ
αὐτὸν ἀποστάσεις καὶ δυνάμεις, δημιουργοὶ τῆς
καλίας τῆς τοῦ καλοῦ φυγῆς, καὶ ἡμῖν πρόξε
νοι. οὔτω μὲν οὖν ὁ νοῦς αὐτῷ καὶ δεῖ
ταῦτα ὑπέρ τὸν κόσμον, ὡς ἐμὲ γε δοκεῖ τοῦδε τοῦ
τῶν φιλοσοφῆσαι, μικρῷ λόγῳ τὰ μεγά
λα σεσεμνύμενον. ἐπεὶ δὲ τὰ πρῶτα καλῶς
εἶχεν αὐτῷ, διὸ τὸν ὀνομαζόμενον κόσμον ὑλικὸν
καὶ ὁρώμενον. καὶ οὗτός ἐστι δὲ οὐρανοῦ καὶ
γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ σύστημά τε καὶ συγκρί
μα. ἐπαινετὸν μὴ τὸ καθ' ἑκάστου δυφυίας, ἀξιο
παινεστέρου δὲ, τὸ δὲ ἁπάντων δυκρασίας καὶ
συμφωνίας. ἀλλὰ πρὸς ἄλλό τι καλῶς ἔχον
τος, καὶ πάντων πρὸς ἅπαντα, εἰς ἑνὸς κόσμου
συμπληρώσιν. ἵνα δείξῃ, μὴ μόνον οἰκείαν ἔαν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ᾧ φύσιν, ἀλλὰ καὶ πάντη ξένην ὑποστήσασθαι δυ-
νατὸς ὢν· οἰκεῖον μὲν γὰρ θεότητος, αἱ νοεραὶ
φύσεις, καὶ νῷ μόνῳ λαμπραί· ξένον δὲ παντ-
τάσι πᾶσιν ὅσαι ὑπὸ πλῆθος αἰσθήσεων· καὶ τούτ-
ων ἔτι φορώτερον, ὅσαι παντελῶς ἄψυ-
χοι καὶ ἀκίνητοι· ἀλλὰ τί τούτων ἡμῖν, τάχα
αὖ εἴποι τις τῶν λίαν φιλεστέρων καὶ θερ-
μοτέρων· κέντρῳ τῷ πόλον τοῦδε πλῆν νύσσων·
τὰ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν φιλοσόφει καὶ οἷς προ-
καθεζόμεθα σήμερον· ἔστω δὴ καὶ ποιήσω·
καὶ εἰ μικρὸν ἄνωθεν ἀρξάμενος, οὕτω τῷ πό-
θου καὶ τῷ λόγου βιασαμένων· Νοῦς μὲν ἂν
ἤδη καὶ αἴσθησις, οὕτως ἀπ' ἀλλήλων διακε-
κριμένα, τῶν ἰδίων ὅρων οὐκ εἰσήκριβεν· καὶ
τὸ τ' δὴ μικροῦ λόγου μεγαλεῖον οὐ ἑαυτοῖς
ἔφερον· σιγῶντες ἐπαινέται τῆς μεγαλουρ-
γίας· καὶ διαπρύσιοι κήρυκες· οὔπω δ' ἰῶ κρᾶ-
μα ὀξ ἀμφοτέρων· οὐ δὲ τις μίξις πῶν ἀναν-
τίων, σοφίας μείζονος γνώρισμα· καὶ τῆς τε-
ρεὶ τὰς φύσεις πολύτελείας· ὃ δὲ πᾶς πλῆ-
θος τῆς ἀγαθότητος γνώρισμος· ἔστω δὴ βα-
λθεὶς ὁ τεχνίτης ἐπιδεῖξαθαι λόγος, καὶ
ξένον οὐ ὀξ ἀμφοτέρων, ἀοράτου τὸ λέγω καὶ
ὁρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ
παρὰ μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα, ἤδη προϋ-
πάρχουσης· παρ' ἑαυτοῦ δὲ ζωὴν ἐνθεὶς, ὃ δὴ, πα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δραὶ ψυχὴν καὶ εἰκόνα θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, οἷόν τινα κόσμον αὐτόδρον, εἰ μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἵστησιν. ἄγγελον ἄλλον. προσκυνητὴν μικτόν. ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοερᾶς. βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς. βασιλευόμενον ἀνωθεν. ἐπίγειον καὶ οὐράνιον. πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον. ὁρατὸν καὶ νοούμενον. μέσον μεγάθους καὶ ταπεινότητος. ὃν αὖτ, πνεῦμα καὶ σάρκα. πνεῦμα, διὰ τὴν χάριν. σάρκα, διὰ τὴν ἐπαρσιν. τὸ μὲν, ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν δεδωρήσαντα. τὸ δὲ, ἵνα πάσχῃ, καὶ πάσχων ὑφ' ἡμῶν μιμήσκηται καὶ παιδεύηται, τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενος. ζῶον ἐν ταύτῃ οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον. καὶ πᾶσαν τὸ μυστηρίου, τὴν πρὸς θεὸν νεύσει θεούμενον. εἰς τοῦτο γὰρ ἐμοὶ φέρει τὸ μέτρον ἐν ταύτῃ φέρος τῆς ἀληθείας. λαμπρότητα θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν, ἀξίαν τὸ καὶ σωθήσαντος καὶ λύσαντος. καὶ αὖθις σωθήσαντος ὑψηλότερον. τοῦτον ἐθέτο μὲν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὃς εἴς ποτε ἦν ὁ παράδεισος οὗτος. τῷ αὐτεξουσίῳ ἡμήσας. ἵν' ἢ τὸ ἐλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἥττον, ἢ τὸ παραχόντος τὰ σπέρματα. φυτῶν ἀθανάτων γεωργὸν, θείων εἰνοιῶν ἴσως, τῶν τε ἀπλουστέρων, καὶ τῶν τελεωτέρων. μυμνὸν τῇ ἀπλό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σθαι, καὶ ζῶῃ τῇ ἀτέχνῳ· καὶ δι' ἄχρι παντὸς
ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος· τοιοῦ-
τον γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς. καὶ δι'
δόσιν νόμου, ἵν' ἄλλῳ τῷ αὐτεξουσίῳ· ὁ δὲ νό-
μος, ἦν ἀνόλεθρον ὄντα μεταλαμπέον αὐτῷ φυ-
τῶν, καὶ οὐ μὴ προσαπτέον· τὸ δὲ ἰδὼν τὸ ξύλον
τῆς γνώσεως· οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς καθ-
ηκῶς, οὔτε ἀπαγορευθὲν φθονερῶς· μὴ τοιν-
πέπτωκεν ἐκεῖ τοὺς γλώσσας οἱ θεομάχοι· μηδὲ
τὸν ὄφιν μιμείσθωσαν· ἀλλὰ καλὸν μὲν οὐ-
καίρως μεταλαμβανόμενον· θεωρία γὰρ ἰδὼν
τὸ φυτὸν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία· ἧς μόνοις ἐπιβαί-
νειν ἀσφαλὲς τοῖς πάνυ ἔξιν τελεωτέροις· οὐ
καλὸν δὲ τοῖς ἀτελουστέροις ἔτι καὶ πάνυ ἔφε-
σιν λιχνοτέροις· ὡς περ οὐ δὲ φορᾷ τελείᾳ λυ-
σιτελὴς· τοῖς ἀπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γά-
λακτος· ἐπεὶ δὲ φθόνῳ διαβόλᾳ, καὶ γυναι-
κὸς ἐπηρείᾳ, ἰδὼ τε ἔπαθεν ὡς ἀπαλωτέρᾳ,
καὶ ἰδὼ προσήγαγεν ὡς πιθανωτέρᾳ, φθόνῳ τ'
ἐμῆς ἀθανείας. (ἐμὴ γὰρ ἡ τ' προπάτορος.)
τῆς μὲν ἀντολῆς ἐπελάθετο τῆς δυθείσης, καὶ
ἡ τ' ἤθη τῆς πικρᾶς γεύσεως· ὁ μοῦτε τοῦ τῆς
ζωῆς ξύλου, καὶ τοῦ παραδείσου, καὶ τ' θεοῦ,
δι' πάνυ καλίαν ὀβόειστος γίνεται· καὶ ἐν δρε-
μαπίνους ἀμφυσᾶνται χιτῶνας, ἴσως τὴν
παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀπίτυπον.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τοῦτο πρῶτον, γινώσκει τὸν ἰδίαν αὐχένα. καὶ ἀφ' θεοῦ κρύπτει. καρδιαίνει μὴ τοιοῦτον ἐν τοῖς θαύμασιν, καὶ δὲ διακοπῆναι τὸν ἁμαρτίαν· ἵνα μὴ ἀθανάτον ἢ τὸ κακόν. καὶ γίνεται φιλανθρωπία καὶ τιμωρία· οὕτω γὰρ ἐπὶ πείθομαι κολάζειν θεόν· πολλοῖς ὁ πάντα δίδοθεὶς πρότερον, αὐτὸ πολλῶν τῶν ἁμαρτημάτων, ὧν ἡ τῆς κακίας ῥίζα ἐλάσσονα κατὰ δίαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, λόγῳ, νόμῳ, προφήταις, διδασκαλίαις, ἀπειλαῖς, πλαγαῖς, ἐνδείαις, ἐμπρησμοῖς, πολέμοις, νίκαις, ἥτταις, σημείοις ἐξ οὐρανοῦ, σημείοις ἐξ ἀέρος, ἐκ γῆς, ἐκ θαλάττης, ἀνδρῶν, πόλεων, ἐθνῶν ἀνελπίστοις μεταβολαῖς, ὑφ' ὧν ἐκ φιβῶν τὸν κακίαν ἐπουδαζόμενον λῷ, τέλος ἰαχροτόρα δίδεται φαρμάκα, δὲ δίδοτο τοῖς ἀρέσκεσι μασιν, ἀλλοφυλίαις· μοιχείαις· ἐπορκίαις· ἀνδρομανίαις· δὲ πάντων ἔχαρον τῶν κακῶν καὶ πρῶτον, εἰδωλολατρείαις· καὶ τῇ μεταθέσει τῆς προσκυνήσεως, ἀφ' τοῦ ποιητοῦ ἐπὶ τὰ κτίσματα. Ταῦτα ἐπειδὴ μείζονος ἐδεῖτο βοηθήματος, μείζονος καὶ τυγχάνει· ὁ δὲ λῷ, αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ πρὸ αἰώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, ὁ ἐκ τοῦ φωτὸς, φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ὁ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὰ γενέ/
ἐκ μαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου, ἡ μὴ κινημάτι σφα/
γὶς, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκών, ὁ τοῦ πατρὸς ὁ/
ρος καὶ λόγος· ὢν δὴ πνεῦ ἰδίαν εἰκόνα χωρεῖ· νῦ
σάρκα φορεῖ δι' ἣν σάρκα· καὶ ψυχὴ νοε/
ρὰ δι' ἣν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται· τῷ ὁμοίῳ
τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων· καὶ πάντα γίνεται
πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος· κυηθεὶς μὲν
ἐκ τῆς παρθένου, καὶ ψυχὴν νῦ σάρκα πε
καθαρθείσης τῷ πνεύματι· ἔδει γὰρ καὶ γέν/
νησιν ἁγιασθῆναι· καὶ παρθενίαν προσαγιασθῆ
ναι· προσελθὼν δὲ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψε
ως εἰ ἐκ δύο τῶν ἐναντίων σαρκὸς καὶ πνεύ/
ματος· ὧν τὸ μὲν, ἐθέωσε· τὸ δὲ, ἐθεώθη· ὧ τῆς
κοινῆς μίξεως· ὧ τῆς παραδόξου κράσεως· ἃ
ὢν, γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος, κτίζεται· καὶ ὁ ἀ
χώρητος, χωρεῖται δι' μέσης ψυχῆς νοερᾶς,
μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτη
τι· καὶ ὁ πλουτίζων, πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ
πνεῦ ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω πνεῦ αὐτοῦ
θεότητα· καὶ ὁ πλήρης, κενοῦται· κενοῦται
γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ὢν δὴ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς
ἐκείνου μεταλάβω πληρώσεως· ὡς ὁ πλου/
τος τῆς ἀγαθότητος· τί τὸ πολὺ ἐμὲ ἐξῆρε μυ
στήριον· μετέλαβον τῆς εἰκόνος καὶ οὐκ ἐφύλα
ξα· μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκὸς, ἵνα καὶ
πνεῦ εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὸ πνεῦ σάρκα ἀθανατίσῃ·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀλλ' τοῦ πάντα κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς προ
τόρας παραδοξοτέραν. ὅσῳ τό τε μὲν, τοῦ
κρείττονος μετέδωκε, νῦν δὲ, μεταλαμβάνει
τοῦ χείρονος. ὥστε τοῦ προτέρου θεοειδέστερον.
ὥστε τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον. πρὸς τα
ῦτα λέγουσιν ἡμῖν οἱ συκοφάντται. οἱ τοι
κροὶ τῆς θεότητος λογισταί. οἱ κατήγοροι τῶν
ἐπαινουμένων. οἱ σκοτεινοὶ τοῦδε τοῦ φῶς. οἱ
τοῦδε τοῦ σοφίαν ἀπαιδεύτοι. ὥστε ὧν χρι
στὸς δωρεὰν ἀπέθανε. τὰ ἀχάριστα κτίσματα
τὰ τῆς πονηρᾶς πλάσματα. ὥστε ἐγκαλεῖς θεῷ
τοῦ ὀργίζεσθαι; ὅτι τοῦ μικροῦ; ὅτι σὺ ἀπο
πεινός; ὅτι τοῦ τὸ πλανώμενον ἦλθεν ὁ ποιμὴν
ὁ καλός; ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων,
τοῦ τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνοὺς ἐφ' ὧν ἐθυσίαζον καὶ
πλανώμενον εὗρε. καὶ εὑρὼν, ἐδεῖ τῶν ὤμων
ἀνέλαβεν, ἐφ' ὧν καὶ ἐξύλον. καὶ λαβὼν, ἐ
πανήγαγεν ἐδεῖ τοῦ ἄνω ζωῆς. καὶ ἀναγαγὼν,
θεῖς μόνοις σωκείθμησεν; ὅτι λύχον ἦλθε
τοῦ ἐκεῖ τὸ σάρκα. καὶ τοῦ οἰκίαν ἐσάρωσε,
τῆς ἁμαρτίας ἐν νόμον ἀποκαθαίρων. καὶ
τοῦ δραχμὴν ἐζήτησε, τοῦ βασιλικὴν ἐκό
να συγκεχωσμένην τοῖς πάθεσι. καὶ συγκα
λεῖ τὰς φίλας αὐτῷ δυνάμεις ἐδεῖ τῇ τῆς
δραχμῆς εὑρέσει. καὶ κοινωνὸς ποιεῖται τῆς
εὐφροσύνης, ἃς καὶ τὸ οἰκονομίας μύστιδας.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πεποίηκτο; ὅτι τῷ προσρόμῳ λύχνῳ δ' φῶς
ἀκολουθεῖ ὁ ὑπερλαμπρον, καὶ τῇ φωνῇ ὁ
λόγος, καὶ τῷ νυμφαγωγῷ ὁ νυμφίος, κατα
σκευάζον τὸν κυρίῳ λαὸν πρεπούσιον, καὶ προ
καθαίροντι ὕδατι ὁ πνεῦμα δι' τοῦ ὕδατος.
ταῦτα ἐγκαλεῖς τῷ θεῷ; διὰ ταῦτα οὐκ
λαμβάνεις χείρονα; ὅτι λοιπὸν διαζώννυται,
καὶ νίπτει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. καὶ διε
κνύσιν ἀρίστην ὁδὸν ὑφώσεως τοῦ ταπεινω/
σιν; ὅτι διὰ τοῦ συγκύπτουσαν χαμαὶ ψυ/
χὴν ταπεινοῦται, ἵνα καὶ σωσαν ὑψώσῃ τὸν
κάτω νεῦον οὐκ τῆς ἁμαρτίας; ἐκεῖνο δὲ
πῶς οὐ κατηγορεῖς, ὅτι καὶ μετὰ τελωνῶν ἐ
σθίει, καὶ παρὰ τελώνας. καὶ μαθητεύει τε
λώνας. ἵνα καὶ αὐτὸς τὸν κερδάνῃ. τί οὖν;
τοῦ τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν. εἰ μὴ καὶ τὸ
ἰατρὸν αἰτιῶτό τις, ὅτι συγκύπτει τοῖς τὰ πά
θη, καὶ δυσωδίας ἀνέχεται, ἵνα σῶ τοῦ ὑ/
γίειαν τοῖς κάμνουσι. καὶ ὁ νῦν πολλὰ νόμενος
βόθρῳ δι' φιλανθρωπίαν, ἵνα ὁ ἐμπεπω
κὼς κτῆνος κατὰ τὸν νόμον ἀκαθαρσίας. ἀ/
πεσάλημεν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. δι' τοὺς γρα
μμῶ. ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐπείνησε καὶ ἐ/
δίψησε, καὶ ἠκανίασε καὶ ἐδάκρυσε νόμῳ
σώματος. εἰ δὲ καὶ ὡς θεὸς, τί οὖν. τοῦ δυ/
δοκίαν τὸ παθὸς, ἀποσολλω ἔναι νόμι/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ον, ἐφ' ὃν ἀνακφδρεῖ τὰ ἑαυτοῦ, καὶ ὡς ἀρχὴν
τε μῶν ἄχρονον, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι αὐτὸ
θεος. ἐπεὶ καὶ παραδεδόσθαι λέγεται. ἀλ
λὰ καὶ ἑαυτὸν παραδεδωκέναι γράφεται.
καὶ ἐγκωμιάζεσθαι παρὰ τοῦ παιδὸς καὶ ἀ
νειλῆφθαι. ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀνεσταυρέναι, καὶ
ἀνελήλυθέναι πάλιν. ἐκεῖνα τῆς δυδοκίας.
ταῦτα τῆς ὀξουσίας. σὺ δὲ τὰ μὲν ἐλαττῶν
τα λέγεις, τὰ ὑψοῦντα δὲ παραλέγεις; καὶ
ὅτε μὲν, ἔπαθε λοιδόρει, ὅτι δὲ ἑκὼν, οὐ προ
σίεται; οἷα πάσχει καὶ νῦν ὁ λόγος. ὑπὸ μὴ τῶ,
ὡς θεὸς τιμᾶται καὶ σωταλείφεται. ὁ δὲ
τῶν, ὡς σάρξ ἀτιμάζεται καὶ χωείζετο.
τίσιν ὀργισθῆ τοσέον, μᾶλλον δὲ τίσιν ἀφῆ,
τοῖς σωαιροῦσι καὶ κῶς, ἢ τοῖς τιμνουσι. καὶ
γὰρ καὶ κένους διαρεῖν ἔθλει, καὶ τοῦτο συ
νάπτων. τὸν μὲν, τῷ ἀριθμῷ. τοὺς δὲ, τῇ θεό
τητι. προσκόπτεις τῇ σαρκί; ἆρα καὶ ἰου
δαῖοι. ἢ καὶ σαμαρείτην ἀφικαλεῖς, καὶ ὁ ἐ
ξῆς σωπήσομαι. ἀπιστεῖς τῇ θεότητι; ἆρα
οὐ δὲ οἱ δαιμονοῦν, ὦ καὶ δαιμόνων ἀπιστότε
ρε σὺ καὶ ἰουδαίων ἀγνωμονέστερε. ἐκεῖνοι πιὼ
τὸ ὑιοῦ προσκυνεῖαν, ὁμοτιμίασ φωνῶ ἐ
νόμιζον. οὗτοι δὲ ἐλαύνουσι θεὸν ἢ δεῖζον. ἐ
πεί δοντο γὰρ ὀξ ὧν ἔπασχον. σὺ δὲ, ὃ δὲ πιὼ
ἰσότητα δέχη. οὐ δὲ ὁμολογεῖς τιὼ θεότη

τα. κρεῖττον δὲ σοι πόθεν τὴν μῆθαι καὶ δυμ/
ναῦν. (ἵν' εἴπω τί καὶ γελοίως.) ἢ σὺ ἀκροβυσία
καὶ ὑγιεία διακεῖσθαι πονήρως καὶ ἀθέως. μι/
κρὸν μὲν οὖν ὕστερον ὄψει καὶ καθαιρόμε/
νον ἐκεῖσε σὺ τῷ ἰορδάνῃ. τὸν ἐμὸν καθαρ/
σιν. μᾶλλον δὲ ἁγνίζοντα τῇ καθαρσει τὰ ὕ"
δατα. (ὁ γὰρ δὴ αὐτὸς ἐλεῖθ καθαρσεως ὁ
αἴρων τὸν ἁμαρτίαν τὸν κόσμου) καὶ ἀχρι/
μένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἀπὸ τὸν συγγε/
νοῦς πνεύματος μαρτυρούμενον. καὶ πειρα/
ζόμενον. καὶ νικῶντα. καὶ ὑπὸ ἀγγέλων ὑπη
ρετούμενον. καὶ θραπευόντα πάθεν νόσον καὶ
πάθεν μαλακίαν. καὶ ζωοποιοῦντα νεκρός.
(ὡς ὄφελόν γε καὶ σὺ τῇ καθοδοξίᾳ γενεκρω
μένον) καὶ δαίμονας ἀπελαύνοντα. τὰ μὲν
δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ, διὰ τῶν μαθητῶν καὶ ἀρ"
τοις ὀλίγοις ζέφοντα μυριάδας καὶ πεζεύον
τα πέλαγος. καὶ προδιδόμενον. καὶ σταυρού
μενον. καὶ συσταυροῦντα τὸν ἐμὸν ἁμαρτί/
αν. ὡς ἀμνὸν προσαγόμενον. καὶ ὡς ἰδρέα
προσάγοντα ὡς ἀνθρωπον θαπτόμενον. καὶ
ὡς θεὸν ἀγειρόμενον. εἶτα καὶ ἀνδρ χόμενον.
καὶ ἥξοντα μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δόξης. πίσαι μοι
παν ἡ γῆ ὁμῶ ἐκάστον τῶν τοῦ χριστοῦ μυ/
στηρίων. ὧν ἁπάντων, κεφάλαιον εἰ, ἡ ἐμὴ τε
λείωσις καὶ ἀνάπλασις. καὶ πρὸς τὸν πρω/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τον ἀδαμὲ πάνοδος. ναὶ δέμοι δέξαι τὴν
κύπριν. καὶ προσκύρτησον, εἰ καὶ μὴ ὡς ἰωάννης
ἀφ' γαστρὸς, ἀλλ' ὡς δαβὶδ ὁ τῆς κατα παύ
σει τῆς κεφαλῆς. καὶ πὼ ἀπογραφῆν αἰδέαθη
ι δίλω εἰς οὐρανὸς ἐγράφης. καὶ πὼ γλύκυ
σιν σεβάθητι, δίλω ἐλύθης τῶν δεσμῶν τῆς
γλυκύτητος. καὶ πὼ σκθλεεμ ἔμηνον πὼ μι/
κραν, ὅτι πρὸς ἓν παράδεισον ἐπανήγαγ.
καὶ πὼ φάτνιω προσκυνῶν, δίλω ἄλογος
ὢν ἐγράφης ζῶ τὸ λόγου. γνῶθι ὡς βοῦς
τὸν κτησάμενον. (Ἡ σαΐας δίκα κελεύει σοι.)
καὶ ὡς ὄνος πὼ φαίνιω τὸ κυρίου αὐτοῦ. εἴ
τε τῶν καθαρῶν τις εἶ καὶ ζῶ τὸν νόμον,
καὶ μεγισμὸν ἀκατόν τῶν τ' λόγου, καὶ πρὸς
θυσίαν ἐπιτηδείων. εἴτε τῶν ἀκαθαρτόν τ
τῶς καὶ ἀβρῶν καὶ ἀθύτων, καὶ τῆς ἐ/
θνικῆς μυρίδος μὲ τὸ ἀστέρος δράμε. καὶ μὴ
μάτων δωροφόρησον χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ
σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ ὡς θεῷ, καὶ ὡς δίκ
σὶ νεκρῶ. μὲ τὸ ποιμένων δόξαζον. μὲ τὸ ἀγγε
λων, χόρευσον. μὲ τὸ ἀρχαγγέλων, ὕμνησον.
ἔστω κοινὴ πανήγυρις, οὐρανίων καὶ ἐπιγεί/
ων δυνάμεων. πείθομαι γὰρ καὶ κείνα σὺν
αγάλλεσθαι καὶ συμπανηγυρίζειν σήμερον,
εἴπερ εἰσὶ φιλάνθρωποι καὶ φιλάθεοι. ὡς πρὸ
ὃς δαβὶδ εἰσάγει μὲ τὸ πάθος σωανιού

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὰ γενέ-
σεις χριστῶ, καὶ πεφυτευμένοι τῶ σῶ, καὶ διακε-
λευόμεθα ἀλλήλοις διὰ τῶν πυλῶν εἰ-
σερχόμενοι· εἰ μέσον τῶν τοῦδε διὰ χριστοῦ γε-
νέσθαι, διὰ ἡρώδου πολυδοκτονίαν· μᾶλλον δὲ μὴ
τοῦτον αἰδεσθῆτε· διὰ ἡ λιμνῶτιν χριστοῦ θυ-
σίαν, τὸ κεφαλοῦ σφαγίου προθυόμεθα· εἰ
εἰς αἴγυπτον φεύγη, προθύμως συμφυγα-
δεύθητε· καλὸν τῶ χριστῶ συμφεύγειν δι-
κεμεύω· εἰ δὲ αἰγύπτῳ βραδύνη, καλεσον
αὐτὸν ἐξ αἰγύπτου καλῶς ἐκεῖ προσκυνούμε-
νον· διὰ πάσων ὁ λύσον ἀμέμπτως τῶν ἡλικι-
ῶν χριστοῦ καὶ διωκόμενον· ὡς χριστοῦ μαθητὴς,
ἁγιάθητι· πολιτμήθητε· πολιτευοῦ τὸ ἀρρε-
νέσεως καὶ λυμμα· μετὰ τοῦ σῶ δίδαξον εἰ τῶ
ἑδρῶ· τοὺς θεοκαπήλους ἀπελαῦν· λιθά-
θητι εἰ τοῦ δέη παθεῖν· λύσῃ τοὺς βάλ-
λοντας εἰ οἶδα· φεύξῃ καὶ διὰ μέου αὐτῶ-
ν θεός· ὁ λόγος γὰρ οὐ λιθάζεται· εἰ ἡρά-
δη προσαχθῆς, μὴ ὁ ἀρκεῖθῆς τὰ τέλεω·
αἰδεσθήσεται σου καὶ διὰ σωτὴν τελέου,
ἢ ἄλλων ζοὺς μακρὸν λόγου· εἰ φλογιλλω-
θῆς, καὶ τὰ λειπόμενα ζήτησον· γεῦσαι χο-
λῆς, διὰ διὰ γεῦσιν· ὄξος ποτίθητε· ζήτησον
ἐμπύσματα· δέξαι ῥαπίσματα· κολαφίσ-
ματα· ἀκούθαις στεφανώθητι, τῶ ξυλεῖ τῶ
καὶ τὰ θεὸν εἶ· πολιβαλοῦ τὸ κόκκινον· δέ-
ξαι καὶ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξαι καὶ λαμπρὸν· προσκυνήσθητι παρὰ τοῦ παι-
ζόντος ἀληθείαν, τέλος, συναυρώθητι, σωτε-
ρώθητι· σωτήρφ δὴ προθύμως, ἵνα καὶ σω-
νασῆς καὶ σωδοξασθῆς, καὶ συμβασιλεύσῃς·
θεὸν ὁρῶν ὅσον ἐστὶ καὶ ὁρώμενος, φῶς ὢν διά
δι προσκυνούμενόν τε καὶ δοξαζόμενον· ὃν καὶ
νῦν ἀνυμνῆσαι μὲν οὐ χόμεθα ὅσον ἐφικτόν, τοῖς
δεσμίοις τῆς σαρκός· σὺ χρίσῳ Ἰησοῦ τῷ κυ-
ρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΑΓΙΑ ΦΩΤΑ ΤΩΝ ΕΓΙΦΑΝΙΩΝ.

Ἄλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς, καὶ πόλις
π μυστήριον· μυστήριον, οὐκ ἀπατη-
λὸν οὐδ' ἄκοσμον· οὐδὲ τῆς ἑλλη-
νικῆς πολαίας καὶ μέθης· οὔτω γὰρ ἐτῶ καὶ
λῶ τὰ ἐκείνων σεμνά· οἶμαι δὲ, καὶ τῶν οὐ
φρονούντων ἕκαστος· ἀλλὰ μυστήριον, ὑψηλόν
τε καὶ θεῖον, καὶ τῆς ἄνω λαμπρότητος πρό-
ξενον· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν φώτων ἡμέρα εἰς ἣν ἀνα-
φέρομεθα, καὶ ἣν ἑορτάζειν ἀξιώμεθα σήμερ-
ον, ἀρχὴν μὲν ἐκ τοῦ ἐμοῦ χρίσοῦ βάπτισμα
λαμβάνει· τὸ ἀληθινοῦ φωτὸς, τὸ φωτίζον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ος πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κό-
σμον· ἐν ὑμῖν δὲ τὸν ἐμὸν καθαρσιν· καὶ βοη-
θεῖ τῷ φωτὶ, ὁ παρ' αὐτοῦ λαβόντες ἀνωθεν
ἀπ' ἀρχῆς, ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἐλοφώσαμεν τε
καὶ σωτεχίαμεν· τοιγαροῦν ἀκούσατε θείας
φωνῆς, ἐμοὶ μὲν, καὶ λίαν σφοδρῶς ἐνηχού-
σης τῷ μυστικῷ καὶ μυσταγωγῷ τῶν τοιούτων· εἰκ
δὲ καὶ ὑμῖν· ἐπὶ ἐμὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ
δεῦρο ἔσω, προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φω-
τίσθητε· καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κα-
ταισχυνθῆ, τῷ ἀληθινῷ φωτὶ σημειούμενα·
καιρὸς ἀναγεννήσεως, γεννηθῶμεν ἀνωθεν·
καιρὸς ἀναπλάσεως, τὸν πρῶτον ἀδὰμ ἀνα-
λάβωμεν· μὴ μείνωμεν ὁ πρὶν ἐσμεν, ἀλλ' ὁ
πρὶν ἦμεν γενώμεθα· τὸ φῶς τὸ τῆς σκοτίας
φάνθ, τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τῷ σαρκίῳ· καὶ ὑ-
πὸ τῆς σκοτίας διώκεται μεν, οὐ κατα-
λαμβάνεται δὲ τῆς ἀντικειμένης λέγω δυ-
νάμεως· τῷ φαινομένῳ μὴ ἀδὰμ προσωπεῖ-
σης ἐξ ἀναπλάσεως· τῷ θεῷ δὲ πόλεμον πολούσης
καὶ ἡπωμένης· ἵν' ἡμεῖς τὸ σκότος ἀποθέμενοι,
τῷ φωτὶ τολυσιάσωμεν· εἶτα καὶ φῶς γενώ-
μεθα τέλειον, τελείου φωτὸς γεννήματα· ὁρᾶ-
τε τῆς ἡμέρας πῶς χαίρει; ὁρᾶτε τὴν μυστικὴν
πῶς δυνάμεν; οὐκ ἀπογῆς, ἠρθητε; οὐκ ἀνω
τεθείσθε τῷ φῶς ὑψωθέντες ἀπὸ τῆς ἡμετε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρασ' φωνῆς καὶ ἀναστωμῆς; καὶ εἴ τι μᾶλλον τε
θέσεωδε; ἐπειδὰν βυσσῶσι τὸν λόγον ὁ λό-
γος· μή πις τοιαύτη κάθαρσις νομιεῖ τὴν σκιω-
δης, προσκαίροις ῥαντίσμασιν ὠφελοῦσα, τὴν
ὠδῶν δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμέ-
νους; μὴ τι τοιοῦτον μυσταγωγοῦσιν Ἕλληνες;
ὧν λῆρος ἐμοὶ πᾶσα τελετὴ τὴν μυστήριον. δαι-
μόνων βύρεμα σκοτεινὸν, καὶ διανοίας ἀνά-
πλασμα κακοδαίμονος. χρόνῳ βοηθούμενον,
τὴν μύθῳ κλεπτόμενον. ἃ γὰρ ὡς ἀληθῆ προ-
σκυνοῦσιν, ὡς μυθικὰ συγκαλύπτουσιν. δέον,
εἰ μὲν ἀληθῆ, μὴ μύθους ὀνομάζεσθαι. ἀλλ'
ὅτι μὴ αἰσχρὰ δείκνυσθαι. εἰ δὲ ψευδῆ, μὴ θαυ-
μάζεσθαι. μὴ δ' οὕτως ἰσταμένως σιωπτιω-
τάτας ἔχειν δόξας τοῖς τῶν αὐτῶν πράγμασι,
ὡς πρὶν σὐ ἀγεῖν μειρακίων παίζοντας, ἢ αὐ
ὁρᾶν καὶ κλαίειν μόνων ὡς ἀληθῶς, ἀλλ' ὀκ αὐ
ὁρᾶσι δεδαλεγμένους. νοῦν ἔχουσι καὶ λόγῳ
προσκυνητοῖς, καὶ τὸν σὐ τέχνον ταύτης,
καὶ ἐν παρὰ πιθανότητα διαπτύωσις.
Οὐ δὶς ταῦτα γοναὶ καὶ κλοπαὶ, τῶν κρητῶν
τυραννοῦν, καὶ ἑλλιμοῦν ἀπαρέσκωνται. οὐ
δὲ κουρήτων ἤχοι καὶ κρόποι καὶ ὀρχήσεις ἐν-
νοσφλοι, θεοῦ κλαίοντος ἠχὴν συγκαλύπτε-
σθαι, ἵνα πατρὸς λάθη μισότεκνον. δεινὸν
γὰρ ἴδῳ ὡς πάνδεινον κλαυθμυρίζεσθαι, φλυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὡς λίθον καὶ τὰ ποθούντα. Οὐ δὲ φρυγῶν ἐκ
τρομοῦ, καὶ αὐλοὶ καὶ κορύβαντες, καὶ ὅσα
τοιαῦτα πολλὰ ἐρέαν ἄνθρωποι μαίνονται τελοῦν
τες τῇ μητρὶ τῶν θεῶν καὶ τελούμενοι, ὅσα
τῇ μητρὶ τῶν τοιούτῳ εἰκός. Οὐ δὲ κόρης
ἡμῖν ἀρπάζεται, καὶ δημήτηρ πλανᾶται,
καὶ κελεούς ζηλοῦ ἐπεισάγει καὶ τὰ πολ
λέμους, καὶ δρακόντας. καὶ τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ
δὲ πάσχει· αἰσχύνομαι γὰρ ἡμῶν ἅ λοῦσαι τὴν
νυκτὸς τελεπῶ, καὶ ποιεῖν πῶ ἀσημοσύνῳ
μυστήριον· οἶδεν ἐλθυσὶς ταῦτα, καὶ οἱ τῶν
σιωφρουμένων καὶ σιωπῆς ὄντως ἀξίων ἐπό
πται. Οὐ δὲ διόνυσος ταῦτα, καὶ μηρὸς ὠ
δίνων ἀτελὲς κύημα, ὡς πρὶν ἄλλο ζῶ κεφα
λὴ πρότερον· καὶ θεὸς ἀνδρόγυνος· καὶ ἥρως
μεθυόντων· καὶ στρατὸς ἔκλυτος· καὶ θηβαί
ων ἄνοια σέβεσθαι τιμῶσα, καὶ σεμέλης κεφαλὴ
νὸς προσκυνούμενος. Οὐ δ' ἀφροδίτης πορ
νικὰ μυστήρια, τῆς αἰσχρῶς ὡς αὐτοὶ λέγουσι,
καὶ γυναμένης καὶ τιμωμένης. Οὐ δὲ φαλ
λοὶ πινδὸν καὶ ἰθύφαλλοι, αἰσχροὶ καὶ ζῶσι χάν
μασι καὶ τοῖς πράγμασιν. Οὐ δὲ ταύρων ξε
νοκτονίαι, καὶ λακωνικῶν ἐφήβων ἐπιβω
μον αἷμα, ξαινομένων ταῖς μάστιξι, καὶ τὸ
τὸ μόνον κακῶς ἀνδριζομένων· οἷς τιμᾶται
θεὰ καὶ ταῦτα παρθένος· οἱ γὰρ αὐτοὶ καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μαλακίαν ἐξίμηθεν, καὶ θρασύτητα ἐσεβάθησαν. Γοῦ δὲ θήσεις πλὴν πέλοπος κρεουργίαν, πεινῶντας θεὸς ἐστῶσαν· καὶ φιλοξενίαν τοῖς κρανὴ καὶ ἀπάνθρωπον. Γοῦ δὲ ἐνόητης τὰ φοβερὰ καὶ σκοτεινὰ φάσματα· καὶ φροφωνίας καὶ τὰ γῆς παίγνια καὶ μαντεύματα.

Ἢ δωδωναίας ὄρνιθος, λεκτήματα. Ἢ τρέποδος δελφικαῦ σοφίσματα. Ἢ καταλίας μαντικὸν πόμα, ὅθεν μόνον οὐ μαντευσάμενα πλὴν ἑαυτῶν σιωπήν. Οὐ δὲ μάτων θυπικὴ καὶ πρόγνωσις ἄτομος. Καὶ χαλδαίων ἀστρονομία καὶ γενεθλιαλογία, τῇ τῶν οὐρανίων κινήσει συμφόρουσα τὰ ἡμέτερα, τῶν μηδὲ ἑαυτοὺς ὅτι ποτὲ εἰσὶν ἢ ἔσονται γνῶναι δυναμένων. Οὐ δὲ θρακῶν ὄργια ταῦτα, παρὰ ὧν καὶ τὸ θρησκεύειν ὡς λόγος. Οὐ δὲ ὀρφέως τελεταὶ καὶ μυστήρια· ὃν τοσοῦτον ἑλλήνων ἐδὲ σοφίας ἐθαύμασαν, ὡς τε καὶ λύραν αὐτῷ ποιοῦσι πάντα τοῖς κρούμασιν ἐλκουσαν. Οὐ δὲ μίθρου κόλασις ὀδίνος καὶ τὰ τῶν μυεῖσθαι τὰ θειοῦτα ἀνεχομένων.

Οὐ δὲ ὀσίειδος ἀστραγμοὶ, ἄλλη συμφορὰ τιμωμένη παρὰ αἰγυπτίοις. Οὐ δὲ ἴσιδος ἀτυχήματα, καὶ φάτοι μεσθησίων αἰδεσιμώτατοι. Καὶ ἄπιδος φάτνη, μόχθου καὶ τὰ ζυφῶνθος τῶν μεμφιτῶν δυνθείασ. Οὐ δὲ ὅσα τῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νεῖλον ταῖς τιμαῖς καὶ ἀν βεβέζουσι, ἵν' καὶ ἀ-
ποδόσιν ὡς ἀνυμνοῦσιν αὐτοὶ καὶ ἄσαιχω,
καὶ μεζόνα τὴν θυσιμονίαν ἔοῖς πήχεσιν·
ἐῶ δ' λέγειν ὀρνέων καὶ κυνοδάλων τιμάς·
καὶ ὁ τῆς ἀχαμοσύνης φιλότιμον· ὧν καὶ
ἕκαστον, ἰδίαν ἔις τελετὴν καὶ μυστήριον, καὶ
κοινὸν ὁ τῆς καταθυμονίας· ἐφ' ἅπασιν·
ὡς ἐπιδρᾶσι βεῖν αὐτοὺς ἑλῆ πάντως, καὶ τ'
τοῦ θεοῦ δόξης ἀφιστεῖν ἐς εἰδώλα καὶ τε-
νεχθέντας καὶ τέχνης ὄργανα καὶ χειρῶν πλά-
σματα, μὴ αὐ ἄλλό τι καὶ τ' αὐτῶν δόξαις δὲ
γενοῦ ἔχοντας, ἢ ποιῶνται σεβασθῆναι, καὶ
οὔτω τιμῆσαι. ἵνα τὴν αὐτιμιαθίαν τῶ ἔλεγ-
τῆς πλάνης ὡς φησι Παῦλος ἀπολαμβάνω-
σιν αὐ οἷς σέβονται· οὐ μᾶλλον τιμῶντες, ἢ
δι' ἐκείνων ἀτιμαζόμενοι. βδελυκτοὶ τ' πλά-
νης, βδελυκτόδροι τῆς βυτελείας τῶν προ-
σκυνουμένων καὶ σεβομένων. ἵνα καὶ αὐτῶν
τῶν τιμωμένων ὦσιν ἀναθητόδροι. ὁσοῦ
γὰρ ἐπδρβάλλοντες ἀξίας, ὅσον βυτελείας τὰ
προσκυνούμενα· ταῦτα μὲν οὖν παραξέπω-
γὰρ ἐλλίων παῖδες καὶ δαίμονες, παρ' ὧν
ἐκείνοις ἡ ἀξία, τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν ἐς ἑαυτ'
μεθελκόντων· ἢ ἄλλας ἄλλως καταταμιαν-
των ἐς ἀίδιας δόξας καὶ φαντασίας ἀφ'
οὗ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἐκβαλόντες ἡμᾶς, ὦ

γ ξύλος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξύλῳ τῆς γνώσεως οὐ κατὰ καιρὸν οὐδ' ἐ-
πιτηδείως μεταλαφθείσης, ὡς ἀθανεσέρους
ἤδη κατέφραμον, ἢν ἡγεμόνα νοῦν σωφρο-
πάζοντες, καὶ τοῖς πάθεσι θύραν ἀνοίξαν-
τες· οὐ γὰρ ἔφθορον φύσις ὄντες φθονθρὰ καὶ
μισάνθρωφος, μᾶλλον δὲ δεῖ πλὴν ἑαυτῶν κα-
κίαν γνόμενοι, τοὺς κάτω τῶν ἄνω τυχεῖν, αὐ-
τὸ τεσόντες ἐκεῖ γῆς ἄνωθεν· οὐ δὲ τοσαύ-
την μετάστασιν γνέσθαι τῆς δόξης καὶ τῶν
πρώτων φύσεων· ὅτορ ὅτιν ὁ δίωγμος τοῦ
πλάσματος· δεῖ ὅτορ ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ κατ'
ὑβείαθ· καὶ κατθὸς οὐκ ἐδοκιμάσαμεν φυ-
λάξαι πλὴν ἀνθλίω, παρεδόθη μεν τῇ αὐ-
τονομίᾳ τῆς πλάνης· καὶ κατθὸς ἐπλανή-
θημεν, ἠτιμάθη μεν· οἰ δὲς ἐσεβάθημεν· οὐ
γὰρ ὅτορ μόνον δεινὸν, τὸ τεποιημένος ἐπ' ἀγα-
θοῖς ὄρτοις, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ τεφοι-
κότος, καὶ θεοῦ μίμησιν ὅσον ἐφικτὸν, ὁρμηθὲ-
ειον γνέσθαι παντοίων παθῶν βοσκομένων
κακῶς, καὶ δι' παντόντων τὸν αὐτὸς ἀνθρω-
πον, ἀλλὰ τὸ καὶ θεοὺς σήσασθαι σωτῆρας
τοῖς πάθεσιν. ἵνα μὴ μόνον ἀνδύθυνον τὸ ἁ-
μαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ θεῖον νομίζηται, εἰς τοι-
αύτην καταφθοῦσον ἀπολογίαν τὰ τεθοσιν
νῦν μεγα. ἡμῖν δὲ ὥς πδρ ἐκαείθη δ' φυγοῦσι
πλὴν δεῖσι δαίμονα τεπλάνω, μεδὰ τῆς ἀληθεί-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ασ γενέσθαι, καὶ λαλεῖν θεῷ ζῶντι καὶ ἀ-
λαθινῷ, καὶ τὸν υἱὸν ἀναβιβᾶσαι,
πάντα περάσασιν ὅσα ἀπὸ χρόνου καὶ πρω-
τὴν κίνησιν, οὕτω καὶ ἐνθῶ μεν, καὶ φιλοσο-
φήσωμεν, τὰ θεῖα καὶ τὰ θεῖα φιλο-
σοφήσωμεν ὁ, ἀρχόμενοι ὅθεν ἀρχεσθαι ἄμει-
νον· ἀμφίνον ὁ, ὅθεν σολομὼν ἡμῖν σύνομοθέτη-
σεν· ἀρχὴ σοφίας φησί, κτῆσαι σοφίαν· τί τὸ
λέγων ἀρχὴν σοφίαν, ἢν φόβον· οὐ γὰρ ἀφ'
θεωρίας ἀρξαμένους, εἰς φόβον χρὴ καταλή-
γειν· θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος, τάχα αὖ καὶ
κατὰ κρημνῶν ὤσειεν· ἀλλὰ φόβῳ σοι χει-
ρουμένους καὶ καθαιρομένους, καὶ ἵν' οὕτως
εἴ πω, λέπτυνόμένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι· ὁ γὰρ φό-
βος, σύν τολῶν τήρησις· οὗ δὲ σύν τολῶν τήρη-
σις, σαρκὸς κάθαρσις, ἢ ἐπὶ πεσεῖν τῆς
ψυχῆς νέφους, καὶ οὐκ ἐῶντος καθαρῶς ἰδεῖν
τὸν θεῖον ἀκτῖνα· οὗ δὲ κάθαρσις, ἐλλαμψις·
ἐλλαμψις δὲ πόθου πλήρωσις, τῶν μει-
ζόνων ἢ τοῦ μεγίστου ἢ ὑπὲρ τὰ μέγα ἐφιεμέ-
νοις· ὅθεν καθαρτέον πρῶτον, εἶτα τῷ
καθαρῷ πεσοσμιλητέον· εἴπερ μὴ μέλλοι-
μεν τὸ τοῦ ἰσραὴλ πείσεσθαι, μὴ φθάσαντος
τὸν δόξαν τοῦ πεσσόπου μωυσέως, καὶ ὅθεν
ἔτι δεομένου καλύμματος· ἢ τὰ τοῦ μανῶ
καὶ πείσεσθαι καὶ λέξεν· ἀφολώλαμεν ὦ γυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ναι, θεὸν ἑωράκαμεν, εἰ φαντασίᾳ θεὸς γενομένα· ἢ ὡς τοῖς τῶν πλοίων τῶν ἰνοῦν ἀπεπόμφε, αὐτῷ, ὡς ἂν ἀξιοῖ τοιαύτης ἐπιδημίας· πέζον ἢ ὅ ἐὰν εἴπω, ἵνα λέγω, ἂν κατὰ κυμάτων τοῖς βύζεν τα· ἢ ὡς Παῦλος πρὸ ὀλίγου τολμηρήσεσθαι, πρὶν καθαρθῆναι τῶν διωγμῶν, ὧν διωκομένῳ προσομιλήσας, μᾶλλον δὲ βραχείᾳ τῷ μεγάλου φωτὸς λαμπηδόνι· ἢ ὡς ὁ κατόνταρχος πρὸ μὲν θεραπείαν ἐπιζητήσειν, τῇ οἰκίᾳ δὲ ἦν θεραπευτῶν· οὐκ εἰς δέξεσθαι δεῖ· δειλίαν ἐπαινουμένῳ· λεγέτω τὶς καὶ ἡμῶν ἕως οὔπω καθαιρεῖται· ἀλλ' ἔστιν ἑκατόνταρχος ἔτι τολειόνων εἰ καὶ κρατῶν, καὶ στρατεύεται καίσαρι τῷ κοσμοκράτορι τῶν κάτω συρομένων, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ὅταν δὲ ἐν σοῦ θεάσηται, κἂν ὦ μικρὸς ὢν τὸ πνεῦμα πάλιν ἠλιείαν, ὡς ζαχαῖος ἐκεῖνος, καὶ ὑπὲρ τὴν συκομορέαν ἀρθῆ, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, κἂν ὑποδραναβὰς τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως, τό τε καὶ εἰς δεχόμεθα τὸν λόγον· καὶ ἀκούεῖν· σὴ μόρον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ· κἂν λαμβανέτω τὴν σωτηρίαν· καὶ καρποφορείτω τὰ τελεώτερα· σκορπίζων καὶ διαχέων καλῶς, ἃ καλῶς ἐτελώνησεν· ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος καὶ φοβερὸς τοῖς ἀκ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀξίοις δὲ τὴν φύσιν, καὶ χωρεῖς δὲ φιλαν-
θρωπίαν τοῖς ὅτως ἠυξεπισμένοις. ὡς οἱ δὲ ἀ-
κάθαρτον καὶ ὑλικὸν πυθμὴν τῶν ψυχῶν ἀ-
πελάβοντες, καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τῇ ἐπι-
γνώσει σαρώβοντες καὶ κοσμήσαντες, μὴ
ἀρχὴν μηδὲ ἄπρακτον εἴασαν, ὡς τε μὰ-
πολείονος τῆς παρασκευῆς αὖθις κατα λη-
φθῆναι ὑπὸ τῶν ἐπὶ τὰ τῆς κακίας πυθμε-
νῶν, ὅσα καὶ τῆς ἀρετῆς ἀπηείθμηται. τὸ
γὰρ δυσμαχώτατον, πόλεμον δυσαφόρατον.
ἀλλὰ πρὸς τὸ φυγεῖν τὴν κακίαν, καὶ τὴν
ἀρετὴν δρεγάζονται. ὅλον τὸν χρόνον, ἢ ὅπ-
μάλισα, ἑαυτοῖς εἰσι κίβαντες, ὡς τε μηδὲν
κενῷ τὴν πονηρὰν δυνάμειν ὁμιλήσαβεν, ἐ-
αυτῆς πάλιν πληρῶσαι, καὶ γενέσθαι τὰ
ἔσχατα. χείρονα τῶν πρώτων, δὲ τὸ τῆς κατα-
δρομῆς σφοδρότατον, καὶ τῆς φρουρᾶς ἀ-
σφαλέστατον καὶ δυσαλωτότατον. ὅταν δὲ
πάσῃ φυλακῇ τηρήσαντες, τὴν ἑαυτῶν ψυ-
χὴν, καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δὲ θεμέ-
νοι, καὶ νεώσαντες ἑαυτοῖς νεώματα, καὶ πτε-
ράντες εἰς διηνεκεστάτω, ὡς βλεμμῶν ἢ καὶ
δαβῖδ καὶ ἱ δρεμία δυνεῖ, φωτίσωμεν ἑ-
αυτοῖς φῶς γνώσεως, τὴν ἱκανῶτα λαλῶ-
μεν θεῖαν σοφίαν, ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀπόκεκρυμ-
μενήν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκλάμπωμεν. τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ως δὲ καθαιρούμεθα καὶ προτελούμεθα ᾧ λό-
γῳ. ἵν' ὅτι μάλιστα ἡμᾶς αὐτοὺς διορθωτῶμεν
θεοφιλεῖς δρᾶ καὶ ζόμενοι. καὶ ἥκοντα τὸν λό-
γον ὡς δεχόμενοι. τὸ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χρα-
τοῦντες, καὶ τοῖς ἄλλοις προφαίνοντες. ἐπεὶ
δὲ ἀπεκαθήραμεν τῷ λόγῳ τὸ θέατρον, φόβε-
τι τοῦδε τῆς ἑορτῆς ἤδη φιλοσοφήσωμεν.
καὶ συνεορτάσωμεν τοῖς φιλεόρτοις καὶ φιλο-
θέοις ψυχαῖς. ἐπεὶ ὁ κεφάλαιον ἑορτῆ μνήμη
θεοῦ, θεοῦ μνήμον δύσωμεν. καὶ τὰ ἐκεῖθεν τῇ ἑορ-
ταζόντῃ ἥκον, ἐνθαδὶ φαινομένων πάντῃ ἡ κα-
θοικία, τὸ κἀλλό τι, ἢ τοῦδ' ἔστιν νομίζω. θεὸν, ὑ-
μνοῦμενόν τε καὶ δοξαζόμενον, τοῖς τῆς ἐν-
κεῖσε πολιτείας ἀξιωμένοις. εἰδέ τι τῶν ἤν-
δη προειρημένων, ὁ νοῦ ἕξει λόγος, θαυμαζέ-
τω μηδεὶς, οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ καὶ φθέγξομαι
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦδε τῶν αὐτῶν, φίλτατων καὶ
γλυκύτατον καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, ὅταν τοῦδε
θεοῦ φθέγγωμαι. καὶ ὑμῖν ταὐτὸ σύμφω συ-
νευχόμενος, τὸ ἐπαινετὸν πάθος καὶ μανθά-
νειν. θεοῦ δὲ ὅταν εἴπω, οὐδὲ φωνὴ πολλαχῇ φά-
φθη τε καὶ τελεσί. χρισὶ μὲν, καὶ τὰς ἰδιό-
τητας εἴτ' ὄν ὡς τάσεις εἴτε νοῦν φίλον καὶ
λεῖν, εἴτε πρόσωπα. (οὐδὲν γὰρ τοῦδε τῶν ὀ-
νομάτων ζυγομαχήσομεν, ἕως ἂν πρὸς τὴν αὐ-
τὴν ἔννοιαν ἀνασυλλαβαὶ φέρωσιν,) οὐδὲ ὁ, καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, εἴτ' οὖν θεότητος, διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἵν' ὅπως εἴπω, καὶ σωμάτων τέτμηται διηρημένων· οὐ γὰρ ἡ τελεία θεότης, καὶ τὰ τέλεια, τὰ οὐ δίς ἡ θεότης· ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἅ ἡ θεότης· τοὺς ὑποδροβόλας καὶ ἐλλείψεις ἐλλείπομεν· οὔτε πῶς σώσιν σύγχυσιν δρᾶν ἀξιόμενοι, ὅτε πῶς διαίρεσιν, ἀλλοτρίωσιν· ἀπίστω γὰρ ἡμῖν ὄβ ἴσον, καὶ ἡ σαβελλίου σωμαίρεσις, καὶ ἡ ἀρείου διαίρεσις, τὰ ἐκ διαμέτρου κεκοὰ, καὶ ὁμόλογα πῶς ἀσέβειαν· τί γὰρ δεῖ θεὸν, ἢ σωκαλεῖφειν κακῶς, ἢ καταπάμνειν εἰς ἀισότητα· ἢ μὲν δὲ εἷς θεὸς ὁ πατὴρ ὄβ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χρισὸς, δίοῦ τὰ πάντα· καὶ σὺ πνεῦμα ἅγιον, σὺ ᾧ τὰ πάντα· ᾧ ὄβ οὗ, καὶ δίοῦ, καὶ σὺ ᾧ, μὴ φύσεις τεμνόντων· οὐ γὰρ ἀεὶ μετέπιπτον αἱ προθέσεις, ἢ αἱ τάξεις τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ χαρακτηριζόντων μᾶς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ἰδιότητας· καὶ ὅδε δῆλον, ὄβ ὧν εἰς σὺ σωμάγονται πάλιν· εἴτω μὴ παρόβρτως ἐκεῖνο ἀναπνώσκεται παρὰ ᾧ αὐτῷ ἀποσόλῳ· ὁ ὄβ αὐτῷ, καὶ δι' αὐτῷ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα, εἰς ὑοὺς αἰῶνας· ἀμήν· πατὴρ, ὁ πατὴρ, καὶ ἄναρχος· ὁ γὰρ ἔκ τινος υἱὸς, ὁ υἱὸς, καὶ οὐκ ἄναρχος· ἐκ τοῦ πατρὸς γάρ· εἰ δὲ πῶς ἀφ' χρόνου λαμβα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νεις ἀρχὴν, καὶ ἄναρχος· ποιητὴς γὰρ χρόνων,
οὐκ ὑπὸ χρόνον· πνεῦμα ἄγιον ἀληθῶς δ' πνεῦ-
μα, προιὸν μὲν ἐκ πατρὸς, οὐχ υἱικῶς δὲ, οὐ δὲ
γαρ γεννητῶς; ἀλλ' ἐκπορευτῶς, εἰδεῖ δὲ καὶ
καινοτομῆσαι τοῦδε τὰ ὀνόματα Ἀφωνείαν
εἕνεκεν· οὔτε τοῦ πατρὸς ἐκστάντος τῆς ἀγεν-
νησίας· διό τι γεγέννηκεν· οὔτε τοῦ υἱοῦ τῆς
γεννήσεως, ὅτι ἐκ τοῦ ἀγεννήτου· (πῶς γὰρ,) οὔ-
τε τοῦ πνεύματος ἢ εἰς πατρὸς μεταπίπτον-
τος, ἢ εἰς υἱὸν, ὅτι ἐκ τοῦ πορευτοῦ· καὶ ὅτι θεὸς,
κἂν μὴ δοκῇ τοῖς ἀθέοις· ἡ γὰρ ἰδιότης, ἀκίνη-
τος, ἢ πῶς αὐ ἰδιότης μενοῦ, κινουμένῃ καὶ
μεταπίπτουσα· οἱ δὲ πρὸ ἀγεννησίαν, καὶ πρὸ
γέννησιν φύσεις θεῶν ὁμωνύμων τιθέμενοι,
τάχα αὐ καὶ τὰ ἀδάμ καὶ τὸν σηθ, ὅτι ὁ μὲν,
ἐκ ἀρὸ σαρκός· (πλάσμα γὰρ,) ὁ δὲ, ἀρὸ τ' ἀ-
δὰμ καὶ τῆς ὕλας, ἀλλήλων κατὰ πρὸ φύ-
σιν ἀλλοτριώσωσιν· εἰς οἷον θεὸς αὐ τεοῖ, καὶ
τὰ ζῶα αὐ, ὡς πρὸ ἔφαμεν· ἐπεὶ δὲ, ὅπω ταῦ-
τα ἢ ἔστω, ἔδει ἡ, μὴ τοῖς ἄνω μόνον πρὸ
σκυνοῦσιν τοῦδε γράφεσθαι, ἀλλ' εἶναί τινας
καὶ κάτω προσκυνητὰς, ἵνα πληρωθῇ τα
πάντα δόξης θεοῦ, (ἐπεὶ καὶ θεοῦ,) δόξα τοῦ το
κλέεται ἄνθρωπος, χειρὶ θεοῦ τιμηθεὶς καὶ
εἰκόνι· ἔστω δὲ φθόνῳ διαβόλου, καὶ πειρᾷ
γνύσει τῆς ἁμαρτίας, θεοῦ τοῦ πεφυκότος ἐ

λεινῶς χωρεξόμενον, πάρεστι λεῖν, οὐ θεοῦ, τὸ γίνεται, καὶ τί δ' μέγα πρὸς ἡμᾶς μυστήριον, καινοτομοῦται φύσεις· καὶ θεὸς ἄνθρωπος γίνεται· καὶ ὁ ἐπιβεβηκὼς ὤδῆ τὸν οὐρανὸν τῷ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τ' ἰδίαν δόξης τε καὶ λαμπρότητος, ὤδῆ δυσμῶν δοξάζεται τῆς ἡμετέρας βυτελείας καὶ τὰ πενιν τῆς· καὶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, δέχεται τὴν υἱὸς ἀνθρώπου γενέσθαι τε καὶ κληθῆναι· οὐχ ὁ ἦν μεταβαλὼν, ἄλλον γὰρ, ἀλλ' ὁ οὐκ ὢν πρὸς λαβὼν, τὸν ἄνθρωπος γάρ· ἵνα χωρηθῇ ὁ ἀχώρητος, δι' μέσης σαρκὸς ὁ μελήσας ἡμῖν ὡς ἐκ παρθενικοῦ σώματος· ἐπειδὴ καθαρὰν αὐτοῦ πρὸ θεότητα φθορὰν, οὐ τῆς σὰ γενέσει καὶ φθορᾷ φύσεως· δι' ὃν τὰ ἄμικτα μίγνυται· οὐ γενέσει μόνον θεὸς, ὁ δὲ θερὴ νοῦς· οὐ δὲ χρόνῳ τὸ ἄχρονον, ὁ δὲ μέτρῳ τὸ ἀπερίγραπτον· ἀλλὰ καὶ παρθενίᾳ γίνηνοις, καὶ ἀτιμίᾳ τῷ καὶ ἡμῖν ἀπάσης ὑπηλλοτριῶν· καὶ πάθῃ, τὸ ἀπαθές· καὶ ὁ φθαρτῷ, ὁ ἀθάνατον· ἐπειδὴ γὰρ ὤφελον ἀκήρατος εἶναι τῆς κακίας ὁ σωτὴρ, θεότητος ἐλπίδι ἐλεάσας ἡμᾶς, σαρκὸς προβλήματι ἐλεαίζεται· ἵν' ὡς τῷ ἀδὰμ προσβαλὼν, τῷ θεῷ πρὸς πίστιν καὶ οὕτως ὁ νέος ἀδὰμ, τὸν παλαιὸν ἀνασώσῃ τῷ· καὶ λυθῇ τὸ κατάκριμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς σαρκὸς, σαρκὶ τ θανάτου θανατωθέντος. τῇ μὲν οὖν γεννήσει τὰ εἰκότα προσορτάζομεν, ἐπὶ τῷ τῆς ἑορτῆς ἔξαρχος, καὶ ὑμεῖς. καὶ πᾶν ὅσον εἰκόσμιόν τε καὶ ὑπερκόσμιον μὴ ἀστέρος ἐορτάμομεν. καὶ μὴ μάγων προσκυνήσαμεν. μὴ σοφιστῶν περιελλάμφθημεν. καὶ μὴ ἀπέλων ἐδοξάσαμεν. μὴ συμεῶν, εἰκῇ καλισταί μθα. καὶ μετὰ ἄννης ἀνθωμολογησάμθα, τ γηραιᾶς καὶ σώφρονος. καὶ χαίρεις τῷ εἰς τὰ ἴδια ἐλθόντι ἀλλοτρίως, ὁ ἀν τὸν ἑξίον ἐδόξασε. νυνὶ δὲ πρᾶξις ἄλλη χρεστοῦ, καὶ ἄλλο μυστήριον. οὐ δυνάμαι κατέχειν τὴν ἡδονήν. ἀνθωσόμενος γίνομαι. μικρὸν καὶ ὡς ἰωάννης βοᾶ αγγελίζομαι. εἰ καὶ μὴ πρόδρομος. ἀλλ' ἀπὸ τῆς δεξιμίας. χρεστὸς φωτίζεται, σωμα σταύρωμαι. χρεστὸς βαπτίζεται, συνκατέλθωμεν, ἵνα καὶ σωνελθωμεν. βαπτίζεται ἰησοῦς. τοῦτο μόνον, ἢ καὶ τὰ ἄλλα τηρεῖν ἐστι μελῶς, ἀναγκαῖον. ὡς ὧν καὶ παρὰ τίνος. μὴ πηνίκα; ὁ καθαρός. καὶ παρὰ ἰωάννου. καὶ τῶν σημείων ἀρχόμενος. ἵνα τί μάθωμεν, καὶ τί παιδευθῶμεν; πρῶτα. θαύρεσθαι. καὶ τὰ πεινοφρονεῖν, καὶ κηρύσσειν σὺν τελφότητι μὴ τῆς πνευματικῆς μὴ τῆς σωματικῆς ἡλικίας. ἐκεῖνο, πρὸς τοὺς τὸ βάπτισμα χωδιάζοντας. καὶ μὴ προσδεχεσθε πιζομένους, μηδὲ τὸ ἀσφα/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λεσ τῇ λυβρόσει χαριζομένοις, δι᾽ ἃ τῆς εἰς τὸν
καλὸν ἕξεως· καὶ γὰρ εἰ ἄφεσιν ἔχει τῶν παρε-
λθόντων τὸ χάρισμα, χάρισμα τί, ἀλλὰ τὸ τε-
μᾶλλον βλαβείσασ ἄξιον, μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν
ἔμοιγον ἐπανέλθωμεν· ἄδικον, πῶς τοὺς ἐπα-
ρομένους καὶ τὰ τῶν οἰκονόμων τῶν μυστηρίω
ἀνάξια ἐνὶ προέχωσιν· τὸ τέτον, πρὸς τὴν
θαρρεῖν ὡτας νεότητα· καὶ πάντα καιρὸν οἰο-
μένους εἶναι διδασκαλίασ ἢ προεδρίασ·
ἡσυῶς καθαίρεται· καὶ σὺ καταφρονεῖς τὸ
καθαρόσεως; ὁ τὸ ἰωάννου· καὶ σὺ καταξαν-
τασαι τὸ σοῦ κήρυκος; τελικὸν ταέτης ὢν,
μὴ σὺ πρὸ τὸ ἡγεμάδος διδάσκειν τὸς γέροντας
ἢ ὡς διδάσκειν πιστεύῃς· ὅτε τὸ ἡλικίας ὅτε
τὸ βόθρου τυχὸν ἔχων δ᾽ αἰδέσιμον; εἶτα ὁ
δεινὸν ἡλ οὐ ταῦθα, μὴ ὁ λεῖνα, νέοι κεν ταί· μὴ
τὰ παραλείγματα ἐπὶ γλώσσης· πᾶς γὰρ
ἀδικῶν, εἰς ἀπολογίαν ἕτοιμος· ἀλλ᾽ οὐ νόμος
ἐκκλησίασ, ὁ τοιάνιον· εἰ πρὸ μηδὲ μία χο-
λιδὼν ἔαρ ποιεῖ· μηδὲ γραμμὴ μία, ἐν γω-
μέτρῳ· ἢ τὸ λοῦς εἰς, ἐν θαλάττιον· τὸ λῶ ἰω-
άννης βαπτίζει· πρόσεισιν ἡσυῶς ἀγλάσων τὸν
χὸν μὴ μὴ ἐν βαπτίσιν· ὁ δὲ πρόδηλος,
πάντα τὸν παλαιὸν ἀδάμ, ἵν᾽ εἰθάλπῃ τῷ ἄ-
δαπ· πῶ δὲ ἐν τούτων, μὴ δι᾽ ὁ τοῦτο, ἐν ἰαρ-
δάνῳ· ὡς πρὸ ἰῶ πνεῦμα καὶ σὰρξ, οὐ πα

πνεύματι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πνεύματι τελειῶν καὶ ὑδατι. οὐδὲ ἡ βα-
πτίσις. ὁ ἰησοῦς ἀτενίζεται. ἐτὸ χρέιαν ἔχω
τοῦ βαπτισθῆναι, ὁ λύχνος, τῷ ἡλίῳ
φησίν. ἡ φωνὴ, τῷ λόγῳ. ὁ φίλος, ᾧ νυμφίῳ.
ὁ ὢν γεννητοῖς γυναικῶν, τοῦ ἄνωθεν ὄντας, ᾧ
πρωτότοκῳ πάσης κτίσεως. ὁ προσκυνητὴ-
σας ἀφ' ἑαυτοῦ, τῷ ὢν ἑαυτὸ προσκυνηθέν-
τι. ὁ δραμὼν καὶ προδραμούμενος, τῷ φα-
νεῖτι καὶ φανησομένῳ. ἐτὸ χρέιαν ἔχω τοῦ
βαπτισθῆναι. πρόσθεν ἢ ἴδε τοῦ,
ἤδη γὰρ τῷ μαρτυρήσαι βαπτισθησόμενος. καὶ
οὐ ἦρξη πρός με; καὶ ἔδει προφητικόν. ἤδη
γὰρ, ὡς μετὰ ἡρώδην, πιλᾶτον μαρτυρόμενον,
οὕτω αὐτῷ προσαπελθόντι χριστὸν ἐφόμενον.
τί δὲ ἴδοῦς, ἄφθη ἀρτι. ἔδει τὴν οἰκονομία.
ἤδη γὰρ μετ' ὀλίγον αὐτὸς βαπτίσων τὸ βα-
πτίσιν. τί ὑ, τὸ πῦρ; ἡ κάθαρσις. τί ὑ τὸ πῦρ;
ἡ τοῦ κούφου δαπάνη καὶ ἡ ζέσις τοῦ πνεύμα-
τος. τί δὲ, ἡ ἀξίνη, τῆς ἀθεραπεύτου ψυχῆς
ἡ ἐκτομὴ ἢ μετὰ τὸν κόπτον. τί δὲ, ἡ μάχαι-
ρα, ἡ τομὴ τοῦ λόγου. ἡ διαιροῦσα τὸ χεῖρον ἀ-
πὸ τοῦ κρείττονος. ἢ διχοτομοῦσα τὸν πιστὸν,
καὶ τὸν ἄπιστον. καὶ ἐπεγείρουσα τὸν υἱὸν, καὶ
τὸν θυγατέρα καὶ τὸν νύμφιον, τῷ πατεὶ
καὶ τῇ μητεὶ ἢ τῇ πενθερᾷ. τὰ νέα ἢ πρό-
σφατα, τοῖς παλαιοῖς καὶ σκιώδεσι. τί δὲ ὁ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σφαιρωτὴρ τοῦ κοσμοδήμαβος. ὃν οὐ λύεις ὁ βαπτίζων ἰωβοῦν, ὁ τῆς δρήμιας καὶ ἄφρο φος. ὁ νέος ἠλίας. ὁ προφήτου πολυστόρος, ὁ σῶν ἡμῶν προφητευόμενον εἴδες. ὁ παλαιᾶς καὶ νέας μεσίτης. τί δῶρον τυχὸν ὁ τῆς ὠδῆ δημίας λόγος. καὶ τῆς σαρκὸς. οὗ μηδὲ τὰ κρόταφον βύδιάλυβον, μὴ ὅλῳ τοῖς σαρκικοῖς ἐπὶ καὶ νηπίοις ἐν χρίσῳ, ἀλλ' οὐ δὲ τοῖς καὶ ἀ ἰωάνιω ᾧ πνεῦμα ἅλῳ. ἀλλὰ καὶ ἀφέσιν ἰησοῦς ἐκ τοῦ ὕδατος. σωσαναφόρει γὰρ ἑαυτῷ τὸ κόσμον. καὶ ὁ ἀρᾷ ἀιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, οὓς ὁ ἀδὰμ ἐκλείσεν ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς μετ αὐτόν. ὡς πῦρ καὶ τῇ φλογίνῃ ἐρμφαίᾳ ἐν παράδεισον. καὶ τὸ πνεῦμα μαρτυρεῖ τὴν θεότητα. τῷ γὰρ ὁμοίῳ προσχρέχει. καὶ ἡ ἐξ οὐρανῶν φωνὴ. ἐκεῖθεν γὰρ ὁ μαρτυρούμενος. καὶ ὡς πολυστόρα. ἅμα γὰρ σῶμα (ἐπεὶ καὶ δῶρον τῇ θεώσει θεὸς,) σωματικῶς ὁρωμένη. καὶ ἅμα πόρρωθεν εἴδησαι τοῦ ἱστορία καὶ τὰ κλυσμοῦ λύσιν διαγελίζεσθαι. εἰ δὲ ἔγκοις καὶ σαθμοῖς κείνεις θεότητα, καὶ δὲ δῶρον μικρόν σοι τὸ πνεῦμα ὅτι οὐ εἶδε πολυστόρας, ὦ μικρολόγε τοῦ τὰ μέγιστα; ὥρα σοι νῦν βασιλείαν οὐρανῶν ἀτιμάζειν, ὅτι κόκκῳ σινάπεως ἀπεικάζεται. καὶ τῆς ἰησοῦ μεγαλόστητος, τοῦ ἱστορεῖν τὸ αὐτικείμενον. ἔτι ὁ μὲν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὄρος μέγα καὶ λεῖον, καὶ λυμαθαὶ, καὶ βασι
λεῖς τῶν ἐν τοῖς ὕδασιν· ὁ δὲ, ἀμνὸς καὶ μαρ
γαρίτης καὶ σαπὼν καὶ τὰ τοιαῦτα πρόσα/
γορεύεται· ἐπεὶ δὲ βαπτίσματος ἡ παντὴν
εἰς, καὶ δεῖ μικρόν τι προσκακοπαθῆσαι
τῷ δι' ἡμᾶς μορφωθέντι, καὶ βαπτισθέντι, καὶ
σταυρωθέντι, φόβητι τοῦδε δι' ἀφορᾶς βαπτι/
σμάτων φιλοσοφήσωμεν, ἵν' ἀπέλθωμεν ἐν
τοῦθεν κεκαθαρμένοι· ἐβάπτισε μὲν ὕσσῶς,
ἀλλ' ἐν ὕδατι· καὶ πρὸ τούτου ἐν νεφέλῃ καὶ
ἐν θαλάσσῃ· τυπικῶς δὲ τοῦτο ἐν, ὡς καὶ Παύ
λῳ δοκεῖ· ἡ θάλασσα, τὸ ὕδατος· ἡ νεφέλη, τὸ
πνεύματος· ὁ μάννα, τὸ τῆς ζωῆς ἄρτου· τὸ
πόμα, τὸ θείας πόμαζος· ἐβάπτισε καὶ ἰωάννης·
οὐκέτι μὲν ἰουδαϊκῶς, οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μό/
νον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν· οὔπω δὲ ὅλος
πνευματικῶς· οὐ γὰρ προσέθεσι τὸ ἐν πνεύμα
τι· βαπτίζει καὶ ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι· τοῦτο
ἡ τελειότης· καὶ πῶς οὐ θεὸς, ἵνα τί παραθεω
ρήσω μικρὸν, ἵς οὗ καὶ σὺ πίνῃ θεός· οἶδα καὶ
τὸ ταρίχον βάπτισμα, τὸ δι' μαρτυρίου καὶ αἵ
ματος· ὁ καὶ αὐτὸς χριστὸς ἐβαπτίζετο, καὶ
πολύ γε τῶν ἄλλων αἰδεσιμώτερος, ὅσῳ λευ
κότερος ἡ ὑσσῶς ἢ μολιβδίτης· οἶδα καὶ βάπτισμα
ἐπὶ τῶν δακρύων, ἀλλ' ἐμὸν πονώτερον· ὡς
ὀλοφύρων καθ' ἑκάστην νύκτα πῶς κλίνω αὐτῶν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὴν στρωμνὴν τοῖς δάκρυσιν· ὃ τῆς κα-
κίας προσώζειν καὶ οἱ μωλωπες· ὅς, τεν-
θῶν καὶ σκυθρωπάζων ὠρύεται· ὅς, μιμῆ-
ται τὴν ἐπιστροφὴν μανασῇ, καὶ τὴν τῶν νη-
νυπτῶν ἠλεημεύνην τα πείνωσιν· ὁ ὅς, φθέγγε-
ται τὰς τοῦ τελώνου φωνὰς ἐν τῷ ἱδρῷ, καὶ
δικαιοῦται παρὰ τὸν μεγάλαυχον φαρισαῖ-
ον· ὅς, συγκύπτει καὶ τὰ τὴν χαναναίαν, καὶ ζη-
τεῖ φιλανθρωπίαν καὶ ψίχας κυνὸς φο-
φῶν ἄγαν λιμώττοντος· ἐπὶ μὴ δῶν· (ἄνθρω-
πος εἶνοῦν ὁ ὁμολογῶν ζῶον φρεπτὸν καὶ ῥύ-
σης φύσεως·) καὶ δέχομαι τοῦτο προθύμως·
καὶ προσκυνῶ τὸν δεδωκότα· καὶ τοῖς ἄλ-
λοις μεταδίδω μι, καὶ προσφέρω τὸ ἔλεος,
ὃν ἔλεον· οἶδα γὰρ καὶ αὐτὸς ἀσθενέστατον πόλ-
λειμμενος· καὶ ὡς αὐ μεστήσω, μεστηθησόμε-
νος· σὺ δὲ τί λέγεις· τίνο μοθετεῖς ὦ νέε φαρι-
σαῖε, καὶ καθαρὲ τὴν προσηγορείαν, οὐ τὴν
προαίρεσιν· καὶ φυσῶν ἡμῖν τὰ Νινωάτου μὴ
τῆς αὐτῆς ἀσθενείας· οὐδέχη μετάνοιαν; ὁ δὲ
δῶς ὀδυρμοῖς χώραν; οὐ δακρύδς δάκρυον;
μὴ σύγκλιστον κεφαλὴν τύχοις· οὐκ ἀίδῆ τὸ
ἴσοῦ φιλάνθρωπον, τοῦ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν
λαβόντος, καὶ τὰς νόσους βασάσαντος; τὸ μὴ
δικαίοις ἐλθόντος, ἀλλ' ἁμαρτωλοῖς εἰς μετά-
νοιαν; τοῦ ἔλεον θέλοντος μᾶλλον ἢ θυσίαν;

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῷ ἐβδομηκοντάκις ἐπτὰ συγχωροῦντος. Ἰὰ
ἁμαρτήματα; ὡς μηδὲ ἑνὸς ὑψηλὸν
εἰ καθαρότης ἰῶ, ἀλλὰ μὴ τύφος. νομοθετῶν
τοῦδε ἀνθρωπον, ἢ λύων τῇ ἀπογνώσει πνῦ
ἐπανόρθωσιν. ὁμοίως γὰρ ὅτι κακὸν, καὶ ἀνε
σις ἀσωφρόνιστος, καὶ κατάγνωσις ἀσυγχώ
ρητος. ἡ μὲν, ὅλλω ἐφιεῖσα πνῦ ἰώιαν, ἡ δὲ,
τῷ σφοδρῷ κατάγχουσα. διεξόν μοι πνῦ κα
θαρότητα, καὶ δέχομαί σου πνῦ θρασύτη
τα. γνῶ δὲ. δέδοικα μὴ βρύων ἕλκεσιν, εἰσα
γης. ἀνικὸ δύβον. οὐ δὲ τὸν δᾶδ δέχη μετα
νοοῦντα, ᾧ κοὴ ὁ προφῆτα κὸν χάρισμα ἡ με
τάνοια σωστήρησιν; ὁ δὲ Γέρον ὁν μέγαν
παιδὸν τά τι ἀνθρώπινον τοῦδὲ ὁ σωτήριος
πάθος; ἰῶ δῶς δὲ ἐδέξαβ. καὶ τῷ τελωνῷ τ
δρωτήσεως καὶ τῆς ὁμολογίας, ὁ τελωνὸν
τῆς ἀρνήσεως ἐθράτευσιν. ἢ οὐ δὲ τελειω
θέντα δέχη δι' αἵματος. ἔστι γὰρ κοὴ ἔξω τῆς
σῆς ἀφωνίας. οὐ δὲ ἐν ὀνόματι θεράπευσι
ντα; Παῦλος ἢ κὴ ἀγάπην ἐκύρωσιν, ἐπει
δὴ πνῦ διόρθωσιν ἔλε, κὴ ὁ αἴτιον. ἵνα μὴ τῇ
τοῦδε ὁ τὸν λύπη καταφθῇ ὁ τοιοῦδε, βα
ρυθεὶς τῇ ἀμετεία τ ἐπιπλήξεως. ὁ ἢ τὰς
νέας χαμίζδε χήρας, δὲ ὁ τῆς ἡλικίας βύα
λωτον; Παῦλος ἢ, ἔξω ἐτόλμησιν. οὗ σὺ δὴ
λαδὴ διδάσκαλος. ὃς ἐωὶ τὸ ἄστρον οὐρα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸν φθάσας, καὶ ἄλλον παράδειγμα, καὶ ἀ-
πορρήτου τῶν ἀκάρας, καὶ μείζονα κύκλον ᾧ
δυνάμεθα λέγω πρὸς λαβών. ἀλλ' ὁ μὲν δ' ἐπίσημα
ταῦτα φησίν. ἢ ἀπόλαξις, ἢ δεῖξον, ἢ μὴ καὶ
τάκεινε. εἰ δ' ἀμφίβολον, νικάτω δ' φιλανόν-
ἀλλὰ Νικάνορ φησὶν, οὐκ ἐδέξατο τὸν εἰ τῷ
δικαιῳ παρατεσόντας. τί δῶρον. εἰ μὲν οὐ
μεταγνόντας, δικαίως. ὁ δὲ ἐτὸ δέχομαι τῷ,
ἢ μὴ καμπτομένους, ἢ μὴ ἀξίως, μηδὲ αὐτῶν
καὶ ὧν τας τῷ καλῷ πρὸ διόρθωσιν. καὶ ὅταν
δέξωμαι, πρὸ προσήκουσαν αὐτοῖς ἀπονέ-
μω χάραν. εἰ δὲ τοὺς ἐκτακέντας τοῖς δά-
κρυσιν, ὁ μεμίσομαι. καὶ τίς μοι νόμος ἢ Νικά-
του μισανθρωπία. ὃς πολλοὺς ἐξίαν μὴ, ἐκ ἐκό-
λασε, πρὸ δὶ δυτόραν ἐδωλολαλρέιαν. πορνεί-
αν δὲ, οὔτω πικρῶς καταδίκασεν, ὡς ἄσαρ-
κος καὶ ἀσώματος. τίφα τὸ. πείθομεν ὑμᾶς
τοῖς λόγοις τούτοις; δεῦρο σῆτε μὴ ἡμῶν τῶ
ἀνθρώπων. μεγαλύνωμεν ἅμα τὸν κύριον. μή
τις ὑμῶν εἰπεῖν τολμήσῃ. μηδὲ εἰλίαν ἐαυτῷ
τε θαρρήσῃ. μίμου ἄπτα, καθαρὸς γὰρ ἐιμι,
καὶ τίς οὕτως ὡς πρὸ ἐτὸ. μετάδοτε καὶ ἡ-
μῖν τῆς λαμπρότητος. ἀλλ' οὐ πείθομεν;
καὶ τοῦτο ὑμῶν δακρύομεν. ὅτοι μὲν οὖν
εἰ μὴ βούλοιντο, πρὸ ἡμετέραν ὁδὸν καὶ χρι-
σοῦ. εἰ δὲ μὴ, πρὸ ἑαυτῶ φρουέαθωσαν. τυχὸν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐκεῖ τῷ πυρὶ βαπτισθήσονται ᾧ τελευταίῳ
βαπτίσματι· τῷ ἐπιπονωτάτῳ καὶ μακροτέ-
ρῳ· ὃ ἐθέλω ὡς χρόνον πολὺ ὑλίω, καὶ δι' ἁπα-
νῶν πάσης κακίας κουφότητα· ἡμεῖς δὲ τιμή-
σωμεν τὸ χρυσοῦ βάπτισμα σήμερον· καὶ κα-
λῶς ἑορτάσωμεν· μὴ γαστρὶ φυφῶντες, ἀλ-
λὰ πνευματικῶς εὐφραινόμενοι· ζυφήσωμεν
δὴ πῶς; λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· εἰ μὴ φο-
νικοῖ πολὺ ἁμαρτίαν ἐσὲ καὶ ἤπου αἱματόφλης,
λευκάνθητε ὡς χιών· εἰ δὲ κόκκινοι καὶ αὐ-
θρόοι αἱμάτων τέλφοι, κἂν εἰς βρίου λευκότη-
τα φθάσατε· πάντως δὲ καθαρθῆτε, καὶ κα-
θαίρεσθε· ὡς οὐδενὶ τοσοῦτον χαίρει θεὸς,
ὅσον ἀνθρώπου διορθώσει καὶ σωτηρία· ὑπὲρ
οὗ λόγος ἅπας, καὶ ἅπαν μυστήριον· ἵνα γέ-
νησθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, ζωτικὴ τοῖς ἄλ-
λοις ἀνθρώποις δυνάμεις· ἵνα φῶτα τέλεια
τῷ μεγάλῳ φωτὶ παρασάντες, καὶ πολὺ ἐκεῖ
σε μνησθῆτε φωταγωγίαν· ἐλλαμπόμενοι τῇ
τελείᾳ διαθαρρώτορον καὶ φανότερον· ἧς νῦν
μετέχω δεόμεθα πολὺ μίαν αὐγὴν ἐκ
μιᾶς τῆς θεότητος, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ᾧ
κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας, τῶν αἰώ-
νων ἀμήν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ.

Θὲς τῇ λαμπρᾷ τῶν φώτων ἡμέρᾳ
χ παννυχείσαντες, καὶ γὰρ ἔπρεπε
χαρμόσυνα θέαθαι τῆς σωτηρίας
τῆς ἡμετέρας, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ γαμήλια
καὶ γενέθλια καὶ ὀνομαστήρια, τοῖς σαρκὸς φί
λοις κουρόσυνά τε καὶ κατοικέσια καὶ ἐπήν
σια, ὅσα τὰ ἄλλα παννυχείζουσιν ἄνθρωποι·
σήμερον τοῦδε τοῦ βαπτίσματος ἐρχόμε-
λεξόμεθα, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡμῖν ὑπαρχού
σης δυοῖν γνώσεως· εἰ καὶ χθὲς ἡμᾶς ὁ λόγος πα
ρέδραμε τῆς ὥρας κατεπειγούσης, καὶ ἅμα
τὸν λόγον τὸν κόρον φεύγοντος· κόρος ὁ πόλεμ
ος ἀκοαῖς ὡς ἐπιδρέπλασα τροφὴ σώμασι·
προσέχειν δὲ ἄξιον τοῖς λεγομένοις· καὶ μὴ
παρρήτως, ἀλλὰ προθύμως τὸν τοῦδε τελε
τῶντων δέξασθαι λόγον· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο θεω
ρισμὸς, τὸ γνῶναι τοῦ μυστηρίου τὸν δυνάμ
μιν· τελεστὴν γὰρ γίνεσθαι ἡμῖν δεῖ ὁ λόγος· τὸν
ἐκ σωμάτων· τὸν ἐκ βαπτίσματος· τὸν ὀξ ἀνα
στάσεως· τούτων δὲ, ἡ μὲν, νυκτερινή τε ἐστι
καὶ δούλη, καὶ ἐμπαθής· ἡ δὲ, ἡμερινή· καὶ
ἐλευθέρα καὶ λυτικὴ παθῶν· πῶν τὸ ἀπογ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νέσεως καὶ λύτρωσιν τοῦ τιμωρουσα, καὶ πρὸς
τὸν αἰῶνα ζωὴν ἐπανάγουσα. ἡ δὲ, φοβερωτέ
ρα καὶ σωτηριωτέρα. πᾶν δ' πλάσμα συν
ίστησι καὶ βραχεῖ, ὦ πλάστη παρασκευάσμενον,
καὶ λόγον ὑφέξον τῶν καὶ τούτοις ἀδελφίας καὶ πολι
τείας, εἴτε τῇ σαρκὶ μόνον ἐπικολάθησιν, εἴτε
ὦ πνι σωκαπήλθε, καὶ ἡ χάριν ἠδέσθη τῶν ἀνα
πλάσεως. τούτας δὴ τὰς γεννήσας ἁπάσας
παρέιαυτῶ τι μήσας ὁ ἐμὸς χρισὸς φαίνεται. τὸν
μὲν ὦ ἐμφυσήματι ὦ πρώτῳ καὶ ζωτικῶ. τὸν
δ', τῇ σαρκώσει καὶ ὦ βαπτίσματι, ὅπερ αὐ
τὸς ἐβαπτίσατο. τὸν δὲ, τῇ ἀνασάσει ἧς αὖ
τὸς ἀπήρξατο. ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολ
λοῖς ἀδελφοῖς, ὅπω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν
γενέσθαι καταξιώσας. τοῦτο μὲν δὴ τῶν δύο
γεννήσεων τῆς πρώτης τέφημι καὶ τῆς τε
λευταίας φιλοσοφεῖν, οὐ τῶν παρόντος καιρ
οῦ. τοῦτο δὲ τῆς μέσης καὶ τῆς νῦν ἡμῖν ἀναγ
καίας, ἧς ἐπώνυμος ἡ τῶν φώτων ἡμέρα, φι
λοσοφήσωμεν. τὸ φώτισμα, λαμπρότης ἐ
στὶ ψυχῶν. εἰς μετάθεσις. ἐπερώτημα τῆς
εἰς θεὸν σωτηρίας. τὸ φώτισμα, βοήθεια,
τῆς ἀθανασίας τῆς ἡμετέρας. τὸ φώτισμα,
σαρκὸς ἀπόθεσις. πνεύματος ἀκολουθησις.
λόγου κοινωνία. πλάσματος ἐπανόρθωσις.
καταλυσμὸς ἁμαρτίας. φωτὸς μετουσία

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σκόλυς καταλύσις. τὸ φώτισμα, ὄχημα πρὸς θεόν. σωτηρία μία χρυσοῦ. δρέπανον πίστεως. νοῦ τελείωσις. κλέος οὐρανῶν βασιλείας. ζωῆς ἀμφίμυς. λαλείας. αἱρέσεις. δεσμῶν ἔκλυσις. σωτηρίας μεταποίησις. τὸ φώτισμα τὴν δεῖν πολέω καὶ λαβεῖν θεμεῖν, τὴν θεὸν δώρων τὸ κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον, ὡς περ ἅγιον ἅγιον καλεῖται τινα. (καὶ ἄσματα ἀσμάτων, ἐμπειρεκτικώτερα γάρ ὄντα καὶ κυριώτερα,) οὕτω, καὶ αὐτὸ πάντος ἄλλου τῶν παρ' ἡμῖν φωτισμῶν ὂν ἁγιώτερον. καλεῖται δὲ ὡς πῦρ χρῆσιν ὁ τούτου δοτήρ, πολλοῖς καὶ διαφόροις ὀνόμασιν, οὕτω δὲ καὶ τὸ δώρημα. εἴτε δὲ τὸ πυρὶ χαρὲς τοῦ πράγματος ἔχον πάντων ἡμῶν. (φιλοῦσι γὰρ οἱ σφόδρα πυρὶ τὴν δρῶν λικῶς διακείμενοι, ἡ δέως σωτεῖναι καὶ τοῖς ὀνόμασιν.) εἴτε τὴν πολυειλοῦς τῆς βυθρωσίας πολλὰς κλήσεις ἡμῖν δημιουργοῦντος, δῶρον καλοῦμεν. χάρισμα. βάπτισμα. χρίσμα. φώτισμα. ἀφθαρσίας. ἐνδυμα. λουτρὸν παλιγγενεσίας. σφραγῖδα. πᾶν ὅ τι τίμιον. δῶρον μὲν ὡς καὶ μηδὲν προεισενεγκοῦσι δεδομένον. χάρισμα δὲ, ὡς καὶ ὀφείλουσι. βάπτισμα δὲ, ὡς σωθαπτομένης τῷ ὕδατι τῆς ἁμαρτίας. χρίσμα δὲ, ὡς ἱερὸν καὶ βασιλικόν. ταῦτα γὰρ λοῦ τὰ χριόμενα. φώτισμα δὲ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὡς λαμπρότητα. εὔδυμα δὲ, ὡς αἰωνίους καὶ λυμμα. λουτρὸν δὲ, ὡς ἐκπλύσιν. σφραγῖδα δὲ, ὡς σωτήρησιν, καὶ τῆς δεσποτείας σημείωσιν. τούτῳ συγχαίρουσιν οὐρανοί. τοῦτο δοξάζουσιν ἄγγελοι, διὰ τὸ συγγενὲς τῆς λαμπρότητος. τοῦτο εἰκὼν τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος. τοῦτο ἡμεῖς ὀξυμνεῖν βουλόμεθα μὴ, οὐ δυνάμεθα δὲ, ὅσον ἄξιον. θεὸς μόνος ἐστὶ, φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἀρρήτου. οὔτε νῷ καταληπτὸν, οὔτε λόγῳ ῥητόν. πάσης φωτιστικὸν λογικῆς φύσεως. τοῦτο νοητοῖς, ὅ πῦρ νοητοῖς ἥλιος. ὅσον ἀγαπαιρώμεθα φανταζόμενον, καὶ ὅσον αὐφανταζόμεθα, ἀγαπώμενον, καὶ ὅσον ἀγαπήσωμεν, αὖθις νοούμενον. αὐτὸ ἑαυτῷ θεωρητικόν τε καὶ καταληπτικόν, ὀλίγα τοῖς ἔξω χορόμενον. φῶς δὲ λέγω, τὸ νοῦ πατρικὸν καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρούμενον. ὦ λουτρὸν, ἡ συμφυΐα καὶ τὸ νοῦ ἔξαλμα τῆς λαμπρότητος. διὰ τοῦτον δὲ φῶς ἄγγελος, τῷ πρώτου φωτὸς ἀπορροίᾳ ἡ μεθουσία, τῇ πρὸς αὐτὸν νεύσει καὶ συνουσίᾳ τὸν φωτισμὸν ἔχουσα. οὐκ οἶδα εἴτε τῇ στάσει τῆς τάξεως μεριζομένῳ τὸν φωτισμὸν, εἴτε τοῖς μέτροις τοῦ φωτισμοῦ τὴν τάξιν λαμβάνουσα. τρίτον φῶς ἀνθρωπος, ὃ καὶ τοῖς ἔξω δῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λόν ἐστιν. φῶς γὰρ τὸν ἀνθρωπον ὀνομάζουσι, διὰ τὴν τοῦ ἡμῖν λόγου δύναμιν. καὶ ἡμῶν αὐτῶν πάλιν οἱ θεοφόροι καὶ μᾶλλον θεῷ πολιτευόμενοι. οἶδα καὶ ἄλλο φῶς ὃ τὸ ἀρχέγονον ἐκλάθε κόσμος, ἢ διὰ τὸ πῆ πρῶτον ὑποσαὶν τοῦ ὁρατῆς κτίσεως. τὴν τε κυκλικὴν τῶν ἀστέρων περίοδον, καὶ τὴν ἀνωθεν φρυκτωρίαν κόσμον ὅλον αὐγάζοντα. φῶς μὴν καὶ ἡ πρωτοτόκος δοθεῖσα πρωτότοκος τοῦ θελήματος τολὴ νόμος, καὶ φῶς, καὶ διὸ τὰ φῶς τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ τοῦ γῆς. εἰ καὶ τὸ φωνοῦν σκότος ἐπεισελθὸν τὴν κακίαν ἐδημιούργησε. φῶς δὲ τυπικὸν, καὶ σύμμετρον τοῖς τοῦ δεσπόσιν, ὁ γραπτὸς νόμος. σκιαγραφῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸ μεγάλου φωτὸς μυστήριον. εἴπερ καὶ τὸ μωυσέως πρόσωπον τοῦτο δοξάζε καὶ ἵνα πλείονα φῶτα δῶμεν τῷ λόγῳ, φῶς μὲν ἐκ πυρὸς τῷ μωϋσεῖ φαντάζομενον, ἵνα τὴν βάτον ἔκαιε μὲν οὐ κατέκαιε δὲ, ἵνα καὶ τὴν φύσιν παρακλείξῃ, καὶ γνωρίσῃ τὴν δύναμιν. φῶς δὲ τὸ αὐτὸ πυρὸς ὁ δικηγῆσαν τὸν ἰσραὴλ, καὶ ἡμέρῳ τὴν δρῦμον. φῶς τὸ ἡλίαν ἁρπάσαν ἐν τῷ πυρὸς ἅρμα, καὶ μὴ συμφλέξαν τὸν ἁρπαζόμενον. φῶς δὲ τὸν ποιμένα πολιάσραψαν, ἵνα δὲ ἄχρονον φῶς τὸ χρονικῷ ἐμ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γνυθ. φῶς ὁ τοῦ οὐρανοῦ ἀστέρος ἐκδῦ βυ-
θλεεμιτικὸν λαμπρὸς. ἵνα μὴ μάτην ὁ δυνήσῃ, μὴ δωροφο-
ρήσῃ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς φῶς, μεθ' ἡμῶν γενόμενον.
φῶς ἡ παραδιδαχθεῖσα θεότης τοῖς
μαθηταῖς, μικρὸν τερατοδρα καὶ ὄψεως. φῶς
ἡ Παῦλον πορισαμένη φαντασία, καὶ
τυφλὸν τῶν ὄψεων, τὸν σκότον τῆς ψυχῆς
θεραπεύσασα. φῶς μὴ ἡ ἐκεῖθεν λαμπρότης,
τοῖς εὐ ταῦθα κεκαθαρμένοις, ὡὶ κατ' ἐκ λάμ-
ψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος. ὧν ἵστατο ὁ θε-
ὸς εὐ μέσῳ, θεῶν ὄντων καὶ βασιλέων, διαστέλ-
λων καὶ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μα-
καριότητος. φῶς παρὰ ταῦτα ἰδιοφρόπως
ὁ τοῦ βαπτίσματος φωτισμὸς, τοῦδε οὐ νῦν ἡ
μῖν ὁ λόγος, μέγα καὶ θαυμαστὸν τὸ τῆς σωτη-
ρίας τῆς ἡμῶν πολιτεύον μυστήριον. ἐπειδὴ γὰρ
ὁ μὴ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὅτι θεοῦ, μὴ τῆς πρώτης
καὶ ἀστοιθέτου φύσεως (ἀπολύτης γὰρ ἐρημία
καὶ ἀστασίαστος.) θαρρῶ δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ ἀγ-
γελικῆς, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω τούτου, διὰ τὴν
πρὸς θεὸν ἐγγύτητα. ὁ δ' ἁμαρτάνων, αἰθρῶ-
πινον καὶ τῆς κάτω σωθέσεως (σύνθεσις
γὰρ καὶ διαστάσεως.) οὐκ ἀξιῶ δεῖν ἀβαθήτη-
τον ὁ ἑαυτῷ πολέμα καταλιπεῖν ὁ δεσπό-
της, ἀ δὲ τοῦδε δεῖν κινδυνεύον τὴν ἀπ' αὐτῷ
δίασιν. ἀλλ' ὡς πρὸ οὐκ ὄντας ὑπέστησεν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὕτως καὶ τοὺς αὐτέπλασε, πλάσιν θεω-
τέραν τὴν τῆς πρώτης ὑψηλοτέραν· ἢ τοῖς μὴ
ἀρχομένοις ὅδε σφραγὶς, τοῖς τελεωτέροις ἡ ἀ-
λήθεια, καὶ χάρισμα, καὶ τῆς παθούσης εἰκόνος
δι' ἀπὸ κακίαν ἐπανόρθωσις· ἵνα μὴ τῇ ἀγ-
νοίᾳ χείρους γινόμενοι, καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ χεῖ-
ρον καταφερόμενοι, τελέως ἔξω τοῦ καλοῦ
καὶ τῆς ἀρετῆς δι' ἀπόγνωσιν ἀπίωμεν· μὴ
δὲ εἰς κακῶν βάθος ἐμπεσόντες ὃ δὴ λέγε-
ται, καταφερόμεν· ἀλλ' ὡς πρὸ μικροῦ
ὁδὸν τέμνοντες, καὶ τὰ λύματα τοῦ πόνου διε-
ναπαύσαντες, οὔπω δ' ἐξῆς τῆς ὁδοῦ νεανικοὶ
καὶ πρόθυμοι διανύσωμεν· αὕτη μὲν ἡ τοῦ
βαπτίσματος χάρις καὶ δύναμις· οὐ κόσμου
κατακλυσμὸν ὡς πάλαι, τῆς δὲ τοῦ καθ' ἕ-
κασον ἁμαρτήματος καθαρσιν ἔχουσα· καὶ
παντελῆ ῥύψιν τῶν ἀφ' ἑκάστου ἐπεισελ-
θόντων συγχωσμάτων ἢ μολυσμάτων· δι-
τῶν δὲ ὄντων ἢ μόνων, ἐν ψυχῆς λέγω καὶ σώ-
ματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς, τῆς δὲ ἀοράτου φύ-
σεως, δι' ἣ καὶ ἡ κάθαρσις, δι' ὕδατος τε φη-
μὶ καὶ πνεύματος· τοῦ μὲν θεωρητῶς τε καὶ
σωματικῶς λαμβανομένου, τοῦ δὲ ἀσωμάτως
καὶ ἀθεωρήτως συνεχόντος· καὶ τοῦ μὲν τυ-
πικοῦ, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ· καὶ τὰ βάθη καταδαι-
ρόντος· ὁ τοῦ πρώτης γενέσεως ἐπιχειρήσας τυγ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χένον, καινοὺς ἀντὶ παλαιῶν, καὶ θεοειδεῖς
ἀντὶ τῶν νεῶν ὄντων δράξεται. χωρεῖς πυ-
ρὸς ἀπαχωνεύειν, καὶ ἀπακτίζειν δίχα σωτερί-
ψεως. εἰ γὰρ δεῖ, σωτόμως εἰπεῖν, σωθη-
κας πρὸς θεὸν διὰ τοῦ βίου, καὶ πολιτεί-
ας καθαρωτάτας, ὥστε λυπέον τὸν τῆς βα-
πτίσματος δυνάμιν. ὃ δὴ καὶ μάλιστα φοβη-
τέον. καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρητέον τὸν ἑαυτῆς
ψυχὴν ἕνεκεν, μὴ ψεύσαι τὴν ὁμολογίας ταύ-
της φανώμεθα. εἰ δὲ τὰς πρὸς αὐτὸν ὁμολογί-
ας ἐμπεδοῖ θεὸς μέχρις παραλειφθείς, πόσος
ὁ κίνδυνος, ὧν πρὸς αὐτὸν ἐθέμεθα τὸν θε-
ὸν σωθηκῶν, τούτων παραβάτας εὑρίσκε-
σθαι, καὶ μὴ μόνον τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων,
ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους ὥστε δίκας εἶναι
τῆς ἀληθείας. καὶ ταῦτα οὐκ οὔσης διὰ τοῦτο
ἀπαλλαγῆναι οὐδὲ ἀνάπλασιν, οὐδὲ εἰς τὸ
ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, καίτοι ὅτι μάλιστα
ἐπιζητῶμεν ταύτην ἐν πολλοῖς στεναγμοῖς
τε καὶ δάκρυσιν. ἐξ ὧν σωούλωσις μὲν δράξε-
ται μόγις κατάγαν τὸν ἐμὸν ὅρον καὶ νόμον.
δράξεται δὲ, καὶ πιστεύομεν. εἰ δὲ μὴ τὰς οὐ-
λὰς ἐξαλείφωμεν, ἀγαπώμεν αὐ, ἐπειδὴ καὶ
αὐτὸς χρίζω φιλανθρωπίᾳ σωτῆρα μὴ δυ-
τέρᾳ σθῆναι καθαίρεσιν, ἀλλὰ σῆναι με-
χρι τῆς πρώτης ἄμεινον, ἐν κοινῷ οἶδα πᾶ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σι καὶ ἄμαχθον καὶ ὁμότιμον. ἀλλοις δεσπόταις πένησι. πολλοῖς. ταπεινοῖς. ὑψηλοῖς. εὐγενεστέροις. ἀγενεστέροις. ὀφλοῦσιν. ἐκ ὀφλοῦσιν. ὡς ἀδρὸς πνεῦσιν, καὶ φωτὸς χύσιν, καὶ ὡρῶν ἀλλαγὰς, καὶ κτίσεως θέαν, τῶ μεγάλου καὶ κοινοῦ πᾶσιν ἡμῖν εὐφροσύνης. καὶ ἰσομοιρίαν τοῖς ἔθνεσι. δεινὸν γὰρ αὐτὸ ἰαστρείας ἀφρονεστάτας, πολὺ ἐπιφανεστάτην δρᾶσαι θαυμαστὸν, καὶ ἀφροδίφαντας χάριν οἴκτου, χρεωστεῖν κόλασιν, καὶ αὐτιμεῖν ἀμαρτίας διόρθωσιν. πόθεν γὰρ εἰδίσομεν δάκρυον, ἵν' αὐτίσωμεν τῆ πηγῆ τῶ βαπτίσματος. τίς δὲ ὁ ἐπιτιμητής. ὅτι μένει πολὺ θεραπείαν δ' τέλος, ἀλλ' οὐκ ὀφείλοντας ἡμᾶς ἐλεῖ δ' κεκτήσεται δεξιόν. καὶ τῆς ἐκεῖσε δεομένους πυρώσεως. σὺ μὲν δὴ σὴ βοῦ δεσπότου τυχὸν, ὁκαλὸς καὶ φιλανθρωπος γεωργὸς, ἐπιφέσθαι τὴ συκῆς, καὶ μή πω ταύτην ἐκ τεμεῖν, ἐγκαλεσμένην δ' ἄκαρπον. ἀλλὰ συγχωρηθῆναι περιβαλεῖν κόπρια. δάκρυα. σεσαγμός. ἀνακλήσεις. χαμευνίας. ἀγρυπνίας. τῆξιν ψυχῆς καὶ σώματος. τῆς δι' ὀξυτερόνεως καὶ ἀτιμοτόρας ἀγωγῆς ἐπανόρθωσιν. ἄδηλον δὲ εἰ φέσεται ταύτης ὁ δεσπότης, ὡς καταρρούσης τὸν τόπον. ἄλλου δεομένου φιλανθρωπίας, καὶ πονομένου χέρνος ἐκ τῆς εἰς ἔτερον μακροθυμίας. σωτεφῶ μὲν οὖν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεν σὺν χρίσῳ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα καὶ σὺν αὐτῷ ἀναστῶμεν· σὺν αὐτῷ τέλεσθῶμεν, ἵνα καὶ σὺν αὐτῷ δοξασθῶμεν· ἐὰν σοι προσβάλῃ μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ τοῦ φωτὸς διώκτης καὶ πειρασής, προσβαλεῖ ὁ (καὶ γὰρ καὶ τῷ λόγῳ καὶ θεῷ μου προσέβαλε διὰ τὴν κάλυμμα) τῷ κρυπτῷ φωτὶ διὰ τὴν φαινόμενον, ἔχεις ᾧ νικήσεις· μὴ φοβηθῇς τὴν ἀνάτωνα· προβαλοῦ τὴν ὕδωρ· προβαλοῦ δὲ πνεῦμα· οὐ ᾧ πάντα τὰ μέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβεσθήσεται· πνεῦμα μέν ἐστιν, ἀλλὰ διαλύον ἐστὶν· ὕδωρ μὴ ἐστιν, ἀλλὰ πυρὸς σβεστήριον· ἐὰν προβάλῃ σοὶ χρείαν, καὶ γὰρ καὶ κεῖνο τετόλμηκε, καὶ ζητῇ σὺν λίθους ἄρτους γενέσθαι, τῷ πειναῶντι δὲ μελλοῦς, μὴ ἀγωνίσῃς αὐτὸ τὰ νοήματα· διδάξον αὐτὸν μὴ μεμάθηκε· ἐν λόγῳ αὐτὸν ἄθες ἐν ζωικὸν, ὃς ἐστὶν ὑπὸ οὐρανοῦ πεμπόμενος ἄρτος, καὶ ᾧ κόσμῳ δὲ ζῶν χαριζόμενος· ἐὰν δὲ κενοδοξίας ἕνεκα βουλήσῃ, (καὶ γὰρ ἐκεῖνο) ἀνάτων ἕνεκα τὸ τοῦ ἱερεῖ πτερύγιον, καὶ βάλε σεαυτὸν καὶ τῷ λέγων εἰς ἐπίδειξιν τῆς θεότητος, μὴ καταινεχθῇς διὰ τῆς ἐπιθέσεως· αὐτὸς ἄρα λάβῃ οὐ μέχρι τοῦτου σήσεται· ἀπολεκτός ἐστιν· εἰς πάντα ἐπιτρέχεται· σαίνει μὲν τῷ χρεῖῳ, τελεῖ δὲ εἰς πονηρόν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς δ' ἄγιον.

οὗτος αὐτοῦ τ' μάχης ὁ δόπος· ἀλλὰ νῦ γρα
φῶν ἔμπειρος ὁ λησής· ἐκεῖθεν τὴ γράπται
πόδι τὸ ἀρχῆν· αὐτοῦ θεν δ' γράπται π τ'
ἀγγέλων· γράπται γάρ φησιν ὅτι τοῖς ἄγγε
λοις αὐτ' αὐτελεῖται πόδι σοῦ, καὶ ἐπὶ χει
ρῶν ἀροῦσί σε. ὦ Σωτὴρ τῆς κακίας, πῶς
τὴ ἐξῆς ὑπεκράτησας, πάνυ γὰρ νοῶ σῶρ
κὰν αὐδ' ἀπεσώπησας· ὅτι ἐπὶ τὸν ἀσπί
δα σε καὶ τὸν βασιλίσκον ἐπιβήσομαι, καὶ
πόλεμα τήσω ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων,
τῇ τειάδι τειχισμένος· ἐὰν δὲ ἀπωλήσας
κατα παλαίσε, πάσας Σωδομιτνύων τὰς
βασιλείας ὡς αὐτῶ διαφορόσας σὺν μᾶ κα
ρῶ τε ἐρῶπῆ καὶ ὀλέως, ἀπαιτῶν τὸν πρόσ
κυνήσον, ὡς πένητος καταφρόνησον· εἰ δὲ τῇ
σφραγῖδι θαρρήσας, εἰκὼν ἐμὲ καὶ αὐτὸς
θεοῦ· τ' ἄνω δόξης, οὔπω δ' ἔπαρσιν ὡς πρὸ
σὺ, κατα βέβλημαι· χρισὸν σὲ λέδυμαι· χρι
σὸν μεταπεποίημαι τῷ βαπτίσματι· σὺ με
προσκυνήσον· ἀπελθόντα σαφῶς δίδα τὸ
τοις ἠπήμενος καὶ ἠχυμένος, ὡς πρὸ ἀρχῆς χρι
σοῦ τὸ πρόσθου φωτὸς, οὔπω τῶν ἀπὸ ἐκείνου
πεφωτισμένων· τοιαῦτα τὸ λυφὸν τοῖς κα
θημένοις αὐτοῦ χαρίζεται· τοιαύτην προ
τείνει τοῖς καλῶς πειῶσι τὸν πανδαισίαν·
βαπτιθῶμεν δὲ ἵνα νικήσωμεν· μεταλάβωμεν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καθαρσίων ὑδάτων. ὑπὸ τοῦ δαιμόνου ῥυπτικωτάτων.
ἀπὸ τοῦ δαιμόνου ὁρωτάτων ῥαντιζούσης
τοὺς κεκοινωνηκότας. καὶ προσκαίρου ἐχούσης
σώματος καθαρσιν, οὐ παντελῆ τῆς ἁμαρτίας
ἀπὸ ἀναίρεσιν. τί γὰρ ἔδει καθαίρεσθαι τοὺς
ἅπαξ κεκαθαρμένους. βαπτιζώμεν σήμερον ἵνα μὴ αὔριον βιαζώμεν. καὶ μὴ ἀναβαλώμεθα τὸν τύπον θυσίαν ὡς ἀδικίαν. μηδὲ ἀναμείνωμεν τελεῖον γενέσθαι καὶ οἱ, ἵνα τελεῖον συγχωρηθῶμεν. μηδὲ γενώμεθα χριστοκάπηλοι καὶ χρεέμποροι. μηδὲ φορτιζώμεν τελέον ἢ δυνάμεθα φέρειν, ἵνα μὴ αὐτάνδρω τῇ νυὶ βαπτιζώμεν, ἢ δ' χάρισμα ναυαγήσωμεν. ἀνθ' ὧν τελέον ἠλπίσαμεν τὸ πᾶν ἀφελέσθαι τες. ἕως ἔτι τῶν λογισμῶν κύριος εἰ πρόσορα με φ δωρήματι, ἕως οὔπω νοσεῖς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν διάνοιαν, ἢ δοκεῖς οὔπω τῆς παρεστηκὼν σωφρονῆς. ἕως ὄκ ἐπ' ἄλλοις κεῖται τὸ σὸν ἀγαθὸν, ἀλλ' αὐτὸς εἰ βούλου κύριος. ἕως οὐ παράφορος ἡ γλῶσσα οὐ ὑ κατεψυγμένη. οὐδὲ ξιμοῦται ἵνα μὴ τελεῖόν τι λέγω, τὰ τῆς μυστωγίας ῥήματα. ἕως δύνασαι γενέσθαι πιστὸς, οὐκ εἰκαζόμενος, ἀλλ' ὁμολογούμενος. οὐκ ἐλεούμενος, ἀλλὰ μανθανιζόμενος. ἕως δῆλόν σοι τὸ δῶρον, ἀλλ' οὐκ ἀμφίβολον. καὶ τοῦ βάθους ἡ χάρις ἀπέστω.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀλλ᾽ ὁ τὸ σῶμα ἐπιτάφια λάβῃ. ἕως ὁ δάκρυα
πολὺ σὺ τῆς ὀξόδου μνήματα, καὶ ταῦτα
εἰς σὴν χάριν τυχὸν ἐπιχόμενα. καὶ γνὴ ἡ
παῖδλοῦ πλὴ ἐκδημίαν μεθέλκοντες, καὶ ζῶ
ζωῶντες ὀξόδια ῥήματα. ἕως οὐκ ἰατρὸς ἄπο
χνος πολὺ σὺ ὥρασ ὃι χαριζόμενος ὧν οὐκ
ἔστι κύριος, καὶ νοῦμα ἓ ταλαντεύων πὶ σω
τηρίαν. καὶ φιλοσοφῶν πολὺ τῆς νόσου μὴ
ἐν θανάτῳ· ἢ τοὺ μαθοὺς βαρυώων ταῖς ψυ
χωρήσεσιν, ἢ πὶ ἀπόγνωσιν αἰνιττόμενος. ἕ
ως οὐ μάχη βαπτισοῦ καὶ χρηματισοῦ· τὸ μὲν
ὅπως ἐφοδιάσῃ φιλονεικῶν, ζῶ δὲ, ὅ
πως γραφῇ κληρονόμος, ἀμφότερα καὶ
ρεῖ μὴ συγχωρῶντος· τί πυρεῖ αὐαμένεις βύρ
γέτην, ἀλλ᾽ ὁ θεόν; τί καιρὸν, ἀλλ᾽ ὁ λοῖσμόν;
τί φίλον ἐπίβολον, ἀλλ᾽ ὁ πόθον σωτήριον;
τί μὴ ΙΓ ὀξουσίαν, ἀλλὰ πὶ βίαν; ἓ μὴ πὶ
ἐλευθερίαν ἀλλὰ πὶ δεσποχωρίαν; τί παρ
ἄλλα δὲ μαθεῖν ΙΓ ἔξοδον, ἀλλ᾽ ὁχ ὡς ἤδη πα
ρόσης διανοῆσαι. τί φαρμακα ἐπιζητεῖς, τὰ μὴ
δὲν ὀνήσοντα. τί κειτικὸν ἰδρῶτα, ἴσως πα
ρεσῶτος τοῦ ὀξοδίου. σαυτὸν πὸ τῆς ἀλάγ
κης ἰάσῃ ὀυσον. σαυτὸν ἐλέησον. τὸν γνήσιον
τῆς ἀθανείας θεραπευτήν, σαυτῷ πρόσυ
γε, τὸ σωτήριον ὄντως φάρμακον. ἕως ὀξοῦ
εἴας πολεῖς, φοβήθητι τὸ ναυάγιον, καὶ ἤτ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τον ναυαγήσεις, τῇ ἀλλίᾳ βοηθῶ χρώμενος.
παντηχεῖσθήτω ὁ δῶρον, ἀλλὰ μὴ θρηνη-
θήτω. ἐπδρχαθήτω ὁ τάλαντον, ἀλλὰ
μὴ συγχωθήτω. γενέσθω δι μέσον τῆς χά-
ριτος καὶ τῆς ἀκαλύψεως. ἵνα μὴ ὀξαλειφθῇ
τὰ ποινὰ γράμματα μόνον, ἀλλὰ καὶ με-
τεγγραφῇ τὰ βελτίονα. ἵνα μὴ ὁ χάρισμα
μόνον ἔχῃς, ἀλλὰ καὶ τιμὴ ἀνάθεσιν. ἵνα μὴ
σ' πῦρ φύγῃς μόνον, ἀλλὰ κὴ τ' δόξης κληρο-
νομήσῃς, ἰδὺ ὁ ἐπδρχάσαθζ ὦ δώρῳ χαρί-
ζεθ. ἔστι τ' τοῖς μὴ μικροψύχοις, μέγα ὁ φυ-
γεῖν βάσανον. τοῖς δὲ μεγαλοψύχοις, ὁ καὶ
τυχεῖν ἀνιδόσεως. ζῆς γὰρ οἶδα τάξεις τ'
σωζομένων. δουλείαν. μισθαρνίαν. ὑότη-
τα. εἰ δοῦλος εἶ, τὰς πολιχὰς φοβήθητι. εἰ
μισθωτὸς, πρὸς ὁ λαβεῖν βλέπε μόνος.
εἰ ὑιὸς τοῦ τοιοῦ καὶ ὑιὸς, ὡς πατὴρ αἰδέ-
σθητι. δρᾶσαι ὁ καλὸν, ὅτι καλὸν ὦ πα-
τεὶ πείθεσθαι. κἂν ἔισοι μηδὲν ἔσεσθζ μέλ-
λοι, ἔσῃ αὐὁ μισθὸς, ὁ τῷ πατεὶ χαρί-
ζεσθαι. ὧν ἡμεῖς μὴ καταφρονοῦντες φαινοί
μεθα. ὡς ὄντι ἄζιον χρήματα μὴ προσαρπά-
ζῃν, ὑγείαν δὲ ἀναβάλλεσθαι. κὴ σώματα μὴ
προκαθαίρειν, ψυχῆς δὲ κάθαρσιν παριδεῖ-
σθαι. καὶ τῆς μὴ κάτω δουλείας, ἐλευθε-
ρίαν ζητεῖν. τῆς ἄνω δὲ, μὴ ἐφίεσθαι. κὴ ὅπως

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὴν οἰκήσεις μεγαλοπρεπῶς, ἢ ἀμφιέσῃ, πᾶσαν ποιεῖσθαι σπουδὴν, ὅπως δὲ αὐτὸς πολίσῃ ἄξιος ἔσῃ, μηδὲ φρονήσῃς· καὶ ἄλλους μὲν οὐ ποιεῖν πρόθυμον εἶναι, ἑαυτὸν δὲ μὴ βούλεσθαι· μὴ εἰ μὲν ὤνιον λῶσι τὸ ἀγαθὸν, μηδενὸς αὐ φείδεσθαι χρήματος· εἰ δὲ προίκειται δ' φιλάνθρωπον, καὶ καταφρονεῖς τῷ ἐπιμῷ τῆς ὑποιίας· πᾶς σοι καιρὸς ἐκ πολύσεως ἐπεὶ ἢ πᾶς ἀναλύσεως· μετὰ γαύλου βοῶσι τῆς μεγάλης φωνῆς· ἰδοὺ νῦν καιρὸς ὑπρόσδεκτος· ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας· οὐχ ὥρα καιρὸν ἀλλὰ πάντα τὸν νῦν ὁρίζοντος· καὶ πάλιν· ἔγειραι ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστὸς λύων τὴν νύκτα τῆς ἁμαρτίας· εἰ πεισθῇ σὺν νυκτὶ ἐλπὶς σωνιρὰ καταπονεῖσαι, καὶ τὸ πρωὶ λυφθῆναι λυσιτελέστερον· σπεῦσε μὴ ὅτε καιρός· καὶ συμπόμυξε· μὴ λύε τὰς ἀφθήκας ὅτε τούτου καιρός· μὴ φύτευε καθ' ὥραν· μὴ κειρέσθω σοι ὁ ὄζυς ὥστε μος· καὶ ἀνάγου θαρρήσας ἔαρι· καὶ ἀνέλκε τὴν ναῦν πάλιν ἀρχομένου χειμῶνος· καὶ τῆς θαλάσσης ἀγριομανίας· καὶ πολέμου καιρὸς ἔστω σοι καὶ εἰρήνης· καὶ γάμου, καὶ τῶν οὐ γάμου· καὶ φιλίας καὶ διαστάσεως, αὐ ταύτης δεήσῃ· καὶ παντὸς ὅλως πράγματος, εἰ μὴ δ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σολομῶντι πειστέον· πειστέον δὲ, καὶ γὰρ ὠφέλιμος ἡ παραίνεσις· ἀεὶ δὲ τὴν σωτηρίαν βραβεύου· καὶ πᾶς ἔστω βίος, τοῦ βαπτίσματος ὅρος· ἐὰν ἀεὶ φ σήμερον παραδέχων, ἐστιν τηρῆς τὸ εἰς αὔριον, τοῖς καὶ τὰ μικρὸν + ἀναβολαῖς ζῶν τοῦ πονηροῦ κλεπτόμενος, + ὡς πρὸ ἐκείνου βρόπος, ἐμοὶ δὸς δ' παρὸν, θεῷ φ μέλλον, ἐμοὶ τὴν νεότητα, θεῷ τὸ γῆρας· ἐμοὶ τὰς ἡδονὰς, ἐκείνῳ τὴν ἀχρηστίαν, ὁ βίος ὁ τοῦδε· οὐ κίνδυνος· ὁ βίος τὰ παρ' ἐλπίδα συμπτώματα· ἡ πόλεμος παρανάλωσιν· ἡ σεισμὸς σωρεύσειν· ἡ θάλασσα ὑπεδέξατο· ἡ θηρίον ἥρπασεν· ἡ νόσος ἀπώλεσεν· ἡ ψὶξ παραβραμοῦσα τὸ φαυλότατον· (ἢ γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν αὐθρωπον δικολώτερον, καὶ μέγα φωνῆς τῇ εἰκόνι·) ἡ πορὸς πολεονάσας· ἡ αὔριμος κρημνίσας· ἡ ἵππος σωαρπάσας· ἡ φαρμακὸν ἐκ πονοίας ἐπιβουλεύσαν· τυχὸν δὲ καὶ αὐτὸ σωτηρίου φανὲν δηλητήριον· ἡ δικαστὴς ἀπάνθρωπος ἡ δήμος ἀπαράτητος· ἡ τῶν ὅσα τὰ χίστην ποιεῖ πὴν μεταστασιν καὶ βοηθέασ' ἰχυροτέραν· εἰ δὲ τρόπον τὰ λάβοις σεαυτὸν τῇ σφραγῖδι, καὶ φ μέλλον ἀσφαλίσαιο, τῷ καλλίστῳ τῶν βοηθημάτων κὴ σεβεροτάτῳ σημειωθεὶς καὶ ψυχὴν κὴ σῶμα, τῷ χρίσματι καὶ τῷ πνεύματι, ὡς ἰσο-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρακὴλ πάλαι τῷ νυκτερινῷ καὶ φυλακῇ καὶ τῶν πρωτοτόκων αἵματι καὶ χρίσματι, τί σοι συμβήσεται, καὶ τί σοι πεπραγμάτευται; τῶν πειρισμῶν ἄκουσον. ἐὰν γὰρ κρίθῃ φησὶν, ἄφοβος ἔσῃ. ἐὰν δὲ καθεύδῃς, ἡδέως ὑπνώσεις. καὶ πάρα τῇ δεσβὶ ἡ εὐαγγελίῳ τι ὁ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ. ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. ἔστω σοι καὶ ζῶντι μέγιστον εἰς ἀσφάλειαν. πρόβατον γὰρ ἐσφραγισμένον, οὐ ῥαδίως ἐπιβαλεῖ. ὁ δὲ ἀσήμαντον, κλέπτας εὐάλωτον. καὶ ἀπελθόντι δεξιὸν σύνταγμα. ἐαθῆς λαμπρόπορον. χρυσοῦ λιμώπορον. πάφου μεταλοπρεπέστερον. ἀτώνων, ἡδύ, εὐσεβέστερον. ἀπαιρεγμάτων ὡείων κοσμιώτερον, ὧν τοῖς νεκροῖς οἱ νεκροὶ χαίρονται, νόμον ποιούμενοι τὴν σωτηρίαν. πάντα οἱ χάθω σοι. πάντα διαρπαζέσθω. χρήματα. κτήματα. θρόνοι. λαμπρότητες. ὅσα τῆς κάτω τρυφορᾶς. σὺ δὲ κατάλυσον σὺ ἀσφαλείᾳ τὸν βίον, μηδὲν ζημιωθεὶς τῶν ἐκ θεοῦ σοι δοθέντων εἰς σωτηρίαν βοηθήματῶν. ἀλλὰ φοβῇ μὴ διαφθείρῃς τὸ χάρισμα, καὶ διὰ τὸ ἀναβάλλη τὴν κάθαρσιν ὡς ἀδυτόραν ἀκέχων; τί δεῖ; οὐ φοβῇ μὴ διώκτῃ καιρῷ κινδυνεύσῃς, καὶ τὸ μέγιστον ὧν ἔχεις ἀφαιρεθῇς χρεῖον; ἀρὰν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

διὰ τοῦτο φεύξεται καὶ τὸ γενέσθαι χριστιανός;
ἅπαγε. οὐχὶ γιγνόντος ὁ φόβος, παραφρο-
νοῦντος ὁ λογισμός. ὦ τῆς αὐθαδοῦς βύλα-
βείας, εἰ δεῖ τοῦτο εἰπεῖν. ὦ τῶν τῆ πονηροῦ
σοφισμάτων. ὄντως σκότος ἐστὶ, καὶ φῶς ὑ-
ποκείνεται. ὅταν μηδὲν ἰσχύσῃ φανερῶς πο-
λεμῶν, ἀφανῶς ἐπιβουλεύει. καὶ γίνεται
σύμβουλος χρηστὸς, ὢν πονηρός. ἵν' οἱ γε τῷ
τρόπῳ πάντως ἰσχύσῃ, καὶ μηδαμόθεν αὐ-
τῆ τὴν ἐπιβουλὴν διαφύγῃ μὴν. ὅπερ οὕτω
καὶ ἐν τοῦτοις σοφῶς τεχνάζεται. τὸ γὰρ φα-
νερῶς καταφρονεῖν τῆ βαπτίσματος πείθεν
οὐκ ἔχων, ζημιοῖ διὰ τῆς πλαστῆς ἀσφα-
λείας. ἵν' ὁ φοβῆται, τοῦτο λάθῃς παθὼν διὰ
τῆ φόβου. καὶ τὸ φθεῖραι τὴν δωρεὰν δεδοι-
κὼς, αὐτὸ τοῦτο τῆς δωρεᾶς ἐκ πέσῃς. ὁ μὲν
οὕτω τοιοῦτος ἐστὶ, καὶ οὐδὲν τι παύσεται τῆς
ἑαυτῆ διαβολῆς, ἕως αὐ βλέπῃ πρὸς οὐρα-
νὸν ἐπιστρομένης ἡμᾶς ὁθεν αὐτὸς ἐκ πέπτωκε.
σὺ δ' αὖτε τὸ θεῖ γνῶθι τὴν ἐπιβουλὴν τ' αὐτῆ
κρμένου. πρὸς γὰρ τ' ἔχοντα, καὶ τοῦδε τῶν
μεγίστων, ἡ μάχη. μὴ λάθῃς σύμβολον τὸν ἐχ-
θρόν. μὴ καταφρονήσῃς τῆ γενέσθαι καὶ ἀ-
κοῦσαι πιστός. ἕως εἰ κατὴ χρόνος, εἰ τρο-
θύρεις εἰ τ' δύπτειας. εἴσω γενέσθαι σπεύδε-
τὴν αὐλὴν διαβῆναι. τὰ ἅγια καθέπτοσαι.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὰ ἅπτα τῶν ἁγίων παρακύψαι. μετὰ τῆς
πειάδος γενέσθαι. μέγα ὄντως ὢν πολε
μεῖ. μεγάλης δεῖσθαι καὶ τῆς ἀσφαλείας. προ
βαλοῦ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, φοβεῖται σε
μὴ τὸ ὅλον μαχόμενον. διὰ τοῦτο γυμνοῦται
χαρίσματος, ἵνα κρατήσῃ ῥᾴδιον σου ἀπόλαυσιν
ἀφυλάκτου. πάσης ἡλικίας ἀπεῖ. πάσης ἡδο
νὰς βίου. διὰ παντὸς ἀποκρυσθήτω. νέος εἶ, σῆθι
κατὰ τῶν παθῶν. μετὰ τῆς συμμαχίας
εἰς θεοῦ παράταξιν ἀριθμήθητι. ἀρίστου
κατὰ τοῦ γηλίαθ. λάβε τὰς χιλιάδας ἢ
τὰς μυριάδας. οὕτω τῆς ἡλικίας ἀπόλαυ
σον. ἀλλὰ μὴ αὐάχη μαραν θῆναί σου τὴν νεό
τητα, τῷ ἀτελεῖ τῆς πίστεως νεκρωθεῖσαν. γη
ραιὸς εἶ, καὶ τῆς ἀναγκαίας ἐγγὺς προθεσμί
ας, τὴν σχολαίαν αἰδέσθητι δὸς ἣν ἀπαιτῇ φό
νησιν, αὐθ' ἧς νεῶν ἔχεις ἀσθενείας. ταῖς ὀλί
γαις ἡμέραις βούθησον. πίστευσον ὡς γὰρ τὴν
κάθαρσιν. τί φοβῇ τὰ νέότητος. εὐβαθὴς γὰ
ρ καὶ ταῖς ἐσχάταις αὐαπτοαῖς ἢ μὴ σὺ μέ
νεις νεκρὸς λουθῆναι, ἢ μᾶλλον ἐλεύσμενος,
ἢ μισοῦμενος; ἢ ποθεῖς τῶν ἡδονῶν τὰ λεί
ψανα, βίου λείψανον ὢν. αἰσχρὸν τὴν μὴ ἡλι
κίαν παρακμάζειν, μὴ παρακμάσαι δὲ τὴν
ἀσέλγειαν. ἀλλ' ἢ πόθεν ἢ δοκεῖν, διαμέλλοντα πρὸς τὴν κάθαρσιν. νήπιον ἐστι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σοι; μὴ λαβέτω καιρὸν ἡ κακία· ἐκ βρέφους ἀγκαθήτω· ἐξ ὀνύχων καθιερωθήτω ᾧ πνεῦμα Ἰε· σὺ δὲ λοιπὰς πλὴν σφραγῖδα δὲ τῆς φύσεως ἀθετεῖς· ὡς μικρόψυχος ἡ μήτηρ, καὶ ὀλιγόπιστος· ἡ ἄννα δὲ, καὶ πρὶν ἢ γεννηθῆναι τὸν σαμουὴλ, καθ' ὑπέχωρο τῷ θεῷ· καὶ γεννηθέντα, ἱδρὸν αὐθὶς ἐκεῖ καὶ τῇ ἱερουσαλὴμ σολῇ σωανέθρεψεν· οὐ τὸ ἀνθρώπινον φοβηθεῖσα, τῷ δὲ θεῷ πιστεύσασα· οὐδὲν δεῖσαι τῶν θαυμάτων καὶ ἐπασμάτων, οἷς ὁ πονηρὸς σωφοίρχεται· ὁ κλέπτων εἰς ἐαυτὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸ σέβας σὺ τοῖς κουφοτέροις· δὸς αὐτῷ πλὴν τειάδα, τὸ μέγα καὶ καλὸν φυλακτήριον· τί ἔτι παρθενίαν ἀσκεῖς; τῇ καθαρότητι σφραγίσθητι· ταύτην τοίνυν τοῦ βίου κοινωνὸν καὶ σωόμιλον· αὕτη ρυθμιζέτω σοι καὶ βίον καὶ λόγον· πᾶν μέλος· πᾶν κίνημα· πᾶσαν αἴσθησιν· ἡμῖν σου αὐτῷ, ἵνα σε κοσμήσῃ· ἵνα δῶ τῇ σῇ κεφαλῇ στέφανον χαρίεντα· στεφάνῳ ἐξ ἴρεως ὑπεραστίσῃ σε· δέδεσαι γάμῳ, καὶ τῇ σφραγῖδι σωδέθηκε· ταύτην σωοίκοι σε σαυτῷ τῆς σωφροσύνης φύλακα· πόσων δὲ νύχων ὄιει, πόσων θυρῶν οὐδὲν ἀσφαλεστέραν· οὔπω σαρκὶ συνεζεύχθης; μὴ φοβηθῆς πλὴν τελείωσιν· καθαρὸς εἶ καὶ μιᾶς γάμον· ἐμὸς ὁ κίνδυνος· ἐ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸ τοῦ τοῦ σωφαρμοστής· ἐπὸ νυμφοστόλος· ὁ δὲ
ἐπεὶ ἡ παρθενία ἡ μεωτόρα, οὐ τοῖς ἀτίμοις
ὁ γάμος· μεμάσομαι χριστὸν ἐν καθαρὸν
νυμφαγωγὸν ἢ νυμφίον· ὃς ἢ θαυμαζυγεῖ
γάμω, καὶ τιμᾷ συζυγίαν τῇ παρουσίᾳ·
μόνον ἔστω γάμος καθαρὸς, καὶ πόθοις ἐυπα
ρόις αὐτεπίμικτος· οὐ αὐτῷ μόνον· λάβε παρ
ὰ τ᾽ δώρου πλὴ ἀσφάλειαν, καὶ δὸς τῷ δώ
ρῳ πλὴ ἀγνείαν καὶ τὸ καιρόν· ἕως οὐχὴς πρό
κλαται προθεσμία καὶ ἀφορλίας τιμωτέ
ρα· καὶ ταύτην ἐκ κοινῆς ὁμολογίας καὶ συ
ναινέσεως· οὐ γὰρ νομοθετοῦ μόνον, ἀλλὰ πα
ραινοῦ μόνον· καὶ τῶν σῶν ἡ λαβεῖν ἐστὶν σοῦ
βουλόμεθα· καὶ τῆς κοινῆς ὑμῶν ἀσφαλεί
ας οὕνεκεν· οὐ κεφαλαίῳ δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν
οὐ βίος, οὐκ ἐδὶ τὴ θυμα, ᾧ μὴ ἔστιν λυσιτε
λέστερον· λέξαι ὁ οὐ ὀξουσία τὴν χαλινόν· ὁ οὐ
δουλεία, πλὴ ἰσοτιμίαν· ὁ ἀθυμῶν, πλὴ παρα
μυθίαν· ὁ οὐ δύδυμία, πλὴ παιδαγωγίαν·
ὁ πένης, τὸν ἄσυλον πλοῦτον· ὁ δὺ πορῶν, πλὴ
καλὴ ὧν ἔχεις οἰκονομίαν· μηδὲν σφίσιν μη
δὲν τὰ χάσκ καὶ τὰ τῆς σωσὶ σωτηρίας·
καὶ γὰρ τοὺς ἄλλους παραλογιζόμεθα, ἢ
μᾶς γε αὐτοὺς οὐ δυνησόμεθα· ὡς τὸ γε καθ᾽
ἑαυτ᾽ παίζειν, λίαν ἐδὶ σφαλὲς ἢ ἀνόητον·
ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ τρέφη, καὶ μολιώπη τοῖς δημοσί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οις, καὶ δεινὸν εἶσι δι' ἀπαντήσεται τὸ φι-
λαίθρωπον· ἀπόλοιτο ὁ λόγος· εἰ μὴ οἷόν τε,
φύγε καὶ πῶς ἀγοραῖς μετὰ τῆς κακίας σωω-
δίας, πέρυσι ἀπ' σεαυτῷ πολιτεὶς, ἢ πολιτε-
ρᾶς, ἵν' οἰκόπορον εἴπω. Τί γὰρ σοι κοῦ καίσα-
ει ἢ τοῖς καίσαρος· ἕως ἂν κατὰ παύσης, ὃ μὴ
ἔστιν ἁμαρτία μηδὲ μελαίνωσις, μηδὲ δάκνων
ὄφις ἐφ' ὁ λοῦ, κωλύων σου τὰ κατὰ θεὸν
διαβήματα. ἀφ' πάσιν πῶς σεαυτῷ ψυχὴν ἐκ
τοῦ κόσμου· φύγε σόδομα· φύγε τὸν ἐμπρησ-
μόν· ὁ δίδυσον ἀμετάστρεπτε, μὴ παγῆς λί-
θος ἁλός· εἰς τὸ ὄρος σώζου, μὴ συμπαραλη-
φθῆς· εἰ δὲ πεσοῦ τύχοι καὶ δέδεσαι δεσμοῖς
ἀνάγκαιοις, ἐκεῖνο σεαυτῷ διαλέχθητι, μᾶλ-
λον δέ σοι αὐτὸς διαλεχθήσομαι· κρεῖττον
μὴ καὶ τυχεῖν τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ φυλάττειν πῶς
κάθαρσιν· εἰ δὲ ἀμφότερα μὴ ἐνδέχεται, κρεῖσ-
σόν τοι μικρὰ μολυνθῆναι τοῖς δημοσίοις, ἢ
παντάπασιν ἐκ τεσεῖν τὴ χάριτος· ὡς πρὸ
ὀλίγου κρεῖττον ἐπιτιμηθῆναί τι παρὰ πα-
τὸς καὶ δεσπότου, ἢ ἀπωθῆναι· καὶ μικρὸν
αὐγάζεσθαι, ἢ παντελῶς σκοτίζεσθαι· σω-
φρόνων δὲ, ὡς πρὸ τῶν ἀγαθῶν τὰ μείζω καὶ
τελεώτερα, οὕτω τῶν κακῶν αἱρεῖσθαι τὰ
ἐλάττω τε καὶ κουφότερα· ὅλῳ δόξῃ μὴ λί-
αν φοβηθῆς πῶς κάθαρσιν· κείνεται γὰρ ἀεὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὸ ἄπον·

μὴ τ' ἐπὶ τὴν λυμάτ' δ' κατορθούμενον πα-
ρὰ τοῦ δικαίου καὶ φιλανθρώπου τῶν ἡμετέ-
ρων κεῖ τοῦ· καὶ μικρὸν κατορθώσας πολλα-
κις ὁ σὺν ᾧ μέσῳ, πολέον ἔχω τ' σὺν ἐλευθερίᾳ
μὴ δ' πᾶν κατορθώσαντος· ὡς πρὸ οἶμαι πό-
ρρω δοξότερον σὺν πόνοις μικρὰ προβαίνῃ, ἢ δὲ
χῃν μηδενὶ βαρύμενον, μὴ δὲ βορβόρῳ μικρὰ
ῥαντίζεαι, ἢ καθαρὸν ἢ δὲ καθαρᾶς ὁδὸν φε-
ρόμενον· τὸ κμέλεον δὲ τοῦ λόγου· μὴ ῥᾶιμ τὴν
πόρνην, σὺ εδίκαιωσε μόνον ἡ φιλοξενία, ἀλλ'
ἀλλ' οὐκ ἐπαινεμυλίω· καὶ τὸν τελώνιω σὺ
ὑψωσεν ἡ ταπείνωσις, δὲν ἄλλο μαρτυρη-
θέντα, ἵνα σὺ μάθῃς σεαυτοῦ ῥαδίως μὴ ἀπο-
πνώσκειν· ἀλλὰ τί μοι πολέον φησὶ προκα-
χωθέν τι δὲ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸν πρ'
πνὸν τοῦ ζῶ ἐμαυτῷ δὲ τοῦ τάχους ἀπο-
κλείσαν τι, σὺν ἐφεῖναι ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τη-
νικαῦτα τυχεῖν τῆς χάριτος· οὐ δὲ γὰρ τοῖς
σὺ τῷ ἀμπελῶνι προκεκμηκόσιν ὑπηρξε τι
πλέον ἴσον τοῦ μεθ' ὅλου δοθείσ τος καὶ τοῖς τε-
λευταίοις· ἀπήλλαξας ἡμᾶς πλαγμάτων,
ὃς τις ἔστι εἰ ὁ ταῦτα λέγων, μόγις τῆς αἰκα-
βολῆς ὀξεῖπῶν τὸν ἀπόῤῥητον· καί σε τῆς κα-
κουργίας οὐκ ἐπαινεῖν, ἐπαινῶ τῆς ὀξυ-
ῤῥοίας· ἀλλὰ δίδου, καὶ πῶ παραβολῶν
δρμηνεύθη τι, ὡς αὐ μὴ βλάπτῃ τοῖς γνήσιμ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεύσεις δὲ ἀπειρέασ· περὶ δὲν μὲν οὐ περὶ
τοῦ βαπτίσματος οὐ ταῦθα ὁ λόγος· ἀλλὰ
περὶ τῶν καθ' διαφόρους καιροὺς πιστεύο-
των· καὶ εἰς τὸν καλὸν ἀμπελῶνα εἰσερχο μέ-
νων πάν ἐκκλησίαν· ἀφ' ἧς γὰρ ἤμβρασ καὶ ὥ
ρασ ἐπίστευσεν ἕκαστος, ἀπ' ἐκείνης καὶ ἀπαι
τεῖται πάν δργασίαν· ἔπειτα εἰ καὶ τῷ μέ-
λῳ τ' μόχθ πολεῖον εἰσήνεγκαν οἱ προεστελ-
θόντες, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ μέτρῳ τῆς προαι-
ρέσεως· καὶ ἰσχὸν θῖς τελευταίοις, ἐκλαύτης
καὶ πολεῖον ὠφέλῳ· εἰ καὶ παράδξός πως ὁ
λόγος· τὸ μὴ τ' ὕστερον εἰσελθεῖν, δ' καὶ ὕστερον
κληθῆναι πρὸς Ἰωὰ ἀμπελουρίαν αἴτιον· τῶν
ἄλλων δ' ἀδιάφορον ὄσον, ἐπισκεψώμεθα· οἱ
μὲ πρότερον ἐπίστευσαν ὃ δ' εἰσῆλθον, πρὶν
ἢ συμφωνηθῆναι αὐτοῖς τὸν μισθόν· οἱ δὲ, ἀ
σύμφωνοι τῇ δργασίᾳ προσῆλθον, ὁ μείζονός
δι γνώρισμα πίστεως· καὶ οἱ μὲν, φθονεροὶ
καὶ γογγυστικῆς εὑρέθησαν ὄντες φύσεως· οἱ
δὲ οὐδὲν ἐπιβαλοῦται τοιοῦτον· καὶ τοῖς μὲ,
μισθὸς ἰῶ τὸν διδόμενον, καὶ πρὸ οὐσι πονη-
ροῖς· τοῖς δὲ, χάρις· ὡς τε καὶ αὐτοῖς ἐγκλω-
θέντες, ἐπόπτης τὸ πολείονος ἐστέρηθεν· τί
δ' αὖ καὶ αὐτοῖς ὁ μισθεῖσιν ἐγλύφω καταμά
θωμεν· τὸν ἴσον τ' μισθὸ δηλονότι· πῶς δὲ αἰ
τῶν ται δ' δργοδότην ὡς δίκῃ τὸν τῆς ἰσότη-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τος ἀμίσον. ταῦτα πάντα τὴν τοῦ ἱδρῶ-
τος ὑφαιρεῖν χάριν τοῖς πρώτοις καὶ εἰ προ-
κεκριμένοσιν. ὧν συμβαίνει καὶ δικαίας
εἶναι τὴν τοῦ ἱδρῶτος διανομὴν, ἀπιμεφρόμενης
τῷ πόνῳ τῆς προαιρέσεως. εἰ δὴ καὶ τὸν λου-
τρὸν διώκαμεν ἡ παραβολὴ σημαίνει, καὶ
τὰ τὴν σὴν ὀξήγησιν, ἵν' κωλύσῃς καὶ προ-
εισελθόντα, καὶ καυσωθέντα, μὴ βασκαίνῃ
τοῖς τελευταίοις. ἵν' αὐτῷ τοῦτῳ τελέον ἐ-
χῃς τῷ φιλανθρώπῳ. καὶ χρέος ἀλλὰ μὴ χρέ-
ειν λαβεῖν τὴν αὐτίδοσιν. ἔπειτα εἰσελθόν-
τας ἐκεῖ λαμβάνῃ τὸν δρόγατας, ὁ διαμάρτον-
τας τῆς ἀμπελῶνος, ὁ, σοι παθεῖν κίνδυνος. ὡς
τε εἰ μὴ ἰδῇ λόγον. ὅτι τεύξῃ τῆς δωρεᾶς, ὅτω
φονῶν καὶ ὑποκρατῶν ἐν καιρῷ τῆς δρόγα-
σίας, συγγνωστὸν ἐστί σοι πρὸς τοὺς τοιούτους
καταφεύγοντι λογισμοὺς, καὶ παρακερ-
δαίνειν τί βουλομένῳ τῆς τοῦ δεσπότου φι-
λανθρωπίας, ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ αὐτὸ ὃ κα-
μεῖν τελέον, τελείων μισθὸς τῷ μὴ πάντη
καταπτηλικῶν τὴν διάνοιαν. εἰ δὲ κίνδυνός σοι
τοῦ ἀμπελῶνος παντελῶς ἐκποδεῖν δῇ τῆς
ἐμπορίας, καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον ἐκμοῖ
τὰ μικρὰ παρεκλέγων, φέρε τοῖς ἐμοῖς πει-
θηνὸν λόγοις, ἀφεὶς τὰς παρεξηγήσεις καὶ
ἀντιθέσεις, ἀσυλλογίστως τῷ δώρῳ προσελ-
θε μὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θε. μὴ προσαναρπαθῆς τῶν ἐλπίδων, καὶ
κατὰ σεαυτὸν μάθης τὰ τοιαῦτα βραζόμε-
νος. τί δαί. οὐχὶ φιλάνθρωπόν φησι τὸ
θεῖον; καὶ γνωστικὸν γὰρ σύνοιδεν, δι' ἡμᾶς τὸ
τίν ἔφεσιν, καὶ αὐτὴ βαπτίσματος ποιεῖται
τὴν ὁρμὴν τοῦ βαπτίσματος; αἰνίγμα-
πλέξας ὅμοιον ἐπεφωτισμένος ὅτι θεῷ δῆ-
τ' φιλάνθρωπον, ὁ ἀφώτιστος. ἢ καὶ τῆς βασι-
λείας τῶν οὐρανῶν οὐ τ' ὁ ταύτης τυχεῖν
σπουδάζων, δίχα τὸν πράξαν τὰ τῆς βασι-
λείας. ἐπὶ δὲ ὡς ἔχω τοῦδε ἐν τούτων ἐπεῖν θαρ-
ρήσω. οἱ μὲν ἢ τῶν ἄλλων σωθήσεται τῶν
νοῶν ἔχοντες: τῶν τυχόντων τῆς δωρεᾶς, οἱ
μὲν παντελῶς ἦσαν ἀλλότριοι τοῦ θεῖου καὶ
τῆς σωτηρίας, πᾶν εἶδος κακίας διεξελθόν-
τες, καὶ εἶναι κακοὶ σπουδάζοντες. οἱ δὲ ἢ
μὲν μόχθηροί πως καὶ μέσως ἔχοντες ἀρετῆς
καὶ κακίας. οἱ τὰ μὲν κακὰ, ἔπραξαν, τῷ
πρακτομένῳ δὲ οὐ σωφρόνεσαν, καθάπερ οἱ
πυρέττοντες, τῷ ἑαυτῶν ἀρρωστήματι. οἱ δὲ,
καὶ πρὸ τ' τελειώσεως ἦσαν ἐπαινετοί. οἱ μὲν
ἐκ φύσεως. οἱ δὲ κατὰ σπουδὴν προκαθαί-
ρεντες ἑαυτὸν τῷ βαπτίσματι. καὶ μετὰ τὴν
τελειότητα πεφώτισται κρείττους, καὶ ἀσφαλέ-
στεροι. τὰ μὲν ἵνα τύχωσι τοῦ ἀγαθοῦ. τὰ δὲ ἵ-
να φυλάξωσιν. ἐν τούτοις, βελτίους μὲν τ'

δὲ ω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παντάπασι πονηρῶν, οἱ τῆς κακίας ὑφιε-
ον μένοι. βελτίους δὲ τῶν μικρῶν τι ὑφιεμένων,
οἱ σπουδαιότεροι καὶ προαιρούσαντες ἐκου-
τοὺς τοῦ βαπτίσματος. ἔχουσι γάρ τι πλέ-
ον, τὴν δόξαν σιν. οὐ γὰρ ὡς πρὸς τῶν ἁμαρ-
τημάτων ὑβάλλειν ἔχει ἀλουσίαν, οὐ τῶν κα-
τὴν κατορθωμάτων ἀναίρεσιν. τούτων δὲ αὖ
τῶν βελτίους, οἱ καὶ χωρίζοντες ἀχάρισ-
μα. καὶ ὅτι μάλιστα εἰς κάλλος ἑαυτοὺς ἀπο-
ξέοντες. ὡς τε καὶ τῶν ἀποτυγχανόντων,
οἱ μὲν εἰσι παντελῶς κτηνώδεις, ἢ θηριώδεις,
ὡς αὐ ἀνοίας ἢ πονηρίας ἔχουσιν. οἷς μὲν τῶν
ἄλλων κακῶν, ἀ ὑ τὸ χαρίσμα οἶμαι σφόδρα
αἰδέσιμον. ἀλλ' ὅντως χάρισμα, εἰ μὲν δοθείη,
στεργόμενον. εἰ δὲ μὴ δοθείη, πολυφερούμε-
νον. οἱ δὲ πνώσκουσοι μὲν, καὶ τιμῶσι τὴν δω-
ρεάν. ἀναβάλλονται δὲ, οἱ μὲν δι' ῥαθυμί-
αν. οἱ ὑ δι' ἀπληστίαν. οἱ δὲ, ἀ δὲ εἰσιν ἀδωρό-
μενοι τὸ δέξασθαι. ἢ δι' νωθεστέρα τα τυχόν.
ἢ τινα τελέως ἀκόσμον πολυπέπειαν. ὑβ ἧς ἀ ὑ
βουλομένοις αὐτοῖς ὑπάρχει τυχεῖν τοῦ χα-
ρίσματος. ὡς πρὸς οἷῶν αὐ ἐκείνοις πλείστη
διαφορὰν διέρομεν, οὔτω καὶ νῦν ὑβρεις. χείρους
μὲν οἱ παντάπασι καταφρονηταὶ, τῶν
ἀπλησεστέρων ἢ ῥαθυμοτέρων. χείρους δὲ ἀ
τοι, τῶν ὑβ ἀγνοίας καὶ τυραννίδος ἀχρη-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πόντων τῆς δωρεᾶς· τυραννὶς γὰρ οὐκ ἀλλ' ὅ
τι, ἢ ἀκούσιος διαμαρτία· καὶ ἡ τοῦ μαι τοὺς
μὲν, καὶ δίκας ὑφέξειν, ὡς πρὸ καὶ τῆς ἄλ-
λης πονηρίας, οὐ τοι καὶ τῆς τοῦ λουτροῦ τε
εὐφρονήσεως· τοὺς δὲ ὑφέξειν μὲν, ἧττον δέ· ἄλ-
τι μὴ κακία μᾶλλον, ἢ ἀνοία τινὶ ἀφορτυχάν
ἐργάζεντο· τοὺς δὲ μή τε δοξαθήσεσθαι μή τε
κολασθήσεσθαι τῷ τῷ δικαίῳ κεῖ τοῦ· ὡς ἀσφα
γίστως μὴ, ἀφωνήσας δέ· ἀλλὰ πα θόντας μᾶλ
λον τὴν ζημίαν, ἢ δράσαντας· ἃ τ' ὅς τις οὐ
κολάσεως ἄξιος, ἢ δὴ καὶ τιμῆς· ὡς περ οὐ δὲ ὅς
τις ἃ τιμῆς, ἢ δὴ καὶ κολάσεως· σκοπῶ δὲ καὶ
κεῖνο· εἰ κείνεις φόνα τὸν φονικὸν ἐκ μόνου τοῦ
βούλεσθαι καὶ δίχα τοῦ φόνου, βεβαπτίσθω
σοι καὶ ὁ ποθήσας τὸ βάπτισμα δίχα τοῦ βα
πτίσματος· εἰ δὲ οὐκ ἐκεῖνο, πῶς ἔσται σωι
θεῖν οὐκ ἔχω· εἰ βούλῃ δὲ οὕτως· εἰ ἀρκεῖ σοι
πρὸς δυνάμιν τοῦ βαπτίσματος ὁ πόθος, καὶ
δὴ τοῦτο δικαίξη τοῦθ' ἅ δόξης, ἀρκείτω σοι
καὶ πρὸς δόξαν ἡ τῆς δόξης ὠθεῖ ἡ μία· καὶ
τίς σοι βλάβη τὸ μὴ τυχεῖν ταύτης, πλὴν ἔφε
σιν ἔχοντι· τοι γαροῦν ἐπειδὴ τούτων ἠκόσα
τε τῆς φωνῆς, προσέλθετε πρὸς αὐτὸν,
καὶ φωτίσθητε, καὶ τὸ πρόσωπα ὑμῶν
οὐ μὴ καταισχυνθῇ διαμαρτόντα τῆς χά-
ριτος· καὶ δέξασθε τὸν φωτισμὸν ἕως καιρὸς,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἵνα μὴ σιωπᾶν ὑμᾶς καταδώξῃ καὶ καταλάβῃ, χωρίσασα τοῦ φωτίσματος. ὀρχεῖ νυξ, ἔτι οὐλεὶς δυώσαται ὀρχήσασθαι, μετὰ πάσι σθένδε ἀπαλλαγήν. ἐκείνη δαβὶ δὴ φωνὴ, αὕτη τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον ὀρχούμενον εἰς τὸν κόσμον. οἴεσθε δὲ καὶ σὺν ὅλομῶντα πηρεᾶς ὑμῖν ἐνεστίζειν, τοῖς ἀρτοτόροις ἢ νωθεστέροις, ἕως πότε ὀκνηρὲ καταλήψεσθε λέγοντα. πότε δὲ ὀξὺ πνεῦμα ἀνασήσει. ὁ καὶ ὁ σκήπτη, καὶ προφασίζη προφάσεις εἰ ἁμαρτίας. μενῶ τὰ φῶτα. σὺ πάσχα μοι τιμώτερον. πάντα κοσὴν ἐκ δέξομαι. χρὶς ὦ συμφωνθῆναι βέλτιον. χρὶς ὦ σιωανασῆναι καὶ τὰ πάντα ἀνασάσιμον ἡμέραν. τοῦ πνεύματος ἐμῆσαι πάντα ἐπιφάνειαν. εἶτα τί; ἥξει ὁ τέλος ὀξαίφνης εἰ ἡμέρας ἢ οὐ προσδοκᾶς. καὶ εἰ ὥρας ἢ οὐ γνώσεις. εἶτα παρακίνεται σοι ὡς πόρνος ὁ ἀλοιπόρος, ἡ πενία τῆς χαρίτος. καὶ λιμώξῃς εἰ τοιούτου πλούτου τῆς ἀγαθότητος. δεῖν τὰ ἀντία τῷ ἀντίῳ καρδοῦσθαι. τῷ ἀόκνῳ, ὃν ἀμητόν. καὶ τῇ πηγῇ, τὴν ἀνάψυξιν. ὡς πόρ ὃν δίψη πικώτατον ἔλαφον ποθεῖ τοῖς πηγαῖς προσερέχοντα. καὶ σβεννώτατα ὃν τοῦ δρόμου κόπον τῷ ὕδατι. ἀλλὰ μὴ ὁ τοῦ ἰσραὴλ παθεῖν. αὐσφρία

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξηραίνεσθαι. ἢ τὸ τοῦ μύθου, οὐ μέσῃ πηγῇ δὶ
ψηλολάζεσθαι. ἀδύνατον παρελθεῖν παντάγω
γειν, μὴ τηνικαῦτα τὴν πρᾶγματείαν ἐπιζη
τεῖν. ἀδύνατον δὲ μάντα παραβαμεῖν, καὶ τηνι
καῦτα δεῖ τὰ δορᾶς ἐφίεσθαι. ἀδύνατον ὑς δροβολίας μὴ
λαβὲ τηνικαῦτα τὴν ζημίας ἀποθαύμασαι, ὅτι τοῦ δὴ
ἐστὶ λύσις ζημίας, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκ δη
μίαν. καὶ ἐν τῷ κρὸν συγκλάσμον τῶν ἐνα
σφῶ βεβιωμένων. καὶ τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν
κολάσιν. καὶ τὴν τῶν κεκαθαρμένων λαμπρό
τητα. δεῖ δὲ μὴ μέλλετε πρὸς τὴν χάριν,
ἀλλ' ἐπείγεσθε. μὴ λυσῆς ὑμᾶς προλάβῃ. μὴ
μοιχὸς παραβάμῃ. μὴ ἄπλυτος πολεονεκτή
σῃ. μὴ φονεὺς προαρπάσῃ τὸ ἀγαθόν. μὴ τε
λώνης. μὴ πόρνος. μήτις τῶν βιαστῶν τῆς βα
σιλείας καὶ ἁρπακτῶν. βιάζεται γὰρ ἐ
κοῦσα καὶ τυραννεῖται δὶ ἀγαθότητα. βρα
δὺς ἴδῃ πρὸς κακουργίαν ὢ οὗτος. ταχὺς δὲ
πρὸς σωτηρίαν, ἐμοὶ πειθόμενος. ἴσον γὰρ
ὅτι κακὸν, ἐτοιμότης τὸ πρὸς τὸ χεῖρον, μὴ μέλ
λησις πρὸς τὸ βέλτιον. ἐὰν ὠδὶ κῶμον κλη
θῆς, μὴ ταχύνῃς. ἐὰν ἐπ' ἄρνησιν, ἀπόπδη
σον. ἐὰν εἰπεῖν τι τοῦ νηρὸν ἐργαστήριον, ἐλθὲ μεθ' ἡ
μῶν, κοινώνησον αἵματος, κρύψομεν ἢ εἰς γῆν ἄν
θρωπον δίκαιον ἀδίκως, μὴ τὰς ἀκοὰς ὑποχεῖς.
δύνασθε τὰ μέγιστα κερδανεῖς, ἐκείνῳ τὰ γνωσε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὸ ἅγιον.

εἰς ΙΓ ἁμαρτίαν· μὴ σωτὴρ ὑβαιρόσῃς πονηρᾶς
κοινωνίας· αὐ δέσοι λέγη δικαιοδιδό μέγας, δεῦ
τε ἀγαλλιασώμεθα, τῷ κυρίῳ, ἐαν δε προφή
της ἄλλος, δεῦτε ἀναβαδμεν εἰς τὸ ὄρος κυ
ρίου, ἐαν δὲ αὐτὸς ὁ σωτὴρ, δεῦτε πρός με
πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κά
γὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἢ ἐγείρεσθε, ἄπωμεν ἐνθε
θεν λαμπροὶ λαμπρῶς ὑποδὲ χιόνα λάμψαν
τες, ὑποδὲ γάλα τυρωθέντες, ὑποδὲ λίθον
σύπφορον αὐγασθέντες, μὴ ἀνθιτείνωμεν· μὴ
βραδυνώμεν· γνώμεθα Πέτρος καὶ Ἰωάν
νης· ὡς ἐνδὲ ἐν τάφοι ἐκεῖνοι καὶ πῶ ἀνάστα
σιν, οὐ πᾶς ἐνδὲ τὸ λαζὸν αὐτοὶ πωδίδωμι·
σωζόντες· ἀντιζέχοντες· ὅπως αὐ ὁ ἀ
γαθὸν προλάβωμεν ἀγωνιζόμενοι· καὶ μὴ ἐ
πῆς, ἀπελθὼν ἐπάνηκε καὶ αὔριον βαπτι
σθήσομαι, δικαζὸς ὢν σήμερον δὲ παθεῖν· πα
ρέσω μοι μήτηρ· παρέσω μοι πατήρ· ἀδελ
φοί· γυνή· τέκνα· φίλοι· πᾶν ὅτι μοι τίμιον, μὴ
τὴν νῦν ἀῦτα σωθήσομαι· νῦν δὲ οὔπω μοι καιρὸς
λαμπρωθῆναι· δέος γὰρ, μὴ κοινωνοὺς
λάβῃς τῶν ἐνδυτῶν, οὓς δυφροσύνης κοινωνοὺς
ἤλπισας· ἐαν μὲν παρῶσι, μὴ ἀναμένης· αὐ
χρὸν ἐπεῖν πῦ δέμοι τὸ ἀρρῶφορόμενον ἐν
βαπτίσματι· πᾶς δὲ ἡ ἐμφώτφος ἐαθὴς ἢ λαμ
πρυνθήσομαι· ὡς ἰᾶ πρὸς δεξίωσιν τῶ ἐμῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βαπτιστῶν, ἵνα καὶν ἰδίοις δύδοκιμήσω, πάνυ
τ ὡς ὁρᾶς ὅτι ταῦτα τ αἰαγκαίων, καὶ τ τ
τοῦ χάρις ἐλαττωθήσεται. μὴ μικρολόγει
τοῦ τὰ μεγάλα. μηδὲν ἀγωνιᾶς πάθης. μεῖ
ζον τῶν ὁρωμένων ὅτι τὸ μυστήριον. σαυτὸν
καρπαφόρηθον. χρεὶν σῴζεσθαι. θρέψον με πο
λιτείᾳ. ὅπως ἐγὼ χαίρω φιλοφρονούμενος.
οὔπω καὶ θεὸς ὁ τὰ μέγιστα χαριζόμενος. οὐ
δὲν τῷ θεῷ μέγα. ὁ μὴ καὶ πένης δίδωσιν, ἵνα
μὴ καὶν ταῦθα παρᾶθῶν ται οἱ πένητες, οὐ
γὰρ ἐχρεῖν ὅπως τοῖς πλουσίοις ἀμελήθῶ
σιν. εν ἄλλοις μὲν ἡ διαφορὰ τῶ πλουτεῖν
καὶ τ πένεσθαι. εν ταῦθα δὲ, ὁ πρόθυμότε
ρος, πλουσιώτερος. μηδὲν ἐπεχώρησε τ πρό
σω. μὴ δ' ἀνθελκέτω σου τὴν προθυμί
αν, ἕως σφοδρὸς ὁ πόθος, λάβοῦ τοῦ προθυ
μίου. ἕως θερμὸς ὁ σίδηρος, τῷ ψυχῷ σφομω
θήτω. μή τι παρεμπέσῃ μέγον καὶ διακόψῃ
τ πόθον. φίλι τοῦ ἐμ, γενοῦ κ ἀνδάκης.
εἰ δὲ καὶ αὐτός. ἰδοὺ δ' ὕδωρ, τί κωλύει με
βαπτισθῆναι. ἀρ' πασον δν καιρόν. τῷ ἀγα
θῷ θεῷ χάρηθι. καὶ εἰ πῶν, βαπτίσθητι. καὶ
βαπτισθεὶς, σώθητι. καὶν ἦς αἰθίοψ τὸ σῶμα,
πλὴν ψυχὴν λευκάνθηθι. τύχε τῆς σωτηρίας,
ἧς οὐδὲν ὑψηλότερον οὐ ἡ ἡμιστέρον δοῖς
γενοῦν ἔχεσι. μὴ εἴπῃς. ἐπίσκοπος βαπτιστά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πωμι, καὶ οὗτος μὴ ζοπολίτης. ἢ ἱεροσολυμί-
της. οὐ γὰρ τόπων ἡ χάρις, ἀλλὰ τοῦ πνεύμα-
τος. καὶ οὗτος τῶν δι' ἡμῶν γενομένων. δίψνον γὰρ ἐν
τῷ βαπτίσῃ τὸ δι' ἡμῶν καθυγιασθήσεται.
ἢ πρεσβύτερος μὲν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τῶν ἀγω-
νιζομένων. καὶ οὗτος τῶν ἐγκρατῶν καὶ ἀγω-
νικῶν τῆς πολιτείας. δίψνον γὰρ εἰ καὶ καιρῷ
καθάρσεως ἐρῶ πω θήσομαι. μὴ ζήτει ἀξιοπι-
στίαν τοῦ κηρύσσοντος, μηδὲ τοῦ βαπτίζοντος.
ἄλλος ὁ ζεύτων κεῖτης καὶ τῶν ἀφανεστέρων
δοκιμαστής. ἐπειδὴ αὐθρώσας μὲν εἰς πρόσω-
πον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. σοὶ δὲ πᾶς ἀξιόπι-
στος εἰς τὴν κάθαρσιν. μόνον ἔστω ζῆς τὸ ἐπιθυ-
μῶν, καὶ μὴ τῶν προδήλως καταγνωσμένων.
μηδὲ τῆς ἐκκλησίας ἀλλόζιος. μὴ κεῖνε τοῦ
κειτοῦς, ὁ χρήζων τῆς ἀληθείας. μηδὲ φιλο-
κείνῃ μοι τὰς ἀξίας τῶν σὺ καθαιρόντων.
μηδὲ διακρίνου πρὸς τοὺς γυνήζεας, ἄλ-
λος μὲν ἄλλου κρείττων ἢ ταπεινότερος, σοῦ
δὲ πᾶς ὑψηλότερος. σκόπει ὃ οὕτως ἔστω
χρυσός. ἔστω σίδηρος. δάκτυλοι δὲ ἀμφότε-
ροι, καὶ ζῆ αὐζῆ ἐξικεχαράχθωσαν εἰκόνα βασιλι-
κήν. εἶτα κηρὸν ἐκτυπούτωσαν. τὶ δοίοιμ σφρα-
γὶς αὐζῆ τὴν σφραγῖδος ἐκείνης. ὅθεν. ἐπίνωθι ζῆν
ὕλην σὺ τῷ κηρῷ, καὶ ἢς σωφρόνα ζῆς. ἐστὶ
τὶ μὲν τοῦ σιδήρου, τὶ δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ ἐκ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σφράγισμα· καὶ πῶς οὐ ὄντ· τῆς γὰρ ὕλης τὸ διάφορον, οὐ τοῦ χαρακτῆρος· οὐ πως ἔστω σοι πᾶς βαπτιστής· κἀν τῇ πολιτείᾳ προέχει, ἀλλ' ἴσω τοῦ βαπτίσματος δυνάμει ἴσον· καὶ τελειοποιός σοι πᾶς ὁμοίως ὁ τῇ αὐτῇ τάξει μεμορφωμένος· μὴ ἀπαξιώσης συμβαπτισθῆναι πένητι, πλούσιος ὤν· ὁ ὑπατεύσας, τῷ δυσχερεῖ· ὁ δεσπότης, τῷ δούλῳ· μέχρι τοῦ νῦν· οὔπω τοσοῦτον τὰ πενοφρονήσεις, ὅσον χρισὸς ᾧ σὺ βαπτίζῃ σήμερον· ὃς δὲ σὺ νῦν δούλου μορφὴν ἐδέξατο· ἀφ' ἧς ἡμέρας με τὰ πρῶτα, πάντες εἶξαν οἱ παλαιοὶ χαρακτῆρες· μιᾷ μορφῇ πᾶσι χρισὸς ἐπιτέθεται· μὴ ἀπαξιώσης ὑβαιρεθῆναί σου· πλὴν ἁμαρτίαν· εἰδὼς ὅπως ἰωάννης ἐβάπτισεν, ἵνα πλὴν ἐκεῖθεν αἰσχύνην τῇ σὺ ταῦθα φύγῃς· ἐπειδὴ μέρος καὶ ὅλον τῆς ἐκεῖσε κολάσεως· καὶ δείξῃς ὅτι πλὴν ἁμαρτίαν ὄντως μεμίσηκας, παραδιδγματίσας αὐτὴν καὶ θεαμβούσας, ὡς ἀξίαν ὕβρεως· μὴ διαπτύσης ὑβορκισμοῦ θεραπείαν· μηδὲ πρὸς τὸ μῆκος ταύτης ἀπαγορεύσης· βάθος ὄντ καὶ αὐτὴ τῆς τοδὲ τὸ χάρισμα γνησιότητος· τί θεοῦτον τρωνήσεις ὅν ἡ τῶν αἰθιόπων βασίλισσα, ἐκ τῶν πόρρω τῆς γῆς ἀπανασᾶσα, ἵνα ἴδῃ πλὴν σοφίαν σολομῶντος· καὶ ἰδοὺ τρεῖον σολομῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ος ὧδε παρὰ τοῖς τελέως λογιζομένοις· μὴ
κατονήσης, μὴ ὁλοῦ μήκης, μὴ μέζα θαλάσ-
σης· μὴ πῦρ ἐν ᾗ ἔδωρ προκάθ· μὴ ἄλλο μηδὲν
ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον τῶν κωλυμάτων, ὥς τε τυ-
χεῖν τοῦ χαρείσματος· εἰ δέ σοι μηδὲν πονήσαντι
μηδὲ πραγματευσαμένῳ, τυχεῖν ἔξεστι τοῦ
ποθουμένου, πόσης δυνθείασ πῶ σωρεαν ἀνα-
βάλλεσθαι· οἱ δι ἰῶντες φησὶ, φορέεσθε ἐφ
ὕδωρ· ἡ σοφία σ δ ἀκελεύεται σοι· καὶ ὅσοι μὴ
ἔχετε ἀργύριον, βαδίζοντες ἀγοράσατε· καὶ
πίεσθε οἶνον, ἄνευ ἀργυρίου τιμῆς· ὦ τ πάχιστ
τῆς φιλανθρωπίας· ὦ τῆς δυνηλίασ τοῦ συν-
αλλάγματος· ὠνίον σοι τ ὄ θελῆσαι μόνος ὁ
ἀγαθόν· αὐτῶ· πῶ ὁρμὴν αὐτὶ μεγάλα τιμήμα-
τος δέχεσθ· διψᾶ ὁ διψᾶσθ· φοτίζει τοὺ πεῖν
ἐθέλοντας· ὑδρηγετεῖται πῶ ὑδρηγεσίας
αὐτοῦ μέρος· προχειρός ἐστι· μεγαλόδωρος·
δίδωσιν ἥδιον, ἢ λαμβάνουσιν ἑ τοῦ· μόνους
μὴ μικρολογίαν κατηγωνωθῶμεν τοῦ μι-
κρὰ αἰτεῖν, καὶ τοῦ διδόντος ἀνάξια· μακά-
ριος ὁν αἰτεῖ πόμα χρηστὸς ὡς πῶ σαμαρεῖτιν
ἐκείνῳ, καὶ δίδωσι πηγὴν ὕδατος ἀλλομένη,
εἰς ζωὴν αἰώνιον· μακάριος ὁ πωείρων ἐκ
πᾶν ὕδωρ, ἡ πᾶσαν ψυχήν, ἀΐδιον ἀρχομέ-
νην, ἡ ἀρδομένην, ἢν δῶς ἡ ὄνος παθεῖ σήμερον
χέρσον τὸ οὖσαν ἡ ἄνυδρον, ἡ ἀλογία πτεζο-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μείω. μανθάνεις, ὃς καὶν χειμάῤῥους ἢ ἀρίνων, ὀξὺ οἴκου κυείου πολίζεται. καὶ γίνεται σιτοφόρος αὐτὶ ἀχυροφόρου. καὶ γεωργεῖ τὸ φλοιὸ ἀνθρωπίνω ἀλλ' οὐ σαρκῶν καὶ αὐόνηθον. ἀπὸ δὲ οὐ πᾶσαν εἰσενεκτέον πουλίω, ὥς τε μὴ διαμαρτεῖν τῆς κοινῆς χάριτος. ἔστω ταῦτα φησὶ πρὸς τὴν ἐκδιξηθώτων ὁ βάπτισμα. τί δ' αὖ εἴποις πρὸς τῶν ἐλεγχόντων. καὶ μή τε τῆς ξημίας ἐπαυθανομένων, μή τε τὸ χάριτος, ἢ καὶ ταῦτα βαπτίσομεν; πάνυγε, εἴπερ τις ἐπείγοι κίνδυνος. κρεῖττον δ' ἀναβαθήτως ἀξιοῦσθαι, ἢ ἀπελθεῖν ἀσφράγιστα καὶ ἀτέλεστα. καὶ γὰρ τοῦτο λόγος ἡμῖν, ὁ ὀκταήμερος πρὸς τομή. τυπικήτις οὖσα σφραγὶς, καὶ ἀλογίστοις ἔτι προβαίνομεν. ὡς δὲ καὶ ἡ τῶν φλιῶν χρῖσις, ὅθ' τῶν αἰαυθήτων, φυλάττουσα τὰ πρωτότοκα. πρὸς δὲ τῶν ἄλλων δίδωμι γνώμην τὴν τελετίαν ἀναμείναντας, ἢ μικρὸν ἀνάς τοῦτο ἢ ὑπὲρ ἔτος, ἵνα καὶ ἀκοῦσαί τι μυστικὸν καὶ ἀπορρήτου θαυμαστόν. εἰ καὶ μὴ σωτικὰ τελέως, ἀλλ' ὅμως τυπούμενα, οὕτως ἀπάζειν καὶ ψυχὰς καὶ σώματα τῷ μεγάλῳ μυστηρίῳ τῆς τελειώσεως. καὶ γὰρ ἄπτως ἔχει. τὸ μὲν βίου πᾶς διδύναται τὴν ἱκανὰ τὰ ὑπέχειν ἀρχόντων, ἵνα καὶ ὁ, τε λόγος συμπληρωθῇ, καὶ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μυστήριον μάθωσι. τῶν γὰρ ἐξ ἀνοίας ἁμαρτημάτων, παρὰ τῆς ἡλικίας αὐτοῖς ἀπαντᾶν δύνυνον. τοιγαρῶν τὸ τῷ λουτρῷ, παντὶ λόγῳ λυσιτελέστερον, δι' οὗ τὰς ἐξαίφνης συμπιπτούσας ἡμῖν περιβολὰς τῶν κινδύνων, καὶ βοηθείας ἰσχυροτάτας. Ἀλλὰ χρὴ σὸς φησι τελεσκοπεῖν τίνες βαπτίζεται, καὶ ταῦτα θεὸς ὢν καὶ οὐ κελεύει ὧν ἕνεκα βαπτίζει βάπτισμα; θεὸν ἐρῶν, λέλυται τὸ ζητούμενον. ὁ μὲν γὰρ αὐτοκάθαρτος οὐδὲν δεῖται καθαρσεως. ἀλλὰ σὺ καθαίρει, ὡς πρὸς καρποφορεῖσι, ἄκαρπος ὢν. οὐδὲ ἐς κίνδυνος οὐ αὐτῷ τὸ βάπτισμα παραπείνοντι. αὐτὸς γὰρ καὶ τοῦ παθεῖν οὐ ἑαυτῷ τὰ μέλλοντος, ὡς πρὸς τῆς γεννήσεως. σοὶ δὲ οὐ τοσοῦτον μικρὸν ὁ κίνδυνος. εἰ ἀπέλθοις τῇ φθορᾷ γεννηθεὶς μόνη, καὶ μὴ τῷ ἀφθαρσίαν ἀμφιεσάμενος. σκοπῶ δὲ καὶ κεῖνο. ὅτι φῶς μὲν, ἀναγκαῖος οὐ οὗτος ὁ καιρὸς τοῦ βαπτίσματος. σοὶ δὲ οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος. ἀνελείχθη μὲν γὰρ Ζαχαρίας ὢν γεγονὼς ἔτος οὐ πρότερον. τοῦ, τὸ μὴ δοκεῖν ἐπιλειπῆ λυκὸς εἶναί τις. τῶν γὰρ ἀπειροκάλων τὸ πάθος. καὶ ὡς τελείας βάσανον ἀρετῆς καὶ τοῦ διδάσκειν καιρὸς τούτης ἐχούσης τῆς ἡλικίας. ἐπειδὴ δὲ παθεῖν ἔδει τὸ κόσμῳ σωτήριον πάθος, πάλ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα σωζομένων ἐλθεῖν πρὸς τὸ πάθος ὅσα τοῦ πάθους. τὴν ἀνάδειξιν. τὸ βάπτισμα. τὴν ἄνωθεν μαρτυρίαν. τὸ κήρυγμα. τὴν σωζομένην τοῦ πλήθους. τὰ θαύματα. καθὼς πρὸς ἐλεῦσῶμα γενέσθαι, μὴ διεστασμένον, μηδὲ ἀπερρηγμένον τοῖς διαστήμασιν. ἐκ μὲν τοῦ βαπτίσματος, καὶ τοῦ κηρύγματος, ὁ τοῦ δεχόντος σωμός (ἵνα τὸ γραφὴ καλεῖ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον) ἐκ δὲ τοῦ πλήθους, ἡ τῶν σημείων ἐπίδειξις, καὶ τὰ θαύματα τῷ εὐαγγελίῳ προσάγοντα. ἐκ δὲ τούτων, ὁ φθόνος. ἐκ δὲ τούτου, ὁ μῖσος. ἐκ δὲ τοῦ μίσους, τὸ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τὸ προδοσίας. ἐκ τούτου δὲ ὁ σταυρὸς, καὶ ὅσοις, σωζόμεθα. τὰ μὲν δὴ χρισοῦ τοιαῦτα καὶ οὕτως ἔχοντα, ὅσον ἡμῖν ἐφικτόν. τάχα δ' ἂν εἴη καὶ ἄλλος εὑρεθεὶς λόγος τοῦτο ἀποῤῥητότερος. σοὶ δ' τίς ἀνάγκη βοῖς ἀποδὲ σὲ ἀποδείγμασιν ἐπομόσω, καὶ κῶς βουλεύεσθαι. ἐπεὶ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τηνικαῦτα ἱστορουμένων, ἑτέρως ἢ ὡς τὰ νῦν ἔχοντα φαίνεται, καὶ οὐ συμβαίνοντα βοῖς καιροῖς. οἷ ἐνίσθυσε μικρὸν πρὸ τῆς πείρασ. ἡμεῖς πρὸ τοῦ πάθους. τὸ μὲν τῶν νυκτεινῶν ἐν, τὸ μικρὸν δὲ ἀμφοτέρων τῶν καιρῶν τὸ διάστημα. ὁ μὲν γὰρ καὶ τὰ τῶν πειρασμῶν ταῦτας προσάλλεται. ἡμῖν δὲ, τὴν σωνέκρωσιν χρισοῦ εἶναι δυνα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ται. καὶ καθαρὰς ὡς ὅτι προσεόρτιος. καὶ ὁ μὴ
νης δὲ ὑπὸ τὰ τὰ ἀρχαῖα τὰ ἡμῶν ἀσ. θεὸς γὰρ ἡμῶν
ἡμεῖς δὲ τῇ δυνάμει τῶν σωζόμεθα μεν.
εἰ καὶ ἄνας ἄπειν ὁ ζῆλος πείθει καὶ τὰ δυ
δυνάμεν. πάλιν μυστικῶς δὲ πάλαι τὸν μα
θητὰς εἰ τὰ δρῶν, καὶ μετὰ δεῖπνον, καὶ πρὸ
μιᾶς τοῦ παθεῖν ἡμῶν ἀσ, ἡμεῖς εἰ προσευ
χῆς οἴκοις, καὶ πρὸ τὸ δεῖπνον, καὶ μετὰ τὸν
ἀνάστασιν. ἀπὸ ἀστεῖ τε ἡμῶν ἀσ, ἡμεῖς μετὰ
πολλῶν χρόνον. καὶ οὔτε ἀπέρρηκται τῶν ἐν
ἐκείνου τὰ ἡμέτερα, οὔτε σωζέθηκται χρο
νικῶς. ἀλλ' ὅσον τύπος τίς εἶναι τῶν ἡμετέ
ρων παραδοθέντα, τὸ πάντα παρασκευ
ον διαπέφυκε. τί οὖν θαυμαστὸν καὶ δὲ βάπ
τισμα παρειλῆφθαι μὲν δι' ἡμᾶς, τῷ χρόνῳ δὲ διαφόρῳ. ὁ σύμοι δοκεῖς ὡς μέγα τὴν θαυμαστὸν οἷον προβάλλεαι κατὰ τὴς ἐαυτὸ σωτηρίας. εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, τοὺς μὲν τοιούτους λόγους χαίρειν ἐάσατε. αὐτοὶ δὲ τῷ ἀγαθῷ προσκαρτέρησατε, καὶ διαλοῦνε ἀτῶν ἀκριβῶς ἀκριβεῖσθε. τὸ μὲν, προσεύχεσθαι ὑμᾶς αὐτὸν τὸ βαπτίσματος. τὸ δὲ σωτηρεῖν δὲ βάπτισμα. ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς ἐξιδυχρείας, καὶ κτήσαι θαί τι τῶν ἀγαθῶν οὐ χ ὑπάρχον, καὶ κτηθὲν διασώσαι θαι. πολλάκις γὰρ, ὁ μὲν πρόθυμὴ προσέλαβεν, ῥᾳθυμία δὲ ἐφθ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρον. ὁ δὲ ὄκνος ἀπώλεσεν, ἀνεκαλέσατο ἐπι-
μέλφα καλόν σοι βοήθημα πρὸς τὸ τυχεῖν
ὧν ἐκεῖ ποθεῖς, ἀγρυπνίαι νηστεῖαι κατανύ-
ξεις προσευχαί· δάκρυον οἰκτρὸν τῶν δεο-
μένων μετάδοσις· ὅσα σοι γενέσθω ὧν τε
τύχοις ἀν χαρεῖς ἥδιστον τε ἅμα καὶ φυλακτή-
ριον· ἔχεις πολλῶν ἀν τολλῶν ὑπόμνημα, πλὴν
ὑβρεῶν, μὴ παραβράμης· πένης προσῆλ-
θε, μνήσθητι πόσων πτωχῶν, πόσον ἐπολύτη-
σας· ἄρχου δεόμενος ἢ πόματος, λάβοις ἂν
σως εἰς ἄλλος τοῖς σοῖς πυλῶσι προσερρίμμε-
νος, αἰδέσθητι πλὴν μυστικὴν τράπεζαν ἢ προ-
σῆλθες· ἢν ἄρτον, οὗ μετείληφας· ἢ ὁ τρή-
γειν οὗ κεκοινώνησας, τοῖς χριστοῦ πάθεσι τε-
λεσθέν μέλους· εἰ ξένος προσέστεσιν ἄοικος, πα-
ρεπίδημος, ὑπόλειξαι δι' τούτου τὸν δι' σὲ
ξενιτεύσαντα· καὶ ταῦτα οὐ τοῖς ἰδίοις· καὶ
εἰσιμαθόντα σοι δι' τῆς χαρίτος, καὶ πρὸς
πλὴν ἄνω κατοικίαν ἐλκύσαντα· γυνὴ ξαικαῖ-
ος ὁ χρὲς τελώνης, καὶ σήμερον μεγαλόψυχος·
πάντα τῇ εἰσόδῳ τοῦ χριστοῦ καρποφόρη-
σον· ἵνα μέγας ἀναφανῇς, κἂν μικρὸς ἦς πλὴν
σωματικὴν ἡλικίαν, καλῶς χριστὸν θεασά-
μενος· ἀρρώστος προσέρχεται φαυματίας, πλὴν
σὴν ὑγίειαν αἰδέσθητι, καὶ τὰ φαύματα, ὧν
σε χριστὸς ἠλευθέρωσεν· ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πορίβαλε, ὁ σὸν τιμῶν εὔδυμα τῆς ἀφθαρ
σίας· χριστὸς δὲ ἔστορ ὅτιν ἐπειδὴ ὅσοι εἰς χρι
στὸν ἐβαπτίσθημεν, χριστὸν ἐνδεδύμεθα· ἐὰν
χρεωφειλέτην λάβης, πεζωπίπτοντα, πάν
σαν συγγραφὴν ἀδίκων ἢ δικαίαν διάσασον·
μνήσθητι τῶν μυείων τὰ λαόπτων ὧν οἱ χρι
στὸς ἐχαρίσατο· μὴ γὰρ ἢ πρᾶκτορ πιπρᾶς τὴ
ἐλάττονος χρέους· καὶ ταῦτα τίσι· τοῖς ὁμο
δούλοις, ὁ δὲ πλέον παρὰ τὴ δεσπότου συγχω
ρηθείς· μὴ ἢ τὴ ἐκείνα φιλανθρωπίας ὑπόμνης δίκην,
ἵν' οὐκ ἐμεμνήσω λαβὼν ὑπόδειγμα· γνοῦ
σθω σοι ὁ λαφρὸν μὴ τὸ σώματος μόνον, ἀλλὰ
καὶ τῆς εἰκόνος· μὴ τὴν ἁμαρτημάτων ἐκ
πλυσισμόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ τόπου διόρθω
σις· μὴ τὴ προλαβόντα βόρβορον ἀφκλύζε
τω μόνον, ἀλλὰ καὶ πὶν πηγὴν καθαιρέσω·
μὴ δὲ καλῶς κτᾶσθαι τυφότω μόνον, ἀλλὰ
καὶ ὁ καλῶς ἀφκτᾶσθαι· ἢ τόγε κουφό
τατον, δὲ καλῶς κτηθὲν ἀποπίστεσθαι· εἰ
γὰρ ὄφελος· σοὶ μὲν συγχωρηθῶσι πὶν ἁ
μαρτίαν, τῷ δὲ ἠδικημένῳ μὴ λυθῆναι πὶν πα
ρὰ σοῦ ζημίαν· δύο σοι καλῶν ὄντων, τοῦ, τὸ
κτήσασθαι μὴ δικαίως καὶ τοῦ τὰ κτηθέντα
καθέχεσθαι, τοῦ μὲν ἄφεσιν ἔλαβες, ὁ δὲ σή
μορον, ἀδικεῖς· σήμορον γὰρ ὅτι παρὰ σοὶ δ'
ἀλλότριον· καὶ οὐκ ἀνῃρέθη τὸ ἁμαρτημα,

τῷ χρόνῳ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῷ χρόνῳ δὲ διενόητο. ὁ μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσ-
ματος τολμηθεὶς, ὁ δὲ μόνον μετὰ τὸ βάπτι-
σμα. τῶν γὰρ ἡμαρτημένων, ὁ τῶν ἁμαρτανο-
μένων ὁ λαβὼν ἔχει συγχώρησιν. δεῖ γὰρ μὴ βρε-
χθῆναι ὁν καθαρμὸν, ἀλλ' οὐ σημανθῆναι. μὴ
δ' ἀθῆ κάλυψιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλ' ἀπαλ-
λαγὴν ἔχειν τὸ χάρισμα. μακάριοι ὧν ἀφέθη-
σαν αἱ ἀνομίαι τοῦ τῆς παντελοῦς καθ-
αρσεως. καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτί-
αι. τοῦ τῶν οὔπω τὸ βάθος καθηραμένων.
μακάριος ἀνὴρ ᾧ, οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁ-
μαρτίαν. τὰ τὴ τὶς αὐτὴ τάξις τῶν ἁμαρ-
τανομένων, ὧν ἡ μὲν πρᾶξις οὐκ ἐπαινε-
νετή. ὁ δὲ τ' γνώμης, ἀνθύπουργον. τί οὖν φη-
μὶ καὶ τίς ὁ ἐμὸς λόγος. χθὲς ἥθα χαυα-
ναία ψυχὴ καὶ δι' τῆς ἁμαρτίας συγκύ-
πτουσα. σήμερον ἀνωρθώθης τοῦ λό-
γου. μὴ συγκύψῃς πάλιν καὶ ἐς γῆν κλι-
θῆς, ὡς πρὸ κύφωνι παρὰ τὸ ἀνηρῶν βαρη-
θεῖσα, καὶ δυσανάλυτον ἔχῃς πὼ τὰ πεινό-
τητα. χθὲς ὀζηραίνου θάλλουσα τῇ αἱμορ-
ῥοίᾳ. ἐπήχαζοβ γὰρ πὼ φονικὼ ἁμαρτί-
αν. σήμερον ἀνέθαλλοβ ἀνάξηρανθεῖσα. ὕψω
γὰρ τ' χριστοῦ κρατεῖσθαι καὶ πὼ ῥύσιν ἔστη-
σας. φύλαξάτε μοι πὼ καθαρσιν, μὴ πάλιν
αἱμορῥοήσῃς, καὶ οὐκ ἰχύσεις λαβέαθ χε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σοῦ, ἵνα κλέψῃς τὸν σωτηρίαν. οὐ γὰρ πολ-
λάκις χρηστὸς φιλεῖ κλεπτόμενος, καὶ εἰλί-
αν δὲ φιλάνθρωπος. χθὲς ἐνδὶ κλίνης ἔρρι-
πτο παρειμένος καὶ λελυμένος. καὶ ὀκ εἶχες
ἄνθρωπον ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ
σε εἰς τὸν κολυμβήθραν. σήμερον δὲ ὁρᾷς ἄν-
θρωπον ὃν αὐτὸν καὶ θεόν. μᾶλλον δὲ θεὸν
ἄνθρωπον. ἤρθης ἀπὸ τοῦ κραββάτου. μᾶλ-
λον δὲ ἦρας τὸν κράββατον. καὶ ἐστήλιτω-
σας τὸν δυσῳδίαν. μὴ πάλιν ἐνδὶ κραββά-
του ῥίψῃς ἁμαρτήσας, τῆς κακῆς ἀναπαύ-
σεως, τοῦ σώματος παρειμένου ταῖς ἡδοναῖς.
ἀλλ' ὡς ἔχεις βάδιζε μεμνημένος τῆς σωτη-
ρίας. ἰδοὺ ὑγιὴς γέγονας. μηκέτι ἁμάρτα-
νε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοι τι γένηται. καὶ κῶ φανέν
τι μετὰ τὸν δυσῳδίαν. λάζαρε δεῦρο ἔξω. ἤ-
κουσας τῆς μεγάλης φωνῆς σὺ τάφῳ κείμε-
νος. τί γὰρ τοῦ λόγου μεγαλοφωνότερον.
καὶ πρωΐ ἦλθες οὐ τεταρταίος νεκρὸς, ἀλ-
λὰ ἀπὸ τριήμερος ἢ τετραήμερος σωμανάστας, καὶ
τῶν σὺν ταφίων ἐξελύθης. μὴ νεκρωθῆς πά-
λιν. καὶ γύνη μετὰ τῶν κακοποιούντων σὺν τά-
φοις. μηδὲ κατασφιγχθῆς ταῖς σειραῖς τῶν
οἰκείων ἁμαρτημάτων. ἄδηλον ὂν εἰ πάλιν
ἐξανάστασιν τοῦ τάφου, μέχρι τῆς τελευ-
ταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως ἢ πᾶν τὸ ποί-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὰ ἄξει εἰς κεῖσιν· οὐ θεραπευθησόμενος,
ἀλλὰ κειθησόμενον, καὶ λόγον ὑφέξον ὧν
οὐκ ἐθησαύρισας· εἰ λέπραν ἔβρυ-
σε τῶς τὸ ἄμορφον πονηρίαν, ἀποξέσθης
δὲ τῆς κακῆς οὐλῆς καὶ τὸ εἰκόνα σῶσαν ἀπο-
λάβες, λεῖξον· ἐμοὶ δὲ ὁ ἰδρὼς τὸ καθαρσιν·
ἵνα γνῶ πόσον τ' νομικῆς αὕτη τιμωτέρα.
γλυοῦ μὴ τῶν σινέα τῶν ἀχαρείστων· ἀλλὰ ἢν
δέκατον μίμησαι. καὶ γὰρ εἰ σαμαρείτης ἦν,
ἀλλὰ τῶν ἄλλων σύγκομονέστερος· ἀσφάλι-
σαι· μὴ πάλιν κακῶς ὕβαν θήσης, καὶ σύνθε-
ράπευτον ἕξεις τὸ ἀκρωμαλίαν τῆς σώματος·
πρώτην ὑγίεια μέσου τὸ χεῖρα μικρολο-
γία, καὶ φειδωλία· σήμερον ἐκτείνατο μεγα-
δοσις καὶ φιλανθρωπία, καὶ νὴ θεραπεία χει-
ρὸς ἀρρώστου σης· σκορπίζῃν δίδοναι τοῖς πέ-
νησιν· ὑβαν τλεῖν ὧν ἔχομεν δαψιλῶς, μέ-
χρις αὖ καὶ τοῦ πυθμένος ἀφῴμεθα· ἴσως κὴ
οὗτος πηγάσεισι φοφλῶ καθάπερ τῇ σαρα-
φθίᾳ· καὶ μάλιστα εἰ τύχοις ἡλίαν ζέφυσα-
καλῶ· ὑποφέρειν εἰλείαν τὸ, δίχ χρεῖον ἀφ'
ρεῖν ἢν δ' ἡμᾶς πῶς χύσεται· εἰκῶς φὸς ἥθα
καὶ ἄλαλος, ὁ λόγος σινηχήσατω σι, μᾶλλον
δὲ καθαρῶ ἢν σινηχήσεται· μὴ κλείσης τα-
ῶτα πρὸς παιδείαν κυείου καὶ νουθεσίας,
ὡς ἀκοῖς πρὸς ἐπάσματα· εἰ τυφλὸς εἶ καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀφώλιστος, φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, μή πο
τε ὑπνώσῃς εἰς θάνατον· σὺ τῷ φωλεῦ κυείου
θέασαι φῶς· σὺ τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ φωτι
ὸν· αὐγάσθητι· ὁ τελεσθὲν φῶς καὶ ἀμόρι
σον· ἐὰν ὅλον εἰς δέξῃ τὸν λόγον, πάσας τὰς
χρισοῦ θεραπείας· ἐὰν τὸν σεαυτοῦ σωμά
ξεις ψυχήν, ἃς καὶ τὰ μόρος ἕκαστος τε θερά
πευται· μόνον μὴ ἀγνοήσῃς τὸ μέγεθος τῆς χά
ριτος· μόνον μὴ καθεύδοντί σοι καὶ ἀμόρι
μνοῦντι κακῶς, ἐὰν εἰρηνὸ ἐχθρὸς τὰ ζι
ζάνια· μόνον ἐπίφθονος τῷ πονηρῷ γενοῦς
διὰ τὴν καθαρότητα, μὴ πάλιν σεαυτὸν ἐ
λεινὸν κατασήσῃς διὰ τῆς ἁμαρτίας· μό
νον μὴ τῷ ἀγαθῷ ἐναντιοχαρεὶς καὶ ὑφω
θεὶς ἄμετρα, κατατείνῃς σὺ τῷ ἐπαρθῆναι·
μόνον ἀεὶ φιλοπόνει τὴν κάθαρσιν, ἀκαθάσ
σὺ τὴ καρδίᾳ διαλυθέμενος· καὶ ἧς ἔτυχε
κατὰ δωρεὰν ἀφέσεως, ταύτην ἐπιμελεῖ
σεαυτήρησον· ἵνα τὸ μὲν ἀφεθῆναι σοι παρὰ
θεοῦ, τὸ δὲ σεαυτηρηθῆναι μὴ τοῦ γένητο·
γενήσεται δὲ πῶς; ἀεὶ τῆς παραβολῆς ἐ
κείνης μέμνησο, καὶ σεαυτῷ βοηθήσεις ἀφι
σά τε καὶ τελεώτατα· ὀξὺ ἔλθοι ἀπὸ σοῦ τὸ
ἀκάθαρτον μὴ ὑλικὸν πνεῦμα δίωκε· θὲν ὃ ἐκ
πίσματι· ὃ φθείρει τὸν διωγμόν· οὐ δέχεται
κοινὸν εἶναι καὶ ἀνέστιον· πορεύεται δὲ αὐτὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁρῶν τόπων καὶ ξηρῶν θείας ἐπιρρεῶς. ἐκεῖ φιλοχωρῆσαι βούλεται. πόδας πλανᾶται ζητῶν ἀνάπαυσιν. οὐχ εὑρίσκει. βεβαπτισμένοις τυγχάνει ψυχεῖς. ὧν πῶν καινίαν. ὑπὸ λαμπρὸν ἐξέκλυσε. φοβεῖται δ' ὕδωρ. ἐμπίπτουσι τῇ καθαρσει καθάπερ ὁ λεγεὼν τῇ θαλάσσῃ. πάλιν ἐπιστρέφει εἰς ὃν οἶκον ὅθεν ἀνεχώρησεν. ἀναίσχυντον ὄντι. φιλόνεικον ὄντι. προσβάλλει πάλιν. πειρᾶται πάλιν. ἐὰν μὲν εὕρῃ χρυσὸν εἰς οἰκοθεν τε καὶ πλουσίαν τὴν χώραν ἐν αὐτῇ ἐκένωσεν, εἰ δὲ πεκρόαθη πάλιν. ἀπῆλθεν ἄπρακτος. ἐλεεινὸς ἐγένετο τῷ περιπλανήσεως. ἐὰν δὲ σε σαρωμένον καὶ κεκοσμημένον τὸν εἰς τόπον εὕρῃ κενὸν καὶ ἄπρακτον, ἕτοιμον ἐπίσης πρὸς ὑπὸ δυχὴν τοῦδε, ἢ τοῦδε προσκαταλαβόντος, εἰσεπήδησεν. εἰσωκίσθη μὴ πλείονος τῆς παρεκκλυσεῶς. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. ὅσῳ τὸ τε μὲν ἐλπὶς ἐν καὶ διορθώσεως τε καὶ ἀσφαλείας. νῦν δὲ πρόδηλος ἡ καινία. τῇ φυγῇ τοῦ καλοῦ πονηρὸν ἔλκουσα. καὶ δι' ὅδε βεβαιοτέρα. τῷ οἰκήσει ἡ κατάχρισις. πάλιν ἐπιμνήσωσι τῶν φωτισμῶν, καὶ πολλάκις ἐκ τῶν θείων λογίων τοῦτο ἀναλεγόμενος. αὐτός τε γὰρ ἡδίων ἔσομαι τῇ τούτων μνήμῃ, τί γὰρ φωτὸς ἡ δυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τόρον, τοῖς φωτὸς γευσαμένοις, καὶ οὐ πειθ-
σράφω τοῖς λεγομένοις· φῶς μὲν αὐτὸ πει-
λε τῷ δικαίῳ, καὶ ἡ τούτου σύζυγος εὐφρο-
σύνη· φῶς δὲ δικαίοις ὅλῳ παντός· φωτίζῃς
δὲ σὺ θαυμαστῶς ἀφ' ὁρίων αἰωνίων, πῶς
φὴν θεὸν λέγεται· ἀγγελικῶν οἱ μαι δωρε-
μεῶν αἱ σωθρεῖν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείτ-
νον· κύριος δέρωθισμός μου καὶ σωτήρ μου,
τῷ δαβίδ ἤκουσας λέγοντος· καὶ φῶς μὲν
ὀξαιτοῦτος ὀξαποσαλῆναι φῶς αὐφὴ
πὼ ἀλήθειαν· φῶς δὲ εὐχαριστοῦντος ὅτι οὐ
τοῦ μετέλαβεν ἐν τῷ σημείῳ θῆναι φῶς τοῦ θε-
οῦ φῶς ἐφ' αὐτόν· τουτέστιν ἐν σημείῳ θῆναι
καὶ γνωρισθῆναι τὰ σημεῖα τῆς δοθεισῆς
ἐλλάμψεως· ἐν μόνον φῶς φύτωμεν τὸ τοῦ
πνεύματος πυρὸς ἔκγονον· μὴ πορευθῶμεν φῶ φω
τὶ τοῦ πυρὸς ἡμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ὀξεκαυ
σαμεν· οἶδα πῦρ καθαρτήριον ὁ χριστὸς ἦλ
θε βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, πῦρ καὶ αὐτὸς ἀνα
γῆς λόγοις καλόμενος· ἀναλωτικὸν τῆς
τῆς ὕλης καὶ τῆς πονηρᾶς ἕξεως, ὁ καὶ
ἀναφθῆναι τάχιστα βούλεται· ποθεῖ γὰρ
βυθρεσίασ· τάχος· ἐπεὶ καὶ πυρὸς ἀθρα
κας δίδωσιν ἡμῖν εἰς βοήθειαν· οἶδα καὶ πῦρ
καθαρτήριον, ἀλλὰ κολαστήριον, εἴτε σοφὸ
μηλικὸν, ὃ πᾶσιν ἀμφωλοῖς ἐπιβρέχει θείῳ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ καταγίδι μιγνύμενον, εἴτε τὸ ἑτοιμασ-
μένον τῷ σφαδόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.
εἴτε δὲ πρὸ προσώπου κυείας πορεύεται καὶ
φλογιεῖ καὶ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. καὶ
τούτων ἕπεται φοβερώτερον, ὃ ἀκοιμήτῳ σκώ-
ληκι σωτέτακται. μὴ σβεννύμενον, ἀλλὰ
διαιωνίζον τοῖς πονηροῖς. ταῦτα γὰρ πάν-
τα τῆς ἀφανιστικῆς δυνάμεως. εἰ μή τω
φίλων καὶ ταῦθα νοεῖν δοῦρ φιλανθρωπό-
τερον, καὶ ἢν καὶ τοῦ κολάζοντος ἐπαξίως. ὡς
πῦρ δὲ πῦρ οἶδα δι' ὅλων, οὔ τω καὶ φῶς.
τὸ μὲν, πλὴν τοῦ ἡ γεμονικοῦ λαμπάδα, καταυ-
θαῦτον ἡμῖν τὰ κατὰ θεὸν διαβήματα. τὸ
δὲ ἀπατηλὸν καὶ πυρίδρομον, καὶ τ' ἀληθι-
νεῖ φωτὸς αὐλίθετον, ἐκεῖνο εἶναι σωκεινό-
μενον, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ. δοῦρ καὶ
σκοτίαν δεῖ, καὶ μεσημβρία δοκεῖ τοῦ φωτὸς
ἀκμαιότατον, οὔ πως ἀκούω, τοῖς σφαπαν-
τὸς εἰ μεσημβρινῇ σκοτίᾳ φεύγουσι. δοῦρ κὴ
νύξ δεῖ καὶ φωτισμὸς νομίζεται, τοῖς σωτῆς
τῆς ζυφῆς διεφθαρμένοις. τί γὰρ φησιν ὁ
δαυΐδ. νὺξ ὡς τὸ φῶς ἐμὲ τὸν δείλαιον καὶ ἀ-
γνόουν. φωτισμὸν γὰρ εἶν πλὴν ζυφὴν ὑπε-
λάμβανον. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τοιοῦτοι καὶ οὔ-
πως ἔχοντες. ἡμεῖς δὲ φωτίσωμεν ἑαυτοῖς φῶς
γνώσεως. ἔσται δὲ δοῦρ, ἐκ τοῦ ἀπείρου εἰς δὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ σωφρόνως, καὶ δικαίως καὶ πάντων ζωῆς. πρᾶξις γὰρ θεωρία τοῦ ξένος. ἵνα τί τε ἄλλα καὶ τοῦ θαυμάζωμεν, τί μὲν δ' ἀληθινὸν φῶς, τί δὲ ὁ ψευδόμενον. καὶ μὴ λάθωμεν πολλοὶ πεσόντες ὡς καλῷ τῷ χειρονι. γινώσκωμεν φῶς, ὡς πρὸ οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἤκουσαν, οἱ μεῖς ἐστε φῶς τοῦ κόσμου λέγοντος. γινώμεθα φῶς ἥρου τὸν κόσμῳ, λόγοις ζωῆς ἐπέχοντες, τοῦ τέστι ζωτικὴ τοῖς ἄλλοις δυνάμεις. λαβώμεθα θεότητος. λαβώμεθα τοῦ πρώτου καὶ ἀκραιφνεστάτου φωτός. ὁλοι δύσωμεν πρὸς τὸν λάμψιν αὐτοῦ. πρὸς τὸ προσκόψαι τὸν πόλας ἡμῶν ἐπ' ὀρθὴν σκοτεινὰ καὶ πολέμια. ἕως ἡμέρα ἐστὶν, ὡς εἰ ἡμέρα δεῖ ἀχθῆ μόνως τοῦ πατήσωμεν. μὴ κώμοις καὶ μεθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, ἃ νυκτός ἐστι κλέμματα. πᾶν μέλος καθαρίσωμεν ἀδελφοί. πᾶσαν ἁγνίσωμεν αἴσθησιν. μηδὲ λαὶ ἀτελὲς ἡμῖν ἔστω μηδὲ τὸ πρώτης γενέσεως. μηδὲν ἀναφώλευσον καταλείπωμεν. φωτιζῶμεν ὁ ὀφθαλμός, ἵν' ὀρθῶς βλέπωμεν. καὶ μηδὲν εἴδωλον φορικὸν εἰς ἡμῶν αὐτοῖς φέρωμεν, ἐκ φιλοπόνου θεάσω καὶ πολυόρτου. καὶ γὰρ τῷ πάθει μὴ προσκυνήσωμεν, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ἐμολυνθήμεν: εἴ τις δικὸς εἰς ἡμῶν, εἴπ καιρός, ἀνάκρα θαιρώμεν, ἵνα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὴ τὰ τῶν ἄλλων ὁρᾶν δυνώμεθα. φωτισθῶ
μεν ἀκολου.θφωτισθῶμεν γλῶσσαν. ἵνα ἀκού
σωμεν τί λαλήσει κύριος ὁ θεὸς, καὶ ἀκου
σὸν ἡμῖν γλύκυνται τὸ πρωϊνὸν ἔλεος. καὶ ἀκου
σθῶμεν ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνην, ἀκο
ὰς θείας εὐηχουμένην. ἵνα μὴ ὦμεν μάχαιρα
ὀξεῖα. μηδὲ ξυρὸν ἠκονημένον. μηδὲ ὀστοῦν πλὴν
γλῶσσαν τρέφωμεν κόπον καὶ πόνον. ἀλ
λὰ λαλῶμεν θεοῦ σοφίαν εὐμυθείαν τὴν
ἀφκεκρυμμένην, τὰς πυείνας γλώσσας ἀπο
δούμενοι. ἰαθῶμεν ὀσφρησιν. ἵνα μὴ θηλυνώ
μθα. μηδὲ αὐτὴ τιμῆς ἠδείας, κονιορτώμεθα.
ἀλλ' ὀσφραινώμεθα τοῦ ἐκ κενωθέντος δι' ἡ
μᾶς μύρου πνευματικῶς αὐτιλαμβανόμενοι.
καὶ τοσοῦτον ὀζ αὐτοῦ τρεφόμενοι καὶ μετα
ποιούμενοι, ὡς τε καὶ αὐτῶν ἡμῶν ὀσφραν
θῆναι ὀσμὴν εὐωδίας. καθαρθῶμεν ἀφλό
γιστοι. λάρυγγα. μὴ μαλακῶς ἐπαφώμενοι,
καὶ λεόντεσι χείροντες. ἀλλὰ τὸν σταρκωθέν
τα δι' ἡμᾶς λόγον ψηλαφῶντες ὡς ἄξιοι.
καὶ θεωμαῖ κατὰ νοῦν μεμούμενοι. μὴ χυ
μοῖς ὴ ὄψεις γαργαλιζόμενοι, ζοῖς ἀδελφοῖς
τῶν πικροτόρων γαργαλισμῶν. ἀλλὰ γευό
μενοι ὴ γινώσκοντες ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πλὴ
κρείττω γεῦσιν καὶ μένουσαν. μηδὲ πικρὰ τὸν
πικρὸν ὴ ἀχάριστον ἀπωστὸν ἀπαψύχοντες. ὅ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρατέμνοντα καὶ οὐ κατέχοντα δ' διδύμου· ἀλλὰ τοῖς γλυκυτέροις μέλιτος λόγοις ἔτερον διφραίνοντες· καὶ πρὸς τοῖς ἐξεμισοῦσι, καὶ λόν, πῶ κεφαλῶ καθαιρομένους, ὡς καθαίρεται κεφαλή, ἡ τῆς ἀιδηστηείας ὀρχαστήριον, κρατεῖν τῶ χριστοῦ κεφαλῶ· ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογεῖται· καὶ τῶ ἐπιφαίρουσαν ἡμῶν ἁμαρτίαν καὶ τῶ βάλλειν ἐπιφαιρομένῳ τῷ κρείττονι· καὶ λὸν καὶ ὅμου ἀγιάζεσθαι καὶ καθαίρεσθαι ἵνα δυνηθῆ τὸ σταυρὸν αἴρειν χριστοῦ, μὴ παν· τὶ ῥᾳδίως αἰρόμενον· καλὸν καὶ τὰς χεῖρας τε λειοῦσθαι, καὶ τοὺς πόδας· τὰς μὲν ὡς οἰ παντὶ τόπῳ ὁσίας αἴρεσθαι, καὶ δραστεῖαι τὸ χρῆσθαι δεῖας, μή, ποτε ὀργισθῆ κύριος· καὶ πιστεύεσθαι λόγον δι' ὃν τῶν πρακτικοῦ, ὡς ἐν τῇ οἰκεῖ τοῦ δὲ τοῦ προφήτου δεδομένον· τοὺς δὲ μὴ ὀ· ξεῖς εἶναι πρὸς τὴν ἐκχέειν αἷμα, μηδὲ εἰς καθ· ηκίαν δέχοντας, ἀλλ' ἐπὶ μόνον εἰς τὸ διαγώ· λιον, καὶ πρὸς τὴν βραδεῖαν τῆς ἄνω κλίσε· ως· καὶ χριστὸν ἐπιφαίνοντα καὶ καθαί· ρόντα δέχεσθαι, εἰ τις δύναται καὶ κοιλίας καὶ θεωρεῖν, χωρὶς τῆς καὶ ἀπαδυτικῆς τῶν ἐκ τοῦ λόγου δοφῶν, καλὸν καὶ ταύτην μὴ θεωρεῖν, ἐκ δυφῆς καὶ τῆς καταρρυομένης βρω· σεως· ἀλλὰ καθαίρειν ὅτι μάλιστα, καὶ παν·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐν λεπτοτάτῃ· ὡς τε τὸν λόγον κυείου σὺν μέ
σῃ δέχεσθαι, καὶ ἀλγεῖν καὶ ὠδῖν τοῦ ἱσ
ραὴλ παίουσος· βυείσκω καὶ τὴν καρδίαν
καὶ τὰ ἔντος, ἡμῆς ἀξιούμενα· πείθει με
τοῦτο δαβὶδ καρδίαν καθαραν ἐκ τῶν σὺ ἑ
αυτῷ κτίζεσθαι· καὶ πνεῦμα εὐθὲς σὺν τοῖς
ἐγκάτοις ἐγκαινίζεσθαι· δ διανοητικὸν οἶ
μαι οὔτω δηλῶν, καὶ τὰ τούτου κινήματα
ἢ διανοήματα· τί δὲ ὀσφῦς, ἢ δὲ οἱ νεφροί,
μηδὲ γὰρ ἔστω παρέλθωμεν, ἀπέσθω καὶ
τούτων ἡ καθάρσις· ἔστω ζῶν ἡ μῶν αἱ ὀσφύ
ες πολυεζωσμένα, καὶ ἀνελσαλμένα δι' ἔγ
κρατείας· ὡς πρὸ τοῦ ἰσραὴλ πάλαι κατὰ
τὸν νόμον, τοῦ πάσχα μεταλαμβάνοντος· οὐ
δεὶς γὰρ καθαρὸς ἄγγιστον ἐξέρχεται, οὐ
δὲ φεύγει τὸν ὀλοθρεύοντα, μὴ ταῦτα πρα
σατωγήσας· οἱ δὲ πλὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἄλλοι
ούσθωσεν· ὅλον τὸ ἐνθυμητικὸν πρὸς θε
ὸν μεταφέροντες, ὡς τε δυνάσθαι λέγειν,
ἡνίκα σὺ ἀγαθὸν ἐν πᾶσι ἡ ἐπιθυμία μου, καὶ
ἡμέρᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα· δεῖ γὰρ
γενέσθαι ἄνδρα ἐπιθυμιῶν τῶν πνεύματος·
οὔτως ἀνὴρ μὴ ὁ τὸ τολεῖσον τὸ ἰχνος τῶν
ὀμφαλοῦ καὶ τῆς ὀσφύος φέρων δράκων
κατα λυθείη, τῆς τοῦδε ταῦτα δυνασείας
αὐτῷ νεκρωθείσης· μὴ θαυμάσης δὲ, εἰ καὶ τοῖς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀσχημοσύνην ἡμῶν, τιμὴν τοῦ διὰ τοῦτο τὸ βάρος περιτίθημι. λόγῳ νεκρῶν ταῦτα καὶ σωφρονίζων, καὶ κατὰ τῆς ὕλης ἱστάμενος. πάντα δῶμεν Θεῷ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. πάντα καθιερώσωμεν. μὴ λοβὸν ἥπατος. μηδὲ νεφροὺς μετὰ τῆς πιμελῆς. μηδὲ τὸ μέρος τοῦ σώματος. μηδὲ τὸ καὶ τό. διατί γὰρ τὰ ἄλλα ἡμῖν ἀτιμαστέα. ὅλους δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνενέγκωμεν. γενώμεθα ὁλοκαυτώματα λογικά. θύματα τέλεια. μηδὲ τὸν βραχίονα μόνον. μηδὲ τὸ στηθύνιον μόνον, ἀφαίρεμα ἱερατικὸν ποιησώμεθα. μικρὸν γὰρ τοῦτο. ἀλλ' ὅλους διδόντες ἡμᾶς αὐτούς, ὅλους ἀντιλαμβάνωμεν. ἐπειδὴ τοῦτό ἐστι λαβεῖν καθαρῶς, τὸ τῷ Θεῷ δοθῆναι καὶ ἱερουργῆσαι τὴν ἡμῶν αὐτῶν σωτηρίαν. ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων φυλάσσετέ μοι τὴν καλὴν παρακαταθήκην, ἧς ζῶ καὶ πολιτεύομαι, καὶ ἣν συνέκδημον λάβοιμι. μεθ' ἧς καὶ ἀλγεινὰ πάντα φέρω, καὶ τῶν τερπνῶν ἅπαν διαπτύω, τὴν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ὁμολογίαν. ταύτην πιστεύω σοι σήμερον. ταύτῃ καὶ συμβαπτίσω καὶ συνανάξω σε. ταύτην δίδωμι παντὸς τοῦ βίου κοινωνὸν καὶ προστάτην. τὴν μίαν θεότητά τε καὶ δύναμιν ἐν τοῖς τρισὶν εὑρισκομένην ἑνικῶς. καὶ τὰ τρία συλλαμβάνουσαν μεριστῶς.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὅτε αὐῶμαλον ἐσόμεις ἢ φύσεσιν. ὅτε αὐξομένην ἢ μειωμένην ὑπερβολαῖς καὶ ὑφέσεσι. πάντοθεν ἴσην. ΙΓ' αὐτὴν πάντοθεν. εἰς αὐ ἐρανὸν καὶ λλος καὶ μέγεθος, ΙΔῶν ἀπείρων, ἄπφρον συμφυΐαν. θεὸν ἑκάστον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον. ὡς πατέρα καὶ υἱόν. ὡς υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. φυλασσομένης ἑκάστῳ τῆς ἰδιότητος. θεὸν τὰ τεία (ὧν ἀλλήλοις νοούμενα. ἐκεῖνο δὲ τῷ ὁμοουσιότητα. ἔχει δὲ τῷ μοναρχίαν. ἀφθαίνω δ' αὐνοῆσαι, καὶ ΙΔῖς τεισὶ πολλάμπομαι. οὐ φθαίνω τὰ τεία διελεῖν, καὶ εἰς δ' αὐ ἀναφδρόμαι. ὅταν αὐ τῶν τεῖῶν φαντασθῶ, ἔχει νομίζω τὸ πᾶν, καὶ τὴν ὅλην τετελήρωμαι. καὶ τὸ τελεῖον διέφυγον. οὐκ ἔχω τὸ μέγεθος τούΔυ καταλαΔεῖν, ἵνα δῶ τὸ τελεῖον τῷ λφομενῶ. ὅταν τὰ ΙΔία σωέλω τῇ θεωρίᾳ, μίαν ὁρῶ λαμπάδα οὐκ ἔχων διελεῖν ἢ μεῤῥῆσαι δ' φῶς σχίζόμενον. φοβῆ σὺ γενέσθαι, ἵνα μή τι πάθῃ θεὸς ὁ μὴ πάσχων. ἐγὼ φοΔοῦμαι ΙΓ' κτίσιν, ἵνα μὴ θεὸν ἀφελέσω δὲ τ' ὕΔρεως καὶ ἀλίκα καταΔομῆς. ἢ τὸν υἱὸν τέμνων ἀπὸ τοῦ πατρός, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος. τὸ δὲ παράδοξον, ὅτι μὴ κτίσις ἐπάγεται μόνον θεῷ παρὰ τοῖς καλῶς θεότητα ταλαιπωρεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πάλιν ἡ κτίσις εἰς ἑαυ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πλὴν τέμνεται, ὡς πρὸς τοῦ παιδὸς ὑποτέλλεται
υἱὸς τοῖς τα πεινοῖς καὶ ἡ κόπω κεμένοις, οὐ πως
ἐπισεμνομένης πάλιν καὶ ἀφ' τοῦ υἱοῦ τ'
ἀξίας ἀπ' τοῦ πνεύματος, ὡς ἀν θεὸς καὶ κτίσις
ὑβρίζηται τῇ καινῇ ταύτῃ θεολογίᾳ. οὐδὲν
τῆς τειάδος ὦ οὗ τοι δοῦλον, οὐδ' κλεῖς,
οὐ δὲ ἐπείσακτον, ἤκουσας τῶν σοφῶν τινος
λέγοντος. εἴ τι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χρεῖος δοῦ
λος οὐκ ἀν ἤμην φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος. εἴ τ'
τι κτίσματι προσκυνῶν, ἢ εἰς κτίσμα ἐβαπτί
ζόμην, οὐκ ἀν ἐθεούμην, οὐ δὲ τὴν πρώτην
μεταφυσιούμην γέννησιν. τί φήσω πρὸς τοὺς
τὴν ἀσεβάρτην προσκυνοῦντας. ἢ τὸ χρυσὸν
βδέλυγμα σιδωνίων. ἢ τ' ἄσεβρου τὸν τύπον,
τῆς μικρὸν ὑστερ ταῦτα θεοῦ τοῖς εἰδωλο
λάτραις, ἀλλὰ κτίσματος, καὶ ποιήματος.
αὐτὸς ἢ μὴ προσκυνῶν τὰ δύο εἰς ἀ συμβεβα
πίσμαι, ἢ προσκυνῶν τὰ ὁ μόδουλα. δοῦ
λα γὰρ καὶ ἐ μικρὸν ἡ μεμότρα. ἐπεὶ καὶ
ἀν ὁ μοδουλοῖς ὑβρὶ ἡς διαφορὰ καὶ προτι
μησις. θέλω τὸν πατρὸς μείζω εἰπεῖν, ἡ οὐ
καὶ τὸ ἴσις εἶναι τοῖς ἴσις ὑβρὶ καὶ ἀ ἐν,
ἔστω γὰρ παρὰ πάντων δοθήσεται, ἡ δὲ
δόμα πλὴν ἀρχῶ, μὴ ἐλαττόνων ἀρχὴν ἀνεί
σω, καὶ καθυβρίσω δόξ τῆς προτιμήσεως.
οὐ γὰρ δόξα τῷ ὑβ οὗ, ἢ τῶν ὑβ αὐτῷ πα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πείνωσις πρὸς δὲ τὴν ὑφορῶμαι τὴν σὴν ἀπαλλα-
σίαν, μὴ δ' μεῖζον λαβὼν, δι' χοτομήσης τὴν φύ-
σιν καὶ τὰ πάντα τῷ μείζονι χρώμενος. οὐ
γὰρ κατὰ τὴν φύσιν ἡ μεῖζον, τὴν αἰτίαν δέ. ἃ
δὲ καὶ τὸ ὁμόσαι τὴν δίαιν μεῖζον ἢ ἔλαττον.
θέλω τὸν υἱὸν προτιμῆσαι τοῦ πνεύματος ὡς
υἱὸν, καὶ οὐ συγχωρεῖ τὸ βάπτισμα τελειοῦν
με δίχα τοῦ πνεύματος. ἀλλὰ δέδοικας μὴ τε-
θεῖαν ὀνειδίσθῆς; ἔχεις δ' ἀγαθόν, τὴν ἐν τ-
ῥοῖς χρίσιν εἴωσιν. ἐμοὶ τὴν μάχην παρέπεμ-
ψον. ἐάσον με ναυπηγὸν εἶναι. οὐ χρῶ τῇ νηί. καὶ
εἰ ναυπηγός ἐστιν ἕτερος, ἐμὲ λάβε τῆς οἰκί-
ας ἀρχιτέκτονα, οὐ ταύτην οἴκει μετὰ ἀσ-
φαλείας καὶ εἰ μηδὲν ἐμόχθησας. οὐχ ἥπτον
βέλτιον εἰ οἰκήσῃς τὴν οἰκίαν, ἐμοῦ τοῦ τα-
τα κατασκευάζοντος, εἰ καὶ μηδὲν τοῦ τα-
τα περιλοπόνησας. ὁρᾶς τὴν βύγνωμοσύ-
νην ὅση; ὁρᾶς τὴν χρηστότητα; ἐμὸς ὁ πόλε-
μος, ἔστω. σὺ δ' ἐκεῖνα κατὰ τὸ βαλλόμενον, σὺ δ'
ἐρῶ. τῷ πολεμοῦντι σιωπῶ μόνος, χεῖ-
ρας δίδους δίχα τῆς πίστεως. ἔχω χρεῖς λίθους,
οἷς φονεύσω τὸν ἀλλόφυλον. ἔχω χρεῖς ἐμ-
πνεύσεις κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς σαρκὸς, οἷς
ζωοποιήσω νενεκρωμένος. ἔχω χρεῖς ἐνδιήκλυ-
σεις κατὰ τῶν χαλδαίων, οἷς καθιδρώσω
τὴν θυσίαν, ὑδάτι πῦρ ἐγείρων τὸν παρακλη-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ξόπαθον. καὶ τοὺς προφήτας, καὶ τὰ βαλῶ τὴ
ἀκχύνης, μυστηρίου δυνάμει χρώμενος. ἵ μοι
δεῖ μακροτέρων λόγων. διδασκαλίας γὰρ
ὁ καιρὸς οὐκ αἰτιολογίας. μάρτυρομαι οὐρά
νιον τὸν θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων.
μὴ τὰ τούτης βαπτισθήσῃ τῆς πίστεως. εἰ μὴ
ἄλλως ἐγγράψαι, ἢ ὡς ὁ ἐμὸς ἀπαιτεῖ
λόγος, δεδόρο καὶ μετεγγράφηθι. ἐπὶ τοῦτ
οὐκ ἀφυὴς καὶ λιγράφος, γράφων ἀ γράμ
μεσι, καὶ δι δάσκων ἀ καὶ μεμάθηκα, καὶ
τετήρηκα ὀξ ἀρχῆς. εἰς τὴν δὲ τὴν πολιὰν.
ἐμὸς ὁ κίνδυνος, ἐμὸν καὶ ἀ γέρας, τὸ τῆς
σῆς ψυχῆς οἰκονόμου, καὶ τελειοῦντός σε ὀξ
τὸ βαπτίσματος. εἰ δὲ οὔ πως ἔχεις, μὴ καλοῖς
ἐνεσημάνθης τοῖς γράμμασι, φύλαξαι μὴ
τὰ γεγραμμένα, σὺ καιροῖς βεπτοῖς ἀξεπτος
μένων, τοῦδὲ ἀξέπτα πράγματος. μέμνησο
δὲ πιλᾶτον ὡδὶ δ' κρεῖττον, ὃ καὶ ὡς γράφη
τα, καὶ λῶς γεγραμμένος. εἰ πὲ τοῖς μετα
πεέθεσι σε ὁ γέγραφα, γέγραφα. μὴ γὰρ
αὖ ἀχνοίμιν εἰ τὸ καὶ οὗ μόνος ἀκλι
νοῦς, δ' καλὸν ἔᾶσα κλίνοιτο. δέον δὲ μετα
κινήθηνὸ μὲν εἶναι πρὸς τὸ κρεῖττον ἀχὸ τοῦ
χείρονος, ἀκινήτου δὲ πρὸς τὸ χεῖρον ἀχὸ τοῦ
βελτίονος. εἰ οὔ πως βαπτίζῃ καὶ τὸ τοῦ
τὴν τὴν μαθητείαν, ἰδοὺ τὸ χείλη μὴ οὐ μὴ
κωλύσω.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κωλύσω. ἰδοὺ κέχρημαι τοῖς χείρας ὃ πνεύ/
μαΐ. ταχύσωμεν πρὸ σωτηρίαν. ἀναστῶμεν
ὃ τὸ βάπτισμα. σφύζειμοι ὁ πνεῦμα. πρό
δρομος ὁ τελειωτής. ὁ δῶρον εἴθιμον. εἰ δὲ
σκάζῃς ἔτι καὶ μὴ καταλέχῃ ὁ τέλειον τῆς
θότητος, ζήτει ἐν βαπτίσιν, ἢ καταβαπτίσιν.
ἐμοὶ δὲ οὐ χρὴ τίμειν θεότητα. καὶ νε/
κρόν σε ποιεῖν σὺ καιρῷ τῆς ἀναχωνήσεως. ἵ/
να μή τι ὁ χάρισμα ἔχῃς, μή τι πρὸ ἐλπί/
δα τῆς χαρίτος σὺ ὀλίγῳ ναυαγήσας τὴν σω
τηρίαν. ὡς ὅ, τι αὐ ὑφέλης τῶν τελῶν τῆς
θεότητος, ὁ πᾶν ἔστι καθηρηκώς, καὶ σεαυ
τῷ πρὸ τελείωσιν. ἀλλ' οὔπω τύφος οὐδεὶς σὺ
τῇ σῇ ψυχῇ, οὐ χέρσονος γράμματος οὐ ἢ βελ
τίονος. σήμερον δέσι γραφῆναι δεήσει παρ'
ἡμῶν τυπωθῆναι πρὸς τελειότητα; εἴσω
τῆς νεφέλης χωρήσω μεν. δός μοι τὰς πλά
κας τῆς σῆς καρδίας. πίνομαί σοι μῶν σῆς, εἰ μὴ
ὁ λιμηρὸν εἰπεῖν, ἐγγράφω δακτύλῳ θεοῦ νέ
αν δεκάλογον. ἐγγράφω σώτομον σωτηρί/
αν. εἰδέτι θεῖον αἱρετικὸν καὶ ἀλόγιστος,
καὶ πω μεινάτω, ἢ κινδυνεύσει λιθοβολούμε/
νον τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας. βαπτίσω σε μα/
θητεύων εἰς ὄνομα παιδὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίο
πνεύματος. ὄνομα δὲ κοινὸν τῶν τελῶν σύ, ἢ
θεότης. γνώσει καὶ βοῖς χάμασι καὶ βοῖς ρή/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

Τὰ περὶ τῶν ἀγίων

μασιν, ὡς ὅλῳ ἀχρεμπτῷ τῷ ἀθείᾳ, οὐ πως
ὅλη θεότητι σωτιαζόμενος. Γίσθνε φῶς
σύμπαντα κόσμον ὅσος τὸ ὁρατὸς καὶ ὅσος
ἀόρατος, ὃς οὐκ ὄντων παρὰ θεοῦ γενόμε/
νον, καὶ προνοίᾳ τοῦ ποιήσαντος διοικούμε/
νον, λέξαιτο τῷ εἰς ὃ κρεῖττον μεταβολήν.
Γίσθνε μὴ οὐσίαν ἵνα τὸ κακοῦ εἶναι. μὴ τὸ
βασιλείαν ἢ ἀρχὴν ἢ παρ' ἑαυτῆς κτί/
σαι, ἢ παρὰ τοῦ θεοῦ γενομένῳ, ἀλλ' ἡμέ
τερον δῶρον εἶναι κτῆσιν καὶ τοῦ πονηροῦ, ἐκ
τῆς ἀπροσεξίας ἐπεισελθόν ἡμῖν, ἀλλ' οὐχὶ
τοῦ κτίσαντος. Γίσθνε υἱὸν τοῦ θεοῦ, φῶς
προαιώνιον λόγον, υἱὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πα
τὸς ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως, κτῆσιν ἐπ' ἐξαιτῆ
τῷ ἡμετέρῳ γενέσθαι δι' σὲ καὶ υἱὸν αἰθρώ/
που ἐκ τῆς παρθένου προσελθόντα μετέσω,
ἀῤῥήτως καὶ ἀρρυπάτως. οὐδὲν γὰρ ἐν πα/
ρὸν τὸ θεός, καὶ δι' οὗ σωτηρίαν ὅλον αὐτὸν τῷ αὐ
τὸν καὶ θεόν, κτῶνται ὅλου τοῦ κοσμοτόρου,
ἵνα ὅλῳ σοι τῷ σωτηρίαν χαρίσηται, ὅλον
δι' κατάκριμα λύσας τῷ ἁμαρτίας. ἀπαθῆ θε
ότητι. παθητὸν προσλήμμαπι. Γοῦν
ἄνθρωπον δι' σὲ, ὅσον οὐ γίνεται δι' ἐκεῖνον θεός.
κτῆσιν κτῶνται τῶν αἰσμιῶν ἡμῶν ἤχθαι εἰς
θανάτον. σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, ὅσον
θανάτου γεύσασθαι. καὶ ἀνασάντα τεκμη/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρον ἀνελήλυθέναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἵνα σὺν
αὐτῷ καὶ τὸ κείμενον. Ἤξειν ὁ πάλιν μετὰ
τῆς ἀνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, κρίνοντα ζῶν
τας καὶ νεκρούς. οὐκ ἔτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώ
ματον δὲ, οἷς αὐτὸς οἶδε λόγοις θεοειδεστέρου
σώματος. ἵνα καὶ ὀφθῇ ὑπὸ τῆς ἐκκεντη
σάντων. καὶ μένει θεὸς ἔξω παντὸς τοῦ κακοῦ. δέ
χου πρὸς τούτοις ἀνάστασιν. κρίσιν. αἰωνα πό
δοσιν τοῖς δικαίοις τε θεοῦ σταθμοῖς. ταύτην δὲ
τὴν φῶς τοῖς κεκαθαρμένοις πνεῦμα δικαίοις. αὐ
τοῦτ' ἔστι θεὸν ὁρώμενόν τε καὶ γινωσκόμε
νον, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς καθαρότητος,
ὃ δὴ καὶ βασιλείαν οὐρανῶν, ὀνομάζομεν.
σκότος δὲ τοῖς τυφλωττουσι τὴν γνωμονικὸν,
τουτέστιν ἀλλοτρίωσιν θεοῦ, κατὰ τὴν ἀνάλ
λοιαν τῆς ἐνταῦθα ἀμβλυωπίας. Δέκατον
δρόμον ἀγαθὸν ἐν τῷ τῷ θεμελίῳ
τῆς δογμάτων, ἐπειδὴ πίστις χωρὶς ἔργων,
νεκρά, ὡς ἔργα δίχα πίστεως. ἔχεις τὰ μυστικὰ
τὰ ἔκφορα, καὶ τοῖς τῶν πολλῶν ἀκοαῖς
οὐκ ἀπόρρητα. τὰ δὲ ἄλλα, εἰσόμενα θήσεται
τελείοις χαριζομένης. ἃ καὶ κρύψεις πα
ρὰ σεαυτῷ σφραγίδι κρατούμενα. πολλῶν
ἐκεῖνο εὐαγγελίζομαί σοι. ἀνάστασιν μὲν αὐτὴ
κατήσει μετὰ τὸ βάπτισμα πρὸς τὸ μεγάλου
κύματος, τῆς ἐκεῖθεν δόξης ὅτι προχάρασμα.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ψαλμῳδία μεθ' ἧς δεχόμεθα, τῆς ἐκεῖθεν ὑμνῳδίας προοίμιον· αἱ λαμπάδες ἃς πρὸ αἰάδος, τῆς ἐκεῖ φωταγωγίας μυστήριον, μεθ' ἧς ἀπαντήσομεν τῷ νυμφίῳ φαιδραὶ ἡ παρθένοι ψυχαὶ φαιδραῖς ταῖς λαμπάσι τῆς πίστεως· μή τι καθεύδουσαι δεξῇ ῥαθυμίας, ἵνα μὴ λάθῃ παρὼν ἀδοκήτως ὁ προσδοκώμενος, μή τι ἄδοφοι καὶ ἀνέλαιοι, καὶ κλαῦν δρῶν ἐμοὶ δεῖς, ἵνα μὴ τοῦ νυμφῶνος ἐκτοπίσω μεν· ὁρῶ γὰρ δ' πάθος ἐλεεινόν· ὁ μὲν παρέσται ἀπαιτοῦσης τῆς κραυγῆς πὼ ἀπάντησιν· αἱ δὲ, ἀπαντήσονται ὅσαι φρόνιμοι μετὰ λαμπροῦ τῶ φωτὸς, καὶ δαψιλεστέρας τῆς τούτου χορηγίας· αἱ δὲ παραχθήσονται ζητοῦσαι τὸ ἔλαιον οὐκ ἔχουσαι ῥῷ παρὰ τῶν ἐχόντων· ὁ δὲ εἰσελθόσι τῇ θύρα μόνος· αἱ δὲ σωφελθόσονται· αἱ δὲ ἀποκλεισθήσονται· ἐν τῶ εἰσελθεῖν καιρὸν εἰς δ' παρασκευάζεσθαι δαπανήσασαι· καὶ πολλὰ μετὰ κλαύσονται, ὀψὲ μαθοῦσαι πὼ ζημίαν τῆς ῥαθυμίας, ὅταν μηκέτι ὁ νυμφῶν αὐταῖς εἰσιτήρια καὶ πολλὰ δεομέναις, ὃν καιρὸς ἑαυτοῖς ἀπέκλεισεν. ἄλλον τόπον μεμνησόμεθα τοὺς ὑστεροῦντας τῶ γάμου, ὃν ὁ καλὸς πατὴρ ἑστιᾶ τῷ καλῷ νυμφίῳ, ἢ δεξιὰ πὼ γυναῖκα πὼ νεόνυμφον· ἢ δεξιὰ δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀγρὸν ἐν νεώνητον· ἢ ὁ ζῦγος τῆς βοὸς, ἃ κοπιῶν ἐκτήσαντο, δι' ὧν νεκρῶν τὰ μεί/ζονα ζημιούμενοι· οὐδεὶς γὰρ ἐκεῖ τῶν ὑπο/ρραπικῶν καὶ ῥαθύμων· οὐδὲ τῶν ἐυπα/ρῶς, ἀλλ' οὐ νομικῶς ἐστολισμένων· καὶ ἐν/ταῦθα ἑαυτὸν ἀξιώσῃ τῆς ἐκεῖθεν λαμπρο/φορείας, καὶ λαθὼν ἑαυτὸν παρενείρῃ, κε/ναῖς ἐλπίσιν ἐβαπτόμενος· εἶτα ἐ· ὅταν εἴδον γενώμεθα, τότε οἶδεν ὁ νυμφίος ἃ δι/δάξῃ· καὶ ἃ σωθέντα ταῖς σωφρονθούσαις ψυχαῖς· σωθέντα ἢ ὡς οἶμαι διδάσκων τὰ τε λεώτατα καὶ καθαρώτατα· ὧν καὶ ἡμεῖς μεταλάβωμεν, οἵ τε διδάσκοντες ταῦτα καὶ οἱ μανθάνοντες, ἐν αὐτῷ χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ.

ΕΙ τῆς φυλακῆς μουσήσομαι, φη/σὶν ὁ θαυμάσιος ἀβακούμ· καὶ τῶ μεθ' αὐτοῦ σήμερον, τῆς δεδομένης μοι παρὰ τοῦ πνεύματος ἐξουσίας καὶ θε/ωρίας, καὶ ἀγωνιοπεύσω καὶ γνώσομαι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς δ' ἄγιον.

τί ὀφθήσεται καὶ τί λαληθήσεται μοι. καὶ ἔστιν καὶ ἀστεσκόπευσα. καὶ ἰδοὺ οὐκ ἐστὶν ὧδε βεβηκὼς ὧδε τῶν νεφελῶν. καὶ οὗτος ὑψηλὸς σφόδρα. καὶ ἡ ὅρασις αὐτοῦ, ὡς ὅρασις ἀγγέλου. καὶ ἡ στολὴ αὐτοῦ, ὡς φέγγος ἀστραπῆς δι' ὅλου χρόνου. καὶ ἐστήριξε τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἀνατολάς. καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ. φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ σάλπιγγος. καὶ κύκλῳ αὐτοῦ ὡς πλήθους οὐρανίου στρατιᾶς. καὶ εἶπε. σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅσος τὸ ὁρατὸς καὶ ὅλος ἀόρατος. χριστὸς ἐκ νεκρῶν, σωτὴρ ἡμῶν. χριστὸς εἰς ἑαυτόν, ἐὰν θέλῃτε. χριστὸς ἐκ τάφου, ἐλθὼν ἐλευθερώσῃ τε τοὺς δεσμῶν τὴν ἁμαρτίας πύλας ἅπαν ἀνοίγουσαι. καὶ θάνατος καταλύεται. καὶ ὁ παλαιὸς ἀδὰμ ἀχρεῖος. καὶ ὁ νέος συμπληροῦται. ἣν εἰς χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀνακαινίζεσθε. ταῦτα ὁ μὴ ἐλεγεν. οἱ δὲ αὐτὸν μόνον ὁ πόθος καὶ πρὸ τόδε. ἰδοὺ καὶ ἡμῖν ἐπεφάνη χριστὸς δι' ἡμᾶς πάντως. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐν ὑμῖν. ταῦτα φθέγγομαι. εἰ δὲ καὶ φωνὴν λαβεῖν τῆς ἀγγελικῆς ἀξίαν, καὶ πάντα πεινῶ χοῦσαν τὰ θέατα. πάχα κυρίου, πάχα, καὶ πάλιν πάλιν ὁρῶ πάχα, πιμὴ, τὸ φιάδος. αὕτη ἑορτῶν ἡμῖν ἑορτή. καὶ πανήγυρις πα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νηγύρεων. τοσοῦτον ὑπερβαίρουσα πάσας, ὅσ-
τὰς ἀνθρωπικὰς μόνον καὶ χαμαὶ δρόμο-
μεύσας, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰς αὐτῶν χερσοῦ καὶ
ἐπ' αὐτῷ τελουμένας, ὅσον ἀς δράσας ἥλιος.
καὶ νῦν μὲν ὅσον καὶ ἡ χθὲς ἡ μὲν λαμπροφορία
καὶ φωταγωγία. ὡς ἐν τε καὶ δημοσία συν-
εσκεύασμεθα. πᾶν γένος ἀνθρώπων μικροῦ καὶ
ἀξίας πᾶσα. δια μελεῖ τῷ πυρὶ νύκτα καὶ
ταφωτίζοντες καὶ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀν-
ίστυπος. ὅσον τε οὐρανὸς ἄνωθεν φρυκτω-
ρεῖ, κόσμον ὅλον αὐγάζων τοῖς παρ' ἑαυτοῦ
καὶ ἄλλεσι, καὶ ὅσον ὑπερουράνιον. εἴτε ἀγγέλοις
τῇ πρώτῃ φωτεινῇ φύσει μετὰ τὴν πρώτην,
ᾧ ἐκεῖθεν πηγάζεσθαι, καὶ ὅσον εἰ τῇ τελεά-
δι. παρ' ἧς φῶς ἅπαν σωτέσκηκεν ὀβ ἀμβρί-
σου φωτὸς μεριζόμενον καὶ τιμώμενον. καὶ
λίων δὲ ἡ σήμερον καὶ πολυφανεστέρα. ὅσω
χθὲς μὲν, πρόσφορομον ἦν τ' μεγάλου φωτὸς ἀ-
νιστάμενον τὸ φῶς, καὶ εἰ βὶ βὶ φροστιὼν ἐις προ-
τόρτιος. σήμερον ὁ τὴν ἀνάστασιν αὐτῆ ἑορτά-
ζομεν. οὐκ ἐπ ἐλπιζομένην ἀλλ' ἤδη γεγενημέ-
νην, καὶ κόσμον ὅλον ἑαυτῇ συνάγεται. ἄλλος μὴ
δὲν ἀλλό τι ᾧ καιρῷ καὶ ἀρρωφορεῖτω καὶ δωροφο-
ρείτω δῶρον ἑορτίον, ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, τ' πνευ-
ματικῶν καὶ θεῷ φίλων. ὅπως αὐ ἔνεστος ἔχει
δυνάμεως. τῆς τ' ἀξίας μόλις αὐ καὶ ἄγγελοι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τύχοιεν, οἱ πρῶτοι καὶ νοεροὶ καὶ καθαροὶ
τῆς ἄνω δόξης ἐπόπται καὶ μάρτυρες, εἰ πρὸς
καὶ τούτοις τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως.
ἡμεῖς δὲ λόγον εἰσίσομεν, ὧν ἔχομεν τὸ κάλ-
λιστόν τε καὶ τιμώτατον, ἄλλως τε καὶ λό-
γον ὑμνοῦντες, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς λογικῆς φύσεως.
ἄρξομαι δ' ἀνωθεν, ὃ δὲ τὰ αὐέχομαι τοῦ πρὸ τῆς
μεγάλας θυμάθος, καὶ τῆς μετάνοιας ἡμερῶν θυῶν λό-
γος, μὴ πρὸς θεὸν ἀναφραμεῖν, κἀκεῖθεν ἀρξάμε-
νος πλὴν ἀρχῆν. καί μοι καθήρασθε καὶ νῦν καὶ ἀ-
κολουθῶ καὶ διάνοιαν, ὅσοι ζυφᾶτε τὰ τοιαῦτα,
ἐπειδὴ τοῦδε θεοῦ καὶ θεῖος ὁ λόγος. ἵν' ἀπέλ-
θῃ τε φυφήσαντες ὄντως τὰ μὴ κενούμενα.
ἔσται δὲ ὁ αὐτὸς πληρέστατός τε ἅμα καὶ σύν-
τομώτατος, ὡς μή τε τῷ σπλεῖ λυπεῖν, μή
τε ἀνδὴς ἢ δὲ τὸν κόρον. θεὸς ἦν ἢ ἀεὶ καὶ ἐστὶ
καὶ ἔσται. μᾶλλον δὲ ἐστὶν ἀεί. τὸ γὰρ ἦν καὶ ἔ-
σται, τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνου ἰμήματα, καὶ τῆς
ἐνθυσῆς φύσεως. ὁ δὲ ὢν ἀεί. καὶ ὅστις αὐτὸς ἑ
αυτὸν ὀνομάζει τῷ μεῦσεῖ χρηματίζων ἐν
τῷ ὄρους. ὅλον γὰρ σὺ ἐκεῖνῳ συλλαβὼν ἔχει
δ' εἶναι. μή τε ἀρξάμενον, μή τε παυσόμε-
νον. οἷόν τι πέλαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόρι-
στον. πᾶσαν ὑποδρεκτίπτον ἔννοιαν καὶ χρό-
νου καὶ φύσεως. νῷ μόνῳ σκιαγραφούμενον.
καὶ τὸ τῷ λίαν ἀμυδρῶς καὶ μετέωρος. οὐκ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐκ τῆς καθ' αὐτὸ, ἀλλ' ἐκ τῶν πρὸς αὐτό, ἄλλης δὲ ἄλλου φανταστικοῦ συλλογισμοῦ, εἰς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἐνδελεχῶς πρὶν κρατηθῆναι φθόνου· καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδιδράσκοντος· τοσαῦτα πρὸς λάμπον ἡμῶν ὁ ἡγεμονικὸν, καὶ ταῦτα κεκαθαρμένων, ὅσα καὶ ὄμμ· ἀστραπῆς τύχος οὐχ ἱστάμενος· ἐμοὶ δοκεῖν, ἵνα τῷ λήπτῳ μὲν, ἔλλειψις πρὸς ἑαυτό· ὁ γὰρ τελέως ἄληπτον, ἀνέλπιστον, καὶ ἀνεπιχείρητον· τῷ δὲ ἀλήπτῳ θαυμάζεται· θαυμαζόμενον δὲ, ποθεῖται· ποθούμενον δὲ καθαίρει, καθαῖρον δὲ, θεοφιλεῖς ὁρᾶται· οἷον οἷς δὲ γνωμένοις, ὡς οἰκείοις ἤδη πρὸς ὁμιλεῖ (τολμᾶται νεανικὸν ὁ λόγος) θεὸς θεοῖς ἑνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος· καὶ πρὸς τὸν ἴσως ὅσον ἤδη γνώσει τὸν γνωσκομένους· ἄπειρον οἶον τὸ θεῖον καὶ δυνατώτερον· καὶ ὅλον πάντα κατάληπτον αὐτὸ μόνον ἡ ἀπειρία· καὶ ἥν τις οἴηται τῷ ἀπλῆς εἶναι φύσεως, ἢ ὅλον ἄληπτον εἶναι, ἢ τελέως ἄληπτον· εἰ γὰρ ὄν ἀπλῆς ἐστι φύσεως ἐπιζητήσομεν· οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνο φύσις αὐτῷ ἡ ἀπλότης, εἴπερ μὴ δὲ τοῖς σωθεῖσι μόνον ἐστὶν σωθεῖσι· δίχῃ δὲ ἐοῦ ἀπείρου θεωρουμένου, καὶ τὸ τε ἀρχὴν καὶ τέλος· (ἐστὶ γὰρ ἐκεῖνο ἀεὶ τὰ καὶ μὴ ὂν ἐοῦ τοῖς ἄπειρον.) ὅταν μὲν εἰς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸν ἄνω βυθὸν ὁ νοῦς ἀκροβλέπτη, οὐκ ἔχων ὅθεν ἐπιστηριχθῇ ἀπορείσῃ ταῖς τοῦδε θεωρήματα σοφίαις, τὸ εἰ τοῦθ' ἄπειρον καὶ ἀνέκβατον, ἄναρχον προσηγόρευσεν. ὅλαν δὲ εἰς ἑκατοντάτας ἐξῆς, ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον. ὅλαν δὲ συνέλη τὸ πᾶν, αἰώνιον. αἰὼν γὰρ ἔστι χρόνος, ἔστι χρόνου δὲ μέρος. τὸ δὲ γὰρ μεζόνων. ἀλλ' ὁ πρὸ ἡμῶν ὁ χρόνος ἡλίου φορᾷ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις αἰῶν, τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς ὄσιν, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. ταῦτά μοι τοῦδε θεοῦ τὸν φιλοσοφήσαντα νῶν. οὐ δὲ γὰρ τοῦδε ταῦτα καὶ μόρος. ὅπερ μὴ θεολογία τὸ προκείμενον ἡμῖν, ἀλλ' οἰκονομία. θεοῦ δὲ ὅταν εἴπω, λέγω πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. οὔτε τοῦδε ταῦτα τῆς θεότητος χρόμενος, ἵνα μὴ δῆμον θεῶν εἰσαγάγω μόνον. ὅτι αὐτὸς τούτων ὀρίζομένης, ἵνα μὴ πενίαν θεότητος καταγελῶμεν. ἢ δὲ πλὴν μοναρχίαν ἰουδαΐζοντες, ἢ δὲ πλὴν ἀφθονίαν ἑλληνίζοντες. τὸ γὰρ κακὸν οὐ ἀμφοτέροις ὅμοιον καὶ ἐν τοῖς σκαντόδε ἀνείσκηται, οὔπω μὲν ὅσον τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἃ καὶ τοῖς σεραφὶμ συγκαλύπτεται, καὶ δοξάζεται δισὶν ἁγιασμοῖς, εἰς μίαν συνιόσι κυριότητα καὶ θεότητα. ὅπερ καὶ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἡμῶν τε φιλοσόφων καὶ ἱλαρίσατε καὶ ὑψηλόταται.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει τῇ ἀγαθότητι τοῦ θεοῦ, τὸ κινεῖσθαι μόνον τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ. ἀλλ' ἐν ἀφχεθλῶσι δ' ἀγαθὸν καὶ ὁ δοῦναι, ὡς τελείον εἶναι τὰ δυνάμενα, τοῦ γὰρ τῆς ἄκρας καὶ ἀγαθότητος, πρῶτον μὲν σπουδὴ τὰς ἀγγελικὰς δωρεὰς καὶ οὐρανίους. καὶ τὸ σύνθημα, ὅρκον καὶ λόγῳ συμπληρούμενον, καὶ πνεύματι τελεσφόρον. καὶ οὕτως ὑπόστασιν λαμπρότητος δεύτερα, λειτουργοὶ τῆς πρώτης λαμπρότητος. εἶτα νοερὰ πνεύματα, εἴτε πῦρ εἴ τε αὔρα, καὶ ἀσώματον εἴτε τι ἄλλο φύσιν ἄλλω. ὅτι ἐγγυτάτω τῶν εἰρημένων ταύτας τοῦ λειπτέον. βούλομαι μὲν ἐπεῖν, ὅτι ἀκινήτου πρὸς δ' κακόν, καὶ μόνην ἐχούσας πρὸς τὸ κακὸν κίνησιν ἄ τε τὸ θεὸν ὄσας, καὶ τὰ πρῶτα ἐκ θεοῦ λαμπρομένας (τὰ δὲ τοῦθα, δεύτερας ἐλλάμψεως) πέπεισμαι δὲ μὴ ἀκινήτου ἀλλὰ δυσκινήτους καὶ τοῦ λαμβάνειν ταύτας καὶ λέγειν, ὁ δεῖ πρὸ λαμπρότητα ἑωσφόρος, σκότος δεῖ πρὸ ἔπαρσιν καὶ γενόμενος καὶ λεγόμενος. αἴ τε ὑπ' αὐτὸν ἀστραπαὶ καὶ δυνάμεις, δημιουργοὶ τοῦ κακίσαι τῇ τοῦ κακοῦ φυγῇ. καὶ ἡμῖν πρόξενοι. οὕτω μὲν οὖν ὁ νοητὸς αὐτῷ καὶ δεῖ ταῦτα ὑπέστη κόσμος. ὡς ἐμοὶ γοῦν πρὸς τοὺς φιλοσοφήσαι, μικρῷ λόγῳ τὰ μεγά-

νοητὸς κόσμος.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λασταθμώμενον. ἐπεὶ δὲ τὰ πρῶτα καὶ
λῶς εἶχεν αὐτῷ, δεύτερον εἰνοεῖ κόσμον ὑλι
κὸν καὶ ὁρώμενον, καὶ οὗτός ἐστι δ' ἐξ οὐρανοῦ
καὶ γῆς καὶ τῶν εἰ μέσῳ σύστημά τε καὶ σύγ
κειμα. ἐπαινεῖν μὲν τῆς καθ' ἕκαστον εὐφυΐ
ας. ἀξιεπαινότερον δὲ τῆς ἐξ ἁπάντων
εὐαρμοσίας καὶ συμφωνίας. ἄλλου πρὸς
ἄλλο ἐκαλῶς ἔχοντος, καὶ πάντ' πρὸς ἅ
παντα, εἰς ἑνὸς κόσμου συμπληρωσιν. ἵνα
δείξῃ μὴ μόνον οἰκείαν ἑαυτῷ φύσιν, ἀλλὰ
καὶ πάντη ξένην κατεσκευάσθαι δυνατὸς
ὤν. οἰκεῖον μὲν γὰρ θεότητος, αἱ νοεραὶ φύσεις
καὶ νῷ μόνῳ λυπταί. ξένον δὲ παντὰ πᾶσιν,
ὅσα κατὰ τὴν αἴσθησιν. καὶ τούτων αὐτῶν
ἔτι πορρωτέρω, ὅσαι παντελῶς ἄψυχοι καὶ
ἀκίνητοι. νοῦς μὲν οὖν ἤδη καὶ αἴσθησις ὅπως
ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα, τῶν ἰδίων ὅρων
αὐτὸς εἰσήκριβεν. καὶ δ' τὸ δὴ μουργοῦ λόγου
μεγαλεῖον, αὐ ἑαυτοῖς ἔφορον, πάντας ἐπαι
νέσαι τῆς μεγαλουργίας, καὶ διαπρύσιοι κή
ρυκες. οὔπω δὲ ἐν τῷ κρᾶμα ἐξ ἀμφοτέρων.
οὐδέτις μίξις τῶν ἐναντίων σοφίας μείζο
νος γνώρισμα. καὶ τῆς κατὰ τὰς φύσεις ἀν
λυτελείας. ὁ δὲ ὁ πᾶς κατὰ τοῦτο τ' ἀγαθότη
τος γνώρισμος. τοῦτο δὴ βουληθεὶς ὁ τεχνί
της ἐπιδείξασθαι λόγος, καὶ ζῶον αὐ ἐξ ἀμ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φοτδρῶν ἀοράϛου τὸ λέγω καὶ ὁρατῆς φύ-
σεως, δη μουργεῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ παρα-
μὲν τῆς ὕλης λαβὼν τὸ σῶμα ἤδη προϋπο-
τάσης, παρ' ἑαυϛοῦ δὲ ζωὴν εἰ θείς· (ὁ δὴ νοε-
ρὰν ψυχὴν καὶ εἰκόνα θεοῦ εἶδεν ὁ λόγος) δι-
ὸν ἵνα κόσμον ἕτερον εἰ μικρῷ μέγαν δη τ-
γῆς ἴδῃσιν ἄγγελον ἄλλον· προσκυνηϛὸν μὴ τ.
ἐπόπϛω τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύσην τῆς νοε-
μάνης· βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς· βασιλευόμενον
ἄνωθεν· ἐπίγειον καὶ οὐράνιον· προσκαιρο-
καὶ ἀθάνατον· ὁρατὸν καὶ νοούμενον· μέσον
μεγέθους καὶ ταπεινότητος· τὸν αὐτὸν πνεῦ-
μα καὶ σάρκα· πνεῦμα δι' ὃν χάριν, σάρκα
δι' ὃν ἔπαρσιν· τὸ μὲν ἵνα μένῃ καὶ δοξά-
ζῃ τὸν δυεργέτην· τὸ δ' ἵνα πάσχῃ καὶ πάσχων
ϛεφανωμένηται καὶ παιδεύηϛαι, τῷ με-
γέθει φιλοτιμούμενος· ζῶν εἰ ταῦθα οἰκονομά-
μενον καὶ ἀλλαγεῖ μεθιστάμενον, καὶ πρᾶς
τὸ μυϛηρίου, τῇ πρὸς θεὸν νεύσει θεούμενον·
εἰς ὅλον δ' ἐμοὶ φέρει τὸ μέτριον εἰ ταῦθα φέ-
ρος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα θεοῦ καὶ ἰ-
δεῖν καὶ παθεῖν ἀξίαν τ' καὶ σωσθήσαντος καὶ
λύσαντος καὶ αὖθις σωσθέντος ὑψηλότα-
ρον· δεῖγον ἔθεν μὴ εἰ τῷ παραδείσῳ, ὅς τίς
ποτε ἐν ὁ παράδεισος οὗτος· τῷ αὐτεξουσίῳ
τιμήσας· ἵνα δὲ τοῦ ἑλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡ πόνῃ τῆ παραχόντος τὰ σπέρματα. φυ-
τῆ ἀθανάτῃ γεωργόν, θείων οἰνοιῶν ἴσως, τῆ τὰ
πλυσέρων καὶ τῆ τελεωτέρων. γυμνὸν, τῆ ἀ-
πλόϊκτι καὶ ζωῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντὸς
ἐπικαλύμματος καὶ περιβλήματος. διοῦ γὰρ
ἔπρεπεν εἶναι ἂν ἀπ' ἀρχῆς. καὶ δίδωσι
νόμον ὕλῃ τῷ αὐτεξουσίῳ. ὁ δὲ νόμος ἦν
ἐντολή, ὧν τε μεταλήπτεον αὐτῷ φυτῶν, καὶ
οὗ μὴ προσαπτέον. ᾧ δὲ ἐῶ, τὸ ξύλον τῆς γνῶ-
σεως, οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς κακῶς, οὔ-
τε ἀπαλοιφθὲν φθονερῶς. μὴ πεμπόν-
σαν ἐκεῖ τὰς γλώσσας οἱ θεομάχοι. μηδὲ τὸ
ὄφιν μιμείσθωσαν; ἀλλὰ κακὸν μὲν, δικαί-
ρως μεταλαμβανόμενον. θεωρία γὰρ ἐῶ τὸ
φυτόν, ὡς ἡ ἐμὴ θεωρία. ἧς μόνοις ἐπιβαίνω
ἀσφαλές. τοῖς πνῶ ἔξιν τελεωτέροις. τὸ κακὸν
δὲ τοῖς ἀπλουστέροις ἔτι καὶ πνῶ ἔφεσιν λι-
χνοτέροις. ὡς περὶ τὸ τοῦ τελεία λυσιτελῆς,
τοῖς ἀπλοῖς ἔτι καὶ θεομανέσι κάλλιστος. ἐπεὶ
δὲ φθόνῳ διαβάλλει γυναικὸς ἐπηρεία, ἧς
τε ἔπαθον ὡς ἀπαλωτέρα, καὶ ἐῶ προ-
σήκαλυ ὡς πιθανωτέρα (φεῦ τῆς ἐμῆς ἀ-
θανείας, ἐμὴ γὰρ ἡ τοῦ προπάτορος γῆς
μὲν ἀπολῆς ἐπελάθετο τῆς δυθείσης, καὶ
ἡ πήδη τῆς πικρᾶς γεύσεως. ὁ μοῦ δὲ τὸ τῆς
ζωῆς ξύλου καὶ τὸ παραδείσου καὶ τὸ θε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὐ δίχα πλὴν κακίαν ἀξόειχος γίνεται. καὶ τὴν
δόρματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας. ἴσως
πλὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ αὐτό
τυπον. καὶ ἔτι πρὸς τὸν γινώσκει πλὴν ἰδίαν
ἀιχύνην, καὶ ἀφ' θεοῦ κρύπτεται. κερδαίνει
μὲν γὰρ κἂν ταῦθ' ἓν θανάτον, καὶ φ διακο
πῆναι πλὴν ἁμαρτίαν. ἵνα μὴ ἀθάνατον ἢ τὸ
κακόν. καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἡ ἐμμωρία.
οὐ τὰ τ' πείθομεν κολάζειν θεόν. πολλοῖς
δὲ ταῦτ' ἐθνεῖς πρότερον αὐτὰ πολλῶν τῶν
ἁμαρτημάτων, ὧν ἡ τῆς κακίας ῥίζα ἐβλά
στησε κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ χρόνους, λό
γῳ, νόμῳ, προφήταις, βυεγκοίαις, ἀπειλαῖς,
πολιῶαῖς, ὕδασιν, ἐμπρησμοῖς, πολέμοις, νί
καις ἢ ἥτταις, σημείοις ἐξ ἀεραῦ, σημείοις ἐξ ἀέ
ρος, ἐκ γῆς, ἐκ θαλάττης, ἀνθρῶν. πόλεων. ἐ
θνῶν ἀνελεῶτοις μεταβολαῖς, ὑφ' ὧν ἐκ βιβῆ
ναι τὴν κακίαν δ' πασδαζόμενον ἰῶ, τέλος ἰ
ατροτόρου δεῖ φαρμάκου δ' δεινοτόροις
βοῖς ἀῤῥωστήμασιν, ἀλληλοφονίαις. μοιχείαις.
ἐπορνείαις. ἀνδρομανίαις (ἀ πάντων ἔχα
ρον τῶν κακῶν καὶ πρῶτον.) εἰδωλολατρείαις,
καὶ τῇ μεταθέσει τῆς προσκυνήσεως, ἀφ'
τὸ πεφυκότος ἐδὴ τὰ κτίσματα. ταῦτα,
ἐπειδὴ μέζονος ἐλεῖτο τὸ βουλήματος, μέ
ζονος καὶ τυγχάνει. φ δὲ ἰῶ. αὐτὸς ὁ τὸ θεὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λόγος· ὁ προαιώνιος· ὁ ἀόρατος· ὁ ἀπερίληπτος· ὁ ἀσώματος· ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή· ὁ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, ἡ ἐκ μαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου· ἡ μὴ κινουμένη σφραγίς· ἡ ἀπαράλλακτος εἰκών· ὁ τοῦ πρὸς ὅρος καὶ λόγος, καὶ πῶς ἐδυνήθη χωρεῖ καὶ σάρκα φορεῖ δι' ἣν πῶς σάρκα· καὶ ψυχὴ νοερὰ δι' ἣν πῶς ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται. ὡς ὁμοίωσιν τὸ ὅμοιον ἀνακαθαίρων· καὶ πάντα γίνεται πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ἄνθρωπος· κινηθεὶς μὴ ἐκ τῆς παρθένου, καὶ ψυχὴν καὶ σάρκα προκαθαρθείσης τῷ πνεύματι· ἔδει γὰρ καὶ γεννᾶσιν τιμηθῆναι, καὶ παρθενίαν προτιμηθῆναι; προελθὼν δὲ θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως· εἰ ἐκ δύο τῶν εἶναι τίων, σαρκὸς καὶ πνεύματος· ὧν ὁ μὲν ἐθέωσε· τὸ δὲ ἐθεώθη· ὡ τὸ καινῆς μίξεως· ὡ τῆς παραδόξου κράσεως· ὁ ὢν γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος, κτίζεται· καὶ ὁ ἀχώρητος χωρεῖται δι' μέσης ψυχῆς νοερᾶς, μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι· καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει τὸ ἐμὴν σάρκα· ἵνα τὸ πλουτήσω τὸν αὐτοῦ θεότητα· καὶ ὁ πλήρης, κενοῦται· κενοῦται τῆς ἑαυτοῦ δόξης μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου μεταλάβω πληρώσεως· τίς ὁ πλοῦτος τοῦ ἀγαθότητος. ἀ δὲ πόθεν ἐμὲ τὸν μυστήριον· μετέλαβον τῆς εἰκόνος καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νος καὶ οὐκ ἐφύλαξα. μετελαμβάνει τῆς ἐ/
μῆς σαρκὸς, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν
σάρκα ἀθανατίσῃ. δι' ὃν τὸν ἄρας κοινωνεῖ κοινωνί
αν, ὥστε τὸν προτόρας παραδοξοτόραν. ὅσῳ
τὸ τὰ μὲν τοῦ κρείττονος μετέδωκε. νῦν δὲ με
τελαμβάνει τοῦ χείρονος. ὅθεν τοῦ προτό/
ρου θεοειδέστερον. ὅθεν τοῖς νοῦν ἔχουσι
ὑψηλότερον. ἀλλὰ τί τούτων ἡμῖν, τάχα
αὖ εἴποι τὶς τῶν λίαν φιλεόρτων καὶ θόρυβο
τόρων. κέντει φὴν πῶλον ὥδε τὴν νύκταν.
τὰ τῆς ἑορτῆς ἡμῖν φιλοσόφει, καὶ οἷς πε
ρὶ θεζόμεθα σήμερον. ὅθεν δὴ καὶ φθήσω. μὴ
εἰ μικρὸν ἀνῶθεν ἠρξάμην, οὕτω τοῦ λόγου
καὶ τοῦ πόθου βιασαμένων. οὐ χείρον δὲ ἴ/
σως τοῖς φιλομαθέσι μὴ φιλοκάλοις ὥδε
τῆς περὶ θεείας αὐτῆς τοῦ πάσχα βρα/
χέα διαλαβεῖν. γένοιτο γὰρ αὖ, οὐ φαῦ/
λον ὅθεν τοῖς ἀκθαῖς ἐπεισόδιον. ὁ πάσχα
ὅθεν ὁ μέγα τε καὶ σεβάσμιον, φάσκα τοῖς
ἑβραίοις περσαγορεύεται καὶ τὰ τὴν ἐκείνων
φωνὴν. δηλοῖ δὲ ἡ φωνὴ, τὴν διάβασιν. ἰσοδυ
κῶς μὲν, διὰ τὴν ἐξ αἰγύπτου πρὸς τὴν
χαναναίαν φυγὴν καὶ μετάνασταν. πνευμα/
τικῶς δὲ, διὰ τὴν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω
καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας πρόοδον καὶ
ἀνάβασιν. ὅπερ δὲ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς

πάσχα.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

συμβαὶ δύο μὲν, ἀφ' τῶν ἀσαφεσ δρῶν με/
τα ποιθεν τα τινα τῆ ὀνομάτων ἢ δὲ τὸ
σαφέστερον, ἢ τῶν ἀγροικοτέρων ἢ δὲ τὸ δι
χῆ μονέστερον, ὅθεν καὶ ταῦθα τε θεωρήκα
μεν. τὸ γὰρ σωτηρίου πάθους ὄνομα ὅθεν
εἶν αἱ τινὸς νομίζοντες, εἶτα ὑξελληνίζον
τες τὴν φωνὴν, κατὰ τὴν τὸ φ πρὸς τὸ
χ καὶ τοῦ κ πρὸς τὸ χ μεταποίησιν, πά
χος τὴν ἡμέραν προσηγορεύκασι. παρακαλ/
βοῦσα δὲ ἡ σωτήρια τὴν φωνὴν, ἰχροτό/
ραν ἐποίησε, προσδεχόμενος τῆς τῶν πολλῶν
ἀκοῆς ὡς πρὸς ἀσεβεσδρῶ τῷ ῥήματι. πάν
τα μὲν οὖν τὸν νόμον, σκιὰν εἶναι τῶν μελ
λόντων καὶ νοσμενῶν, ὁ θεῖος ἀπόστολος πρὸ
ἡμῶν ἀπεφήνατο, καὶ ὁ χρηματίσας πρὸ
τούτου τῷ μωσεῖ θεὸς, ὡὶ κατὰ τοῦ τοῦ
νομοθέτει. ὅρα γὰρ φησι, ποιήσεις πάντα
κατὰ τὸν τύπον τὸν δεδειγμένον σοι ἐν τῷ ὄρε.
σκιαγραφίαν τινὰ καὶ προχάραγμα τῶν ἀοράτ
παραδεικνύοντα τὰ ὁρώμενα. καὶ πείθο/
μαι μηδὲν εἰκῆ μηδὲ ἀλογίστως μηδὲ χαμαρ/
πῶς τούτων διατετάχθαι, μηδὲ ἀνεξέτα
στῶς τῆς τοῦ θεοῦ νομοθεσίας, καὶ τῆς μωσέως
συνεργίας, εἰκῆ καὶ χαλεπὸν εἰκάσκ τῶν σκι/
ῶν, εἰκάσκν ἐφευρεῖν θεωρίαν εἰς λεπτὸν κα
ταβαίνοντα. ὅσα τε τοῦ τῆς σκιᾶς αὐτ

νόμος σκιὰ τῶν μελ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ μέζων καὶ ὕλης καὶ τῶν αἰρόντων τοῦ
τα λθυ τῶν τε καὶ λειτουργῶν. ὅσα τὸ τῶδε
θυσιῶν καὶ καθαρσίων καὶ ἀφαιρεμάτων
νενομοθέτηται. καὶ μόνοις εἶναι θεωρητὰ
τοῖς κατὰ μωσέα πλὴν ἀρετὴν, ἣ ὅπ ἐγγυτά
τω τῆς ἐκείνου πολιτείας. ἐπεὶ καὶ αὐ
τῷ τῷ ὄρφ θεὸς ἀνθρώποις φαντάζεται. ὁ
μὲν πι, κατα βαίνων αὐτὸς τῆς οἰκείας πε
ριωπῆς, ὁ δὲ, ἡμᾶς ἀνάγων ἐκ τῆς κάτω θέλ
τα πεινώσεως. ἵνα χωρήσῃ μετέωος γὰρ ὅλω
θυνῆ φύσις, καὶ ὅσον ἀσφαλὲς, ὁ ἀχώρητος.
οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως εἰ τῶδε νοίας θεοῦ γε
νέσθαι, σώματος ὑλικοῦ καὶ δεσμίου νοῦ πά
χος μὴ βοηθούμενον. τὸ τε τοίνυν, οὐ πάν
τες τῆς αὐτῆς ἀξιωθέντες φαίνονται τάξε
ως τε καὶ στάσεως. ἀλλ' ὁ μὲν τῆς, ὁ δὲ τῆς.
πῶς μέζων οἶμαι τῆς ἑαυτῶ καθαρσεως ἕ
κασος. οἱ δὲ καὶ παντάπασιν ἀπελελαμέ
νοι, καὶ μόνης ἀκούειν τῆς αὐτῶθεν φωνῆς συν
χωρούμενοι, ὅθι θειόλεξον τρόπον. καὶ
θείων μυστηρίων αὐάξιοι. ὅμως δὲ μέσην χω
ρεῶντες ἡμεῖς τῶν τε πάντη παχυτέρων
πλὴν διάνοιαν, καὶ τῶν ἄγαν θεωρητικῶν τε
καὶ ἀπηγμένων, ἵνα μὴ παντελῶς ἀργοὶ
καὶ ἀκίνητοι μένωμεν, μή τε πολυδρόσε
ροι τῶ δέοντος ὦμεν, καὶ τῶν προκειμένων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἓν πῶς δικαίως ἀλλότριοι (τὸ μὲν γὰρ ἰουδαϊκόν πως καὶ ταπεινόν, τὸ δὲ ἀνειροκριτικόν. καὶ ὁμοίως ἀμφότερα καταδικάσωμεν) οὐ πω τοῦτο διαλεξόμεθα κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν. καὶ οὐλίαν ἔκτοπον οὐδὲ τοῖς πολλοῖς καταγέλαστον. Ἡγούμεθα γὰρ, ἐπειδὴ τοσοῦτος ἡμᾶς ἐκ τῆς ἁμαρτίας τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ διὰ τῆς ἡδονῆς κλαπέντας μέχρις εἰδωλολατρείας καὶ πῶν ἀθέσμων αἱμάτων, ἔδει πάλιν ἀνακληθῆναι, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπαναχθῆναι, διὰ τραύματα ἐλέους θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, οὐκ ἀναχρονίσου ζημιωθῆναι τοσοῦτον ὅρον τῆς οἰκείας χειρὸς τὸν ἀνθρώπον· πῶς δὴ ἀνακαλαθῆναι καὶ τί χρὴ εἰδέναι; τὸ μὲν σφοδρὸν τῆς ἰαθείας ἀφροδισιαθῆναι, ὡς ἔτι πεῖον, καὶ προσκαλῆσαι διωάμενον, διὰ τὸν ἐκ τοῦ χρόνου φυσιῶσιν· τῷ δὲ ἡμέρῳ καὶ φιλανθρώπῳ τῆς θεραπείας, οἰκονομηθῆναι πρὸς ἐπανόρθωσιν. μηδὲ γὰρ αὖ πόρδον λοξὸν ἀνεγμεῖν ἀθρόαν μετάκλισιν καὶ βίαιαν χειρὸς ἀπευθυνούσης, θᾶττον μὲν τ' ἀνασκολιηθῆναι, ἢ ὀρθωθῆναι. μή τι ἴσσον θερμὸν καὶ ἀποδρήλικα, χαλινοῦ τυραννίδα, διὰ τινὸς κολακείας καὶ ποτπυσμάτων. διὰ τοῦτο δίδοται νόμος ἡμῖν εἰς βοήθειαν, οἷόν τι διατείχισμα μέσον θεοῦ καὶ εἰδώλων.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῶν μὲν ἀπάντων ἡμᾶς· πρὸς δὲ τὸν, ἐπαινάτων· καὶ συγχωρεῖ τι μικρὸν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα τὸ μεῖζον λάβῃ· συγχωρεῖ τὰς θυσίας τῶν, ἵνὲ ἐκκαταστήσῃ θεόν· ἐπεὶ τὰ ἰδίὰ καιρὸς, καταλύσῃ καὶ τὰς θυσίας· σφῶν ὑπαλλάττων ἡμᾶς ταῖς κατὰ μικρὸν ὑφαιρέσεσι, καὶ μετάτων ἤδη τὸ δυαγγέλιον ἤδη γε γυμνασμένους πρὸς ὑπείθφαν· οὕτω μὲν δὴ καὶ διαταῦτα ἐσῆλθεν ὁ γραπτὸς νόμος, συνάγων ἡμᾶς εἰς χν· νῦ δὲ τῶ θυσιῶν ὁ λόγος, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· ὡς αὐ ὁ τῆς σοφίας βάθος μὴ ἀγνοῆς, καὶ τὸν πολοῦτον τῶν ἀνεξιχνιάστων αὐτῶ κεκμάτων, οὐ δὲ ταύτας παντελῶς ἀνιδρύσας ἀφῆκεν, οὐ δὲ ἀσιωτελεῖς, ἀ ὑ μέχρι τελοῦ προϊούσας τῶ αἵματος· ἀλλὰ ἀ μέγα καὶ ἀθύνν ἱδρεῖον (ἵν' οὕτως εἴπω·) ὅ σον ἐδὴ τῇ πρώτῃ φύσει, ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκαταμέμικται· καὶ οὐ μικροῦ μέρους τῆς οἰκουμένης, οὐ δὲ πρὸς ὀλίγον, ἀλλὰ πανᾶς τὸ κόσμου νῦ διανοίζον καθάρσιον· δῆ ἐκεῖνο λαμβάνεται πρόβατον μέλαν, δῆ τὴν ἀκακίαν· καὶ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρχαίας γυμνώσεως· τοιοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡμῶν σφάγιον, ἔνδυμα ἀφθαρσίας καὶ ὃν νῦ καλούμενον· τέλειον δὲ, οὐ δῆ τὴν θεότητα μόνον ἧς οὐδὲν τελεώτερον· ἀλλὰ νῦ δῆ τὴν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρόσληψιν τῶν χριθεῖσαν θεότητι, καὶ γε
νομένῳ ὁ πρὸ τῶν χρῖσαν· καὶ θαρρῶ λέγειν
ὁ μόθεον· ἄρρεν δὲ, ὡς ἐκεῖνος τοῦ ἀδὰμ προσα
γόμενον· μᾶλλον ἢ τοῦ θερρεῖν τὸ θερρεῖν τοῦ
τοῦ πρώθου πεσόντος ἐκεῖνο τῶν ἁμαρτίας·
μὴ ὅτι μάλιστα μηδὲν θῆλυ μηδὲ ἀνάνδρον ἐν
ἑαυτῷ φορέον· ἀλλὰ καὶ ἐκ παρθένου βίᾳ θεομῶν
παρθενικῶν καὶ μητρικῶν καὶ τὰ πολλῶν
ἔθνουσαν· καὶ τὰ χθὲς ἄρσεν ἐκ τῆς προφήτι
δος, ὡς ἡ σοφία σου εὐαγγελίζεται· σιωπώσιον
δὲ ὡς ἥλιον δικαιοσύνης· ἢ ἐκεῖθεν ὁρμώμε
νον, ἢ τῷ ὁρωμένῳ πολὺ γραπτόν· καὶ εἰς ἑαυ
τὸν ὠθεῖ τρέφονται· στέφανόν τε χρηστότητος
βυλόμενον· καὶ πάντα χόθεν ἔσω ἑαυτῷ,
καὶ ὅμοιον· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὡς ζωοπο
νοῦν τὸν τῶν ἀρετῶν κύκλον, ἢ πίστεως ἐπιμεγνυ
μένων καὶ κερναμένων ἀλλήλαις νόμῳ φιλί
ας καὶ τάξεως· ἄμφορον δὲ μὴ ἀκίβδηλον,
ὡς θεραπευτικὸν μώμων, καὶ τῶν ἀρρω
κίας ἐλαττωμάτων καὶ μολυσμῶν· εἰ γὰρ
καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἰνέλαβε, καὶ τὰς
νόσους ἐβάστασεν, ἀλλ' ἐκ αὐτὸς τε πεποθεῖ
θεραπείας ἀξίων· ἐπεὶ ἀράθη μὴ γὰρ καὶ τὰ
πάντα καθ' ὁμοιότητα τῶν ἡμετέρων, χω
εἰς ἁμαρτίας δέ· ὁ γὰρ διώξας ἐν φαίνοις
ἐν τῇ σκοτίᾳ φῶς, οὐ κατέλαβε· τί ἔτι, μὴν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὴν εἰσάγεται πρῶτος. μᾶλλον δὲ ἀρχὴ μηνός. εἶτά τις ἔθος παρ' ἑβραίοις ὢν ἀπ' ἀρχῆς, εἶτα ὕσδερον οὐ τοῦθεν γενόμενος, καὶ παρὰ τοῦ μυστηρίου δ' εἶναι πρῶτος λαβών. τῇ δὲ κατὰ δὲ τὸ μινὸς, οὗ θος γὰρ ἀριθμῶν τελειότατος. ἐκ μονάδων πρώτη μονὰς τελεία. καὶ γενεσιακὴ τελεόδητος. διατηρεῖται δὲ εἰς πέμπτην ἡμέραν, ἴσως ὅτι καθαρτικὸς ἀλοθήσεων ἡ ἐμὸν θῦμα, δι' ὧν τὸ πταίειν, καὶ τοδὲ ἄς ὁ πόλεμος, εἰς δὲ χρεία τὸ κένδρον τῆς ἁμαρτίας. ἐκ λέγεται δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ἀρνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ δοῦ χείρονος ἔθνους, καὶ τῆς ἀρισδρᾶς χειρὸς τῶν δρεφῶν, ὅθι μὴ τοδὲ τῶν δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν σφαγιάζεται. τάχα δὲ ὑπὸ τούτων καὶ τελεόν, ὅσον καὶ μείζονος χρήζομεν τῆς φιλανθρωπίας. θαυμαστὸν δὲ οὐδέν, εἰ μάλιστα μὲν κατ' οἶκον ἔκασον ἐπιζητεῖται δ' πρόβατον. εἰ δὲ μὴ, καὶ κατ' οἰκοῦντα τελεῶν δι' πενίαν δρανιζόμενον. ἐπειδὴ κράτιστον μάλιστα μὴ αὐτὸν ἔκασον ἀρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τελείωσιν. καὶ θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν προσάγειν τῷ καλοῦντι θεῷ, πάντα τε καὶ δι' πάντων καθιερούμενον. εἰ δὲ μὴ, καὶ σωτεριοῖς εἰς ἔθος κεχῆσθαι. τοῖς κατ' ἀρετὴν ὁμοιένοι καὶ ὁμοεθόποις. ἔθος γάρ μοι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δυκεῖ βούλεσθαι ὁ κοινωνεῖν τοῖς ἐίγιστα τῶ
θυμάτος εἰδεκόσφεν. εἰ τοῦθον ἡ ἱδρὰ νύξ, καὶ
ὁ τοῦ παρόντος βίου τῆς κεχυμένης τῆσδε νυ/
κτὸς ἀνὴτίπαλος. καθ' ἣν δ' πρωτότοκον λύε)
σκόπος. καὶ εἰς φῶς ἅπαντα, καὶ τάξιν ἡ
εἶδος δ' χωσαι. καὶ νόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία
λαμβάνει. εἰ τοῦθεν αἴγυπτον φεύγομεν. πῶ
σκευθρωπὴν καὶ διώκτειαν ἁμαρτίαν. καὶ φα
ρᾶω ἐν ἀόρατον τύραννον, καὶ τοὺ πικροὺς
δ' γοδότας. πρὸς δ' ἀνὼ μεταστθυαζόμενοι
νόσμον. καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς ζωλιθεάσ' ἐλθυ
θερούμεθα. τῆς τε τοῦ ἀχύρου, καὶ σφαλόρᾶς
τοῦ σαρκίου τοῦδε συστάσεως, καὶ μὴ δ' ὅσον
ἀχυρώδεσι λογισμοῖς ἐωδὶ τῶν πολλῶν κρα/
θυμάνης. εἰ τοῦθεν ὁ ἀμνὸς σφαγιάζεται.
καὶ σφραγίζονται ὦ τι μίω αἵματι πρᾶξις
καὶ λόγος, εἶτ' ὀῶν ἐξις καὶ ἐνδρῆφα, αἱ τῶν ἡ
μετοδρῶν θυρῶν παρεστάλθυ. λέγω δὴ πῶς
θοῦ νοῦ κινημάτων τὸ καὶ δυγμάτων καλῶς
ἀνοιγομένων καὶ κλεφομένων ἐκ θεωρίας. ἐπει
δὴ μέφρον ὅτι τι καὶ καταλήφεων. εἰ τοῦ/
θεν ἡ τελυταία καὶ βαρυτάτη θῖς διώ/
κτας ζωλιγή, καὶ νυκτὸς ὄντως ἀξία. καὶ θρη
νεῖ τὰ πρωτόθυκα τῶν οἰκείων, λογισμῶν καὶ
πράξεων αἴγυπτος. ὁ καὶ σωτέρμα χαλθαῖ/
κὴν ὑβαιρόμενον, τῇ γραφῇ καλεῖται. καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νήπια βαβυλώνια τῇ τέχνῃ προσκροτούμε-
να καὶ λυόμενα. καὶ βοῆς πάντα μεστὰ καὶ
κραυγῆς αἰγυπτίοις. καὶ ἡμῶν ἀχωρίσ-
τοι τὴν ἴσαυτα ὁ ἐκείνων ὁλοθρευτὴς, αἱ-
δοῖ καὶ φόβῳ τοῦ χρίσματος. ὀπτοῦθεν ἀρ-
σις τῆς ζύμης ἐπαήμβρος. (οὗτος γὰρ μυστι-
κώτατος ἀριθμῶν, καὶ ὃ κόσμῳ τοῦτῳ συ-
στοιχος. τῆς παλαιᾶς καὶ ἐξωδοῦ καὶ ἁσ-
τὰ γὰρ τῆς ἄρτο ποιοῦτε καὶ ζωλικῆς. ἵνα μη-
δὲν αἰγύπτιον ἐνθησιπζόμεθα φύραμα, καὶ
λέψαιον φαρισαϊκῆς καὶ ἀθέου διδασκα-
λίας. καὶ οἱ μὲν θρλιέπωσαν, ἡμῖν δὲ ὁ ἀ-
μνὸς βρωθήσεται. ὁ πρὸς ἑαυτόν μὲν ὁ π-
ὐδὲ σωτελείας τῶ αἰώνων. ὁ χρισοῦ πάθος.
ἐπεὶ καὶ κοινωνεῖ τοῦ μυστηρίου τοῖς μαθηταῖς
εἰ ἑαυτόν, λύων δὲ σκόνον τῆς ἁμαρτίας.
οὐκ ἐνόμενος δὲ ἀλλ' ὁπτόμενος, ὡς ἀλ-
μηδὲν ἀθεώρητον μὴ δ' ὑδαρὲς ὁ λόγος ἡμῖν
ἔχη, μὴ δ' ἀδιάλυτον. ἀλλ' ὅλος σωτεστὸς ἢ ἡ
τερεός, ἡ ὃ καθαρικῶ πυρὶ δεδοκιμασμένος.
καὶ πανδ' ὑλώδας ἐλεύθερος, ἡ ἀπειρος
ἡ τοῖς καλοῖς ἀνθραξι βοηθώμεθα. τὸ δ' ἀνοπτ-
κὸν ἡμῶν ἀνάπτουσι καὶ καθαίρουσι. παρὰ
τοῦ πυρὸς ἐλθόντος βαλεῖν ἐνδὸ τῆς γῆς, ὁ τῶ
μοχθηρῶν ἕξεων ἀναλωτικόν. καὶ τὴν ἀνα-
ψιν ἐστὶ πάνδυντος. ὅσον μὲν οὖν σαρκῶδοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦ λόγου καὶ χρόνιμον, μᾶλλον τῶν ἀποθνῄσκόντων καὶ τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται καὶ ἀναλωθήσεται, καὶ εἰς τέλειν πνευματικὴν ἀναδοθήσεται. ἄχρι κεφαλῆς καὶ ποδῶν, τῶν τε προσώπων τοῦδε θεότητος θεωρημάτων, καὶ τῶν τελευταίων τῆς σαρκώσεως φρονημάτων. οὐκ ἐξοίσομεν δὲ οὐ λόγον, οὐ δὲ εἰς ἅπαξ καταλείψομεν. ὅλῃ μηδὲ ἔκφορα τοῖς ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων μυστηρίων. μηδὲ ἀπόδοξ τὴν νύκτα ταύτην ἔστι λῖς καθαρσις. καὶ τὸ τῆς ἀναβολῆς οὐκ ἐπαινετὸν τοῖς τοῦ λόγου μεταλαμβάνουσιν. ὡς πρὸς γὰρ τὴν ὀργὴν μὴ διημβρύειν, ἀλλὰ προσκαταλύειν ἡλίου, καλὸν καὶ τῷ θεῷ φίλον, χρονικῶς τε καὶ ἀναγωγικῶς (ἐπιδύεσθαι γὰρ ὀρθίζομένοις ἡμῖν οὐκ ἀσφαλὲς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον.) οὐ τὸ τὴν τοιαύτην βρῶσιν μὴ διαφυλάττειν, μὴ δὲ εἰς τὴν ἑξῆς ἀφορᾶν θεαν. ὅλον δὲ ὅσῳ λόβ καὶ ἄβρωτον καὶ ἡμῖν δυνατώτερον, οὐ δὲ σωτεῖ βήσεται, καὶ καὶ διαμενοῦμεν καὶ νοούμενον. ἐῶ γὰρ λέγειν ὅλῃ μὴ δὲ κατὰ τὴν ἰσοδεία τοῦ ἰνσοῦ σωτεῖ βη· καὶ τοι γε τοῦ θανάτου τοῖς σταυρωτοῖς ἐπιπαυδομένου ὅλῃ τὸ σάββατον. οὐ δὲ ἀφεῖ φθήσεται καὶ πολυσυρήσεται. ἵνα μὴ δοθῇ τὰ ἅγια τοῖς κυσί, καὶ καθῶς τ' λόγου πα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ράκτους, ὡς πῦρ· οὐ δὲ τοῖς χοίροις ὁ λαμ-
πρὸν τοῦ λόγου καὶ μαρμαρῶδες· ἀλλὰ πυ-
εὶ καταναλωθήσεται, ὃ καὶ τὰ ὁλοκαυ-
τώματα. τὰ πάντα βρυνῶν τε καὶ εἰδότι πυ-
μάτε λεπτυνόμενα καὶ σωζόμενα. οὐκ ἀπολ-
λύμενα καθ' ὑδάτων, οὐ δὲ ἀπειρόμενα. ὡς
πῦρ ἡ κεφαλὴ τοῦ μόχθου παρὰ μωσέως, ἡ
χωδιαθεῖσα τῷ ἰσραὴλ εἰς ὀνειδισμὸν τῆς
σκληρότητος. ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τῆς βρώσε-
ως τρόπον παραβραμεῖν, ὅτι μηδὲ ὁ νόμος, ἀλ-
χρὶ καὶ βούτου πλὴν θεωρίαν φιλόπονον ὢν ἐν
τῷ γράμματι. αὐαλώθεμεν γὰρ τὸ θῦμα
καὶ τὰ πουδλιά. καὶ ἄζυμα ἐδὶ πικείδων
συνέαθοντες. καὶ τὰς ὀσφύας πεδεζωσμέ-
νοι. καὶ τὰ ὑποδήματα ἐπεδεκέμενοι. καὶ
πρεσβυτικῶς βακτηρεύοντες. καὶ τὰ πουλ-
λὶ μὲν, ἵνα μὴ πάθωμεν ὅπερ ὁ λὼτ ἐκεῖ-
νος ἀπηγόρευται παρὰ τῆς αἰθλῆς. μὴ πάθε-
ελεγχώμεθα. μὴ σῶμεν ἐν πάσῃ τῇ πεδεχώ-
ρῳ. εἰς τὸ ὄρος ἀφροσωθῶμεν. μὴ συμπαραλη-
φθῶμεν τῷ σοδομεῖκῷ καὶ ξενῷ πυεί-
μὴ δ' εἰς σήλην ἁλὸς παρῶμεν ἐκ τῆς ἐδὶ δ'
χεῖρον ἐπιστροφῆς, ὅπερ βρυάξεται μέλλη-
σις. ἐδὶ δὲ πικείδων, δῆ τὸ πικρὸν τοῦ κα-
τὰ θεὸν βίου καὶ προσαντοῦς, τοῖς ἀρχομέ-
νοις μάλιστα, καὶ ἡδονῶν ὑψηλόπτερον. εἰ γὰρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ χριστὸς ὁ νέος ζυγὸς, καὶ τὸ φορτίον ἐλα
φρὸν ὡς πᾶν ἀκούεις, ἀλλὰ σὺ τὴν ἐλπί
δα ἐνίστω καὶ τὴν αἰτίαν, τὴν τῆς ἐν
ταῦθα καὶ παθείας οὐδὲν δυσμελεστέραν. εἰ
περὶ ἄλλως γε, τίς οὐκ ἂν εἴποι πολὺ τῶν νο
μικῶν διατάξεων, τὸ βυζαντίον δρόσω δέ
δρον εἶναι καὶ μοχθηρότερον. τοῦ γὰρ νό
μου τὰ τέλη τῶν ἁμαρτημάτων κωλύοντος,
ἡμεῖς καὶ τὰς αἰτίας ὡς πράξεις ἀνδὸν ἐγκα
λούμεθα. οὐ μοιχεύσεις φησὶν ὁ νόμος. σὺ δὲ
οὐ δὲ ἐπιθυμήσεις ἐκ τοῦ πορνεύειν θέας καὶ φι
λοπόνου φλέγων σὸ πάθος. οὐ φονεύσεις ἐκ
κεῖνος. σὺ δὲ ὁ αὐτὸν τελέξας. ἀλλὰ καὶ σεαυ
τὸν ἐμφέξας τῷ παίειν. ὅσον τοῦτο ἐκεί
νων φιλοσοφώτερον. οὐκ ἐπορκήσεις ἐκεῖνος.
σὺ δὲ ὁ δὲ ὀμῆ πλὴν ἀρχήν, ὁ μικρὸν ὁ μείζον.
ὡς τὸν ὅρκον ΙΓ' ἐπιορκίαν τὴν κλόνος. ὁ συνάψας
οἰκίαν πρὸς οἰκίαν ἐκεῖνος, ἢ ἀγρὸν πρὸς ἀ
γρὸν, καταδυνασεύων τὸν πένητος. σὺ δὲ ἀπαθήσω
ἢ τὰ δικαίως κτηθέντα προθύμως. ἢ γυμνω
θήσῃ τοῖς τέκνοις, ἵνα κοῦφος ὢν σαυρὸν ἀε
ρῆς, καὶ πλουτήσῃς τὰ μὴ ὁρώμενα. ὁσφῦς
δὲ τῆς μὴ ἀλόγοις, ἀνίδρος. ἔστω καὶ ἄλογος.
οὐ δὲ γὰρ λόγον ἔχουσι τὸν κρατοῦντα τῶν ἡ
δονῶν. οὐ πω λέγω, ὅτι καὶ κεῖνα ὅρον οἶδε τῆς
φυσικῆς κινήσεως. σὺ δὲ ἀνασκελλέσθω ζώνη

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ σωφροσύνη, τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ χρεμε
πτικὸν, ὡς ἡ θεία φησὶ γραφὴ, τοῦ πάθους
αἰσχρὸν διασύρουσα, ἵνα καθαρῶς ἐαθῇς τὸ
πάθος. νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.
καὶ πῶς Ἰωάννου ζώνῃ μιμούμενος τοῦ βρ
μικοῦ καὶ προφήτου, καὶ μεγάλου τῆς ἀ
ληθείας κήρυκος. οἶδα καὶ ζώνῃ ἄλλῃ, πῶς
γραπτικὴν λέγω καὶ αἱρετικήν. καθ' ἣν, ἀ
ζωνοι συείας καὶ μονόζωνοί εἰσι τὸν ὀνομάζον
καθ' ἣν καὶ τῷ ἑῶ χρηματίζων φησὶν ὁ θε
ός. μὴ ἀλλὰ ζῶσται ὡς πρὸς ἀνὴρ πῶς ὀσφῦ
σιν. καὶ δὸς ἀπόκρισιν αἱρετικήν. ἣν καὶ ὁ θεῖ
ος δαβὶδ πρὸς ἐζῶσθαι δυνάμιν ἐκ θεοῦ
μεγαλαυχεῖ. καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν εἰσάγει καὶ θε
δυμένον δυνάμιν καὶ πολεμίζωσμένον, δη
λαδὴ κατὰ τῆς ἀσεβῶν. εἰ μήτω φίλος,
τὸ πρέπον τῆς δυνάμεως καὶ οἷον ἀνεσαλμέ
νον, οὕτω παραδηλοῦται, καθὸ καὶ φῶς
ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον. τὸ γὰρ ἄχρωμος
αὐτῷ τῆς δυνάμεως καὶ τῷ φωτὸς, τίς ἐνδω
σήσεται. ζητῶ τὴν ὀφύν καὶ ἀληθείας.
τὴ δαὶ τῷ ἁγίῳ Παύλῳ νοεῖται δ' φάσκων,
σῆτε οὖν πεπολιτευμένοι πῶς ὀσφῦν ἡμῶν
ἐν ἀληθείᾳ. μή ποτε ὡς τοῦ θεωρητικοῦ τὸ ἐ
πιθυμητικὸν πολιτευόμενος, καὶ οὐκ ἐῶν
τος ἀλλαχοῦ φέρεσθαι. οὐ γὰρ ἐθέλει δ' πι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἴτι διακείμενον δρῶντικῶς, πρὸς τὰς ἄλλας ἡδονὰς τὴν αὐτὴν ἔχειν δυνάμιν. τὰ δὲ τῶν δήματα, ὁ μὲν τῆς ἀτίασ γῆς καὶ θεοτιβῆς φαύειν μέλλων, τῶν δυείδω, καὶ βὰ καὶ μω ὑσῆς ἐκεῖνος ἐωδὲ τῶ ὄρους, ἵνα μηδὲν νεκρὸν φθρήσ, μηδὲ μέζον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. ὡς ὁ, ἢ εἴτις μαθητῆς ἐωδὲ ὁ δυαγκλιον πέμπειν φιλοσόφως καὶ ἀπρίτ ἄ ὡς. ὃν δεῖ πρὸς τῶ ἀχέλκω καὶ ἀρᾶβδω καὶ μονοχίτωνι, ἐπὶ καὶ γυμνοποδεῖν, ἵνα φανῶσιν οἱ πόδοι ὡ ῥαῖοι, τῶν δυαγκλιζομένων ἐρλύω καὶ ἄλλο πᾶν ἀγαθόν. ὁ δὲ φύτων αὐτῶ πόν τε καὶ ἀτῦ πῖα, ὑπρδεδέθω τ τε ἄλλης ἀσφαλείας εἵνεκα, καὶ τ πρὸς τὸν σκορπίδς καὶ τὸν ὄφις, δς καὶ πολλὰς αὐτῶ πος δέφεῶς τε μὴ βλάπτεσθαι π' τῶν τηρούντων τὴν πόρνιν, δς πα τῶν ἐκελθύθημεν. τῶδὲ δὲ τῆς βακτηρίας οὔ πος ἔχω καὶ τοῦ τῶδε ταύτης αἰνίγματος. τὴν μὲν, τῶδρεστικὴν οἶδα τὴν δὲ, ποιμαντικήν τε καὶ διδασκαλικήν, καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐωδὲ τρέφειν. ἀλλὰ σοὶ νῦν τὴν τῶδρείδουσιν ὁ νόμος διακελεύεται, μή που ἐν λογισμὸν ὀκλάσῃς, αἷμα θεοῦ καὶ πάθος ἀκούων καὶ θανάτου. μή που πόδι ἐνεχθῆς ἀθέως, ὡς θεοῦ συνήγορος. ἀλλὰ νεπαιαχίνπως καὶ ἀνεπιδοιάστως, φάγε δ' σῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μα, πίε φ αἷμα, εἰ τῆς ζωῆς ἐπιθυμητικῶς ἔ-
χεις· μή τε τοῖς ποδὶ σαρκὸς ἀπιστῶν λόγοις,
μή τε τοῖς ποδὶ φ πάθος βλαπτόμενος· ἐ-
ρηρεισμένος ἴσασο· πάπος· βεβηκώς· οὐ μὴ λε-
νὶ σαλευόμενος ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· μηδὲ
πιθανότητος λόγοις παρασυρόμενος· ἐπὶ τὸ
ὕψος σεαυτὸ σῆθι· οὐ ταῖς αὐλαῖς ὁρου-
λὴμ σῆσον ὁδὸ πόλεσο· ἐπὶ τῆς πέτρας ὀρθ-
θυ· ἵνα μὴ βαλεῖται θυ τὰ κατὰ θεὸν δια-
βήματα· τί φής· οὕτω ταῦτα ἔδοξεν· αἴγυ-
πτον ὀξ ἐλθεῖν πὼ σιδηρᾶν καμμενον· κατα λι-
πεῖν σε πὼ ἐκεῖσε φυλακίαν· ὑπὸ μωσέ-
ως ἀχθοῦσαι, καὶ τῆς ἐκείνου νομοθεσίας κὴ
σραληγίας· εἰσηγοῦμαί τι κὴ τῶν οὐκ ἐμῶν· κατ' αὐτῶν
μᾶλλον ἢ κὴ λίαν ἐμῶν, αὐ πυθυμαλικῶς θεω-
ρῆς· χῆσαι παρ' αἰγυπτίων σκεύη χρυσᾶ κὴ
αἰγυρᾶ· μετὰ τούτων ὅπλισον· ἐκ τῶν ἄλλο-
τρίων ἐφοδιάσθητι· μᾶλλον δὲ τῶν σῶν· χρεω-
σεῖται σοι μισθὸς τῆς ἀλαλείας κὴ τῆς πλη-
θείας· σώσουσί σε καὶ σὺ ποδὶ πὼ ἀπαύστη-
σιν· καλῶς ἀποστέρησον· ἔστω τε ταλαιπώρη-
κας σὺ ταῦθα, τῷ πηλῷ μαχόμενος, τῷ μο-
χθηρῷ βυτῷ καὶ ρυπαρῷ σώματι· καὶ πό-
λεις οἰκοδομῶν ἀλλοτρίας καὶ σφαλερᾶς,
ὧν ἀπολεῖται τὸ μνημόσυνον μετ' ἤχου· τί
σαι, πεῖνα ὀξ ὀρχῆ καὶ ἀμισθί· τί σαι, κα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τελέψας αἰγυπτίοις καὶ τοῖς αὐτικμείαις
δυνάμεσιν ἀνακῶς ἐκτήθεντο, καὶ χέρος
δεπανήσουσιν. ὃς ἐστὶν ἐκείνων ἐσύλησεν ἅρ-
πασαν, οὗ ἐπόνος ἐμὸν τὸ ἀργύριον, καὶ
ἐμὸν τὸ χρυσίον, καὶ δώσω αὐτὸ ὡ βούλο-
μαι. χρὲς ἵνα ἐκείνων σωεχωρέστο γάρ. σήμε-
ρον σοὶ προσάγει καὶ δίδωσιν ὁ δεσπότης, κα-
λῶς χρησμεύνω καὶ σωτηρίως. κτησώμεθα ἡ
μῖν αὐτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδι-
κίας. ἵν ὅταν ἐκλίπωμεν, αὐτιλάβωμεν
αὐ καιρῷ κείσεως. εἰ μὲν τις εἰρᾶχήλ, ἢ λεία,
ψυχὴ πατεισαρχικὴ καὶ μεγάλη, καὶ τὰ
εἴδωλα κλέψον, ἅ πῦρ αὐ δύρης τοῦ σοῦ πα-
τρός. οὐχ ἵνα φυλάξης. ἀλλ' ἵν ἀφανίσης.
εἰ δὲ ὁ ἀρανιλίτης σοφὸς, πρὸς τὴν γῆν τῆς
ἐπαγγελίας μετένεγκε. καὶ τοῦδὲ τοὺ πω-
ὁ δώκτης ἀλγησάτω. καὶ γνώτω κατα θ-
φληθείς. ὅτι μάκτην ἐτυράνεις καὶ κατεθλου-
λοῦτο τὸν κρείττονας. αὐ οὔ πω ποιῆς καὶ οὔ
πως ἐξέλθης αἰγύπτου, οὗ οἶδα σύλω πυ-
ρὸς καὶ νεφέλης ὁ δηγηθήσι νυκτὸς καὶ ἡμέ-
ρας. ὄρνιμος ἡμέρω θήσεται. βάλασσά σοι ἡμη
θήσεται. φαρᾶω βαπτισθήσεται. ἄρτος ὁμ
βρήσει. πέτρα πηγάσει. ἀμαλὴκ κατα πολεμη
θήσεται. οὐχ ὁπλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ πο-
λεμίαις χερσὶ δικαίων. δυχὴν ὁμοῦ τυπού-
σαις. καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σαις καὶ σαυροῦ προσκυνοῦν τὸν ἀνίπτοντον. ὡς τὰ μὸς αἰσχυνθήσεται. ἥλιος σκοτισθήσεται. σελήνη κρυβήσεται. τέχνη κατενεχθήσεται καὶ δίκαι μηχανημάτων. σφενδόνη πεδοβαμοῦσι, ὁ δοξασθεὶς σταυρῶν ἱσραήλ. καὶ τοὺς ἀλλοφύλους αἰνέσουσαι. τὰ ἄλλα τε ὅσα ἐκεῖ θύθις καὶ ζῶν θύτοις ἱστόρηται, ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω λόγον, παρὰ θεοῦ σοι δοθήσεται. τοιαύτην ἑορτὴν ἑορτάζεις σήμερον. θεοῦ θεὸν ἐστὰ τὸν ἐκεῖ θεὸν, τὸν γενόμενον γενέθλιον. καὶ θῦ πασθόντος ἐπιτάφιον. τοιοῦτόν σοι τὸ τῆ πάσχα μυστήριον. ταῦτα ὁ νόμος ὑπέρα φε. ταῦτα χρισὸς ἐτελείωσεν. ὁ τὸν γράμματος καταλυτής. ὁ τελφωτὴς τὸν πνεύματος. ὃς οἷς ἔπαθε τὸ πάσχειν διδάσκων, οἷς ἐδοξάσθη, τὸν σὺν δοξασθῆναι χαρίζεται. ἔστι γὰρ νῦν ὀφεστάσαι πρᾶγμα καὶ δόγμα, τοῖς μὴ πολλοῖς παροροῦμενον. ἐμοὶ δὲ καὶ λίαν ἐξεταζόμενον. πίνι γὰρ τὸ ἐκεῖθεν ἡμῶν αἷμα καὶ τοῦδε πίνος ἐχόθη, τὸν μέγα καὶ πολυβόητον τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος. κατεχόμεθα μὲν γὰρ ἐκεῖνο τὸ πονηροῦ. τεπεμένοι ἐκεῖνο πὶ ἁμαρτίαν. καὶ αὐτὸ λαβόντες τῆς κακίας πὶ ἡδονῶ. εἰ δὲ τὸ λύτρον οὐκ ἄλλου πινὸς ἢ τὸν κατέχοντος γίνεται, ζητῶ πίνι ἐκεῖνο εἰσηνέχθη. καὶ δι' ὧν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πίνα πλὴν αἰτίαν. εἰ μὴ δὲ πονηρῶ, φθόνῳ τ' ὑβρε
ως εἰμὴ παρὰ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ νῦν ὁ τοῦ
θεὸν αὐτὸν λύσας ὁ λυτὴς λαμβάνει. καὶ με
θὸν οὕτως ἐπόδρφυῆ, τῆς ἑαυτοῦ τυραννί
δος. δι' ὃν καὶ ἡμῶν φείδεσθαι δίκαιον ἦν. εἰ
δὲ τῷ πατεῖ, πρῶτον μὲν πῶς. οὐχ ὑπ' ἐκεί
νου γὰρ ἐκρατύμεθα. δεύτερον δέ. τίς ὁ λό
γος μονονοῦς αἷμα τρέπειν πατρὸς ὃς οὐ
δὲ νῦν ἐσάκις ἐδέξατο παρὰ τοῦ πατρὸς πρόσ
φορόμενον. ἀλλ' αὐτὴν λάξαντο πλὴν θυσίαν.
κελεύν αὐτὴ δοὺς τοῦ λογικοῦ θύματος. ἢ δῆ
λον. ὅτι λαμβάνει μὲν ὁ πατήρ. οὐκ αὐτή
σας οὐ δὲ δεηθείς. ἀλλὰ δεῖξαι πλὴν οἰκονομίαν,
καὶ τὸ χρῆσθαι ἀγαθοῖσθαι τῷ ἀνθρωπίνῳ τοῦ
θεοῦ νῦν ἀνθρωπον. ἵν' αὐτὸς ἡμᾶς ἐξέλητο,
τοῦ τυραννίου βίᾳ κρατήσας. καὶ πῶς ἑαυ
τὸν ἐπαναγέρει, δεῖξαι τοῦ ἡμῶν μεσιτεύσαντος.
καὶ εἰς τιμὴν τοῦ πατρὸς τῶν οἰκονομήσαν
τος. ὦ, τὰ πάντα παρεχωρῶν φαίνεται.
τὰ μὲν δὴ χρεῖσθαι θιαῦτα. καὶ τὰ τελεῖν
σιγῇ σεβέσθω. ὁ δὲ χαλκοῦς ὅθεν κρεμᾶ
ται μὲν καὶ τὰ τῶν δακνόντων ὄφεων. οὐχ
ὡς τύπος ἢ τοῦ ἐπόδρ ἡμῶν πατρόνος, ἀλλ'
ὡς αὐτίτυπος. καὶ σώζει τοὺς εἰς αὐτὸν ὁρῶν
τας, οὐχ ὅτι ζῆ πιστεύομενος, ἀλλ' ὅτι νενέ
κρωται. καὶ σωνεκρεῖ τὰς ὑπ' αὐτῷ δωμά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μᾶς. καὶ καταλυθεὶς ὡς πρὶν ἦν ἄξιος. καὶ τίς ὁ
πρέσβυς αὐτῷ παρὰ μῶν ἐπιτάφιος. ποῦ
σου θανάτου κέντρον. ποῦ σου ἅδης νῖκος.
τῷ σταυρῷ βεβλήσεται. τῷ ζωοποιῷ τε θανάτῳ
σεται. ἄπνους, νεκρὸς, ἀκίνητος, ἀσκυδρίωτος.
καὶ εἰ δ' ἅμα σώζῃς ὄρεως, εἰ ὑψῃ σηλιτευόμενος. Μεταλαμβάνομεθα δὴ τοῦ πάχα νῦν μὴ
τυπικῶς ἔτι, καὶ εἰ τοῦ παλαιοῦ γε μνήμονες. τὸ γὰρ νομικὸν πάχα βλεμμῶν καὶ λέγω, τύπον τύπος ἦν ἀμυδρότερος. μικρὸν δὲ ὕστερον, τελεώτερον καὶ καθαρώτερον. ἦν γὰρ ἀεὶ αὐτὸ πίνη καινὸν ἡμῶν ὁ λόγος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρός. ἀφ' οὗ καὶ πίνων καὶ διδάσκων ἀεὶ νῦν μετείσω παρέλθῃ ξε. καὶ νῦν γάρ ἐστιν ἀεὶ τὸ νῦν γνωσεῖ ὁ μέλλον. ἵς δὲ ἡ πόσις καὶ ἡ ἀπόλαυσις ἡμῶν μὲν, τὸ μαθεῖν, ἐκείνα δὴ δ' διδάξαι, καὶ κοινώσασθαι τοῖς ἑαυτῶν μαθηταῖς τὸν λόγον. Σοφὴ γάρ ἐστιν ἡ διδάξις, καὶ βοῦ βέφοντος. Ἀλλὰ δεῦρο καὶ ἡμεῖς, τὸν νόμον μεταλάβωμεν, συναγελικῶς, ἀλλὰ μὴ γραπτῶς. τελείως, ἀλλὰ μὴ ἀτελῶς. ἀϊδίως, ἀλλὰ μὴ προσκαίρως. σφινσόμεθα κεφαλὴν, μὴ Ἰησοῦ ἱερεσαλὴμ, ἀλλὰ τὴν ἄνω μητρόπολιν. μὴ τὴν κάτω σεραπέδων νῦν παρουμένην, ἀλλὰ τὴν ὑπ' ἀγγέλων δοξαζομένην. θύσωμεν μὴ μόσχους νέους μηδὲ ἀμνὰς κέρατα ἐκ

λαμπρὸν ὡς ἥλιον

ου

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φθόνους καὶ ὀλέθρους, παρὲ δὶς ὀλὺ δ' νεκρὸν
καὶ ἀναίθη τον· ἀλλὰ θύσω μὲν τῷ θεῷ θυ
σίαν αἰνέσεως, ἐμὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, μὲ τὰ
τῆς ἄνω χορεστάσεως· διάχωμὲν δ' πρῶτον
καὶ τὰ πέτασμα· ὦ λυτρῶ προσέλθωμὲν·
εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων παρακύψωμὲν· εἴπω
τὸ μεῖζον; ἡμᾶς αὐτὸν θύσωμὲν τῷ θεῷ· μᾶλ
λον δὲ θύωμὲν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ πᾶ
σαν κίνησιν· πάντα ἐπὶ τὸ λόγου δεχόμὲ
θα· πάθεσι τὸ πάθος μὲ μώμεθα· αἱματι δ'
αἷμα σὲ μνύωμὲν· ἐμὶ τ' τρόν αἰνίωμὲν πρό
θυμοι· γλυκεῖς οἱ ὕμνοι, καὶ εἰλίαν ὁδωνῆρεσ·
τὸ μὲ τὰ χριστοῦ πάθων καὶ ἐπὶ τὸ χριστοῦ, τ'
μετ' ἄλλων θυφαῖν αἱρεπόδρον· αὐ σίμωνος
ἧς κυρίωναος, τὸν σταυρὸν αἶρον καὶ ἀκολούθη
σον· αὐ συσταυρωθῆς ὡς λῃστής, ὡς δυγνώμων
τὸν θεὸν γνώεσον· εἰ κἀκεῖνος μὲ τὰ νόμων
ἐλογίθη δίχᾳ σὲ καὶ πὶν σὴν ἀμφίπαν, σὺ γλυκὺ
δὶ ἐκεῖνον σύνομος· πεῦσκιώνησον τὸν δίχᾳ σὲ
κρεμασθέντα· καὶ κρεμάμενος, κέρδανόλ
ου καὶ παρὰ τῆς κακίας· ὦν ἔχει τῷ θανάτῳ
πὶν σωτηρίαν· εἰς δὲν παράδεισον εἰσελθε
μὲ ἰησοῦ, ὡς τε μαθεῖν ὧν ἐκ πέπωκας· τὰ
ἐκεῖ κάλλη θεώρησον· δὲν γογγυστὴν ἄφοβ' ἀπο
θανεῖν ἔξω μὲ τῆς βλασφημίας· καὶ ἰω
σὴφ ἧς ὁ ἀχὸ ἀρμαθαίας, αἰτήσαι τὸ σῶμα·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρὰ τὸ σταυροῦντος. σὺν γενέσθω ὁ τοῦ κό-
σμου καθαρόσιον. καὶν Νικόδημος ἦς ὁ νυκτερι-
νὸς θεοσεβὴς, μύροις αὐτὸν ἀ ταφίασον. καὶν
μαρία ἦς ἦς, καὶν ἄλλη μαρία, καὶν σταλώμη,
καὶν ἰωάννα, δάκρυσον ὀρθεία. ἴδε πρώτη τὸ
λίθον ἠρμένον. τυχὸν δὲ καὶ τοὺς ἀγγέλους.
καὶ ἰησοῦ αὐτὸν. φθέγξαι υ. φωνῆς ἄκου-
σον. αὐ ἀκούσης μήμου ἄπου, πόρρω σῆθι.
σεβάσθητι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ λυπηθῆς. οἱ
δὲ γὰρ οἷς ὀφθῆ πρῶτον. ἐγκαίνισον πῶ ἀ-
νάστασιν. τῇ δύο βοήθησον πρώτῃ πεσούσῃ,
τῷ πρώτῃ χρεὸν ἀσπάσασθαι, καὶ γνωρί-
σαι τοῖς μαθηταῖς. γνῶρέζος ἢ ἰωάννης. ὃς
τὸ τάφον ἐπείχθητι, αὐτὸ ἔχων, συνέχων,
πῶ καλῶ ἄμεμαν ἀμεμώμενος. καὶ ὑ-
πολιφθῆς τῷ τάχει, τῇ σουδῇ νίκησον.
μὴ παρακύψας εἰς τὸ μνημεῖον, ἀλλ' αὐδὸν γε-
νόμενος. καὶν ὡς θωμᾶς ἀδελφθῆς τοῦ μαθη τοῦ
σωτηρ μεσώνοῖς χρεὸς ἐμφανίζεται, ὅταν ἴ-
δης μὴ ἀπεστήσης. καὶ ἀπεστήσης, τοῖς λέγουσι
πίστευσον. εἰ δὲ μὴ τούτοις, τοῖς τύποις τοῦ ἥλων
πεσόθητι. αὐ εἰς ἀμθλα καὶ τίν, συνήκα τε λθε. γνῶ-
θι καὶ τὰ ἐκεῖσε τοῦ χρεοῦ μυστηρια. ὑς ἡ οἰ-
κονομία τῆς δεσπόλῆς καταβάσεως. τίς ὁ λό-
γος. ἀπόλῶς σώζει πάντας ἐὰν φανεὶς, ἢ καὶ
κεῖ τοὺς πιστεύοντας. καὶν εἰς οὐρανοὺς ἀνίη,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σωμάτων ἐλθε, γλυκὺ μὲν τὴν παραστεμπόν-
τ' ἀγγέλων ἢ τῶν δὲ χρομένων. ἀρθῆναι τοῖς
πύλαις δι' ἀκέλευσμα. ὑψηλοτέραις γενέσθ.
ἵν' ἐκ τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον δέξωνται. ἀ-
πόκειται δὲ τοῖς ἀπορροῦσι δι' ὃ σῶμα καὶ τὰ
τοῦ πάθους σύμβολα, οἷς μὴ κατελθὼν συ-
ναναβήσεται, καὶ δι' ἧς σωθαυμένοις
τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. ὅτι κύ-
ριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς, ὁ πάσι τοῖς ἀεὶ
σεπομένοις, καὶ ποιεῖ. καὶ τῷ νῷ πολέμῳ καὶ
τροπαίῳ σοφὲ τῆς ἀνθρωπότητος. καὶ δὸς
τῷ διαλῷ τῆς δρωτήσεως, διαλλὼ πὼ ἀ-
πόκρισιν. καὶ θαυμάζωσι λέγοντες καὶ τὰ πὼ
κοσμίου δραμαθυργίαν, ἣς οὗτος ὁ παρεγε-
νόμενος δι' ἐδῶμ, καὶ τῶν γείνων, ἢ πῶς ἐρυ-
θρὰ τὰ ἱμάτια τ' αἱμάτου καὶ ἀστομάτου, ὡς
λινοβάτου, καὶ σωλήνη λιωὸν πατήσαντος,
πεσβαλὼ δ' ὡραῖον τ' σολῆς τοῦ σεσυνθότος
σώματος, ὃ πάθη καλλωπισάντος. ἧς ἀδὴν ἐ-
ρασμιώτερον, ὃ ὡραιότερον. πρὸς ἰαῦτα τί
φασιν ἡμῖν οἱ συκοφαν οἱ πικροὶ τ' θεότητος
λογισταί. οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων. οἱ
σκοτεινοὶ σοφὲ καὶ φῶς. οἱ σοφὲ πὼ σοφίας
ἀπαιδεύτοι. σοφὸν ὢν χριστὸς δωρεὰν ἀπέθα-
νε. τὰ ἀχρεῖα κτίσματα. τὰ τοῦ πονηροῦ
σπλάσματα. ἐξῆρε ἐγκαλεῖς θεῷ πὼ βύρ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γωσιαν; διὰ τοῦτο μικρὸς, ὅτι διὰ σὲ ταπει
νός; ὅλη ἐπὶ τὸ πλανώμενον ἦλθεν ὁ ποιμὴν
ὁ καλός· ὁ τιθεὶς πὼ ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προ
βάτων, ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ τὸν βουνοὺς ἐφ' ὧν ἐ
θυσίαζον. καὶ πλανώμενον εὗρε, καὶ εὑρὼν
ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτὸν ἔλαβεν, ἐφ' ὧν καὶ τὸ ξύ
λον· καὶ λαβὼν ἐπανήγαγεν ἐπὶ πὼ αὐτὸ ζω
ὼ· καὶ ἀπαγαγὼν τοῖς μόνοις σωνηείθη
σεν; ὅλη λύχνον ἦλθε πὼ ἑαυτὸν σάρκα, καὶ
πὼ οἰκίαν ἐσάρωσε, τῆς ἁμαρτίας ἐν κόσμον
ἀφκαθαίρων· καὶ πὼ δραχμὼν ἐζήτησε.
πὼ ἐκπλικὼν εἰκόνα συμεχωσμένω τοῖς
πάθεσι. καὶ συμκαλεῖ τὰς φίλας αὐτῶ
δυνάμεις ἐπὶ τῆ τῆς δραχμῆς εὑρέσει· καὶ
κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς εὐφροσύνης, ἃς καὶ
τῆς οἰκονομίας μύσταις πεποίηκε; ὅτι τῶ
προβάτω λύχνῳ ἐφῶς ἀκολουθεῖ ἐ ὑπὸ λα
μπτρον, καὶ τῆ φωνῆ ὁ λόγος καὶ ὃ νυμφαγωγὸς
ὁ νυμφίος, καὶ τὰ σκεύαζον λαὸν πόθεν
σιον· καὶ προκαθαίρον τι ἐπὶ τὸ πνεῦμα διὰ
τοῦ ὕδατος; ταῦτα ἐγκαλεῖς τῶ θεῶ; διὰ
ταῦτα ὑπολαμβανεις χέρονα, ὅτι λυπτίω
διὰ ζώνυται, καὶ νίπτει τὸν πόδας τῶν μα
θητῶν· καὶ δείκνυσιν ἀρίστην ὁδὸν ὑψώσεως
πὼ ταπείνωσιν; ὅτι διὰ πὼ συγκύπτουσαν
χαμαὶ ψυχὴν ταπεινοῦται, ἵνα καὶ σωυ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φώσει φῶς καὶ νῦν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας;
ἐκεῖνο δὲ πῶς οὐ καταγορεῖς· ὅτι καὶ μετὰ τε-
λωνῶν ἐσθίει· καὶ παρὰ τελώναις· καὶ μα-
θητεύει τελώνας· ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμῖν κερδά-
νῃ, τί φῶς; πλὴν τῶν ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν·
εἰ μὴ καὶ φθόνον αἰτῶ τὸ ἡμῖν ὅτι συγ-
κύπτει ὑδὶ τὰ πάθη καὶ δυσωδίας ἀνέχε-
ται, ἵνα σῶν πλὴν ὑγείαν τοῖς κάμνουσι· καὶ
φθόνον ἐπιλινόμενον βόθρῳ δίκῃ φιλανθρωπί-
αν, ἵνα δ' ἐμπεπωκὼς κτίνος κατὰ φθόνον
μὴ ἀσώσῃ τῆς· ἀπεστάλη μὴν, ἀλλ' ὡς ἄνθρω-
πος· διαλοῦς γὰρ ἴδω· ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε· καὶ
ἐπείνησε· καὶ ἐδίψησε· καὶ ἠτονίασε· καὶ ἐδάκ-
ρυσε· νόμῳ σώματος· εἰ δὲ καὶ ὡς θεὸς, ἡ τί
τε· πλὴν δυδοκίαν τοῦ πατρὸς ἀποστολὴν εἶναι
νόμισον· ἐφ' ὃν ἀναφέρει τὰ ἑαυτοῦ καὶ ὡς
ἀρχὴν ἡμῶν ἄχρονον· καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν εἶν
αὐτίθεος· ἐπεὶ καὶ παραδεδόαζ λέγει· ἀλλὰ καὶ
ἑαυτὸν παραδεδωκέναι γέγραπται· καὶ ἐγη-
γέρθαι παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἀνειλῆφθαι
ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἀνεστακέναι καὶ ἀνελη-
θέναι πάλιν· ἐκεῖνα τῆς δυδοκίας, ταῦτα
τῆς ἐξουσίας· σὺ δὲ τὰ μὲν ἐλαττοῦντα λέ-
γεις· τὰ ὑψοῦντα δὲ παραφέρεις· καὶ ὅτι
μὲν ἐπαθε, λογίζη· ὅλῳ ἑκὼν, οὐ προσίθης·
εἰκὰ πάσχει καὶ ναῦς ὁ λόγος· ἀπὸ μὲν τῶν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὡς θεὸς τιμᾶται καὶ σωσαλέιρε Ι. ὥσπερ ἢ τὸ
ὡς σὰρξ ἀτιμάζεται καὶ χωρίζεται. Ὅσον
ὀργωθῆ πολέον, μᾶλλον ἢ τόσον ἀφῆ. τοῖς συναι
ρεῦσι καὶ κακῶς ἢ τοῖς τιμῶσι. καὶ γὰρ καὶ κεί
νους διαιρεῖν ἔδιδ, καὶ τοὺς τὸ σωσάπιδν. οὐ
μὴ ὦ ἀριθμῶ, ἰὰς δὲ τῇ θεότητι. προσοπόπιδς
τῇ βαρκὶ, ὥστε καὶ ἰουδαῖοι. ἢ καὶ σαμαρεί
τὴν ἀποκαλεῖς. καὶ ἀ ἐξῆς σωπήσωμαι. ἀ
πιστεῖς τῇ θεότητι; ὥστε ἀ ἢ οἱ δαιμόνοι. ὦ
καὶ δαιμόνων ἀπιστότερε σὺ, καὶ ἰουδαίων
ἀγνωμονέστερε. ἐκεῖνοι πῶ ἰοῦ ἢ οὐ προσηγο
ρίαν ὁ μὸ τιμάσ φωνῶ ἀπόμεθον. οὗτοι ἢ
ἐλαύνοντα θεὸν ἢδεθον. ἐπείθοντο γὰρ ὀξ
ὧν ἔπαθον. σὺ δὲ οὐ δὲ πῶ ἰσότητα δέχῃ, οὐ
δὲ ὁμολογῖς πῶ θεότητα. κρεῖττον ὦ σοι
πολιτιμῆθαι καὶ δαιμόνων, ἵν' εἴπω τὶ καὶ
γελοίως, ἢ ὦ ἀκροδυσία καὶ ὑγιεία διακεῖαθε
πονήρως καὶ ἀθέως. ἀλλ' ὁμὸν πρὸς ἐκείνους
πόλεμος, ἢ καταλυέαθω ὁ λόγος ὁ ὦν σωφρο
νήσαντας εἰς πόρ ἐθέλοιεν, ἢ ἀναβεκλήαθω μὴ
βουλομένων ἀλλ' ἐχόντων ὡς ἐχοισ. πάντ
τως οὐδὲν δείσομεν, ὥστε τὸ τειάδος μετὰ
τῆς τειάδος ἀτωνιζόμενοι. νῦν δὲ ἀναγκαῖ
ον ἡμῖν οὕτω κεφαλαιῶσαι τὸν λόγον. γυγό
ναμεν ἵν' οὐ πάθωμεν. οὐ πεπόνθαμεν, ἐπιδὴ γεγό
ναμεν. τὸ παράδειγον ἐπιστεύθημεν, ἵνα ζυφήσω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεν. σὺν τῷ λίῳ ἐλάβομεν, ἵν' οὐδὸν μὴ σῶμ' ἡμῶν
τὴν φυλάξαντες, οὐκ ἀγνοῶντος τοῦ θεοῦ φ ἐβ/
μενον, ἀλλὰ νομοθετοῦντος δ' αὐτοξούσιον.
ἠπατήθημεν, ἐπειδὴ ἐφθονήθημεν. ἐκπε/
πώκαμεν, ἐπειδὴ παρέβημεν. σὺν ηδύσαμεν,
ἐπειδὴ μὴ σὺν ηεύσαμεν τοῦ ξύλου τῆς γνώ/
σεως ὥστε κρατηθέντες. ἀρχεία γὰ ἰῶ ἡ σὺν
τῷ λὴ καὶ ἡμῖν ὁ μόχθος. ψυχῆς ἴις οὖσα
παιδαγωγία καὶ ζυφῆς σωφρόνισμα, ἰῶ ἐστε
πάχθημεν ἐικότως. ἵν' ὁ μὴ φυλάξαντες ἀφ
βεβλήκαμεν, φυλάξαντες ἀφλάβωμεν. ἐ/
δεήθημεν θεοῦ σαρκουμένου καὶ νεκρουμένου,
ἵνα ζήσωμεν. σὺν νεκρώθημεν, ἵνα καθαρθῶ
μεν. σὺν ανέστημεν, ἐπειδὴ σὺν νεκρώθη/
μεν. σὺν εδοξάσθημεν ἐπειδὴ σὺν ανέστημεν.
φλὰ μὴ δὴ τῶ τὸ τε καιρῶ τὰ θαύματα. θε
ὸς σαυρούμενος. ἥλιος σκοτιζόμενος. καὶ πά
λιν αὖ αφλεγόμενος. ἔδει γὰρ τῷ κτίσει συμ
παθεῖν καὶ τὰ κτίσματα. καὶ πατέπασ/
μα αλζόμενον. αἷμα καὶ ὕδωρ τῆς πλευ/
ρᾶς χεόμενον. ὁ μὲν ὡς ἀνθρώπου. τὸ δὲ ὡς
θεοῦ ἀνθρώπου. γῆ σειομένη. πέτραι ῥηγνυ/
μεναι. νεκροὶ ἀνιστάμενοι εἰς πίστιν τῆς τελευ/
ταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως. τὰ ἰῶ φ ἁ
φῶ σημεῖα. τὰ μετὰ τὸν τάφον. ἃ ἴις αἰ ἀξί
ως ὑμνήσειεν. ἄδειν δὲ οἷον δ' θαῦμα τῆς ἐμῆς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σωτηρίας· ἐρανίδες αἷμα βῶς ὀλίγαι κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσι. καὶ πίνονται καθάπερ ὁ πὸς γάλακτι, πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰς οὗ ἡμᾶς σωζόυσαι καὶ σωάγουσαι. Ἀλλ' ὦ πάχα ὁ μέγα καὶ ἱερὸν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καθαρόσιον· ὡς γὰ ἐμψύχω βοι δοξολέξομαι· ὦ λόγε θεοῦ καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ βοφία καὶ δυνάμις· χαίρω δὲ πᾶσι σου τοῖς ὀνόμασιν· ὦ νῦ τ' μεγάλα γόνημα καὶ ὅρμημα καὶ ἐκ σφράγισμα· ὦ λόγε νοόμενε· καὶ αὖτε θεωρούμενε· ὁς πάνυα φέρεις ἀπαδηκάμενος ῥῆμα τι δυνάμεως, νεῶ μὲν ἔχοις ὁν λόγον εἶχον οὐκ ἀπαρχήν, ἀλλὰ συμπλήρωσιν ἴσως τῆς ἡμετέρας· καὶ ῥοφοφείας· χαρεστήριον ὁν αὐὸν καὶ ἱκέσιον, μηδὲν κακὸ παθεῖν ἡμᾶς ἔξω τῆς ἀναγκαίων καὶ ἱδρῶν· οἷς σωεξήσαμεν· καὶ στήσαις τῷ σώματι πὶ καθ' ἡμῶν τυραννίδα· ὁρᾶς ὁ σὴν νύκτα, καὶ ὡς κάμπτουσαν· ἢ τὶ σὴν ψῆφον, εἰ παρὰ βοῦ καθαιρόιμεθα· εἰ δὲ καταλύσαιμεν ἀξίως βοῦ πόθου, καὶ δεχθείημεν ταῖς ἀρανίαις σκιωαῖς, πάχα σοι καὶ αὐτόθι θύσομεν δεκτὰ ὠδὶ ὁ ἀπόλυσον θυσαστήριον· ὦ πάτερ καὶ λόγε καὶ πνεῦμα ὁ ἅγιον· ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΓΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ.

Π ΕΕΙ τῆς ἑορτῆς βραχέα φιλοσοφήσωμεν· ἵνα πνευματικῶς ἑορτάσωμεν· ἄλλη μὲν γὰρ ἄλλο παντήγυρις· τῷ θεραπευτῇ τὸ λόγου δὲ λόγος· καὶ λόγων, ὁ τῷ καιρῷ προσφερόντατος· καὶ οὐδὲν οὕτως εὐφραίνει καὶ λόν, τῶν φιλοκάλων οὐδένα, ὡς τὸ πανηγυρίζειν πνευματικῶς τε καὶ φιλέορτον· σκοπῶμεν δὴ οὕτως· ἑορτάζει καὶ ἰουδαῖος· ἀλλ' κατὰ τὸ γράμμα· τὸν γὰρ σωματικὸν διώκων νόμον, εἰς ἓν πνευματικὸν νόμον οὐκ ἔφθασεν· ἑορτάζει καὶ ἑλλήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ σῶμα· καὶ τοὺς ἑαυτοῦ θεὸς τε καὶ δαίμονας· ὧν οἱ μὲν εἰσι παθῶν δημιουργοὶ καθ' αὐτοὺς ἐκείνους· οἱ δὲ ἐκ παθῶν ἐτιμήθησαν· διὰ τοῦτο ἐμπαθεῖς αὐτῶν καὶ ἑορτάζει, ἵνα τιμὴ θεοῦ τὸ ἀμαρτάνειν· πρὸς ὃν καταφεύγει πάθος ὡς συμμολόγημα· ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς δοκεῖ τῷ πνεύματι· δοκεῖ δὲ, ἢ λέγειν τάς τι τῶν δεόντων ἢ πράττοντας· καὶ τοῦτο ὅτι τὸ ἑορτάζειν ἡμῶν· ψυχῆς θησαυρίζειν τὴν ἑαυτῶν καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κρατουμένων. ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποχωρούντων καὶ λυομένων, καὶ μικρὰ συνιόντων πρὸς αἴθησιν. τὰ πλείω δὲ λυμαινομένων τε καὶ βλαπτόντων, καὶ τά γε ἐν ἐμοὶ λόγου. ἀρκεῖ γὰρ τῷ σώματι ἡ κακία αὐτοῦ. τί δὲ δεῖ τῆς φλοιοῦ πλείονος ὕλης, ἢ τῷ θηείῳ δαμαλεσέρου τροφῆς, ἵνα μᾶλλον δυσκάθεκτον γένηται, καὶ τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον. διὰ ταῦτα μὲν δὴ ὧδε ἑορτάσεον πυθμαίνεσθαι. ἀρχὴ δ' τοῦ λόγου. ῥητέον γὰρ, καὶ εἰ μικρόν τι παρεκβατικώτερος ἡμῖν ὁ λόγος. καὶ φιλοσοφικτέον τοῖς φιλολόγοις. ἵν' ὡς πρὸς ἢ δυσμά τι τῇ παννυχίδι συνκαταμίξωμεν. πρὸς ἑβδομάδα τε μᾶσιν ἑβραίων παῖδας ἐκ τῆς μωσέως νομοθεσίας, ὡς πρὸς πυθαγορεικοὶ τὴν τετρακτὺν ὕστερον. ἣν δὴ καὶ ὅρκον τε ὀρίζονται. καὶ τὴν ὀγδοάδα καὶ τεσσαρακάδα οἱ ἀπὸ σίμωνος καὶ μαρκίωνος. οἷς δὴ καὶ ἰσαρίθμους τινὰς αἰῶνας ἐπονομάζουσι καὶ τιμῶσιν, οὐκ οἶδα μὲν οἷς τισι λόγοις ἀναλογίας. ἢ κατὰ τίνα τοῦ ἀριθμοῦ τούτου δυνάμιν. τιμῶσι δ' ὅμως, τὸ μὲν πρόσκλον, ὅτι τὸν ἐξ ἡμέρας ὁ θεὸς τὴν ὕλην κοσμήσας τε καὶ μορφώσας, καὶ διακοσμήσας παντοίοις εἴδεσι καὶ συνκείμασι, καὶ τὸν νῶν ὁρῶ μὲν ἔθορον νόμον ποιήσας, τῇ ἑβδόμῃ καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα παύει ἀφ' τῆς ὄρτων· ὡς δηλοῖ καὶ ἡ τῆς σαββάτου προσηγορία καὶ τὰ παυσιν ἐβραϊκῶς σημαίνουσα· εἰ δὲ τις καὶ ὑψηλότερος ἐπὶ ταῦτα λόγος, ἄλλοι φιλοσοφείτωσαν· ἡ τιμὴ δ' αὐτοῖς, οὐκ οὐ ἡμέραις μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αἰωνα τὴν φθαίνουσα· ἡ μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν, τὸ σάββατον· ἔστω δὴ τὸ σωεχῶς παρ' αὐτοῖς τιμώμενον· καὶ τὸ καὶ τῆς ζύμης ἄρσις ἐσάειθμος· ἡ δὲ τῶν ἑπτὰ ὁ ἑβδομαδικὸς αὐ αὐτὸς τῆς ἀφέσεως· καὶ οὐκ αὐ ἑβδομάσι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐ ἑβδομάσιν ἑβδομάδων· ὁμοίως αὐ τε ἡμέραις καὶ ἔτεσιν· αἱ μὲν οὖν τῶν ἡμέρων ἑβδομάδες, γεννῶσι τὴν πεντηκοστήν, κλιτὴν ἁγίαν παρ' αὐτοῖς ἡμέραν· αἱ δὲ τῶν ἑπτῶν, τὸν ἰωβηλαῖον παρ' αὐτοῖς ὀνομαζόμενον· ὁμοίως γῆς τε ἄρεσιν ἔχοντα, καὶ δουλῶν ἐλευθερίαν· καὶ κτήσεων ἀνήπτων ἀναχώρησιν· καθὰ δρῶσι γὰρ ἀ γεννημάτων μόνον οὐ δὲ πρωτοτόκων, ἀλλ' ἡ δὴ καὶ ἡμερῶν καὶ ἑπτῶν ἀπαρχὰς τῷ θεῷ ἔστω δ' γένος· οὕτως ὁ ἑπτὰ τιμώμενος ἀριθμὸς, τὴν τε μὲν τῆς πεντηκοστῆς σωεισήγαγον· ὁ γὰρ ἑπτὰ ἐπὶ ἑαυτὸν σωτιθέμενος, γεννᾷ τὸν πεντήκοντα· μιᾶς δεύσης ἡμέρας ἣν ἐκ τῶν μέλλοντος αἰῶνος προσειλήφαμεν· ὀγδόην τὸ οὖν τὴν αὐτὴν καὶ πρώτην, μᾶλλον δὲ μι

ὁ ἑβδομ. ἡμερ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὖθις ἀκατάλυτον. δεῖται ἐκεῖσε καὶ τὰ λοιπὰ
τῶν σωθησομένων ψυχῶν. ὡς δὲ θεῖναι μόρια τοῖς ἑπτὰ καὶ γεῖοις ὀκτὼ. καθὼς
ἤδη τινὲς τῶν πρὸ ἡμῶν ἔθολομῶν τεινον ὀξὺ
λέφασι. τῆς δὲ τοῦ ἑπτὰ τιμῆς, πολλὰ μὲν
τὰ μαρτύρια, ὀλίγα δὲ ἐκ πολλῶν ἡμῖν ἀρ-
κέσει. ὡς ἑπτὰ μὲν ὀνομαζόμενα τίμια πνεύ-
ματα. τοὺς γὰρ εὐδιγείας οἶμαι τὸ πνεῦμα
θεῖος, πνεύματα φίλον τῷ ἡσυχάζειν. καὶ κα-
θαρμένα δὲ τὰ λόγια τοῦ κυρίου καὶ τὰ φυ-
σικῶς ἑπτὰ πλασίως. καὶ ὁ μὲν δίκαιος ἐ-
ξάκις μὴ ὀξὺ ἀνάγκῶν ὀξὺ αἱρούμενος, εὐ ὀ τῷ ἐ-
βδόμῳ μηδὲ πολυόμενος. ὁ ὀ ἁμαρτωλὸς,
οὐχ ἑπτάκις μόνον ἀλλὰ καὶ ἑβδομηκονταέ-
κις ἑπτὰ συγχωρούμενος. καὶ μέν τοι πάλιν
ἐκ τῶν ἐναντίων, ἐπαινετὴ γε καὶ ἡ τῆς κα-
κίας κάλασις. καὶ ἐν μὲν ἐκ δικούμενος ἑπτά-
κις, τουτέστι δίκας εἰς πλαπόμενος τῆς ἀ-
δελφοκτονίας. ὁ δὲ λάμεχ ἑβδομηκονταέ-
κις ἑπτά, ὁ τε φονεὺς ὢν μετὰ τὸν νόμον καὶ
τὸ κατάκριμα. οἱ δὲ πονηροὶ γε τονεῦς, ἑπτα-
πλασίονα εἰς τὸν κόλπον ἀπολαμβάνοντες.
ἑπτὰ δὲ σύλοις ὁ τῆς σοφίας οἶκος ἐπωκο-
δόμενος. τοσούτοις ὀ ὀφθαλμοῖς ὁ τῆς ζωροβά-
βελ λίθος κοσμούμενος. ἑπτάκις δὲ τῆς κα-
μόρας ὁ θεὸς αἰνούμενος. καὶ μὴν καὶ σεῖ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρα τὴν Ἰησοῦν ἐπὰ τὸ τέλειον ἀριθμὸν ἢ τὸ ἀτελὲς σὺν τέσσερσι ἀντίθετος· εἰ δὲ μὴ ἰδὲν ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἱστορίᾳ σκοπεῖν, σύνοιδα μὲν τὸν ἑβδομον σὺν προτέρνοις σὺν τὸν Ἰῆ μεταθέσει τε τιμημένον· σὺν νοῶ δ' ὅτι ἑκατὸν πρῶτον, ἀβραὰμ Ἰῆ πρὶν ἀρχὴν δεδοξασμένον· μυστηρίου προσθήκη μείζονος· τελουμένη γὰρ ἑβδομὰς, τὸν ἀριθμὸν ἕνδεκα ὁρίζεται· τολμήσειε δ' αὖτις πᾶν πάντα νεανικῶν, καὶ ἐνδὶ τὸν νέον ἀδὰμ ἐλθεῖν τὸν θεόν μου καὶ κύριον Ἰησοῦν χριστὸν, ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ τὴν ἁμαρτίαν ἀδὰμ ἑβδομηκοστὸν ἑβδομον ἀριθμούμενον, κατὰ τὴν τοῦ λουκᾶ γενεαλογίαν ἀναποδίζουσαν· σὺν νοῶ δὲ καὶ τὰς ἐπὰ σάλπιγγας Ἰησοῦ τοῦ ναυὶ καὶ πολιόδου τοσαύτας καὶ ἡμέρας καὶ ὁρέας, ἐξ ὧν τὰ ὁριχοῦντα τείχη κατασείεται· ὡς πρὸ δὲ μυστικὸν τὴν τειαστὴν ἐμφύσησιν ἡλιοῦ τοῦ προφήτου, τῷ τῆς σαραφθίας χήρας ἐῷ τὸ ζῆν ἐμπνεύσαι, καὶ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἰσάριθμον κατὰ τῶν ἀλδάκων ἐπίκλισιν, ἵνα πυρὶ θεοπέμπτῳ τὴν θυσίαν ἀνάλωσε, καὶ τοὺς τῆς αἰχύνης προφήτας κατέκεινε, τὸ ἴσον οὐδὲν ὠνηθέντας ἐκ τῆς προκλήσεως, ὅπω ἢ μὴ τὴν ἑβδόμην κατασκοπὴν ἀνέφας ὦ παιδαείῳ προσεταγμένῳ. ἐλισσαίου τὸ τὴν ἴσην

ἴσην διάκαμψιν ἐωθὶ ἐν παῖδα τῆς Ϛυμανί
πδος πλὴν πολλὴν ζωπυρήσασαν. τὸ δὲ αὐτοῦ
δίμαμ δόγματος, ἵνα μὴ λέγω πλὴν ἐπτάκαιο
λον καὶ ἐπτάλυχνον τῷ λαοῦ λυχνίαν, εἰ ἐ
πτὰ μὲν ἡμέρας ὁ ἱερὸς πελεινύμενος. εἰ
ἑπτὰ δὲ ὁ λεπρὸς καθαιρόμενος. εἰ τοσαύ
τας δὲ ὁ λαὸς ἐκκαινιζόμενος. ἑβδομηκοστῶν
δὲ ἔτεσι, ὁ λαὸς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανα
γόμενος. ἵν' ὅπερ ἐστὶν εἰ μονάσι, εἴκοσι εἰ
δεκάσι γύναιξι, καὶ ἀριθμῷ πελεωτέρῳ, τὸ
τῆς ἑβδομάδος ἡμιθῆ μυστήριον. ἡ μοι τὰ
πόρρω λέγειν. ἐπεὶ οὖν αὐτὸς ἡ καθαρὰ πελφό
της, οἶδε χρέφειν μὲν εἰ ὀρνιμία καὶ τὰ τέτε
ἀρτοις πεντακιχιλίους, οἶδε δὲ ἐπτὰ πάλ
λιν πεντακιχιλίους. καὶ τὸ τῆς κόρου λείψα
ναι ἐκεῖ μὲν δώδεκα κόφινοι, εἰ ταῦτα δὲ ἑπτὰ
εἴδεσι ἐπτά. οὐδὲ πόρρω ἀλόγως οἶμαι οὐ δὲ
ἀκαρεῖ ὡς τοῦ πνεύματος. καὶ σὺ δ' ἀνακα τὰ
σαν ἐν ἀκαλεγόμενος, πολλοὺς τηρήσεις ἀ
ριθμοὺς ἔχοντάς τι τῆς φαινομένου βαθύ
πδρον. ὁ δὲ ὦ παρόντι καιρῷ χρησιμώτα
τον, ὅτι κατὰ τούτου ἴσως τὸν λόγον, ἢ
ὅτι ἐγγύτατα τούτων, ἢ καὶ θεωτέρους ἡ
νὰς, τιμῶσι μὲν ἑβραῖοι τὴν πεντηκοστὴν
ἡμέραν. τιμῶμεν δὲ καὶ ἡμεῖς. ὡς πρὸς ἐστὶν
ἀ καὶ ἄλλα τῶν ἑβραϊκῶν, τυπικῶς μὲν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρ' ἐκείνοις τελούμενα, μυστικῶς δὲ ἡμῖν
ἀπηγγελμένα. Τοσαῦτα τοίνυν τῆς ἡμέρας
ὑπεθεσπεσάμεν, ἐν ὀλίγῳ τὸν λόγον
ποιούμενοι. Ἑορτάζομεν γὰρ τὴν πνεύ-
ματος ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ προθυμίᾳ ἐπαγγε-
λίας, καὶ ἐλπίδος συμπληρώσιν, καὶ ἀμνη-
σίκακον ὄντα, ὡς μέγα τὸ κατὰ πεβάσμιον τὰ μὴ
σωματικὰ τοῦ χριστοῦ πάθος ἔχει. μᾶλλον δὲ
τὰ τῆς σωματικῆς οὐδὲν μέλει. ὀκνῶ γὰρ εἰ-
πεῖν τὰ τοῦ σώματος, ἕως ἂν μὴ λείς πείθη-
με λόγος ὅτι κάλλιον ἀπεσκυλάσθαι τοῦ σώ-
ματος. τὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἀρχὴ χωται. ἵνα
δὲ ἴδῃ τὰ τοῦ χριστοῦ. παρθένος. γέννησις. φά-
τνη. ἀστραγάνωσις. ἄγγελοι δοξάζοντες. ποι-
μένες προσέχοντες. ἀστέρες δρόμος. μά-
γων προσκύνησις καὶ δωροφορία. ἡρώδου πει-
δοφονία. φεύγων ἰκοῦς εἰς αἴγυπτον. ἐπαν-
ιὼν ἐξ αἰγύπτου. βαπτιζόμενος. μαρτυρούμενος ἄνωθεν. πειραζό-
μενος. λιθαζόμενος δι' ἡμᾶς, οἷς τύπον ἔδει δο-
θῆναι τῆς τοῦ λόγου καὶ παθείας. προ-
διδόμενος. πεσκηλούμενος. βαπτόμενος. ἀνι-
στάμενος. ἀνερχόμενος. ὧν καὶ νῦν πάσχει πολ-
λὰ. παρὰ μὲν τῶν μισοχρίστων, τὰ τῆς ἀ-
τιμίας. καὶ φέρει. μακρόθυμος γὰρ. παρ-
ὰ δὲ τῶν φιλοχρίστων, τὰ τῆς ἐπιτιμίας.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ ἀναβάλλεται, ὡς πρὸς ἐκείνοις τὴν ὀρ-
γὴν, ὅπως ἡμῖν τὴν χρηστότητα. τοῖς μὴ ἴσως,
μιξανοίασ διλοὺς καιρόν. ἡμῶν δὲ, δεκμά-
ζων τὴν πόθον. εἰ μὴ ἐκ καμάτων εἰ τοῖς θλί-
βεσι, καὶ τοῖς ἔσω δὲ δυσβείασ ἀτῶσιν. ὡς
πρὸ αὐτῶν θείας οἰκονομίασ λόγος, καὶ τὰ ἀ-
νεφίκτων αὐτῷ κεκμάτων, οἷς δὴ γὰρ ὡς
τὰ ἡμέτερα. τὰ μὲν δὴ χρηστοῦ πεῖραν τα καὶ
τὰ ἑξῆς ὀλόμεθα, εὐδοξότερα. καὶ ὀφθέν-
μεν. τὰ δὲ τοῦ πνεύματος, παρέστω μοι τὸ
πνεῦμα, καὶ διδότω λόγον ὅσον καὶ βάλομαι.
εἰ δὲ μὴ τοσοῦτον, ὅσος γε ὦ καιρῷ σύμμετρος.
πάντως παρέσται δεσποτικῶς. ἀλλ' ὀδηλι-
κῶς. δὴ ἀναμένον ἐπίταγμα ὡς τινος οἴσει.
πνεῖ δ' ὅπου θέλει, καὶ ἐφ' οὓς βάλεται, καὶ λω-
ΐ-
κα, καὶ ὅσον. οὔπως ἡμεῖς καὶ νοεῖν καὶ λέγειν
ἐμπνεόμεθα τοῦ πνεύματος. τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον, οἱ μὲν εἰς κτίσμα καταίγοντες, ὑ-
βρεῖσαι καὶ δῶλοι καὶ οἱ. καὶ καῶν κάκιστοι.
δουλῶν γὰρ κακῶν, ἀθετεῖν δεσποτείαν, καὶ
ἐπαινίσαθαι κυριότητι. καὶ ὁ μόδουλος
σωφεῖν ἑαυτοῖς τὸ ἐλεύθερον. οἱ δὲ θεὸν νομί-
ζοντες, εὐθεοὶ καὶ λαμπροὶ τὴν διάνοιαν. οἱ
δὲ καὶ ὀνομάζοντες, εἰ μὴ εὐγνώμονες, ὑψη-
λοί. εἰ δὲ ταπεινοῖς, οὐκ οἰκονομικοί. πτωλῶ
μαρκαείτην τοῖς δύοντες. καὶ ἀκοῦ σαθρᾶ, ῥέον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς ἡ χρ. καὶ ὀφθαλμοῖς ἀσθενεσι δρόσοις, ἥλιον.
καὶ φοφλῶ σδρεαν, τοῖς ἐπὶ γάλα ποτιζομέ
νοις. δέον κατὰ μικρὸν προάγειν αὐτοὺς εἰς
τὸ ἔμπροσθεν, καὶ προβιβάζειν τοῖς ὑφηλο
τέροις. φωτὶ φῶς χαριζομένους. καὶ ἀλη
θείᾳ προξενοῦντας ἀλήθειαν. διὸ καὶ ἡμεῖς τε
τελεώτερον τῶς ἀφέντες λόγον, οὐ πω γὰρ
καιρὸς, οὐ πως αὐτοῖς διαλεξόμεθα. εἰ μὲν δὲ
δὲ ἄκλυστον ὦ οὗτοι ὁμολογεῖ τὸ δ' πνεῦμα δ'
ἄπον, οὐ δὲ ἄχρονον, τοῦ ἐναντίου πνεύματος
σαφῶς ἡ ἐνέργεια. δότε γὰρ τῷ ζήλῳ τι ἡ
παραχαλμῆσαι μικρόν. εἰ γὰρ τοῦτον γ' οὖν
ὑγιαίνετε, ὡς τε πὼ πρόσθεν φεύγειν ἀσέ
βειαν, καὶ τῆς δουλείας ἐξωτιθέναι τὸ καὶ
ὑμᾶς ποιοῦν ἐλευθέρους, τὸ ἑξῆς αὐτοὶ σκέ
ψασθε μετὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἡμῶν.
πείθομαι γὰρ πασῶς τούτου μετέχειν ὑ
μᾶς, καὶ ὡς οἰκείοις ἤδη συνδιασκέψομαι. ἢ δ'
τε μοι δ' μέσον διαλείας καὶ δεισιδαιμονίας. ἵν' ἐκεῖ
θεῶ ΙΗ' ἀξίαν τ' πνος, ἢ ΙΗ' διαλείαν φεύγοντες,
ἐκ ἄδηλον ὁ φιτάξετε τὸ ζητούμενον. ἀλλὰ
τ' συλλαβαῖς δυσφραίνετε, καὶ προσπαίετε
τῇ φωνῇ, καὶ λίθος προσκόμματος ὑμῖν
ἔσται γένεται καὶ πέτρα σκανδάλου, ἐπεὶ καὶ
χρισὸς τίσιν; ἀνθρώπινον τὸ πάθος. συμβῶ
μεν ἀλλήλοις πνευματικῶς. γενώμεθα φιλά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δελφοὶ μᾶλλον ἢ φίλαυτοι. δότε πῶ δυώαμιν
τῆς θεότητος. καὶ δώσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς
τῶ συγχώρησιν. ὁμολογήσατε πῶ φύσιν
εἰ ἄλλαις φωναῖς αἷς αἰδεῖσθε μᾶλλον, καὶ ὡς
ἀσθενεῖς ὑμᾶς ἰαφδύσομεν, ἔστιν α' καὶ τῶν
πρὸς ἡδονῶ παρακλέψαντες. αἰσχρὸν μὲν
γὰρ αἰσχρὸν καὶ ἐκανῶς ἄλογον, κατὰ ψυ-
χὴν ἐρρωμένους, μικρολογεῖσθαι τοδὲ τὸν
ἦχον. καὶ κρύπτειν ἐν θησαυρὸν, ὡς πρὸς ἄλ-
λοις βασκαίνοντας, ἢ μὴ καὶ πῶ γλῶσσαν α'
γάσητε δεδοικότας. αἴσχιον ἢ μὲν ὀ ἐγκαλῶ
μεν παθεῖν. καὶ μικρολογίαν κατα πνώσκον
τας, αὐτοῦ μικρολογεῖσθε τοδὲ τὰ γράμ-
ματα. μιᾶς θεότητος ὦ οὗτοι τῶ τελάδε
ὁμολογήσατε. εἰδὲ βούλεσθε μιᾶς φύσεως.
καὶ τῶ θεὸς φωνῶ παρὰ τοῦ πνεύμα-
τος ὑμῖν αἰτήσομεν. δώσει γὰρ οὗ οἶδα. ὁ τὸ
πρῶτον δοὺς καὶ τὸ δεύτερον. καὶ μάλισα
εἰρήνη τὶς εἴη πνευματικὴ, μὴ σῶσασις διαβο
λικὴ δ' μαχόμενον. ἔτι σαφέστερον εἰπῶ καὶ
σωτερμόνοτερον. μή τε ἡμᾶς δυνήσητε τῆς ὑ
φηλοτέρας φωνῆς. φθόνος γὰ οὐδεὶς ἀνα-
βάσεως. οὔτε ἡμεῖς πῶ ἐφικτῶ τέως ὑμῖν
ἐγκαλέσομεν, ἕως αὖ κὴ δι' ἄλλης ὁδοῦ πρὸς
δ' αὐτὸ φόρησθε καταιτῶγον. οὐ γὰρ νικῆσαι
ζητοῦμεν ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφούς. ὧν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῷ χωρισμῷ παρακαλούμεθα· ταῦτα ὑμῖν
παρ' οἷς τι καὶ ζωτικὸν διείσκομεν· οἷς τοῦδε
τὸν ἡδὺν ὑγιαίνουσιν· ὧν ἂν εἴη θαυμάζοντες,
οὐκ ἐπαινοῦμεν ἂν λόγον· οἱ τὰ τοῦ πενθήμα-
τος ἔχοντες, καὶ τὸ τοῦ πενθήμα προσλάβετε· ἵ-
να μὴ ἀθλῆ τε μόνον, ἀλλὰ καὶ νομίμως· ἐξ
οὗ καὶ ὁ στέφανος οὕτως ὑμῖν δοθείη τῆς πο-
λιτείας· μαθὼν, ὁμολογῆσαι τὸ τοῦδε πένθος τε
λείως· καὶ κηρύξαι ζῶν ἡμῖν τε καὶ πᾶσιν ἡ-
μῶν ὅσον ἄξιον· τολμῶντι καὶ μεῖζον τοῦδε
ὑμῶν, τὸ τοῦ ἀχρείου φεύγεσθαι· τοσοῦ-
τον ὑμῶν πολιτεύεσθαι, καὶ τοσοῦτον ὑμῶν ἀπολεῖ-
σθαι τὸν εὐκοσμον τοῦτον τρόπον, καὶ δ' χρῶμα
τὸ ἐγκρατείας, καὶ τὰ ἱδρὰ τοῦτα συστήμα-
τα, καὶ τὸν σεμνὸν παρθενίαν καὶ κάθαρ-
σιν, καὶ τὸν πάννυχον ψαλμῳδίαν, καὶ τὸ
φιλόπτωχον καὶ φιλάδελφον καὶ φιλόξε-
νον, ὡς τε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ χριστοῦ, καὶ
παθεῖν τι ὡς κατάκειτος δέχεσθαι. μόνον
εἰσαίτε μθ' ἡμῶν· καὶ κοινῇ τὸν τελευταῖον δο-
ξάσαιμεν· τοῦδε δ' τῶν ἄλλων, τί χρὴ καὶ λέ-
γειν σαφῶς τεθνηκότων· οὓς χριστοῦ μόνου ἐγ-
γεῖραι, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς κατὰ
τὸν αὐτοῦ δυνάμιν· οἱ κακῶς τῷ τόπῳ χω-
ρίζονται, τῷ λόγῳ συνδεδεμένοι· καὶ τοῦδε
τον πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχοῦσιν, ὅσον ὀφθαλ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μοὶ διάστροφοι τὸ οἰ βλέποντες. καὶ οὐ τῇ δ
ψῃ, τῇ θέσει δὲ τασσάζοντες. εἴγε καὶ διαστρο
φὴν αὐτοῖς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὴ τύφλωσιν. ἐ
πεὶ ὃ μεζίως ἐθέμην τὰ πρὸς ὑμᾶς, φέρε καὶ
πρὸς τὸ πνᾶ πάλιν ἐπανέλθωμεν. οἶμαι δὲ
μὴ ὑμεῖς ἤδη σωφέψεθε. τὸ πνᾶ τὸ ἄγιον, ἣν
ἀεὶ, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. οὔτε ἀρξάμενον, οὔτε
παυσόμενον, ἀλλ' ἀεὶ πατεῖ καὶ ὑφῶ σωτε
παγμένον καὶ σωαριθμούμενον. οὐ δὲ γὰρ
ἔπρεπεν ἐλλείπειν ποτὲ, ἢ ὑιὸν πατεῖ, ἢ
πνεῦμα ὑφῶ. τῷ μεγίστῳ τ' αὐ ἰῷ ἄδοξος ἡ θεό
της, ὡς πρὸ ἐκ μετα μελείας ἐλθοῦσα εἰς συμ
πληρώσιν τελειότητος. ἰῷ οὖν ἀεὶ μεγαλη
πρέπον, τὸ μεταλαμπῶν. τελειοῦν, οὐ τελειού
μενον. πληροῦν, οὐ πληρούμενον. ἁγιάζον,
οὐχ ἁγιαζόμενον. θεοῦν οὐ θεούμενον. αὐτὸ
ἑαυτῷ τωῦτ' ἀεὶ, καὶ οἷς σωτέλαχται. ἀόρα
τον. ἄχρονον. ἀχώρητον. ἀναλλοίωτον. ἄπριον.
ἄφθον. ἀνείλεον. ἀναφές. αὐτοκίνητον. ἀφκίνη
τον. αὐτεξούσιον. αὐτοδύναμον. παντοδύνα
μον. εἰ μὴ πρὸς ΙΣ πρώτην αἰτίαν ὡς περ τὰ
τ' μονογενοῦς ἅπαντα, οὔπω ὃ μὴ τὰ τ' πνεύ
ματος ἀπέμπεται. ζωὴ, μὴ ζωοποιόν. φῶς
καὶ χορηγὸν φωτός. αὐτοάγαθον καὶ πηγὴ
ἀγαθότητος. πνεῦμα εὐθές. ἡγεμονικόν. κύ
ριον. ἀρχέλλον. ἀφορίζον. ναοφοιοῦν ἑαυτῷ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁδηγῶν· ἐνεργῶν ὡς βούλεται· διαιρῶν χαρίσματα· πνεύματα ὑποθείσεις· ἀληθείας· σοφίας· συνέσεως· γνώσεως· εὐσεβείας· βασιλείας· ἰσχύος· φόβου· τῇ ἀπηρεθμημένων· δι' οὗ πατὴρ γινώσκεται· καὶ υἱὸς δοξάζεται· καὶ παρ' ὧν μόνων γινώσκεται· μία σύνταξις· λαμπεία μία· προσκύνησις· δυνάμεις· τελειότης· ἀπασμός· τί μοι μακρολογεῖν· πάντα ὅσα ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ· πλὴν τῆς ἀγεννησίας· πάντα ὅσα ὁ υἱὸς, τοῦ πνεύματος πλὴν τῆς γεννήσεως· ταῦτα ἡ ἀκ ἀσίας ἀφορίζει κατά γε ἐν ἐμὸν λόγον· πολὺ οὐσίαν δὲ ἀφορίζεις· ὡδίνας τὰς ἀντιθέσεις, ἐπὶ ἡ τῆς λόγου ὀνομάζομεν· τίμιον τὸν ἡμόβραν τοῦ πνεύματος· ἐπίσης μικρὸν τὸν γλῶτταν εἰ δυνατόν· πῶς ἄλλων γλωσσῶν ὁ λόγος· ταύτας αὐδέωθεν ἢ φοβήθεν μὲ πυρὸς ὁρωμένας· σήμερον δοξματίσωμεν· αὔριον τὸ χρολογήσωμεν· σήμερον ἑορτάσωμεν· αὔριον ἀχημονήσωμεν· ταῦτα μυστικῶς· ἐκεῖνα θεατρικῶς· ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις, ἐκεῖνα ταῖς ἀγοραῖς· ταῦτα τοῖς νήφουσιν, ἐκεῖνα τοῖς μεθύοντι· ταῦτα σπουδαζόντων, ἐκεῖνα παιζόντων κατὰ τοῦ πνεύματος· ἐπεὶ δὲ ἀποσκυβαλίσαμεν τὸ ἀλλότριον, φόβε κατὰ τρύσωμεν τὸ ἡμέτερον· ἔστω σύνεργοι· πρότερον μὲν αὐταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίοις δυνάμεσι,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ ὅσαι πρῶται μετὰ θεὸν καὶ τοῦδε θεόν.
ὁ δ' ἄλλοθεν αὐταῖς ἡ τελέωσις καὶ ἡ ἔλαμ-
ψις· καὶ δ' πρὸς κακίαν δυσκίνητον ἡ ἀκίνητον,
ἢ πῦ τὸ ἁγίου πνεύματος· ἔπειτα αὖ τοῖς
παρρᾶσι καὶ αὖ βοῖς προφήταις· ὧν οἱ μὲ ἐφαν-
τάσθησαν θεὸν ἢ ἔγνωσαν· οἱ δὲ καὶ τὸ μέλλον
προέγνωσαν, τυπούμενοι τῷ πνεύματι δ' ἢ
γεμονικόν· καὶ ὡς παροῦσι σωζόντες βοῖς ἐ-
σομένοις· τοιαύτη γὰρ ἡ βοῦ πνεύματος δύ-
ναμις· ἔπειτα αὖ τοῖς χρισοῦ μαθηταῖς· ἐ-
ὰν γὰρ χρισὸν εἰπεῖν, ὃ παρεῖν, οὐχ ὡς ἀνορ-
γοῦν· ἀλλ' ὡς ὁμοτίμῳ συμπαρομαρτοῦν·
καὶ τούτοις τελεστῶς· καθ' ὅσον οἷοί τε ἦσαν
χωρεῖν· καὶ κατὰ καιροὺς χρεῖς· πρὶν δοξα-
σθῆναι χρισὸν τῷ πάθει· μετὰ τὸ δοξασθῆναι
τῇ ἀναστάσει· μετὰ πλὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάβασιν, ἢ
ἀφηκατάστασιν, ἢ ὅ τι χρὴ λέγειν· δηλοῖ δὲ ἡ
πρώτη, τῶν νόσων καὶ ἡ τῶν πνευμάτων κά-
θαρσις· οὐκ ἄνευ πνεύματος δηλαδὴ γενο-
μένη· καὶ τὸ μετὰ πλὴν οἰκονομίαν ἐμφύ-
σημα σαφῶς ὄν ἐμπνεύσεις θεοτόκα· καὶ ὁ
ναῦ μερισμὸς τῶν πυρίνων γλωσσῶν· ὃ καὶ
παντηγυρίζομεν· ἀλλὰ δ' μὲν πρῶτον, ἀμυ-
δρῶς· τὸ δὲ δεύτερον, ἐκ τυπῶ τέρον· τὸ δὲ
ναῦ, τελεώτερον· οὐκ ἐν ἐνεργείᾳ παρὸν ὡς
πρότερον· οὐσιωδῶς δὲ ὡς αὖ ἐξοι βοῖς συγ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γινόμενόν τε καὶ συμπολιτευόμενον. ἐπεὶ γὰρ οὗ σωμαλικῶς ἡμῖν ὁ μελήσαντος, καὶ αὐτὸ φανλῶν σωματικῶς. καὶ χρεοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανελθόντος, ἐκεῖνο πρὸς ἡμᾶς καταλθεῖν. δρῶμενον μὲν ὡς κύριον. πεμπόμενον δὲ ὡς οὐκ αὐτόθεον. αἱ γὰρ τοιαῦται φωναὶ, οὐχ ἥττον τὴν ὁ μόνοιαν δηλοῦσιν, ἣ φύσιν χωρίζουσιν. ὅθεν μετὰ χρεὸν μὲν, ἵνα παράκλητος ἡμῖν μὴ λείπῃ. ἄλλος δὲ ἵνα σὺ τὴν ἰδιοπρέπειαν σὺ θυμηθῆς. τὸ γὰρ ἄλλος, ἄλλος ἐτῶν, καθίσταται. τοῦτο δὲ σωδεσποτείας, ἀλλ' οὐ καλεμάσας ὄνομα. τὸ γὰρ ἄλλος, ὃν ὦδὶ τῶν ἀλλοτείων. ἀλλ' ὦδὶ τῶν ὁμοουσίων οἶδα λεγόμενον. εἰ γλώσσας δὲ, ὅθεν τὴν πρὸς ἓν λόγον οἰκείωσιν. πυείναις ἢ, ζητῶ πότερον ὅθεν τὴν καθαρσιν. οἶδε γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν καὶ πῦρ καθαρτήριον, ὡς πολλαχόθεν βουλομένοις ὑπάρχει μαθεῖν. ἢ ὅθεν τὴν οὐσίαν. πῦρ φῆ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ καταναλίσκον τὴν μοχθηρίαν. καὶ πάλιν ἀγανακτῶν ὁ μοχθίω πενοχωρούμενος: μειζομέναις δὲ ὅθεν ἐν τῷ χρεισμάτῳ διάφορον. καθεξομέναις δὲ ὅθεν ἐν βασιλικὸν καὶ τὴν εἰς ἀτίμοις αὐτὰ παυσιν. ἐπεὶ καὶ θεοῦ θρόνος τὸ χρεοῦ βίμ. εἰ τοῦ τρώω δὲ, εἰ μὴ πω τοῦ τρόπος τοῦ εἶναι δοκῶ τὸν δέοντος, ὅθεν τὴν αὐτὸ βα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σιν τῶν δεξομένων. καὶ πῶς χαμόθεν ἔπαρ-
σιν. ἐπεὶ καὶ οὐδάσι θείοις ἐπωδῶά ἵνα σε-
γάζεται δι' ὧν ὑμνεῖται θεός. καὶ ἰκῶς αὐ-
τὸς εἰ ἐπωδῶν τῶ μυστηρίου κοινωνεῖ. πῖς
τὰ ὑψηλότερα τελουμένοις. ἵνα ἐκεῖνο πα-
ραδιδαχθῆ. ὅτι τὸ μὲν ἡμῶν ἀναβλῶσι δεῖ θε-
ὸν πρὸς ἡμᾶς, ὃ καὶ πρότερον ἐδεῖ μωϋσέ-
ως οἶδα γενόμενον. τὸ δὲ ἡμᾶς ἀναβλῶσι. καὶ
οὕτω γενέσθαι κοινωνίαν θεοῦ πρὸς ἀνθρώ-
που, τῆς ἀξίας συγκιρναμένης. ἕως δ' ἂν ἑκά-
τερον ἦν τῶν ἰδίας μένῃ, τὸ μὲν πρὸς ἀνθρώπου
πεινώσεως, ἄμικτος ἡ ἀγαθότης. καὶ τὸ μὲ-
λαίνθρωπον ἀκοινώνητον. καὶ χάσμα ἐν μέσῳ
μέγα καὶ ἀδιάβατον, οὐ τὸν πλούσιον, τὸ λα-
χάρου μόνον, καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀβρᾶ ἀμπόλ-
πων διεῖργον, πῶ δὲ γεννητῶ φύσιν καὶ ῥέ-
ουσαν τῆς ἀγεννήτου καὶ ἐστηκυῖαν. ἔστω, εἰ
κηρύχθη μὴ ὑπὸ προφήτου. ὡς ἐνῷ, πνεῦμα κύ-
ε ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐπαναπαύσει ἐπ' αὐτὸν ἐπὶ τὸ
πνεῦμα τὸ, καὶ κατέβη πνεῦμα κυρίου καὶ ὠδήγη-
σεν αὐτούς. καὶ πνεῦμα ἐδιδάσκησε μὲ πλή-
θεν βεβελεκὴν ἐν ἀρχῇ τέκτονα τῆς σιλωῆς.
καὶ πνεῦμα παρεξεωόμενον. καὶ πνεῦμα ἐξάραν
ἡλίαν ἐν ἁρμάτι. καὶ ζητηθεὶς παρὰ ἐλισ-
σαίου διπλάσιον. καὶ πνεύματι ἀγαθῷ καὶ
ἡγεμονικῷ, δεξιὸν ὁδηγούμενός τε καὶ σκεπ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὴν ἀγίαν.

ζόμενος. ἐπηγγέλθη δὲ ὕδωρ μὲν ἐωὴλ πρὸ τοῦ πόρου, καὶ ἔσται τοῖς ἐχάτοις ἡμέραις λέγει κύριος, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. δηλαδὴ τὴν πίστεύσαντα. καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν καὶ ἐπὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν. καὶ τὰ ἑξῆς. ὕδωρ δὲ ἡγοῦ καὶ ὕδωρ δοξαζομένου τὸ καὶ ἀντιδοξάζοντος. ὡς τὸν πατέρα καὶ ὕδωρ τοῦ πατρὸς: καὶ ἡ ἐπαγγελία ὡς δαψιλής. σωθήσεσθαι, καὶ συμπαραμενεῖν, εἴτ' οὖν ναῦ τοῖς κατὰ καιρὸν ἀξίοις, εἴτε ὕδωρ τοῖς τῶν ἐκεῖσε ἀξίοις μόνοις. ὅτα νὸ λόκληρον αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ φυλάξωμεν, ἀλλὰ μὴ ὀλοῦ τὸν ἀποβάλωμεν, καθ' ὅλον αὐ ἁμαρτάνωμεν. ὅθεν τὸ πνεῦμα σωθήμεν ἐργεῖ μὲν ἡμῶν καὶ τὴν κτίσιν καὶ τὴν ἀνάστασιν. καὶ πειθέπωσι τὸν λόγον κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστρεώθησαν. καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. πνεῦμά τι θεῖον τὸ πνῆσάν με. πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με. καὶ πάλιν ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται. καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. δὴ μεργεῖ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν. καὶ πειθέπωσι τὸ, μηδένα δύνασθαι τὴν βασιλείαν ἰδεῖν ἢ λαβεῖν, ὅς τις μὴ ἄνωθεν ἐγεννήθη πνεύματι. καὶ τὴν προτέραν ἐκαθαρί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θη γὰρ νῆσον. ἡ νυκτὸς ὄβι μυστήριον, ἡμέρᾳ δὲ καὶ φωτεινῇ διαπλάσει. ἐν ᾗ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος διαπλάττεται. τοῦτο δὲ πνεῦμα, σοφώτατον γὰρ καὶ φιλανθρωπότατον, αὐτοποιμένα λάβῃ, ψάλτην τε ἱερέα, πνευμάτων πονηρῶν καταπαύσοντα. καὶ βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, ἀναλείκνυσιν. ἐὰν αὐτόλον συνοίμενα κυίζοντα, πρὸς φήτην βρᾶζεται. ἢν δὲ βὶ καὶ ἢν ἀμὼς σὺν θυμήθητι. ἐὰν μφράκιον βύφυες λάβῃ, πρεσβυτέρων ποιεῖ κεστὼ ἢ παρ' ἡλικίαν. μαρτυρεῖ δὲ ἀνὶ ἢλ, ὁ νικήσας σὺν λάκκω λέοντας. ἐὰν ἀλίεσ' βύρῃ, ἐγγνεβύφχρεσῷ κόσμον ὅλον τῇ τοῦ λόγου πλοκῇ συλλαμβάνοντας. πέρον λάβε μοι, καὶ αἰορεῖαν, καὶ τοὺς ὑμοὺς τῆς βροντῆς. τὰ πνεύματα καὶ βροντήσοντας. ἐὰν τελώνασ' εἰς μαθητείαν περδαίνει. καὶ ψυχῶν ἐμπόρους δημουργεῖ. φησὶ ματθαῖος ὁ χθὲς τελώνης ἢ σήμορον εὐαγγελιστής. ἐὰν δώκτας θρμοὺς, πέζηλον μεταπίθησι. καὶ πρεῖ παύλους αὐτὶ σαύλων. καὶ ποσοῦτον εἰς εὐσέβειαν, ὅσον εἰς κακίαν κατέλαβε. τοῦτο καὶ πνεῦμά ἐστι πρᾴοτητος, καὶ παροξύνεται τοῖς ἀμφιτάνοισι. ἐι γαροῦν πειραθῶμεν ὡς πρᾴου, καὶ μὴ ὀργίλου πλὴ ἀξίαν ὁμολογοῦντες, καὶ τὸ βλάσφημον φεύγοντες. ἢ μὴ βουλη

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θῶ μὲν ἰδεῖν ὀργιζόμενον ἀσυγχώρητα· τὸ γὰρ μὲ θωιεῖ σὴμόβρον ὑμῖν τολμηρὸν κήρυκα· εἰ μὲν οὖν ἴδεν πειθόμενον, τῷ θεῷ χάρις· εἰ δὲ πειθόμενον, καὶ οὕτω χάρις· ἵνα φείσηται τῆς μισοπώτων ὑμᾶς· ὁ δὲ ἵν' ἡμᾶς ἀγάπη μεθ' ὧν ὅδε λαβόντας τῆς ἱερουργίας τὸ εὐαγγέλιον, ὁ τελειωθῆναι δι' αἵματος· ἐλάλουν μὲν οὖν ξένας γλώσσας καὶ οὐ παρεῖσις, καὶ τὸ θαῦμα μέγα· λόγος δὲ τῶν οὐ μαθόντων λαλούμενος· καὶ τὸ σημεῖον τοῖς ἀπίστοις οὐ τοῖς πιστεύουσιν· ἵν' ἡ τῶν ἀπίστων κατήγορον, καθὼς γέγραπται· ὅτι εἰ ἑτερογλώσσοις καὶ εἰ χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ· καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος· ἤκουον δὲ, μικρὸν εἰ τοῦθα ἐπίχως καὶ διαπόρησον· πῶς διαιρήσεις τὸν λόγον, ἔχει γάρ τι ἀμφίβολον ἡ λέξις τῇ στιγμῇ διαιρούμενος· ἄρα γὰρ ἤκουον τοῖς ἑαυτῶν διαλέκτοις ἕκαστοι, ὡς φόρε εἰπεῖν, μίαν μὲν ὀξηχεῖσθαι φωνὴν, πολλὰς δὲ ἀκούεσθαι οὔπω κτυπουμένου τὸ ἀόρατος· καὶ ἵν' εἴπω σαφέστερον, τῆς φωνῆς φωνῶν γινομένων· ἡ ὁ μὲν ἤκουον, ἀναπαυστέον· ὁ δὲ λαλούντων τοῖς ἰδίαις φωναῖς, τῷ ἑξῆς προσθετέον· ἵν' ἡ λαλούντων φωναῖς, τοῖς ἰδίαις τῶν ἀκουόντων· ὅ πορ γί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πεται ἀλλοτρίας. καθὰ καὶ μᾶλλον τίθε-
μαι. ἐκείνως μὲν γὰρ, τῶν ἀκουόντων αὐ εἶναι
μᾶλλον, ἢ τῶν λεγόντων· ὅ θαῦμα. οὕτω δὲ τῶν
λεγόντων, οἱ καὶ μέθην καταγινώσκοντες.
δῆλον ὡς αὐτοὶ θαυμαζουρτοῦντες τοῦδε τὰς
φωνὰς τῷ πνεύματι. τοῦτο ἐπαινεῖν μὲν
καὶ ἡ παλαιὰ διαίρεσις τῶν φωνῶν, ἰδίᾳ κα-
τὸν πύρτον ὠκοδόμουν οἱ κακῶς καὶ ἀθέως ὁ-
μοφωνοῦντες. ὡς πρὸ καὶ τῶν νῦν τολμῶν-
τι πνεῦ. τῇ γὰρ τῆς φωνῆς διαστάσει συνδιά-
λυθεν τὸ ὁμόγνωμον, τὸ ἐξχέρησιν ἔλυσεν.
ἀξιεπαινε τοῦδε δὲ ἡ νῦν θαυματουργουμέ-
νη. ἀπὸ γὰρ ἑνὸς πνεύματος εἰς πολλοὺς χω-
θεῖσα, εἰς μίαν ἁρμονίαν πάλιν συνάγει.
καὶ ἔστι διαφορὰ χαρεισμάτων ἄλλου δεομέ-
νου χαρείσματος, πρὸς διάκρισιν τῆς βελτίο-
νος, ἐπεὶ δὴ πᾶσι τὸ ἐπαινεῖν ἔξεστι. καὶ τὴ
δ' αὖ καὶ κείνη λέγοιτο τοῦδε ἥς δὲ βιβλ λέγει.
καὶ τὰ πόντισον κὲ καὶ κατὰ δίελε τὰς γλώσ-
σας αὐτῶν. διὰ τί, ὅτι ἠγάπησαν πάντα τὰ ῥή-
ματα καὶ λαπουῖ σμὸς γλῶσσαν δολίαν. μόνον δὲ
φανερῶς τὰς αὐ ταῦθα γλώσσας καὶ τὰ ἐμ-
μενος, αἱ θεότητα τιμῶνοῦσι. ταῦτα μὴ οὕτω
ἐιδὶ τοῦτον. ἐπεὶ δὲ βῖς καπτικοῦσιν ἱδρου-
σαλὴμ ἐλαβεστάτοις ἰουδαίοις, πάρθοις,
καὶ μήδοις, καὶ ἐλαμίταις αἰγυπτίοις καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λίβιοῦ. κρινοῦσι τε καὶ ἀρᾶται. μεσοῦντα μὲ τοῖς τὸ καὶ τοῖς ἐμοῖς καὶ πατρῴοις ἐλάλουν αἱ
λῶσται, καὶ τοῖς ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ
τὸν οὐρανὸν, ἰουδαίοις εἴτε φίλον ὅπου νοεῖν
ἐκεῖσε συνειλεγμένοις, ἄξιον ἰδεῖν τίνες ἦ
σαν οὗτοι, καὶ τῆς πρίσσου αἰχμαλωσίας. ἡ
μὲν γὰρ εἰς αἴγυπτον καὶ βαβυλῶνα, πολυ
χρόνιός τε ἦν, καὶ πόλαι τῇ ἐπανόδῳ
λέλυτο. ἡ δὲ νῦν ἐφωμολόγουν, οὔπω γε
γόνοιτο ἔμελλε δὲ, εἰς πρᾶξις οὖσα τῆς καὶ
τὰ τοῦ σαυροῦ θρασύτητος. λέγεται δὴ τὴν
ὑπ' αὐτοῦ χρυσὴν ταύτην νῦν λαμβάνειν. οὐ πο
λὺ βούτων οὖσαν τῶν ἐτῶν προσβυτέραν. εἰ
δέ τις ταύτην μὲν οὐ πεισθεῖεν τὴν ὑξήγη
σιν ὡς πολυχρόνιον τέραν. οὔτε γὰρ παλαιὰν
εἶναι τὴν αἰχμαλωσίαν, οὔτ' ἐμὲ πολὺ τῶ
οἰκαμένης χρεῖσαν, ζητεῖ δὲ τὴν πιθανωτέ
ραν, ἐκεῖνο ἴσως νῦν λαβεῖν ἄμφνον, ὅτι πολ
λάκις καὶ νῦν πολεμούνων τοῦ ἔθνους μεταναι
σάντος ὡς φῶ ἔσοφα ἱστόρηται, αἱ μὲν τῆς φυ
λῶν ἀνεσώθησαν, αἱ δὲ ὑπελείφθησαν. ὧν εἰ
κὸς διασπαρῆσῶν εἰς ἔθνη πολεῖονα, τὴν ἱκανότα
τα παρεῖναι ἔνεστι καὶ μετέχειν τοῦ θαύματος.
καὶ ταῦτα προεξήτασται τοῖς φιλομαθέ
σιν. ἴσως δ' πολυχρόνιος. καὶ ὅτι αὐ συμφορὰ
τίς εἰς τὴν παρούσαν ἡμέραν, καὶ ἡ μὲν τοῦ
ἔσται

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἔσται σωτηλοχώς· ἡμῖν δὲ ἐν μὲν σύλλογον
ἤδη διαλυτέον· ἱκανὸς γὰρ ὁ λόγος· πῶς ἂν πα-
νήγυριν οὐδὲ ἐρῶ τι· ἀλλ' ἑορτάσεον· νῦν μὲν
καὶ σωματικῶς, μικρὸν ὑστερον ὅλον πνεύ-
ματικῶς· εἶθα καὶ τὸν λόγον τοῦτον εἰσόμε-
θα καθαρώτερον, καὶ σαφέστερον· εἰ αὐτῷ τῷ
λόγῳ καὶ θεῷ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
τῷ τῇ ἀληθινῇ τῶν σωζομένων ἑορτῇ, καὶ ἀγαλ-
λιάσῃ. μεθ' ἧς δόξα καὶ κράτος τῷ περὶ σὺν τῷ
ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΑΡ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΑ ΜΑΝΤΑ.

Γ καίνια τιμᾶσθαι, παλαιὸς νόμος·
καὶ καλὸς ἔχων· μᾶλλον δὲ τὰ νέα
τιμᾶσθαι δι' ἐγκαινίων· καὶ τοῦτο
οὐχ ἅπαξ· ἀλλὰ καὶ πολλάκις· ἐνιαυτοῦ
εἰκὼ τοῦ πολυδοπῆς πῶς αὐτῶν ἡμέραν ἑπα-
γούσης, ἵνα μὴ ὀξίτηλα τῷ χρόνῳ γένηται
τὰ καλά· μηδὲ παραῤῥυῇ λήθης ἐυθοῖς ἀ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μεωρουμενα. ἐγκαινίζονται μὲν πρὸς θεὸν
νῆσοι τῷ ἡσαΐᾳ φῶς πρὸ αἰώνων μεν. ἃς τινας
δὴ τὰς νήσους ταύτας ἐξῶσαν λιπέειν. οἶμαι
δὲ τὰς ἀφ' ὧν ἐθνῶν ἐκκλησίας ἀρτι καθι
σταμένας. καὶ τῆς ἀλμυρᾶς ἀπιστίας ἀνα
κυπτούσας. καὶ πηξιν λαμβανούσας τῷ θεῷ
βάσιμον. ἐγκαινίζεται δὲ τεῖχος χαλκοῦν
παρὰ ἄλλῳ προφήτῃ. οἶμαι δὲ ψυχὴ τερέα
καὶ χυθεισῆς, ἡ ἀρτι παγῆς εἰς βυσσεειαν.
ᾄδειν δὲ ᾧ κυρίῳ ἆσμα καινὸν κελευόμεθα.
εἶτα εἰς βασιλεῦνα καὶ πόλιν πονηραν σύγχυ
σιν καταστορούντες ἐξῶ τῆς ἁμαρτίας. ἔπει
τα πρὸς πόλιν ἱερουσαλὴμ ἀνασωθεντες. καὶ
κεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι πόλιν θείαν ᾄδειν ὡδὴν ἐξ
ὡς ἐκεῖ γῆς ἀλλοτρίας. εἰ ταῦθα δὲ νέαν ᾠ
δὴν καὶ πολιτείαν ἱστάμενοι. εἶτα οἱ μείναν
τες εἰ τῷ καλῷ καὶ πονηρόπτοντες. καὶ τὸ
μὲν, καταπορευτικῆς ἤδη. τὸ δὲ, καταρευσῶντες
τὸ καινοποιοῦ πνεύματος. ἐγκαινίζεται
δὲ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτε
λεῖς. ἐν θεὸς παρεδίδοξε. καὶ βασιλεὺ ἐτε
λέωσε. καὶ μεσῆς πήξατο. ἐγκαινίζεται
δὲ ἡ βασιλεία δι' βίβλ. καὶ οὐχ ἅπαξ. ἀλλὰ
χρόνομεν πρὸ πόδον, καὶ ἀνατορθυομένης
δ' δι' πόδον. ἐλεύσε δὲ τὰ ἐγκαίνια εἰ ἱερο
σολύμοις. χειμῶν ἐν ὁ τῆς ἀπιστίας. καὶ ἰησοῦς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρὴν ὁ θεὸς καὶ ναός· ναὸς πρόσφατος· ὁ αὐθη
μερὸν λυόμενος, καὶ τελούμενος ἀνιστάμενος,
καὶ μένων εἰς τοὺς αἰῶνας· ἵν' ἐπὶ σωθῶ·
καὶ τοῦ παλαιοῦ πτώματος ἀνακληθῶ, καὶ
γένωμαι καινὴ κτίσις, διὰ τῆς τοιαύτης φι
λανθρωπίας ἀνασπλαττόμενος. ἐνδιζητεῖ δὲ
ὁ θεὸς δι' βίβλου καρδίαν καθαρὰν ἐν ἑαυτῷ
κτιζομένῳ· καὶ πνεῦμα εὐθὲς τοῖς ἐγκάτοις
ἐγκαινιζόμενον· οὐχ ὡς οὐκ ἔχων, τίς γὰρ
ἐμὲ δεῖται, ὁ τοσοῦτος· ἀλλ' ὡς καινὸν γινώ
σκων τὸν νεῶ ἀεὶ προσιτέμενον· καὶ τί δεῖ μοι
πλείονων ἐγκαινίων, οἷον τὰ παρόντα ἔνω
σεται, καὶ ἃ σήμερον παννυχεύομεν, τῇ
ζωῇ μετὰ θανάτου πλησιάζοντες· ἐγκαίνια ἐν
καίνια ἢ παννύχεις ἀδελφοί· λεγέσθω γὰρ
πολλάκις ὑφ' ἡδονῆς· καὶ τίνα ταῦτα· οἱ μὲν
ἐδόντες, διδάξατε· οἱ δὲ ἀγνοοῦντες τὸν ἀκο
λοῦ ἐγκαινίζεσθε· φῶς λοῦ ἀπρόσιτον καὶ ἀ
διάδοχον ὁ θεός· ὅτε ἀρξάμενον· οὔτε παυ
σόμενον· οὔτε μειούμενον· ἀειλαμπές·
τειλαμπές· ὀλίγοις ὅσον ὅσι θεωρούμε
νον· οἶμαι δὲ, οὐ δὲ ὀλίγοις· καὶ φῶτα δίδυτε
ρα, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαυγάσματα· αἱ π
αὐτὸν δεικνύμενα· καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύμα
τα· τὸ δὲ παρ' ἡμῖν ἔσω φῶς, οὐχ ὑστερον ἤρ
ξατο μόνον, ἀλλὰ καὶ νυκτὶ τέμνεται· καὶ

ἀνιστ
ῶν

φῶτ
σύτ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὴν μὴ νυκτὶ ἡ σύμμιξία· ὀφθῆναι τοῖς ἔθνεσι, καὶ
ἀδιάλειπτον, καὶ λαμβάνον ὃ δίδωσιν· ὁρᾶν
τε γὰρ ὄψει παρέχει· καὶ πρῶτον ὁρᾶται πα-
ρὰ τῆς ὄψεως· καὶ τοῖς ὁρᾶσθαι τοῖς τοῦ ἐρέσθαι,
παρρησίαν χαρίζεται· βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς τὸν δὲ τὸν κόσμον συστήσασθαι, τὸν μὲν ὁρα-
τῶν τε καὶ ἀοράτων σωστικήσατα, τὸν μέγαν
καὶ θαυμαστὸν τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ κή-
ρυκα, τοῖς μὲν ἀϊδίοις αὐτὸς ὄντι φῶς καὶ οὐκ
ἄλλο· τί γὰρ ἔλαφ φωτὸς ἀδυτόρου τοῖς τὸ μέ-
γιστον ἔχουσι· τοῖς κἀκεῖνο δὲ καὶ τοῦδε ἡμᾶς,
πρώτην ἐκλάμπει πλὴν τοῦ φωτὸς τοῦτου δύ-
ναμιν· καὶ τὸ ἔπρεπε τῷ μεγάλῳ φωτὶ, τὸ δη-
μιουργήσας ἐκ φωτὸς ἀφέκαλε· ὦ λύκε τὸ σκότος
καὶ πλὴν ἐπέχουσαν τέως ἀκοσμίαν καὶ ἀτα-
ξίαν· καὶ οὐδὲν, ὅκ ὀργανικὸν ἀπ' ἀρχῆς αἰαδλέ-
ξασ· οὐδὲ ἡλιακὸν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος· ἀλλὰ ἀ-
σώματον, καὶ ἀνήλιον· ἔπειτα δὲ καὶ ἡλίῳ
δοθέν· καὶ τὰ φωτίζειν πᾶσαν τὴν οἰκουμέ-
νην· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ἄλλοις πλὴν ὕλην προ-
υποστήσας, εἰδοποίησεν ὕδωρ, ἐκεῖσε τάξεν
καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος πολυθεὶς, ἵνα θαυμα-
τουργήσῃ τὶ μεῖζον, εἰ ταῦθα τὸ εἶδος τῆς ὕ-
λης προϋπεστήσατο· εἶδος γὰρ ἡλίου τὸ φῶς·
μεῖζε δὲ ὄντος πλὴν ὕλην ἐπάγει· τὸν ὀφθαλ-
μὸν τῆς ἡμέρας δημιουργήσας ὄντος τὸν τῆς

ἥλιον. οὕτω τὴ πρῶτον καὶ ἡμέρας ἀριθμεῖται. καὶ δεύτερον καὶ τέταρτον καὶ τὰς ἑξῆς, ἄχρι τῆς ἑβδόμης καὶ καθαρὰ παντοίμου τῶν βρέφων ἡμέρας. αἷς καθαρίζεται τὰ γινόμενα. λόγοις ἀρρήτοις τελούμενα. καὶ οὐκ ἀθρόως ἀνακαδόμενα τῷ πάντα δυνατῷ λόγῳ. καὶ ὃ νοῆσαι μόνον ἢ εἰπεῖν, βρέφος ὄντι πρεπόμενον. εἰ δὲ τελευταῖος ὁ ἄνθρωπος ἀνεδείχθη, καὶ ταῦτα χρεὶ θεοῦ καὶ εἰκόνι τετιμημένος, θαυμαστὸν οὐδέν. ἔδει γὰρ ὡς πρὸ βασιλεῖ προυπορεῦναι τὰ βασίλεια. καὶ οὕτως εἰσαχθῆναι ἐν βασιλείᾳ, πᾶσιν ἤδη δορυφορούμενον. εἰ μὲν οὖν ἐμένομεν ὁ πρὸ ἡμῶν, καὶ πλὴν ἐντολῆς ἐφυλάξαμεν, ἐγλυόμεθα ἂν ὁ πρὸ οὐκ ἦμεν, τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσελθόντες, μετὰ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως. καὶ τί γεγονότες; ἀπαθανατισθέντες καὶ θεῷ ἐπλησιάζοντες. ἐπεὶ δὲ φθόνῳ τοῦ δαιμονίου θάνατος εἰς ἐν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ ὑφεῖλε δι' τῆς ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, δι' οὗ τῷ ἡμέτερῳ πάθει πάλιν θεὸς γλυόμενος ἄνθρωπος. καὶ πεῖρα τὸ σὰρξ παγῆναι. ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πεῖρα ἐπλουτήσωμεν. ἐν τούτοις θάνατος καὶ ταφὴ καὶ ἀνάστασις. ἐν τούτοις ἡ κατακλίσις καὶ μεθέορτος ἑορτὴ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ πανηγυρισής, ἐγκαινίζων τὸν ἐμαυτῷ σωτῆρα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἶναι. τί οὖν φησιν, οὐχ ἡ πρώτη κυριακὴ ἡ ἐγκαίνιον ἦν, ἡ μετὰ τὴν ἡμέραν νύκτα καὶ σαλπιγξίαν. ἀλλὰ τῇ σήμερον ἑορτῇ δίδωσιν ὦ φιλέορτε σύ, καὶ πολλὰς ἐπινοῶν φαιδρότητας. ἐκείνη, τὸ σωτήριον ἦν. αὕτη δὲ τῆς σωτηρίας γενέθλιον. καὶ κείνη μὲν ὅτι μεθόριον τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως. αὕτη δὲ καθαρῶς τῆς ἀναστάσεως. ἵνα ὡς πρὸ ἡ πρώτη κτίσις τὴν ἀρχὴν ἀπὸ κυριακῆς λαμβάνει, δῆλον ὅτι ἀπὸ ταύτης ἐβδόμη τὸ σάββατον γίνεται καὶ τὰ πάνυσις ὅσα τῶν ἔργων, οὔπω καὶ ἡ ἀναστάσεις πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἔσται. πρώτη οὖσα τῶν μετ' αὐτήν, καὶ ὀγδοὰς ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῆς. ὑψηλῆς ὑψηλοτέρα. καὶ θαυμασίας θαυμασιωτέρα. πρὸς γὰρ τὴν ἄνω φορὰν καταστάσιν. ἵνα καὶ ὁ θεῖος σολομῶν αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ. διδόναι μέ εἰδὰ τοῖς ἐπτὰ ὀφθαλμοῖς τούτων μοθεῶν. καί γε τοῖς ὀκτὼ, τῷ μέλλοντι ἐκ τῆς ὠ τοῦθεν ὑπερπαίσαι καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀφικνεσάσεως. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας δαβὶδ τῇ αὐτῇ προσάδειν ἔοικε τοὺς τοῦδε τῆς ὀγδόης ψαλμούς. ὡς πρὸ καὶ τῇ τῶν ἐγκαινίων ἡμέρᾳ ταύτῃ ψαλμὸν ἑπτὰ. οἴκου τινὰ ἐγκαινισμὸν ὀνομάζων. ὃς τις ἐσμὲν ἡμεῖς, οἱ θεοῦ ναὸς ἐσμεν τε καὶ ἀκούειν ἡξιωμένοι καὶ γίνεσθαι. ἔχετε

τῶν ἐπαινίων δὲν λόγον· ἀλλ' ἐπαινίζεσθε, καὶ
τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποῤῥίψαντες, καὶ
καινότητα ζωῆς πολιτεύεσθε, πᾶσι χαλι-
νὸν ἐπιθέντες ὀῤῥῶν ὁ θάνατος. πάντα τὰ
μέλη παιδαγωγήσαντες. πᾶσαν γ' ἀνηρὰν τὴν
ξύλον βρῶσιν μισήσαντες. καὶ ἐμέσαντες καὶ διὰ τὴν
τὸ μόνον μεμνημένοι τὴν παλαιῶν ἵνα φύσωμεν.
ὡραῖος ἦν εἰς ὄρασιν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν ὁ ἐμὲ
θανατώσας καρπός. φύσωμεν τὰς βύχοίας. εἰς
ἡμᾶς αὐτὸν βλέπωμεν. μήσε νικησάτω καλ-
λους ἐπιθυμία μηδὲ σωαρπαθῆς βῖς βλε-
φαρίσις, εἰ δὶ ωαῦν μέχρι καὶ παροράμαβος, γ'
βύαν οὐ θυμηθεὶς. δ' γλυκὺ δὲ λεαρ. τὸ τὴν μό-
μενον φαρμακὸν. πῶς γὰρ σώσει ῥαδίως ἡ ἀλ-
λοδία, ὃν ἀπώλεσεν ἡ ἰδία. μὴ γλυκαν θήτω
σοι φαρυγξ, οὗ καταστύρεται πᾶν τὸ δίδόμε-
νον. καὶ πρὶν λυφθῆναι τιμώμενον, μετὰ δὲ
λαβεῖν ἀτιμάζεται. ἡ ὄσφρῦνσις ἐθελλωνέσω,
φθύγε τὰς βύωδίας. τῇ ἀφῇ καταμαλακίθης,
ἀπόταξαι ταῖς λφόθησι, καὶ ταῖς ἀπαλό-
τησιν. ἡ ἀκοὴ παρέπεισε, θὲς θύραν τοῖς ἀ-
πατηλοῖς λόγοις καὶ τοῦ ὀῤῥοῖς. ἀνοίγε δὲν
σόμα λόγω θεοῦ. ἵν' ἐλκύσης πνεῦμα, μὴ ἀστέ-
σης θάνατον. ὅταν τίσε δελεάζῃ τῶν ἀπειρη-
μένων, μὴ ἀθήτω ὅς τις ἦς καὶ ὅθεν ἀπόλω-
λας. ἐὰν μικρόν τὴν τὸν λόγον παρεκβαπῆς,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάγου· πρὶν πάντα λῶς ἐξ
ωτεσεῖν· καὶ κατενεχθῆναι πρὸς θάνατον·
καὶ γνοῦ καινὸς ἀντὶ παλαιοῦ· καὶ ψυχῆς
ἑόρταζε τὰ ἐγκαίνια· ὁ θυμὸς ἔστω σοι κατα
μόνου τοῦ ὄφεως δι' ὃν ὀργέστεσις· καὶ ἐπιθυμη
τικὸν τετάχθω σοι πᾶν πρὸς θεὸν, μὴ πρὸς
ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν· ὁ λο
γισμὸς πᾶσιν ἐπισατείτω· καὶ μὴ κατελ
κέσθω τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ χείρονος· μὴ μισή
σης σου ὃν ἀδελφὸν, καὶ ταῦτα δωρεαν, ὑ
πὸ οὗ χριστὸς ἀπέθανε, καὶ σὸς ἀδελφὸς ἐγέ
νετο θεὸς ὢν καὶ δικαιότης· μὴ φθονήσης τῷ
κακορροθοῦντι, ὁ φθονηθεὶς, καὶ φθονεῖσθαι
πεισθεὶς, καὶ δι' ὃν κατενεχθεὶς· μὴ ἀπι
μάσης δάκρυον ὁ πολλῶν ἄξια δακρύων
πεφονευθὼς, εἶτα ἠλεημένος· μὴ ἀπώσῃ πένητα
ὁ πλουτήσας θεότητα· εἰ δ' ὄν, ἀλλὰ μὴ πλου
τήσῃς κατὰ τὸ πένητος καὶ τοῦτο τὸ πολὺ τῶν
ἀκορέστων· μὴ ἀτιμάσῃς ξένον τοῦτον οὗ χριστὸς
ἐξενίτευσεν, οὗ πάντες ἡμεῖς ξένοι καὶ πά
νοικοι· μὴ ἀπεξενωθῇς τὸ παραδείσου καθὼς τὸ
πρότερον· μετάδος τῷ δεομένῳ σέβης σιέπης·
δωρῆς, ὁ τοῦτοις ἢ δωρῶν, καὶ ὑπὲρ πᾶν χρέαν·
μὴ ἀγαπήσῃς τὸ πλεῖστον, εἰ μὴ βοηθεῖ τοῦ κοσμου·
ἄφθη ὁ ἀφεθεὶς· ἐλέησον ὁ ἠλεημένος· κτῆσαι
τὸ φιλανθρώπῳ τὸ φιλάνθρωπον· ἕως καιρὸς, πᾶς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁ βίος ἐκμανιζέσθω σοι· πᾶσα φιλοτιμίας ὁ/
δὸς· αἱ γὰρ ζωὴν δόντι τινὶ μὴ θεῷ προσείληφθε
σάρ· αἱ παρθένοι, τὸ πᾶν θεῷ λέλυσθε σάρ· μὴ
πίνεσθε κλέπτειαι δόλης ἡδονῆς φυγόσαι πῶ
ἐλευθερίαν· ἐκ τοῦ συνοικεῖν σκ αἰσχράσι μ̄, αἰ
σχράσι δ' ὅμως· ἀλέχομαι κάμνειν ἀεὶ τοῖς τῆ
ἡδονῆς κ̄ωμνήμασι· μισῶ καὶ πῶ δ' ἀδρὸς
σωκ ἤθελον· οἱ δυνάσται, φοβεῖσθε τὸ δυνατώτε
ρον, οἱ τοῦ ὑψηλῶν θρόνων τὸ ὑψηλότερον· μὴ
θαυμάσης μηδὲν, ὁ μὴ παραμείνῃ· μὴ παρείδης
ὁ μείνῃ· μὴ πόλεσφίγξης μηδὲν ὁ διαῤῥέει κρα
τούμενον· μὴ ζηλώσης ἢ τοῦ ἀφθονεμείων ἀλ
λὰ μεσουμείων· μὴ ἐπαρθῆς μέγαζ ἵνα μὴ μεῖ
ζον κατενεχθῆς· μὴ τοῦ κακῶν φρόνει φαίνεσθε
κρείττων· λυποῦ δὲ τοῦ ἀγαθῶν ἡττώμενος·
μὴ γελάσης πῶμα τοῦ πέλαγο· διάβαινε δὲ
ἀσφαλῶς ὅσον σοι δυνάμις· ἀλλὰ μὴ δίδου χεῖρα
χαμαὶ κάμνῳ· μή τε ἀθυμῶν ἀπελπίσης δύκ
μβρίαν, μή τε πράττων καλῶς ἀθυμίαν· εἰς ἐ/
νικυτὸς, τέσσαρας ὥρας φόβῃ· μὴ μία ῥοπὴ κα
ρου, πολλὰς πραγμάτων μεταβολάς· ἐπι/
κοπτέτω σοι, μβρὶ μναμὴν, ἡδονῶν· λύπην δὲ, ἢ
κρείττων ἐλπίς· οὕτως ἐγκαινίζεται ἄνθρω
πος· οὕτως ἢ μᾶτζ ἢ τοῦ ἐγκαινίων ἡμβρα σοι
αὐτὴ ζυφῆ· τοιούτοις ἐδέσμασιν· σκ ἀφθίσι
φησὶ κανὸς σκαντίον μα· ἀλλ' ἔτι καλὸν μὴ δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σεαυτῷ φθόνων. νῦν ὁ ὄφθαλμὸς καινὸς ὁ δόξον εἶ
δος. ὅλος ἀλλοιωμένος. τὰ ἀρχαῖα παρ
ῆλθεν. ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά. ἔστω
τῇ ἑορτῇ καρποφόρησον. πῶν καλὸν ἀλλοίω
σιν ἀλλοιώσθαι τὴν μὴ ὄντα μέγα φωνήσης. ἀλ
λὰ φθέγξαι τὸ τοῦ δαβὶδ. αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς
δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου. παρὸν πᾶν ἀνοῖς τὸ καταρθό
μενον. οὐ βάλεται σε ὁ λόγος ποτὲ ἐν τῷ
μάθῃ. ἀλλ' ἀφκίνητον ἔστιν. δυκίνητον. πάντως
νεόκτισον. ἀεὶ ἀμαρτάνης, ἐπιστρέφοντα. ἐπιγο
νθοῖς, ἐπιτείνοντα. χθὲς πίστιν εἶχες πῶς τῆς
καιρῶν, σήμερον πῶς τοῦ θεοῦ γνώσεως. μέχρι
τίνος ἐπ' ἀμφοτέρας χωλανεῖς ταῖς ἰγνύαις.
μέχρι τίνος οἰκονομήσεις. μὴ οἰκοδομήσαι πο
τε πεθυμήθητι. χθὲς δ' δοκεῖν τις ἐτίμασ.
σήμερον τὸ εἶναι προτίμησον. μέχρι ποῦ τὰ
εὐπνοια. μὴ ἡ ἀλήθεια ποτε ὠφελήθητι. σοι.
χθὲς ἦθα θεαστικός. σήμερον φαίνθι θεωρητι
κός. χθὲς λοίδορος. ἰατρός. σήμερον εὔρημος
ἥμερος. χθὲς κωμαστής, σήμερον σωφρονιστής. σή
μερον οἰνοπότης, ἄγελον ὑδροπότης. σήμερον
καταστα τελῶν τὴν κλινῶν ἐλεφαντίνων, μὴ
τὰ πρῶτα μύρα χριόμενος. αὔριον χαμεύνης
μὴ ἄῤῥυπος. αὐτὴ γελοιαστοῦ σύνυστος. αὐτὴ καλ
λωπιστοῦ, δυσείμων. αὐτὴ χαύρα καὶ ἀλαζό
νος εὐτελὴς δ' φαινόμενον. αὐτὴ χυδρόφου,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σενόχωρος· καὶ πανδοῦν, ἀντὶ ὑψαύχενος· ἐν
οἷς ὅπου δίψα νοῦν, καὶ ὅπου φοῖνιξ, ἔσται οἱ ὁ ὠὸς
καινὸς, καὶ ἡ γῆ καινὴ, τά τε ἄλλα καὶ τὰ τούτων
λόγου κατα λαμβάνουσι. Ἀλλ' ἀτῶν μὴ ἤδη. καὶ
ὃ καιρῷ τὰ ἐκεῖνα σωτεριάζοντες· πάντα
γὰρ ἐς καλὸν τῇ παντηγύρει σωζέτε καὶ σωκα
λάμεθα. ἴδε τὰ δία τὰ ὁρώμενα ἡ βασίλισσα
τῶν ὡρῶν, τῇ βασιλίδι τῶν ἡμερῶν πομπεύει καὶ
δωροφορεῖ παρ' ἑαυτῷ πᾶν ὅτι κάλλιστον καὶ
τὸν πνόστατον· νῦν ὠὸς διαυγέστερος· νῦν ἥ
λιος ὑψηλότερος καὶ χρυσοειδέστερος· νῦν σε
λήνης κύκλος φανότερος· καὶ ἀστέρων χορὸς κα
θαρώτερος· νῦν αἰγιαλοῖς μὴ κύματα σωνέ
δε· ἡλίῳ ὁ νέφος· ἀέρι ὁ, ἄνεμοι· γῇ ὁ φυτοῖς·
φυτὰ δὲ, ὄψεσι· νῦν πηγαὶ διαυγέστεροι κάν
θοι· νῦν ὁ ὠτα μοὶ δαψιλέστερον τῶν χειμεί
ων δεσμῶν λυθέντες· καὶ λιμῶν ἀνῶδεῖ· καὶ φυ
σὶν βρύει· καὶ κείρει πάχ· καὶ ἀρνοῦν ἐπισκιρτῶσι
χλοήραις ταῖς ἀρόραις· ἀφ' ἃ μὴ ναῦς ἐκλι
μένων ἀνάγκῃ ζῶν κελεύσμασι· καὶ τούτοις
ὡς τὰ φοῖνικα φιλοθέοις· καὶ ὃ ἱστίῳ πτερούν·
καὶ πλησιστρεῖ δελφὶς ἀναφυσῶν ὡς ἥδιστον καὶ
ἀνεκτεμπόμενος· καὶ παραπέμπει τὴν ὠτῆρας
ζῶν· οὐδὲ μία· ἀρπὴ ὁ γωρὸς ἀρόδον πνεῖν
τοι ἄνω βλέπων, καὶ τὴν καρποδότην ἐπιφα
λόμενος· καὶ ζῶν ὁ ζυγὸν ἄγει βῶν ἀρότης· καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς τὸν κομψὸν

τέμνει γλυκεῖαν αὔλακα· καὶ ταῖς ἐλπίσιν οὐ
φαίνει· ἀρτι ὁ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἁρμό
ζοντι σύριγγα· καὶ νόμον ἐμπνέουσι μέλος·
καὶ φυτοῖς καὶ πέτραις συναρμόζουσιν· ἀρτι ὁ φυ
τὸν φυτουργὸς ἀναστρέφει· καὶ ἡ ξυλοτόμος κάλαμος
οἰκοδομεῖ· καὶ ὑφαίνει πόρθας· καὶ πολεμεῖ
ζει πόρρω ὄρνιθος· καὶ ἁλιεὶς εὐθὺς διορᾷ· καὶ
δίκτυον ἀνακαθαίρει· καὶ πέρας ὑπόδρα κα
θέζει· ἀρτι μὴ ἡ φιλόδρομος μέλισσα, τὸ πτε
ρὸν ἐλκύσασα· καὶ τῶν σίμβλων ἀπανασώσας
πόν ἑαυτῆς σοφίαν ἐπιδείκνυται· καὶ λαμῶνας
ἐφίπτατο· καὶ συλᾶ τὰ ἄνθη· καὶ ἡ μὴ πονεῖ τὰ
κηρία τοῖς ἐξαίφνης καὶ ἀνιπτέοντας σύριγγας ὀξυ
φάνασα καὶ ἰὰς βύθειας τῶν πωνίας ἐπαλλάττο
σα, δρόγον ὁ μοῦ κάλλος καὶ ἀσφαλέστατον· ἡ ὁ,
μέλι τοῖς ἀρθήναις σιαποδίδοται· καὶ γεω
γοῖ τῷ ξυλίζοντι καρπὸν γλυκὺν καὶ ἀνίερ
τον· ὡς ὄφελόν γε καὶ ἡμεῖς ὁ χριστοῦ μελισσῶν
καὶ βιοῦντο λαβόντες σοφίας καὶ φιλοπονίας
ὑπόλειγμα· ἀρτι δὲ κάλιαν ὄρνις πήγνυται·
καὶ ὁ μὴ, ἐπανδρίχεται· ὁ ὁ, εἰσιμίζει ὁ ὁ, πολε
πτᾶ· καὶ καταφωνεῖ τὸ ἄλσος· καὶ πολλαλεῖ
τὸ ἀῶον· πάντα θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωνᾶς
ἀλαλήθεις· ἐὰν πᾶσι γὰρ εὐχαριστεῖ διὲμοῦ
θεός· καὶ ὅπως ὁ ἐκείνων ὕμνος, ἡμέτερος γίνε
ται, παρὰ ὧν ἐγὼ τὸν ὑμνεῖν λαμβάνω· νῦν μὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γλῶ πᾶν ζῶον γένος· καὶ πᾶσαν αἴσθησιν ἐ-
σιώμεθα· νῦν δὲ ὑψαύχην ἵππος καὶ ἀγέρω-
χος, τοῖς οἴκοις δυναστεύων, καὶ τὰ δεσμὰ τυ-
ραννήσας, κραυγῇ καὶ τὰ πεδία, καὶ τὰ ταμεῖα
ὠρύζει· τί τ' ἄλλα· νῦν μάρτυρες αἰθεριάζο-
σι καὶ πομπεύουσι· καὶ λαμπροῖς τοῖς βήμασι
συγκαλοῦσι λαὸν φιλόχριστον· καὶ τὴν ἄθλησιν δι-
μοσιεύουσι· τούτῳ εἰς δόξαν καὶ ὁ ἐμὸς στεφανίτης·
ἐμὸς γὰρ εἰ καὶ μὴ παρ' ἐμοί· πιπτέτω φθόνος·
ἐὰν δόξαν λέγω· Μάρας ὁ τοξοβόλος καὶ ποιμὴν
καὶ μάρτυς· ὁ πρόθυρον μὲν τὰς ἐλάφους ἀμέλ-
γων καὶ τὰς πειγομένας ἀλλήλων· ἵνα ξένῳ χαί-
λαξ κτιφαφῇ δίκαιος· νῦν δ' ποιμαίνων λαὸν
μικροπόλεως· καὶ τὰ ἔαρ ἐπαινίζων σήμερον
ταῖς πολλαῖς χιλιάσι τῶν πάντα χόθεν ἐπεύ-
θυμούντων· διάφορόν τι ἀρετῆς καὶ μέσοι καὶ
ποιμένσιν ἄξιον καὶ λόγοις ἐπινικίοις· εἴη δὲ σω-
τομώτερον ἐπεῖν· νῦν ἔαρ κοσμικόν· ἔαρ
πνευματικόν· ἔαρ ψυχῆς· ἔαρ σώμασιν· ἔ-
αρ ὁρώμενον· ἔαρ ἀόρατον· καὶ κεῖθεν μετα-
λάβοιμεν οὐ πάθα καλῶς ἀμειφθέντες·
καὶ καινοὶ πρὸς τὸν καινὸν βίον παρατεμ-
φθείημεν, ὦ χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ
πᾶσα δόξα τιμὴ, καὶ κράτος, μὲν ἁπῷ πνεύ-
ματι, εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς ἀμήν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΙΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΪΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΑΙ ΣΑΡΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ.

ΜΕΛΛΟΝ ἀρ' ἢ πολλὰς ἡμῖν ἐπιθήσεις τῶν λόγων ἀεὶ πολιαθεὶς ὁ μέγας Βασίλειος. (καὶ γὰρ ἐφιλοτιμεῖτο τοῖς ἐμοῖς λόγοις ὡς οὔπω θῖς ἑαυτῷ τῶν πάντων οὐλεὶς) ἑαυτὸν ναῦν πολυθήσειν ὑπόθεσιν ἀτῶνων μεγίστην τοῖς τοῦδε λόγοις ἐπουδακόσιν. οἶμαι γὰρ εἴτις τῆς εὐλόγοις δυνάμεως πεῖραν ποιούμενος, ἔπειτα πρὸς μέρος κεῖναι ταύτην θελήσειε, μίαν ἐκ πασῶν ὑπόθεσιν προσησάμενος, καθάπερ οἱ ζωγράφοι τὸν ἀρχετύπου πίνακα, ταύτης αὐ ὑφελὼν μόνῳ ὡς λόγου κρείττονα, τῶν ἄλλων ἐλέσθαι πρώτην. τοσοῦτον ὁρίτον ἡ τοῦ ἀνδρὸς δυφημία, μὴ ὅτι γε ἡμῖν, χῆς πάλαι πᾶν τ' φιλότιμον καταλύσασιν, ἀλλὰ καὶ οἷς βίος ὅδιν ὁ λόγος, εἰ δέον ἐπασδακόσι καὶ μόνον, τοῖς τοιαύταις αὐδυδόκεμεῖν ἐπιθέσειν. ἔγω μὲν οὔπω τοῦδε τούτων, καὶ ὡς ἐμαυτὸν πείθω, λίαν ὀρθῶς. οὐκ οἶδα δ' εἰς ὅ, τι αὖ ἄλλο χρησαίμιν τοῖς λό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοις, μὴ νῶν χρησάμενος. ἢ ὅ, τι πότ' ἄλλο μᾶλλον ἢ ἐμαυτῷ χαρισαίμην, ἢ τοῖς ἀρετὴν ἐπαινέταις, ἢ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, ἢ τὸν αὐ-τὸν ὅρα τοῦτον θαυμάζας. ἐμοί τε γὰρ ἔσται τοῦτο χρέος ἱκανῶς ἀφωσιωμένον. χρέος δ', εἰ πόθεν ἄλλο τι, τοῖς ἀγαθοῖς, τά, τε ἄλλα, καὶ τοῦδε τὸν λόγον, ὁ λόγος. ἐκείνοις θ' ἅμα μὴ ἡδυνὴ γένοιτο, καὶ ἅμα παρακλήσεις εἰς ἀρετὴν ὁ λόγος. ὧν γὰρ τοῦ ἐπαίνους οἶδα, τούτων σαφῶς καὶ τὰς ἐπιδόσεις. ἐπ' οὐδενὸς σῶν τῶ-πάντων οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων. τοῖς τε λόγοις αὐτοῖς ἀμφοτέρωθεν αὖ ἔχει δ' πρᾶγμα καλῶς. εἰ μὲν ἐγγὺς ἔλθοι τῆς ἀξίας, τῶν ἐαυτῶν ἐπιδεδιδαγμένοις δυνάμεν. εἰ δὲ τοὐλεῖσον ἀπολαφθεῖεν, ὁ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη τοῖς ἐκείνου ἐγκωμιάζουσιν, ὅρῶ δὲ δηλονότι τῶν ἢ πάνυ, καὶ ὁ κρείττον ἢ κατὰ λόγου δυνάμεν, εἶναι τὸν δυφημούμενον. ἃ μὴ οὖν τεποίηκέ μοι τὸν λόγον, καὶ δι' ἃ τὸν ἀπῶνα τοῦτον ἀνεστήσαμεν, ταῦτά ἐστιν. εἰ δὲ τοσοῦτον ἀπήντηκα τῶ καιρῶ δεύτερος, καὶ μετὰ τοσούτους ἐπαινέτας, οἷα τε καὶ δημοσία τὸν ἐκείνου σεμνυνάντας, μηδεὶς θαυμαζέτω. ἀλλὰ συγγινωσκέτω μὲν ἡ θεία ψυχή, καὶ πάνυ ἐμοὶ σεβασμία καὶ νῦν καὶ πρότερον. πάντως δὲ ὡς ζῶν ἡμῖν ὤν, ἐπη-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βάρθου πολλὰ τῶν ἐμῶν, ὅρω τε φιλίας καὶ
νόμω κρείττονι. (οὐ γὰρ ἀφύνομαι δῆλον λέ
γειν ὅτι καὶ πάσι νόμος ἐστὶν ἀρετῆς.) οὔπω καὶ
ἐκεῖνος ἡμᾶς γενόμενος, συγγνώμων ἔσται
τοῖς ἡμετέροις. συγγνωσθήσεται δὲ καὶ ὑ
μῶν ὅσοι θρόνοι τοῦ ἀνδρὸς ἐπανέτη.
εἰ πρὸς τίς ἐστιν ἄλλου θρόνος. ἀλλὰ μὴ
δῆλον μόνον πάντες ὁ μόνιμος τιμῶ τὸν ἀνδρὸς
εὐφημίαν. οὐ γὰρ ὀλιγωρίᾳ τοῦ εἰκὸς ἀνελεῖν
μεν. μή ποτε τοσοῦτον ἀμελήσειεν μεν ἢ ἀρε
τῆς, ἢ τοῦ φιλικοῦ καθήκοντος. οὐ δὲ τῷ νομι
ζέν ἄλλοις μᾶλλον ἡμῶν προσήκειν ἐν ἔπαι
νον. ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὠήνεν ἐν λόγον. (ἐρήσε
ται γὰρ τὰληθές,) ὡς πρὸς οἱ τοῖς ἱδρῶσι
προσιόντες. πρὶν καθαρθῆναι καὶ ἀκολουθῆ
σαι ἀίδιαν. ἔπειτα οὐκ ἀγνοοῦντας μὲν, ἀλλὰ
μνήσω δ' οὖν ὅμως, ὧν μέγα ξυνῳδὲ ἐν
ἀληθῆ λόγον ἠχολήμεθα κινδυνεύοντα. κα
λῶς βιαθάντας καὶ κατὰ θεὸν ἴσως ἐκδη
μοι γεγονότας. καὶ οὐδ' ἀφ' γνώμης ἐκείνῳ τῷ
γενναίῳ τῆς ἀληθείας ἀπωνίσῃ. καὶ μηδὲν ἐ
πρὸν αἰαπνεύσειν, ὅτι μὴ λόγον εὐσεβῆ καὶ
κόσμον πανδεσωτήριον; τὰ γὰρ τοῦ σώματος,
ἴσως δὲ θαρρῆσαι χρὴ λέγειν αὐδρὶ γενναίῳ,
καὶ ἐκεῖνος δ' σῶμα, πρὶν αὐτὸν δὲ μεταναι
σθῆναι, καὶ μηδὲν ἀξιοῦντι τῶν τῆς ψυχῆς καὶ
λῶν ἐκεῖ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λαν ἀπὸ τοῦ θεσμοῦ παραβλάπτεσθαι. τοιαῦ
μὴν δὴ τῆς ἀφελείας αὐτοῦθα κείσθω. καὶ
γὰρ οὐ δὲ μακροτέρας οἶμαι ταύτης δεήσεται
ἡμῖν, πρὸς ἐκεῖνόν γε φερόμενος, καὶ τὸν εἰ
δότας ἀφαιρεῖς τοὺς ἡμέτερα. ἤδη δὲ πρὸς αὐ
τὸν ἡμῖν ἰέναι τέον τὴν βύφ μίαν. αὐτὸν προ
σηκαμένοις τὸν λόγον ἐν ἐκείνου θεόν, μὴ κα
θυβρίσαι τὸν αὐτῆρα τοῖς ἐγκωμίοις. μηδὲ πο
λὺ λεύτερον τῶν ἄλλων ἐλθεῖν, καὶ ἐν ἐκείνου
πάντες ἴσον ἀφελεῖ πάμεθα. καθάπερ οὐρα
νοῦ καὶ ἡλιακῆς ἀκτῖνος, οἱ πρὸς αὐτὰ βλέ
ποντες. εἰ μὲν οὖν ἑώρων αὐτὸν γένει τῆς
ἐκ γένους φιλοτιμούμενον, ἤπειρ τῶν μικρῶν
ὅλως, καὶ οἷς οἱ χαμαὶ βλέποντες, ἄλλος
αὐ ἡρώων ὤφθη κατάλογος, ὅσα τῶν ἀπὸ
ἐκείνου τοῖς χρόνοις ἐκείνῳ συνεισενεγκεῖν
εἰχομεν. καὶ οὐδ' αὖ ταῖς ἱστορίαις παρήκα
μεν ἔχειν τι πλέον ἡμῶν. ἐκεῖνό γε πλέ
ον ἔχοντες πάντως, τὸ μὴ πλάσμασι μηδὲ
μύθοις, αὐτοῖς δὲ τοῖς πράγμασι καλλωπί
ζεσθαι, καὶ ὧν πολλοὶ μάρτυρες. πολλὰ μὴ
γὰρ ὁ πόνος ἡμῖν ἐκ τοῦ παρόντος πεοβάλ
λει τὰ δηνήματα. καὶ οὐδενὸς ἐλάττω τῶν
πάλαι πεοὶ αὐτὸν θαυμάσιον, ὧν πλήρης
πᾶσα συγγραφῆς καὶ ποίησις. πολλὰ δὲ
ἐμὸν ἐδάφος ἔδωρ, οἱ σεμνοὶ καὶ παιδό'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ τὸ μηδὲν ἧττον κουροτρόφον ἢ βύϊσσοις.
ἔθεν τῷ πατρῴῳ γένει τὸ μηδὲν ἡμεῖς ἀν-
τανίχομεν. στρατηγίαι τε καὶ δημαγωγίαι
καὶ κράτος ἐν βασιλείοις αὐλαῖς. ἔτι δὲ τῶνδε
οὐσίαι καὶ θρόνων ὕψη, καὶ ζεμεναὶ δημόσι-
αι, καὶ λόγων λαμπρότητες, ζένων ἢ πολέ-
ους ἢ μείζους. ὧν ἡμῖν εἰ βουλομένοις εἰπεῖν
ὑφ' ἡμῶν, οὐδὲν ἂν ἧττον οἱ πελοπίδαι καὶ κε-
κροπίδαι. καὶ οἱ ἀλκμεωνίδαι. ἀλκείδαι τε
καὶ ἡρακλεῖδαι. καὶ ὧν οὐδὲν ὑψηλότερον.
οἱ ζένοι ἐκ τῶν οἰκείων φανερῶς εἰπεῖν οὐκ
ἔχοντες, ἐνδὲ τὸ ἀφανὲς καταφεύγουσι. δαί-
μονας δὴ ζένους καὶ θεοὺς καὶ μύθους τοῖς
προγόνοις ἐπιρραπίζοντες. ὧν δ' συμπόταται
ἀπιστία, καὶ ὕβρεις πεθυμεῖν. ἐπειδὴ
δὲ τῶνδε ἀνδρὸς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ τὰ ἄνδρα κέ-
νεσθαι τὴν εὐγένειαν ἀξιοῦντος, καὶ μὴ τὰς
μὲν μορφὰς καὶ τὰς χρόας ὑφ' ἑαυτῶν δοκι-
μάζεσθαι, καὶ τὴν ἴσωσιν τοὺς εὐγενεστάτους
ἢ ἀτιμοτάτους, ἡμᾶς δὲ ζωγραφεῖαι τοῖς
ἔξωθεν, εἰ ἢ δύο τῶν ὑφ' ἁρπῆς ὑπαρχόντων
αὐτῷ, καὶ ταῦτα οἰκεῖα τῷ ἐκείνου βίῳ καὶ
οἷς ἂν μάλιστα καθεῖπε λεγομένοις εἰπὼν, ἐπ'
αὐτὸ κὴ δὴ φέρομαι. ἄλλου μὴ δὴ ἄλλοτ' τινὸ
εἰσμὰ κὴ δίκημα, καὶ γένους κὴ τὸ καθεκαστ-
ον ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, καθάπερ τις κλῆρος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παιφόνος, ἢ πόρρωθεν ἢ ἐγγύθεν ἠργασμένος,
κρίνεται εἰς τοὺς ὕδρον· τούτῳ δὲ γνοῖν ἀμ/
φοτέροιν δ' δυσεβὲς ἐπίσημον, δηλώσει δὲ
τοῦ λόγου· διωγμὸς ἱερῶν· καὶ διωγμῶν ὁ
φεικωδέστατος καὶ βαρύτατος· εἰδόσι λέγω
τὴν μαχιμένου· ὃς πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν γε/
νομένοις ἐν φυεὶς, πάντας φιλανθρώπους
ἀτέλειξε· θράσει τε πολλῷ ῥέων· καὶ φιλο/
νεικῶν τὸ τῆς ἀσεβείας κράτος ἀνασήσατο·
ἔνθεν πολλοὶ μὲν ἐστερέχον τῶν ἡμετέρων
ἀγωνιστῶν· καὶ μέχρι θανάτου διηγωνισμένοι·
καὶ πρὸ θανάτου μικρόν· τοῦτον ἀπολει/
φθέντες, ὅσον ἐπιβιῶναι τῇ νίκῃ καὶ μὴ συν/
αστελθεῖν τοῖς παλαίσμασιν, ἀλλ' ἐστολει
φθῆναι τοῖς ἄλλοις· ἀλεῖπται τῆς ἀρετῆς·
ζῶντες μάρτυρες· ἔμπνοοι ἥλιε· σιτῶν τα
κηρύγματα· ζῶν πολλοῖς δὲ τοῖς ἀριθμου/
μένοις, καὶ οἱ πρὸς παιδὸς τούτῳ πατέρες·
οἷς πάσχειν ἀσκήσασιν δυσεβείας ὅλον, καὶ νῦν
ἐπήνεγκεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος πρὸ κορωνίδος· πα/
ρασκευῆς μὲν γὰρ οὕτως εἶχεν καὶ γνώμης,
ὡς πάντα ῥᾳδίως ὄντες, ὧν ὧν στεφανοῖ
χριστὸς τοὺς πρὸ ἐκείνου μιμησαμένους ἐστὴ
ἡμῶν ἄθλησιν· ἐπεὶ δὲ νόμιμον αὐτοῖς ἔδει
καὶ τὸν ἀγῶνα γενέσθαι, νόμος δὲ μαρτυρεῖ/
σθαι μή τε ἐθελοντὶ πρὸς ἀγῶνα χωρεῖν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

φειδοῖ τῶν διωκόντων καὶ τῶν ἀθανεστέρων,
μὴ τε παρόντας ἀναδύεσθαι. ὁ μὲν γὰρ, θεά
βοσ. ὁ δὲ ἀναγκαιότατος ἐστι. καὶ ἐστὶ τῷ τιμῶν
τες ἐκεῖνοι τὴν νομοθέτην, τί μὴ χανάνται.
μᾶλλον δὲ πρὸς τί φόβονται παρὰ τῆς
πάντα τὰ ἐκείνων ἀγούσης προνοίας. ὧδή
τινα τῶν τοιτικῶν ὁρῶν λόγχιμω, πολλαὶ δ' αὐ
ται παρ' αὐτοῖς εἰσι καὶ βαθεῖαι. καὶ ὧδή
πλεῖστον δὴ κόνουσι, κατα φόβοιστ, λίαν ὀλ
λίγοις χρώμενοι καὶ τῆς φυγῆς σωφρ
ιστοῖς, καὶ τῆς δοφῆς ὑπηρέτοις. ἄλλοι μὲν
οὖν θαυμαζέτωσαν τὸ τοῦ χρόνου μῆκος. καὶ
γὰρ ὧδή πλεῖστον αὐτοῖς ὡς φασι τῆς φυ
γῆς παρετάθη. ἔτος τοῦ ἔβδομον, καὶ μι
κρόν τι πρός. τὸ, τε τῆς διαίτης σώμασιν δύγ
γονόσι, τενόν τε καὶ παρυλλαγμένον ὡς τὸ
εἰκός. καὶ ὑπὸ θείοις κρυμοῖς καὶ θάλπε
σι καὶ ὄμβροις ταλαιπωρεῖν. ἥτε ἄφιλος ἐρ
ημία, καὶ ἀκοινώνητόν τε καὶ ἄμικτον,
ὅσον εἰς ἀκακοπάθειαν τοῖς ἐκεῖ πολλῶν
δορυφορουμένοις, καὶ τιμωμένοις. ἐπὶ δὲ
τούτων μεῖζόν ἐστι καὶ παραδοξότερον,
λέξεων δρχόμεθα. ἀπιστήσει δ' ὁ δεῖς. ἢ ὃς ἐκ
οὐδὲν μέγα οἴεται τοὺς ἐκεῖ χρηστοῦ δίω
γμοὺς καὶ κινδυνώδους. καὶ κῶς γνώσκων καὶ
λίαν ὧδή κινδυνώδ. ἐπόθεν τι καὶ τῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρὸς ἡδονὴν οἱ γυναῖκαι· τῷ χρόνῳ κόμμον τῆς καὶ τῶν ἀκαθαίρων ὄντες διὰ κορεῖς· καὶ τὰ μὲν τῶν Ἰσραὴλ οὐκ ἐφθέγξαντο· οὐ γὰρ ἦν ἀνεγγυῶν καὶ ἐκείνοις ἐν τῇ δρύμῳ τὰ λαμπρὰ ὁρῶντας μετὰ τὴν δρυμὸν ἀγώνιον φυλάν· ὡς ἄρα βελτίων ἀγωνιστὴς αὐτοῖς ἐν τῇ ἐρημίᾳ· πολλὴν τῶν λεβήτων καὶ κρεῶν χορηγοῦσα τὴν ἀφθονίαν· τῶν τε ἄλλων ὅσα ἐκεῖσε ἀπέλιπον· ἡ γὰρ ἀληθείας καὶ ὁ πλοῦς οὐδὲν ἐν αὐτοῖς τὸ τε δεῖν τὴν ἄνοιαν· ἄλλα δὲ, ὡς δυσεβέστερα, καὶ πιστότερα· τί γὰρ ἔστιν ἔλεγον τῶν ἀπίστων, εἰ ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς, ὁ θρέψας πλουσίως ἐν δρύμῳ ξένον λαὸν, καὶ φυγάδας, ὡς τε καὶ ἄρτον ὀμβρῆσαι, καὶ βλύσαι ὄρνιθας, τέφρων ἀεὶ τοῖς ἀκαθαίροις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολεμοῦσι· εἰ ὁ τῶν θάλασσαν καὶ στήσας ἥλιον, καὶ ποταμὸν ἀνακόψας, καὶ τ' ἄλλα δὴ ὑπεπόνησε ὅσα πεποίηκε (φιλεῖ γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις φιλιστορεῖν ἡ ψυχὴ καὶ πολλοῖς θαύμασιν ἀνυμνεῖν τὸν θεὸν) οὗτος, ἐπῆγον, καὶ ἡμᾶς θρέψειε σήμερον τοῖς τῆς δυφῆς, τοὺς δυσεβεῖς ἀγωνιστάς· πολλοὶ μὲν θήρας τὰς τῶν πλουσίων διαφυγόντες φαπέζας, ἀπὸ ἦν τὸ καὶ ἡμῖν, τοῖς ὄρεσι τούτοις ἐμφωλεύουσι· πολλοὶ δὲ ὄρνιθας τῶν ἐδωδίμων, τοὺς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολιοῦντας ἡμᾶς ὑπὸ ρίπαν του. ὧν τί μὴ
θηράσιμον σοὶ θελήσειν τι μόνον. ταῦτ' ἔλε
γον, καὶ ἡ θήρα παρῆν. ὅλον αὐτόματον.
ἀπεγραμμένου τος πανδαισία. ἐλαφοι πῶν
λόφων πόθεν ἐπιφανέντες ἀθρόως. ὡς μὴ
δυμεγάθης. ὡς ὁ πόνος. ὡς ὁ πρόθυμοι πρὸς
σφαγήν. μονονουχὶ καὶ τῶν ἐλαφίων. ἵν' ὅ τι
μὴ τάχον ἐκλήθη σαν ἐδυσχώραινον. οἱ μὴ
ἕλκον τοῖς νδύμασιν. οἱ δὲ ἤγοντο. ἵνος δι ω
κοντος ἢ σωναγκάζοντος. οὐδὲ νός. πίνων
ἱππέων. ποίων κυνῶν. πίνος ὑλακῆς ἢ κραυ
γῆς. ἢ νέων προσαταλαβόντων τὰς διεξό
δους τῆς θήρας. νόμοις δυχῆς διέσμιοι καὶ δι
καίας αἰτήσεως. τίς ἔγνω τοιοῦδε θήρα μα
τῶν νῦν ἢ τῶν πώποτε. ὦ τοῦ θαύματος. αὐ
τοὶ τοῦ θηράματος ἦσαν τα μέλα. ὅσον φι
λον εἶχε θελήσασι μόνον. ὅσον τοδε πὸν
ἀπεπέμφθη ταῖς λόχμαις εἰς δυτόρα
κρέπεζαν. οἱ ὁλοποιοὶ ᾠδοὶ. τὸ δεῖπνον δυ
πρεπές. οἱ δαιτυμόνδε δυχάριστοι. προοίμι
ον ἔχοντες ἤδη τῶν ἐλπιζομένων, τὸ πα
ρὸν θαῦμα. ὀβ δὴ πρὸς πῶ ἀληθεῖν ἐπιφα
νῆς ταῦτα ἵν' αὐτοῖς, ἐπίνοντο προθυμότε
ροι. διαῦτα τὰ ἐμὰ διηγήματα. σὺ δέμοι
λέγε τὰς ἐλαφιβόλους σου. καὶ τοὺς ὠείω
νας, καὶ τοὺς ἀκταίωνας. τοὺς κυνοδαίμο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ναὸν θηρευτὰς, ὁ ἐμὸς διώκτης. ὁ δὲ μυθοῦ θαυμάζων καὶ πῶς αὐτίδοθεῖσαν ἔλαφον τῆς παρθένου. εἶτα τοῦτον εἰς φιλοτιμίαν ἔστι σοι καὶ δῶμεν μῦθον εἶναι δ' ἱερούμενον. ὡς τά, φησὶ δὲ τὸ λόγου. καὶ λίαν αἰχρά. τί γὰρ ὄφελος τῆς αὐλιδόσεως, εἰ σώζῃ παρθένον, ἵνα ξενοκτονεῖν διδαχθῇς. ἀπαν θρωπίαν μαθοῦσα φιλανθρωπίας αὐτίδοσιν. ὅδε μὲν ὅσῳ τοσοῦτον ἐκ πολλῶν αὖ, καὶ αὐτὸ πολλῶν ὡς ἐμὸς λόγος. καὶ ὅδε δὴ λόγον, οὐχ ἵν' ἐκείνῳ προσθῶ τι τῆς δυδοξίας. οὔτε γὰρ θάλασσα δεῖται τῶν εἰσρεόντων εἰς αὐτὴν ὕδατα μῶν, καὶ εἰσρέωσιν ὅτι καὶ δεῖ σοι καὶ μέγισοι, οὔτε τῶν εἰδισόν των δὲ πρὸς δυφημίαν, ὁ νῦν ἐπαινούμενος. ἀλλ' ἵν' ἐνδεῖ δείξαιμι, οἷον αὐτῷ τῶν ὀξαρχῆς ὑπαρχόντων, καὶ πρὸς ὃ παράδειγμα βλέπων ὅδε ἐνδρικύντισιν. εἰ δὲ μέγα δὲ ἄλλοις τὸ προσλαβεῖν δὲ παρὰ τῶν ἄνωθεν εἰς φιλοτιμίαν, μεῖζον ἐκείνῳ τὸ προσθεῖναι δὲ ἄνω παρέσαυτῷ, καθάπερ ῥύματος ἀναρέχοντος. τῆς δ' τῶν πρῶν συζυγίας, ὀχ ἥττον καὶ τὸ τῶ αἱρετῆς ὁ μότιμον ἢ κοὶ τὰ σώματα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα. πῶς γὰρ φοφίαν. ἐνοδοδοχίαν. ψυχῆς καθαρσις ὀξ ἐγκρατείας. ἀπόμοιρα κτήσεως. ἀεῶ καὶ θεόρω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βείσης· πρᾶγμα οὐ πω τό τε πολλοῖς ἀπουδε
ζόμενον ὡς περ νῦν αὐξηθεὶς τε καὶ μεμηθεὶς ἐκ
τῶν πρώτων ὑπολειγμάτων· τάτε ἄλλα ὅσα
πόνῳ καὶ καρτερίαις μόλις ἀμόνοις, ἥρ-
κεσε πολλῶν πληροῦν ἀνθρώπων· ἐμοὶ δὲ μέγιστον
δοκεῖ καὶ πολυφανέστατον ἡ βύτεκνία· τοὺς γὰρ
αὐτοὺς πολύπαιδας καὶ καλλίπαιδας,
μῦθοι μὴ ἴσως ἐχοιεν ἡμῖν ὃ τούτους ἡ πεί-
ρα παρέσησε· τοιούτους μὲν αὐθὶς γεγε-
νότας, ὡς τε εἰ καὶ μὴ τοιούτων ἥκειν πατέρες,
ἑαυθῖς εἰς βύδοξίαν ἀρκεῖν· θιούτων δὲ τε-
φιλωότες πατρόθεν, ὡς τε εἰ καὶ μὴ αὐτοὶ τὸ
σοῦτον ἥκειν εἰς ἀρετὴν, πάντας ἐπαδραίρφν
τῇ βύτεκνίᾳ· εἴα μὲν γὰρ ἢ δύο γενέσθαι τῶ
ἐπαινεμένων καὶν τῇ φύσει δοίη τίς· ἢ ὃ δὲ
πάντων ἀκρότης, σαφὲς τῶν ἀγαθόντων ἐγ
κώμιον· δηλοῖ δὲ ὁ μακαρισὸς τῶν ἰδρέων καὶ
τῶν παρθένων ἀριθμός· καὶ τῶν ἐν γάμῳ, μη
δὲν τῇ συζυγίᾳ βλαβῶν βιασαμένων, πῶς
πλὴν ἴσην τῆς ἀρετῆς βύδοκίμησιν· ἀλλὰ βίων
αἱρέσεις μᾶλλον, ἢ πολιτείας ταῦτα ποιησα
μένων· τίς οὐκ οἶδε τὸν τοῦτον πατρόθεν βα-
σίλειον· τὸ μέγα παρὰ πᾶσιν ὄνομα· ὃς πα-
λικῆς βυχῆς ἔτυχον (ἵνα μὴ λέγω μόνος) ἐν
πρὸ ἅπας ἀνθρώπων· παντὸς γὰρ κρατῶν ἀρε-
τῇ, παρὰ τὸ παιδὸς κωλύεται μόνου τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρωτεῖον ἔχειν. τίς ἐμμελίαν, τὴν ὁ πρὸ ἐν-
γύς προκληθεῖσαν, ἢ γνωμολογίαν ὁ προε-
κλήθη, τὴν τῆς ἐμμελείας ὄντως φορόνη-
μον. ἢ τίς οὐ γυναῖκα ὠφθη, εἰ μὴ σωτή-
μως εἰπεῖν, ὁ πρὸ οὐ ἀνορᾶσιν ἐκείνος· ὡς γὰρ εἰ
πρὸ ἔλαβ λουλβύσοντα πάντως τῇ φύσει τὴ-
νῶν εὐφημούμενον ἀνθρώποις δοθῆναι, ὡς
πρὸ ἕνα τῶν παλαιῶν πάλαι παρὰ θε-
οῦ δεδομένων εἰς κοινὸν ὄφελος, μή τε ὑφ
ἄλλων μᾶλλον αἱρόμενον ἢ ἐκείνων τιμᾶσθαι, μή τε ἐκείνοις ἑτέρου μᾶλλον
ἢ τοῦδε πατρᾶσιν ὀνομαθῆναι. ὁ πρὸ οὖν
καλῶς ἔχοιν καὶ σωτέρα μεν. ἐπεὶ ἢ τὰς
ἀπαρχὰς τῶν ἐπαίνων θεῖναι πειθόμενοι, ἃ
πατρᾶσι κελεύει πᾶσαν νέμειν τιμὴν, τοῖς
μνημονευθεῖσιν ἀποδεδώκαμεν, ἐπ' αὐτὴ ἴωμεν
ἤδη. βούλοιτο ἐπόντες, ὃ μὴ πᾶσιν ἂν εἶμαι δό-
ξειν ἀληθῶς λέγεσθαι, τοῖς ἐκεῖνον ἐπισταμέ-
νοις. ὅτι μόνης ἡμῖν ἔδει τ' ἐκείνης φωνῆς ἐκεῖ-
νον ἐγκωμιάζοιεν. ὁ γὰρ αὐτὸς ὑπόθεσίς τε
λαμπρὰ τοῖς ἐπαινοῦσι, μὴ μόνος τῇ τ' λόγῳ
δυνάμει τῆς ὑποθέσεως ἄξιος. καὶ μᾶλλος μὲν
δὴ καὶ ῥώμης καὶ μεγέθους, οἷς πολλὰς
ὁρῶ χαίροντας, τοῖς βουλομένοις παραχωρή-
σομεν. ἀλλ' ὅτι καὶ τούτοις ἐλαττόν τινος ἐγ-
κατο τῶν μικρολόγων, καὶ τοῦδε τὸ σῶμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ νῦν δουμεύων, ἕως ἰῶ ἔτι νέος, καὶ οὔπω
φιλοσοφία τῶν σαρκῶν κατεκράτησεν. ἀλλ'
ἵνα μή τ' αὐδὶ πάθω μεν τοῖς ἀπειροτόροις
τῶν ἀθλητῶν. οἱ πλὴ ἰσχὺν τοῖς εἰκὴ παλαι
ομένοις καὶ παρδρόγοις κονώσαντες, ἢ πίους
εἰ τοῖς καμεῖσι δυεισκόντα, καὶ τοῖς δξ ὧν
δ' νικῶν ὑπάρχει, κὴ σεφανίδας ἀπαγορεύεαδ.
αἴ ὄ δλαμῶς ἀν εἰ πῶν οἶμαι τοδεπῆς δόξδν,
οὐ δὲ ἐξω τὸ σκοποῦ βάλλδν τ' λόγον, ταῦτ'
ἐπαινέσομαι. οἶμαι δὲ πᾶσιν ἀν ὁμολογῆ
σθαι τῶν νῦν ἐχόντων, παίδευσιν τῶν παρὴ
μῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον. οὐ ταύτῃ
μόνῳ πλὴ δυγενεστέραν καὶ ἡμετδραν. ἢ πᾶν
τὸ ἀν λόγοις κεκμλφον καὶ φιλότιμον ἀτιμάζ
ζουσα, μόνης ἔχει τ' σωτηρίας, καὶ τοῦ καλ
λους τῶν νοουμένων. ἀλλὰ καὶ πλὴ ἔξωθεν ἰῶ
οἱ πολλοὶ χριστιανῶν δία πτύουσιν, ὡς ἐωδί
βουλον καὶ σφαλδρᾶν, καὶ θεοῦ πόρρω βάλ
λουσαν. κακῶς εἰδότες. ὥς πδρ γὰρ οὐρανὸν
καὶ γῆν καὶ ἀδρα καὶ ὅσα τούτων, δκ ἐπει
δὴ κακῶς τινες δξειλήφασιν, ἀν ἰὲ θεοῦ τὰ
τὸ θεοῦ σέβοντες, δία τὸ τοδεφρονητέον,
ἀλλ' ὅδν χρήσιμον αὐτῶν κατεσκευάζοντες πρός
τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν, ὅδν ἐπιτηδεῖον δια
φδύγωμεν. οὐ τῷ κτίσει πλὴ κτίσιν ἐπαινιστάν
τες κατὰ τοὺς ἄφρονας. ἀλλ' ἐκ τῶν δημι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

συγγραμμάτων τὸν δημιουργὸν καταλαμβάνοντες. καὶ ὃ φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἀνχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς χριστόν. ὡς ἡ μὴ πυρὸς μὴ ζοφῶς μὴ σιδήρος μὴ τ' ἄλλων, ἀδυνατοῦντ' ἐ αὐτὸ χρησιμώτατον ἴσμεν, ἢ ἐλαθεροῦν τὸν. ἀλλ' ὅπως αὖ δυνῇ τοῖς χρωμένοις· ἤδη δὲ μὴ τῶν ὀρθυστικῶν θηείων, ἐστιν ἃ τοῖς πρὸς σωτηείαν φαρμάκοις σωεκερέσαμεν· οὔτω καὶ τούτων, ἐμνεστιόντες καὶ θεωρητικὸν, ἐδεξάμεθα. ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φόβε καὶ πολλάκις καὶ ἀπωλείας ἐυθὺν, διεπύσαμεν. ὅτι μὴ κατὰ τούτων πρὸς θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χείρονος τὸν κρεῖττον κατεμαθόντες. καὶ πῶς ἀθανάσιαν ἐκείνων, ἰσχὺς τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. ἄκραν ἀτιμασέον πῶς παίδευσιν. ὅ τι τοῦτο δοκεῖ τισιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους τοὺς ἡλικιώτας τοὺς οὔπω ἔχοντας, οἱ βούλοιν τ' αὐ' ἅπαντας εἶναι καθ' ἑαυτούς, ἵν' ἐν τῷ κοινῷ τὸ καθ' αὐτοὺς κρύπτηται, καὶ τοὺς τ' ἀπαιδευσίας ἐλέγχας διαδιδράσκωσιν. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὑπεθέμεθα καὶ αὐωμολογησάμεθα, φέρε τὰ κατ' αὐτὸν θεωρήσωμεν. τὰ μὲν δὴ πρῶτα τῆς ἡλικίας, τοῦ τῷ μεγάλῳ παιδὶ, ὅλ κοινὸν παιδευσῶν ἀρετῆς ὁ πόντος τὴν ἱκανῶ τα προὐβάλλετο, ἀσαργανοῦται καὶ δια/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πολάπεται. πλάσιν πῶ αρίσην τε καὶ καθαρωτάτην. ὧν ἡμβρινῶν ὁ θεὸς δαβὶ λαλῶς ὀνομάζῃ καὶ τῆς νυκτερινῆς αὐλίθεον. ὑπὸ δὴ τούτῳ ἡ βίον ἡ λόγον σωαυξανομένοις τὸ ἡ συναπιόντας ἀλλήλοις, ὁ θαυμάσιος ἐκ παιδεύεται. οὐ θεπαλικόν ἓ καὶ ὄρειον αὔρον αὐχῶν, ὡς αρετῆς ὀρχαστήριον. οὐ δέ πινα κένταυρον ἀλαζόνα τῶν καθ' αὐτὸν ἡρώων διδάσκαλον. οὐ δὲ πῶκας βάλλφ, ἢ καὶ τὰ φέχφ νεβρῶν. ἢ θηρεύειν ἐλάφους ὑπ' αὐτῷ διδασκόμενος. ἢ τὸ πολεμικὸ κράτιστος εἶναι, ἢ πολλὰ μνεῖν ἄειστα. τῷ αὐτῷ πόλῳ καὶ διδασκάλῳ χρώμενος. ἢ μυλοῖς ἐλάφων τε καὶ λεόντων, τοῖς μυθικοῖς ἐκδεφόμενος. ἀλλὰ πῶ ἐγκύκλιον παίδευσιν παιδευόμενος. καὶ θεοσέβφαν ὀβασκούμενος. καὶ σωτελόντι φαίαι πρὸς πῶ μέλλουσαν τελφότητα, ὅθ' ὧν ὀβ αρχῆς μαθημάτων ἀγόμενος. οἱ μὲν γὰρ ἢ βίον μόνον, ἢ λόγον καὶ τωρθωκότες, τῷ ἑτέρῳ δὲ λείπονται, ἀδὲν τῷ ἑτεροφθάλμων ἐμοὶ δοκεῖν διαφορά σιν. οἷς μεγάλη μὴ ἡ ζημία, μεῖζον δὲ ἀ ἄχρος ὁρῶσι καὶ ὁρωμένοις. οἷς ἢ, κατ' ἀμφότερα δοκιμεῖν ὑπάρχει, καὶ εἶναι πολιτεξίοις, ἀτοις καὶ ἐ εἶναι τελείοις, καὶ βιοτεύειν μὴ τῆς ἐκεῖθεν μανθανεότητος. ἐ πρ ὧν ἐκείνῳ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

συμβέβηκεν δὴ τοιοῦν, οἴκοθεν ἔχοντι τῆς ἀ-
ρετῆς τὸ παράδειγμα, πρὸς ὃ βλέπων δι'
θὺς ἀρίστος ἐῶ· ὡς πρὸς τὸν πόλους κατ' μὴ τὸν
μόχθον ὁρᾶσθαι, ὁμοῦ τῇ γνώσει τοῖς μη-
δέποτε ἑαυτῶν παρασκαίρουσι, οὕτω κἀ αὐ-
τὸς τῷ παντὶ παραθέων ἐγγύθεν ἐν πολι-
κῷ τῷ φρεάτι μαθὼν, κατὰ τῶν ἄκρων τῆς ἀρε-
τῆς κινημάτων, οὐ παραπολὺ λαπόμενος.
ἐβάλετο δὲ καὶ τῇ σκιαγραφίᾳ τὸ μέλον τ' ἀ-
ρετῆς κάλλος ἐπιδεικνύμενος, καὶ πρὸ τοῦ
καιροῦ τῆς ἀκριβείας, τὰ τῆς ἀκριβείας,
προχαρακτόμενος. ἐπεὶ δ' ἱκανῶς εἶχε τῆς
εἰ ταῦθα παιδεύσεως, ἔδει δ' αὐτὸν μηδένα
τῶν καλῶν διαφυγεῖν, μηδὲ τῷ φιλοπόνῳ
τῆς μελέτης ἀπολειφθῆναι, συμλεγούσης
ἐκ παντὸς αὐθοῦς τὰ χρησιμώτατα, ὃ πρὸ
καισαρέων πόλιν ἐπείγεται. τῶν τῇ δεμεθέ-
ξων παιδευτηρίων. ταύτην δὲ λέγω πρὸ τοῦ
εἰφανῆ τὸ κατ' ἡμέτεραν. ἐπεὶ κατ' τῶν ἐμῶν λό-
γων αὐτὴ καθηγεμὼν κατ' διδάσκαλος πρὸ ἐχ-
θέστου λόγων μηδὸ πόλιν, ἢ τῶ πόλεων ὧν ὑπέρ-
κεται, καὶ κατ' ὧν ἔχει πρὸ δυνασείαν. ἐῶ εἴ-
τις τὸ εἰ λόγοις κρατοῦ ἀποδόσεσιν, ἀφη-
ρικὼς ἔσται αὐτὸ τὸ κάλλιστόν τε καὶ ἰδιωτα-
τον. ἄλλαι μὲν γὰρ τῶν πόλεων ἄλλοις ἀ-
γάλλονται καλλωπίσμασιν, ἢ παλαιοῖς ἢ νέ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οἷς, ὅπως αὐ οἱ μαθητῶν διηγήματα ἔχωσιν
ἢ τῶ ὁρωμένων· τῇ δὲ, λόγοι δ' γνώρισμα, ὡς
πῦρ εὐ τοῖς ὄφθαλμοις ἢ τοῖς δράμασι τὰ ἐπί-
σημα· τά δ' ἑξῆς αὐτοὶ διηγεῖσθωσαν· οἱ καὶ
παιδεύοντες ἐν ἄνδρα παρ' ἑαυτοῖς, καὶ
τῆς παιδεύσεως ἀφελούμενοι· ὅλος μὲν
ὢν διδασκάλοις, ὅλος δὲ ἥλιξι, τοῖς μὲν
παρεκτεινόμενος, τοὺς δὲ ὑποδεαίρων κα-
τὰ πᾶν εἶδος παιδεύσεως· ὅλον κλέος εὐ-
φρὸς ὀλίγου χρόνου παρὰ πᾶσιν ἐγένετο, καὶ
τοῖς ἐκ τῶ δήμου καὶ τοῖς πρώτοις τῆς πό-
λεως· μείζω μὲν τῆς ἡλικίας τῶν παιδευο-
μείζω δ' τῆς παιδεύσεως τῶν τῶ ἤθους πῆξιν
ἐπιδεικνύμενος· ἐπῄνουν εὐ ἐπῄνουν, καὶ πρὸ τῶ
βασιλικῶν θρόνων· φιλόσοφος εὐ φιλοσόφοις·
καὶ πρὸ τῶν εὐ φιλοσοφίας δογμάτων· τὸ
μέγιστον ἱδρυθὲς χριστιανοῖς, καὶ πρὸ τῆς ἱδρω-
σιώνης· ἀσφῶν τὸν ἐν αὐτῷ τὸ παρὰ πάντων
συγκεχωρηκὸς εὐ ἅπασι· τῷ δὲ, λόγοι μὲν
ὁ πάρδρομον ἔχων τοῦτον ἐξ αὐτῶν δρεπο-
μαίνω, ὅσον εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίαν συν-
ῆδρυνεν· ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῆς εὐ ἀνθρώποις
δυνάμεως, πρὸς τὸν τῶν νοουμένων δηλωσιν·
κίνημα γὰρ ναυρκώντων ὅτι νοῦς ἀνεκλάλη-
τος· φιλοσοφία δὲ ἡ πόνδεια, καὶ τὸ ἀρχαῖον
κόσμου, καὶ μετὰ θεοῦ γενέσθαι, τοῖς κάτω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὰ αὐτῶ πραγματευόμενον. καὶ τοῖς ἀστά-
ζοις καὶ ῥέουσι, τὰ ἑστῶτα καὶ μένοντα καὶ
τακτόμενον. ἐν τοῦθεν ἐδὴ δ' εὐξαίτιος
πλὴν προσαθεζομένῳ τῆς ἐάσας πόλιν. καὶ
γὰρ ἡνδοκίμᾳ σοφιστῶν τε καὶ φιλοσόφων
τοῖς τελεωτάτοις, ὧν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὰ
κράτιστα σωτελέξας τάχει τὸ καὶ μεγάθεα
φύσεως. ἐν τοῦθεν, ἐδὴ δ' τῶν λόγων ἔδαφος
τὰς ἀθήνας ἐστὶ τοῦ θεοῦ πέμωτεται, καὶ
τῆς καλῆς τοῦδε πλὴν παιδεύσιν ἀστικήσας.
ἀθήνας, τὰς χρυσᾶς ὄντως ἐμοὶ, καὶ τῶν
καλῶν προξένας, εἴπερ τινὶ. ἐκεῖναι γὰρ μοι
τὸν αὔρα τέκνον ἐγνώριζον τελεώτερον,
οὐ δὲ πρὶν ἀγνοούμενον. καὶ λόγους ἐδὴ
ζητῶν, δύσαι μονίαν ἐκομισάμην. καὶ ὅπόν
ἔτερον ταὐτὸ πέπονθα τῷ σαοῦλ. ὃς τὰς
ὄνους τοῦ πατρὸς ἐζήτων, βασιλείαν εὗρα
ῥ, μεῖζον τοῦ ὄρτου ὁ πάρεργον ἐμφορεῦσάμ-
μενος. δ' μὲν δὴ μέχρι τούτων εὔσρομος ἡ-
μῖν ὁ λόγος. καὶ δὲ λείας τῆς ὁλοῦ φορῶν
καὶ ἄγαν εὐπόρου καὶ βασιλικῆς ὄντως, τῶν
τοῦ αὐτοῦ ἐγκωμίων. ὁ δ' ἐν τοῦθεν, οὐκ
οἶδ' ὅ, τι τῷ λόγῳ χρήσωμαι. καὶ τοῖ τάπω
μαι. ἔχει γάρ τι καὶ πρόσαντες ἡμῖν ὁ λό-
γος. ὀθῶ μὲν γὰρ ἐν ταῦθα τοῦ λόγου γενό-
μενος, καὶ τοῦ καιροῦ τούτου λαβόμενος, καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῶν κατ' ἐμαυτόν τι προσθεῖναι τοῖς εἰρημέ-
νοις· καὶ μικρόν τι προσδιατείναι τῷ δι-
γήματι· ὅθεν τε καὶ ὅπως ἡμῖν κἀκτίνος τ'
ἀρχῆς σωτέον τῆς φιλίας εἴτ' ἂν συμπνοί-
ας καὶ συμφυΐας, εἰ χρὴ προσειπεῖν οἰκεό-
τερον· φιλεῖ γὰρ οὔτε ἄψις ῥᾳδίως ἀκαχω-
ρεῖν τῶν τοῦ πνεῦν θεαμάτων, κἂν ἀφέλκῃ τις
βίᾳ, πρὸς αὐτὰ πάλιν φέρεσθαι· οὔτε λό-
γος τῶν ἡδίστων διηγημάτων· δέδοικα δὲ τὸ
φορτικὸν τῆς ἐγχειρήσεως· πειράσομαι μὲν
οὖν ὡς οἷόν τε μετείως τοῦτο ποιεῖν· αὖ δ' ἀ-
ρατι καὶ διαζώμεθα τὸ τοῦ πόθου, συγ-
γνώμην τῷ πάθει, πάντων παθῶν ὄντι δίκαι-
οτάτῳ· καὶ ὁ μὴ παθεῖν ζημία τοῖς γενοῦν
ἐχρῆν· εἶχον ἡμᾶς ἀθῆναι· καθάπερ τι ῥεῦ-
μα ποτάμιον, ἀφ' μιᾶς ἀλαθούτας πηγῆς τ'
παιδίδος, εἰς διάφορον τοῦ ῥοείαν καὶ ἔρω-
τα τῆς παιδεύσεως· καὶ πάλιν εἰς τ' αὐτὸ
συνελθόντας, ὡς περ ἀφ' συνθήματος, οὐ πω
θεοῦ κινήσαντος· εἶχον δὲ μικρῶν μὲν ἐμὲ πρό-
τερον· ἐν δ' βύθοις μετ' ἐμέ, μὴ πολλῆς πρὸς
δεχθέντα καὶ πολυφανοῦς τῆς ἐλπίδος· καὶ
γὰρ οἱ πολλῶν γλώττας ἔκειτο πρὶν ἐπιστῆ-
καὶ μέγα ἐνάσοις ἢ προσαγαλαβεῖν ἀ πα-
θαζόμενον· οὐδὲν δὲ δίον ἢ ἡ δυσμάθεια προ-
θεῖναι τῷ λόγῳ, μικρὸν ἀφήγημα· τοῖς μὲν
εἰδόσιν,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰδόσιν, ὑπόμνησιν. τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι, διδασκα
λίαν. σοφίσματα νοῦσιν ἀθήνησι τῶν νέων,
οἱ πλεῖστοι καὶ ἀφρονέστατοι. οὐ τῶν ἀγλυκῶν
μόνον καὶ τῶν ἀνωνύμων, ἀλλὰ ἤδη καὶ τῶν
δυγκονόντων καὶ πολυφανεστέρων. ἅτε πλη-
θος σύμμικτον ὄντες, καὶ νέοι καὶ δυσκάθε
κτοι ταῖς ὁρμαῖς. ὁ πόρ δὲ πάσχοντάς ἔστιν
ἰδεῖν πολὺ τὰς αὐτοπαθέστατος ἱ πποφορμίας,
τοὺς φιλίππους τε καὶ φιλοθεάμονας· πη
δῶσι. δοῶσιν. οὐρανῷ πέμψοι τοῖ κύνιν. ἀνιοχεῦ
σι καθήμενοι, παίουσι δ' ἀν ἀόρα. τοὺς ἱ ππους
δὴ τοῖς δακτύλοις ὡς μάστιξι. ζυγνύοι τοῖ. με
τὰ ζυγνύουσιν. οὐδενὸς ὄντες κύριοι. αὐτοπρο
δόασιν ἀλλήλοις ῥᾳδίως. λοιδόρου. ἱ ππου.
ἱ ππουσασίας. στρατηγούς. καὶ ταῦτα ἴνοδ.
οἱ πένητες πολλάκις καὶ ἄποροι. καὶ μὴ δ' αὖ
εἰς μίαν ἡμέραν τροφῆς δυπορήσαντες, δέδρ
καὶ αὖ τοὶ πάσχοτοῖ ἀτυχῶς πολὺ δὲ ἑαυ
τῶν διδασκάλους, καὶ αὐλητάς νους. ὅ πως
πλείους τὸ ὦσιν αὐτοὶ καὶ κείνους δυπορωτέρους
ποιῶσι δ' ἑαυτῶν, πουδλῶ ἔχοντες. καὶ τὸ
πρᾶγμα ἔστιν ὡδὶ εἰκῶς ἄδοπον καὶ δαιμόνι
ον. πεῖκα τὰ λαμβάνοντα πόλεις. ὁ δοῖ. λι
μνόδ. ὁ ρῶν ἄκρα. πεδία. ἔρα λιά. οὐδὲν
ὅ, τι μὴ τὸ ἀτικῆς μόρος ἢ τῆς λοιπῆς ἑλλά
δος. αὐτῶν τῆν οἰκητόρων οἱ πλεῖστοί. καὶ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τούτους μεμερισμένους ταῖς σπουδαῖς ἔχουσιν. ἐπεὶ δ' αὖ οἷον ἔστι τὴν νέων, καὶ ἀν-
χωρεῖν ἐθίσαι τῶν ἐλόντων, γίνεται δὲ ἢ βίᾳ
θεὶς ἢ ἑκών, νόμος ὁ τός ἐστιν αὐτοῖς ἀπεικός,
καὶ παιδὶ σπουδὴ σύμμικτος. πρῶτον
μὲν ἐξαιρεῖται παρὰ ἐνὶ τῷ προσλαμβά-
των, ἢ φίλων, ἢ συγγενῶν. ἢ τῶν ἐκ τῆς αὐ-
τῆς πατρίδος. ἢ τῶν ὅσοι πολῖται τὰ σοφι-
στικά, καὶ προσαγωγοὶ τῶν λημμάτων. καὶ
τοῦθεν μάλιστα δεῖ τιμῆς ἐκείνοις. ἐπεὶ καὶ
ἔνιοι μαθόν ἐστιν αὐτοῖς τῶν σπουδαστῶν
τυγχάνειν. ἔπειτα ἐρεσχολεῖται παρὰ τοῦ
βουλομένου παντός. βούλεται δὲ αὐτοῖς
οἶμαι ἔνιοι, τῶν νεηλύδων συστέλλειν τὸ φό-
νημα, καὶ κατὰ χεῖρα σφῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀφέν-
δρεσχολεῖται δὲ παρὰ μὲν τῶν, θρασύτερον.
παρὰ δὲ τῶν, λογικώτερον. ὅπως αὖ ἀγρο-
κίαν ἢ ἀσεβείαν τῆς ἔχει. καὶ ὁ πρᾶγμα τοῖς
μὲν ἀγνοοῦσι, λίαν φοβερὸν καὶ ἀνήμερον.
τοῖς δὲ προειδόσι, καὶ μάλα ἡδὺ καὶ φιλαν-
θρωπον. ἐλείων γὰρ ἔστιν ἢ ἀφίεις ἢ ἐξ ὀρ-
γῶν τῶν ἀπειλουμένων. ἔπειτα σωμπεύει δεῖ
τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τὸ λαμπρὸν προαγόμενος. ἢ
σωμπὴ δὲ, διαπάξαντες ἑαυτοὺς στοιχηδὸν καὶ
τὰ συζυγίαν ἐκ διαστήματος οἱ τελοῦντες φῶ-
νεῷ τινὶ πρόοδον, ἐπὶ τὸ λαμπρὸν προπέμ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ποιοῦν. ἐπειδὴ αὖ ὁ πολιορκήσωσι βοῆ τε πολ
λῇ. καὶ ὀβελοῖς χρώμενοι, καθάπερ εἴθου
σιδήρου τες. κελεύει δὲ ἡ βοὴ, μὴ προβαίνειν ἀλλ'
ἵστασθαι. ὡς τὸ λοιδοῦ σφᾶς ὁ παρακελευόμενος.
καὶ ἅμα τῶν θυρῶν ἀφαιρουμένων, πατάξω
σιν νέον φοβήσαντες, εἶτα τῷ εἰσόδου συγ
χωρήσαντες, οὕτως ἤδη τὴν ἐλευθερίαν διδό
ασιν, ὁ μόλιμον ἐκ τοῦ λοιδοῦ, καὶ ὡς αὐτῆς ἕ
νεκα δεχόμενοι. καὶ ἔστιν αὐτοῖς τῆς τε
λετῆς ὁ τρόπος τοιόνδε, ἡ τῶν λυ
πούντων ἀπαλλαγὴ καὶ κατάλυσις. τόν τε ἰδί
ου ἐτῶ τὸ ἐμὸν καὶ μέγαν βασιλέα, οὐκ αὐ
δὲ διαιδοῦς ἥγον μόνον, τό, τε τοῦ ἤθους σά
σιμον καθορῶν, καὶ ὀ αὐ λόγοις κείειν,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐπειθον ὁμοίως ἔχειν.
ὅσοι τῶν νέων ἀγνοοῦντες ὀν ἀοβρα ἐτύγχα
νον. τοῖς γὰρ πολλοῖς δυθυς αἰδέσιμος ἦν, ἀ
κοῆ προκατειλημμένος. ὀβ οὗ ἐγένετο. μό
νος ἀφδὸν τῶν ἐπιδημούντων, δὲν κοινὸν δέ
φυγε νόμον. κρείττονος ἢ κατὰ νέκλεω ἀξιω
θεὶς τιμῆς. ἔστο ἡμῖν τῆς φιλίας προοίμι
ον. ἐν τοῦθεν ὁ τῆς συναφείας τοιν θήρ. οὕ
τως ἐπ' ἀλλήλοις ἐρρώθη μεν. ἐπεὶ τὰ συν
νέχθη τί καὶ τοιοῦτον. οὐ δὲ γὰρ ἔστο παρα
λιπεῖν ἄξιον. οὐχ ἁπλῶν γένος δυείσκω τοὺς
κρμενίους. ἀλλὰ καὶ λίαν κρυπόνε καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὑφαλον. τὸ τε γίνωσκον ἐκ πλείονος αὐτῷ
σωμήθων, καὶ φίλων τινὲς, ἔτ' ἐκ τοῦ παιδὸς
καὶ τῆς αὐξήσεως ἐπιμείξας, καὶ γὰρ ἐκείνης τ'
διατριβῆς ὄντες ἐτύγχανον, προσιόντες αὐ
τῷ μὴ φιλικοῦ πλάσματος. (φθόνος δὲ ὦ
οὐκ δύνοιο δ' προσάτιον) ἐπηρώτων τὸ αὐτὸν
φιλονείκως μᾶλλον ἢ λογικῶς. καὶ ὁ μὲν
κλίνων ἑαυτοῖς ἐπειρῶντο δῆθ' τῆς πρώτης
ἐπιχειρήσεως, τὴν τε αὔξησιν τ' ἀδρὸς δύφυ
ἀν εἰδότες, καὶ τὴν τότε τιμῶ οὐ φοβοῦντες.
δεινὸν γὰρ εἶναι εἰ προφληφότες τοὺς πει
ρῶντας, λαρυγίζειν προμελετήσαντες, μὴ
πλέον ἔχοιεν τοῦ ξένου τὸ καὶ νεήλυδος. ἐπὶ
δὲ ὁ φιλαθήναιος κἀκεῖ μάτιος, οὐ γὰρ ἠδό
μην τοῦ φθόνου, πεσόντων τῷ πλάσματι, ἢ
δὴ κλινομένων αὐτῶν καὶ τὰ νῶτα μᾶλ
λον ἢ μαλλόντων, καὶ γὰρ ἐξυλοτύπουν τῶν
ἀθηναίων κλέος ἐν ἐκείνοις, καὶ τὰ λυθῆναι μὴ
πάχιστα πολυφρονηθῆναι, ὑπήρει δόν τε ἰοὺς
νεανίσαι ἐπανάκτων τὸν λόγον. μὴ πὼ παρ' ἐ
μαυτοῦ ῥοπὴν χαριζόμενος. (δυώσαι δὲ μὴ
ἢ μικρὰ προθήκη τὸ πᾶν ἐν τοιούτοις.) ἐ
σας ὑσμίνη τὰς κεφαλὰς τὸ τοῦ λόγου καὶ
τέσσαρα. ὡς δὲ δ' τῆς διαλέξεως ἔγνω ἀπόρ,
ρητον, οὐ δὲ καθεκτὸν ἔλ τυγχάνον, ἀλλὰ σα
φῶς ἤδη παραγυμνούμενον, ὀξαίφνης με

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παραβαλὼν, πρύμναν τε ἐκρουσάμην, ἐκείνῳ δέμενος, καὶ ἐπδραμὼν τὸν νίκην ἐποίησα. ὁ δὲ ἤδη τὸ αὐτίκα τῷ γενομένῳ, καὶ γὰρ ἐν ἀγχίνους εἰ καὶ τις ἄλλος, καὶ προθυμίας ἀληθεὶς, ἵνα τελέως αὐξῆ καὶ θαυμαζόμενος, ἐφεστὼς κελευέων τῷ λόγῳ τοὺς γενάδας ἐκείνους. καὶ πάνυ συλλογισμοῖς οὐ πρὶν ἀνῆκεν, ἢ τελέως ζέψαθαι. καὶ ἐξ ἀρχῆς καθαρῶς ἀνεδήσαν. οὗτος ὁ δρόμος ἡμῖν τῆς φιλίας ὀκ ἔτι πάνυ θὴρ, ἀλλ' ἤδη πυρὸς ἀνάπτεται, τοῦ φανῆς καὶ ἀόριστος. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀπήλθον ἄπρακτοι, πολλὰ μὲν τῆς προπετείας ἑαυτοῖς καταμεμφόμενοι. πολλὰ δὲ τῆς ἐμῆς βουλῆς ἐμοὶ δυωρεάνατες, ὡς καὶ φανέραν ἔχθραν ὁμολογήσαι, καὶ προδοσίαν ἐμὴν καλεῖν, οὐκ ἐκείνων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀθηνῶν. ὡς δὲ τ' πρώτης πείρας ἐλπλεγμένων, καὶ ἡγμένων ὑφ' ἑνὸς αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μηδὲ τὸ θαρρεῖν καιρὸν ἔχοντος. ὁ δὲ (καὶ γὰρ ἀνθρώπινον τὸ πάθος, ὅταν μεγάλα ἐλπίσαντες, ἀθρόως τῆς ἐλπιθείσης τ' τύχωμεν, ἐλάττω τῆς δόξης ὁρᾶν τὰ φαινόμενα.) οὗτος καὶ αὐτὸς πάσχων, ἐσκυθρώπαζεν. ἐδυσφόρει τ' ἐπιθυμίας ἑαυτ' ἐπαινεῖν ὀκ εἶχεν. ἐζήτει δ' ἐλπιθέν κενὴν μαχαιρίαν τὰς ἀθήνας ἀνόμαζεν. ὁ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὲν δὴ ταῦτα. ἐγὼ δὲ τῆς λύπης ἀφῃρούμην
τὸ πλεῖστον, καὶ λογικῶς συγγινόμενος, καὶ κα-
τεπαράδων τοῖς λογισμοῖς. καὶ ὅπερ ἐν ἀλη-
θεῖ, οὔτε ἦθος ἀνδρὸς εὐθὺς ἄλλοτε εἶναι
λέγων, ὁ ἐμὲ, χρόνῳ πολλῷ καὶ σωφρονεστέρα τε
λεωτάτη. οὔτε παιδὶ δοῦναι τοῖς πειρωμένοις
ἐξ ὀλίγων τε καὶ ἐν ὀλίγῳ γνωρίζεσθαι. ὅ δ'
ἦν ἐπαινῆσον αὐτὸν εἰς τὸ εὐθὺ μοι καὶ πεῖ-
ραν διδοὺς καὶ λαμβάνων, πλέον ἐμαυτῷ
συνέδηκα. ὡς δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου τὸ πό-
θον ἀλλήλοις καθαρὸν ὁμολογήσαμεν, καὶ φι-
λοσοφίαν εἶναι τὸ συνδιαζόμενον, τὴν καθ'
ἅ δὴ τὰ πάντα ἦμεν ἀλλήλοις. ὁ μὲν σεβοι-
ὁ μὲν δὲ αὖ τοι. συμφυεῖς. τὸ δ' ἐν βλέποντες. ἀεὶ
τὸν πόθον ἀλλήλοις σωάζοντες θεῖ μόνε-
ρόν τε καὶ βεβαιότατον. οἱ μὲν γὰρ τῶν σωμά-
των ἔρωτες ἐπειδὴ ῥεόντων εἰσὶ, καὶ ῥέουσιν
ἅμα καὶ ἑτέροις ἀνθεῖν. οὔτε γὰρ φλὸξ μένει
τῆς ὕλης δαπανηθείσης, ἀλλὰ τῷ ἀνάπτον-
τι συναπόρχεται, οὔτε πόθος ὑφίσταται
μαραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος. οἱ δὲ κατὰ
θεόν τε καὶ σώφρονος, ἐπειδὴ πράγματος
ἐστῶτος εἰσι, διὰ τοῦτο καὶ μονιμώτατοι. καὶ
ὅσῳ πλέον αὐτοῖς ὁ κάλλος φανταζεται,
τοσούτῳ μᾶλλον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις συν-
δεῖ τοὺς τῶν αὐτῶν ὁρασεῖς. οὗτος τοῦ ὑπερ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμᾶς ὁρῶντος νόμος· αἰσθάνομαι μὲν οὖν ἔξω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ μέτρου φερόμενος· καὶ δὴ οἶδ' ὅπως εἰς τοῦτο σε ἐμπίπτω τοὺς λόγους· οὐκ ἔχω δ' ὅπως ἐμαυτὸν ἐπίσχω τοῦ διηγήματος· ἀεὶ γὰρ μοι τὸ παρεῦναι ἀναγκαῖον φαίνεται· καὶ κρεῖττον τοῦ προλιφθέντος· καὶ λαμέτις ἀπάγει τοῦ πρόσω τυραννικῶς, τῶν πολυπόδων πείσομαι· ὧν τῆς θαλάμης ἐξελκομένων, προσέξονται ταῖς κατύλαις αἱ πέδαι· καὶ οὐ πρὶν ἀφεθήσονται, ἢ παρ' ἀλλήλων λάβωσι λαβεῖν ἐκ τῆς βίας· εἰ μὲν οὖν συγχωρήσοι τις, ἔχω τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ μή, παρ' ἐμαυτοῦ λήψομαι· οὕτω δὴ τὰ πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, καὶ διαιτώντας κωδωνίζοντες δυτεικεῖ θαλάμῳ χρυσίαν νέον· ὃ φησι τὸν δάρος, οὐ τὸν ἡμέν εἰς τὸ πρόσω, θεῷ καὶ πόδω σωδρυῖς, χρώμενοι· ὡ πῶς ἀδακρυτὶ τὸν δύπον ἐνεγκωμνήμω· ἴσως μὲν ἐλπίδος ἦν ἡμᾶς πράγματος ἐπιφθονωτάτου τῶν λόγων, φθόνος δὲ ἀπῆν· ζῆλος δὲ ἐσπουδάζετο· ἀτὸν δὲ ἀμφοτέροις, ὀχ ὅς ἐς αὐτὸς δ' πρωτεῖον ἔχει, ἀλλ' ὅπως τῷ ἑτέρῳ δύδον παραχωρήσειεν· τὸ δ' ἀλλήλων δυδόκιμον ἴδιον ἐφιέμεθα· μία μὲν ἀμφοτέροις ἐδόκει ψυχὴ δύο σώματα φέρουσα· καὶ εἰ τὸ πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι μὴ πε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σέον τοῖς λέγουσιν· ἀλλ' ἡμῖν μὲν πειστέον, ὡς εἰ
ἀλλήλοις καὶ παρ' ἀλλήλοις ἐκείμεθα· εἰ δ' ἀμ
φοτέροις ὄρθιον, ἡ ἀρετὴ καὶ δ' ἐλῶ πρὸς τὰς
μελλούσας ἐλπίδας· πρὶν εἰθύς δὲ ἀπελθεῖν
εὐθὺς δὲ μεθίστα μελίοις· πρὸς ὃ βλέποντες,
καὶ βίον καὶ πρᾶξιν ἀπαίζειν ἀπηνθύνομεν·
παρά τε τῆς εἰτολῆς ὅπως ἀτόμενοι, καὶ ἀλ
λήλοις τὸ ἀρετὸ παραθίγοντες· καὶ
εἰ μὴ μέγα ἐμοὶ δοκεῖ εἰπεῖν, καὶ νόσθ' ὄν
τες ἀλλήλοις καὶ σάθμαι, οἷς τὸ βιθὲς
καὶ μὴ, δῆ κείνεται· ἑταίρων τε γὰρ ὡ
μιλοῦμεν, οὐ τοῖς ἀσελγεσάτοις· ἀλλὰ
τοῖς σωφρονεσάτοις· οὐ δὲ τοῖς μαχλιωτά
τοις· ἀλλὰ τοῖς εἰρηνικωτάτοις, καὶ οἷς συν
εῖναι λυσιτελέσαιον· εἰδότες ὅτι καὶ πάσ' ἐξ
ον μεταλαβεῖν, ἡ ἀρετῆς μεταδοῦναι· ἐπεὶ
καὶ νόσου μεταχεῖν μᾶλλον ἢ ὑγίειαν χαρί
σασθαι· μαθημάτων δὲ, οὐ τοῖς ἡδίστοις τε
ον, ἢ τοῖς καλλίστοις ἐχαίρομεν· ἐπειδὴ καὶ
τοῦθεν ἔστιν ἡ πρὸς ἀρετὴν τυποῦσθαι τοὺς
νέους, ἢ πρὸς κακίαν· δύο μὲν ἐγωείζοντο ἡ
μῖν ὁδοί· ἡ μὲν πρώτη καὶ ἡμιωτάτη· ἡ δὲ
δευτέρα, καὶ οὐ τὸ ἴσον λόγου· ἥτε πρὸς τοὺ
ἑορτοὺς ἡμῶν οἴκους καὶ τοὺς ἐκεῖσε διδα
σκάλους φέρουσα· καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἔξωθεν
παιδευτάς· τὰς ἄλλας δὲ τοῖς βουλομένοις

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παρήκαμεν ἑορτάς· θέαζα· πανηγύρεις· συμ
πόσια· οὐδὲν γὰρ οἶμαι τίμιον ὁ μὴ πρὸς ἀ
ρετὴν φέρει, μηδὲ ποιεῖ βελτίους τοὺς τοῦδε
αὐτὰ πανδαίζοντας· ἄλλοις μὴν ἄλλαι προ
σηγορίαι τινές εἰσιν ἢ παρόθεν, ἢ οἴκοθεν ἐκ
τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων ἢ πράξεων· ἡμῖν
δὲ μέγα πρᾶγμα καὶ ὄνομα, χριστιανοῖς καὶ
εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· ὧ πλέον ἐφονοῦμεν,
ἢ τῇ σοφίᾳ τῆς σφενδόνης ὁ γύης· εἰ πόρ
μὴ μῦθος ἦν ἐξ ἧς λυσῶν ἐλευρώνησεν· ἢ ὃν χρ
σῷ ποτε μίδας· δι' οὗ ἀπώλετο ἐπιτυχὼν τ
θυχῆς, καὶ πάντα χρυσὸν κτησάμενος· ἄλ
λος οὗτος φρύγιος μῦθος· ἢ γὰρ ἀβαρίδος
οἰστὸν, εἰ αὐλέοι με τὸ ποδοβορέος· ἢ ἢ αρ
γεῖον πήγαζον, ὅς οὐτοσοῦτον ἰῶ ὁ δι' ἀδρὸς
φόρεαξ, ὅσον ἡμῖν δ' πρὸς θεὸν αἴρεσθαι δι
ἀλλήλων καὶ ζῶ ἀλλήλοις· εἴπω τί σωτομώ
τερον; βλαβόρα μὴ ἰοῖς ἄλλοις ἀθῆναι τὰ εἰς
ψυχήν· ὁ τ' φαύλως ἢ ὑπὸ λαμβάνεται·
ἰοῖς δυσβεστέροις καὶ τ' πλοῦτ σι ἢ κακὸν πολ
τον τὰ εἰδώλα μᾶλλον τῆς ἄλλης ἑλλάδος,
καὶ χαλεπὸν μὴ σωαρπαθῶσι τοῖς τούτ
ἐπαινέταις καὶ σωκηρόροις· ἡμῖν δ' ὁδὸ μία
παρὰ τούτων ζημία, τὴν διαίσιαν πεπυ
κνωμένοις καὶ πεφραγμένοις· τοὐναντίον
μὴ δὲ εἶν χρὴ καὶ παράδοξον εἰπεῖν, εἰς τὴν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πίστιν σὺν τοῦθεν ἐβεβαιώθημεν, καὶ τὰ μαθόν-
τες αὐτῶν τὸ ἀπατηλὸν καὶ κίβδηλον. ἐν τα-
ῦθα δαιμόνων καὶ τὰ φρονήσαντες, οὐθαυ-
μάζονται δαίμονδε. καὶ εἴ τις ὄβιν ἢ πιστεύε-
ται ποτὰ μὸς δι' ἅλμης ῥέων γλυκὺς, ἢ ξῶον
σὺ πυρὶ σκαῦρον. ὦ τὰ πάντα ἀλίσκει, τῷ
τὸ ἡμὲν ἡμεῖς σὺ πᾶσι τοῖς ἥλιξι. καὶ φ καὶ λ
λισον, ὅτι καὶ φατεία τίς τοδὲ ἡμᾶς οὐκ ἀ-
γνοῆς ἰῶ, ὑπ' ἐκείνῳ καθηγεμόνι παιδευ-
ομένη καὶ ἀτομένη, καὶ τοῖς αὐτοῖς χαίρουσα.
εἰ καὶ πεζοὶ παρὰ λύλιον ἁρμα ἐθέομεν τὸ
ἐκείνου δρόμον καὶ δόπον. ὀβ ὧν ὑπῆρχεν ἡμῖν
ἐπισήμοις μὲν ἐν παρὰ τοῖς ἡμετέροις παι-
δευταῖς καὶ συμπράκτορσιν. ἐπισήμοις δὲ πα-
ρὰ τῇ ἑλλάδι πάσῃ, καὶ ταύτης μάλισα τοῖς
γνωριμωτάτοις. ἤδη δὲ καὶ μέχρι τῆς ὑστε-
ροείας προήλθομεν, ὡς Ϛαφὲς γίγονεν ἐκ
πολλόνων τῶν ταῦτα διηγουμένων. παρὰ τοῖ
Ϛούτοις μὲν γὰρ οἱ ἡμέτεροι παιδευταὶ παρ'
ὅϛοις ἀφῆναι. παρὰ τοσούτοις δὲ ἡμεῖς, παρ'
ὅϛοις οἱ παιδευταί. σιωπακουόμενοί τε ἀλλή-
λοις καὶ συλλαλούμενοι. καὶ ξωωσεὶς οὐκ ἀ-
νώνυμος. καὶ ὄντε παρ' αὐτοῖς καὶ ἀκούοντε.
οὐδὲν τοιοῦτον αὐτοῖς οἱ ὀρέσαι, καὶ οἱ πυ-
λάσαι, ἀδὲν οἱ μολιονίσαι. τὸ μὲν κῆς δέλ-
τον τὸ θαῦμα. οὐς κοινωνία συμφορῶν ἐγνώρι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σι. καὶ τὸ καλῶς ἁρμα ἐλαύνειν, μβριζομέ-
νους σὺν τοῦτῳ ἰδίας καὶ μάστιγας. ἀλλὰ γὰρ
ἔλαθον ἐμαυτὸν εἰς τοὺς ἐμοὺς ὑπαχθεὶς ἐ-
παίνους, ὁ μὴ δὲ παρ' ἑτέρου ποτὲ ἔθος δε-
ξάμενος. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ καὶν τοῦθα τὸ
ἐκείνα φιλίας τὶ παραπέλαυσα, ὡς πρὸ ζῶν-
τος εἰς ἀρετὴν, οὔπω μεταστάντος εἰς δόξαν μέ-
αν. ἀλλ' ἐνθὶ πὶν νύσαν ἐπαινεῖν ἀθῶ πάλιν
ἡμῖν ὁ λόγος. τίς μὴ ἰδὼ ἡμῖν ὅπω φιλὸς πὶν
σώσειν. καὶ πὸ τῆς πολιᾶς. ἐπεὶ δὴ τούτῳ
καὶ Σολομῶν δ' γῆρας ὀείζεται. τίς δὲ οὔ-
πως αἰδέσιμος ἢ παλαιοῖς ἢ νέοις μὴ ὅτι τὸ
καὶ τὰ δ' ἐν αὐδ' ἡμῖν χρόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν
πλεῖστον προφλιφόπων. τίς μὴν ἢ πίον ἐλεῖτο
λόγων, ὅθ' δ' χρόνον. τίς δὲ μᾶλλον μετέχω
λόγων, καὶ μεὰ τὸ χρόνου. φῖον μὲν ἔιδος ἀκ
ἐπῆλθε παιδιόστεως. μᾶλλον ἢ ποῖον ἀ μθ'
ὑπόβρολῆς, ὡς μόνον. οὔπω μὴν ἅπαντα δὲ
ἐλθὼν, ὡς οὐδὲ ἐς. οὔπω δὲ εἰς ἄκρον ἔκφα-
σον, ὡς τῶν ἄλλων οὐδέν. πουδὴ γὰρ δύφυΐα
σωέβραμον, ὅθ' ὧν ἐπιτήμαι καὶ τέχναι τὸ
κράτος ἔχοισιν. ἤκισα μὲν τὰ χρὸ φύσεως
ὅθ' τόνον δεόμενος. ἤκισα δὲ τόνου, ὅθ' τὰ-
χος. οὔπω δ' ἀμφότερα συλλαβὼν καὶ εἰς ἐν
ἀγαπῶν, ὡς τὰ ἄδηλον εἶναι τὸ τῶν τούτων
ἐκεῖνος θαυμαστώτερος. τίς μὲν ῥηθεὶς κλὼ τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σοῦ τος πλὴ πυρὸς μόνος πνέουσαν, εἰ καὶ δ' ἥ
θος αὐ τῷ μὴ κατὰ ῥήτορας ἰω. τίς δὲ γραμ
μαλικὴ ἢ γλῶσσαν ὀξελλιάζει, καὶ ἰσοεί
αν σωάγει. καὶ μέζοις ἐπιστατεῖ καὶ νομοθε
τεῖ ποιήμασι. ὑς δὲ φιλοσοφίαν, πλὴ ὄντως
ὑψηλὴ τε καὶ ἄνω βαίνουσαν, ὅσον τὸ πλα
κτικὴ καὶ θεωρηλικὴ, ὅσον τὸ τοδὶ τὰς λο
γικὰς ἀφορδιείδς ἢ ἀντιθέσεις ἔχει ἢ τὰ πα
λαίσματα, ἢ δὴ ὀξαλεκτικὴ ὀνομάζοσιν,
ὡς ῥᾶον εἶναι τοὺς λαβυρίνθους διεξελ
θεῖν, ἢ τὰς ἐκείνου τῶν λόγων ἀρκυς διαφυ
γεῖν εἰ δεῖρ διήσειεν. ἀστρονομίας δὲ καὶ γεω
μετρίας, καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίας, τοῦ τον
λαβὼν ὅσον μὴ κλονεῖσθαι τοῖς τοδὶ τοῦτα
κομψοῖς, δ' τοδὶ πόν διέπνευσιν, ὡς ἄχρηστα
τοῖς δυσεβεῖν ἐθέλοσιν. ὥς τε μᾶλλον μὴ δ' αἱ
ρεθὼ τὸ παρεθέντος ὀξεῖναι θαυμάζειν, μᾶλ
λον δὲ τὸ αἱρεθέντος ἢ παρεθέν. ἰατρικὴ
μὴ γὰρ καὶ ἡ τὸ σώματος ἀῤῥωσία καὶ νοσοκο
μία, φιλοσοφίας καὶ φιλοπονίας οὖσαν καὶ ῥ
πόν ἀναγκαίαν αὐ τῷ πεποιήκασιν, ὅθεν ἀρ
ξάμενος εἰς ἕξιν τῆς τέχνης ἀφίκετο. ἢ ταύ
της οὐχ ὅσον τοδὶ δ' φαινόμενον ἔχει καὶ καί
τω κείμενον, ἀλλ' ὅσον δογματικὴν καὶ φιλό
σοφον. ἀλλὰ τί ταῦτα καὶ πόρ τηλικαῦ
τα τυγχάνοντα πρὸς πλὴ σὺ τῷ ἤθει τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀνδρὸς παιδίοις. λῆρος τῆς τοῦ ἀνδρὸς πεπειραμένοις ὁ μύνως ἐκεῖνος καὶ ὁ ῥαδάμανθυς. οὓς, ἀσφοδελῶν λειμώνων καὶ ἡλυσίων πεδίων ἀξίωσαν ἐλλιωδῶν. οὐ φανταστὰ τὰ καθ' ἡμᾶς παραδείσου γενόμενοι, ἐκ τῶν μωσαϊκῶν οἶμαι βιβλίων καὶ ἡμετέρων, εἰ καὶ τοῦδε τινὰ κλῆσιν ἢ διηνέχθησαν, οὐ ἄλλοις ἐνόμασι τοῦτο παραδηλώσαντες· εἶχε μὲν οὖν οὔπω ταῦτα. καὶ πλήρης παιδιόσεως ἡ φορτὶς ὡς γ' οὖν ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει. τὸ γὰρ ἐπέκεινα χαλεπῶς οὐ πόρρατόν. ἔδει δὲ λοιπὸν ἐπανόδου καὶ βίου τελεωτέρου, καὶ τὰ λαβέσθαι τῶν ἐλπιζομένων ἡμῖν καὶ συγκειμένων· παρῶ ἡ τῆς ἐκδημίας ἡ μέρα, καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας. ἐξιτήριοι λόγοι; πεποιήμεθα. ἀναγκλήσεις· οἰμωγαί· πόνοι πολυκαί· δάκρυα· οὐδὲν γὰρ οὔπως οὐδενὶ λυπηρὸν, ὡς τοῖς ἐκεῖσε συνόμοις, ἀθηνῶν, καὶ ἀλλήλων τέμνεσθαι· γίνεται δὴ τὸ τῶδε ἀμάτι ἐλεφνὸν καὶ ἱστορέασ ἄξιον· τοῦδε καὶ τοῦ ἡμᾶς ὁ τῶν ἑταίρων καὶ ἡλίκων χορὸς, ἔστι δὲ ὧν καὶ διδασκάλων, οὐδ' αὖ ἔτι γένοιτο μεθήσειν ἔφασκον, ἀνὰ βολοῦντες, διαξόμενοι, πείθοντες· τί γὰρ οὐ λέγοντες· τί δ' οὐ πράττοντες, ὡς τὸν ἀλγοῦντας εἰκός· οὐ ταῦθα τὶ ηὐκτηγορεῖ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σω μὲν ἐμαυτὸν καὶ τὴν ὀρέσσω δὲ τῆς θείας ἐν
κείνης, καὶ ἀλλήπου ψυχῆς· εἰ καὶ τολμηρό-
τερον· ὁ μὲν γὰρ τὰς αἰτίας ἐπῶν τῶν τοῦδε
πόνου ἐπάνοδον φιλονεικίας κρείττων ἀφθη
τῶν καὶ τεχόντων· καὶ βία μὲν, σωεχωρήθη
δ' ὅμως πῶς ἐκ δημίας· ἐγὼ δὲ ὑστελέφθην
ἀθήνησι· τὸ μὲν τι μαλακισθεὶς (εἰρήσεται δ'
τὰ ἀληθὲς) τὸ δέ τι προδοθεὶς παρὰ κείνου, πεί-
θοντος ἀφεῖναι μὴ ἀφικόμενα, καὶ παραχω-
ρῆσαι τοῖς ἑλληνικοῖς· πρᾶγμα πρὶν γενέσθαι
μὴ πιστευόμενον· γίνεται γὰρ ὡς πυρὸς ἑνὸς
σώματος εἰς δύο ζμή· καὶ ἀμφοτέρων νέκρω
σις· ἢ μόχθων σωζόφων καὶ ὁμοζύγων διά-
ζευξις γοερὸν μυκωμένων ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ
οὐ φερόντων πῶς ἀλλοτείωσιν· οὐ μὴν μα
κρὸ τέρον μοι τὸ τῆς ζημίας· οὐ γὰρ ἰωφε-
μὴν ἔτι τωλεῖν ἐλεφνὸς ὁρᾶσθαι, καὶ πᾶσι
λόγον ὑτέχειν τῆς διαστάσεως· ἀλλ' ἔτι μέ-
νει τά με τοῖς ἀθήναις χρόνον οὐχὶ συχνὸν,
ποιεῖ τὸν ὁμηρικὸν ἴσωσον ὁ πόθος· καὶ τὰ δὲ
σμα ἐνήξασ' τῶν καὶ τεχόντων, κρεαίνω καὶ τὰ
πεδίων, καὶ πρὸς τὸν σπόμενον ἐφορόμην· ὡς
δ' οὖν ἐπανήκαμεν, μικρὰ τῷ κόσμῳ καὶ
τῇ σκιῇ χαιρεσάμενοι, καὶ ἔζον τὸ τῶν πολλῶν
πόθον ἀφωσιώσασθαι, οὐ γὰρ αὐτοί γε ἔχο-
μεν θεατεικῶς οὐδ' ἐπιθεικτικῶς, τάχι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα ἐγλυόμεθα ἡμῶν αὐτῶν. καὶ τελοῦμεν εἰς
ἀνδρεῖαν ὀξ ἀγλυείων, ἀνδρικώτερον τῇ φιλο
σοφίᾳ προσβαίνοντες. οὐ μὴν ἀλλήλοις μὲν
ἔτι. ἀπ' ἀρῆκεν ὀρθόνος. ὃ πόθῳ δὲ, σὺν ἀλλή/
λοις. τ' μὴ ἀπ' ἡ καὶ ἀρέων καὶ τέχνῃ πόλις, ὥς τι
νὰ δὲ τόρον οἰκεῖν τε καὶ πολιοῦχον. ἐπεὶ
τα ἐκ δὴ μίαν τινὲς, ἐπεὶ δὴ γε ἡμᾶς ἐκ ἔχε,
τῶν ἀνάγκαιων ἀναλαμβάνουσι. καὶ οὐκ ἀ
φοσκοπεῖ τῆς προκειμένης φιλοσοφίας. ἐ/
μὲ δὲ πα τέρων βὐλάβεια, καὶ γηροκομία, καὶ
συμφορῶν ἐπανάστασις καὶ παρεῦρα, τοῦ αὐ/
δρὸς ἀπήγαγεν. οὐ καλῶς μὲν ἴσως οὐ δὲ δι/
καίως, ἀπήγαγε δ' ἐν σκοπῷ ὄ εἰ μὴ καὶ τεῦθεν
μοι πόσα ἡ π' τ' βίον ἀνωμαλία καὶ δυσκολία
συνέπεσε. καὶ τὸ πρὸς πὼ φιλοσοφίαν οὐκ εὔο
δον, οὐ δὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἀνω/
θέσεως ἄξιον. τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα ὅπη τῷ
θεῷ φίλον ἀγάθω. ἀγοῖτο δὲ ταῖς ἐκείνου
προσβείαις ἄμφνον. ἐν δὲ ἡ φυλάττοντος τ' θε
οῦ φιλανθρωπία καὶ τοῦτο τὸ ἡμέτερον γέ/
νος οἰκονομία, δι' πολλῶν τῶν εἰ μέσῳ γνωρί
σασα, καὶ ἀεὶ λαμπρότερον ἀφελέξασα,
λαμπήρα τῇ ἐκκλησίᾳ προτίθησι τοῦτο φα
νῆ τε καὶ πολιβόητον, τοῖς ὁρῶσι τοῦ προσ
ευτερίου θρόνοις τόως ἐγκαταλέξασα. καὶ
δι' μᾶς τῆς καισαρέων πόλεως, τῇ οἰκου/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μείνῃ πάσῃ πυροσιούσα· καὶ πίνακα δόξαν οὐχὶ διάσασα τὸν βαθμόν· οὐ δὲ ὁμοῦ τε πολιάσα καὶ σοφίσασα, καὶ τὸν τῶν πολλοὺς πῶλ νῶν τῆς προσασίας ἐφεμένων· ἀλλὰ τάξει καὶ νόμῳ πυθμαχικῆς ἀναβάσεως τῆς ἡμῆς ἀξιώσας· οὐκ ἐπαινῶ γὰρ ἐτῶ πῶ παρ' ἡμῖν ἀταξίαν καὶ ἀκοσμίαν ἔστιν ὅτε, καὶ ἐφ' ὧν προεφυβύοντων εἰ βήμασιν· οὐ γὰρ ἀπάντων τολμήσω κατηγορεῖν, οὐ δὲ δίκαιον· ἐπαινῶ τὸν νεῖτην νόμον· ὃς, πῶ κώπην πρότερον ἐγχειρήσας ᾧ ναῦ κυβερνήτη, κἀκεῖθεν ἐπῶ πῶ πρώραν ἀγαθὼν καὶ πιστεύσας τὰ ἔμπροσθεν, ὅπως ἐνδὴ τῶν οἰάκων καθίζει μετὰ πῶ πολλῶν τυφθεῖσαν θάλασσαν, καὶ πῶ τῶν ἀνέμων διάσειφν· ὡς δὲ κἂν τοῖς πολεμικοῖς ἔχει· στρατιώτης· ταξίαρχος· στρατηγός· αὕτη ἡ τάξις αἱρίσει καὶ λυσιτελεστάτη, τοῖς ἀρχομένοις· ἢ δ' ἡμέτερον, πολλοῦ λῶ ἄξιον, εἰ οὕτως εἶχε· ναῦ δὲ κινδυνεύῃ τὸ πάντ' ἀγώτατον πάγμα παρ' ἡμῖν, πάντων ἐστὶν καὶ ταγυλαστότατον· οὐ γὰρ ἐβ ἀρετῆς μᾶλλον, ἢ κακουργίας, ἡ προεδρία· οὐ δὲ τῶν ἀξιωτάτων, ἀλλὰ τῶν δυνατωτάτων οἱ θρόνοι· εἰ μοῦνὴ εἰ προφήτας ὁ τὰ ἔμπροσθεν βλέπων; ἀλλὰ καὶ σοῦλ ὁ ἀπόβλητος· ῥόβοαμ εἰ βασιλεῦσιν ὁ σολομῶντος; ἀλλὰ καὶ

ἱεροβοάμ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐὰν βροδοὰμ ὁ λοῦλος καὶ ἀκροστάτης. καὶ ἰαβὸς
μὲν οὐδεὶς οὐ δὲ ζωγράφος, ὅς τις οὐ φύσεις
ἀῤῥωστημάτων ἐσκέψαθ πρότερον. ἢ πολλὰ
χρώματα συνεκέρασεν ἢ ἐμόῤῥωσεν. ὁ ὃ πρόε
δρος βυείσκεται ῥᾳδίως μὴ πονηθεὶς, ὡς ὁ
μῦθος ποιεῖ τοὺς πάντας. πλάττομεν αὐ
θημερὸν τοὺς ἀπόνους καὶ σοφοὺς εἶναι κελεύο
μεν, τοὺς οὐδὲν σοφισθέντας, οὐ δὲ τοῦ βαθ
μοῦ προσσυνεκόντας ἢ πολλῶ τοῦ βούλε
σθαι. καὶ ὁ μὲν ῥύγχος πῶ κάτω χώραν καὶ
τα πεινὸς ἔστηκεν, ὁ τῆς ὑψηλῆς ἄξιος. καὶ
πολλὰ μὲν τοῖς θείοις λόγοις ἐμμελετήσας.
πολλὰ δὲ τῇ σαρκὶ νομοθετήσας εἰς σω
τηρίαν πυθύματος. ὁ ὃ σοβαρῶς καθέζετ.
καὶ πῶ ὀφρῦ αἴρει κατὰ τῶν βελτιόνων.
καὶ οὐκ ἀθῦ τρέμει τοῖς θρόνοις. οὐ δὲ φείσει
πῶ ὄψιν, ἢν ἐγκρατῆ κάτω βλέπων. ἀλλ'
ὁμοῦ τῷ κράτει καὶ σφόδρον ἑαυτὸν σω
λαμβάνει, καὶ κῶς εἰδῶς, καὶ τὸ φρονεῖν σω
τῆς ὀξουσίας ἀφῃρημένος. ἀλλ' οὐχ ὁ πο
λὺς οὔτως καὶ μέγας βασίλεος. ἀλλ' ὡς πρὸ
τῶν ἄλλων ἁπάντων οὕτω καὶ τὸ σοφὸ τῶν
τα κόσμου, τοῖς σοφοῖς τύπος καθίσταται.
τὰς γὰρ ἱδρὰς πρότερον ὑπαναγινώσκων
τῷ λαῷ βίβλους, ὁ τούτων ὀξηγητὴς, καὶ
ταύτην οὐκ ἀπαξιώσας πῶ τάξιν τοῦ βήμα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τος, οὔτως οὐ καθεόρα πρεσβυτέρων, οὐ-
τως οὐ ἐνδιατρίβων, αἰνεῖ τὸν κύριον· οὐ κλέ-
ψας τὴν ἐξουσίαν οὐδ' ἁρπάσας· οὐ δὲ δω-
ρεὰν τὴν τιμήν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τιμῆς δω-
χθεὶς· οὐδ' ἀνθρωπίνῳ χάριν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ κλη-
θεὶς ἐξάμενος· ὁ μὲν οὖν τῆς προεδρίας
λόγος ἀκαμεινάτω· τῷ δὲ τῆς ὑφεδρίας, μι-
κρὸν τι προσδιατείνωμεν· οἷον γὰρ με καὶ
ἔτι μικροῦ παρέδραμεν, ἐν μέσῳ τῶν εἰ-
ρημένων κείμενον· ἐγγύς τις πρὸς ἐν ἀν-
δρὶ διαφορὰ τῷ πρὸ τοῦ, καθηγεμόνι τῶν ἐκ-
κλησιῶν· ὁ μὲν ὅθεν καὶ ὁπῶς, σιωπᾶν ἄμε-
νον· πολλοὶ ἐγένετο· ἀνδρὶ τάλλα μὲν οὐκ ἀ-
γνοεῖ καὶ θαυμαστῶν τὴν εὐσέβειαν· ὡς ἔλεξεν
ὁ τόπος διωγμός, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἔνστασις.
ὅμως δέ τι παθόντι πρὸς ἐκεῖνον ἀνθρώπι-
νον· ἅπτεται γὰρ οὐ τῶν πολλῶν μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ τῶν ἀρίστων ὁμῶμος· ὡς μόνου ἀν-
εῖναι τοῦ θεοῦ, τὸ παντελῶς ἄπταιστον καὶ
ἀνάλωτον πάθεσι· κινεῖται οὖν ἐπ' αὐτὸν
τῆς ἐκκλησίας, ὅσον ἔκκειτον καὶ βεφώτε-
ρον· εἴπερ σοφώτεροι τῶν πολλῶν, οἱ κόσμα-
χωρείζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ θεῷ τὸν βίον
καθιερώσαντες· λέγω δὴ τοὺς καθ' ἡμᾶς ναζ-
ιραίους καὶ τοὺς τὰ βιαῦτα μάλιστα ἐστω-
δακότας· οἱ δεινὸν ἡγησάμενοι τὸ, σφῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κράτος παρεισλεῖν τοῦδε ἐυβεισμένου καὶ ἀπω
σμένον, πρᾶγμα πολλῶν ἀνδρὶ κινδυνώδη ὄντα
τον· ἀπόστασιν σὺν νοοῦσι καὶ ῥῆξιν, τὸ μεγάλω
καὶ ἀστασιάστου τῆς ἐκκλησίας σώματος· οὐκ
ὀλίγην καὶ τὸ λαοῦ μοῖραν παρατεμνόμε-
νοι, ὅσην τε τῶν κρίτων, καὶ ὅσην τῶν ἐπ' ἀξίας.
ῥᾷστον δὲ οὐδὲν ἐκ πειθῶν τῶν ἰσχυροτά-
των· ὁ, τε γὰρ αἱρεσιάρχης ὡς οὐκ ὀλίγοι τε
τῆς ἄλλος τῶν κατὰ ἡμᾶς φιλοσόφων· καὶ ἐκ
νὸς θαρσος παρασχεῖν εἴπερ ἐβούλετο τῷ σω
τήρι· τόν τε λυποῦντα δι' ἐνθουσιασμὸν ἔ-
χων ἡ πόλις ἐκ τῆς τοῦδε πίστεως ταρα-
χῆς· ὡς οὐκ εἴνομον οὐδὲ κατονικῶς μᾶλ-
λον ἢ τυραννικῶς πίστεως προστασίαν δεξάμενον.
καὶ παρῆκεν τῶν δυτικῶν ἀρχιεπισκόπων τινὲς
μεθέλκοντες πρὸς ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας.
ὅσον ὀρθόδοξον· τί δὴ ὁ γυνάλαος ἐκεῖνος καὶ
τὸ εἰρωνικοῦ μαθητής· οὔτε γὰρ αὐτὸ τείνειν
εἶχε πρὸς τοὺς ὑβρεστὰς ἢ τοὺς σπουδαστὰς,
ὃ δὲ πρὸς αὐτὸ τὸ μάχεσθαι καὶ διασπᾶν τὸ σῶμα
τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄλλως πολεμικῶς, καὶ σφα-
λερῶς διακειμένης, ὑπὸ τε τὸ τῶν αἱρετικῶν
δωρεάσασθαι· καὶ ἅμα συμβούλοις ἡμῖν τοῦ-
τον χρησάμενος καὶ παραινέσεσι γνησίοις·
φυγὰς σὺν θεῷ δὲ ἐν ἡμῖν πρὸς τὸν πόντον
μετεχωρεῖ καὶ τοῖς ἐκεῖσε φρουρησείοις ἐπι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σα τεῖ. αὐτός τε καὶ τῆς ἀξίας μνήμης ἄξιον. καὶ
τὴν μίαν ἀπαύζεται μετὰ ἡλιὸν καὶ ἰω
νίνου τῶν πάνυ φιλοσόφων, οἷς λυσιτε
λεῖν αὐτῷ μᾶλλον ἡ γνώμη, ἢ τὴν διανοίαν
ναι τοῦ τῶν παρόντων, τῆς ἑαυτοῦ φιλο
φίας ἀνάξιον. μὴ διαφθείρῃ σὺ ζάλη τὴν σὴν
γαλήνη τῶν λογισμῶν κυβέρνησιν. καὶ πρὸς
δὲ οὐ τῷ φιλοσόφου μὴ θαυμασίας οὐ σης τ
ἀναχωρήσεως, κρείττω καὶ θαυμασιωτέραν
εὑρήσεις μὴν τὴν ἐπάνοδον. ἔχω γὰρ οὐ τῶν σὺν
τοῦτοις ὄντων ἡμῶν, ἐξαίφνης ἐφίστα τὰ νέ
φος χαλάζης τὴν ἤρδε, καὶ τὰ τεῖχος ὁ λέθρι
ον. πάσχον ἐκτείψαν ἐκκλησίαν καθ' ἣς ἐρρά
γη καὶ ὅσην ἐπέλαβε, βασιλεὺς ὁ φιλοχρι
στότατος, καὶ μεθ' χριστότατος. καὶ δύο τὰ
μέγιστα ταῦτα νοσῶν. ἀπολυσίαν καὶ βλασ
φημίαν. ὁ μὲν ἐν διώκτην διώκτης. μὴ μὲν
ἐν ἀφροσύνην, ἐκ ἀφροσύνης μὲν, οὐδὲν δὲ ἀμέ
νων χριστιανοῖς. μᾶλλον δὲ χριστιανῶν τῷ εὐσε
βεστάτῳ μέρει μὴ καθαρωτάτῳ μὴ πεποικωνῆ
τῆς τελετῆς. ἰὼ δὴ μόνῳ εὐσέβειαν ἐτῶ καλῶ,
καὶ δόξαν σωτήριον. ἐν ᾗ ἀεὶ τὰ τα
λαντεύομεν. οὐ δὲ τὴν μίαν καὶ ἀπρόσιτον
φύσιν ἀφρεῖν οὐ μὲν ἑαυτῆς ἐκ φύλοις ἀλ
λοτριότητιν. οὐ δὲ καὶ κῶ τὸ κακὸν ἰώμεθα.
τὴν ἄθεον βελλίου σωαίρεσιν, ἀσεβεσέ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ρα διαιρέσει καὶ κατατομῇ λύοντες. ὡς Ἄρειος νοσήσας ὁ τῆς μανίας ἐπόνυμος, ἐξελὼν τῆς ἐκκλησίας διέσεισε καὶ διέφθειρεν. οὔτε τὸν πατέρα τιμήσας, καὶ ἀτιμάσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ τῶν αἰώνων βαθμῶν τῆς θεότητος. ἀλλὰ μίαν μὲν δόξαν πατρὸς γινώσκομεν, τὴν ὁμοτιμίαν τοῦ μονογενοῦς. μίαν δὲ υἱοῦ τὴν τῆς πενθύμαχος. καὶ ὅ, τι καὶ τῶν τειῶν κατὰ τὸν θῶμεν, τὸ πᾶν καθαιρεῖν νομίζομεν. τεία μὲν τοῖς ἰδιότησιν, οὐ δὲ τῇ θεότητι σέβοντες καὶ γινώσκοντες. ὧν οὐδὲν οὐνοῶν ἐκεῖνος, οὐ δὲ ἄνω βλέπειν δυνάμενος, ἀλλὰ κάτω τῶν ἀγόντων αὐτὸν τὰ πεινάμενος, σὺν πεινοῦν ἐτόλμησεν ἑαυτῷ καὶ φύσιν θεότητος καὶ κτίσμα γίνεται πονηρὸν, εἰς δουλείαν καταπίπτων τὴν δεσποτείαν. καὶ μετὰ τῆς κτίσεως τιθεὶς τὴν ἄκτισον φύσιν καὶ ὑπὸ χρόνον. ὁ μὲν οὖν οὔπως φρονῶν, καὶ μετὰ τοιαύτης ἡμῖν ἐστιν ἐρατυφῆ τῆς ἀσεβείας. οὐ γὰρ ἄλλοτε ἢ βαρβαρικὴν καταδρομὴν ἐξαπολιπέον, καθαιροῦσιν, οὐ τείχη καὶ πόλεις καὶ οἰκίας, ἀδέλφων μὲν ἱερῶν καὶ χειροποιήτων καὶ αὖθις ἀνορθουμένων, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐτὰς καταστρέφουσιν. σωφρονεῖν δὲ αὐτῷ καὶ κρατὸς ἄξιος οἱ καλοὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες. οἱ πιστοὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τεφαρόχαι τῆς ὑπ' αὐτὴν οἰκουμένης. οἱ μὲν μὴ ἔχοντες ἤδη τῶν ἐκκλησιῶν, τῷ ὑ πρεσβύλλοντες, τὸν δὲ ἐλπίζον τες ἐκ τῆς βασιλέως ῥοπῆς καὶ χειρὸς, τῆς μὲν ἐπαγομένης, τῆς δ' ἀπειλουμένης, ἥκον καὶ πάνυ ἡμὲ τέραν καταστρεφόμενοι. οὐδενὶ τοῦτον θαρρεῖν ἔχοντες τῶν ἁπάντων, ὅσον τῇ τῶν προειρημένων μακροψυχίᾳ, καὶ ἀπειείᾳ τῆς τιμωρίας ἡμῶν προσεφρύοντες, καὶ τοῖς σὺν ἡμῖν ἀρρωστήμασιν. ὁ μὲν δὴ ἀτὼν πολύς. ἡ δὲ πρόθυμία τῶν πλείστων οὐκ ἀγεννής. ἡ δὲ παράταξις ἀσθενής, οὐκ ἔχουσα τὸν προαγωνιστὴν καὶ τοιχίτην ὑπέρμαχον, σὺν δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος. τί οὖν ἡ γυναῖκα καὶ μεγαλόφρων ἐκείνη ψυχὴ καὶ ὄντως φιλόχριστος. οὐ δὲ πολλῶν ἐδεήθη λόγων, πρὸς δ' παρεῖναι καὶ συμμαχεῖν. ἀλλ' ὁ μοῦ τε εἶδεν ἡμᾶς πρεσβεύοντας. (κοινὸς γὰρ ὢν ὁ ἀτὼν ἀμφοτέροις ὡς τῷ λόγου προβεβλημένοις,) καὶ τῆς πρεσβείας ἠπίστη. καὶ δελῶν ἀρίστα παρ' ἐαυτῷ καὶ φιλοσοφώτατα τοῖς τοῦ πνεύματος λοιπομοῖς, ἄλλο μὲν εἶναι μακροψυχίας ἀγαθὸν, εἰ καὶ τοιοῦτον ἐδεήθη παθεῖν, ὃν τῆς ἀδικίας, ἄλλον δὲ μακροθυμίας τὸν τῆς εὐάγκυς, θυθὺς τοῦ πόνου μεθ' ἡμῶν ἀπαλλάξαται. καὶ ζηλοτυπεῖ πρὸς ἀληθείαν κινδυ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νάσθαν, καὶ γίνεσθαι σύμμαχος ἐθέλοντας, καὶ
τῇ μικρὰ φθόρων ἑαυτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ δίδωσιν.
ἀρ' οὖν προεθυμήθη μὲν οὕτως, ἠγώνισται δὲ
τῆς προθυμίας ἔλαττον; ἢ διαγωνίζεται
μὲν ἀνδρικῶς, οὐ σωφρόνως δέ. ἢ ὥστε πολυ-
μαθῶς μὲν, ἀκριβώς δέ. ἢ πάντα μὴ ταῦ-
τα τελείως, καὶ ἐπὶ λόγον, ὑπερτελέστατα δέ
τι τὸ μικροψυχίας αὐτῷ λείψανον; ἔδοξε
μοῦσα. ἀλλ' ὁμοῦ τὰ πάντα, καὶ τὰ μάτεθ-
βουλεύεται. παρατάττεται. λύει τὰ ἐν τῷ
μέσῳ σκῶλα καὶ προσκόμματα. καὶ οἷς ἐν-
κεῖνοι θαρροῦντες, καθ' ἡμῶν ἐπερατεύθησαν,
ἃ μὴ, προσλαμβάνει. ὁ δὲ, καὶ τέχνη. τὸ δ' ἀφ-
κρούεται. γίνεται τοῖς μὲν τεῖχος ὀχυρὸν
καὶ χαράκωμα. τοῖς δὲ πέλεκυς κόπτων πέ-
φραν. ἢ πῦρ εὐ ἀκαύθαυς (ὅ φησιν ἡ θεία γρα-
φή.) ῥᾳδίως ἀναλίσκον τοὺς φυγανώδης καὶ
ὑδεισὰς τῆς θεότητος. εἰδέ τι καὶ βαρνάβας
ὁ ταῦτα λέγων καὶ γράφων, Παῦλω σωνη-
γωνίσατο, παῦλω χάρις ᾧ προελομένῳ καὶ
σωφρὸν ποιησαμένῳ τὸ ἀγωνίσματος. οἱ μὲ
ὃν οὕτως ἀπέλθοντ' ἄπρακτοι. καὶ κακοὶ κα-
κῶς τό τε πρῶτον ἀμχυθέντες καὶ ἡττηθέ-
ντες. καὶ μαθόντες μὴ ῥᾳδίως κατπαιδευκῶν
κατεφρονεῖν, εἰ καὶ πάντων ἀνθρώπων. ὧν
οὐδὲν οὕτως ἴδιον, ὡς δὲ τῆς πίστεως ἀρρᾶγὺς,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ πρὸς πολὺ τελέσαι πιστὸν καὶ γνήσιον, παρ'
ἧς καὶ τὸ ἡνῶσθαι καὶ ὁ ἰσχὺν αὐτοῖς ὑ-
πάρχει, ἃ βοηθοῦσι βοηθουμένοις· μᾶλλον δὲ
ὡ μᾶλλον κρείττω καὶ ἰσχυρότερα· τῷ δέπι δυ-
τερον δρῶν καὶ ὠφελήσαι γένεται θερα-
πευέν ἢ πρότερον· λύειν πολὺ κρείττω· πεί-
θειν πάντας ἀνθρώπους, ὡς ἃ μὲν λελύπη-
κε, πεῖρα τῆς λῦσαι τὸ πονηρὸν καὶ ἀπάτη τοῖς
εἰς δὲ καλὸν ὁ μονοιαις βασιλεύοντος· αὐτὸς
δὲ ἥδιστα νόμοις δυπειθίας καὶ πολυμαθείας
τάξεως· δι' ἃ δὴ παρέχει· ἐσόμεζον· ὑπήκο-
ον· ἀνοιδεῖ· πάντα λῶ αὐτῷ· σύμβουλος
ἀγαθός· παρασάτης δεξιός· τῶν θείων δεκτι-
κός· τῶν πολιτικῶν καθηγητής· γέρως βα-
κτηρία· πίστεως δρεισμα· τῶν ἐνδον ὁ πιστό-
τατος· τῶν ἐκ δεξιῶν ὁ πολιτικώτατος· οὐ λό-
γῳ τοσοῦτος εἰς δύνοιαν, ὅσος εἰς ἔχθραν τὸ
πρὶν ὁμίζεο· οὐ τεῦθεν αὐτῷ τοδε λῶ καὶ
ὁ κράτος τῆς ἐκκλησίας, εἰ καὶ τῆς καθε-
δρας εἶχε τὰ δυδρα· πολὺ γὰρ δύνοιαν εἰς
φόβον, πολὺ δεξουσίαν αὐτελάμβανε· καὶ λῶ
θαυμαστὴ ἡ συμφωνία καὶ ἡ τολμὴ τὸ δύ-
νασθαι· ὁ μὲν τὸ λαὸν ἦγε, ὁ δὲ τὸν ἄγοντα·
καὶ δὴ λεοντοκόμας λῖς λῶ, τέχνη θαυστεύων
τὴν δωνασδύοντα· καὶ γὰρ ἐλέετο, νεωστὶ μὲ
ὑδὴ πολὺ καθέδραν τεθεὶς, ἐπὶ δὲ τῆς κοσμι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κῆς ὕλης τὶ πυνέων, οὐ πω δὲ καθηρτισμένος εἰ τοῖς τ' πυθμάσι, πολλοῦ δὲ τ' κλυδῶνος πόδι ζέοντος καὶ τῶν ἐπὶ κειμένων τῆς ἐκκλησίας ἐχθρῶν, τῶ χειραγωγοῦσος, ἢ ὑπερείδοντος. ὅθεν τοῦτο καὶ πάνυ συμμαχίαν ἢ κάτα, καὶ κρατοῦντος ἐκείνου, κρατεῖν αὐτὸς ὑπελάμβανε. τῆς δὲ πόδι πὶ ἐκκλησίαν τ' αὐθρὸς κηδεμονίας καὶ προστασίας πολλὰ μὴ καὶ ἄλλα γνωρίσματα. παῤῥησία πρὸς ἀρχοντας τοὺς τε ἄλλους καὶ τοὺς δεσπότας τοῦ τῆς πόλεως. διαφορῶν λύσεις οὐκ ἀπεσύμεθα, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου φωνῆς τυπούμεθα, νόμῳ τῷ τρόπῳ χρώμεθα. προστασίαι τῶν δεομένων. αἱ μὲν πολείους πυθμαντικαὶ, ἐκ ὀλίγου δὲ καὶ σωματικαί. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλάκις εἰς ψυχὴν φόβος δι' ἀνοίας δεδουλώμεθον. πῶς ἐξοφίαι. ξενοδοχίαι. παρθενοκομίαι. νομοθεσίαι μοναστῶν ἐγγραφοί τε καὶ ἄγραφοι. ἐν χῶν διατάξεις. οἰκονομίαι τῶν βημάτων. τὰ ἄλλα οἷς αὐ ὁ ἀληθῶς ἄνθρωπος τῶ θεοῦ καὶ μετὰ θεοῦ τεταγμένος, λαὸν ὠφελήσειεν. εἰ δὲ ὁ μέγιστόν τε καὶ γνωριμώτατον. λιμὸς ἐν τῶν πόλεσι τε μνημονευομένων ὁ χαλεπώτατος. ἔκαμνε δὲ ἡ πόλις. ἐπὶ κουφίας δ' ἐν τῶ ὀδόμενον, οὐδὲ πῆ φαρμακὸν τῆς νοσώσεως. αἱ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὴν γὰρ παράλιαι, τὰς τοιαύτας ἀλλείας
ἀχαλεπῶς ἀναφέροισι, διδάσκει τὰ παρέκει
τα, καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης δεχόμενα, τοῖς δι
ὰ πειρώσαις ἡμῖν, καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶλλον ἀόνητον
καὶ τὸ ἀιδέον ἀνεπινόητον, ἀκ ἔχοισιν ὅπως δι
αθώμεθά τι τῶν ὄντων ἢ τοῦ ὄντων εἰς κα
μισόμεθα. καὶ ὁ χαλεπώτατόν ἐστιν ἐν τοῖς
τοιούτοις, ἡ τῶν ἐχόντων ἀναλγησία καὶ ἀπλη
σία. τηροῦσι γὰρ τοὺς κακεροὺς, καὶ κατα πλη
γματεύονται τῆς ἀλείας, καὶ γωρεῖσι
τὰς συμφορὰς. οὔτε τῷ κυείῳ δανείζειν τὸν
ἐλεοῶντα πλουσίους ἀκόντας, ἀλλ' ὅτι ὁ σωτέ
χων ὅσον δημοσιάτατος. οὔτ' ἄλλο οὐδὲν
τῶν ἢ τοῖς φιλανθρώποις ἐπηγγελμένων, ἢ
τοῖς ἀπανθρώποις ἢ πεπλημμελῶν. ἀλλ' εἰ
σὶ τοῦ δέοντος ἀπλησίστοροι, καὶ φρονοῦσι
κακῶς. ἐκείνοις μὲν τὰ ἑαυτῶν, ἑαυτοῖς δὲ,
τὰ τοῦ θεοῦ πλείγκα κλέοντες. οὐ καὶ μᾶλ
λον χρήζοντες ἀγωνοῦσιν, ἢ αὐτῶν ἕτεροι.
ταῦτα μὲν οἱ σιτῶναι καὶ σιτοκάπηλοι. καὶ
μή τε ὁ συγγενὲς αἰδούμενοι, μή τε τοῦ τὸ
θεῖον δυχαρίσοι, παρ' οὗ ὁ ἔχειν αὐτοῖς, ἀλλ'
λων πεζομένων. ὁ δὲ ὕειν μὲν οὐκ ἔχει
ἄρτον ἐκ οὐρανοῦ διδυχῆς. καὶ ζέφυρ εἰ ὀρί
μῳ λαὸν φυλάσσει. οὐ δὲ πυθμένι πηγάζει
κρόφλῳ ἀσάπανον κενώσει πλησμένοις.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ὁ καὶ παράδοξον. ἵνα τρέφῃ τρέφουσαν εἰς δο
λοξονίας αὐτίδοσιν. οὐ δὲ πέντε ἀρτοις ἐστιαῖ
χιλιάδας. ὧν καὶ τὰ λείψανα πολλῶν τραπε
ζῶν ἄλλη δυνάμις. ταῦτα γὰρ μαθὼν σέως
ὦ καὶ ἡλιοῦ. καὶ καὶ τοῦ ἐμοῦ θεοῦ, παρ' οὗ
κἀκείνοις δ' ταῦτα δυνάσθαι. ἴσως δὲ καὶ
τῶν καιρῶν ἐκείνων, καὶ τῆς τότε κατασάσε
ως. ἐπειδὴ τὰ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πι
στεύουσιν. ἃ δὲ τούτοις ὄτι ἀκόλουθα καὶ εἰς
ταῦτ' φορά, ταῦτα καὶ διανοήθη καὶ διε
πράξατο μετὰ τῆς αὐτ' πίστεως. λόγῳ τ' τὰς
τῶν ἐχόντων ἀρετήσεις ἀνοίξας καὶ παραινέ
σεσι, ποιεῖ δ' τῆς γραφῆς. διαθρύπτει πεινῶ
ντι τοφλω, καὶ χορτάζει πτωχοὺς ἄρτον. καὶ
διαρέφῃ αὐτοὺς οἰ λιμῷ. καὶ ψυχὰς πεινώ
σας ἐμπίπλησιν ἀγαθῶν. καὶ τίνα τρόπον. ὁ
δὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν εἰς προσθήκλω. σωσαγα
γὼν γὰρ οἰ ταυτῷ τοὺς λιμὸ τραυματίας, εἴ
τι δὲ οὓς καὶ μικρὸν ἀναπνέοντας, ἀνῆρας καὶ
γυναῖκας, νηπίας, γέροντας, πᾶσαν ἡλικίαν
ἐλεήλω, πᾶν εἶδος τοφῆς δρανίζων, ὅσι τὸ
τυγχάνει λιμοῦ βοήθα, ἔτρους τὸ πλήρες
προθεὶς λέβητας, καὶ τοῦ ταρίχου τὸ παρ
ἡμῖν ὄφου, καὶ πέντας τρέφοντος, ἐπειτα
τὸ τοῦ χρισοῦ διακονίαν μεμυήμενος, ὃς καὶ
λοντῷ διαζωννύμενος οὐκ ἀπηξίου νίπτειν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς βασίλδον.

τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ
παισὶν εἰ δὲ σωδλούλοις, πρὸς τὸν σωδρ
τοῖς χρώμενος, ἐθεράπευε μὲν τὰ σώματα
τῶν δεομένων· ἐθεράπευε δὲ τὰς ψυχάς, συμ
πολέκων τῇ χρείᾳ δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ ῥάκους φο
ῶν ἀμφοτόρωθεν· τοιοῦτος ὢν ὁ νέος σιρεδό
της ἡμῶν καὶ δδύτδρος ἰωσὴφ πολὺ ὅπερ
πολέον τὶ λέγειν ἔχομεν· ὁ μὲν γὰρ κατα πρα
γματεύεται τοῦ λιμοῦ καὶ πάν ἀγυπτον
ὑβωνεῖται τῷ φιλανθρώπῳ, ἐν τῆς ἀφθο
νίας καιρὸν εἰς δὲν τοῦ λιμοῦ διαθέμενος· καὶ
τοῖς ἐτόδων ὀνείροις εἰς τὸ δδιαταπόμενος·
ὁ δὲ προῖκα χρηστὸς ὢν, καὶ τῆς σιβδλοσίας ὑ
πήκουρος ἀπραγμάτευτος· πρὸς οὐ ὁρῶν,
ὦ φιλανθρώπῳ φιλανθρωπον κτήσασθαι
καὶ τῶν ἐκεῖθεν τυχεῖν ἀγαθῶν δδιὰ τοῦ ταῦ
θα σιτομετείας· ταῦτα μὲν τῆς τοῦ λόγου
τροφῆς, καὶ τῆς τελεωτόρας δδόρωσίας καὶ
διαδόσεως τῆς ὄντως ἀνθρωπείου καὶ ὑψηλῆς,
εἴπόρ ἀρῶς ἀγγέλων λόγος· ὦ ψυχαὶ τρέ
φονται καὶ ποτίζονται, θεὸν πεινῶσαι καὶ
ζητοῦσαι σοφίαν· οὐ ῥέουσαν οὐδὲ ἀπιοῦσαν,
ἀλλ' ἀεὶ μένουσαν· ἧς σιτοδότης ὢν ἐκεῖνος καὶ
μάλα πλούσιος, ὁ πενέστατος ὢν ἴσμεν καὶ ἀ
πορώτατος· ὁ λιμὸν ἀρτῶν οὐ δὲ δίψαν ὕδα
τος ἠξιωμένος· λόγου δὲ πόθον τοῦ ἀληθῶς ζῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πικοῦ καὶ ζοφίμου, καὶ εἰς αὔξησιν ἄγοντος ἡλι-
κίας πνεῦμα τι κῆς τ᾽ καλῶς ζεφόμενον· ἐκ δὴ
τούτ᾽ καὶ τ᾽ ζωὴ τ᾽, τί δεῖ πάντα λέγοντα
διαζίβειν· ἀφ᾽ τι τὸ φθορομένου τῆς εὐσεβείας
μετὰ τὸ θέντος, καὶ ταῖς ἐκείνου χερσὶν ἠθέως
ἀναφύξαντος, ὠδὶ ἐν ὑψηλὸν τῆς ἐπισκο-
πῆς θρόνον ἀνάγεται· ἐκ ἀμογητὶ μὲν, οὐ δὲ
ἄνευ βασκανίας καὶ πόλης· τ᾽ τε τ᾽ παζίδος
προσεφυόντων καὶ τῶν ἀνηροτάτων τ᾽ πό-
λεως ἐκείνοις σωστατομένων· ἀλλὰ ἔδει
νικῆσαι δ᾽ πνεῦμα τὸ ἄγιον· καὶ μὲν τοι νικᾷ,
ἀλλὰ τῇ εὐθυμουσίᾳ· κινεῖ γὰρ ἐκ τῆς ἐνθρο-
εάς τοὺς χρίζοντας ἀνδρας ἐπ᾽ εὐσεβείας
γωείμους καὶ ζηλωτὰς, καὶ μετὰ τούτων,
τ᾽ νέον ἀβραὰμ καὶ πατριάρχην ἡμέτερον,
ἐν ἐμὸν πατέρα· εὐδὲ ὄν τι καὶ συμβαίνει
θαυμάσιον· οὐ γὰρ ὡ ἀληθῆ τῶν ἐπῶν μό-
νον ἐκ λοιπὸς, ἀλλὰ καὶ νόσου τε ζυχωμέ-
νος, καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ὠλε-
κατὰ τὰ τολμᾶ τῆς ὁδοῦ βοηθήσων τῇ ψήφῳ·
καὶ θαρρήσας τῷ πνεύματι, καί τι σώτομον
φθέγξομαι, νεκρὸς ἐνθεὶς ὡς τάφῳ τινὶ ὡ-
φορείῳ, νέος ἐπάνοδον εὐαθενής· ἀνω βλέπων·
ῥωσθεὶς ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τῆς χρίσεως· οὐ ἀ-
λὰ δὲ εἰπεῖν, ὅλε καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χρι-
σθέντος· τ᾽ τε προσκείσθω τοῖς παλαιοῖς δικῆ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μασιν, ὅτι πόνος ὑγιείαν χαρίζεται. καὶ πρὸ θυμίᾳ νεκροὺς ἀνίστησι. καὶ πηδᾷ γήραος χλιαθεὶς ὑπὸ πυθμένι. οὕτω δὲ τῆς προαιρέσεως ἀξιωθεὶς, ὡς τοιούτος μὴ γεγονότας, τοιούτης δὲ χάριτος τυγχανόντας, οὕτω δὲ ὑπεπλημμελούς ἐκείνους, οὐ κατήχησιν οὐδενὶ τῶν ἐξῆς ἢ τῷ ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν, ἢ τὰς τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδας. ἀλλὰ τοσοῦτον ἑαυτὸν ὑπερβάλλων ἀεὶ ὅσον πρὸ τούτου τοὺς ἄλλους ἐλείκνυτο, καὶ μίσει τε καὶ φιλοσοφώτατα τοῦδε τοῦ διανοούμενος. ἡ γὰρ ἰδιότης μὲν αἱρετὸν εἶναι τὸ μὴ κακὸν εἶναι ἢ τὸ καὶ σωτῆς ἀγαθόν. ἀρχοντος δὲ κῆ προσάντου κακίαν, καὶ μάλιστα τῷ τοιαύτην ἀρχὴν, τὸ μὴ πολὺ τῶν πολλῶν προέχειν. μὴ δὲ ἀεὶ κρείττω φαίνεσθαι. μὴ δὲ συμμεταλαμβάνειν τῇ ἀξίᾳ κῆ τῷ θρόνῳ τῷ αἱρετῷ. μόγις γὰρ εἶναι τῷ ἄκρῳ, τὸ μέσον κατατυγχάνειν. καὶ τῷ πολιόν τι τῆς αἱρετῆς, ἔλξαν τοὺς πολλοὺς εἰς τὸ μέτριον. μᾶλλον δὲ ἵνα τὶ φιλοσοφήσω τοῦδε τοῦ πάνυ ἄμφνον, ὁ πρὸ τοῦ σωτῆρος ἐγὼ θεωρῶ, οἶμαι δὲ καὶ τῶν σοφωτέρων ἕκαστος, ὡὶ κατ' ἐμὲ ἡμῶν ἐγένετο μορφωθεὶς τὸ τοῦδε ἡμᾶς καὶ ἡμέτερον, τοῦτο καὶ ταῦθα συμβεβηκέναι λογίζομαι. ἐκεῖνός τε γὰρ προέκειτο τῷ φίσιν ὡς πρὸ ἡλικίας οὕτω δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐν μέγαν.

καὶ ὁ δία καὶ χάρις αὐτῷ τῷ ταῦτα λαμβά-
νειν αὔξησιν, οὐ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς τελείου, γένοι-
τ' ἂν τελεώτερον, ἀλλὰ ὅ καὶ τὰ μικρὸν ταῦ-
τα παραγυμνοῦσθαι καὶ παρεκφαίνεσθαι.
τήν τε τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴν, οὐχὶ προσθήκην
ἀλλ' ὀργασίαν οἱ μοῖραι μείζω τὴν ἐκεῖνα λαμ-
βάνειν, ὕλη πλείονι τῇ οὐσίᾳ χρωμένην.
πρῶτον μὲν ἐκεῖνο πᾶσι ποιεῖ φανερὸν, ὡς
οὐκ ἀνθρωπίνης χάριτος ἕνεκα αὐτῷ ὀρέγε-
ται, ἀλλὰ θεοῦ δῶρον δεδομένον δηλώσει δὲ
καὶ τὸ ἡμέτερον. οἷα γάρ μοι φιλοσοφοῦντι
τοῦδε τὸν καιρὸν ἐκεῖνον σωφιλοσόφει. τῶν
γὰρ ἄλλων ἁπάντων οἰομένων καὶ προσορᾶ-
μεῖσθαί με ὅ γεγονότα, καὶ τοῦδε χαρήσεσθαι,
ὅπερ ἑτέρου καὶ παθεῖν ἴσως ἔδει, καὶ συν-
διαιρεμεῖσθαι τὴν ἀρχὴν μᾶλλον, ἢ παρασῶσα
σεῦν, καὶ τῇ φιλίᾳ τοῦδε τεκμαιρομένων,
ἐπεὶ δὴ δ' φορτικὸν φθόνων ἐστὶ, καὶ γὰρ ἐν
ἅπασιν, εἴπερ ἄλλος ἐς καὶ ἅμα τοῦ καιροῦ τὸ
ἐπίφθονον, ἄλλως τε καὶ τῶν καθ' αὐτὸν, ὡ-
δινόντων ἔτι καὶ παρασαρμόνων, οἷκοι καὶ τέ-
μενα βίᾳ χαλινώσας τὸν πόθον· μέμφεται
μὲν, συγγινώσκει δὲ καὶ μὲν τοῦτο ἐκδιστάν-
τα μὲν, πλὴν δὲ, τῆς καθ' ἑαυτὸν τιμῆς οὐδε-
νὸς ἁμαρτόντος τῆς αὐτῆς ἕνεκεν αἰτίας, οὐ δὲ τὴν
τῶν προσβυτέρων προλίμησιν, οὐ τὰ ἐμέμφα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοῦ, καὶ προσέτι ἀνέσεων δὴ ποιῶν· τύφον καὶ τὴν
γόρηθῆναι μᾶλλον ὑπὸ ὀλίγων ἑλόμενος, ἢ
τούτην ἀγνοούντων πλὴν οἰκονομίαν, ἢ τὴν
πράξαι τῷ λόγῳ καὶ βίῳ αὐτοῦ βουλόμενο-
σιν ἀναντίον· καὶ τοι πῶς ἂν μᾶλλον ἔδειξεν
ἀθέρωφος πάσης θωπείας καὶ κολακείας κρείτ-
τω τὴν ψυχὴν ἔχων, καὶ πρὸς οὐ μόνον βλέ-
πων τὸν τοῦ καλοῦ νόμον, ἢ τῶνδε ἡμῶν οὐ τῶ
διανοηθεὶς, ὃς οὐ πρώτοις τῶν ἑαυτοῦ φίλων
καὶ συνήθων ἐγνώρισεν· ἔπειτα τὸ σασάζον
πρὸς ἑαυτὸ μαλάσσει καὶ θεραπεύει λόγοις
ἰατικῆς μεγαλόφρονος· οὐ γὰρ θωπευτι-
κῶς οὐδὲ ἀνελευθέρως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ
λίαν νεανικῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς· ὡς ἀνὴρ
οὐ τὸ παρὸν σκοπῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν
μέλλουσαν εὐπείθειαν οἰκονομῶν· ὁρῶν γὰρ
τὸ μὲν ἀπαλὸν, ἔκλυτον καὶ μαλακίζον-
τα, τὸ δὲ αὐστηρὸν ζαχοῦν καὶ ἀπαυθαδιάζον-
τα, ἀμφοτέροις βοηθεῖ διαλλήλων· ἐπιφείας μὴ
τὸ ἀνιτυπές· τερέτη δὲ, τὸ ἀπαλὸν κε-
κρασάμενος· ὀλίγα μὲν λόγου προσδεηθεὶς,
ὀργῇ δὲ τὰ τοιαῦτα δεινηθείς· πρὸς πλὴν θερα-
πείαν, οὐ τέχνῃ δολούμενος· ἀλλ' ἐνοίᾳ σφε-
τερίζόμενος· οὐ δεινασείᾳ προσχρώμενος·
ἀλλὰ τὸ δεινάσθαι μὲν, φέδεσθαι δὲ προσαν-
γόμενος· τὸ μέγιστον, τῷ πάντας ἠπιάσθαι τὸ

αὐτῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτοῦ διανοίας, καὶ ἀπρόσιτον εἰδέναι τὴν
ἀρετήν· καὶ μίαν μὲν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ἡγεῖσθαι, τὸ μετ' ἐκείνου τε καὶ τὰ
χθαι· εἷς δὲ κίνδυνον, τὸ προσκρούειν ἐκείνῳ·
καὶ ἀλλοτρίως ἀπὸ θεοῦ νομίζειν, τὴν ἀπ'
ἐκείνου διάστασιν· οὕτως ἐκόντες ὑπεχώρησαν
καὶ ἠπήθησαν· καὶ ὡς ἡ χρεοντῆς ὑπεκλί
θησαν· ἄλλος ἄλλον εἰς ἀπολογίαν προτρεπό
νοντες· καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀπεχθείας εἰς μέ
τρον μετενεγκόντες δυνάμεως· καὶ τῆς εἰς ἀρε
τὴν ἐπιδόσεως, ἣν δὴ μόνην ἀπολογίαν ἰχν
ρεπτάτην εἴρεσκον· ἀλλὰ εἴλις δὲ καὶ μίαν ἀ
νίαν ἠμελήθη καὶ παρεῤῥίφη, ἵν' αὐτὸς ἐν
ἑαυτῷ σωτεῖρ βῆ καὶ κατανάλωθῆ, καθά
περ ἰὸς σιδήρῳ σωδεὶς πανόμενος· ἐπεὶ δὲ
τὰ δίκαια κατὰ νοῦν εἶχεν αὐτῷ, καὶ ὡς οὐκ
ἄν τις ὠήθη τῶν ἀπίστων καὶ κενὸν ἡγούμενος,
πολὺ νοεῖ τῇ διανοίᾳ μεῖζόν τι καὶ ὑψηλότε
ρον· τῶν γὰρ ἄλλων ἁπάντων ὁ ἐν ποσὶ μό
νον ὁρώντων, καὶ τὰ καθ' αὐτοὺς ὅπως ἀσφα
λῶς ἐξ λογιζομένων, εἰ πέρ τι τὸ ἀσφαλὲς, πε
ρὶ τοῦτο δὲ προϊόντ', οὐ δέ τι μέγα καὶ νεανι
κὸν ἢ ἐνοῆσαι ἢ κατὰ πράξαθ' δυναμένων,
καί τοι τἆλλα μέζιος ὤν, ἐν ἴδοις δ' μεζιάζει.
ἀλλ' ὑψοῦ τὴν κεφαλὴν διαφάς, καὶ κύκλῳ τὴν
ψυχὴς ὄμμα περιαγαγών, πᾶσαν εἴσω πιεῖν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ΤΙ δὴ καὶ μόνον, ὅσον ὁ σωτήριος λόγος ἐπέδραμεν· ὁρῶν δὲ τὸν μέγαν τοῦ θεοῦ κλῆρον, καὶ τοῖς αὐτοῦ λόγοις καὶ νόμοις καὶ πάθεσι τὸν δεσποτικὸν ποιησάμενον, τὸ ἄγιον ἔθνος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, καὶ κακῶς διακείμενον, εἰς τὴν μυείας δόξαν καὶ πλάνης διεστασμένον, καὶ τὴν ὀξὺ ἀναγώγου μετηρμένην καὶ μεταπεφυτευμένην ἄμπελον, ἐκ τῆς ἀθέου καὶ σκοτεινῆς ἀγνοίας, εἰς καλλος τε καὶ μέγεθος ἄπειρον προελθοῦσαν, ὡς καλύπτειν πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὁρῶν καὶ κέδρων ὑπερεκτείνεσθαι, ταύτην ὁ πονηρὸς καὶ ἀχρίου συὶ τῷ διαβόλῳ λελυμασμένην, οὐκ αὐτάρκης ὑπολαμβάνει θρίωνι ἡσυχῇ τὸ πάθος· καὶ πρὸς θεὸν αἴρειν μόνον τὰς χεῖρας, καὶ παρ' ἐκείνου τῶν κατεχόντων κακῶν λύσιν ζητεῖν, αὐτὸς δὲ καθεύδειν· ἀλλὰ καὶ βοηθεῖν καὶ παρέκαιν τὸ σωτήριον δρᾶν ὤφελε δεῖν· τί γὰρ εἶναι τῆς συμφορᾶς ταύτης αἰτιαρότερον· ὑπὲρ δὲ τοῦ, μᾶλλον χρῆναι σπουδάζειν τὸν ἀπὸ βλέποντα· ἑνὸς μὲν γὰρ οὐ πράττοντος ἢ καλῶς, οὐδὲν τῷ κοινῷ σώματι ἐνδεῖται μείζον· τοῦ κοινοῦ δὲ οὕτως ἢ ἐκείνως ἔχοντος, καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ὁμοίως ἔχειν πᾶσαν εἴνεκα ἀνάγκη· ταῦτ' οὖν ἀνοῶν ἐκεῖνος καὶ σκοπῶν, ὁ τοῦ κοινοῦ κηδεμὼν καὶ προστάτης, ἐπει-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀν στὴς ὀστέων, καρδία ἀληθινὴ, ὡς σολο/
μῶν τι καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, καὶ δ' μὴ ἀνάλ
γητον, δύθυμον, φ δὲ συμπαθὲς λυπηρὸν,
καὶ τῇ ἐις καρδίας ἐμμονος λογισμὸς. δὲ
ῥῆρ ἐσφάδαξεν. λιῶν. καταλιρώσκετο.
ἔπαχω δ' ἰωνᾶ. δ' δαβίδ. ἀτελέγετο τὴν
ψυχὴν. οὐκ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς. δ
δὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις. πρὸς δὲ πά/
ντα τὰ λειπόμενον τῶν σαρκῶν ταῖς φρονί/
σιν. ἕως δύρκ τοῦ καιροῦ λύσιν. ἐπιζητεῖ θέαν
βοήθειαν, ἢ ἀνθρωπίνων, ἢ πίστησιν τὸν κοινὸν
ἐμπορισμὸν, καὶ πλὴν ἐπέχουσαν ἡμᾶς σκοτόμαι
ναν. οὐ μὴν δὲ ἐκεῖνο ἐπινοεῖ καὶ λίαν σωτήριον.
σωματῶν ἑαυτὸν ὡς οἷόν τε λῶ, καὶ συγ/
κλείσας τῷ πνεύματι, καὶ πάντας μὲν ἀν/
θρωπίνους λογισμοὺς κινήσας, πᾶν δὲ τῶν
γραφῶν βάθος ἀναλεξάμενος, λογογραφεῖ
πλὴν δυσίβδαν. καὶ ἀντιθέτοις πάλαις καὶ μά
χαις, τὸ πολὺ τῶν αἱρετικῶν ἀκροεύεται
βράδος. ἰδὺς μὲν καὶ ἐις χεῖρας ἰόντας, ἀγχε
μάχοις ὅπλοις τοῖς ἀπὸ γλώσσης καταζεπό
μενος. δὲ δὲ πόρρωθεν, μᾶλλον τοξεύμασι χρῆς
ἐκ μέλανος, οὐδὲν ἀτιμοτέρου τῶν ἐν ταῖς
πλαξὶ χαραγμάτων, οὐδὲ ἐνὶ τῆς ἰουδαίας
ἔθνει καὶ μικρῷ τούτῳ νομοθετοῦντος πε βεβαιμά
των καὶ πομάτων καὶ προσκαίρων θεσῶν. καὶ σαρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νὸς καθαρσίων, ἀλλὰ καὶ παντὶ γένει καὶ
μορφῇ τῆς οἰκουμένης, ὥστε τοῦ λόγου τῆς ἀ-
ληθείας ἐξ οὗ καὶ ὑφ' οὗ σώζεσθαι ὥστε γίνεται.
δεύτερον δέ, καὶ γὰρ ὁμοίως ἀτελὲς ἄλο-
γος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος, προσεῖ-
θε τῷ λόγῳ, καὶ πῶς ἐκ τοῦ πράττειν ἐπικα-
λεῖται. τοῖς μὲν, ἐπαθημένων. πρὸς δὲ τοὺς, πρε-
σβεύων. τοὺς δὲ, παρακαλῶν. νουθετῶν. ἐλέγ-
χων. ἐπιτιμῶν. ἀπειλῶν. ὀνειδίζων. προπολε-
μῶν ἐθνῶν. πόλεων. τῶν καθ' ἕκαστον. πᾶν
εἶδος ἐπινοῶν σωτηρίας. παντα χόθεν
ἰώμενος. ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος, ὁ τῆς θείας ἀρ-
χιτέκτων σκιωῆς. πάσῃ πρὸς τὸ ἔργον ὕλῃ
καὶ τέχνῃ χρώμενος. καὶ πάντα πλέκων
εἰς καλλους σὸς πολιουσίαν καὶ ἁρμονίαν.
τὰ τὰ λλα χρὴ λέγειν. ἀλλ' ἥκειν ἡμῖν αὖθις
ὁ χρισομάχος βασιλεὺς καὶ τῆς πίστεως τύ-
ραννος, μετὰ πλείονος τῆς ἀσεβείας καὶ θορ-
μοτέρου τῆς παρατάξεως, πρὸς ἀνταγω-
νιστὴν ἰσχυρότερον ὄντος αὐτῷ τοῦ λόγου. κα-
τὰ τὸ ἀκαθαρτον ἐκεῖνο πνεῦμα καὶ πονηρόν. ὃ
τ' ἀνθρώπου λυθεὶ, πρὸς τ' αὐτὸν ἀνάστρεφε-
μετὰ πλείονων πνευμάτων εἰσοικιζόμε-
νον, ὡς πρὶν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἠκούσα-
μεν. τούτου γίνεται μαθητὴς ἐκεῖνος. ὁμοῦ
τε πῶ προτέραν ἥτταν ἀνακαλεσόμενος,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ προαθήσων τοῖς πρώτοις παλαίσμα σι. δίφνον γὰρ εἶναι καὶ στέφανον, πολλῶν μὲν ἐθνῶν ὑποδρέχοντα, πολλῆς δὲ δόξης ἀξιωμένον, πάντας δὲ τοὺς κύκλῳ κατασφαλίσμενον τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας, καὶ χειρωσάμενον πᾶν τὸ προσιόν, εἰ δὲ ἄνδρας, καὶ πόλεως ἥττω ὀφθῆναι καὶ γύλωτα ὀφλεῖν, τοῖς ἀγῶσι μόνον αὐτὸν προστάτας τῆς ἀθεΐας, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὡς ὑπερλάμβανε. τὸν μὲν δὴ πρόσθεν βασιλέα φαίνειν, ἐπειδή ποτε κατὰ τῆς ἑλλάδος ἐστράτευε, πᾶν μὲν γένος ἀνθρώπων ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνων, πανὶ δὲ ξέων θυμῷ καὶ φρονήματι, οὐ ταύτῃ μόνον ἐπαίρεσθαι καὶ ἄμετρον εἶναι τοῖς ἀπειλαῖς. ἀλλ' ὡς αὐ μᾶλλον αὐτὸν κατεπλήξαι, φοβερὸν ἑαυτὸν ποιεῖν. καὶ τοῖς κατὰ τὸν στοιχείων κενοτομίαις. γῆν ἣς ἠκούσθω ξαίνῃ. καὶ θάλασσα, τὸν νέον δὴ μουργοῦ. καὶ στάσις ἤπειρον πλέων. καὶ πεζεύων πέλαγος. νῆσοί τε ἀρπαζόμεναι, καὶ θάλασσα μαστιζομένη. καὶ ὅσα τῆς ἐμπλήκτου σαφῶς ἐν στρατιᾶς καὶ στρατηγίας. κατὰ πόλεις μὴ, τοῖς ἀγωνιστόροις. γύλως δὲ τοῖς ἀνδρικωτόροις καὶ σεμνοτόροις δ' φρόνημα. ὁ δὲ τοιούτου μὲν οὐδενὸς ἐδεῖτο καθ' ἡμῶν στρατεύων. ὁ δὲ ἐν ἐκείνων χείρων καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βλαβερώτερον, ὅπερ ποιῶν καὶ λέγων ἡ-
κούετο. ἔθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ.
βλασφημίαν λαλῶν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἡ γλῶσ-
σα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. καλῶς γὰρ
αὐτὸν ὁ θεὸς διαβάλλει πρὸς ἡμῶν ἐστηλίτευ-
σε τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντα. καὶ με-
τὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντα φύσιν πλὴν ἡ-
πτερωτόμενον. ἰδοὺ δὲ χωρεῖν ἡ κτίσις δυνάται.
κἂν μὴ ἡμῶν ἕνεκα γένηται λόγῳ φιλανθρω-
πίας, ἵνα ἡμᾶς ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν χαρμο-
νεμένους. καὶ δὴ λαμπρὰ μὲν αὐτῷ τὰ
πρῶτα νεανεύματα. λαμπρότερα δὲ τὰ τε-
λευταῖα καθ' ἡμῶν ἀγωνίσματα. τίνα δὴ λέ-
γω τὰ πρῶτα. ἐξοδείας. φυγαί. δημεύσεις.
ἐπιβουλαί, φανεραί τε καὶ ἀφανεῖς. ὁ πεί-
θειν οὐ καιρὸς ἐνταῦθα τὸν πείθοντα
οὐκ ὄντος. οἱ μὲν ἐξωθούμενοι τῶν ἐκκλησι-
ῶν, ὅσοι τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ βοῦ καθ' ἡμᾶς. οἱ
δὲ εἰσαγόμενοι, ὅσοι τῆς βασιλικῆς ἀπωλεί-
ας ἐτύγχανον. οἱ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσε-
βείας ἀπαιτοῦντες. οἱ γράφοντες τὰ τοι-
ῶν ἐπιχαλεπώτερα. πρεσβυτέρων ἐμπρη-
σμοὶ θαλάττιοι. στρατηγοὶ δυσεβεῖς, οὐ πρε-
σῶν κρατοῦντες. οὐ σκύθας χειρούμενοι. ἀλ-
λὰ πολεμικὸν ἔθνος αἰσχυνθαίροντες.
ἀλλ' ἐκκλησίας ἐπιστρατεύοντες. μὴ δυσω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σκεῖον καὶ τοξοχούμενοι· καὶ τοὺς ἀναμάκτους θυσίας ἀνθρώπων καὶ θυσιῶν αἵμασι χραίνοντες· καὶ παρθένων αἰδῶ καὶ θυβείζοντες· ἵνα τί γένηται· ἵν' ἐξωθῇ μὴ ἰσχὺς ὁ πάντων ἀρχῆς· ἀν' πεισαχθῇ δὲ ἡ σαῦ ὁ μεμισημένος καὶ πρὸ χρόνου· ταῦτα τῶν πρώτων αὐτῷ νεανιευμάτων τὰ δικαιώματα· ἃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν κεῖται τοῖς ἅπασι δεδόκρυον· εἰς μνήμην ἰόντα καὶ ἀκουόμενα· ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθὼν, ὠδὶ πῶς ἄστεισον καὶ ἀνεπηρέασον τὴν δὲ τῶν ἐκκλησιῶν μητρόπολιν, ὡς δουλωσόμενος ὥρμησε, καὶ τὸν λῃστὴν ἐπὶ μόνον ζωπυρῶν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, τό τε πρῶτος ἠθέτησε καὶ ὡς βουλευσάμενος· ὡς γὰρ βέλος ἰσχυροτέρῳ πεσὼν τοσοῦτον, ἀπεκρούσθη· καὶ ὡς καλῶς ἐφαγκίσε· ὑπεχώρησε· τοιούτῳ τῷ πεσεῖν τῆς ἐκκλησίας οὐ τυχεῖν· καὶ τοσούτῳ προβόλῳ πολεμεῖν ἐφαγκίσε δελύθη· τὰ μὲν ὅσα ἄλλα λεγόντων τε καὶ ἱστορούντων τῶν τό τε πεπειραμένων, ἔστιν ἀκούειν· ἱστορεῖ δὲ οὐδεὶς ὅς τις τῶν ἁπάντων, ἀλλὰ τοῦτο θαυμάζουσιν, ὅσοι τοὺς τό τε ἀπῶνας γνωρίζοι· τοὺς προσβολάς· τὰς ἐπιχώσεις· τὰς ἀπειλάς· τοὺς ἐκ τοῦ δικαστικοῦ τάγματος πεσεῖν μεμενηκότας αὐτῷ καὶ πείθειν ἐπιχειρῶντας· τοὺς ἐκ τῆς γραπτικῆς· τοὺς ἐκ τῆς γυ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γαμικωνίζιδος· τοὺς οὐ γυναιξὶν ἄνδρας· μὴ δὲ
ἀνδράσι γυναῖκας· τοὺς ὅσους μόνον ἀνδρικὸς
πλὴν ἀσέβειαν· οἱ δὲ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ
ἔχοντες, ὦ δύναντται μόνον, τῇ γλώσσῃ πορ
νεύουσι· ἐν ἀρχιμάγειρον καβουζαρδὰν,
τὰς ἐκ τῆς τέχνης μαχαίρας ἐπαπειλοῦν
τα· καὶ τῷ οἰκείῳ πυρὶ πεμπόμενον· ὁ δὲ μά
λιστά μοι τῶν ἐκείνου θαυμάζειν, καὶ οὐ δι' βου
λομένῳ παρελθεῖν δυνατὸν, ὅσῳ δὴ δύνασθαι
τῷ λόγῳ σωτηλῶν, ὅσον οὐδέκ τοῦ· τίς οὐκ
οἶδε ἐν τηνικαῦτα ὑπάρχον πολλῶν μὲν ὧν
οἰκείῳ θράσει καθ' ἡμῶν μάλιστα χρώμενον.
ἐπειδὴ καὶ παρ' ἐκείνων ἵνα τῷ βαπτίσματι
τελεσθεὶς ἢ σωτελεσθείς· πολείω ἢ τὰ ἀνάγ
καιον ὑπηρεσίαν ὡς ἐπὶ πάντων· καὶ δὲ τὰ
πάντα χρείζεσθαι ἐκράτος ἐαυτῷ συντηρῶν
τα καὶ φυλάττοντα χρονιώτερον· τότε βρέμον
τι καὶ τὰ ἐκκλησίας, καὶ λεόνιδον μὴ δ' εἶδος
προσεβλημένῳ, λεόνιδον ἢ βρυχωμένῳ, καὶ μὴ
ἢ προσιὼν τοῖς πολείοσιν, ὁ γλυνάδας ἐκεῖνος
εἰσάγεται· μᾶλλον δὲ εἴσεισιν, ὡς πρὸς ἑορ
τὴν, οὐκ εἰσκρίσιν καλούμενος· πῶς ἀν ἀ
ξίως διηγησαίμην ἢ πλὴν τὸ ὑπάρχον θρασύ
τητα· ἢ τὴν τὸ ἀνδρὸς πρὸς αὐτὸν μετὰ συ
νέσεως ἀνάστασιν· τίσι φησὶ ὧ οὗτος βούλε
ται, τοῦνομα προσειπὼν, οὐ πω γὰρ ἐπίσκοπον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἠξίου καλεῖν, τὸ κατὰ τοσοῦτον κράτος τοῦ πολέμου, καὶ μόνον τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιάζεσθαι; τοῦ χάριν ὁ γενναῖος φησί, καί τις ἡ ἀπόνοια, οὔπω γὰρ ἔγω γινώσκειν, ὅ τι μὴ τὸν βασιλέως θρασυνόμενος φησί, τῶν ἄλλων ἀπάντων κατοκνιθέντων καὶ ἡτημένων. ὁ γὰρ τοῦτο ἔφη βασιλὸς ἐμὸς βούλεται. οὐ δὲ καλόν τι προσκυνεῖν ἀνέχομαι. θεοῦ τὸ κτίσμα τυγχάνων, καὶ θεὸς εἶναι κεκελευσμένος. ἡμεῖς δὴ τίσι δουλεύομεν, ἢ ἄδικον ἔφη, ταῦτα προσάπαντες. τί δαὶ οὐ μέγα σοὶ δ' μεθ' ἡμῶν τετάχθαι καὶ κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς; ὑπαρχοι μὲν φησιν ὑμεῖς καὶ τῶν ἐπιφανῶν δεκαρνήσεσθε. οὔπω δὲ θεοῦ λειμώτροι καὶ κοινωνοὺς ἔχειν, μέγα μὲν, πῶς γὰρ ὁ πλάσμα θεοῦ καὶ ὑμεῖς, ἀλλ' ὡσεί τινας ἄλλους τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων. ὁ γὰρ προσώποις ἐν χριστιανισμὸν, ἀλλὰ πίστει χαρακτηρίζεσθαι. τὸ τε δὴ κινηθέντα τὸν ὑπαρχον, ζέσαι τὸ πλέον τῷ θυμῷ, καὶ τῆς καθέδρας ὀβανασθῆναι. καὶ φαχυτόροις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις. τί δαί, οὐ φοβῇ τὴν ὀβουσίαν φησί; μὴ λέγωνται, μὴ δὲ τί πάθω. μὴ λέ; τὴν πολλῶν εἰ ἃ τῆς ἐμῆς δυνασείας ὀβί. τίνα ταῦτα. γνωριζέσθω γὰρ ἡμῖν. δήμευσιν. ὀβοείαν. βασάνους. θάνα-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τον· εἴτι ἄλλο φησὶν, ἀπείλῃ, τούτων γὰρ οὐδὲν
ἡμῶν ἀπέτεται· καὶ τὸν, εἰπεῖν· πῶς καὶ πό-
νας χρόνον· ὅτι τοι ἔφη, δηλώσει μὴν οὐχ ἁλω-
τὸς ὁ μηδὲν ἔχων· πολὺ εἰ τούτων χρύσης τῶ
χρυσίνων μου ῥακίων καὶ βιβλίων ὀλίγων, ἐν οἷς ὁ πᾶς ἐμοὶ βίος· ἀβοείαν δὲ οὐ γινώ-
σκω, ὁ μηδενὶ τόπῳ πολυγράφος· καὶ μή-
τε ταύτην ἔχων ἐμὴν, ἣν οἰκῶ νῦν καὶ πᾶσαν
ἐμὴν, εἰς ἣν αὐρίφω· μᾶλλον δὲ τῶ θεῶ πᾶσαν, οὗ
πάροικος εἰμὶ καὶ παρεστήκαμος· αἱ βάσανοι δὲ,
αἱ λάβοιεν ἐκ ὄντος σώματος· πλὴν εἰ πλὴ-
πρώτην λέγοις πλὴν, ταύτης τοῦ μόνης
κύριος· ὁ δὲ θάνατος οὐδὲν γάρ τῆς· καὶ θάπτον
πέμψῃ με πρὸς θεὸν, ᾧ ζῶ καὶ πολιτεύομαι,
καὶ τῷ πλείστῳ τεθνήκα, καὶ πρὸς ὃν ἐπείγο-
μαι πορεύεσθαι· τούτοις κατα πλαγέντα τῶ
ὑπαρχῶν, οὐδεὶς φάναι μέχρι τοῦ νῦν ὅτι
ἐμοὶ διείλεκται, καὶ μὴ τοσαύτης τῆς παρ-
ρησίας, τὸ ἐαυτοῦ προσθεὶς ὄνομα· οὐ δὲ γὰρ
ἐπισκόπω φησὶν ἴσως εἰ τυχὼν· ἢ πάντως
αὐτῶν ἔδωρον διαλέχθη ἐν τόπον, κοσμοκρατοῦ-
τα ἀγωνιζόμενος· τὰ λλα μὲν γὰρ ἐπιδεῖς ἡμεῖς
ὑπαρχε, καὶ παντὸς ἄλλου τα πεινόντοι, ἐκεῖνο τῆς σὺ τολμῆς κελευούσης· καὶ μὴ ὀλιγο-
σύνω κράτει, ἀλλὰ μηδὲ τῶν τυχόντων λα-
νὶ πλὴ· ὀφρῶν αἴροντες· οὐ δὲ θεὸς φ κυν-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δίωβυόμενον, καὶ προκείμενον, τὰ λλα πόδε-
φρονοῦντες, πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπομεν.
πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ θηρόβ, καὶ οἱ τὰς σάρ-
κας τέμνοντες ὄνυχες, φυφὴ μᾶλλον ἡμῖν
εἰσιν ἢ κατάστολη ξις. πρὸς ταῦτα ὕβριζε. ἀ-
πείλη. φίει πᾶν ὅ, τι οἶω ἢ βουλομέκω σοι.
τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε. ἀκουέτω ταῦτα καὶ
βασιλεύς. ὡς ἡμᾶς γε οὐχ αἱρήσεις. οὐ δὲ ποιή-
σεις σωθέαθαι τῇ ἀσεβείᾳ. κἂν ἀπειλῆς χα-
λεπώτερα. ἐπειδὴ ταῦτα εἰπεῖν καὶ ἀκέ-
σαι τὸν ὑπαρχον, καὶ πῶ σύνεσιν μαθεῖν ζῦ
ἀνδρὸς, οὕτως ἀκατάστολικτον καὶ ἀήτη-
τον, ἵν μὲν ἔξω πέμψαι καὶ μαστιγῶσαθαι,
οὐκ ἔλυ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπειλῆς, ἀλλά λυ-
νος αἰδοῦς καὶ συγχωρήσεως. αὐτὸν δὲ τῷ
βασιλεῖ προσελθόντα ὡς εἶχε τύχοι, ἠτη-
μεθα βασιλεῦ εἰπεῖν, τοῦ τῆς δε προβεβλη-
μένου τῆς ἐκκλησίας. κρείττων ἀπειλῶν ὁ ἀ-
νήρ. λόγων σεβαστός. πειθοῦς, ἐχυρότερος.
ἄλλον δεῖ τινα πειρᾶν τῶ ἀγωνεστέρων. εἰ δὲ
ἢ διάζεσθαι φανερῶς, ἢ μὴ προσδοκῶν
εἰξῃ τοῖς ἀπειλαῖς. ἐφ' οἷς ἐαυτοῦ κατα-
γνόντα ἵν βασιλέα, καὶ τῶν ἐγκωμίων τῶ
ἀνδρὸς ἠτηθέντα, θαυμάζε γὰρ ἀνδρὸς ἀ-
ρετὴ καὶ πολέμιος, μή τε διάζεσθαι κελεύ-
σαι, καὶ ταυτὶ τῷ σιδήρῳ παθεῖν, ὃς μαλάσ-

1. δὲ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σεται μὲν τῷ πυρὶ, μένει δ' ὅμως σίδηρος· καὶ δέφαντα εἰς θαῦμα τῶν ἀπειλῶν, τὴν μὲν κοινωνίαν οὐδὲ ξάθαι, τῶν μετάθεσιν ἀσχημονόμενον. ζῆν τὴν δ' ἀπολογίαν, ἣν ἵς δὺ πρεσβεσάτη. δηλώσει δὲ καὶ ταύτην ὁ λόγος. εἰς τὸ δ' ἱδρὸν εἰσελθὼν μετὰ πάσης τῆ σοφὶ αὐδὴν δορυφορίας, ἵν' δὲ ἡμέρα τῆν ἐνδόξα νίων καὶ ἀθρόισμος, καὶ τὸ λαοῦ μέρος γνόμενος οὐ τῶς ἀφεστοῦται τῶν σύνεσιν. ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παραβαμεῖν· ἐπειδὴ γὰρ σύνδον ἐγένετο, καὶ τῶν ἀνθῶν προσβαλούσης ἡ φλεμωδία καὶ τεθεραπεύθη, τὸ τε λαὸ δ' τὸ λαος εἶδε, καὶ πᾶσαν τῶν δύνθεσμίαν, ὅσον τὸ πρὸ βῆμα καὶ ὅσον τὸ λεκτίον, ἀγγελικῶν μᾶλλον ἢ ἀνθρωπίνω, δν μὲν τὸ λαὸ προτεταμένον ὄρθιον, δίον τὸ χαμαιπέτο λόγος γράφει, ἀκλινῆ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν καὶ τῶν διάνοιαν, ὡς πρὸ ἀλεονὸς κεκινδυνευκότος, ἀλλ' ἐστηλωμένον, ἵν' οὕτως εἴπω, θεῷ καὶ τῷ βήματι, θεὸς δὲ τοῦδε αὐτὸν ἐστηκότας σὺν φόβῳ τινὶ, καὶ συβάσματι, ἐπειδὴ ταῦτα εἶδε καὶ πρὸς ὄδὲν παράλλαγμα ἠδυνάτο. θεωρεῖν τὰ ὁρώμενα, ἔπαθέ τι ἀνθρώπινον· σκότος καὶ δίνης πλήρωσεν τῶν ὄψιν καὶ τῶν ψυχὴν ἐκ τοῦ θάμβους καὶ τοῦτο λῶ τοῖς πολλοῖς ἄδηλος ἔπ· ἐπεὶ δὲ τὰ σῶρα τῆ θείᾳ βασιλίζη πρόσω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νεγκεῖν ἔλεῖ ὧν αὐτουργὸς ὢν, σωεπελάβε-
το ὃ οὐδεὶς ὥς περ ὢν ἔθος, ἀδήλον ὄν εἰ προ-
σόψεται, τὴν νικῶντα τὸ πάθος γνωρίζε-
ται· πολλάκεῖ γὰρ· καὶ εἰ μή τις τῶν ἐν τῷ
βήματος ἕστωσαν τὴν χεῖρα τοῦ πολεμίου
πὴν ἔστησε, καὶ ἡ κατὴν ἔλθῃ πῶμα δακρύων
ἄξιον· εἶεν· ἃ δὲ αὐτῷ διείλεκται τῷ βασι-
λεῖ, καὶ μθ' ὅσης τῆς φιλοσοφίας· ἐπεὶ δὴ
γε αὖ θις δόξαν τινὰ σωεκκλησάσας ἡμῖν
εἶσω τοῦ παραστάσματος αὐτὴν ἐποιήσα-
το, εἴς τε ὄψιν ἥλθε καὶ λόγου ποθῶν ἐκ πολε-
ίους, τί χρὴ λέγειν· ἡ δ' ἀλλόγλωττος, ἡ θεοῦ φω-
νὰς, αἱ τοῖς πολεμίοις βασιλεὰ καὶ ἡμῖν τοῖς
σωεισελθοῦσιν, ἠκούσθη σφῶν· αὕτη γίνεται,
τῆς τοῦ βασιλέως πολεμίας φιλανθρωπίας
ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη· ἔτος δ' λῆ-
μα, τῆς τόλμης ἐπηρείας δ' πολεῖ-
σον ὡς πορ' τι ῥοῦμα δίλυσιν· ἕτερον δὲ τῶν
εἰρημένων οὐκ ἐλάττον· εἰκῶν οἱ φονικοί· καὶ
κυροῦται κατὰ τοῦ αὐθρὸς δεβοεία· καὶ οὐ-
δὲν ἀπὴν τῆς εἰς ἔτος φθορόντων· ἡ νὺξ πα-
ρῶ· ὁ δίφρος δυφεπής· οἱ μεθωῦτες σὺν κρό-
θις· σὺν ἀθυμίᾳ, δ' δυσεβές· πολὲ δ' ἐν πρόθυ-
μον ὁδοιπόρον ἡμεῖς· ἀλλὰ ὅσα τῆς κακῆς ἀ-
τιμίας πάντα πεπλήρωκε· τί ὅῶν· λύει
ταύτην θεός· ὁ γὰρ πατάξας αὐγύ που τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πρωτοθυμα βραχυωμένης καὶ τὸ ἰσραὴλ,
οὗτος καὶ ἦν παῖδα τοῦ βασιλέως θεραπεύ-
ων πολυῆν· καὶ τὸ πάχος, ὅλον· ἐκεῖθεν τὸ γράμ-
μα τῆς ὀρθρείας· ἐν τοῦθεν τὸ δόγμα τῆς ἀρρω-
στίας· καὶ ἡ χεὶρ ἐπέχεται τοῦ πνευμονῶ γεγρφέ-
ως, καὶ ὁ ἄγιος ἀναστόζεται· καὶ γίνεται πυρε-
τὸν δῶρον ἀνὴρ βύσι βὰς, βασιλέα θραζὺν σω-
φρονίζον θος· ἢ ἀνύπων ἐνδικώτερον ἢ ταχύ-
τερον· τὰ δὲ τούτων ἑξῆς· ἔνεμμον ὁ παῖς
τῶ βασιλεῖ, καὶ πονήρως εἶχε τοῦ σώματος· συ-
νέκαμνε δὲ καὶ ὁ πατήρ· καὶ τί γὰρ ἢ πα-
τήρ· παντα χόθεν ἐπίζητῶν ἐνδιαιτείας
τῶ πάθει· καὶ ἰατρῶν τὸν ἀρίστου ἐκλεγό-
μενος· καὶ λιταῖς προσκείμενος εἴπερ ἄλλο
τί ποτε· καὶ κατὰ γῆς ἐρρίμμενος· ποιεῖ γὰρ
καὶ βασιλέας τα πεινοῦς πάθος· καὶ θαυμα-
στὸν ὀλόν· ἐπεὶ καὶ δεῖλ πρότερον ταῦτ'
ἐνδὴ τῶ παιδὶ πεφυθὼς ἀνάγραπται· ὡς
δὲ οὐδὲν εἴρισκεν οὐδαμόθεν τοῦ κακοῦ φάρ-
μακον, ἐνδὴ πὼ πίστιν τοῦ ἀνθρὸς κατα φύ-
γει· καὶ δὶ ἑαυτοῦ αὐτὸν οὐκ εἰς καλεῖ, ἀ τῆς
ὑέρεως ὑπόγυον αἰχμυνόμενος· ἐτέροις δὲ πὼ
πρεσβείαν ἐνδιδέπει τῶν οἰκειοτάτων ἑαυ-
τῶ καὶ φιλτάτων· καὶ ὃς παρῶν, οὐδὲν ἀ-
νεδὺς, οὐ δὲ τ' καιροῦ κατεξαναστὰς ὡς πρὶν
ἄλλός τις· καὶ ὁμοῦ τῆ παρουσία, ῥάων ἡ νόσος

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πίνεται, καὶ χρυσοτόρων ὁ πατὴρ τῶν ἐλπί-
δων· καὶ ἐμὲ τὸν ἄλιμον τῷ πολέμῳ ὕδατι
σωσικέρασεν, ὁμοῦ τε ὕδωρ εἰς καλέσας, καὶ
τοῖς ἐτοροδόξοις πιστεύσας, καὶ ὑγιάς τυ-
χὼν ὁ παῖς, τοῖς τοῦ πατρὸς χρῆσιν ἀποσώ-
θη· καὶ ὕδωρ ἐπιστεύετο παρὰ τῶν τὴν ἰκανῶ-
τατα παρόντων καὶ κοινωνούντων τῶ πάθους.
τὸ δὲ αὐτὸ, καὶ τῷ ὑπάρχῳ μικρὸν ὕστερον
φασι συμβῆναι· καὶ μπῆκε καὶ ὕδωρ τοῖς τοῦ
ἁγίου χρεὶ συμπεσοῦσά τις ἀῤῥωστία· καὶ
ὄντως ἀλιγὴ τοῖς οὐ φρονοῦσι πάθεμα πί-
νεται· καὶ κρείττων οὐ νῆμοφίας πολλάκις κα-
κοπάθεια· ἔνια μωνῶν· ἐδάκρυον· ἐδυσφόρει·
προσώτεμπεν· ἰωὴ τι βόλει· τὴν ἀπολογίαν ἔ-
χεις ἐβόα· δὸς σωτηρίαν· καὶ μεθ' ἡνίκα τυ-
χάνῃ ταύτης ὡς αὐτός τε ὡμολόγει· καὶ πολ-
λοὺς ἔπειθε τῶν οὐκ ἐδλόπων· οὐ γὰρ ἐπαύ-
ετο τὰ ἐκείνου καὶ θαυμάζων καὶ διηγούμε-
νος· ἀρόῶν τὰ μὲν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ, τοι-
αῦτα καὶ ἐς τοῦ θ' ἥκοντα τόλας, τὰ δὲ πρὸς
ἐτόρους ἐτόρως· ἢ τοδὲ μικρὰν ἢ μικρὰ τε
πολέμιται, ἢ μετεέως πεφιλοσόφηται, ἢ
σιγῆς ἀξίως ἢ ἀλίαν ἐπαινετῶς; οὐμλυκν.
ἀλλ' ὁ κινήσας τὸ φῖσραὴλ ἄδλρ τὸν ἀλι-
τήριον, οὗτος κινεῖ καὶ τούτῳ τὸν τῆς πολε-
πικῆς μοίρας ὑπαρχον, προφάσει μὴ ὡς ὑπὲρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γυναίου τινὸς ἀγανακτοῦσα· ὁ δ' ἀληθὲς
τῆς ἀσεβείας ἐπιδραμεῖν, καὶ κατὰ τὴν
εὐσεβείας ἐπάμενον· ἐὰν τὰ λλα, καὶ ὅσα καὶ
οἷα κατὰ τοῦ αὐθρώπου ἐξύβρεσιν· ἴδον δὲ εἰ-
πεῖν καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ πρὸς ὃν καὶ δι' ὃν ὁ
πόλεμος· ὁ δὲ μάλιστα καὶ τὸν ὑβρεστὴν ἤχο-
νε, καὶ τὸν ἀγωνιστὴν ὕψωσεν, εἴπερ τι μέγα,
καὶ ὑψηλὸν ἡ φιλοσοφία, καὶ τὸ κρατοῦντα
τῶν θνητῶν ταύτῃ φαίνεσθαι, ἐνθὲν δώσω
τῷ λόγῳ· γυναῖκά τινα τῶν ἐπιφανῶν ἐξ
αὐθρώπου οὐ πρὸ θνητοῦ τὸν βίον ἀφελιπόν-
τος, ὁ τὴν δηλαδὴ σωτέρος ἐβιάζετο, πρὸς
γάμον ἑλκων ἀπαξιοῦσαν· ἡ δὲ οὐκ ἐθέλουσα
ὅπως δραφύγοι τὸν τυραννίδα, βουλεύεται
λύεται· οὐ τολμηρὰν μᾶλλον, ἢ σωφρονεστέ-
τὴν ἱδρᾶ δαπέζῃ προσφύγοι, καὶ θεὸν ἱκέ-
τευε προσάτην κατὰ τῆς ἐπηρείας· ἵ' οὖν
ἐδὲ ποιεῖν ὦ πρὸς τῆς τειάδος αὐτῆς, ἵν' εἴ-
πω τι καὶ δηλονικῶς μεγαλυ τῶν ἐπαίνων,
μὴ ὅτι τὸν μέγαν βασίλεον καὶ τῶν τοιούτων
ἅπασι νομοθέτην, ἄλλον δὲ τινα τῶν θνητῶν
μετ' ἐκεῖνον, ἱδρέα δὲ ὅμως· ἐκ ἀντιποιεῖαθε;
κατέχειν; κήδεσθε; χεῖρα ἐρέγειν θεῶ φιλαν-
θρωπίᾳ καὶ νόμῳ τῷ τε τιμωρίᾳ θυσιαστήρια;
οὐ πάντα δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἐθελήσαι
πρόθυμον, ἢ τὶ βουλεύσασθαι κατ' αὐτῆς
ἀπάνθρω-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀπάνθρωπον; καὶ καθ' ἡβέσαι μὲν πλὴν ἱε-
ρεῖαν δράσειαν, καθ' ἡβέσαι δὲ πλὴν πίστιν μεθ'
ἧς ἱκέλθοιεν; ἔφησιν ὁ κυνικὸς διδασκής· ἀλλ'
ἀπαθαι χὴ τῆς ἐμῆς διωασείασ· καὶ πρὸ
δόταις γενέσθαι χρισιανοὺς τῶν οἰκείων νό-
μων· ὁ μὲν ἐξήτει πλὴν ἱκέτην· ὁ δ' ἔιχε καρ-
τερέθς· ὁ δ' ἐβεμαίνεθο· καὶ τέλος πέμ-
πει τινὰς τῶν ἐπ' ἐξουσίασ, τὸν τῆ ἁγίου κοι-
νωνίσκον ἐβδρυνήθοντας· οὐ κατὰ χρείαν
μᾶλλον ἢ ἀτιμίαν· τί λέγεις· οἷκον ἐκείνου
τῆ ἀπαθοῦς· ὃν τοσθλέφουσιν ἄγγελοι· ὧ καὶ
προσβλέπειν ὀκνοῦσι γυναῖκες; καὶ οὐ-
δὲ μόνον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρεῖναι καὶ ἀ-
πολογεῖσθαι κελεύει· οὐ δὲ ἀμβρῶς καὶ θρι-
λανθρώπως, ἀλλ' ὡς εἶα τῶν κατακείπτων·
ὁ μὲν παρῶν· ὁ δὲ προυκαθέζθο γέμων
θυμοῦ καὶ φρονήματος· ἐσήκει δὲ οἷ ὁ ἐμὸς
ἰκοῦς πιλάφου κείνοθς· οἱ κεραυνοὶ δὲ ἁμέ-
λουν· ἡ δὲ τῆ θεοῦ μάχαιρα ἐσιλβοῦτο ἔθι,
καὶ ἀνεβάλλεθ· καὶ ὃ τόξον ἐτείνεθ μὲν,
κατείχετο δέ, τῆ μετανοίᾳ καιρὸν ὑπανοί-
θον, ὅς τις δὴ τῆ θεοῦ νόμος· ἄθρει δὴ πά-
λιν ἐτδραν ἀτωνιῶν καὶ διώκτου· ὁ πόδε-
ων χίνιον ῥάκος σφόνδυνᾶθαι προσάπατ-
τον· ὁ δὲ, προσαποδύσομαί σοι φησὶν εἰ βου-
λῇ καὶ ὁ χιτώνιον· τύπτειν ἢ πείλῃ δὴν ἄσαρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κον· ὁ δέ, ὑπέκυψε· ξένον τοῖς ὄνυξιν, ὁ δέ, ἐκ
/. βύεις φησὶ τὴν παρ· ὁρᾶς ὁ πόνος με κατα-
βύχον τοῖς τοιούτοις θεραπεύων ἐστὶ ἀγμα-
σιν; οἱ μὲν δὴ οὐ βούτοις ἤζεν· ἡ δὲ πόλις ὡς ἤν-
θεβο τὴν κακὸν καὶ τὴν κοινὸν πάντων κινδυνώ-
δεστον ἑκάστος ἑαυτῷ πλὴν ὕβρεν ταύτην οὐδ-
μεζον, ἐκμαίνεται πᾶσα καὶ ἀπέπτη· καὶ ὡς
κατηνοῦ σμικῶς κινήσαντος, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ
διεγείρεται καὶ ἀνίστατο· γύνος ἅπαν,
καὶ ἡλικία πᾶσα· οἱ πόδι τὴν ὁ πολοποιη-
τικὴν καὶ βασίλειον ἰσοργικὴν μάλιστα·
καὶ γὰρ ἐστι πόδι τὰ τοιαῦτα θορύβοτε-
ροι, καὶ δ' ἀλμᾶν ἐκ τῆς παρρησίας ἐξηνέ-
τες· καὶ πᾶν κῶ ὅ' πολον ἐκόσῳ, δ' παρὸν
ἐκ τῆς τέχνης· εἰτὸ τι ἄλλο τῷ καιρῷ τύχοι
ἀνθλαθεῖν· αἱ δὲ ἄλλοθ' οὐ χρῆν· οἱ λίθοι
προβεβλημένοι· τὰ ῥόπαλα βύρεπῆ· ὁρό-
μος ἁπάντων εἷς· βοὴ μία· πρόθυμία κοι-
νή· θυμὸς ὁ λεινὸς ὁ πολίτης ἢ στρατηγός·
δ' δὲ γυναῖκες ἄοπλοι τὴν καὶ τὰ τῷ καιρ-
οῦ θήγοντος· μελίαι δ' ἦζεν αὐτοῖς αἱ κε-
ρκίδες· αἱ, οὐ δὲ γυναῖκες ἔμενον ἔν τῷ ἡ-
λῳ ῥωθεῖσαι, καὶ εἰς ἀνδρῶν θαρρῶς με-
τα λαμπόμεναι· βραχὺς ὁ λόγος· μυρίζεται
πλὴν βυσσεῖαν ὤοντο, εἰ ἔδρον δέλοιντο· καὶ ὅ-
τος αὐτοῖς δυσεβέστερος ἦν, ὃς πρῶτος ἐπεβα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λεῖ χεῖρα τῷ τολμητῇ τῶν τοιούτων· τί οὖν ὁ τοσοῦτος ἐκεῖνος καὶ θρασὺς δυνάστης, ἱκέτης τῶν ἐλεεινός· ἄθλιος· τίνος οὐ τὰ πεινῶντος· ἕως ἐδιφανεὶς ὁ χωρὶς αἵματος μάρτυς, καὶ χωρεῖς τολιτῶν σεφανίτης, καὶ βίᾳ τὸν λαὸν κατὰ χῶν αἰδῶς κρατηθεὶς τὰ τ ἱκέτην ἑαυτ ῆ ὑβεῖς ἐν διεσώσατο· ταῦτα ὁ τ ἅγιων θεός· ὁ ποιῶν πάντα ἢ μετασκευάζων τὸ βέλτιον· ὁ τοῖς ἐπιδρηφάνοις ἀντιτασσόμενος, τὰ πεινῶσι δὲ χάριν ἐδίδου· τί δὴ οὐκ ἔμελλον ὁ τὸν θάλασσαν, καὶ πόταμὸν ἀνακόψας, καὶ στοιχεῖα τυραννήσας, καὶ χειρῶν ἐκτάσει δόπαια σήσας ἵνα διασώσῃ λαὸν φυγάδα, καὶ ἄδηλον ἐξαιρήσεσθαι τῶν κινδύνων; ὁ μὲν δὴ κοσμικὸς πόλεμος, ἐλεῦ ταῦθα ἐτελεύτησε καὶ πύρας εἶχεν ἐκ θεᾶ δικαίου, καὶ τῆς ἐκείνου πίστεως ἄξιον· ἀφ' ὧν τὰ δὲ ὁ πόλεμος οὗτος δὲ ἤδη τῶν ἐδιδασκόντων καὶ τῶν ἐκείνοις συμμάχων· οὗ, τὸ λυ μὲν τὸ ἄδοξον, πλείων δὲ ἡ βλάβη τοῖς ἀρχομένοις· τίς γὰρ αὖ τοὺς ἄλλους πείσειε μετειάζειν οὔτω τῶν προεστώτων ἐξαιρεμένων· εἶχον μὲν γὰρ ἀδὴ ἐκ πλείονος ἐδιδάχθη πῶς αὐτῶν, τειῶν ὄντων τῶν ὑπὸ τίων· οὔτε γὰρ τῆς πίστεως λόγῳ σωτέβαινον, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη τοῖς πλήθεσι βιαζόμενοι· οὔτε πλὴ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δ' τῇ χειροβουίᾳ μικροψυχίαν, τελέως κατα-
λελύκεναι καὶ παρὰ πολὺ τῆς δόξης κρα-
τεῖσθαι, πάντων βαρύτατον ἐν αὐτοῖς,
εἰ καὶ ὁμολογεῖν αἰσχιστον· ἐπιγένοιτο δὲ καὶ
ἄλλη τις διαφορά, ἡ ταῦτα ἐκμηνοποίη-
σε· τῆς γὰρ πατρίδος ἡμῶν εἰς δύο διαιρε-
θείσης ἡ μονία σε καὶ μητροπόλεις, καὶ πολ-
λὰ τῶν ἐκ τῆς προτέρας τῇ νέᾳ προσαγού-
σης, οὐ τοῦθεν μὴ τὰ ἐκείνων ἐσασάθη· ὁ μὲν
γὰρ ἠξίου τοῖς δημοσίοις καὶ τὰ ἡμέτερα
συνδιαιρεῖσθαι· μὴ δὲ τοῦτο μετεποιεῖτο τῶν
νεωστὶ προσελθόντων, ὡς αὐτῷ διαφερόντων
ἤδη καὶ κείνου κεχωρισμένων· ὁ δὲ τῆς πα-
λαιᾶς εἰχετο συνηθείας, καὶ τῆς ἐκ τῶν πα-
τέρων αὐτῶθεν διαιρέσεως· ἐξ ὧν πολλὰ καὶ
δεινὰ τὰ μὲν, συνέβαινεν ἤδη τὰ δὲ, ὡδί-
νεσε· ὑπεστῶν τε συνόδοι παρὰ τὸ νέον μητρο-
πολίτου· πρόσεδροι διηρπάζοντο· πρεσβύτε-
ροι τε ἐκκλησιῶν οἱ μὲν ἀπεπείθοντο, οἱ δὲ ὑπηλ-
λάττοντο· ἐξ ὧν συνέβαινε καὶ τὰ τῶν ἐκκλη-
σιῶν χείρον ἔχειν διϊσταμένων καὶ τεμνομέ-
νων· καὶ γὰρ πως ταῖς καινοτομίαις χαί-
ρουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὸ σφῶν ἁλέως παρα-
κρδαίνουσι· καὶ ῥᾷον ἢ καταλῦσαι τῶν κα-
θεστώτων, ἢ καταλυθεὶς ἐπαναγαγεῖν· ὃ δὲ
πολεῖον αὐτὸν ἐξέμηνε, αἰ τοιαῦτα καὶ τόσα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δοι καὶ παρόδιοι, αὐτῷ μὲν ὁρώμενοι, ἐκείνῳ δὲ προσγινόμενοι. καὶ τὸν ἄγιον ὀρέστην ἐκ καρποῦ θαυμαστὸν ἐπίθεσιν. ὡς καὶ τῶν ἡμιόνων λαβέσθαι ποτὲ τοῦ ἀνδρὸς, ἰδίαν ὁδὸν ὁδεύοντος, εἴρων τ' πρόσω μὴ λησῃ κοῦ σωματίου. καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐπρεπής. τὰ γὰρ πνευματικὰ τέκνα καὶ αἱ ψυχαὶ καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος, καὶ ταῦτα τὰ ἀπλησίασ' ἐωθηκαλύμματα, πρᾶγμα τῶν εὐποιήσεων. καὶ τὸ μὴ χλιᾶναι δασύμοφορεῖν κακοδόξοις. πᾶς γὰρ ὁ λυπῶν κακόδοξος. ἀμὶν ὁ ἄπος τοῦ θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἰδρουσαλήμ ὄντως μηδοφωλίτης, ἢ σωματήχθη τοῖς πταῖσμασιν, ἢ παρεισδεῖν ταῦτα ἰωὲ χωτο. ἢ μικρὰν τὸ κακοῦ λύσιν ἐπινοεῖ. ἀλλὰ σκοπῶμεν, ὡς μεγάλιν καὶ θαυμασίαν. καὶ τί γὰρ ἢ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. προσθήκιν γὰρ τῆς ἐκκλησίασ' ὠνεῖται τιὼ σάσιν. καὶ πιὼ συμφορὰν ὡς κάλλιστα διατίθεται. πλείοσιν ἐπισκόποις πιὼ πατεῖσα καταπυκνώσας. ἐξ οὗ τί γίνεται, τεῖα τὰ κάλλιστα. ψυχῶν ἐπιμέλεια πλείων. καὶ τὸ πόλιν ἐνασθήν τὰ ἑαυτῆς ἔχειν, καὶ τὸ λυθῆναι ταύτην τὸν πόλεμον. ταύτης τῆς ἐπινοίασ' δέδοικα μὴ καὶ αὐτὸς ἐγκόμιον πάρεργον. ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ εἰπεῖν εὐπρεπὲς χρή. πάντα γὰρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸν αὐθρὸς θαυμάζων, οὐ μόνον ὁ πόσον ἐπεῖν δυνατὸν, οὐ τὸν ἐπαινεῖν δὲ ἔχω. καὶ τὸν ὁμολογήσω δὲ πάθος, οὐ δὲ ἄλλως τοῖς ἄλλοις ἀγνοούμενον. πῶ τοῦδε ἡμᾶς καινοτομίαν καὶ ἀπιστίαν, ἧς οὐ δὲ ὁ χρόνος πῶ λύπην ἀνάλωσεν. ἐκεῖθεν γὰρ μοι πᾶσα σωτέτεσιν ἡ τοῦδε τὸν βίον ἀνωμαλία καὶ σύγχυσις. καὶ τὸν φιλοσοφεῖν μὴ δεινὴν θῆναι, ἢ μὴ νομίζεσθαι. εἰ καὶ βραχὺς τοῦ δεῦτερον λόγος; τοῦτο ἐν ἕνος ἐκεῖνο δέξαι τὸ ἡμῶν τοῦ αὐθρὸς ἐπιφορτολογοῦν μεῦνων. ὅτι μείζω φρονεῖν ἢ κατὰ αὐθρωπίνην. τῶν οὐθὲν δὲ πρὶν ἀφρεῖωναι μετὰ νεανικὸς, πάντα ἐποιεῖτο τοῦ πνεύματος. καὶ φιλίαν ἀιδεῖσθαι εἰδὼς, οὐ ταῦθα μόνον ἡ τίμαζεν οὐ θεὸν ἐδεῖ προτιμῆθῆναι. καὶ τοῦτον ἔχειν τῶν λυομένων τὰ ἐλπιζόμενα. δεῖ δοῦναι μὲν οὖν μὴ ῥᾶθυμέστερον ἐγκλήμα φεύγων παρὰ τῆς τὰ ἐκείνου πάντα ἐπιζητοῦσιν, ἀπολυσίας τοῦδε πίσω γεγραφῆ, παρὰ τοῖς ἐπαινοῦσι τὸ μέτεστον, ἐ μὴ δὲ ἐκεῖνος ἠτίμαζε, τὸ πᾶν μέρος ἀφῆρεν, οὐ τοῖς μάλιστα ἐπαινῶν, καὶ παρὰ πάντα δὲν ἑαυτοῦ βίον φυλάξεσ. ὅμως δὲ τοῦδε φρονῶν ἀμφοτέρους, τοὺς, τε λίαν σωτόμους, καὶ τοὺς ἄγαν ἀπολύσοι, ὡ δίπως τῷ λόγῳ χρήσομαι. ἄλλοι μὲν δὲν, ἄλλό τι κατορθοῦσιν. οἱ δὲ ἵνα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τῆς τ' αρετ' εἰδῶν ὄντων πολεμίων. ἅπαντα
ἡ ἀδελφὴ ἐπῆλθε πρὸς τὸ ἀκρόατον, ἄκραν τῆ
νῶν ἡμῖν γνωσκομένων. ἀλλ' οὗτος ἄριστος ἡ
μῖν, ὃς αὐ τὰ πολεμῶ τυγχάνει καταφρόνη
κώς, ἢ εἰ ὅλως μάλιστα. ὁ δὲ οὕτω δὴ πάντων
ἀφίκετο, ὡς εἶναι φιλοτιμία τῆς φύσεως.
σκοπῶ μὲν δὲ οὕτως. ἀκτησίαν τίς ἐπαινεῖ
καὶ βίον ἄσκυλον καὶ ἀπρόσπτον; ἐκείνῳ δὲ,
τί ποτε λῷ πολλῶ τοῦ σώματος, καὶ τῶν ἀ
ναγκαίων τῆς σαρκὸς κολυμμάτων. πλῆ
θος δὲ, τὸ μηδὲν ἔχειν, καὶ ὁ σαυρὸς ᾧ σωέχε
μόνῳ. ὃν πολλῶν χρημάτων εἰ ὁμίλεν ἑαυτῷ
τιμιώτερον. ἅπαντα μὲν γὰρ οὐδ' αὖ εἰ
βούλοιτό τις, δύνασθαι εἶναι κτήσασθαι. πάν
των δὲ ἐπιλεύσαι καταφρονεῖν, καὶ οὕτω κρείτ
τω τῶν πάντων φαίνεσθαι. οὕτω δὲ διανοη
θεὶς, καὶ οὕτως ἔχων, θαυμοῦ μὲν ἐκ ἐδεύθη καὶ
τῆς κενῆς δόξης. ὁ δὲ δημοσίου κηρύγματος
τοῦ κράτης κράτηται βεβαίον ἐλθεῖν θεροῖ.
εἶναι γὰρ οὐ δοκεῖν ἐπιθυμίας ἄριστος. οὐ
δὲ πιθὼν ᾤκει καὶ μέσην πλὴν ἀγοραῖν, ὡς τε πᾶ
σι παιζαφρυφαῖν, καινὴν ὑποιεῖν ἀπο
ρεῖν ποιούμενος. ἀφιλότιμος δὲ πένης ἦν
καὶ ἀνέρος. καὶ πάντων ἐκ βολὴν σφρί
ξασ' ὧν τε τε εἶχε, κούφως διέπλει πλὴν τοῦ
βίου θάλασσαν. θαυμαστὸν ἡ ἐγκράτεια καὶ ὁ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λιγαρκία· καὶ τὸ μὴ κρατεῖσθαι τῶν ἡδονῶν· μὴ λῶς εἶναι πικρὰς καὶ ἀκλεοῦς δεσποίνης τῆς γαστρός ἄγκαθος; τίς οὔπω μᾶλλον ἀγρόφος ἰωνοῦ πολὺ δὲ εἰπεῖν καὶ ἄσαρκος· τὰς μὲν γὰρ σπλησμονὰς καὶ βοὺς κόρους, ἰδίοις ἀλοιστοῦροις ἀπέρριψε· καὶ ὧν ἀνόρα ποδῶν ἴδης καὶ κάπω νενευκὼς ὁ βίος· αὐτὸς δ' οὐδὲν ἥλιε μέγα τῶν μεῖζον λαμπὸν ὁ μοτίμορος ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις διέζη μόνον ἕως ἰδεῖν καὶ μόνῳ ἥλιε φυσῶ, τὸ μὴ φυσῶν φαίνεσθαι· μηδὲ δεῖ ὅσον δεῖσθαι σπουδάζειν· ἀλλὰ πρὸς τὰ κείνα βλέπειν καὶ τὰ πτηνά· οἷς ἄτεχνον τὸ κάλλος· καὶ χώδιος ἡ φορά, καὶ τὰ πῶ μεγάλην παραίνεσιν τῇ ἐμᾷ χρῆσθαι, τῷ σάρκα δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντος, ἵν' ἡμεῖς πλουτήσωμεν θεότητα· οὐ τοῦθ' αὐτῷ τὸ σὺν χιτώνιον καὶ τριβώνιον· καὶ ἡ μβυνία· καὶ ἡ ἀλουσία· καὶ ἡ ἀγρυπνία, τὰ ἐκείνου σεμνολογήματα· καὶ τὸ ἥδιστον δεῖπνον καὶ ὄψον, ὁ ἄρτος καὶ οἱ ἄλβοι· ἡ κοιμὴ καρυκεία· καὶ ποῦν νυφάλιόν τε καὶ ἄφθονον, ὃ γεωργοῦσι πηγαὶ μηδὲν πονοῦσιν ὧν ἡ μεθ' ὧν νοσοκομίαι καὶ ἰασεῖαι τὸ κοινὸν ἡμῶν ἐμφιλοσόφημα· ἔλεγε γὰρ με τῶν αἰωρῶν τὸ ἴδιον ἔχειν, τοῖς ἄλλοις λαμπόμενον· μέγα παρθενία καὶ ἀξυγία καὶ τὸ μετ' ἀγγέλων τεταί-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

χθαι. καὶ τῆς μονοειδοῦς φύσεως. ὁ κυρὸς γὰρ
ἐπεῖν χρισοῦ. ὃς καὶ γεννηθῆναι δεῖξεν ἡμᾶς
τοὺς γεννητοὺς ἡμᾶς, ἐκ παρθένου γενόμενος.
παρθενίαν νομοθετῶν. ὡς αὐθένδε μετάγου
σαν. καὶ κόσμον σωτήριον. μᾶλλον δὲ κόσ
μον κόσμῳ παραπέμπουσαν, ἵν' ἀνεστῶτα,
τῷ μέλλοντι. τίς οὖν ἐκείνου μᾶλλον, ἢ παρ
θενίαν ἐτίμησεν. ἢ ἀσαρκίαν ἐνομοθέτησεν.
ἢ τῷ καθ' ἑαυτὸν ζῶν σλείγματι μόνον, ἀλ
λὰ καὶ οἷς ἐσπούδασεν. τίνος οἱ παρθενῶνες,
καὶ τὰ ἔγγραφα διατάγματα. οἷς πάσαν
μὴ αἴσθησιν ἐσωφρόνιζε. πᾶν δὲ μέλος ῥυ
θμίζε καὶ ὄντως παρθενεύειν ἔπειθεν. εἴσω
τὰ καὶ ἄλλη σφέφων, ἀφ' τῶν ὁρωμένων ἐνδη
τὰ μὴ βλεπόμενα. καὶ ἐν μὲν ἐξωθεν ἀφρο
ραίνων, καὶ πνῦλην ζωοποιῶν τῆς φλογός.
ἐν δὲ κρυπτὸν, τῷ θεῷ δεικνὺς, ὃς μόνος τῶν
καθαρῶν ψυχῶν ἐστι νυμφίος. καὶ τοὺς ἀγρύ
πνους ἑαυτῷ σωφεισάμενος ψυχὰς, ἐὰν μὲν
λαμπρῶν τῶν λαμπάδων καὶ δαφιλοῦς τῆ
τῆς ἐλαίου τροφῆς αὐ τῷ ἀπαντήσωμεν. τῆς
βίου νεῦν δρίμικοῦ βίου καὶ τῆς μεγάλης μα
θημένων πρὸς ἀλλήλους ὡς τὰ πολλὰ καὶ
διέστα μείων, καὶ οὐθεπόλ πάντως ἢ τὸ καλ
λὸν ἢ φ φαῦλον ἀνεπίμικτον ἔχοντος, ἀλ
λὰ τῆς μεσ, ἢ συχίου μὴ ὄντος μᾶλλον, καὶ κα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θεσπιστοῦ καὶ θεῷ συνάπτοντος, οὐκ ἀτύφῳ δὲ δόξῃ δ' τῆς ἀρετῆς ἀβασάνιστον καὶ ἀσύκφαντον. τῷ δὲ πλουσιωτάτῳ μὲν μᾶλλον καὶ χρησιμωτάτῳ, δ' δὲ θορυβῶδες οὐ φθόνος, καὶ τοὐναντίον ἀρίστα κατήλλαξεν ἀλλήλοις καὶ συνεκέρασεν. ἀσκητήρια καὶ μοναστήρια δίδυμα μόνος μόνοι, οὐ πόρρω δὲ τῶν κοινωνικῶν καὶ μιγάδων. οὐ δὲ ὡς πορρωτέρω τινὶ μέσῳ ταῦτα διαλαβὼν καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίσας, ἀλλὰ πολυήσιον συνάψας καὶ διαζεύξας. ἵνα μή τε δ' φιλόσοφον ἀκοινώνητον ἢ μή τε φ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. ὡς πορρὼ δὲ γῆ καὶ θάλασσα τὰ παρ' ἔαυ τῶν ἀλλήλαις ἀν' τιλόντες, εἰς μίαν δόξαν θεοῦ συνδέχουσι. τί ἐλ. καλὸν φιλανθρωπία καὶ πανχρόφιλία, καὶ φ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας βοήθημα. μικρὸν ἀφ' τῆς πόλεως προέλθε, καὶ θέασαι τὴν καινὴν πόλιν. δ' τῆς βασιλείας ταμεῖον. δ' κοινὸν τῶν ἐχόντων θησαύρισμα. εἰς ὃ τὰ πολυτίμητα τοῦ πλούτου, ἤδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα τοῖς ἐκείνου παραινέσεσιν ἀποτίθεται. σῆτας ἀφορισόμενα. μὴ κλέπτας οὐκ βυφαίνοντα. μὴ φθόνα πάλιν καὶ καρῶ φθορὰν διαφθείροντα. οὐ ὧ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μανθανείζεται, καὶ δ' συμπαθὲς δοκιμάζεται. τίμοι πρὸς θεῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸ ὄργον, ἐπτάπυλοι θῆβαι καὶ αἰγύπτιαι· καὶ τείχη βαβυλώνια· καὶ μαυσώλου καὶ κὴς τάφος· καὶ πυραμίδες· καὶ κολοσσοῦ χαλκὴς ἄμετρος· ἢ ναῶν μεγάθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων· ἄλλά τε ὅσα θαυμάζουσιν ἀνθρωποι καὶ ἱστορίαις διδάσκειν· ὧν οὐδὲν τοὺς ἐγκήρασας, πλὴν δόξης ὀλίγης ὤνησεν· ἐμοὶ δὲ θαυμασιώτατον, ἡ σωτήρος τῆς σωτηρίας ὁδός· ἡ ἀνάβασις πρὸς οὐρανὸν ἀνάβασις· οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν· ἀνθρωποι νεκροὶ πρὸ θανάτου, καὶ τετελευτηκότες τοῖς πολέσιν τοῦ σώματος μέλεσιν· ἀπελαυνόμενοι πόλεων· οἰκιῶν· ἀγορῶν· ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων· ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι· ὁ δὲ πρωτίθεται σωφόδοις τὸ καὶ συλλόγοις μετὰ συζυγίαν τὸ καὶ σωφρονίαν· μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ πλῆθος νόσων, ἀλλὰ μισούμενοι· σοφίζεται μελῶν ἐλεεινῶν· εἰδεσι καὶ φωνῇ λέγεται· τί αὖ ἅπαντα ἐκ βαθυδίλιω τὰ ἡμέτερα, οὐκ ἀρκεσῶτος τοῦ λόγου τῷ πάθει· ἀλλ' ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ κατα φονεῖν· μὴ δ' ἀλιμάξειν χρεὼν πλῆμμυραν πάντων κεφαλῶν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας· ἀλλ' εὐ ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς

τὰ οἰκεῖα δῦ ὑπὸ θεᾶται, καὶ δανείζειν θεῷ τὸν
ἔλεον, ἐλέου χρήζοντας. διὰ τοῦτο οὐ δὲ τοῖς
χείλεσιν ἀπηξίου ψιμαίθιον νόσον, ὁ δὺ λυμὴς
τε καὶ τῶν δῦ γυνόντων, καὶ πλὴν δόξαν ὑπερ-
λαμπρος. ἀλλ' ὡς ἀλελφοὺς ἠσπάζετο. ἐχ ὁ
πὸρ ἄπτις ἀσωλάβοι, κενοδοξῶν. τίς γὰρ
τοῦτον ἀπεῖχε τῶ πάθος. ἀλλὰ δ' προσέ-
ναι τοῖς σώμασιν ἐωθὴ θεραπείας διὰ τῆς ἐαυ-
τοῦ φιλοσοφίας τὸ πῶν, καὶ φθεγομένη
καὶ σιωπῶσα παραίνεσις. καὶ οὐ χ ἡ μὲν ἀ-
λις οὕτως, ἡ χώρα δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς, ἐ τὸ ρῶν.
ἀλλὰ κοινὸν ἅ πασιν ἀκῶνα προὔθηκε τοῖς
τῷ λαῶν πθεεσῶσι, τὴν ἐς αὐτοὺς φιλαν-
θρωπίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν. καὶ ἄλλων μὲν
οἱ ὀψοποιοὶ καὶ αἱ λιπαραὶ ζάστεζαι, καὶ τὰ
μαγείρων μαγαναύματα καὶ κομψεύματα.
καὶ οἱ φιλόκαλοι δίφροι. καὶ τῆς ἐαθῆτος ὀ-
σῆ μαλακήτος καὶ ἀθερρέουσα. βασιλείου ἢ,
οἱ νοσοῦντες. καὶ τὰ τῶν ζαυμάτων ἄκη. καὶ
ἡ χρυσοῦ μίμησις. οὐ λόγῳ μὲν ῥῆγῳ δὲ λε-
πθαν καθαίρονθς. πὸς ταῦτα. τί φήσου-
σιν ἡ μὲν οἱ τὸν τύφον ἐπαλῶντες ἐκείνῳ καὶ
τὴν ὀφρῶν, οἱ πικροὶ τῶν τηλικούτων κει-
ταί, καὶ τῷ κανόνι τὸν οὐ κανόνα προσά-
γοντες. ἐστι λεπρὸς μὲ ἀσπάζεσθαι, καὶ μέ-
χρι τούτου σιωπαπεινοῦσθαι, τὴν δὲ ὑγιαι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νόντων καταφρονῆσθαι; καὶ τὴν κεῖν μὲν τὰς σάρκας δι' ἐγκρατείας, τὴν ψυχὴν δὲ οἰδαίνειν κενῷ φρυάγματι; καὶ τοῦ μὲν φαρισαίου καταγινώσκειν, καὶ διηγεῖσθαι πῶς ὄγκου τεταπείνωσιν. καὶ χρηστὸν εἰδέναι μέχρι δούλου μορφῆς καταλθόντα, καὶ τελώναις συνεσθόντα, καὶ νίπτοντα τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν. καὶ σταυρὸν οὐκ ἀπαξιοῦντα ἵνα προσηλώσῃ τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν. καὶ τί τὸ τοῦ παραδοξότατον. θεὸν σταυρούμενον βλέπειν. καὶ ἥλιον μὲν λυτῶν. καὶ λίθους τῶν περιόντων κυλώμενον. τὸν ἀνάλωτον καὶ τοῦ παθεῖν ὑψηλότατον. αὐτὴ ἡ λίθος νεφῶν, καὶ μηδεὶς ἀγνώσκειν ὁ μότιμον, ὃ δεῖ τοῖς ἐκείνῳ βασκαίνουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν τοῦ ἤθους δύσαθεις καὶ βεβηκὸς καὶ ἀπεξεσμένον, τύφον ὠνόμαζον. οἱ δ' αὐτοί μοι δοκοῦσι ῥᾳδίως αὖ, καὶ τὸν ἀνδρεῖον, καλέσειν θρασύν. καὶ δειλὸν, τὸν εὐδιεσκεμμένον. καὶ τὸν σώφρονα, μεσάνθρωπον. καὶ τὸν δίκαιον, ἀκοινώνητον. καὶ γὰρ οὐ φαύλως ἔστί τινες οἱ πεφιλοσοφήκασιν, ὅλῃ παρατεταμένοι τὰς ἀρετὰς αἱ κακίαι. καὶ εἰσί πως ἀγχίθυροι. καὶ ῥᾷστον, ἄλλο τι ὄντα ἑτέρου νομισθῆναι τοῖς μὴ τὰ τοιαῦτα τεταμεθυμένοις. τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον ἢ ἀρετὴν ἐτίμησεν.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἢ κακίαν ἐκόλασεν· ἢ χρηστὸς ὤφθη τοῖς κακῶν
βροτοῦσιν, ἢ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐμβριθής· ἢ
καὶ δι' μεσίαμα πολλάκις, ἐπαινος ἦν· καὶ δι'
σιωπῶν, ἐπιτίμησις· οἰκείῳ σωφρονεῖν τι δι' κα-
κὸν βασανίζουσα· εἰ δὲ μὴ σωμύλος τις ἦν,
μηδὲ γελοιαστὴς καὶ ἀστεῖος, μηδὲ τοῖς πολ-
λοῖς ἀρέσκων, ἐκ τοῦ πᾶσι πάντα γίνεσθαι,
καὶ χαρίζεσθαι, τί τοῦ δεῖ ἐπαινετέος μᾶλλον
ἢ μεμπτέος τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν; εἰ μὴ καὶ δὴ
λέοντα αἰτιῶ τό τις, ὅτι μὴ πιθήκειον βλέ-
πει, ἀλλὰ βλοσυρὸν καὶ βασιλικὸν· οὐ καὶ
τὰ σκιρτήματα γυναῖα, καὶ μετὰ θαύμα-
τος ἀγαπώμενα· καὶ τὸν ἐνδὶ τῆς σκιωνῆς θαυ-
μάζοι ὡς ἡδεῖς τε καὶ φιλανθρώπους· ὅτι δεῖ
δήμοις χαρίζονται, καὶ κυνῶσι γέλωτα δοῦς
ἐνδὶ κόρρης ῥαπίσμασι καὶ φοφήμασι· καὶ τοι
καὶ ἐν τῷ ζητοίμεν, ἵς μὲν ὅπως ἡδὺς ἐν-
ταῖς σωφρουσίαις, ὅσα ἐμὲ γινώσκειν τὴν μάλι-
στα ἐκείνου πεπειραμένον· τίς δυνήσεται
χαρίεστερος· τίς μὴ σκαφαῖ παιδιωτικῶς,
τίς δὲ καθάψαθαι ἁπαλῶς· καὶ μὴ τε πλὴν
ἐπιτίμησιν, θράσος ποιήσεσθαι· μή τε πλὴν ἀ-
νεσιν ἔκλυσιν· ἀλλ' ἀμφοτέρων πλὴν ἀμετέραν
φυγεῖν, ἀμφοτέροις ζῶν λόγῳ καὶ καιρῷ
χρώμενον, κατὰ τοὺς σολομῶντος νόμους,
παντὶ πράγματι καιρὸν διατάξαντος.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὸν τῶν λόγοις τοῦ αὐ-
τοῦ ἀρετῶν, καὶ τὸ τῆς διδασκαλίας κρά-
τος τὰ πράγματα οἰκειούμενον. ἐν τοῖς δὲ
τοὺς πρόγονας τοῦ ὄρους τρεφόμεθα, τῆς
ἄκρας ἀπολειπόμενοι. ἔτι πορθμὸν διαπρῶ-
μεν, ἀφανῆς τὸ μέγα καὶ βαθὺ πέλαγος. οἶ-
μαι γὰρ εἴτις ἐγένετο ἢ γενήσεται σάλ-
πιγξ ἀδὴ πολὺ τοῦ ἀέρος φθαίνουσα, ἢ θε-
ῶν φωνὴ τὸν νόμον παραλαμβάνουσα, ἢ σεισ-
μὸς οἰκουμένης ἐκ τινος καινοτομίας καὶ
θαύματος, ταῦτα εἶναι τὸν ἐκείνου φωνὴν
καὶ διάνοιαν, τοσοῦτον ἅπαντας ἀπολείπου-
σαν καὶ πάντα τιθεῖσαν ὅσον τὸν τῆς ἀλόγων
φύσιν ἡμεῖς. τίς μὲν ἐὰν τὸν ἐνάθηρε μᾶλ-
λον τῷ πνεύματι, καὶ ἄξιον τοῦ διηγεῖσθαι
τὰ θεῖα παρεσκεύασε. τίς δὲ μᾶλλον ἐφωτι-
σθῆ φῶς γνώσεως, καὶ διέκυψεν εἰς τὰ βά-
θη τοῦ πνεύματος. καὶ μετὰ θεοῦ τὰ τοῦδε
θεοῦ διεσκέψατο. τίς δὲ λόγον ἔχ ον ἀμείνω
τῆς νοηθεισῶν δρμιωδυτήν, ὡς μὴ δέ τρόπω
σκάζειν κατὰ τοὺς πολλούς, ἢ νῷ λόγον οὐκ ἔ-
χοντι, ἢ λόγῳ μὴ κατὰ νοῦν βεβηκότι, ἀλλ'
ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως δύδοκιμεῖν. καὶ αὐτὸς
ἴσον ἑαυτῷ φαίνεται καὶ ὄντως ἄρτιον. πάν-
τα μὲν δύναται καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ τῷ
πνεύματι μεμαρτύρηται. οὐχ ὡς ἀγνοοῦν-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τι, ἀλλ' ὡς εἰ τυφῶν τι τῇ θεωρίᾳ· πάντα δὲ ἐκείνῳ διηρεύνηται τὰ τοῦ πυθμένος· ὃς ὧν ἥδιστος ἅπαν ἐπαίδευσε· καὶ ὑψηγορίαν ἐδίδαξε· καὶ τῶν παρόντων ἀπανέστησε, καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μετεσκεύασεν· ἡλίου μὲν ἐπαινεῖται παρὰ τῷ διαβιβλήλλος καὶ μέγεθος, καὶ δρόμου τάχος καὶ δύναμις· λάμπουντος ὡς νυμφίου· εὐμεγέθους, ὡς γίγαντος· οὐ καὶ ὁ πολὺ διαβαίνειν, ἔχει δυνάμεν τοσοῦτον, ὡς ἀπὸ ἄκρων τὰ ἄκρα ἐσοτίμως καταφωτίζειν· καὶ μηδὲν ἐλαττῶθαι πρὸ θόρμου τοῖς διαστήμασι· τοῦ δὲ καὶ λος μὴ ἡ ἀρετή· μέγεθος δὲ, ἡ θεολογία· δρόμος δὲ, ἀφικνεῖται καὶ μέχρι θεοῦ φθόνον ταῖς ἀναβάσεσι· δύναμις δὲ ἡ τοῦ λόγου ὠφὰ καὶ διάθεσις· ὡς τε ἐμοιγε οὐ δὲ ἔχω εἰπεῖν ὁ κνεφόν· ὁ εἰς πᾶσαν πρὸ γῆν ὀξελθεῖν ἐν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τῶν ῥημάτων πρὸ δύναμιν, ὁ τῶν τῶν ἀγρεσόλων ὁ παῦλος ἔφησε παρὰ δαβὶδ ἐκλεξάμενος· τίς μὲν ἄλλα συλλόγου σήμερον χάρις· τίς δὲ συμφωνίων ἡδονή· τίς δὲ ἀγορῶν· τίς δὲ ἐκκλησιῶν· τίς τῶν εἰ τέλε καὶ τῶ μετ' ἐκείνους τρυφή· τίς μοναστῶν ἢ μεγάδων· τίς τῶν ἀπραγμόνων, ἢ τῶν εἰ πράγματι· τίς τῶν τὰ ἔξωθεν φιλοσοφούντων, ἢ τὰ

ἡμέτερα.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμέτερα. μία καὶ δι' ἁπάντων καὶ ἡ μεγί-
στη, τὰ ἐκείνου, συγγράμματα καὶ πονήμα-
τα. οὐ δὲ γε φθόνον ὑποτοιεῖ τὴς ἄλλη μετ'
ἐκεῖνον, ἢ τὰ ἐκείνου συγγράμματα. σιω-
πᾶται τὰ παλαιὰ ὅσα τινὲς τοῖς θείοις λό-
γοις ἐνίδρωσαν. βοᾷ τὰ νέα. ἡ οὖτος ἄειστος
ἡμῖν ἐν λόγοις, ὃς ἀεὶ τὰ ἐκείνου μάλιστα τυ-
γχάνει γινώσκων, καὶ δι' γλώσσης φέρων, καὶ
σωιεπίζων τὰς ἀκοάς. ἤρκεσε γὰρ ἐς αὐτὶ
πάντων τοῖς παιδαγωγοῖς εἰς παίδευσιν.
ἐγὼ τοῦτο μόνον αὐτῷ διηγήσομαι. ὅταν τ
ὑμῖν ἐξαίμετρον αὐτῷ μεταχειρίζωμαι καὶ
δι' γλώσσης φέρω, μετὰ τοῦ κτίσου γίνομαι,
καὶ γινώσκω κτίσεως λόγου. καὶ θαυμάζω
τὴν κτίσιν πλέον ἢ πρότερον, ὅφει μόνη δι-
δασκάλῳ χρώμενος. ὅταν τοῖς ἀντιρρήσι-
κοῖς ἐν τύχω λόγοις, τὸ σοφιστικὸν ἐρῶ πῦρ.
ᾧ τε φρίττεται γλῶσσα πονηρὰ ἡ παρέχε-
μοι. ἢ τὸν χαλάζης πύρινον. καὶ ὡς μὲν οἰκοδο-
μούμενον, καὶ ὡς δὲ λυόμενον. ὅταν τοῖς ἐπι-
πτυβύματος, βυρίσκω θεὸν ὃν ἔχω, καὶ παρ-
ρησιάζομαι πρὸς ἀλήθειαν, ἐπιβατεύων τῆς
ἐκείνου θεολογίας καὶ θεωρίας. ὅταν ταῖς
ἄλλαις ὀβηγήσεσιν, ἃς τοῖς μικρὰ βλέπου-
σιν αἰκαπτύστει τελεσῶς, ἐν ταῖς τερφαῖς ἐαυ-
τὸν πλαξὶ τῆς καρδίας ἀχρηματίζομενος,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πείθομαι μὴ μέχρι τῆς γραμμαρίας ἱστάζειν. μηδὲ βλέπειν τὰ ἄνω μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν διαβαίνειν. καὶ εἰς βάθος χωρεῖν ἐκ βάθους, ἄβυσσον ἀβύσσῳ προσκαλούμενος. καὶ φωτὶ φῶς βυείσκων, μέχρις αὐ φθάσω πρὸς τὸν ἀκρότατον. ὅταν ἀθλητὴν ἐπωμίοις προβαλλόμενος, πολυφορῶ δ' σῶμα. καὶ σύν ἐμοὶ τοῖς ἐπαινουμένοις. καὶ πρὸς τὴν ἄθλησιν διεγείρομαι. ὅταν ἠθικοῖς λόγοις καὶ πολιτικοῖς, καὶ θαύρομαι ψυχὴν καὶ σῶμα. καὶ ναὸς θεοῦ γίνομαι δὲ κτιστός. καὶ ὄργανον κρεττόμενον πνεύματι. καὶ θείας ὑμνῳδὸν δόξης τε καὶ δυνάμεως. τούτῳ μὲ θαρρόζομαι, καὶ ῥυθμίζομαι. καὶ ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι, τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούμενος. ἐπεὶ δὲ θεολογίας ἐμνήσθην, καὶ τῆς τοῦ λόγου τὸν ἀνδρὸς μάλιστα μεγαλοφωνίας, ἔτι καὶ κεῖνο προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. χρησιμώτατον γὰρ τοῖς πολλοῖς, τὸ μὴ βλάπτεσθαι. τὴν χείρω τοῦ αὐτοῦ δόξαν ἔχοντας. πρὸς δὲ τὸν κακοῦργον ὁ λόγος. οἱ τοῖς ἐαυτῶν καὶ κοῖς βοηθοῦσιν, ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπηρεάζουσιν. ἐκεῖνος γὰρ εἵνεκεν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγίαν τελεσθεὶς σωφρεάς καὶ σωθεὶς ἢ οὐκ οἶδ' ὅλως κυριεύσῃ τὸν ἐπεῖν καὶ σαφέστερον χρὴ, μὴ ὅτι θρόνων ἐκ τοσεῖν, οἷς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὐ δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ καὶ φυ-
γὴν καὶ θάνατον καὶ τὰς πρὸς τὸν θανάτου
κολάσεις προθύμως ἐδέξατο αὐ', καὶ ὡς κέρ-
δος ἀ κίνδυνον. δηλοῖ ὃ οἷς τὰ ἤδη πεποίηκεν,
οἷς τε πέφυκεν. ὅς, εἰ καὶ ἐξορίαν ὑπὲρ τ' ἀλη-
θείας κατακριθεὶς, τοσοῦτον ἐπεφιλοτιμήθη
σατο μόνον, ὅσον σὺν τῶν ἀκηλούδων εἰπεῖν,
ἀραμυθῶ δ' πυθίον ἀκολουθεῖν. οἰκονομεῖν
δὲ τοὺς λόγους οὐ κείσει, τῆι ἀναγκαίως
σύμμιξε, τῷ θείῳ δᾶβιδ τοδὲ τούτου συμβά-
λω χρώμενος. καὶ μικρὸν ὅσον τὸν τοῦ πο-
λέμου καιρὸν διαφόρειν, καὶ πλὴν τῶν αἱρετι-
κῶν δυν σεβείαν. ἕως ὁ τῆς ἐλευθερίας ἐνδε-
λάβοι καιρὸς, καὶ δῶ τῇ γλώσσῃ πλὴν παρρη-
σίαν. οἱ μὲν γὰρ ἐζήτουν λαβέσθαι γυμνῆς
τῆς τοδὲ τὸν πνεύματος φωνῆς, ὡς εἴη θεός.
ὁ πρὸ ὂν ἀληθὲς, ἀσεβὲς ἐκείνοις ὑπελαμβά-
νετο, καὶ τῷ κακῷ προσάτη τῆς ἀσεβείας.
ἵνα δ' μὲν, τῆς πόλεως μετὰ τῆς θεολόγου
γλώσσης τοδροείσωσιν. αὐτοὶ δὲ κατεσχόν
τες τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τῆς ἑαυτῶν κακίας
ὁρμητήριον ποιησάμενοι, εἰ πεῦθεν δ' λειπο-
μένου ἅπαν ὡς ἔκ τινος ἀκροπόλεως κατα
βράμωσιν. ὁ δὲ, εἰ ἄλλας μὲν φωνᾶς γρα-
φικᾶς καὶ μαρτυρίας ἀναμφιλέκτοις τοῦ
τ' δυναμείας, καὶ τᾶς ἐκ τῶν συλλογισμῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀνάκλασις οὕτως ἤλεγχε τοὺς αὐτιλέγοντας, ὡς τε μὴ ἀληθεύειν ἔχειν ἀλλ' οἰκείας σωλ/
λεῖαθαι φωνάς. ἥπερ δὴ καὶ μεγίστη λόγου δυνάμεις καὶ σώσεις. δηλώσει δὲ καὶ ὁ λό/
γος ὃν τοῦδε τοῦ τόπου σωέγραψε, κινῶν τὴν γραφείσαν ὡς ἐκ πυξίδος τὸν πυθμένα. πλὴν δὲ κυείαν φωνῶν τέως ἐπεδείκνυτο παρά τε τοῦ πυθμένος αὐτὸν καὶ τῶν γυναικείων τούτου σωκατωνισῶν χάριν αὐτῶν, τὴν οἰκονομίαν μὴ δυχεραίνειν. μηδὲ μάτας αὐτεγκομένους φω
νῆς, τὸ πᾶν ἀφελέσαι δι' ἀπλυσίαν τῶν κου/
φῶν παρασυρείσης τῆς δυσεβείας. αὐθῖς μὲν γὰρ οὐδὲ μίαν εἶναι ξυμμίαν ὑπαλλαττομέ
νων μικρὸν τῶν λέξεων καὶ φωνὰς ἄλλας ἴ'σον διδασκομένοις. οὐ δὲ γὰρ αὐ ξύμασιν ἡμῖν εἶναι πλὴν σωτηρίαν μᾶλλον, ἢ πράγμα
σι. μηδὲ γὰρ τὸ ἰουδαίων ἔθνος ἀφβαλεῖν αὐ εἰ πλὴν τὸν ἠλλμμένου φωνὴν αὐλὶ τ' χρι/
σοῦ πρὸς ὀλίγον ἐπὶ ζητοῦντες ἡξίουν μεθ' ἡμῶν πάσχεαθαι. ᾧ δὲ κοινῷ μεγίστην αὐβλά
βειν γενέαθαι, τῆς ἐκκλησίας καταφθεί/
σεις. ἐπεὶ δὴ γε παντὸς μᾶλλον ἤλθε τὸν πυθ
μα θεόν, δῆλον μὴν ὃ ὢν καὶ δημοσίᾳ τῶ/
ν πολλάκις ἐκήρυξεν εἰφτε καιρὸς ἦν. καὶ ἰδίᾳ τοῖς βρωτῶσι προθύμως ἀνωμολόγη/
σε. σαφέστερον δὲ πεποίηκεν αὐ θεῖς πρὸς ἐ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μὲ λόγοις, πῶς ὄν οὐδὲν ἀπόῤῥητον ἐῶ αὐτῷ
τοῦδὲ πύτων κοινολογουμένῳ. μηδὲ ἄκλως
ἔχῃ ἀσφηνάμενος. ἀλλ' ὁ μή πω πρότε-
ρον, πολλάκις πεποίηκεν, ἐπαρασάμενος ἐ-
αυτῷ τὸ φρικωδέστατον, αὐτοῦ ζῶ πνεύ-
ματος ἐκπεσεῖν, εἰ μὴ σέβοι τὸ πνεῦμα μὴ πα-
ρὸς καὶ ἡμῶν ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον.
εἰ δὲ μέλλις δέξαιτο κοινωνὸν ἐκείνου κἀν τοῖς
τοιούτοις, ὀξαγορεύσω τὶ καὶ τῶν τοῖς πολ-
λοῖς τέως ἀγνοουμένων. ὅτι τὸ καιροῦ σεν χω
ρουῶτος ἡμᾶς, ἑαυτῷ μὲν πῶ οἰκονομίαν ἐπέ
τρεψον. ἡμῖν δὲ πῶ παῤῥησίαν. οὐς οὐδεὶς ἐ-
μέλλε κείνῳ· οὐ δὲ ἀποβάλλῃ τῆς παρεί-
δος ἀφανείας τε πμημάτως. ὡς ὀξ ἀμφοτέρων
ἰσχυρὸν εἶναι τὸ κατ' ἡμᾶς ὀυαγκάλιον. καὶ
ταῦτα διῆλθον, οὐχ ἵνα τῆς ἐκείνου δόξης ὑ
περαπολογήσωμαι, κρείττων γὰρ τῶν ἐγκα
λούντων εἰ πῦρ πνεῦ εἰσὶν ὁ αὐτὴρ, ἀλλ' ἵνα μὴ
ἔχῃν ὅρον τῆς ὀυσεβείας εἶναι νομίζοντες,
πᾶς ἐν τοῖς γράμμασι μόνας τὸ αὐτὸς ὀυ
εισκομένας φωνὰς, ἀθετεῖν ἑτέραν πῶ πίστις
ἔχωσι. καὶ ἀπόλλυειν τῆς ἑαυτῶν κατακουγί-
ας πῶ ἐκείνου θεολογίαν. ἐῶ ὁ καιρὸς ἐ-
ποίει μετὰ τοῦ πνεύματος. ἀλλὰ ὀν τῶν γε-
γραμμένων νοῦν δοκιμάζοντες, καὶ τὸν σκο
πὸν ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγράφεῖ, μᾶλλον τῆ, τε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἀληθείᾳ προσάντων τε, καὶ τοὺς ἀσεβοῦν-
τας ἐπισφίζουσιν. ἔμοιγοῦν εἴη καὶ ὅς τις
ἐμοὶ φίλος, ἢ ἐκείνου θεολόγα. καὶ τοσοῦτον
θαρρῶ τῇ τοῦδε τοῦ πράγματος αὐθρόος καὶ
θαρρήτη τι, ὡς τε καὶ δεῖν κοινοποιοῦμαι
πρὸς ἅπασι. καὶ κείνῳ μὲν τὰ ἐμά, ἐμοὶ δ', τὰ
ἐκείνου λογίζοιτο παρά τε θεῷ καὶ τῶν αν-
θρώπων τοῖς εὔγνωμονεστέροις. οὐ δὲ γὰρ τοῦ
εὐαγγελιστὰς φαίημεν αὐτοὺς τεναντία ποιεῖν
ἀλλήλοις, οὐ μὲν, τῷ σαρκικῷ τοῦ χριστοῦ
πολέμου εἰσηχλήθησαν· οἱ δὲ, τῇ θεολογίᾳ
προσέβησαν. καὶ οἱ μὲν, ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς, οἱ
δὲ ἐκ τῶν ἐκεῖθ' ἡμᾶς ἐποιήσαντο τὴν ἀρ-
χήν. οὕτω δὲ κήρυγμα διελόμενοι πρὸς τὸ
χρήσιμον δίμοιρ τοῖς δεχομένοις, καὶ οὔπω
παρὰ τοῦ σὺν αὐτοῖς τυφόμενοι πνεύματος.
φέρε δὴ πολλῶν σὺν τοῖς πάλαι καὶ νεῶν γε-
γονότων αὐθρῶν ἐπ' εὐσεβείᾳ γνωρίμων, νο-
μοθετῶν. στρατηγῶν. προφητῶν. διδασκά-
λων. τῶν αὐθρικῶν μέχρις αἵματος, παρ' ἐκέ-
νοις τὰ ἡμέτερα θεωρήσαντες, καὶ τεῦθεν τὸν
αὐθρα γνωρίσωμεν. ἀδὰ μ' ἠξιώθη θεοῦ χε-
ρός, καὶ παραδέδεται ζυφῆς, καὶ πρώτης νο-
μοθεσίας. ἀλλ' ἵνα μὴ λέλεπτο βλάσφημον
αἰσθῆ τοῦ προπάτορος, τὴν σὺν τολμῶ οὐκ ἐν
φύλαξεν, ὁ δὲ καὶ ἐδέξατο ταύτην, καὶ δι-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σώσαντο. καὶ τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως οὐκ ἐβλάβη. καὶ πολὺ φλογίνῳ ῥομφαίᾳ παρελθὼν οὐδὲ τὸν παραδείσου τετύχηκε. οὐδὲ ἤλπισε πρῶτος ἐπικαλεῖσθαι τὸν κύριον. ὁ δὲ καὶ ἐπικέκλιται. καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκήρυξεν, ὁ τὸν ἐπικαλεῖσθαι πολὺ ῥᾳμιώτερον. οὐδὲ μετὰ τέλη μικρᾶς ὑστεραίας. (ἐπὶ σὺν σκιαῖς καὶ τύποις) ἆθλον ὑράμενος πολὺ μεταθέσιν. καὶ τὸν ἑξῆς βίον τὸν κίνδυνον διαπέφευγε. τὸν δὲ, ὅλος ὁ βίος μεταθέσεις ἦν, τελέως εἰ βίῳ τελείῳ δοκιμαθείς. νῶε κιβωτὸν ἐποιεῖ θη. καὶ κόσμου ἀβυθόν σωτήρια ξύλῳ μικρῷ πεσυθείσα καὶ καθ' ὑδάτων σωζόμενα. ὁ δὲ κατακλυσμὸν ἀσεβείας διέφυγε. καὶ κιβωτὸν σωτηρίας πολὺ ἑαυτὸν πεφύκαν πόλιν, κούφως τὸν αἱρετικῶν ἐπορθεῖ πολέμου ἔχειν, ὃς οὐ κόσμον ὅλον ἀνεκαλέσατο. μέγας ὁ ἀβραάμ. καὶ πατριάρχης. καὶ θυ' σίας καινῆς θυσίας. τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας τῷ θεῷ κόπτι πεσαγαγών ἱερεῖον ἕτοιμον, καὶ πρὸς τὸν σφαγὴν ἐπειγόμενον. ἀλλ' ὁ δὲ ἐκεῖνος μικρόν. ἑαυτὸν πεσήγαγε τῷ θεῷ. καὶ οὐδὲν ὡς ἰσότιμον αὐτοῦ θη. τί γὰρ καὶ λῷ, ὡς τὸν τελεωθῆναι τὸν καλλιόρημα. ἰσάκις ἀπηγγέλθη καὶ πρὸ γενέσεως. ὁ δὲ αὐτὸ πάγγελος λῷ. καὶ πολὺ ἐρεβέκκαν λέ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τω δὲ τὴν ἐκκλησίαν, οὐ πόρρω θεν ἀλλ' ἐξ ὑ
θεν ἠγάγετο. ὁ δὲ δεξιὰ προσβείας οἰκεῖα τιμῆς,
ἀλλ' ἐκ θεοῦ δοθεῖσαν καὶ πιστευθεῖσαν. οὐ δὲ
κατεσοφίσθη τοῦδε τὴν τῶν τεχνῶν προτίμη
σιν. ἀλλ' ἐπαίνεσω τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπαραλογί
στως εἰρημένα, μετὰ τ' τοῦ πνεύματος κρείττονος. ἐ
παινῶ τὴν ἱκανὸς κλίμακα καὶ τὴν σήλην ἣν
ἔλειψε τῷ θεῷ. καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν πάλ
λην ἥτις φυτεύω, οἶμαι δὲ τοῦ ἀνθρωπείου
μέτρου πρὸς τὸ θεῖον ὕψος ἀντιπαράκτα
σις. ὅθεν καὶ ἄγει τὰ σύμβολα τῆς ἡτ[illegible]ω
μένης γενέσεως. ἐπαινῶ καὶ τὴν τοῦδε τα
θέρεμματα τοῦ ἀνδρὸς δυνηχανίαν καὶ δύνημε
ίαν. καὶ τὸν δώδεκα ὀβ αὐτῷ παρεκαρ
χας. καὶ τὸν τῶν βυλογιῶν μυρισμόν, ζῶν ὄν
ἀγλυνεῖ προφητείᾳ τοῦ μέλλοντος. ἀλλ' ἐπαι
νῶ καὶ τοῦδε τὴν ὀχ ὁραθεῖσαν μόνον, ἀλλὰ
καὶ διαβαθεῖσαν κλίμακα, ταῖς κατὰ μέ
ρος εἰς ἀρετὴν ἀναβάσεσι. καὶ τὴν σήλην ἣν
οὐκ ἔλειψεν, ἀλλ' ἤγειρε τῷ θεῷ, τὰ τῶν ἀ
σεβῶν σηλιτεύσαν. καὶ τὴν πάλην ἣν οὐκ
ἐπάλαισε πρὸς θεὸν ἀλλ' ὑπὲρ θεοῦ, τὰ τῶν
αἱρετικῶν καταβάλλουσαν. τὴν τε φιμαν
τικὴν τ' ἀνδρὸς ὀβ ἧς ἐπλούτησε. πολέμα
τῶν ἀσήμων προβάτων κτησάμενος τὰ ἐ
πίσημα. τὴν τε καλὴν πολυτεχνίαν τῶν κα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὰ θεὸν γλυκυθύμων. καὶ τὴν εὐλογίαν ἡ πολλὰς ἐπήρεικεν. ἰωσὴφ ἐγένετο σιτοδότης ἀλλ' αἰγύπτου μόνης. καὶ ἐν πολλάκις. καὶ σωματικῶς. ὁ δὲ πάντων. καὶ ἀεί. καὶ πνευματικῶς. ὅπερ ἐμοὶ τῆς σὺν μετείασ ἐκείνης αἰδεσιμώτερον. μετὰ ἰωσὴφ αὐσίου, μὴ τε πειράται μὴ νικήκε. μὴ ἀνηγόρευται λαμπρῶς ἢ τάλλ τῶν ἄθλων. μηδενὶ τῶν τινασσόντων πολλῶν ὄντων κατασειθεὶς, ἀλλὰ πολλῷ τῷ πλείόνι ἐν πειρασὴν κατα παλαίσας. καὶ τῶν θέλων τὴν ἀλογίαν ἐπισυμίσας, ἀγωνούντων τοῦ πάθους ὑπὸ μυσήειον. μωϋσῆς καὶ ἀφρὼν ἐν τοῖς ἱδρῶσιν αὐτοῦ. καὶ μέγας μωϋσῆς μὴν αἰγύπτου βασανίσας. λαὸν διασώσας ἐν σημείοις πολλοῖς καὶ τέρασι. τῆς νεφέλης εἴσω χωρήσας. νόμοθετήσας ἐν διαλοῦν νόμον. τὸν, τε τοῦ γράμματος ἐξωθεν, καὶ ὅσος ἔνδοθεν τὸν τῆς πνεύματος. ἀφρὼν δὲ μωϋσέως ἀδελφὸς καὶ ἐν σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. τοῦ λαοῦ προσυχόμενος καὶ προφήτομενος. μύστης τῆς ἱδρᾶς καὶ μεγάλης σκιωῆς ἐν ἔπηξεν ὁ κύριος οὐκ ἄνθρωπος. τούτων δὲ ἀμφοτέρων ζηλωτὴς ἐκεῖνος. βασανίζων μὲν οὐ σωματικαῖς μάστιξι. πνευματικαῖς δὲ καὶ λογικαῖς, ἔθνος αἱρετικὸν καὶ αἰγύπτιον. ἄτων δὲ λαὸν τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

οὐσιον, ξηλωτὴν καλῶν ὁρῶν, ἐκδικὴν τῆς γῆν τῆς ἐπαγγελίας· πλαξὶ δὲ νόμους ἐγγράφων· οὐ σωματικοῖς βωμοῖς, ἀλλὰ σωζομένοις· οὐκ ἔτι σκιοφόροις· ἀλλὰ μᾶλλον πνευματικοῖς· εἰς δὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἀεὶ παρεξοῦσιν αὐτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἑκάστην ὡς ἐπεῖν εἰσιὼν τὴν ἡμέραν, ὅθεν τὴν ἁγίαν ἡμῖν ἀναπολοῦντες τελέσθαι· καὶ λαὸν καθαίρων ἀ προσκαίροις ῥαντίσμασιν· ἀλλ' ἀϊδίοις ἁγιάσμασι· τί δὲ καὶ μᾶλλον ἐκεῖνο· στρατηγίας καὶ κληροδοσίας· καὶ γῆς τῆς ἁγίας καὶ τάχοσις· ὁ οὐκ ἐξαρχος; ἀ στρατηγὸς τῶν δι' αἵματος σωζομένων, ἃς διανέμει τοῖς ἀπομένοις; ὡς τὸ καὶ κείνην δύναιτο τὴν φωνὴν ἐπεῖν, ὅτι ἀρχὴ ἐπέπεσόν μοι αἱ βοῖς κρατίσοις· καὶ αἱ τοῖς χωρίσοι οἱ κληροί μοι τέ χαμαὶ ὁρίζομένων· καὶ ἁρπαζομένων πολλῶν ἐμμένοντοι· καὶ ἵνα βοῦς κειτοὺς παρασφάμεν μὲν κ' τῶν κειτῶν τοὺς δίδοι μεν τοῖς τοῖς, σαμβήλαι αἱ τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ δοῦς πρὸ γενέσεως· καὶ μετὰ τὴν γένεσιν δῦθυς, ἱερός· καὶ χρίων βασιλέας· καὶ ἱερέας, δι' τοῦ κέρατος· οὗτος δὲ, οὐκ ἐκ βρέφους θεῷ καθιερωμένος ἀπὸ μήτρας; καὶ μετὰ τῆς διπλοΐδος, ἐπιδεδυμένος τῷ βήματι· καὶ βλέπων τὰ ἐφουράνια· καὶ χρισὸς κυ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἶον. καὶ χρήσης τῶν πολφουμένων ἐκ πυθμένος δαῖδι δὲ ὡ βασιλεῦσιν ἀοίδιμος. οὐ φλλὰ μὴν ἱστορεῖται καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν νίκας καὶ δόπαια. ἡ πλάτης δὲ, ἐπὶ σημάτων. καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἡ τῆς κυνέας δυνάμις. καὶ φανερῶν πυθμένος καὶ πάλλα. Σολομῶν πολάτος καρδίας ἠτήσατο παρὰ θεοῦ καὶ τεύχηκεν. ἐνθὶ πολεῖσιν προελθὼν σοφίας καὶ θεωρίας, ὡς τὸ γενέσθαι τῶ καθ' ἑαυτὸν ἀπάντων δύσκιμωτατος. ὁ δὲ, θῦμον, τῷ πράῳ, τὸ δὲ τῇ σοφίᾳ καὶ τὰ ἐν ἐμὸν λόγον, οὐδὲν ἡ μικρῷ λείπεται. ὡς τε καὶ βασιλέων θράσος δαιμονώντων καὶ ταμαλάστειν. καὶ μὴ βασίλειαν νόθου μόνον, μὴ ἢ ἐν δεῖνα, ἢ τὸν δεῖνα καὶ τὰ κλέος τῆς αὐτῶ σοφίας ἐκ τῶν πράκτων τῆς ἀπαντᾶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πράσι πλὴν ἐκείνου σοφίαν γνωείζεσθαι. καὶ τὰ ἑξῆς παρήσω τοῦ Σολομῶντος, πᾶσι δὲ δῆλα καὶν ἡμεῖς φάσῶμεθα. ἐπαινεῖς ἢ λφὺ πλὴν πρὸς τοὺς τυραννοῦς παῤῥησίαν καὶ δίχα πυρὸς ἀφαιγίν; ἐλλιαταίου τὸ πλὴν καὶ λὴν κληρονομίαν τὴν μιλωτήν, ἢ ἢ ἡλιοῦ πυθμένα σωκκηλούθησιν; ἐπαίνει καὶ κείνου πλὴν σὺ πυεὶ ζωλὴν, τῷ πολήθει λέγω τῶν πειρασμῶν καὶ πλὴν δίχα πρὸς σωτηρίαν, καίοντος μὴν οὐ καὶ καίον-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τος δέ· ὁ τοῦδε τοῦ βάτου θαῦμα καὶ δι' καὶ
λὸν ὀξ ὑψοῦ δέρος τοῦ ἀξιαρκίαν· ἐῶ τὰ λλα
τὰς προσοιθούντας αὐ πυρὶ νεανίας· δι' αὐ γα
ρὶ κίδυνος ὀξάμενον προφήτην φυγάδα·
καὶ ὡς ἀφ' θαλάμου τοῦ θηρὸς προελθόντα
δι' αὐλάκκω δίκαιον λεόντ' θράσος τελίξαν
τα· ἢ τοῦ τῶν ἐπὶ μακκαβαίων ἄθλησιν· σὺν
ἱερεῖ μὴ δὶ τελφωθέντ' ἐν αἵματι· καὶ παν
δίοις βασάνων εἴδεσιν· ὧν ἐκεῖνος ζηλώσας
τοῦ καρτερίαν, καὶ τοῦ δόξαν ἰδίγματος·
δὲ τοῦ νέαν μέτειμι διαθήκην· μὴ τοῖς αὐ τοῦ
θα βυδοκίμοις τὰ ἐκείνου παρεξετάσας, τι
μήσω τὸν μαθητὴ τοῦ ἐκ τῶν διδασκάλων· τίς
ἐκεῖ πρόδρομος· ἰωάννης· ὡς φωνὴ λόγου·
καὶ ὡς λύχνος φωτός· οὗ καὶ προεσκίρτη
σεν αὐ γαστρί· καὶ προέδραμεν εἰς ἄδου, δι'
τῆς ἡρώδου μανίας παραπεμφθεὶς· ἵνα καὶ
κεῖ κηρύξῃ δι' δρχόμενον· καὶ εἰ τῷ φαίνεται
τὸ λμηρὸς ὁ λόγος· ἐκεῖνο προεξεταζέτω
τοῖς λεγομένοις, ὅτι μὴ προτιθεὶς, μηδὲ εἰς ἓ
ν ἄτων ἐν ἄνδρα τῷ αὐ γλυκυτοῖς γυναι
κῶν ὠδὶ ἅπαντας, ταύτην ποιοῦμαι τοῦ
δὲ ἔπαινον· ἀλλὰ ζηλωτὴν ἀφαίνων· καὶ τὴ
τ' χαρακτῆρος ἐκείνα αὐ ἑαυτῷ φέροντα· δι' μι
κρὸν τοῖς πανδαιοῖς, καὶ μικρὰ τ' μεγίστων ἡ
μίμησις· ἢ τ' δι' ἀκαρχὴς τ' ἐκείνα φιλοσοφίας

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰκὼν ὁ ἀνήρ; καὶ οὗτος δρῆμον ὤκησε, καὶ τοῦ
τῷ φύγχνον ἔθημα εἶχον αἱ νύκτες, ἀγνοούμενον ἐκ ἐπιλάθκνύμενον· καὶ οὕτως πῶς ἴσην
σοφίαν ἠγάπησε, θεῷ κα θαύμασεν ἐν δόξῃ
τῆς ἐκρατείας· καὐ οὗτος χρεοῦ κήρυξ ἠξιώθη γλυέσθαι εἰ καὶ μὴ πρόσδρομος· καὶ ὀξὺ πορεύθη πρὸς αὐτὸν, οὐχ ἡ τοῖχος μόνον
ἀλλ' ἤδη καὶ ἡ ὑπόδρομος· καὶ ἐνθὸς μέσος τῶν
δύο διαθηκῶν· τῆς μὴ κα τα λύων ἐν γράμμα
τῆς δὲ θη μοσιεύων ἐν πνεῦμα· καὶ φοιῶν ἐπὶ κάρωσιν τὸ κρυπτομένα κόμα πῶ τὸ φαινομένου
κα τάλυσιν· ἐμιμήθα τοπέζα τὸν ξύλον· παύλου τὸν τόνον· τῶν ὀνομάτων καὶ μετονομασμένων· ἀμφοτέρων πῶ πίστιν· τῶν ὑῶν ζεβεδαίου τὸ μεγαλόφωνον· πάντ' τῶν μαθητῶν τὸ εὐτελὲς καὶ ἀπόρριπτον· τοῦτη τοι καὶ κλεῖς
οὐρανῶν πιστεύεται· καὐ οὐχ ὅσον ἀφ' ἱδρυθαλὴμ μέχρι τοῦ ἰλλυεικοῦ, μέζονα δὲ κύκλον τῷ εὐαγγελίῳ ἐπιλαμβάνει· καὐ υἱὸς βροντῆς οὐκ ὀνομάζεται μόνον, γίνεται δέ· καὐ
ἐκεῖ δ' σῆθος ἰησοῦ κείμενος, ἐκεῖθεν ἕλκει τὸ
λόγου πῶ δυνάμεν, καὐ τὸ βάθος τῶν νοημάτων· στέφανος μὲν γὰρ ἐκωλύθη γλυέσθαι εἰ καὶ πρόθυμος ἦν, ἐπιχὼν αὐτοὺς λιθάζοντας· ἔτι δὲ σιωπομόνον εἰπεῖν ἔχω ἵνα μὴ τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπεξίω πολὺ τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πων. ἐκεῖνος γὰρ δ' μὲν, ὀξ οὖρε πῶν καλῶν.
δ' δὲ ἐξ ἥλωσε. τὸ δὲ, εἰν' κνισε. τῷ δὲ ὀξῷ πάν-
των ἐλθεῖν τῶν νεῶν, πάν τω ν ἐκράτησε λυ.
εἰ' ἐνθὶ ποῖσιν ὁρῶ καὶ σωτόμον. τοσαυτη
τῶ αὐθρὸς ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ τῆς δόξης πλεί-
ονα, ὡς τε πολλὰ καὶ τῶν ἐκείνου μικρῶν, ἢ
δὴ ὃ καὶ τῶν σωματικῶν ἐλαττωμάτων, ἐτε-
ροις εἰς ὑποδεξίαν ἐπενοήθη, δοῖ, ὡ χρότη τα λέ-
γω καὶ γλυκάδα. καὶ ἐκδίσματος ἤθος. καὶ
δ' τοδὲ λόγον μὴ πρόχειρον. σώνειν τὲ ὡς τὰ
πολλὰ, μὴ ἔσω συνεκθυκὸς, ὁ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς μὴ
καλῶς ξηλωθεὶ μηδὲ νοηθὲν, σκυθρωπότης
ἐγλίφο. ἔπὶ ὃ ἔδος ἐωθῆτος, μὴ σκίμποδος ἀξι-
μα. καὶ χρόπος βρώσεως. ὧν ἐκείνῳ οὐδὲν δόξ-
πουσῆς ἰῶ. ἀλλ' ἁπλῶς ἔχον, μὴ συμπίπτον
ὡς ἔτυχε. καὶ πολλοὺς αὐ ἴδοις βασιλείους
ἄχρι τοῦ ὁρωμένου. τὸν δὲ τοῖς σκιᾶς αὐθρι
αὐτὰς. πολὺ γὰρ ἐπεῖν ὅλι μὴ τὸ τῆς ἠχοῦς
ὑστερόρωνον. ἐκείνη μὴ τὶ εἰ μὴ τὰ τελυταῖα τ
φωνῆς, ἀλλ' οἷον σκαρμόδρον πρὸ κείνη.
οἱ δὲ, πλέον, ἀπέχροι τοῦ αὐθρὸς, ἢ ὅσον
πλησιάζειν ἐπθυμοῦσιν. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔτι μι-
κρὸν ἀλλὰ καὶ μέγιστον εἰς φιλοτιμίαν εἰκό
πως, τὸ τυχεῖν ἐκείνῳ τοτὲ πλησιάζαντας,
ἢ θεραπεύσαντας. ἢ τι κατὰ παιδιὰν ἢ πα-
λαιὸν ἐιρημένον ἢ πεπραγμένον. φόρειν ἐχρ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μνημόνυμα· ὥς πῦρ οὕω καὶ τὸ πολλάκις οἶ
δα καὶ ἀλλωπισάμενος· ἐπεὶ καὶ τὰ πάρυδρα
τ' αὐχρὸς, τ' ξυνυμεῖν ἐτόροις, φολὺ τιμιώ
τερα καὶ φυλιφανέστερα· ἐπεὶ δὲ ἓν ὀρόμον
τελέσας καὶ πλὴν πίστιν τηρήσας, ἐπόθει πλὴν
ἀνάλυσιν, καὶ ὁ τῶν τεφανῶν εἰστήκει καιρὸς
καὶ κεῖνο μὴ οὐκ ἤκουσιν εἰς τὸ ὄρος ἀνάβη
θι καὶ τελεύτα τελεύτα ἢ καὶ ἀνάβαινε πρὸς ἡ
μᾶς, θαυματουργεῖ τι καὶ ταῦθα τῶν προει
ρημένων οὐκ ἐλάττον· νεκρὸς γὰρ ὢν ἤδη φυ
δὸν, καὶ ἄπνους, καὶ τὸ φλεῖστον τοῦ βίου κα
τα λελοιπὼς, ἀυτονόητος γίνεται φυλὶ τοῦ
ὑβιτηρίους τῶν λόγων· ἵνα τοῖς τῆς ἀυσεβεί
ας σωκαπέλθη ῥήμασι· καὶ χειροτονίας τ' γνω
σιωτάτων αὐτοῦ θεραπευτῶν, πλὴν χεῖρα δίδω
σι καὶ ἀ πυθμα· ὥς τε μὴ ζημιωθῆναι ἀ ἓν
μα τοὺς ἐκεῖνου μαθητὰς, καὶ τῆς ἱδρωσύ
νης συλλήπτορας· τοῖς δὲ ἑξῆς ὁ κυεῖ μὲν προ
σελθεῖν ὁ λόγος· προσβήσεται δὲ, ὅμως· εἰ
καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ μῶν πρέπων ὁ λόγος· ἀ
γαρ ἔχω φιλοσοφεῖν οὐ ᾧ πάθει· καὶ εἰ σφόδ
ρα φιλοσοφεῖν ἐπισούδα καθ' τ' κοινῆς μεμνη
μένος ζημίας, καὶ ζοῦ κατα χόνδος πάθοιτο
πλὴν οἰκειοῦν· ἔκειτο μὲν ὁ ἀνὴρ τὰ τελευ
ταῖα πνέων, καὶ παρὰ τῆς αὐτῶ χορεστασίας
ἐπιζητούμενος, πρὸς ἑῶ ἐκ πλείονος ἔβλε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τεν. ἐχεῖ τὸ δὲ τοῦδε αὐτὸν πᾶσα ἡ πόλις, τὴν
ζημίαν οὐ φέροντες, καὶ τῆς ἐκ δημόσιου ὡς
πυραννίδος καταβοῶντες. καὶ τῆς ψυχῆς
λαμβανόμενοι, ὡς καθ' ἑκατῆς μὴ βιασθῆναι
δι' ἀναμονῆς ἢ χρόνου ἢ δεήσεσιν. ἐποίει γὰρ αὐ
τὸν καὶ παράφρονα τὸ πάθος. καὶ προ
αθεῖναί τι τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἐπάσσος ἐκείνῳ εἰ
πὸν οἷόν τε ἦν, πρόθυμος ἦν. ὡς δὲ ἠπίθη
σεν, ἔδει γὰρ αὐτὸν ἐλεχθῆναι ἄνθρωπον ὄν
τα. καὶ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦ
μά μου τελευταῖον εἰπὼν τοῖς ἀπαίσιοις τῶ
αὐτὸν ἀγγέλοις, οὐκ ἀνδῶς ἀνατέλυξεν ἔστι
δὲ τοὺς παρόντας μυσαττομένους. καὶ βελτί
ους ποιήσας ταῖς ἐπισκέψεσι. τὸ τε δὴ θαῦ
μα γίνεται τῶν πώποτε γενομένων, ὄνομα
δόταστον. προσεκομίζω μὲν ὁ ἄγιος χρεὶν δοῖ
ων ὑφάμενος. πρὸς δὴ ἦν ἐπάσχω, φῶ μὴ κρατῶ
δὲ λαβέαθαι. ἢ δ' σκιᾶς φῶ ἢ τῶν ἱεροφόρα σκίμ
πτοδος καὶ φαῦσαι μόνον. τί τὸ ἐκείνου τοῦ σώμα
τος ἰδρῶτος τε καὶ καθαρώτερον. φῶ ἢ, τῶ δ
ἀνῶν ἐλθεῖν πολυσίον. τῷ ἢ, τῆς θέας ἀχολαῦ
σαι μόνης, ὡς τι καὶ κείνης πεμπούσης ὄφελος.
πολήρεις ἀληθεῖ. σοί, διώροφοι, τεώρο
φοι, τῶν ἐκείνου παραπεμπόντων. προσπου
μένων. ἀλλήλοις ἐπεμβαινόντων. μυριάδες ἐ
νους παντός καὶ ἡλικίας ἀπάσης ἀ πρότερον
γνωσκό

γνωσκόμενοι. ψαλμῳδίαι, θρηνῶν ἐπιδρυνι
κώμενοι. καὶ τὸ φιλόσοφον ᾧ πάσει κατα
λυόμενον. ἀπὼν δὲ τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς
ἐκτὸς ἑλλήνας. ἰουδαίους. ἐπήλυδας. ἐν
κείνοις πρὸς ἡμᾶς, ὡς τις πολέον ἀφελαυσά
μενος, πολέονος μετάσχῃ τῆς ὠφελείας. πέ
ρας τοῦ λόγου, καὶ εἰς κίνδυνον τελευτᾷ δὲ
πάθος, σὺν ἀπελθουσῶν αὐτῷ ψυχῶν οὐκ
ὀλίγων, ἐκ τῆς ὠθισμοῦ βίας καὶ συγκλο
νήσεως. αἱ καὶ τὸ τέλους ἐμαιμαείθηζον, ὡς
ἐκείνῳ σὺν ἐκδημοι. καὶ θύματα ἐνδιάφορα,
πάχα αὖλις εἴποι τῶν θερμοτόρων. πόλις ἢ
δὲ σῶμα ὀλφυρὸν τὸν ἀρπάζοντας, καὶ νι
κῆζον τοὺς πομπεύοντας, οὐ τῷ τάφῳ
τῶν πατρόων δίδοται. καὶ περιέθεν τοῖς
ἐδρεύσιν ὁ ἀρχιδρύς. τοῖς κήρυξιν, ἡ μεγά
λη φωνὴ καὶ τοῖς ἐμοῖς ὠσὶν εὐηχής. ὁ μαρ
τυς, τοῖς μάρτυσι. καὶ ναῦ ὁ μὲν ἔστιν ἐν οὐ
ρανοῖς. καὶ κεῖ τὰς ἐπὸ ἡμῶν ὡς δίμαι προ
σφόρων θυσίας, καὶ τὸ λαοῦ πεοθυχόμενος.
οὐ δὲ γὰρ ἀφλιπὼν ἡμᾶς, παντάπασι λυ
ὰ πολέλοιπεν. ἡ μεθυὴς δὲ γρηγόρεος καὶ ἡ μί
τομος, τῆς μεγάλης ἀπερέωτὼς συζυπᾶς. καὶ
βίον ἔλκων ὀδυνηρὸν καὶ οὐκ εὔδρομον, οἷον
εἰκὸς ἦν ἐκείνου κεχωρισμένον. οὐκ οἶδα εἰς
ὅ τι τελευτήσων μᾶλλον ἐκείνου παυσάμε-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γίαν· ᾧ καὶ νῦν ἔτι νουθετοῦμαι καὶ σωφρονίζομαι δι' νυκτερινῶν ὄψεων, εἴποτε τοῦ δέοντος ἐξω, πέσοιμι· νῦν δὴ ἐπὶ μὴ δόπω θρήνοις ἀναμίγνυμι τοῖς ἐπαίνοις, καὶ λογογραφῶ πλὴν τοῦ ἀνδρὸς πολιτείαν, καὶ προτίθημι μὲν χρόνῳ κοινὸν ἀρετῆς πίνακα, καὶ πρόγραμμα σωτήριον, πάσαις ἐκκλησίαις, ψυχαῖς ἁπάσαις, πρὸς ὃν βλέποντες ἀπευθυνοῦμεν ὃν βίον ὡς νόμον ἐμψυχον· ὑμᾶς δὲ συμβουλεύσαι μ' αὖ ἄλλο τι τοῖς τὰ ἐκείνου τετολεσμένοις, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπω, καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου, τῷ πνεύματι καταρτίζεσθαι· δεῦρο δὴ πορευόντος με πᾶς ὁ ἐκείνου χορός, ὅσοι τοῦ βήματος, καὶ ὅσοι τῶν κατὰ πόλιν, ὅσοι τῶν ἡμετέρων, καὶ ὅσοι τῶν ἔξωθεν, πλὴν εὐφημίαν μοι συνδιαλέξασθε· ἄλλος ἄλλό τι τῶν ἐκείνου καλῶν διηγούμενοι· καὶ ζηλωτοῦντες, οἱ τῶν θρόνων, τὸν νομοθέτην· οἱ τῆς πολιτείας, τὸν πολιτικόν· οἱ τοῦ δήμου, πλὴν εὐταξίαν· οἱ πολεμικοί, τὸν παιδευτήν· αἱ παρθένοι, τὸν νυμφαγωγόν· αἱ ὑπὸ ζυγόν, τὸν σωφρονιστήν· οἱ τῆς δημιάσου, τὸν πτερωτήν· οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν δικαστήν· οἱ τῆς ἀπολογίας, τὸν δικόν· οἱ τῆς θεωρίας τὸν θεολόγον· οἱ τῆς εὐθυμίας, τὸν χαλινόν· οἱ τῆς συμφορᾶς, τὸν παράκλησιν· τὸν βασιλείαν, ἡ πολιά· πλὴν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

παιδαγωγίαν, ἡ νεότης· ἡ πενία, ἐν πορείᾳ· ἡ δύπορία, ἐν οἰκονόμον· δὸ κοῦσί μοι καὶ χῆ
ραι, ἐν προσάτην ἐπαινέσεσθαι· ἡ ὀρφανοὶ, ἐν πατρὸς· καὶ πτωχοὶ, ἐν φιλόπτωχον· καὶ ἐν φιλόξενον, οἱ ξένοι· καὶ ἀδελφοὶ, ἐν φιλάδελφον· οἱ νοσοῦντες, ἐν ἰατρόν, ἢ βά
λλε νόσον καὶ ἰατρείαν· οἱ ὑγιαίνοντες, ἐν φύλακα τῆς ὑγιείας· οἱ πάντες, ἐν πᾶσι πάντα γινόμενον· ἵνα κερδανῶ τοὺς πάν
τας, ἢ πλείονας. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν ὦ βα σίλεῦ, τῆς ἡδίστης σοί ποτε γλώττης, καὶ ὁ μο τίμου καὶ ἥλικος· εἰ μὴ τῆς ἀξίας ἐγγὺς, σὺ τοῦτο χάρις· σοὶ γὰρ θαρρῶν, ἐν πολὺ σοῦ λό γον ἐνεστησάμην· εἰ δὲ πόρρω καὶ παρὰ πολὺ τῆς ἐλπίδος, τί χρὴ παθεῖν καὶ γὴρᾷ καὶ νό σῳ, καὶ τῷ σῷ πόθῳ τεθρυλλημένους· πολλὰ καὶ θεῷ φίλον, τὸ κατὰ δύναμιν· σὺ δὲ ἡ μᾶς ἐν πτῶσι αὔξοιεν ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή· καὶ ἐν ἀεὶ δεδομένον ἡμῖν τῷ θεῷ σκόλοπα τῆς σαρκὸς, ἵ' ἡμετέραν παιδαγωγίαν, ἢ σήσαις τῷ σαυτῷ προσβέβαις, ἢ πείσαις καρτερῶς φέρειν καὶ τὴν πάνταχοῦ ἡμῖν δεξάσοις πῶς δ' λυσιτε λέσεῖν· εἰ δὲ μεταφαίνομεν, δέξαιο κἀκεῖθεν ἡ μᾶς ἀεὶ σαυτῷ σκηνάς· ὡς ἂν ἀλλήλοις συζῶν τες καὶ συνεποπτεύοντες πλὴν ἀγίαν καὶ μακαρία ν διάδε, καθαρώτερόν τε καὶ τελεώτερον ἧς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς βασίλφον τὸν μέγαν.

νῶν μετείως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις ἐλ-
ταῦθα σταίη μὲν τῆς ἐφέσεως. καὶ ταύτην
λάβοιμεν ὧν πεφρεμήκαμεν καὶ πεφρε-
μήμεθα τῶν αὐλέδδοιν. σοὶ μὲν ὃν οὗτος παρ'
ἡμῶν ὁ λόγος· ἡμᾶς δὲ, τῆς ἐπαινέσεται μὴ
σὲ τὸν βίον ἀφελέποντας, εἰ καὶ ἅμα παράχοι-
μεν ἐπαίνε θεῖς λόγοις ἄξιον. ἐν χρισῷ ἰησοῦ τῷ
κυρίῳ ἡμῶν ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΑΝΖΗΝΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΜΕΓΑΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΝ ΑΡ-
ΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΛΕ-
ΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

α' Θ αθάσιον ἐπαινῶν, ἀρετὴν ἐ-
παινέσομεν· τὸν γὰρ ἐκεῖνόν
τε ἐπεῖν καὶ ἀρετὴν ἐπαινέσαι. ὅ
τι πᾶσιν εἰ ἑαυτῷ συλλαβὼν εἴχε τὴν ἀρε-
τήν. ἢ τό, μὴ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἔχει. θεῷ τὴ-
ζῶσι πολῖται οἱ κατὰ θεὸν ζήσαντες, καὶ ἐν
θεῷδε ἀπαλλαττῶσι. καθ' ὃ καὶ ἀβραὰμ καὶ
ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ ἀκούφθεοὺς, ὁ θεός· ὡς οὐ νε-
κρῶν θεὸς, ἀλλὰ ζώντων· ἀρετὴν δὲ ἐπαι-
νῶν, θεὸν ἐπαινέσομεν, παρ' οὗ τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἡ ἀρετή, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ἀνάγεσθαι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἢ ἐπανάγεσθαι, διὰ τῆς συγγενοῦς ἡμῖν ἐλ-
λάμψεως. πολλῶν γὰρ ὄντων ἡμῖν καὶ με-
γάλων, οὐ μεῖον ὅσα εἴποι τις αἰνίλιήκων καὶ
ὅσων, ὧν ἐκ θεοῦ ἔχομεν τε καὶ ἔξομεν, τῶν
μέγιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ἡ πρὸς αὐ-
τὸ νοῦς τε καὶ διάνοιαι. ὅ πῦρ γὰρ ἐστι τοῖς
αἰσθητοῖς ἥλιος, τῶν τοῖς νοητοῖς θεός. ὁ
μὲν γὰρ τὸν ὁρώμενον φωτίζει κόσμον, ὁ δὲ
τὸν ἀόρατον. καὶ ὁ μὲν τοὺς σωματικὰς ὄψεις ἡ-
λιοειδεῖς, ὁ δὲ τοὺς νοερὰς φύσεις θεοειδεῖς ἀ-
περγάζεται. καὶ ὡς πῦρ ἐστι τοῖς ὁρῶσι καὶ τοῖς
ὁρωμένοις, τοῖς μὲν τὸ ὁρᾶν, τοῖς δὲ τὸ
τὸ ὁρᾶσθαι παρέχων δυνάμει, αὐτὸς τῶν ὁ-
ρωμένων ἐστὶ τὸ κάλλιστον, οὕτω θεὸς τοῖς
νοοῦσι καὶ τοῖς νοουμένοις, τοῖς μὲν τὸ νοεῖν,
τοῖς δὲ τὸ νοεῖσθαι δημιουργῶν, αὐτὸς τῶν νο-
ουμένων ἐστὶ τὸ ἀκρότατον. εἰς ὃν πᾶσα ἔ-
φεσις ἵσταται, καὶ οὐδὲν ὃν οὐδαμοῦ φέρε-
ται. οὐ δὲ γὰρ ἔχει τί ὑψηλότερον, ἢ ὅλως
ἐξῃ οὐ δὲ ὁ φιλοσοφώτατος νοῦς καὶ διάβα-
σις κώτατος. ἢ πολυπλαγιόνεσταιος. τῶν
γὰρ ἐστι τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον, καὶ οὐ γε-
νομένοις πάσης θεωρίας ἀπάπαυσις. ὥ τι-
νι μὲν οὖν ἐξεγένετο διὰ λόγου καὶ θεωρί-
ας διαφάνειαν τῶν ὕλων, καὶ τὸ σαρκικὸν τοῦ
χρόνου, εἴτε νέφος χρὴ λέγειν εἴτε προκάλυμμα,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δι' ἀπύξαντι, θεῷ συγγενέσθαι, καὶ τῷ ἀκρα-
φνεστάτῳ φωτὶ κραθῆναι, καθόσον ἐφικτὸν
ἀνθρωπίνῃ φύσει, μακάριος οὗτος τῆς τε σὺν
ταύθεν ἀναβάσεως καὶ τῆς ἐκεῖσε θεώσεως.
ἐμοὶ δ' γνησίως φιλοσοφῆσαι χαρίεσσαν, καὶ
τὸ κοσμικὸν πάν ὑλικῶν δυάδα γενέσθαι, δι'
πάν σὺν τῇ τειχοδι νοουμένῳ σύστημα. ὅς τις
δὲ κοσμικὸν τῆς συζυγίας χείρων ἐγένετο, καὶ
βοῦνον ὦ πικρῷ σωφρόνθη, ὡς μὴ δυνηθῆ-
ναι ἐμβλέψαι πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐ-
γάς, μηδὲ κοσμικὰ πάντα γενέσθαι, γεγονὼς
ἄνωθεν, καὶ πρὸς τὰ ἄνω καλούμενος, ἄθλιος
οὗτος ἐμοὶ τῆς τυφλώσεως, καὶ ἀβρῶν βοῖς
σὺν ταῦθα. καὶ τοσούτῳ κακίον, ὅσῳ πόδ' αὐ-
μᾶλλον κοσμικὸν τῆς βυρείας παύζηται, καὶ πεί-
θηται ἄλλο τι καλὸν νομίζειν πρὸ τοῦ ὄντος
καλοῦ, κοινηρὸν πονηρᾶς δόξης καρπὸν δρεπό-
μενος, ἢ ὡς ζόφον κατακεκρίθηναι, ἢ ὡς πῦρ ἐν-
δεῖν ὀν ὡς φῶς οὐκ ἐγνώκεισε. ταῦτα ὀλί-
γοις μὲν ἐφιλοσοφήθη καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν πά-
λαι. (ὀλίγοις δὲ τοῦ θεοῦ, εἰ καὶ πάντες κλά-
σματα.) νομοθέταις. σρατηγοῖς. ἰδρυσι.
προφήταις. διαγωνιζαῖς. ἀφοσόλοις. ποι-
μέσι. διδασκάλοις παντὶ πνευματικῷ κλη-
ρώματι καὶ συσήματι. εἰ δὲ τοῖς πᾶσι. καὶ τῷ
ναῦ ἐπαινουμένῳ. τίνα δὴ λέγω βούτους,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δίον τὸν οἰῶχ ἐκεῖνον. τὸν νῶε. τὸν ἀβραὰμ. τὸν ἰσαὰκ. τὸν ἰακώβ. τοὺς δώδεκα πατριάρχας. τὸν, τε μωϋσέα, τὸν ἀαρών. τὸν ἰησοῦν. τοὺς κριτάς. τὸν δαβίδ. τὸν σολομῶντα, μέχρι τινός. τὸν ἠλίαν. τὸν ἐλισσαῖον. τοὺς προ τῆς αἰχμαλωσίας προφήτας. τοὺς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. καὶ τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα τῇ τάξει, καὶ πρῶτα τῇ ἀληθείᾳ, ὅσα τῶν τοῦ χριστοῦ σάρκωσιν ἤδη προσλήψιν. τὸν πρὸ τοῦ φωτὸς λύχνον, τὸν πρὸ τοῦ λόγου φωνὴν, τὸν πρὸ τοῦ μεσίου μεσίτην, μεσίτην παλαιᾶς καὶ νέας, ἰωάννην τὸν πάνυ. τοὺς χριστοῦ μαθητάς. τοὺς μετὰ χριστὸν ἢ λαὸν προηγηθεντάς, ἢ δι' λόγου φανερωθέντας, ἢ δι' σημείων ἐνωρισθέντας, ἢ τελειωθέντας διὰ αἵματος. τοῦτ' ἀθανάσιος, τοῖς μὲν ἡμέλησεν. τῶν δὲ μικρὸν ἀπελείφθη. ἔστι δὲ οὓς καὶ ὑποδρέξων, εἰ μὴ πολυμερὸν εἰπεῖν. τὴ τῶν μὲν, τὸν λόγον. τῶν δὲ, τὸν πρᾶξιν. τῶν δὲ, τὸ πρᾶον. τὸν δὲ, τὸν ζῆλον. τῶν δὲ, τοὺς κινδύνους. τῶν δὲ τὰ τελέω, τῶν δὲ, ἅπαντα μιμησάμενος, καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου λαβὼν, ὡς πρὸ οἱ τὰς μορφὰς μὴ ὑποδρεβολῆς γράφοντες. καὶ ἐς μίαν τὸν ἑαυτοῦ ψυχὴν σωματῶν, τὴ ἀρετῆς εἶδος, ἐκ πάντων ἀπηκριβώσαν. τοὺς μὲν τὸ λόγῳ δυνατοὺς τῇ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πράξῃ, τοὺς πλακικοὺς δὲ, τῷ λόγῳ νικήσας· εἰ βούλῃ δὲ, λόγῳ μὲν, τοὺς εὐδοκίμους οὐ λόγῳ· πράξει δὲ τοὺς πλακικωτάτους ὑποβαλών· καὶ τοὺς μὲν κατ' ἀμφότερα μέσως ἔχοντας, τῷ ποδὶ τὸ ἕτερον ὑποβάλλοντι· τοὺς δὲ κατ' ἕτερον ἄκρους, τοῖς ἀμφοτέροις παραβαμών· κἂν ἐν μέγα τοῖς προλαβοῦσι παράδειγμα τούτῳ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς, οὐχ ἥττον εἰς εὐφημίαν τῷ ἡμετέρῳ κἀλῷ, τὸ τοῖς μετ' αὐτὸν γενέσθαι παράδειγμα· πάντα μὲν δὴ τὰ ἐκείνου λέγειν τε καὶ θαυμάζειν μακρότερον ἂν εἴη τυχὸν, ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ὁρμὴν τοῦ λόγου· καὶ ἴσως εἰς ὄρθρον, οὐκ εὐφημίας· ἃ καὶ ἰδίᾳ παραδοῦναι γραφῇ παιδεύματα καὶ ἡδύσματα τοῖς εἰς ὕστερον, εὐχῆς ὄρθρον ἐμοὶ, ὡς πρὸς ὃν ἐκεῖνος ἀντωνίου τὸν θεῖον βίον συνέγραψε, τοῦ μοναδικοῦ βίου νομοθεσίαν, εἰ τὴν πλάσμα τῶν διηγήσεως· ὁλίγα δὲ ἐκ πολλῶν τῶν ἐκείνου διεξελθόντος, καὶ ὁ ὅσα φιλάζει ἡμῖν ἡ μνήμη καὶ ὡς γνωρίμου τόπου, ἵνα τὸν τε ἡμέτερον ἀφωσιωσώμεθα πόθον, καὶ τῇ παννυχίᾳ τὸ εἰκὸς ἐκπληρώσωμεν· τὰ πλείω δὲ τοῖς εἰδόσι παρήσομεν· οὐ δὲ γὰρ ἄλλως ὅσον οὐ ἀσφαλὲς, ἀσεβῶν μὲν βίους ἡμᾶσθαι ταῖς μνήμαις, τοὺς δὲ εὐσεβείᾳ διενεγκόντας,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σώματι παραπέμψαθαι· καὶ ταῦτα οὐ πόλλ, καὶ μόλις αὐ καὶ πολλὰ τῆς ἀρετῆς ὑπολείγματα σώσειεν· ὡς πρὸς τοὺς ἱστορικοὺς, καὶ τὰ θέατρα, οὔπω δὴ καὶ τὰ θεῖα παίζειν. Ἐκεῖνος ἐγράφη μὲν βιβλία οὐ τοῖς θείοις ἤθεσι καὶ παιδεύμασιν· ὀλίγα τῶν ἐγκυκλίων φιλοσοφήσας, εἰ μὴ δοκεῖν παντάπασι τῶν βιούντων ἀπείρως ἔχειν, μηδὲ ἀγνοεῖν ὧν ὑποδιδεῖν ἐδοκίμασεν· οὐ γὰρ καὶ ἔχετο τῆς φύσεως βυγλυὲς καὶ φιλόπονον, ἐλεγείοις ματαίοις ἀχολη θῆναι· οὐ δὲ τοὺς θεῖν τῶν ἀθλητῶν τοῖς ἀπείροις, οἱ ἂν ἀόρατα πλείω ποιούντες ἢ τὰ σώματα, τῶν ἄθλων ἀποτυγχάνουσι· καὶ πάλιν μὲν παλαιὰν βίβλον, πάλιν δὲ νέαν ἐκμελετήσας ὡς οὐδεμίαν ἔτρος, πλουτεῖ μὲν θεωρίαν, πλουτεῖ δὲ βίου λαμπρότητα· καὶ πλέκει θαυμασίως ἀμφότερα· πλὴν χρυσῆν ὄντως σειρὰν καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπλοκον· βίῳ μὲν ὁδηγῶ θεωρίας· θεωρίᾳ δὲ σφραγῖδι βίου χρησάμενος· ἀρχή τε γὰρ σοφίας φόβος κυρίου, οἷόν τι πρῶτον ἀπάρχανον· καὶ σοφία τὸν φόβον ὑποδραῦσα, καὶ εἰς πλὴν ἀγάπην ἀναβιβάσασα, θεοῦ φίλους ἡμᾶς· καὶ υἱοὺς αὐτὸ δουλωδράζεται· γραφεὶς δὲ οὔπω καὶ παιδευθεὶς, ὡς ἔδειξε καὶ νῦν τοὺς λαοῦ προσήκεσθαι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μέλλοντας, καὶ τὸ μέγα χρεοῦ σῶμα μεταχεῖ-
ειν ἔζεσαν, καὶ τὰ πρὸ μεγάλην τοῦ θεοῦ δόξαν τε
καὶ προσῆνεσιν, ἢ πόρρωθεν καὶ τὰ βάλλειν τῶν
μεγάλων πραγμάτων τὰς ἐπιθέσεις, ὅσῳ
μεγάλῳ σήματι τούτῳ ἐγκαταλέγεται. καὶ
τῶν ἐγγιζόντων εἰς ὃ ἐγγίζουσι θεῷ γίνεται.
καὶ τῆς ἱδρᾶς ἀξιοῦται σώσεώς τε καὶ τά-
ξεως. καὶ πᾶσαν πρὸ τῶν βαθμῶν ἀκολου-
θίαν διεξελθὼν, ἵνα τὰ οἰ μέσῳ σωτέρω,
πρὸ τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται. τοιαῦτ
δὲ εἰπεῖν, τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστάσαν.
καὶ οὐκ ἔχω λέγειν πότερον ἀρετῆς ἆθλον,
ἢ τῆς ἐκκλησίας πηγὴν καὶ ζωὴν πρὸ ἱδρω-
τῶν λαμβάνει. ἔλεγε γὰρ ἐκλείπουσαν τοῦ-
τον τῷ δίψει τῆς ἀληθείας, ὡς πῦρ φλο-
ισμὸν πολιοῦσθαι. ἢ ὡς πῦρ ἐν ἠλίαν ἐκ
τοῦ χειμάρρου, καὶ τὸ ψυχρόν τῆς αὐομβείας τῆς
γῆς, ἀναψύξαι καὶ μικρὰ ἀναπνεῦσαν ἀναζω-
ποιεῖσθαι. καὶ ὥσπερ τῷ ἰσραὴλ δοῦναι
φθῆναι. ἵνα μὴ γενώμεθα ὡς σόδομα καὶ γό-
μορρα. ὧν τοῦ βόστος μὲν ἡ ἀκρία. τοῦ βοσ-
τρὰ δὲ, ἡ ἀπόλαυσα, πυρὶ καὶ θείῳ καὶ τὰ
καυθέντων. διὰ ὅπερ ἠγόρθη κέρας σωτη-
ρίας ἡμῖν ἤδη κειμένοις. καὶ λίθος ἀκρογωνι-
αῖος σωδέν ἔασι τῷ τε καὶ ἀλλήλοις ἡμᾶς,
ἐφεβλήθη καὶ τὸ καινὸν, ἢ πῦρ καθαρτήριον

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ον τῆς φαύλης ὕλης καὶ μοχθηρᾶς· ἢ πτύον
γεωργικὸν, ᾧ δ' κθαρον τὸ δυσμάτῃ καὶ δ' καρὺ δια
κείνε)· ἢ μάχαιρα τὰς τῶν κακίας ῥίζας ἐκ τῶ
μυκσα· καὶ ὁ λόγος δυείσκε τὸν ἑαυτῷ σύμμα
χον· καὶ τὸ πνεῦμα καταλαμβάνε τὸ ὑπὲρ αὐ
τῶ πνεύσοντα· ὅπω μὴ δὲν καὶ δὲ ταῦτα, ἀλλὰ
τὸ λαὸ πανδὲς, δ' κατὰ τὸ ὑστερον νικήσαντα
σωνηρὸν τύφων· οὐ δὲ φονικῶς τε καὶ τυραννικῶς,
ἀλλ' ἀφεσολικῶς τε καὶ πνᾶτικῶς, ὅ τὸ μαρ
κα θρόνον ἀνάγκης· οὐχ ἥτον τῆς δυσεβείας ἢ
πτωεσρίαο ἐκείνα διάδοχος· τῇ μὲν γὰρ σο
λοσὸς ἀπ' ἐκείνου, τῇ δὲ δὲ θὺς μετ' ἐκεῖνος
δυείσκεται· ἰω' δὴ καὶ κυείως ἀσολυπτέ
ον διαδοχὴν· δ' μὲν γὰρ ὁμόγωμον, καὶ ὁμό
θρονον· δ' δὲ αὐλίδοξον, καὶ αὐτίθρονον· καὶ ἢ
μὴ, προσκτοείαν· ἢ ἀλήθειαν ἔχει διαδοχῆς·
ὁ γὰρ ὁ βιαστάμενος, ἀλλ' ὁ βιαθεὶς, διάδοχος·
οὐ δ' ὁ παρανομήσας· ἀλλ' ὁ προβληθεὶς, ἀλ
νομος· οὐ δὲ ὁ ταὐαντία δοξάζων, ἀλλ' ὁ τῆς
αὐτῶ πίστεως· εἰ μὴ οὕτω τὶς λέγοι διάδοχον,
ὡς νόσον ὑπείαο καὶ φωτὸς σκότος καὶ ζάλην
γαλίνης, καὶ σωε σεως ἔκσασιν· ἐπεὶ ὁ ὅπω
προβάλλεται, οὕτω καὶ πὼ ἀρχὴν διατί
θεται· οὐ γὰρ ὁμοῦ τε κατα λαμβάνε τὸν
θρόνον ὡς πρὸ ὁ τυραννίδα τινὰ ἢ κληρονο
μίαν παράδοξον ἀρ πάσαντες καὶ ὑβείζε

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

δίφ· τὸν κόρον, ταῦτα γὰρ τῶν νόθων καὶ παρεγγράπτων ἱδρέων ἐστί, καὶ τὸ ἐπαγγέλματος ἀναξίων· οἱ μηδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προσφερόντες, μηδὲ τὸ καλοῦ προταλαιπωρήσαντες, ὁμοῦ τε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται· καὶ πρὶν καθαρθῆναι καθαίρουσι· χθὲς ἱδρόσυλοι, καὶ σήμερον ἱδρεῖς· χθὲς τῶν ἀπίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον· παλαιοὶ πὼ κακίαν, νῦ χαίδιοι πὼ εὐσέβειαν· ὁ ὄρφνος χάειτος ἀνθρωπίνης, οὐ τῆς τῆ πνεύμαθος· οἱ ὅταν πάντα διεξέλθωσι διαζόμενοι, τελευταῖον τυραννοῦσι καὶ πὼ εὐσέβειαν· ὧν οὐχ ὁ τρόπος, φλεβαθμόν· ὁ βαθμὸς δὲ, ἐν τρόπον πιστεύεται, παρὰ φαλὺ τῆς τάξεως ἀναλλαπτομένης· οἱ πλείους γὰρ ἑαυτῶν, ἢ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγωνιμάτων τὰς θυσίας ὀφείλουσι· καὶ πάντως τῶν δύο τὸ ἕτερον ἁμαρτάνουσιν· ἢ τῷ δεῖσθαι συγγνώμης ἄμεμπτα συγγινώσκοντες, ὡς αὐ μή, τι αὐτὸ ποιῶ κακία νῦ διδάσκοιτο, ἢ τῇ τραχύτητι τῆς ἀρχῆς, τὰ ἑαυτῶν συγκαλύπτοντες· ὧν οὐδὲ τὸν ἕτερον ἐκεῖνος· ἀλλ' ἵνα ὑψηλὸς μὴ, τοῖς ὀρφνοῖς· τὰ πεινὸς δὲ ὦ φρονήματι· καὶ πὼ μὲν αἱρετὼ, ἀπρόσιτος· πὼ εὐτυχίαν δὲ, νῦ λίαν ὑπρόσιτος· πρᾶος· ἀόργητος· συμπαθὴς· ἡδὺς τὸν λόγον· ἡδίων τῆ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζόπον· ἀγωνιστικὸς, τὸ εἶδος· ἀγωνιστικώτερος
πὼ διανοίαν· ἐὰν τιμῆσαι γαληνός· ἐπαινέ-
σαι, παιδευτικός· καὶ μηδέτερον τῶν κα-
λῶν τῆ ἀμετρείᾳ λυμαίνεσθαι· ἀλλὰ φρῆσαι
καὶ πὼ ἐπιθύμησιν πατρικὼ, καὶ τὸν ἐν-
παιδον ἀρχικόν· μή τε τὸ ἀπολὸν ἐκλυθῆν,
μή τε σύφον τὸ αὐστηρόν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐὰν-
ίκφαν· τὸ δὲ φρόνησιν· καὶ φιλοσοφίαν ἀμφό-
τερα· ἐλάχιστα μὲν λόγου δίχᾳ τὸν ζόπον δε-
μονος ἀρκοῦντα πρὸς παιδαγωγίαν· ἐλάχι-
στα δὲ ῥάβδου δίχᾳ τὸν λόγον· ἔτι δὲ ἐλάττω τὸ
μῆς, δίχᾳ πὼ ῥάβδον μετρέως πληθούσας·
τί αὖ ὑμῖν αὐξάνω γραφοίην τὸν αὐδρα· Γαῦ-
λος προλαβὼν ἔγραψε· ὅστις μὲν, οὐ δῖς τὸν
ἀρχὴ δρέα τὸν μέγαν ἢ διελθὼν ἢ τὸν δὴν ἄρα-
νοὺς ἀνυμνεῖ· τολμήσει γὰρ μοι καὶ μέχρι τού-
των ὁ λόγος, ἐπειδὴ χρυσοῦς οἶδε, τοὺς ζῶν-
τας κατὰ χρυσόν· ὅστις δὲ οὐ δῖς τιμοθέῳ
πρὸς αὐτὸν γράφων, νομοθετεῖ, τυπῶν τῷ
λόγῳ τὸν ἐὰν δισκοπῆς προσησόμενον· εἰ γὰρ
ὡς κανόνα τὸν νόμον παραθείης ὃ ταῦτα ἐν-
παιδευμένῳ, γνώσῃ σαφῶς πὼ δυθύτητα·
λθῦρο δὴ συμπαινεῖσα τό μοι· ἢ τὸν λόγον
κάμνοντι· καὶ γὰρ τελέως μὴ παραζέχειν ἐθέλον-
τι ἄλλο τε ὑπὲρ ἄλλα κατεχομένῳ καὶ ὀκ ἔχον-
τι τὸ νικῶν δυρεῖν· ὡς περ οὐ σώματι παν γὰρ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

θαν ἴσω τὸ καὶ καλῶ· ἀεὶ γὰρ μοι τὸ πρόσω-
σὸν, καλλίων φαίνεται· καὶ οὐδὲν σωφαρπά-
ξει τὸν λόγον· δίδου δὲ οὖν μοι διέλεσθαι τὰ ἐ-
κείνου καλά, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινέται καὶ
μάρτυρες· καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς
ἀλλήλους ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναῖκες· νεανί-
σκοι καὶ παρθένοι· πρεσβύται μετὰ νεωτέ-
ρων ἱερεῖς καὶ λαός· οἱ μοναδικοὶ καὶ μεγά-
λοι· οἱ τῆς ἀπολύτητος καὶ τῆς ἀκριβείας·
οἱ τῆς θεωρίας, καὶ οἱ τῆς πράξεως· ὁ
μὲν ἐπαινείτω τὸ ἀνυστείας καὶ προσευχῆς·
οἱ ἀσώματόν τε καὶ ἄϋλον· ὁ δὲ τὸ εὐ ἀγρυ-
πνίας τὸ καὶ ψαλμῳδίας βυτονόν τε καὶ
ἀκήρατον· ἄλλος τὸ εὐ προσαιδίᾳ τῶν διωμέ-
νων· ἄλλος πάλιν πρὸς ἐ ὑπερέχον αὐτιτυπί-
αν, ἢ πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάβασιν· αἱ
παρθένοι τὸν νυμφαγωγόν· αἱ ἀπὸ ζυγὸν,
τὸν σωφρονιστήν· οἱ τῆς δρήμας, τὸν πόρω
τὴν· οἱ τῆς ἐπιμιξίας, τὸν νομοθέτην· οἱ τῆς
ἀπολύτητος ἐν ὁ δηιόν· οἱ τῆς θεωρίας, ἐν
θεολόγον· οἱ εὐ βίου μίας, ἐν χαλινόν· οἱ
εὐ συμφορᾶς, πάλιν παράκλησιν· πάλιν ἐγκρατ-
εία, ἢ πολιά· πάλιν παιδαγωγίαν, ἢ νεότης· ἢ
πενία, ἐν ποιεστήν· ἢ εὐποιία, ἐν οἰκονόμον·
δὸ κοῦσί μοι καὶ χῆραι ἐν προστάτην ἐπαινέσω-
θαι· καὶ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, καὶ πάντες οἱ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὸν φιλόπωλον. καὶ τὸν φιλόξενον, οἱ ξένοι
καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον. οἱ νοσοῦντες, τὸν
ἰατρὸν ἵν βούλεται νόσου καὶ ἰατρείαν. οἱ ὑγιαί-
νοντες, τὸν φύλακα τῆς ὑγείας. οἱ πάντες
τὸν πᾶσι πάντα γινόμενον. ἵνα κερδαίνη-
σὺν πάντας ἢ τελείους. ταῦτα μὴ δὴ ὅπερ
εἶπον ἄλλοι θαυμαζέτωσαν τε καὶ ὑμνείτω-
σαν, οἷς σχολὴ τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου θαυμά-
ζειν. μικρὰ δὲ ὅταν εἴπω, αὐτὸν ἑαυτῷ συγ-
κείνων λέγω. καὶ τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου πα-
ρεξετάζων. οὐ γὰρ δεδόξασται τὸ δεδοξασμέ-
νον, καὶ ἡ λίαν λαμπρόν, οὕνεκεν τῆς ὑπέρ-
βαλλούσης δόξης, ὡς περ ἠκούσαμεν.
ἐπεὶ καὶ ὀλίγα τῆν τούτου, ἑτέροις αὐτάρ-
κη πρὸς εὐδοκίμησιν. ἡμῖν δὲ, οὐ γὰρ ἀνε-
κὸν καταλείποιεν τὸν λόγον, διακονεῖν
τοῖς ἐλάττοσιν, ἐπ' αὐτὸ δ' κυεῖ ὡς τὰ τῶν
ἐκείνου ἀρετῶν. θεοῦ δὲ ἔργον ἐστὶν οὗ καὶ
ὁ λόγος, εἰπεῖν τι τῆς ἐκείνου μεγαλοπρεπείας
καὶ ψυχῆς ἄξιον. Ἦν ὅτε ἤκμαζε τὰ ἡμέτε-
ρα, καὶ καλῶς εἶχεν. λυίκα τὸ μὲν πολιτικὸν
ἔτερον καὶ κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας
καὶ ἀστεῖον, τὸ δὲ πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θεί-
ας αὐλάς. ἀλλὰ ταῦτ' ἴω, ψήφοις τὰ παύ-
ζειν πω ὀφλεπούσαις τῷ πάχει τῆς με-
ταθέσεως, ἢ καταρχεῖσθαι τῶν θεατῶν, παν-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τοίοις καὶ ἀσβογύνοις λυγίσμασι. καὶ τοῦδὲ θεοῦ λέγειν τὶ καὶ ἀκούειν καινότερον καὶ πρὸ ἱέρτον. τὸ δὲ ἀπολωῶ τε καὶ βύκνὲς τ' λόγου βυσόβφα σ' ὀμίζθο. ἀφ' οὗ δὲ σέξτοι καὶ πόρρωνοθ, καὶ ἡ αὐτίθθος γλῶσα ὡς πρὸ πνόσημα δεινὸν καὶ κακόνθοθ τοῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν ἐστεφθαρη, καὶ ἡ φλυαρία παίλθυσις ἔδοξε, καὶ ὁ φησι τοῦδὲ ἀθηναίων ἡ βίβλος τῶν πράξεων, ἐς ἄλλον ἄλλο βυκαιρὸ μὴν καὶ λέγειν τὶ καὶ ἀκούειν ἀνόνητον, ὦ τὶς ἱδρεμίας ὀδύρεται πὶ ἡμετέρα σύγχυσιν καὶ σκοτόμεναν. ὁ μόνος ἐισῶς ὀβιησοῶ θρήνας πάθεσι. ταύτης τῆς λύσης ἤρξαθο μὴν αρφος ὁ τῆς μανείας ἐπώνυμος. ὃς καὶ δίκλω ἔδωκεν ἀκηλάστα γλώσης, πὶ σὲ βεβήλοις ἰόφοις καὶ τὰ λυσιν, βύχης δρῦον οὐ νόσου γενόμενος. καὶ πὶ ἰούδα ῥῆξιν ὑφοτάς. ἐπ' ἴσῃ προδοσία θεῦ λόγου. διαδλεξάμενοι δὲ ἄλλοι πὶ νόσον, τέχνην ἀσεβείας ἐδημιόργηθεν. οἱ ὧ ἄτεκνὴ τῷ πὶ θεότητα τοῦδε γράψαντες, τὰ γεννητὰ, ὁ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ φορυδὴν, ὀβῷεθεν τῆς θεότητος. ὀνόματος κοινωνία μόνον πὶ τεκάδα τιμήσαντες, ἢ μηδὲ ὅδορ αὐτῇ τὴν ρήσαντες. ἀλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος καὶ ὄντως ἄνθρωπος τὸ θεοῦ, καὶ μεγάλη σάλπιγξ τῆς ἀληθείας. ἀλλ' ἐισῶς τὸ μὲν ἐς ἀριθμὸν εἷα, τὰ τεία

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἶα τὰ δία συστέλλει, ἀθότητος ἐνὴ τῆς σα
βελλίου καινοτομίας, ὃς καὶ πρῶτος θότη
τος συστολὴν ἐπενόησε, τὸ δὲ τὰ τεία διαι
ρεῖν φύσεσι, καὶ τὰ δεμὶν θότητος ἐκφυλον,
καὶ τὸ εἶ καλῶς ἐτήρησε. θότητι γὰρ καὶ
τὰ τεία εὐσεβῶς ἐδίδαξεν, ἰδιότητοι γὰρ·
οὔτε ὧν ἐνὶ συγχέας· οὔτε τοῖς τεισι διαστή
σας· ἀλλ' εἰ ὅροις μείνας τῆς εὐσεβείας, τῷ φυ
γεῖν πὶν ἄμετρον ἐκεῖ θάτερα κλίσιν τὸ καὶ
αὐτίθεσιν· ἢ δὲ τὸ πρῶτον μὴ εἰ ἢ καὶ νί
καιαν ἁγίᾳ ἰαύτη συνόδῳ, ἢ ὧ ἀριθμῷ τὸ δία
κοσίων δέκα ἢ ὁ κπὸ λογάδων, οὓς ἐ πνεῦμα
τὸ ἅγιον εἰς εἶ ἤγαγεν, ὅδον ἐῶ ἐπ' αὐτῷ, τὴν
νόδον ἔθεσεν· οἷ πω μὲν τεταγμένος εἰ ἐ
πισκόπῳ· τὰ πρῶτα δὲ τεταγμένος τῶν
σωελκυθότων· ἢ γὰρ ἐῶ αἱρετῆς οὐχ ἥτ
τον, ἢ βαθμῶν ἢ προλίμησις· ἐπεῖτα τὸ κα
κοῦ ἐπιθοτίδος ἤδη τοῖς αἱρεσι τὸ πονηρὸ,
καὶ τὸ τέλειον ἐκεῖ λαμβάνοντος, εἰ τοῦθά
μοι καὶ τὰ δράματα, ὧν πᾶσα μικρὸ τὴ
ρεις γῆτε καὶ θάλασσα, πολὺς μὲν τοῦδε αὐτὸ
ὁ πόλεμος· ὡς γὲ νῦν ἀῶν προσάτην τὸ λόγου·
πρὸς γὰρ τὸ αὐτὶ τεῖνον μάλισα ἡ παράτα
ξις· καὶ ἄλλοθεν ἄλλό τι· τῶν δεινῶν ἐκεῖ ἐῤῥέ
ον· δύρετικὸν γὰρ καὶ ἡ ἀσέβεια· καὶ λίαν
τολμηρὸν εἰς ἐγχείρησιν· πῶς δὲ ἀνθρώπω

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἔμελλον φείδεσθαι, οἱ θεότητος μὴ φεισάμενοι· μία γὰρ προσβολῶν, καὶ χαλεπωτάτη· συνεφορῶν καὶ αὐτὸς ὦ δράμαλι· ἀλλά μοι παραπτέσθω δ' φίλον ἔδαφος ἡ παιδίς· οὐ γὰρ τῆς εὐεργουσης, ἀλλὰ τῶν προελομένων ἡ φονηφία· ἡ μὲν γὰρ ἰδράτε καὶ πᾶσιν ἐπ' δυσβεία γνώεμος· οἱ δὲ αὐάξοι τῆς τε χουσης αὐτοῦ ἐκκλησίας· φύεσθαι δὲ καὶ ἀμπέλω βότρυν ἡ κουσατε· καὶ ἰούδας τῶν μαθητῶν εἷς ὁ προδότης· εἰσὶ μὲν οὖν οἱ μηδὲ τὸν ὁ μώνυμον ἐμοὶ, τῆς αὐτάς ἀφιᾶσιν· ὃς καὶ τὰ παραδύσεως δρῶντα τῇ ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ τό τε πόλει, καὶ πάσης παρ' αὐτοῦ τυχὼν δεξιώσεως, ἴσα καὶ παίδων ὁ τιμώτατος, καὶ τὰ μέγιστα πιστευομένων εἷς ὢν, ἐπανάστασιν ὡς φασι βουλεύει ὦ παιδὶ καὶ πεσάτω· καὶ ἢν δ' μὴ δράμα ἑτέρων, ἡ χεὶρ ἀβεβαλὼμ μετ' αὐτῶν ὡς ὁ λόγος· εἴτις ὑμῶν οἶδε πῶ χεῖρα λῶ ὁ ἅγιος καταψεύσθη, καὶ δ' ζῶντα νεκρόν; καὶ πῶ ἄδικον δόξοεν, οἶδεν ὁ λέγω· πολλῶ δῶρ μὲν ἑκὼν ἐπλήσομαι· καὶ γὰρ οὕτως ἔχω σὺ τοῖς ἀμφιβόλοις· νεύειν χρῆναι πρὸς δ' φιλανθρωπον· καὶ ἀγρωνώσκειν μᾶλλον ἢ καταγνώσκειν τῶν ὑπαιτίων· ὁ μὲν γὰρ κακὸς, τάχιστα αὖ καταγνοίη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ ἀγαθὸς δὲ οὐ δὲ τοῦ κακοῦ ῥᾳδίως· τὸ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

γὰρ εἰς καινίαν οὐχ ἑτοίμον, οὐδ' εἰς ὑπόνοιαν
δύχρεές· ὁ δὲ οὐκ ἐπὶ λόγος ἀλλ' ὄρτον ὄξίνος,
οὐδὲ ὑπόνοιά τις αἰνεξέταστος, ἀλλὰ πίστις κα-
κηρυγμένη, τόρασ τι καταπαθόμενον, ἐκ τῶν
ἐαχάτων τῶν ἡμετόρων ὁρμώμενον, πουκι-
ρὸν τὸ γένος, φωνηρὸ τόρον πῶ διανοίαν, οὐδὲ
παντελῶς ἐλεύθερον, ἀλλ' ἐπίμικτον, οἷον
ὁ τῶν ἡ μόνων γινώσκομεν· τὰ μὲν πρὸς
τα φρατέζης ἀλλοτρίασ, δοῦλον, καὶ μά-
ζης ὤνιον· πάντα καὶ φωνεῖν καὶ λέγειν ἐνδὴ
τῇ γαστρὶ μεμαθηκός· τὰ τελευταῖα δὲ κὴ πο
λιτείᾳ παρεισφθαρέν· καὶ πίστευθεν ταύ-
τῆς τὰ ἔσχατα· ὅσον ὑείων κρεῶν ἀποδοχέα
γενέσθαι δὶς τὸ στρατιωτικὸν φέρεται· εἶ-
τα καινὸν ἐπὶ πίστιν γενόμενον, καὶ τῇ
γαστρὶ πολιτευσάμενον, ἐπειδὴ δὲ σῶμα ὑπε
λείφετο μόνον, σφασμὸν ἐνοεῖ· καὶ ἄλλω
ἐξ ἄλλης ἀμείβον χώραν καὶ πόλιν· (δία τὰ
τῶν φυγάδων) τέλος ἐνδὴ καὶ τῇ κοινῇ τ
ἐκκλησίᾳ, δίον ἐς αἰγυπτιακὴ πλανὴ, πῶ
ἀλεξανδρέων καταλαμβάνει· ἐν ταῦθα τῆς
ἄλης ἵσταται, καὶ τῆς κακουργίας ἀρχεῖ.
καὶ ἐῶ τὰ ἄλλα μὲν ἀλινὸς ἄξιος· ἀ λόγων ἐ
λευθερίων μετεσχηκώς· οὐ τῶ σωφουσίας
σωμύλος· οὐκ ἐυλαβείας χῆμα γ' οἶῶν ἐκ καὶ
πλάσμα κόμνον πεδικείμενος· καὶ κουργῆ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

σαι δὲ καὶ συγχέαι πράγματα, πάντων δε-
νόταλος. ἴσε καὶ δίκαιοι πάντες. δία καὶ τὰ
τοῦ ἁγίου νεανιεύεται. παραδίδοται τ' καὶ
δίκαιοι πολλάκις εἰς χεῖρας ἀσεβῶν. οὐχ ἵνα
ἐκεῖνοι τιμιθῶσιν, ἀλλ' ἵνα οὗτοι δοκιμαθῶν-
σι. καὶ φαῦλοι μὲν αὐ θανάτῳ ἀβασάνῳ καὶ
τὸ ῥ γεγραμμένον. καὶ τὰ γελῶν ταῦ δὲ ὅμως
πρὸς ῥ παρὸν δυσεβεῖς, ἕως ἡ χρηστότης τοῦ
θεοῦ κρύπτει, καὶ τὰ μεγάλα τὰ μεῖα τ'
εἰς ὑστερον ἐκαστοῖς ἀφικνεῖσθαι. ἰδίνα καὶ
λόγος καὶ πρᾶξις καὶ διανόημα, τοῖς δικαί-
οις σαθμοῖς τ' θεοῦ τὰ λαμπτύνται. ὅταν ἀ-
νασῆ κεῖναι πὼ γῆν, τὶ ὠ βουλὶ καὶ τὰ ἔρ-
γα σωάτων, καὶ γυμνῶν τὰ ἐσφραγισμέ-
να παρ' αὐτῷ καὶ σωζόμενα. ταῦτα πειθέ-
τωσι καὶ λέγων καὶ πάσχων ἰῶβ, ὡς ἰῶβ ἄν-
θρωπος ἀληθινός. ἄμεμπτος. δίκαιος. θεοσε-
βής. καὶ ὅσα μεμαρτύρηται. τοσαύταις δὲ
τολμᾶσε ται παρὰ τοῦ ἀβασανίστου προσβα-
λαῖς. καὶ ὅτως ἐκεῖνα πολλοῖς καὶ φιλοτίμοις,
ὡς τὸ πολλῶν πολλάκις ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶ-
νος καὶ καὶ θησαύρων, τῶν δὲ ὡς ἐκεῖνος καὶ
τὰ λαμπρυνόντων, μηδένα ἐν τοῖς ἐκείνα
παραβαλεῖν συμφοραῖς. οὐ γὰρ μόνον χρή-
ματα. κτήματα. βυτεκνίαν. πολυτεκνίας,
ἃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὅσι. πολλαπολύδακτα τοῦ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τα ξημιοῦν) μόνον, ὡς μηδὲ θρλώδεις γλι ἐαζ-
χώραν δι' ἃ σωεχὲς τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸ τὸ σῶμα τελθυταῖον πληγεὶς, πλη-
γὴν αὐίατόν τε καὶ δυσθεώρητον, εἶχε μὲν
προσθήκην τῆς συμφορᾶς, πλὴν γυναῖκα παρα
μυθουμένω τοῖς χείροσι. πληγῆναι τ' ἐφι
λονείκει καὶ πλὴν ψυχὴν πρὸς τῷ σώματι. εἶ-
χε δὲ καὶ τῶν φίλων τοὺς γνησιωτάτους παρ
ακλήτορας κακῶν ὡς αὐτὸς φησιν οὐ θρα
πευτάς. οἱ τὸ μὲν πάθος ἐώρων, τὸ δὲ τ' πό
θοῦ ἀγνοοῦντες μυσήριον, οὐ βάσανον αἱρε
τῆς, ἀλλὰ κακίας ἐπωραξιν, πλὴν πληγὴς
ὑπελάμβανον. καὶ οὐκ ἀνόμιζον μόνον, ἀλλ' ὃ
δὲ ἠχύνοντο τὸ δεινὸν ὀνειδίζοντες. ὁ πότε
καὶ εἰ δι' κακίαν ἔπαθε, σοφίζεσθαι τὸ λυ
ποῦν ἐλὴ παραμυθίας ῥήμασιν. οὔπω μὴ ὄν
ὁ ἰῶβ καὶ τὰ πρῶτα τῆς πολὺ αὐτὸν πρα
γματείας. ἀτὼν τ' ἀρετῆς ἰῶ καὶ φθόνου. τὸ
μὲν, ὅπως τὸ καλοῦ κρατήσει φιλονεικοῦν
τος. τῆς δὲ ὅπως ἀπήνητος διαμένει πάντα
φθρούσης. καὶ τὸ μὲν, ὅπως δυσοδῶσι κακί
αν ἀτωνιζομένου, δι' τῆς τῆν κατορθωσί
πων κολάσεως. τῆς δὲ, ὅπως κατάχη τοὺς ἀ
γαθοὺς, καὶ ταῖς συμφοραῖς δ' πλέον ἔχον
τας. τί δαὶ ὁ πρὸς αὐτὸν χρηματίζων δι'
λαίλαπος καὶ νεφῶν. ὁ βραδὺς εἰς κόλασιν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

εἰς ἀθανάσιον.

καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, ὁ μὴ παντελῶς ἐπαφιεὶς ῥάβδον ἁμαρτωλῶν κλήρῳ δικαίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν, ἢ τέλειος τὸν ἄθλων ἀναστρέφει τὸν ἀθλητήν. λαμπρῷ καὶ κηρύγματι κηρυττῶν τὸ παλιγγενὲς δ' ἀπόρρητον. οἶμαι ἄλλως σοι κεχρηματικέναι λέγων, ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; τὸ τῆς θαυμάτων δ' φάρμακον. ἄτος τῆς ἀτωνίας ὁ στέφανος. αὕτη τ' ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις. τὰ τ' ἐξῆς ἴσως κατὰ μικρὰ κατὰ μεγάλα τοῖ δοκῆ. καὶ μικρῶν σὺ ἐκείνου οἰκονομηθέντα. καὶ εἰδὶ πλάσιον τῶν ἀφιερωμένων ἀντιλαμβάνει. ἀκούν ἀ ὁ σὺ ταῦθα θαυμαστόν, εἰ ἀθανασίου πλέονα ἔχω γεώργιος. ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμασιώτερον, εἰ μὴ ἐπυρώθη ταῖς ἐπηρείαις ὁ δίκαιος. οὐ δὲ ἔστιν θαυμαστὸν ἄγαν. ἀλλ' ἢ πλέον αἱ φλόγες ἤρεσαν. σὺ τοῦθον ὁ μὲν ἦν ἐκ ποδῶν. κατὰ τὸν φυγαδεύαν ὡς κάλλιστα διατίθεται. τοῖς γὰρ ἱδρῶσι καὶ θείοις τῶν κατ' αἰγυπτον φερόντισι θείοις φόβῳ ἑαυτὸν δίδωσιν. οἱ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ὀρήμιαν ἀσπαζόμενοι, ζῶσι θεῷ πάντων μᾶλλον τῶν σεφομένων σὺ σώμαλε. οἱ μὲν τὸν πάντη μοναδικόντε κατὰ ἄμεικτον διαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ θεῷ. καὶ ἔστιν μόνον κόσμον εἰδότες ὅλον σὺ τῇ ὀρήμιᾳ γνωρί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ζοιοῦν· οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῆ κοινωνίᾳ ἐφό/
γοντες, ἐρημικοί τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες· τοῖς
μὲν ἄλλοις τεθνηκότες ἀνθρώποις καὶ πρά/
γμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ πολιφόρεται φροβοῦν
τά τε καὶ φροβούμενα, καὶ παίζοντα ἡ/
μᾶς ταῖς ἀγχιφόροις μεταβολαῖς· ἀλ/
λήλοις δὲ κόσμος ὄντες, καὶ τῆ παραθέσει
τῶν ἀρετῶν θηγόντες· ζῶ τοῖς ὁ μὲν ἡλίκος
ὁ μέγας, ὡς πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων μεσί/
της καὶ διαλλακτὴς ἰῶ, τὸν εἰρηνοποιήσας τὰ
τῷ αἵματι τὰ διεστῶτα μιμούμενος· οὔ
πω καὶ τὸν εἰρηνικὸν εἶον, τῷ κοινωνικῷ καὶ
τὰ μάτηφ· ἀφικνοῦ ὅλ ἔστι καὶ ἱδρωσοῦν φι
λόσοφος, καὶ φιλοσοφία θεομεμύη μυστικω/
γίας· οὔπω γὰρ ἀμφότερα σωνηρμόσατο,
οὐ εἰς εν ἤγαγε οὐ πρᾶξιν ἡ σύνταξιν, οὐ ἡ συνταξιν
ἐμπεφυκότων· ὡς τε πεῖσαι τὸ μονάζειν, ἐν
τῆ δυσαθείᾳ τοῦ φρόνου μᾶλλον, ἢ τῆ τοῦ σώ/
ματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεσθαι· καθ' ὃ
καὶ δεβιδὶ ὁ μέγας πρακτικώτατός τε
ἰῶ ὁ αὐτὸς καὶ μωνώτατος, εἴπω τὸ καὶ τα
μόνας· ἐ μὴ ἐτὸ ἕως αὖ παρέλθω, θέλω σι/
μαίνειν δοκεῖ· καὶ μέγα πρὸς ἀπάφεξιν τοῦ
λόγου καὶ ἀξιόπιστον· διὰ τοῦτο τῶν ἄλλων
ἀρετῆ κρατοῦντες, τῆς ἐκείνου διανοίας πλέ
ον ἠπίωνται ἢ ὅσον ἐκράτουν τῶν ἄλλων· καὶ ὁ/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λίγα πρὸς ἱδρωσώνης τελείωσιν συνφσφδρόν-
τες, πλέω πρὸς φιλοδοξίας σωτέλφας
αὐτελαμβανον. καὶ ὅδε ἰῶ νόμος αὐτοῖς,
ὅ τι ἐκείνῳ ἐδόκει. καὶ ὅδε ἀπώμοζον πάν-
των, ὅ μὴ ἐδόκει. καὶ πλάκες μωσέως αὐ-
τοῖς τὰ ἐκείνου δόγματα. καὶ πλεῖον τὸ σέ-
βας, ἢ παρὰ αὐθρώπων τοῖς ἁγίοις ὀφείλε-
ται. οἴγε καὶ ἰώίκα παρῆσαν πινδυ ὡς πρ-
θῆρα τον ἅγιον αὐιχνεύοντες, ἐπειδὴ παν-
ταχοῦ ὅδε ον αὐαζήτωτες οὐχ εὑρεσκον,
λόγου μὲν οὐδενὸς ζυς πεμφθέντας ἠξίω
σαν. προὐτείνον δὲ ζοῖς ξίφεσι τὸν αὐχένας,
ὡς ὑπὸρ χρισοῦ κινδυνεύοντες. καὶ ἔ πα-
θεῖν τι τῶν αὐηκέστων ὑπὸρ ἐκείνε, μεγίστης
μοίραν εἰς φιλοδοξίαν νομίζοντες. καὶ πο-
λὺ τῶν μαρτύρων νηστῶν καὶ χαμευνιῶν, ἢ τ
ἄλλης ἠσκησε παθείας ἰῶ ἐκεῖνοι ζυφῶσιν ἀ εἰ,
ἀν θεώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον. ὁ μὲν
οὖν ἀν ζύτοις ἰῶ. καὶ τὸ τῆ σολομῶνος ἐ
πωνύμ, καιρὸν εἶναι παντὶ πράγματι φιλο
σοφήσαντος. καὶ δὴ ὅδε ὀλίγον ἀπεκρύπτε μι-
κρὸν ὅσον ἐν ζῦ πολέμου καιρὸν διαφεύγων,
ἵνα σωαναφανῆ τῷ τῆς εἰρήνης ἤκον ζι, ὅπερ
οὖν καὶ γίνεται μικρὸν ὑστερον. ὁ δὲ ἠσκα-
πολλῶ ἤδη τῆ κωλύοντος εἰρηνίαν, ἠσκα-
ζέχει μὲν αἴγυπτον. λυμαίνεται δὲ συρίαν τῷ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κράτει τῆς ἀσεβείας. ὥστε λαμβάνειν τὸ, καὶ τὰ
ἐώας ὅσον ἐδύνατο. ἀεὶ ἀρρωστοῦν ἀεὶ προσλαμ-
βάνων, ὡς πῦρ οἱ χειμαῤῥοῖ τὰ συῤῥέοντα, καὶ
θῖς κεραυνοῖς ἢ ἑλλοτέροις ἐπιφυόμενος.
οἱ κειροῦνται δὲ πὼ βασιλέως ἀπολότη τα. οὔ
πω γὰρ ἐπὼ κελῶ πὼ κουφότη τα, ἀλλοῦ
μενος πὼ βὺλάβφαν. καὶ γὰρ ὦ εἰδεῖ τὰ λη
θὲς εἰπεῖν, ξῆλον μὲν ἔχων, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπί
γνωσιν. ὀξωνεῖται δὲ τῶν αὐτόλφ, τὸν φιλο
χρύσοῦ μᾶλλον ἢ φιλοχρίσοῦ. βὺ ποεῖα γὰρ
ὦ αὐ τῷ τὰ τῶν πενήτων, κακῶς δὰ πανώ
μενα. καὶ πύτων μάλιστα τὸν γυναικώδεις
τὸ καὶ οἱ αἰσθάσιν αἰκάσβρους, καὶ ἀμφιβό
λους μὲν τὸ γένος, προδήλους δὲ πὼ ἀσέβφ
αν. οἷς οὐκ οἶδ' ὅ πως καὶ ὅθεν οἱ ῥωμαίωνς
βασιλεῖς τὰ τῶ γυναικῶν πιστευομένοις, τὰ τῶ
ἀνδρῶν ἐγχειρίζουσι. καὶ ταῦτα ἴσχυσεν
ὁ τῶ πονηροῦ θεράπων. ὁ τῶν ζιζανίων σπο-
ρεύς. ὁ τῶ ἀντιχρίστου πρόδρομος. χρώμενος
μὲν ὅσα γλώσσῃ, τῶν τὸ τε λογίων καὶ ἐπισκό
ποις τῷ πρώτῳ. εἶτα λόγιον φίλον καλεῖν τὸ
οὐχ οὕτως ἀσεβῆ δογματίσειν, ὅσον ἐχθρὸν
καὶ φιλόφθονον. ὁ γὰρ ὄνομα ἐκῶν ἀποδρᾶ
σομαι. αὐτὸς δὲ αὐτὶ χειρὸς ὢν τῷ συσήμα
τι, καὶ παρασύρων τῷ χρυσῷ πὼ ἀλήθφαν.
ὃν δὶ βὺσέβφαν σωκαγόμενον, ὄργανον ἀσεβεί

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ασ᾽ οἱ πονηροὶ περιίωσι. ταύτης ἀφ᾽ τοῦ
λεσμα τῆς δυνασείας ἡ πρότερον μὲν πλῶ.
τῆς ἀπίας καὶ καλλιπαρθένου θέκλας σε
λεύκφαν, μὴ ὃ τ᾽ ὃ πλῶ μεγαλόφωλιν ἰαύτην
καταλαβοῦσα σωόδος, ἃς ἐνδὶ τοῖς καλλί
στοις τέως γνωριζομένας, ἐνδὶ τοῖς αἰχμί
στοις ὀνομασὰς ἐποίηται. εἶτε δὴν χαλάσης
πύργον, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμβρίσειν ὡς
ὠφελόν γε κἀκείνας, ἐνδὶ κακῷ γὰρ ἡ συμ
φωνία. εἶτε δ᾽ κἀκάφα σωέφριον ὦ χρισὸς κα
ταικείνεται. εἶτε ἄλλο βιοῦτο πλῶ σώμα
δον ἐκείνην ὀνομαστέον ἢ πάντα ἀνέζεφε καὶ
σωέχει. ὁ μὲν βύσι βὲς δόγμα καὶ πα
λαιὸν καὶ τῆς τειάδος σωήγορον, καταλύ
σασα. τῷ βαλεῖν χάρακα καὶ μηχανήμασι
κατασεῖσαι ὁ ὁμοούσιον. τῇ δὲ ἀσεβείᾳ θύ
ραν ἀνοίξασα, δὶ᾽ τῆς τῶν γραμμάτων
μεσότητος. πρόφασιν μὲν αἰδοῖ τῆς γραφῆς,
καὶ τῆς τῶν ἐγκείτων ὀνομάτων χρήσεως.
ὁ δὲ ἀληθὲς, δὴν ἐγγραφὸν ἀφανισμὸν ἀν
τεισάγουσα. δ᾽ γὰρ ὅμοιον κατὰ τὰς γρα
φὰς, βὶς ἀπολουσέροις δέλεαρ ἰῶ ὁ τῆς ἀσε
βείας χαλκῷ πεδικείμενον. ἡ πρὸς πάν
τας ὁρῶσα τὰς παιείοντας εἰκών. ὁ κοινὸς
ἀμφοτέρων τῶ ποδῶν κόθορνος. ἡ κατὰ πάν
τα ἄκμον λίκμησις. ὑβρουσίαν λαβοῦσα πλῶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἔγγραφον καὶ κουργίαν, καὶ τὴν κατὰ τῆς
ἀληθείας ἐπίνοιαν. Ὃ φοῖ γὰρ ἐγένοντο εἰς τὴν
καταστάσιν. Δ' ἢ καλοῦσιν, ἢν ἔγνωσαν.
οὐ τοῦτον ἡ σοφιστικὴ τῶν αἱρεσιῶν κατά-
κρισις. οὓς λόγῳ μὲν ἀπεκήρυξαν, εἰ ἐν ἢ τοῦτο
νὸν αὐτοῖς δ' ἐπιχείρημα. ὁρίζω δὲ, προήγαγον
εἰς δ' ἐμπροσθεν. ὃ δὲ ἀσέβειαν ἄμεινον, ἀλλὰ
συγγραφὴν ἄπιστον ἐξικαλέσαντες. οὐ τοῦτον
οἱ βέβηλοι τῶ ὁσίων κεῖται, καὶ ἡ καινὴ μίξις. ὃ
ψις δημοσία. καὶ μυστικὰ προβλήματα. καὶ ἡ πα-
ράνομος τῶ βεβιωμένων ἐξέλασις. καὶ οἱ μιθά-
μενοι συνθφαίῃ, καὶ ἡ τῶν ἐρωτῶν κείσις. καὶ οἱ μὴ
ἐξωθούμενοι τῶν θρόνων ἀδίκως. οἱ δὲ ἀντει-
σαγόμενοι. καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβεί-
ας ἀπαιτούμενοι, ὡς πρὸ τι ἄλλο τῶν ἀναγ-
καίων. καὶ τὸ μέλαν ἑτοιμον. καὶ ὁ συνθφαί-
της ἐγγύς. ὁ δὴ καὶ ἡμῶν τῶν ἀκτήμονων,
οἱ πολεῖσι τεπόνθασι. διανοίᾳ μὲν οὐ πεσόν-
τες. γράμματα δὲ παραχθέντες, καὶ εἰς ἐν
ἐλθόντες τοῖς πονηροῖς κατ' ἀμφότερα. καὶ τῶ
καπνοῦν εἰ καὶ μὴ τῶ πυρὸς μεταχόντες,
ὁ πολλάκις ἐσβέκρυσα, ὁρῶν πῶ τὸ τε χύσιν
τῆς ἀσεβείας, καὶ τὸν ναὸν ἐπανασάντα διω-
γμὸν τῷ ὀρθῷ λόγῳ, παρὰ τῶν προσατῶν
τῶ λόγου. τῷ ὄντι γὰρ ποιμένος ἀφρονούσαν
τὸ κατὰ Δ' γεγραμμένον. καὶ πολλοὶ,

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου. ἤρξαντο μὴ δι'
δὰ ἐπιθυμητοῦ, τοῦ ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ λέ
γω. πολλοῖς ἰδρῶσι, καὶ σφαγίοις σωφλεγ
μαίνω, τοῖς περὶ χριστοῦ τε καὶ μετὰ χριστόν.
καὶ αὐτοῖς τοῖς μεγάλοις τοῦ θεοῦ τοῦδε ἡ
μῶν πάθεσι. σταλῶ γὰρ ὀλίγων ἄγαν, καὶ
τούτ' ὄσοι δὲ σμικρότητα παρεῤῥίφησαν,
ἢ διαρεπὼ αὐτέβησαν, οὓς ἔδη σωτήρμα καὶ
ῥίζαν ἐπωλειφθῆναι τῷ ἰσραὴλ, ἵνα ἀνα
θάλη πάλιν καὶ ἀναβιώσῃ ταῖς ἐπιῤῥοίαις
τ' πνεύματος, πάντες τ' καιροῦ γεγόνασι. τὸ
σοῦτον ἀλλήλων διενεκόντες, ὅσον τοὺς μὴ,
πρότερον, ἰδὲ δὲ, ὕστερον ὅδε παθεῖν. καὶ δὴ
μὲν προκατωνισὰς καὶ προσάτας γενέσθαι
τῆς ἀσεβείας. τοὺς δὲ τὰ χθῶν τὰ δεύτερα,
ἢ φόβῳ καταστεσθέντας. ἢ χρείᾳ δουλω
θέντας. ἢ κολακείᾳ δελεασθέντας. ἢ ἀγνοίᾳ
πλαπέντας, τὸ μετειώτατον. εἶτα καὶ ὅδε
αὐτάρκης εἰς ἀφελογίαν, τὸν λαοῦ προεστά
ναι πεπιεσμένον. ὡς πρὶν γὰρ οὐχ αἱ αὐταὶ
λεόντων τὸ καὶ τ' ἄλλων ζώων ὁρμαὶ. ἀδὲ αὐ
δρῶν. ἢ γυναικῶν. ἢ πρεσβυτέρων ἢ νεωτέρων.
ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἡλικιῶν καὶ γενῶν ὁ μικρὸν ὁ δια
φορον, οὔτως οὐδὲ ἀρχόντων ἢ ἀρχομένων.
τοῖς μὲν γὰρ τοῦ λαοῦ τάχα αὐ καὶ συγγε
νώσκοιμεν ὅδε πάθος ἰδεῖν. οὓς σώζε πολλά

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κης τὸ ἀβασάνιστον· διδασκάλῳ δὲ, πῶς δεῖ τοῦτο
δώσομεν· ὃς καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἀγνοίας
ἐπανορθοῖ, αὐτὸς ἢ μὴ δυσώνυμος· πῶς
γὰρ οὐκ ἄτοπον, ἑῳμαλίων μὲν νόμον μηδὲ
νὶ ἀγνοεῖν ἀξιῶναι· μὴ δ' αὐτὸ σφόδρα ἢ τις ἀ-
γροικίας καὶ ἀμαθέστατος· μηδὲ εἶναι νόμον
ἐν βοηθοῦντα τοῖς πλαττομένοις διάνοιαν·
ἰὰς δὲ τὸ σωτηρίας ἀγνοεῖν μυσαττόμενος, τὰς τῆς
σωτηρίας ἀρχὰς· καὶ τὰ μὲν ἄλλα τυγχάνουσι τῶν
ἀπόλουσι δρῶν ὄντες, καὶ μὴ βαθεῖς πῦ διανοί-
αν· πλὴν ἔστω συγγνώμη τοῖς διάγνοιαν κα-
ταχαλοῦσθαι· τί δ' αὖ εἴποι τὶς τῶν δὲ τῶν
ἄλλων, ὅσοι καὶ ἀγχινοίας μεταποιούμενοι,
δι' ἃς εἴποι αἰτίας τῶν κραβωτῶν κατήθησαν,
καὶ τὸν τῆς δυσσεβείας σκληνὸν τὸ πολὺ παύ-
σαντες, ὡς ἐφαίνη τὶ τῶν ἐλεγχόντων, καὶ
κατηνέχθησαν· ἐξ μὲν ἄπαξ τὸν οὐρανὸν καὶ
τὸν γῆν σεσαθήσεσθαι τῆς γραφῆς ἀκούω λε-
γούσης, ὡς δὴ τοῦτο παθόντων καὶ πρότε-
ρον· οὔπω δηλουμένης οἶμαι, τῆς ἐπιφανοῦς
τοῦ πλαγμάτων καινοτομίας· καὶ τὸν τε-
λευταῖον σεισμὸν Παύλῳ πιστευτέον λέγον-
τι μὴ ἄλλον εἶναι, ἢ τὸν δευτέραν τοῦ χρι-
τὰ παρουσίαν, καὶ τὸν δὲ τοῦ παντὸς μετα-
ποίησιν καὶ μετάθεσιν ἐς τὸ ἀκίνητον καὶ ἀ-
στάλευτον· τὸν δὲ νῦν τοῦτον σεισμὸν, οὐδενὸς

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐλάττω τῶν προγεγενημένων ὑπολαμβάνω, καθ' ὃν κινεῖται μὴ ἀφ' ἡμῶν ὅσον φιλόσοφον καὶ φιλόθεον, καὶ πρὸς καιροῦ τοῖς ἀγῶν πολιτευόμενον· οἱ καὶ τἆλλα ὦσιν εὐρῶν καί τε καὶ μέτριοι, ὅστε γε οὐ φθόνοις ἐπιεικεῖς εἶναι, θεὸν προσιδόναι δεῖ τῆς κοινωνίας· ἀλλὰ καὶ λίαν εἰσὶν οἱ τοῦθα, πολεμικοί τε καὶ δυσμαχώτατοι· τοιοῦτον γὰρ ἡ τῆς ἀλαζονείας θρασύτης· καὶ θαῦμα οὐ τι μὴ δέον παρακινήσειεν, ἢ δέον παραλείψειεν· σωματοπρεπήγνυται δὲ, καὶ τῶν λαῶν οὐκ ἐλάττων, ὡς πρὸς οἰονεί δωνὰ γέλων, τοῖς θεοαναπτάσι σωαναπταῖ, καὶ οὐ δὲ νοῦ ἔτι λήγει συναναπτάμενον· ὅστε ἀθανάσιος ἡμῖν, ἕως παρῆν ὁ σύλλος τῆς ἐκκλησίας· καὶ ὅστε ἐπεισήγε τοῖς ἐπηρείαις τῶν πονηρῶν ὑπεχώρησεν· ὡς πρὸς γὰρ οἱ φρουρεῖόν τι τῶν καρτερῶν ἐξελεῖν βουλευόντες, ἐπεισὰν ἄλλως ἴδωσι δυσπρόσιτον καὶ δυσάλωτον, ἐνδὶ πὶ τέχνῃ χωροῦσιν· εἶτα τί, χρήμασιν ἢ δόλῳ τὸν φρουάρχον ὑπαποστάντες, οὔπως ἤδη ζῶν οὐδενὶ πόνῳ τῆς φρουρᾶς ἐκράτησαν· εἰ δὲ λῇ ὥσπερ οἱ ἐν ἀμφὶ ὀπτὸν ἐπιβαλόντες, τῷ κάμνῳ πρόσθον τὸ ἢ πῷ ἰσχὺν εἶχε πολιελόντες, τὴν κεφαλὴν ὑπὸ χεῖρα ἐν κεῖ τῷ ἔλαβον, εἶτ' ἐπέπαιζον ὅσο

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

βουλομένοις ἰᾶν, τῆς πρὶν τοῦ αὐθρόος δωρε-
σείας αὐτίρροπα; οὕτω καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς ἀλ-
λόφυλοι, τὸ ἡμέτερον κράτος ἐκ τῶν δῶν ποιη-
σάμενοι, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας ἃ
τῶν κείραντες, ὅπως ἤδη τοῖς τ' ἀπεχθείας ἀνεζύ-
φων δόγμασί τε καὶ πράγμασι. ταύτῃ καὶ με-
ταλλάττει μὴ τὸν βίον ὁ τοῦ αὐτιδίου πο-
μνὸς βεβαιωτὴς καὶ προστάτης, καὶ κόνιν οὐ-
κ κῆ βασιλείας τὸ κεφάλαιον ἐπιθείς· καὶ ἀν-
ίονα μεταγνοὺς, ὡς φασιν ἐκδὶ ταῖς τε-
λευταίαις ἀναπνοαῖς· ἰδίᾳ καὶ δυγνώμων ἐ-
κάστος τῶν ἑαυτῷ κεῖτὴς δίκὴ τὸ ἐκεῖ δικαστή-
ριον· τεία γὰρ ταῦτά οἱ συνεγνωκέναι καὶ
καὶ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἀνάξια· ἐν τῷ ἐ-
νους φόνον· καὶ τὴν ἀνάρρησιν τῷ ἀρχαστάτου·
καὶ τὴν καινοτομίαν τῆς πίστεως· καὶ ταύ-
ταις συναπελθεῖν λέγονται ταῖς φωναῖς·
ὀξυσίαν δὲ αὖθις ὁ τῆς ἀληθείας λόγος λαμ-
βάνει· καὶ παρρησίαν οἱ βιαθάντες αὐτόνο-
μον, τῷ ζήλου τὸν ἦν μὲν θήτοντος· ὁ δὴ καὶ
τ' ἀλεξανδρέων ἔπαθε δῆμος· (οἷος ἐκεῖνος
τοδὲ δὴ ὑβρεισὰς) οὐκ ἀνεγνόντες τοῦ αὐ-
θρὸς τὴν ἀμετρείαν· καὶ δὲ ὅτ' ἐξόν ἐν μὲν
θανάτῳ τὴν σωνηείαν· ἐξόν δὲ ὕβρει, ἐν θανάτ-
ου σηλιτεύβαντες· ἴσε τὴν κάμηλον ἐκείνῳ
μὴ ἐν ἐξόνου φόρτον· καὶ τὸ κενὸν ὕψος· καὶ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τὴν πρώτην πδρίαδον, οἷ μοι δὲ καὶ μόνην,
τὸ μέχρι καὶ νῦν τοῖς ὑβρεισταῖς ἀπειλούμενα· ἐπειδὴ ὁ τυφὼν τῆς ἀδικίας· ὁ τῆς
δυσεβείας φθορεύς· ὁ τοῦ πονηροῦ πρόδρομος, ταύτην εἰ πράττεται τὴν δίκην, ἐμοὶ
μὲν οὐκ ἐπαινετήν· (οὐ γὰρ ἀπαθεῖν ἐκεῖνον
ἐχρῆν, ἀλλ' ἀποιεῖν ἡμᾶς ἔδει σκοπεῖν) εἰ
πράττεται δ' οὖν ὀργῆς παυδήμου καὶ φο
βᾶς δρῶν γενόμενος· ἐπόνφσι μὲν ἐκ τῆς κα
λῆς ἐκδικίας ὁ ἀθλητής· οὔπω γὰρ ἐπὶ
καλῶν τὴν ἐκείνου δίκη τὴν τελάδα καὶ μετὰ
τῆς τελάδος φυγήν· οὔπω δὲ ἀσμένοις προ
πίπτει τοῖς εἰς τὴν πόλιν· καὶ μικροῦ τῇ αἰγί
πῳ πάσῃ, παντα χόθεν εἰς ταυτὸ συνδρα
μούσῃ, καὶ ἀπ' ἄκρου παντός· ἵνα οἱ μὲν φω
νῆς ἀθανασίου μόνης, οἱ δὲ τοῦ εἴδους ἐμφορη
θῶσιν· οἱ δὲ, ὁ πολὺ τῶν ἀστόλων ἠκούσαμεν,
τῇ σκιᾷ γοῦν ἀγαθῶσι μόνῃ, καὶ τῷ κοινῷ
τύπῳ τοῦ σώματος· ὥς τε πολλῶν πολλάκις
καὶ πολλοῖς ἤδη γεγενημένων ἐκ τοῦ παντὸς
χρόνου τι μῶν τε καὶ ὑπαντήσεων, οὐκ ἀρ'
χοιεῖ μόνον δὴ μοιοῖς καὶ ἱδρύσειν, ἀλλὰ καὶ
τῶν οἰκείων τοῖς ἐδιφανεσάτοις, μηδὲ μίαν
ταύτης μνημονεύεαι πολυανθρωποτάραν· οὐ
δὲ ἡ ἰαύτη μόνον παρακαλεῖν, αὐτὴ ἀθανάσιον,
καὶ τὴν αὐτῷ προτάραν συντεθεῖσαν, ἢ τῇ προ
τάρα

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

τόρα τούτῃ εἰσόλω ἐμμύ. ἰώνηφ ἐκ τῆς
αὐτῆς, καὶ ὠδὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπαυήει φυ-
γῆς. φόρεται καὶ τοιοῦτός τις ἐπ' ἐκείνῃ τῇ
τιμῇ λόγος. λεγόθω γὰρ, εἰ καὶ τοδεὶ πόρρω,
οἷ ἥδυσμάτι τῷ λόγῳ καὶ αὖθις εἰσόδι-
ον. εἰσήλαυνέ τις τῶν δυσυπάτων μετ' ἐκεί-
νου τὸν εἴσοδον. ἡμέτερος οὗτος ἰῶ. καὶ πατ-
δόκης γὰρ, καὶ τῶν πάνυ. φυλάγρος
ἐκεῖνον οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε. καὶ φίλ-
γρον, οἷ οὐκ ἄλλο καὶ τοδὶ ἄλλων. καὶ ἡ τι-
μὴ, καὶ τὰ δ' φίλγρον. ἵνα μικρῷ λόγῳ πα-
ρασήσω, τὸ πᾶν γνώρισμα. ὦ νὴ ἡ ἀρχὴ πρε-
σβείας τοῦ τῆς πόλεως, καὶ ψήφῳ τοῦ βασι-
λέως, αὖθις ἐγχειρεισθεῖσα. τούτων οὖν τινα
τοῦ δήμου, ἐπειδὴ οἱ φανῆναι τὸ τολῆθος ἄ-
πειρον καὶ οἷόν τι τέλαγος οὐχ ὁρίζον τοῖς
ὀφθαλμοῖς, πρός τινα λέγεται τῶν ἑαυτοῦ
συνήθων καὶ φίλων, ὅ φιλεῖ συμβαίνειν
οὐ τοῖς τοιούτοις, εἰπεῖν. εἰπέμοι ὦ βέλτιστε, ἢ
δὴ ποτὲ τεθέασαι δῆμον τοσοῦτον, καὶ οὕτως
ἔμψυχον, ἐφ' ἑνὸς ἀνθρώπου τιμῇ κυθέντα;
οὐ φαίη τὸν νεανίσκον, ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δόξαι μὴ
δ' αὖ αὐτὸν τούτης τυχεῖν κωνσάντιον, ὡς
τοῦ ἀκροτάτου τῆς ἐμμῆς, δηλουμένου δὲ τὸ
βασιλέως. καὶ τὸν, γελάσαντα μάλα κομ-
ψὸν καὶ ἡδύ, τί δῆτα ἔφης εἰπεῖν, ὡς δή τι

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

λέγων μέγα καὶ θαυμαστόν· μόλις αὖ οἶμαι, καὶ
ἀθανάσιον οὔ πως ἐισαχθῆναι τὸν μέγαν· καὶ αὖ
μα ὅρκον τινὰ προσθεῖναι τῶν ἐπιχωρίων,
εἰς τὴν τοῦ λόγου βεβαίωσιν· ἐβούλετο δὲ ὁ
λόγος αὐτῷ ὁ καὶ ὑμῖν δῆλον, καὶ
βασιλέως αὐτοῦ ἐμπροσθεν ἄγειν, τὸν νεῶ δὴ
φημουμενον· τοσοῦτον ἐν παρὰ πᾶσι τὸ
τοῦ αἰδοῦς τοῦτο σέβας· καὶ τοσαύτη τῆς
μνημονευομένης ἐισόδου νεῶν ἡ κατάπληξις·
καὶ τὰ γὰρ γύνη, καὶ ἡλικίας, καὶ τέχνας
διαρεθέντες (φιλοῦσι γὰρ μάλιστα ἡ πόλις
αὕτη οὔπω διαστασιάζεσθαι, ὅταν ἐνὶ πολέ
κωσι ἐμμένωσι δημοσίαν) πῶς αὖ παρασήσου
με τῷ λόγῳ τὸ μέγα ἐκεῖνο θέαμα, ποταμὸς
ἦλθεν εἰς· ποιηθεῖς δὲ ἐν ἀρὰ καὶ τὸν νεῖλον εἰ
πεῖν· τὸν χυδραόν ὄντως καὶ δύσαχων, ἐμ
παλιν ἐκ τῆς πόλεως ἐκεῖ πὶ χαιρέου ῥέ
οντα, ἡμῶν ἡσίαν ὁδὸν οἶμαι καὶ πέρα τοῦ ὁδ
τε μοι μικρὸν ἔτι σὺν φυρῆσαι ὦ δηγήματι· ἐ
κεῖσε γὰρ ἔμε, καὶ οὐ δὲ ἀπαχθῆναι τὸν
λόγον τῆς τελετῆς ἐκείνης ῥᾴδιον· πῶλος μὴ
ἦλθεν αὐτόν· καὶ μήμοι τῆς ἀφρυοίας μέμνη
θε· ὡς μικροῦ τὸν ἐμὸν ἐνόσωσε πῶλος ἐκ
κεῖνος, εἶτ' οὖν ὀξὺ ἐθνῶν λαὸς, ὃν δὴ πιεῖν ἐπι
βαίνῃ, τῶν τῆς ἀγνοίας θεσμῶν λύων· εἶτ' ἄ
λλο βούλεται παρασήλωσῶ ὁ λόγος·

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

κλάδοι δὲ αὐτὸν ἐπιδέχονται. καὶ στρώ-
σεις ἱματίων πολυανθῶν. καὶ ποικίλων
προβάτων μηλώνων τὰ καὶ ἐπιβάτων μη-
νῶν. οὐ ταῦθα μόνον ἀτιμαζόντος τὸ ὑφη-
λοῦ καὶ πολυτελοῦς καὶ τὸ ἔσον μὴ ἔχοντος. εἰ
κὼν καὶ αὐτὴν τῆς ἐπιθήμιαο χρεισοῦ. καὶ
οἱ προβοῶντες καὶ χορεύοντες. πολὺ ὅσον
οὐ παίδων ὅμιλος μόνον τὸ εὐφημοῦν ἀλλ.
ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα σύμφωνος καὶ αὐ-
τίθετος, νικῶν ἀλλήλους ἐπειγομένων. ἐὰν γὰρ
λέγειν κρόβιο παιδήμοιο καὶ μύρων ἐκχύ-
σεις καὶ πανυχίδαο. καὶ πᾶζαν φωνὴ κα-
τασταθμωμένη τὴν πόλιν. καὶ δημοσίαο
ἑστάσεις καὶ οἰκιδίαο, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὸ
φαιδρὸν ἐπίσημοι εἰσίν. ἀ τὸ τε μὴ ἐπιβ-
βολῆς ἐκείνῳ καὶ παρὰ τὸ ἐκὸς ἐχαείζο-
οὕτω τὴν ἑαυτῆς πόλιν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος,
καὶ μετὰ τοιαύτης κατεκαλαμβάνει τῆς πανη-
γύρεως. ἀρόῖν ἐβίου μὲν ὡς πρὸς ἐκὸς τοὺς
λαοῦ βεβούτου προσκεβομένους ἐδίδαξε δὲ ὀχ
ὡς βεβίωκεν; ἠτώνισται δ' οὐχ ὡς ἐδίδαξεν;
ἐκινδύνευσε δὲ τῶν ἐπὶ τὸ λόγου τινὸς ἠ-
τωνισμένων ἐλάττω; τετίμηται δὲ ὧν ἠτώνι-
σται μεῖζον; κατήχυνε δέπ τῶν τῆς εἰσόδου
μετὰ τὴν εἴσοδον; οὐδαμῶς. πάντα δὲ ἀλλή-
λων ἐχόμενα ὡς πρὸς αὐ λύρα μιᾷ, καὶ τ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

αὐτῆς ἁρμονίας· ὁ βίος· ὁ λόγος· οἱ ἀγῶνες· οἱ νίκαι· τὰ τῆς ἐπαινόλου, τὰ μὲν τῶν ἐπαίνων· ὁμοῦ τε καὶ τῶν ἐκκλησίαν καταλαμβάνει, καὶ τὸ πάχος τοῦ τῶν τῆς διαμέτρου ὀργῆς τυφλῶν ὄχλοι· καὶ ὅλα αὐτὰ παρατέσι, τοῦτο πρῶτον τοῦ θεωθοῦσι· κἄν τι τῶν φιλοῦς ἀξίων ὂν τύχοι, τὸ θυμοῦ δυνασθέντος· ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα δυσδιαμίσεως καιρὸν εἶναι νομίσας, ἐπειδὴ τὸ μὲν πάχος καὶ κῶς ἀεὶ μετεωρότερον, τὸ δὲ ἐν ὑγρᾷ οὐσίᾳ τὸ αὐτοσχεδὸν ἀκρατέστερον· οὕτω πρᾴως καὶ ἡμπίως τὰ τῶν λελυπηκότων μεταχειρίζεται, ὡς μηδὲ αὐτοῖς ἐκείνοις οἷόν τε τοῦτο ἐπεῖν, ἀκηδῶς γενέσθαι τὸ αὐθρὸς τῶν ἐπαίνου· καταθαρρεῖ μὲν γὰρ τὸ ἱδρὸν, τῶν θεοκαπήλων καὶ χρεμπόρων· ἵνα καὶ τοῦτο, τῶν χρεοῦν μιμήσεται· τοῦτο δὲ οὐ φαγεῖν τῶ τὸν λόγῳ δὲ πιθανῷ τοῦτο βρᾴζεται· καὶ τὰ μάτεια δὲ τὰ σταθέζον· πρός τε αὐτὸ τὴ ἑαυτὸν, οὐδενὸς τῶν σωματόντων προσδεηθεὶς· λύει δὲ τοῖς ἀδικημένοις, τὰς τυραννίδας· οὐδὲν διελών, τοὺς τῆς αὐτοῦ μορίδος καὶ τῆς ἀναστάσου· ἀνίσησι δὲ πεπτωκότα λόγον· παρρησιάζεται δὲ ἡ τέχνη πάλιν τὴν λυχνίαν τεθεῖσα· καὶ λαμπρῷ τῷ φωτὶ τῆς μιᾶς θεότητος, ταῖς πάντων ψυχαῖς ἀναλ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

στράπτουσα. νομοθετεῖ δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάλιν. ἐνδὶ στέφει δὲ πρὸς ἑαυτὸν πάντων διανοιαν. τοῖς μὲν ἐνδὶ σέλλων. τὸν δὲ διδάσκων. ἔστι δὲ οὗς καὶ ἀκλίτους θεοσόντας σοφίζων, νόμον ἅπα θεοθεὶς τὸ βουλεσθαι. καὶ γὰρ τοῦτο μόνον ἐξήρκει πρὸς ὁδηπίαν τὸ κρείττονος. εἰ κεφαλαίῳ εἰπεῖν, δύο λίθων μιμεῖ φύσις ἐπαινουμένων. γίνεται τοῖς μὴ παίουσιν ἀδάμας. τοῖς δὲ σασάζουσι μαγνῆτις, ἀρρήτῳ φύσεως βίᾳ τὸν σίδηρον ἑλκουσα, καὶ σερρόταν τὸν ὕλας, οἰκειουμένη. ἀλλ' οὐ γὰρ ἔμελλε ταῦτα οἴσειν ὀφθόνος. οὐ δὲ πάν ἐκκλίσαν ὁρῶν αὐξεσθαι πάλιν ἐνδὶ τῆς αὐτῆς δόξης, καὶ τῆς παλαιᾶς ὑγιείας, τάχισα τοῦ διεστῶτος σωουλωθέντος, ὡς πρὶν σώματι. δὲ τοῦ ἐπανίσησιν αὐτῷ σὺν σωαφσάτην ἑαυτῷ βασιλέα, καὶ τὴν καινίαν ὁμότιμον, χρόνῳ μόνῳ λαμπόμενον, ὁ πρῶτος χριστιανῶν βασιλέων καὶ τὰ χριστοῦ μανεὶς κῆ ὃν ὤδινε πόρρωθεν σὺν ἑαυτῷ βασιλίσιον τῆς ἀσεβείας, ἀναρρήξας ἀθρόως, ἐπεὶ δὴ καιρὸν ἔλαβεν. ὁμοῦ τε αὐτοκράτωρ ἀναλείκνυται, καὶ καὶ καὶ μὲν τοῦδὶ τὸν πιστεύοντα βασιλέα τὰ βασίλεια γίνεται, καινίων δὲ τοῦδὶ τὸν σεσωκότα θεὸν, καὶ διωγμὸν σὺν νοεῖ τῷ πάντε γενομένων ἀπανθρωπό

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

πατον, ὅσῳ τὸ πιθανὸν τῇ τυραννίδι μίξας, ἐφθόνει γοῦν τοῖς πάλαι τοῖς καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἄθλοις τιμῆς, ἀμφίβολον ἐποίει καὶ τὸ τῆς ἀνδρείας φιλότιμον, τὰς οὖν τοῖς λόγοις τροφὰς καὶ πολυπλοκίας, καὶ πολὺ ἐκείνα πολυδάσας. καὶ ἦν οἰκοῦν αὐτῷ πονηρὸν, τῆς πολυτεχνίας μιμούμενος. οὗτος μικρὸν μὴ δρῶν ὁμοιον εἶναι, τὸ πάντων χριστιανῶν παρασήσεσθαι γένος. μέγα δὲ ἦν ἀθανασίου κρατῆσαι, καὶ τῆς ἐκείνου πολὺ ἦν λόγου ἡμῶν δυνάμεως. καὶ γὰρ ἐώρα μηδὲν ὂν αὐτῷ πλέον τῆς κατ' ἡμῶν συνοίας, δι' ἣν τοῦ ἀνδρὸς ἀν' πιπαράταξιν καὶ ἀν' ἴδεσιν, ἀεὶ τοῦ κενουμένου χριστιανῶν, ἀνα πληρουμένου δι' τῆς ἑλληνικῆς πλοθήκης, καὶ τῆς ἐκείνου συνέσεως, ὁ καὶ παράδοξον. ταῦτ' οὖν συνοῶν καὶ ὁρῶν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος παραλογιστὴς καὶ δικάκτης, οὐ δὲ ἀδὶ τοῦ πλάσματος μόνῳ, καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀνελθυθερίας, ἀλλὰ πὶ πονηρίαν γυμνώσας, φανερῶς ὑποδρεΐζει τὸν ἄνδρα τῆς πόλεως. ἐδίδει γὰρ δρισὶ παλαίσμασι τὸν γυνάδαν νικήσαντα, τελείου τυχεῖν καὶ τῆς ἀπαρρήσεως. μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ καὶ πόρσω μεν' ἡ δίκη δοῦσα τὸν ἀλιτήριον, ἐκεῖ δικάζει. καὶ βασιλέα φιλότιμον παραπέμψασα, νεκρὸν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἐπανάγει μηδ' ἐλεούμενον· ὡς δὲ ἐτῶ ἔνος σῦ
ἤκουσα, μηδὲ ὃ πάσχω προσλαμβανόμενον·
ἀλλ' ἀπὸ τῆς σεισθείσης δι' αὐτὴν γῆς ἀφοσιό
μενον καὶ ἀναβρασόμενον, προσίμιον οἶμαι
τῆς ἐκεῖθεν κηλάσεως· αὐίσταται δὲ βασιλεὺς
ἐ τόπος, οὐκ ἀναιδὴς τῷ προσώπῳ κατὰ ἀν
προφρημένον· οὐ δὲ ἐῖς πονηροῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἐ
ωτικάταις ἐκθλίβων ἀν ἰσραὴλ, ἀλλὰ κὴ λί
αν εὐσεβής τε κὴ ἥμερος· ὅς ἵνα ἀρίστην ἔαυ
τῷ κατασήσηται τὴν τῆς βασιλείας κεφαλὴν
δε, κὴ ὅθεν δὴ τῆς εὐνομίας ἀρξήσεται,
λύει μὲν ἐῖς ἀδικήσαντας τὴν ἀξορίαν τοῖς
τε ἄλλοις ἅπασι, κὴ πρὸ πάντων τῷ πρὸ
πάντων τὴν ἀρετὴν, καὶ προδήλως ἀπὸ
τῆς εὐσεβείας πολεμηθέντι· ζητεῖ δὲ τ' κατ'
ἡμᾶς πίστεως τὴν ἀληθφανεστάτην πολλῶν διαφω
νθείσαν κὴ συγχνθεῖσαν, κὴ εἰς ἄλλας δόξας κὴ
μοίρας νενεμημένην· ὡς τε μάλιστα μὴ τὸν κόσ
μον ὅλον οἷόν τε συμφωνῆσαι κὴ εἰς ἓν ἐλθεῖν
τῇ σωφροσύνῃ τοῦ πνεύματος· εἰ δ' οὐ, ἀλλ' αὐ
τόν γε μετὰ τῆς βελτίστης γενέσθαι· κἀκείνῃ
παραχωρῶν δ' κράτος, κὴ παρ' ἐκείνης αὐτὴ λα
βεῖν· λίαν ὑψηλῶς τε κὴ μεγαλοπρεπῶς, τῶν
μεγίστων διανοούμενος· ἐνθα δὴ κὴ μάλιστα
δὴ ἐδείχθη τ' ἀνδρὸς ἡ καθαρότης, κὴ τὸ τε
ῥέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως τῶν γραφῶν ἄλλων

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἁπάντων ὅσοι, βοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου, τειχῆνε
νεμημένων, καὶ πολλῶν μὲν ὄντων τῶν τοῦδε
δὲ ἰὸν ἀῤῥωστούντων, πλεόνων δὲ τῶν τοῦδε
δὲ πυρὸμα δ' ἄγιον, οἴθα καὶ ὁ ἥπιον ἀσεβεῖν
ἀσέβεια οἰομίοθη, ὀλίγων δὲ τῶν καθ' ἁμφό-
τερα ὑγιαινόντων, πρῶτος καὶ μόνος ἢ κομι-
δῆ ζῶν ὀλίγοις ἀρτολμᾶ πὼ ἀληθεῖαν, σα-
φῶς οὕτωσὶ καὶ διαῤῥήδην, τῶν τειῶν μί-
αν θεότητα καὶ οὐσίαν ἐγγράφως ὁμολο-
γήσας. καὶ ὁ τῷ ὁμῷ τῶν πατέρων ἀρι-
θμῷ τοῦδε δὲν ἰὸν ἐχαείοθη πρότερον, εἶτα
τοῦδε τοῦ ἁγίου πυρὸματος αὐτὸς ἐμπνευσθεὶς
ὕδερον, καὶ δῶρον βασιλικὸν ὄντως καὶ μεγαλο-
πρεπὲς τῷ βασιλεῖ προσενεγκὼν, ἔγγρα-
φον πὼ βυσεβεῖαν καὶ τὸ τῆς ἀγράφου καινο-
τομίας. ἵνα βασιλεῖ μὲν, βασιλεύς. λόγῳ δὲ,
λόγος. γράμματι δὲ γράμμα, καὶ τὰ παρ-
λαίκ). ταύτην μοιδοκοῦσιν αἰδεσύμενοι πὼ
ὁμολογίαν οἱ, τε τῆς ἐκκλεσίας καὶ τῆς ἐκ-
κλεσίας ὅσον βιώσιμον, οἱ μὲν μέχρι διανοίας ἄδε-
φ βυσεβεῖς, εἴτι λέγουσιν αὐτοῖς πιστευτέλε-
πτρα τρόπῳ δὲ μὴ προάδεν. ὡς πρὸ τινὲ κρὸν
κύκμα τοῖς μικράσιν οἰαποθνήσκον. οἱ δὲ με-
κρὸν ἐξάπεν ὡς πρὸ ἀπινθῆρα, ὅσον ἀφοσιῶ-
θαι φ καιρὸν, ἢ τῶν ὀρθοδόξων τοὺς θρ-
μοτρόπους, ἧς αὖ εἶλω ἐκὼ μόρίδος. ὁ δὲ τολ-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

μῶν τι πλέον χαυνήσεσθαι. μηκέτι πιὸ ἐν
μιὸ δηλίαν οἰκονομῶν, ὡς δὴ πιὸ τῶν σα-
θροτέρων διαίσιαν. (ἱκανῶς γὰρ ὠκονομήσα-
μεν. μή τι τὸ ἀλλότριον προσλαμβάνοντες.
καὶ τὸ ἡμέτερον φθείροντες ὁ ἡκανῶν ὄντως
ἐστὶν οἰκονόμων.) ἀλλ' ἐς φῶς ἄτων ἐν τόσον.
καὶ μεθ' ὑπουδῆς ἐκ δίφων. καὶ ταῖς ἀπάν-
των ὄψεσι προβιθεὶς, ἀεὶ πολφούμενον. ὅσον
μὲν οὖν ἦπον ἐκείνου θαυμάζειν ἄξιον. ὁ γὰρ
ὁρῶν τῆς ἀληθείας προκινδυνεύσας, τί θαυ-
μαστὸν εἰ γράμματι ταύτην κατεθεμελόῦησεν.
ὁ δὲ μάλιστα τὴν αὐθρὸς θαυμάζειν ἔπεισι, καὶ
ζημίαν ἐν σιωπῇ δεῖν καιρὸν μάλιστα πολ-
λὰς ποιοῦν τὰς διατάσεις, ὅσον ἔτι προσθή-
σω τοῖς εἰρημένοις. γένοιτο γὰρ αὖ τι παράδειγ-
μα καὶ τοῖς νῦν ἡ πρᾶξις. εἰ πρὸς ἐκεῖνον βλε-
ποιμεν. ὡς γὰρ ὕδατος ἑνὸς τέμνεται, οὐ τὸ
μόνον ὅσον ἐκεῖ ἀφῆκεν ἀρυομένη, ἀλλὰ
καὶ ὅσον τῇ χειρὶ πρόθεσθαι τῶν δακτύλων
ἐκρέον, οὕτω καὶ ἡμῶν οὐχ ὅσον ἀσεβεῖν ἀπέ-
χεται μόνον ἀλλὰ καὶ ὅσον εὐσεβέστερον. οὐ
πρὸς δογμάτων μόνον μικρῶν καὶ παρορᾶ-
σθαι ἀξίων ἦπον γὰρ αὖ καὶ τοῦτο δεινόν,
ἀλλ' ἤδη καὶ πρὸς ῥημάτων εἰς πιὸ αὐτὸ φε-
ρόντων διαίσιαν. τῆς γὰρ μιᾶς οὐσίας, καὶ
τῶν τεῖων ὑποστάσεων λεγομένων μὴ ὑφ'

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

ἡμῶν βυσεβῶς· ὁ μὲν γὰρ πῶ φύσιν δὴ λοῖ
τῆς θεότητος, ὁ δὲ τὰς τῶν τειῶν ἰδιότη-
τας. νοσμικῶν δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἰταλοῖς ὁ
μοίως, ἀλλ' οὐ σωαμικοῖς δίξ σενότητα τῆς
παρ' αὐτοῖς γλώττης καὶ ὀνομάτων πενίαν,
ἐλελεῖν ἀφ' τῆς οὐσίας πῶ ὑπόστασιν, καὶ δίξ
ἔτερ ἀπτεισαγούσης τὰ πρόσωπα, ἵνα μὴ
φρεῖς οὐσίαι παραδεχθῶσι, τ' γίνεται. ὡς λί
αν γελοῖον καὶ ἐλεφνόν· πίστεως ἔδοξε δίξ φο
ρὰ, ἡ τοῦδε ὁ νῆχν μικρολοπία. εἶτα σαβελ
λισμὸς ἐν ταῦθα ἐπενοήθη τοῖς τεισὶ προ
σώποις, καὶ αφειανισμὸς ταῖς τεισὶν ὑπο
σάσεσι· τὰ τῆς φιλοτιμίας ἀνατλάσμα
τα. εἶτα ἱ· προσιθεμένου μικρῶ τινος ἀεὶ
τοῦ λυπῶντος, ὁ λυπηρὸν ἡ φιλονεικία ποιεῖ,
κινδυνεύῃ σωαποῤῥαγῆναι ταῖς συλλαβαῖς
τὰ πράγματα. ταῦτ' οὖν ὁρῶν καὶ ἀκούων
ὁ μακαρίος ἐκεῖνος καὶ ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπος
τ' θεοῦ καὶ μέγας τῶν ψυχῶν οἰκονόμος ἐκ
ῶν ἐθέλειν παρεῖλεν, πῶ ἄζωον οὔπω καὶ ἄ
λογον τοῦ λόγου κατατομῶ. ὁ δὲ παρ' ἑαυ
τ' φαρμακον, ἐπάγει τῷ ἀῤῥωστήματι· πῶς
οὖν ἔτερ ποιεῖ· προσκαλυσάμενος ἀμφό
τερα, τὰ μέρη οὔπω πράως καὶ φιλανθρώ
πως, καὶ ὁ τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἀκεί
σῶς ὑβεπάσας, ἐπειδὴ συμφρονοῦντας εὗρε,

ὑ
ῶ
σις

φροσυ
νῶν

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

καὶ οὐδὲν διεστῶτας κατὰ τὸν λόγον, τὰ ὀνόματα συγχωρήσας, σωφρονεῖ τοῖς πράγμασι. οὗτος τῶν μακρῶν πόνων καὶ λόγων λυσιτελέστερον οὐς πάντες ἤδη λογοχρατοῦσιν· οἷς τις καὶ φιλοτιμία σωφίζουσι· καὶ δὴ οὗτος ἴσως τὰ κατὰ κοινὸν θεμέτοι τοῦδε ὑπὲρ λόγου· οὗτος τῶν πολλῶν ἀγρυπνιῶν καὶ χαμευνιῶν πρωτοπρότορον· ὧν μέχρι τῶν κατορθωμάτων, ὑπὲρ κέρδος· οὗτος τῶν ἀοιδίμων ὀξυρεμῶν καὶ φυτῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐπάξιον· ἐκεῖνος γὰρ ὧν εἵλετο πάσχειν ἐκεῖνα, ταῦτα μετὰ τὸ παθεῖν ἐπουδάζετο· δι' αὐτὸ κἂν τοῖς ἄλλοις ποιῶν διετέλει· τοὺς μὲν ἐπαινῶν, τοὺς δὲ ψεγόντων μεζίως· καὶ τὸ μὴ δ' νωθρὸν διεξέρων· τὸ δὲ δ' θερμὸν κατεῖρων· καὶ τὸ μὴ ὅπως μὴ παίσωσι προμηθούμενος, τοὺς δὲ ὅπως διορθωθεῖεν παίσαντας, μηχανώμενος· ἀπολοῦς τὸν ζόφον· πολυειδὴς πὼ κυβόρνησιν· σοφὸς ὑπὲρ λόγον· ὀφώτορος πὼ διάνοιαν· πεζὸς τοῖς τα πεινοτόροις· ὑψηλότορος τοῖς μετεωροτόροις· φιλόξενος· ἱκέσιος· ἀποφόπαιος· πάντα εἰς ἀληθῶς, ὅτε μεμερισμένως τοῖς ἑαυτῶν θεοῖς, ἐλλιῶν παῖδας ἐπιφημίζοις. προσθήσω δὲ καὶ ζύγιον· καὶ παρθένιον· καὶ ἀρίωπον· καὶ διαλλακτήριον· καὶ πομπαῖον τοῖς ἐν τοῦθεν ἐπειγομένοις· ὦ πόσας μοι φω-

εἰ κλήσεις ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὴ, πάντα χθὲς καλεῖν ἐθέλοντα. ζήλας δὲ οὔπω καὶ πάλαι θεὶς καὶ πάλαι θύσας, ὡς τι ὅρον μὴν ἐπιστήσῃ τῆς εἴνεκα τὸν ἐκείνου βίον καὶ δρόμον, νόμον δὲ ὀρθοδοξίας τὰ ἐκείνου δόγματα, πίνακα μὴ θέον τῆς δυσσεβείας κομίζεται. οὐ δὲ χαρὰ τὸ παρειδεῖν ἄξιον. εἰ γὰρ καλῶ καταλύει τὸν βίον. καὶ προσίθεται τοῖς πράσιν αὐτοῦ. πατριάρχας. καὶ προφήτας. καὶ ἀποστόλους. καὶ μάρτυσι, τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνισμένοις. καὶ ἵνα εἴπω τινὰ βραχέα ἐπὶ τάφον, τιμᾶται τῶν ἐνδόξων μὲν πλὴν ὀλίγον πολυτελεσθέραν. πολλὰ μὲν κινήσας δάκρυα. μείζονα δὲ τῶν ὁρωμένων πλὴν τοῦδε αὐτοῦ δόξαν τοῖς ἀπάντων διανοίαις ἐνεστήσατο. ἀλλ' ὦ φίλη καὶ ἱερὰ κεφαλή. ὁ καὶ λόγου καὶ σιωπῆς μέζα καὶ μὴ τῶν ἄλλων σε καλῶν ὀλιγωρόντως τιμήσας, ἡμῖν μὲν ἐν ταῦθα ἵστασι ἓν λόγον, εἰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐν δεέστερον, ἀλλὰ τό γε πρὸς δυνάμιν οὐ λειπόμενον. αὐτὸς δὲ ἀνῶθεν ἡμᾶς ἐπιβύοις ἵλεως. καὶ ἓν λαὸν τὸν δὲ δεξάτοις τέλεον, τελείας τῆς τριάδος προσκυνητὴν, τῆς ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι τιμωρουμένης καὶ σεβομένης. καὶ ἡμᾶς εἰ μὲν ἐρρωμένως, κατέχοις καὶ συμφιλοτίμει

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

νοις· εἰ δὲ πολεμικῶς, ἀπάτοις ἢ προσλαμ-
βανόις· καὶ σήσαις μέχρι σεαυτοῦ καὶ τῶν οἰ-
κος σου, καὶ ἢν μέγα ἢ τὸ αἰτούμενον· εἰ αὐτῷ χρι-
στῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ πᾶσα δόξα τιμὴ κρά-
τος· εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

* aα bβ cγ dδ eε fζ gη hθ iι
kκ lλ mμ nν oξ pο qϖ rρ sς
tτ uυ xφ yχ zψ & ω.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp.

*Omnes sunt quaterniones, præter * duernionem.*

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,
ET ANDREAE SOCERI
MENSE APRILI.
M. D. XVI.

C. E. S. RENAISSANCE TOURS

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours
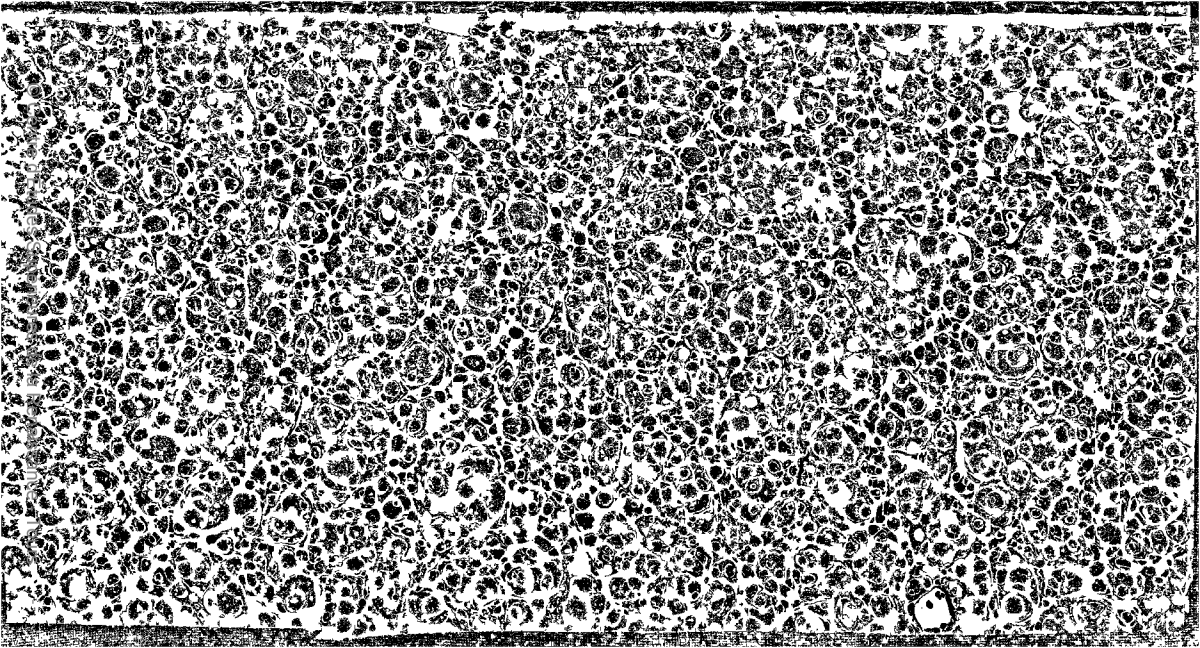
© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance - Tours